שו״ת · אחרונים · לבושי מרדכי

לבושי מרדכי על אורח חיים

רבי מרדכי יהודה ליב וינקלר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לבושי מרדכי על אורח חיים

רבי מרדכי יהודה ליב וינקלר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לבושי-מרדכי-על-אורח-חיים/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

שו"ת לבוש מרדכי ח"ב על או"ח 6
מודעה 6
הקדמה 6
סימן א 46
סימן ב 48
סימן ג 49
סימן ד 52
סימן ה 53
סימן ו 54
סימן ז 57
סימן ח 60
סימן ט 62
סימן י 63
סימן יא 67
סימן יב 69
סימן יג 72
סימן יד 74
סימן טו 75
סימן טז 76
סימן יז 78
סימן יח 79
סימן יט 80
סימן כ 81
סימן כא 84
סימן כב 86
סימן כג 88
סימן כד 89
סימן כה 93
סימן כו 95
סימן כז 98
סימן כח 100
סימן כט 102
סימן ל 105
סימן לא 107
סימן לב 109
סימן לג 111
סימן לד 116
סימן לה 118
סימן לו 124
סימן לז 126
סימן לח 128
סימן לט 132
סימן מ 134
סימן מא 137
סימן מב 139
סימן מג 140
סימן מד 144
סימן מה 149
סימן מו 149
סימן מז 150
סימן מח 154
סימן מט 158
סימן נ 160
סימן נא 162
סימן נב 165
סימן נג 166
סימן נד 168
סימן נה 169
סימן נו 171
סימן נז 174
סימן נח 178
סימן נט 179

סימן ס 182
סימן סא 185
סימן סב 186
סימן סג 187
סימן סד 188
סימן סה 192
סימן סו 193
סימן סז 194
סימן סח 196
סימן סט 199
סימן ע 202
סימן עא 203
סימן עב 205
סימן עג 207
סימן עד 208
סימן עה 209
סימן עו 212
סימן עז 214
סימן עח 217
סימן עט 220
סימן פ 221
סימן פא 225
סימן פב 227
סימן פג 229
סימן פד 231
סימן פה 232
סימן פו 234
סימן פז 237
סימן פח 239
סימן פט 240
סימן צ 241
סימן צא 243
סימן צב 243
סימן צג 245
סימן צד 248
סימן צה 251
סימן צו 253
סימן צז 255
סימן צח 256
סימן צט 257
סימן ק 258
סימן קא 259
סימן קב 260
סימן קג 262
סימן קד 263
סימן קה 265
סימן קו 266
סימן קז 267
סימן קח 267
סימן קט 268
שו"ת לבוש מרדכי ח"ב על או"ח
השמטות 270
סימן קי"א 270
סימן קיב 273
סימן קיג 274
סימן קיד 275
סימן קטו 276
סימן קטז 278
סימן קיז 280
סימן קיח 282
סימן קיט 284
סימן קכ 285
סימן קכא 286
סימן קכב 288

סימן קכג 289
סימן קכד 290
סימן קכה 291
סימן קכו 292
סימן קכז 295
סימן קכח 297
סימן קכט 298
סימן קל 299
סימן קלא 299
סימן קלב 301
סימן קלג 302
סימן קלד 303
סימן קלה 304
סימן קלה 304
סימן קלו 305
סימן קלז 306
סימן קלח 307

שו"ת לבוש מרדכי ח"ב על או"ח

מודעה

כל מקום שנזכר בספר זה שם עכו"ם או גוי אין הכוונה על האומות זמנינו אשר אנו חוסים בצלם כי מחויבים אנחנו להתפלל עבור שלומם כי המה מטיבים עמנו ונותנים לנו שם ושארית בארץ. וצריכין להחזיק להם טובה.

הקדמה

הקדמה במה אקדם ה' אכף לאלקי מרום. (מיכה ו') חסדו אזכיר מאשר גמל עלי כי באתי עד הלום לא די שאיני כדי כי נתן חכי בעיני הבריות במקהלות ה' עד ג' קהילות יצ"ו. בכבוד הרימוני לשים המשרה על שכמי ובענותנות' הרבנו ביותרת הכבוד ושבח' דמילי טובא מלבד שנותנים מברכת ה' עליהם להספיק צרכי ביתי. ויתר מרעהו צדיקים יראים ושלמים ק"ק פה יצ"ו בני תורה מגדלים בניהם לתו"ע כמעט אין בהם נפתל, תכליתם ומגמתם אך ורק להגדיל תורה ויר"ש. ועל ידם נקרא שמי בפי אבות ובנים ליראות בבית מדרשנו להרביץ תורה ברבים בגפ"ת עם תלמידים הגונים. וזכיתי בעזה"י כי גדלו והצליחו וישישו ב"מ אשר חפץ ה' בידם הצליח בבאר חפרו שרים וישאבו לרוב בחוב"ק. וכמה מהם אשר שגבו ורבו ממני נכלאב' שנאמר על שמו שמככי' אביו בהלכה כן נקרא לי כ"פ כך כתוב בהלכה או שו"ת בספרן של צדיקי' ועל דמי בושת. כיו"ב אני אומר כ"כ ריתח' וכו' וכלום הרב מתקנ' בתלמידו שמהם ת"ח ממש. ועי"כ באתי לידי מדה זו לעת כזאת להיות ממחברי' חבורי מאשר דרכ' של תלמודי' להגביה כבוד רבם לאמור כמוה דעה מורה והריצו אלי מכתבי שו"ת. וכן עשו חבריהם מודעי' ומכירי' אשר שמעו מדבריהם. וכן הפציר' בעדי להוציא לאור' דברים אשר נכתבו ונחתמו בפנקס לבא עם הספר ולמה יאבד לריק. וכמ"ש בספרים של גדולי מחברי' טוב להיות למען הדפיס ספרים מאשר יציצו בהם אש תנור וכיריים. כאשר ראיתי כ"פ בעוה"ר. ועיי' בפרמ"ג בפתיחה כוללת לאו"ח שם ימצא תירוצים כוללים לכל המחברים בדבר הלכה שהוא דברי שמים כי בדבר ה' שמים נעשו. כמ"ש בספה"ק שע"י חדושי תורה נבראים שמים חדשים:

וחלק כחלק ישאו ברכה המחזיקי' עם הלומדים. ורמז לזה חוק דוד המע"ה וכן חלק השומרים ועומדים על הכלים כהיורדי להמלחמה' המה הלומדי' כמ"ש משיב מלחמה שערה מלחמתו של תורה בשערים המצוינים. כן שומרי' הכלים ה"ה האחזיקי' כמ"ש חכז"ל לבעי' רחמי אתכלי' על עלי' דאלמלא עלי' לא מתקיים אתכלי' דהעלים שומרי פרי גפן דבליכם שמש ושרב ושטף גשמים. והתורה נמשל' לגפן יין כידוע. ע"כ ראוי'

לברכה והצלחה במעשי ידיהם ובזה אכ"פ במ"ש בתהילים אשרי האיש וגו' כי אם בתורת ה' חפצו וגו' ועלהו לא יבול כלומר העלה השומר ומחזיק בו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח בברכת ביתם ולא כן הרשעים אשר מוציאי' כספם בהבל הבלי עולם אוכלי' למעדנים רוכבי סוסי' כרכרי ופרדים בדברים הנפסדים לעולמי' יאבדו ועיני' צרי' להחזיק אפי' במעוטא דמעוטא ידי ת"ח ומ"ש לעתים רחוקים כלא הוה נגד מ"ש למען ספות רוה על הצמא. ע"כ משלם לאמור כי אם כמוץ שזה ג"כ שומרי לפרי אלא שכלה אבד אשר תדפנו רוח אין בו ממש. ועיניהם טח מראות' ממה שהי' בידם לבנות ברמות הבית הגדול שמגדלי' בו תורה אך ורק בחצי תאוותם שבידם וזו הם שקרא' הרמב"ם כת המשוגעי'. ואני תפילה כי יגיה חשכם וישובו מדרכם ויחיו מיומים ביום השלישי יקימם היה בשלישי לפרישׁ' נתנה תורה רמז לפרוש מרבוי התאוה אשר התאוו ויפרשו זה תחת זה זה תמורת זה בקדש לפזר יותר לקיומ' של תורה ולומדיה זה ביום השלישי יקימני בעהי"ת:

ורבים אומרים מי יראני טוב כי רבו המקבלים דאכלי קרני. הנה בתוה"ק הזהיר' נתן תתן ולא ירע לבבך בתתך לו. וי"ל למה בזה הקפיד הכתוב שלא יהא ברע לב. ולענ"ד לפרש עפ"י מ"ש בחנוך פ' בא דמצינו במצות קרבן פסח וחג המצות הרבה כנו מצות לזכר יציאת מצרים וזכרון החירות כידוע. ק"פ דוקא צלי כדרך המלכים ד' כוסות הסיבה באכילה מצה וכיו"ב. מה נשתנה משאר הצלות בנסים מפני שזה שורש ויסוד להיות עם בני ישראל נעשה לעם ולאום והמכוון לקבלת תוה"ק בהר סיני. וידוע כי הדבר אשר משני' ומכפילי' כ"פ נעשה ההרגל כטבע שנוי' דאפי' אדם רע לבב טבעו אם משבר טיבו אפי' עכ"ח כגון שממונה על חברה גמילות חסדים טובים ולחלק צדקה אשר עכ"ח בא לידי מעשה הצדקה בכפילא כ"פ עי"כ גם לבו היטב ייטיב וישתנה לטובה להיות כמעט בטבעו טוב לב והה"ד להיפך חלילה. והנה במצות צדקה כתוב בתוה"ק נתן תתן אפי' מאה פעמים א"כ הי' מן הראוי' שעי"כ ייטיב לבו לטובה כמ"ש החנוך. אבל מצינו אדרבה שעי"כ מתרעמים וצווחי' לומר מי יוכל לעמוד בכל אלו ואין מספר למקבלי צדקה ודרכם לקמץ עי"כ כידוע והכל משום חסרון כ"ש א"כ בזה נהפוך הוא. ע"כ הזהירה התורה במקום שיש חסרון כיס נתן תתן אפי' מאה פעמים ועכ"ז לא ירע לבבך וגו' כי תדע כי בגלל הדבר הזה יברך ד' בשפע וברכה ולא תחוש לחסרון כיס. וכש"כ וק"ו לפרנס ולכלכל בני הישיבה יצ"ו אשר ע"י נתקיימ' שארית הפליטה בתורה ומצות לנו ולבנינו עד עולם וידוע כי במדינת אשר חדלו פרזון ופזרון בישראל ונשארו ונתחזקו הבור אין בו מים. לא מצאו כל אנשי חיל ידיהם אשר משתדלים להעמיד הדת

ע"י חברות בתי כנסיות ובתי מדרשות וקוראים למדברים ומוכיחים ולומדים ומלמדים ולאחר כל השבח וטורח זה לא מצאו ידיהם ורגליהם בביהמד"ר ונטל מהם טעמ' של תוה"ק ורק במעוט' אשר בחרו להועיל זעיר שם זעיר שם. אבל רבים לא יחכמ' בפלפולא דאורייתא מטעם זקנים. וכל זאת מפני חסרון מחזיקי בני הישיבות אשר ממנו יתד וממנו פינה משיבי מלחמה שערה אשר עין בעין נראה כי בשפע אלקים מבררי' ומלבני' סוגי' הש"ס על בריו וכמ"ש הרמב"ם כי בחכמת תוה"ק שפע שמים על ראש לומדיה. ועיי' ישמח משה כי זה לא נמצא רק בישראל עם קרובו כי מלבדם משפטים בנ"י. וידוע כי לשון משפטים משתמש ע"ד שכליי להעמיק בעמקי ים התלמוד ע"י חידושים ופלפולים. וכבר שמעתי ממ"ו הגאון המובהק מהריי"א זצ"ל לומר כי מצינו גם חכמי אוה"ע עוסקים ויודעים דברי תוה"ק אבל רק בידועות ובקיאות אבל לא נשמע מעולם כי תירצו קושי' התוס' או לתרץ הקשה בפסק הרמב"ם וה"ה סימנים מדאורייתא. ועתה ל"נ ונוכח' ידעתי נדיבים ועשי צדקה נקל להם יותר עשות צדקה עם עניים הגונים, ולהחזיק בני הישיבה העולה על כולנה מראים סימני עשירים ונקמצי' ורק דבר מעוט' דמעוט' שמתנדבי' לאיזה חברה דמזונות אשר עד בוש די נדבתם. כ"ז מעשה בע"ד עבור כי מצות צדקה זו שיש בו להעמיד עמוד התו"ע ואשר זה עשה פרי בזה ובבא לדורות לגדל מורים ומלמדים הגונים ע"כ מתגרה בדבר שעומד ברומ' של עולם. וכל משכיל על דל ישמע זאת:

לבד מזה צריכי' שמירה שלא להדאיב נפשם פן ואולי אפי' א' מהם יתקצף בראות צרת נפשו ברעבון לחמו ובבית און ועון אשר החדשים מרבים הון רב ברבות כספם וזהבם מריקי' לבית סעמינאר עד בלי די וישמנו ויבעטו אשר אין בהם לא ריח ולא רוח תורה רק רוח שוממה במינות ואפיקורסת רח"ל. וכמה נתפסו ע"י סיבות הנ"ל שפסקו מדברי תורה לדברי טפלים. וידעתי בבחור א' אשר נתחמץ והקדיח תבשילו ונדח לבית הנ"ל ואחרי ב' שנים אשר לן בקהל רפאי' כתב לי מכתב שאשלח לידו מסכת' והלכות מן הרא"ש כתב ווסחת' [בחי"ת] ומין [ביו"ד] ומינות תפס' להאי אנשי. והלא בוש יבושו בב' שנים בלמודם נעשה עם הארץ כ"כ. הלא המשכילים לפני' אשר מהם יצא' החרב' התפארו על בקיאותם בתנ"ך ולשון עברי וחכמ' הדקדוק אשר לומדי הש"ס לא הגיע אליהם. ועתה באו וראו תלמידי שלכם יהי' אשר בפשטי הלשון לא ידעו לקרות. וידעתי כד הייתי טליא ולומדי' לפני רבותינו המלמדים ישנים וזקנים אפי' לקטן בן ט' שנה לא קרה שבוש כזה ותלמיד רב שלכם לא יודע כתב ומכתב רק כאחד ע"ה. תיסרך רעתך כי ממך יצא דור הרע הזה. ועד"ז ודאי נאמר מחריביך ומהרסיך ממך יצאו אשר

בקולם קראו קרא מקרא למוד נ"ך ולשון עברי התעטפו בטליתות לרמות ולפתות לבית ישראל להעבירם מתלמוד ש"ס ופוסקים. ועתה טול ממה שהבאת גם לך ולא להם יהי' בחשכ' יתהלכו מגדלים בנים משחיתים. ומי בכם משכילים אשר מכת החדשה. אשר הולידו בארצכם כי ימצא מנוס על פניהם לשון מדברת בקודש $) לאום מלאום יאמץ בימיהם וראשיכם שבטיכם נמשלו משלי זכרון עמלקים ימ"ש כי יאמרו לא יזכר ס"י עוד חלילה. ולעת הם כמלשינים ומוסרים בזוי' ושפלים אשר אפי' שונאי ישראל אין דומין להם בחלולי' שהם עושין בפומבי כידוע. ועיי' מ' פסחים ס"פ א"ע משום ר"א גדולה שנאה מה שע"ה שונאים וכו': וב"ה אשר לא עזב חסדו ואמתו משארית הפלטה ונתן חן וחסד עליהם לפני מלכים ושרים יר"ה. אשר יודעים ומבינים כי המה רק בהפקירא ניח' להו מלהיות שולטים ומושלים ולפסוע על ראשי עם קודש, וכבר נודע לפניהם כי בהתחזק הדת זה חזוק הממלכה ונמוסיה $) גם מצאתי מקום להזהיר ולהשמר בזה"ז אשר קמו כמ"כ אשר נתנו שמות בארץ בשם מבקרים והם נשארו מיתר הרפאים המשכילים ועתה בתרמיתם מתעטפים בטליתות של יר"ש ועי"כ מעבירי' ע"ד הרבנים להשיג מהם מכתבים והסכמות ואחרי אשר היתה הרוחה ויכבד לבם מתכבדים להביא כותבי התולדות והדורות אשר מפורסמים שהם כופרים בתורה שבכתב ובע"פ כאשר ראיתי בעיני בפני חבורי' שלהם. ע"כ כ"א יעמוד על המצפה שלא לשלוח יד בכתבי' וספרים שלהם. וכמה כבר נתפסו ע"י. ודי בזה להזהיר הזהירים ולזרז הזריזים:

המדינה כמ"ש חז"ל הוי מתפלל בשלווו' וכו' והם הלא שבתה תפילה מפיהם שנה בשנה. ומיראי ד' ביה הם משכימים ומעריבים בבתי כנסיות ובתי מדרשות. והם מיוה"כ עד יוה"כ שביתים ובטלי' כולה' שרי להון ואפשר כי אחשבי' לשיטתן שהם מחללי שבת בפרהסי' ולדעת הפרמ"ג סי' נ"ה אין מצטרפין לכל דבר שבקדושה דבעי עשרה (והארכתי בזה בתשו' לקמן או"ח סימן ט"ז וסי' קי"א) ויודעי' שאין בביהכ"נ י' שלא יחללו שבת בפרהסי' א"כ אין כאן תפילה בצבור כלל ואין עונין אחריה'. ואדרבה החזרת הש"ץ הוה ברכות לבטלה. וא"כ אינ' כלל בכלל צבור וקהל. ועתה מה יאמרו ומשתדלי' בכל תוקף אפם וחמתם כי היראים הארטה' יתאחדו עמהם להיות כא'. עם ממי יתאחדו אחרי שאינ' צבור ולא קהל ולא יבאו בקהל לנו. חלילה לנו לזוז כ"ש ממה שגבלו הראשונים הרבנים הגאונים בדור שלפנינו והלא אסור שו"ב ומורים שלהם. והלא כלל גדול בידינו אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אלא א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין. וזה גלוי ככל שלא נמצא בדור הזה אפי' בחצי חכמתם ותורתם של הגאונים אשר גזרו ואסרו כל הנ"ל. וא"כ האיך האופן של התאחדות וכי אפשר להתערב היתר באסור והלא

מסך המבדיל אי אפשר להתבטל בשום אופן ומה הם אומרים כי אין מפריד ביניהם איזה הלכות פסוקות וקביעות. זה ודאי שקר בימינם וכי תערובות נשים ואנשים בקאהר שלהם בביהכ"נ וקול באשה ערוה אינה הלכה פסוקה בש"ע או"ח סי' ע"ה ובאה"ע סי' כ"א והוא מגמ' מ' ברכות דף כ"ה. ועוד הא גמ' מפורשת במ' ע"ז בעובדא דר"א ב"צ דמי שאדוק בעבירה ימים ושנים נעשה מין והמה כל ימיהם אדוקים בעברות של ל"ת ועשה פשיטא דנעשי' מיני' לכל הנ"ל ומומרי' לחלל שבת הוה מומר לכל התורה. וא"כ מה הם אומרי' שאין מעיקר' הדת (מ"ש דאגמא) אין מפריד ביניהם ונהפוך הוא מאשר לנין בחטא יום יום ה"ה כמיני' נחשבי' שידוע שהם הכופרים בעיקר' הדת. ועל רעבני הסעמינאר עלובה העיסה שהנחתום מעיד וכו' הכא עיר ב' פעסט הגדולה בהם במדינה זו ובתוכם כמו ששה במספרם ועכ"ז לא מצאו ידיהם להעמיס הוראה על שכמם. עד שמצאו ב'. א' מהם מישיבת פ"ב ושני לו מישיבת מ"ד וכי בוש לא יבושו עד"ז בהמון כסף רב אשר בעודם יבלעו תלמידי סומא נער הנ"ל ואין א' מהם ימצאו ראוי' להוראה. ורק מצאו מנות להביא טרף מישיבת הנ"ל אשר תמיד חרף פיפיות עליהם פוערי'. טח עיניהם מראות מבשרם ולחזות בנועם בית מדרשינו. לו חכמו ישכילו לעזוב דרכם כמ"ש הנביא יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו ואז ושב ורפא להם והנה הארכתי בפרט זה בעתו וזמנו כעת הזאת כמובן ונחזור למה שהתחלנו לעשות אזנים לתורה ולהחזיק בחורי חמד במלא חפנים שוין לטובה ליסד עתידותינו. וגם לרבות לחוס על מעמד ת"ח שהם עוסקים בבנינו של עולם יומם ולילה לא ישבותו וראוי' להם להעמידם על כנם בכל קהל וקהל יראים לקבלם ביתר עוז במי שמלא מלא חפני' בש"ס ופוסקים ולא למראה עין ישפוט ויתקיים ממ"ש הכתוב נוצר תאנה יאכל פרי' שע"י זה זכה יהושע למלאות ולעמוד במקום מרע"ה כמ"ש במדרש פ' פנחס עייש"ה עד כה זכרתי מחסדי ד' ותורת חסד של חכמים ותלמידיהם:

והנני להזכיר מחסדי אבותי ע"ה אשר בשם הספר מרומז שם אא"מ ז"ל כי תיבות לבושי מרדכי בגמטרי' בן נפתלי כי שם אבא מארי מהו' נפתלי המכונה הר"י ז"ל ושם אמי מורתי לאה ז"ל מרומז באות ל' ואות ו' גמטרי' דדין כגמטרי' דדין וזכרתי ימים מקדם כד הייתי טליא כמו ד' עד ט' שנים ביישוב לעפאנטאוויטץ (במחוז נייטרא). ואם כי היינו מבני עניים עכ"ז תשלומי המלמד הי' מיד אבותי היקרים כא' מעשירי עם וחלילה לא עבר יום ר"ח מלשלם במלוא'. ועוד נוסף ע"ז כנהוג בימים לתן מתנות רבי געלד שהי' נחשב בדעתם המיושר' כא' מן המצות שבתורה וזה בהוצאות ממון. וטרחא דגופא אין מספר כי מעודי הייתי חלוש המזג ובזמן הקור או גשמים על כתף ינשאו אותי לבית

הספר וטוב שבמאכלים הי' מתוקנים לבנים ההולכים לבית הספר. ובעצמם הוליכו אותי אחרי אשר הגעתי כמו לי"א וי"ב שנה לישיבת ק"ק טאפאלטשאז והייתי אח"כ עומד ומשמש פני הגאון הקדוש המפורסם מ"ו מהו' וואלף מרצית זצ"ל. וכמעט מעדי שבוע ושבוע בקרו אותי ולתקן מ"ש תקון. ומזה יראו ויעשו כן הלוי מקצתו בזה"ז אשר בעוה"ר חנוך תשב"ר נקל מאוד אצל האבות אינם משגיחים כלל אם בניהם מסתופפי' בבית הספר או הולכי' חוצה לדברים בטלים וקלות ראש מדברי' שפה לא כן. ואחרי אשר נתגדלו מבקשי' מבעלי ישיבה שיספו להם כתורה למלוות בחוב"ק וה"ה דברים כמעט אי אפשר. וכמה טרחות ותלאות לבחורי חמד החוזרים עמהם תלמוד' יום וליל לא ישבותו ובכ"ז רק מעטים המצליחי'. והכל הולך למ"א במ"ש חכז"ל אם אין גדיים אין תיישים אגרא דכלה דוחק' (ולתן שכר למביאהם לזה טף באו) וכמו שדרשו חכז"ל במצות הקהל טף למה באו לתן שכר למביאהם. וזה שכר אבות לבנים שאינם רשאים לבטל מטורח ומעמל חנוכ' וכמ"ש אבותי' מימי קדם ע"כ גדלו והצליחו בעה"י. וזה אפשר פי' הקרא כי או"א עזבני מלשון עזוב תעזוב שאם האבות עוזבי' ונושאי' בידיהם בדבור ומעשה בחכנוכי של הנערים אז וד' יאספינו הקב"ה חונן להם דעת ובינה לעלות במדרגות גדולים:

והנה אחזיר לתחילת הקדמה זו ממה שערב לבי להוציא' חבורי זה ידעתי מעוט ערכי שאיני כדאי לומר הלכה כן או כך. ועיקר דברי לתלמידי וחברי מכירי ומיודעי. וגם כי זכיתי לשמש פני גדולים עול' תלמידי מרן חת"ס ובעה"י דרך תלמודם בסבר' י שר' ודיוקי' והערות בפשט הגמר' פירש"י ותוס' עם נושאי כליהם עשו רושם בקרבי ללמד עם תלמידים אשר משם בארה. והנני להזכיר בברכת תודה לשלש ק"ק ה"ה מ' טעלאגד וק"ק ברעזאווא ואחרון נכבד ק"ק פה מאד יצ"ו אשר ע"י בידי לעמוד על המשמר. ושכר המחזיקים כבר כתבה תוה"ק ואתם הדבקים ולדבק' בו ודרשות חכז"ל ידוע דהכתוב מדבר בענין חיים למחזיקים ועד"ז אני מזכיר לטובה מו"ח הרבני הצדיק מהו' מנחם מענדל קרויז זצ"ל מנוחת' באה"ק. אשר אין די ספור אשר פזר מהונו למען החזק ידי וצדקתו ורב חילו באוריית' בחשקה ודבקה לא יאומן כי יסופר מפזרון צדקה וגמח"ט. והני נשי בונה קזכי היא בתו זוגתי החשובה מ' רבקה תחי' ידוע כמה יגיעות וטרחות מצאה ידה כדי להעמידנו על ברי' בפרט בצוק העתים הללו בלבדה כשרת הבית. בזה יהא ג"כ הזכרון גם לה כי לא זכינו לבנים זכרים. ועל טוב יזכר בתי הצנועה מ' שינדל תחי' וכמ"כ עומדת לימין צדק בעלה חתני הגאון הצדיק מו"ה יוסף צבי דושינסקיא

שיחי' שהוא אב"ד ק"ק גאלאנטא יצ"ו. ה' ברב רחמיו יפקדם לטובה בכלל כ"י. וגדולתו ידוע ומפורסם וזכות רבים בתלמידים ויר"ש תלוי' בו:

וברם הנני להחזיק מלא חפנים טובה כפולה לחביבי ומצמידי ה"ה הבחו' החשוב וותיק בחור כארזים חריף ובקי טובא ירא ושלם בנש"ק כ"ש מהו' שמואל כץ שווארטץ נ"י אשר דן רפש מב"א בנו של הגאון המובהק הצדיק יסיע כק"ש מהו' נפתלי כ"ץ זצ"ל שהי' אב"ד ור"מ ק"ק פה ובעהמ"ח שו"ת בית נפתלי ושאר ספרים יקרים המפורסמים וב"ב של הגאון האדיר מאוה"ג הנודע בפי כל בשה"ק מהו' אברהם ליב כץ זצ"ל בעהמ"ח ספרו הגדול המפורסם בעולם בשם קול ארי' כנודע אשר זקוקין דנורא נפקי' מהעמק חריפות ובקיאות נפלאות בסברות העמק שאלה והגבה למעלה גדול בענקים בדורות שלפנינו וזה ב"ב דרכ' בקדש מהיר במלאכתו הרבה טרח לכונן השו"ת על כנם ולהעתיק כסדרם ועשה מפתחות של הספר עצהיו"ט. וכן הפליג להעיר ע"י רב בקיאות' ע"ד ספרי שו"ת המדברים בענינו של דבר המדובר בחבורי זה להיות מכוונים יחדיו בין להשגה בין לענין מערכה מול מערכה בהסכמה אחת:

ומצאתי בזה מקום להיות בברך תודה לאנשי שם ומשפחה המיוחסת ויקרה אשר בהם גדולים וגאונים מפורסמים אשר הי' ראוי' וראוי' להיות בתוך מלאת כס' הוראה במקום זה. עכ"ז נהגו טובת עין אשר בלא שום ערעור והרהור הסכימ' בנפש חפצה עלי מך ערכי למען תווך השלום והתאחדות הלבבות וידידי הרב הגאון מהו' חיים צבי עהרנרייך נ"י דומ"ץ ק"ק פה בתם לבבו ורב צדקתו הנני כשבת אחים יחד כוחי' זב"ז בהלכה ובכן יזכו עמנו ואחב"ני לשכון בארץ רחבת ידים לראות וליראות שלש פעמים בשנה בקרב הימים:

ואני אפרוש כפי לתפילה ותודה לאבינו שבשמים שהחינו וקימנו וכן יזכנו עם כל ישראל אחינו שבגולה לראות גאולת עולמים במהרה בימינו או"א ס"ו. המחבר:

מכתב חתני כבני הרב הגאון הגדול הצדיק המפורסם כש"ת מו"ה יוסף צבי דושינסק שליט"א אב"ד ק"ק גאלאנטא יצ"ו בעה"י ב' לס' תרומה תער"ב לפק"ק גאלאנטא יצ"ו

יצו ה' את ברכתו. וירב שלוותו. של כבוד אהובי אדמו"ח הרב.... כקש"ת מהו' מרדכי ליב ווינקלער שליט"א אבדק"ק ה. מאד יע"א. יזכה לביאת הגואל ולקיבוץ ישראל בב"א.

גי"ה הגיעני, שמחוני ושעשועוני, בהגלות נגלות לפני דעתו הרמה, אשר נעתר מו"ח הגאון נ"י לבקשת תלמידים וידידים להוציא לאור תעלומה. שו"ת אשר השיב מימים ימימה, ובשם יקראהו שו"ת לבושי מרדכי יכנהו. ובמה אבא לפני אדוני לתאר ששוני, הן אין מלה בלשוני אמנם כלכל בל אוכל אם החשתי. כי אך זה היום קויתי ראיתי.

וכמוני כל תלמידיו יאמרו האח מצאתי. וכל דורש טוב. ימצאוהו מלא ברכת טוב. דבר ה' זו הלכה ברורה ומשנה ברורה. פעם בארוכה פעם בקצרה. רוח עצה וגבורה. מפז ותפנינים יקרה. ולי לא בחוה תהלה. יעמדו זרים ויהללוהו בשערים בהמולה. אך אני בתפלה. כעני כי יעטוף לפני נורא עלילה, יוסיף ה' לכבוד אדמו"ח הגאון נ"י עוז ותעצומות. עד זקנה ושיבה כבימי עלומות עוד ילכו רבים לאורו. יתענגו מענות רוחו וזיו יקרו. יזכה לבנין היכל ודבירו כי יקום ה' דברו הטוב עד מהרה ירוץ דברו, בב"א. וע"ד אשר ענוותו הרבני. וכאב את בן ירצני. ואחר כבוד יקחני. ואל על יקראני. להזכר על דבר קדשו. להתעטף בלבושו, ואני יודע ערכי המך. מה מני יהלוך לבא בחצר המלך. אך רצונו הטהור מצוה עלי. ואם איני כדאי. וגם עמוס טרדות בלי פנאי. אך אשר כפי שעה קלה שוטטו רעיוני. אנסה נא בדבר אגדה לכל נפש שווה. ודבר, מה יראני ה' והגדתי לצאת ידי חובה. וכבוד אדמו"ח הגאון נ"י את אשר יבחר יקריב ברוח נדיבה. ובשימת עין לטובה. ואבא פתח השער להתיצבה. ברשות דגול מרבבה. והוא יתברך יפתח לבי בתורתו בהתהלך ברחבה. ולעבדו באמת ביראה ואהבה. אכי"ר במדרש רבה (פ' נצבים) הלכה אדם מישראל שעומד לקרות בתורה כיצד מברך כך שנו חכמים הפותח והחותם מברך לפניה ולאחריה וכו'. יש לדקדק אדם למה נאמר ומהוא שעומד לקרות בתורה. וי"ל עפ"י המבואר בתוספתא דמגילה מובא בשו"ע סי' קמ"ג דאם אין בצבור רק א' שיודע לקרות קורא ויושב ועומד וקורא. ועי' בתוס' גיטין כ"ט וברא"ש וברי"ן במגילה דזה דוקא קודם התקנה שכל א' מברך אבל אח"כ מברך ככל פעם ופעם וא"כ ניכר וא"צ לישב בינתיים. וא"כ י"ל אפשר גם קודם התקנה בכה"ג כדי שיהי' ניכר אפשר שיברך בכל פעם דלא תקנה קבוע הוי. והרי נבאר לפנינו בעזה"י שגדולי מפרשים הסוברים דגם קודש התקנה אם רצו לברך בכל פעם ולעשות מכל קריאה מצוה בפ"ע עושים וא"כ אפשר בכה"ג כדי שיהי' ניכר מנין העולים יש לעשות כן. אבל באמת י"ל כך כיון דמבואר בב"ק דף פ"ב דמשה רבינו תיקן א' בג' פסוקים או ג' כל א' פסוק א' ורק עזרא תיקן ג' גברא בעשרה פסוקים. ומזה נראה דהקפידו דוקא בפותח וחותם מברך כדי שיהי' ניכר תענית משה רבינו ובח' קורא ג' רק פותח וחותם א' איכא (ויהי' מזה קצת ראי' בשיטת בכור שור אשר נביא לקמן בעזה"י) וא"כ יותר יש לדקדק כדי שיהי' ניכר תקנת וש"ר מלברך בכל פעם כדי שיהי' ניכר מנין העולם דהוא רק תקנת עזרא וע"כ אין מברכין רק הפותח והחותם ועושים היכר אחר בישיבה בנתיים וז"ש אדם מישראל שרק א' יש כאן שקורא בתורה שעומד וח"כ יצטרך לישב אפשר דמברך ככל פעם וזה יהי' היכרו כיצד מברך. ע"ז אמר כך שנו חכמים הפותח והחותם דוקא פותח וחותם. ועפ"י

הדברים הנאמרים אפשר דע"ז רמזה משנתנו במגילה דנקט ג' פעמים הפותח והחותם. לאשמעינן דוודאי בב' וה' וכל שקורין ג' דבזה הוי תקנת מש"ר דלא כתקנת עזרא א"כ ראוי' ש הי' ניכר התקנה ואם יברכו בכל פעם לא יהי' היכר כלל אלא אפי' בד' או בה' דלא הי' תקנת מש"ר לקראם בחד גברא א"כ י"ל מעיקרא כך תקנו דאם ירצו לברך בכל פעם מברכין קמ"ל. ועיי' בקול הרמ"ז קצת מזה. ואף דבירושלמי פ"ד מגילה נראה דאף בר"ח ושבת הוי תקנת משה לקרות בתורה חד גברא ויליף לה מוידבר משה וכו'. מ"מ בש"ס דידן נראה דדריש לי' לענין שואלין ודורשין ומה שאמר בסוף מגילה שיהי' קורין כל א' בזמנן לאו קריאה בצבור בס"ת רק קריאה ודרישה ועי' בלשון תוס' שם דף ד' נראה דאוידבר משה ילפי' שואלין ודורשין וכן הוא גם בילקוט בשינוי קצת ואכ"מ. אמנם נראה דהאי כיצד מברך י"ל באופן אחר ועי' בדברים אחדים מהרב חיד"א פי' נאה ולפע"ד נראה עפי"מ שהאריכו גדולי פוסקים אם קודם התקנה הי' אפשר לברך לכל א' וא' אם רצה או לא. והנה בטו"ז סי' תכ"ח העלה דגם קודם התקנה אם רצה הי' ברך וביאר דבריו עפ"י דבריו בסי' קל"ט דכולם הי' יוצאים בברכת הפותח והחותם וכאלו כל א' הי' מברך בשעת עלייתו ואם רצה כל א' לברך הרשות בידו ועי' בס' בחר יעקב הקשה עליו הא גורם ברכה שח"צ. ולפ"ד כבר ביאר בט"ז בסי' תרע"ז בארוכה דבכה"ג ל"ש גורם ברכה שא"צ והביא כמה ראיות ועל ידו החזיק גם בברכי יוסף ובנח"ב שלו הביא דברי הרב מאירי בלשונו "ונ"ל שצריך שהקורא אמצעיים יהי' שם וכו' כדי שישמעו הברכות ויצאו בשמיעתם ומ"מ אם רצו לעשות מכל קריאה מצוה אחת ושיברכו כולם א"כ משום ברכה לבטלה והוא שפי' בגמר' שאחר משנה זו תקנו שכל א' יברך בתחילה ובסוף הנה מקיצור לשונו נראה מאי דדחיק לפרש כן נגד משמעות המשנה דמשמע דוקא הפותח וחותם אי משום דיהי' ניכר תקנת מש"ר או משום דיהי' ברוב עם דהתירו לבטל בזה"ז בהביאו את הנר כדי שיהי' ברב עם עי' בסי' רצ"ח ובמג"א סי' קס"ח. היינו משום דקשיא לי' א"כ איך משום נכנסין ויוצאין ביטלו תקנה קבועה קדומה הא אין ב"ד יכול לבטל וכו', וכי איכא חשוב כבי"ד של עזרא שתקנו ואף דיש חשש נכנסין ויוצאין הא בוודאי תמיד הוי נכנסין ויוצאין ולמה בקריאת התורה חשו ע"ז מאי דנראה דהוי מאז דתקן עזרא ואף דנתרבה החשש מ"מ אין לבטל מהאי טעמא תקנה קדומה ולתקן ולהרבות בברכות אע"כ דמעולם הוי הדין כן דאם רצו לברך מברכין ורק דאם הי' רוצים לכוון ולצאת בברכת הפותח והחותם הי' יכולים לעשות כן ואח"כ כשנתרבו נכנסין ויוצאין הי' עושין כן לתקנה במכאן ולהלאה יברכו כל א' וא'. כנלפענ"ד פי' דברי מאירי מה דסיים והוא שפירשו בגמר' דאין לו פירש ולא רישא סיפא ולהנ"ל יובן. (ועי' עוד

לקמן כי יש לפרש לפענ"ד דבריו עוד בא"א). ובאמת מה דמצא בבר"י מציעה במאירי. כן נראה בפירש בלשון תוס' בברכות מ"ו שכתבו לפי שהי' רגילים שלא הי' מברכין רק ראשון וכו'. מאי רגילים שכתבו הלא כן הי' מה"ד וא"א לשנות מוכח מדבריהם דאם רצו הי' אפשר לברך כל א' ורק משום דלא הי' שכיח חשש נכנסין ויוצאין ע"כ לא הי' רגילין בכך משום ברב עם כהנ"ל. אחר הדברים האלו לפענ"ד נראה דמדברי מאירי וכן תוס' עכ"פ אין ראי' למה שכ' בטוו"ז בסי' קל"ט דמדבריו שם מוכח הא דכולם יצאו היינו שכל א' וא' הי' צריך לברך בשעת עלייתו ורק דנפטר בברכה ששמע מהפותח דאל"כ לא יתורץ קושיתו שם ולפענ"ד צריך עיונ' רבה א"כ כיון דעכ"פ אם רצו לברך כל א' רשאי איך תקנו ברכה א' לכולן ויפסקו כל הו' עולין בין הברכה להמצוה דהרי מצותן תתחיל בשעת עלייתן והרי כך הן דברי המאירי דאם יברכו כל א' עושים מכל קריאה מצוה ואם כדברי הטוו"ז אפי' אם לא יברכו הרי הוי כמי שבירכו ואם הוי מצוה אחת איך אפשר דהוי כמי שבירכו שם ולא מצאו ברכה באמצע המצוה ועי' בראש"ש גידה"נ ובטור יו"ד סי' כ"ח וכן מוכח ממה דתירצו בתוס' שם בברכו' הא דהחותם מתחיל בברוך אף דהוי סמוכה לחבירתה מ"מ כיון שמקדם הי' רגילי' לברך רק הראשון ואחרון ואם נאמר כדברי טו"ז א"כ גם האחרון בירך על עלייתו ואין לך סמוכה לחבירתה גדול מזה אף דלא בירך רק ע"י שמיעה וכי היכן מצינו חילוק בזה. ע"כ לפענ"ד נראה אף דמוכח מדברי ראשונים שהי' צריכין העולי' לכוון לצאת וכן הוא בראשונים בהא דקטן עולה למנין שבעה דזה דוקא באמצע אבל לפותח והחותם לא דהשאר לא יצאו בברכתם א"כ מוכח דצריכין להוציאם מ"מ הוי רק כמצוה אחת וכאלו כולם בירכו על אותו מצוה וזה עושה מקצתה וזה מקצתו וקושיתו על הא דסוף מגילה לא יתורץ בזה. וכבר נאמרו תירוצים רבים יעוי' על מקומם איש על דגלו:

ובירושלמי פ"ב דמגילה בעי שם איאן ג' קריות מה את עביד לון כג' שאכלו כאחת או כג' שאכלו זה בפ"ע וזה בפ"ע אפי' האמצעי מברך לפניה ולאחריה אמר רשב"א למדו ברכה"ת מברהמ"ז אלא לרבים וכו' ר' יונתן הוי עבר וכו' שמע קולן קרוי ולא מברכין א"ל עד מתי אתם עושין את התורה קרחות קרחות וכל דברי הירושלמי צ"ע הא מפורש במשנה הפותח והחותם מברך וגם דברי ר"י הם נגד המשנה ועי' בפ"מ פי' שכבר התקינו לברך בימיו ועי' גם בברכ"י סי' קל"ט ולפענ"ד נראה דיתפרשו דברי הירושלמי דנסתפקו בתקנה הראשונה אם הוי כג' שאכלו דאין רשאין ליחלק דוודאי כל בהי"ז הוי מצוה אחת וכולם צריכין שיכוונו לבהמ"ז ואין רשאין לעשותן מצוה לכל ברכה והכל מצוה חדא הוי או הוי כג' שאכלו בפ"ע דאף דאפשר דיוציאו זא"ז מ"מ מצוה ליחלק

ועי' בסי' קצ"ג ובסי' קס"ז וכאן ג"כ מצוה ליחלק ורק אפשר דיצאו ע"י הפותח והחותם ומתני' דקתני הפותח והחותם הוי לאפוקי אחר התקנה דאין רשאין כלל לעשות כן וקודם התקנה הוי רשאין אבל אין זה עיקר המצוה. ובזה פליגי רשב"א ור"י דרשב"א סובר דמבהמ"ז לרבים ילפי' לי' וממילא דאין רשאי ליחלק ור"י ל"ל כן וע"כ כששמע דלא בירכו אמר שעושין קרחות כנלפע"ד. ולפי דהוי פלוגתא ויש עושין כך ויש כך ע"כ שפיר בעי כיצד מברך אם מברך להוציא השומעים דעדיפא דאינהו לא מברכי או אינו מברך להוציא השומעים דעביד' דיברכו. וע"ז השיב בפשטות הלשון הפותח והחותם וודאי משמע דוקא הפותח והחותם. ולפענ"ד הי' נראה כיון דחשש נכנסין הוי יותר מחשש יוצאים כדמוכח גבי עובד' דרב הי' נראה דמאז ומקדם אם רצו לברך להניח היו מברכין כיון דעדיין זקוקין זל"ז על הברכה אחרונה ורצו רק שיהי' זקוקין זל"ז ובפרט לפי מה דהוכיח הירושלמי דמבהמ"ז לרבים ילפינן לי' א"כ רצו רק שיהי' זקוקין לאהדדי ואם זקוקין לברכה שלאחריה די בכך. ובזה הי' מיושב מה דצ"ע כיון דרב ע"כ הוצרך לברך לפניה מאי איכפת לי' לברך גם לאחריה ולהנ"ל א"ש. ועפי"ז הי' נראה דר' יונתן בירושלמי לא פליג על רשב"א רק על ברכה לפניה אבל מודה על ברכה שלאחריה. וא"ש מתני' דקאמר הפותח והחותם דלא הקפיד רק שיהי' זקוקין זל"ז ומדוקדק לישנא דאביי דקאמר והאידנא דכולהו מברכי לפניה ולאחריה וכו' ולמה לא קיצר והאידנא דכולהו מברכי'. אבל באמת מאז ומקדם נהגו לברך לפניה אבל אח"כ גם לאחריה. ובזה מיושב לשון מאירי דכ' דגם מקודם הי' אפשר לברך אין כוונתו רק לפניה אבל לאחריה לא וע"ז סיים שפיר והא שפירשו בגמר' שאחר תקנו שכל א' יברך בתחילה ובסוף היינו שקודם רק בתחילה ואח"כ גם בסוף והוא מדקדוק לישנא דאביי ואין להקשות דעפ"י דברינו תחזור הקושי' שהקשה בבאר יעקב לדברי טו"ז מאי הקשה לרב דילמא אם רצה לברך מברך ותי' א"כ גם לאחריה יברך. ולהנ"ל אפשר לאחריה רצה שיהי' זקוק עוד לאחריו. אבל לפענ"ד אדרבה לפי דברינו עיקר הקושי' ליתא דהרי אמרנו לפי דברי הירושלמי יש בזה משום ברב עם הדרת מלך ואם רשאי ליחלק לעצמו וא"כ לולא דהי' תקנה לחוש לנכנסין לא הי' לו לרב ליחלק. וכל דברינו הם לפי מה שכתבנו דצריכין להוציא אחרים ולפי זה פשיטא אם א' איחר לבא לביה"כ הי' צריך לברך אבל בבכור שור במגילה חולק על עיקר דבר זה וכ' דאפי' אם בא א' באמצע קריאה א"צ לברך "הא הברכות נתקנו משום כבוד קריאת התורה בצבור וכבר נעשה כבוד זה" עי"ש וזה פשוט אצלו. ואני בעניי אף דכתבנו דדברי טו"ז בסי' קל"ט צל"ע ואין לו ראי' מראשונים מ"מ על דבריו זה יש ראי' ממאירי ומר"ן במגילה גבי קטן עולה וגם מירושלמי דסובר דכולם

זקוקין זל"ז א"כ מוכח דא' צריך להוציא חבירו. והנה משאר ראשונים אפשר ליישב כיון דפשוט אצלו אם לא נתקנו רק משום כבוד התורה בזה סגי אם א' מברך בתחילה וא' בסוף א"כ י"ל דהראשונים הנ"ל באמת ס"ל דקריאת התורה בצבור הוי ככל מצה או מה"ת או מדרבנן דמברכין עליה והא דמברכין בסוף ולא כבשאר מצות משום דילפי' לה מבהמ"ז או מגז"ש או מק"ו. וגם בש"ס דידן דיליף ק"ו ע"כ על קריאה בצבור קאי דעל הלימוד א"א לברך בסוף כמ"ש הב"י בסי' מ"ז עי"ש. אבל לפי מה דכ' ברשב"א בתשובה ובראי"ש וטור דעיקר הברכה על הקריאה בצבור לא הוי רק משום כבוד התורה בצבור וכן הוא בשו"ע סי' קל"ט ממילא אם כבר בירך א' ונעשה כבוד התורה שוב אין מברכין ופשטות המשנה הפותח והחותם בתורה מברך מסעיי' לזה. וגם יש לדקדק מאי דקאמר הפותח והחותם בתורה עי' בבכור שור שם נדחק בזה. ולפענ"ד פשוט במרמז דמשום כבוד התורה מברכין וממילא אין מברך רק הפותח והחותם והא דנראה מירושלמי נגד זה נראה דהירושלמי לשיטתו דסובר דהאי וידבר משה הוא דתיקון לקרות בצבור וממילא הוי וודאי כשאר מצוה וכשם דלדידך דדרשי' מיני' לדרוש בענינו של יום והוי מה"ת מצוה. כן גם לירושלמי הקריאה ובוודאי דכולם מברכין על המצוה וצריכין לצאת בברכת הפותח והחותם אבל לש"ס דידן דתקנה בעלמא הוי והברכה הוי משום כבוד התורה די אם א' מברך וא' בסוף וא"צ לכוון להוציא מה שכתבנו א"כ בתקנה ראשונה קבוע הוי דוקא בתחילה ובסוף איך אח"כ ביטלו זאת הא אין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד חבירו. לפענ"ד נראה אדרבה בזה יתחשב הא דנקט ג' פעמים הפותח והחותם בתירה ונראה דמעיקר' כשתקנו כך תנאי בדבר הי' רק כל זמן שכא יצטרכו לחוש לנכנסין ויוצאין ולפי דבשבת יותר לחוש מבחול ובר"ח יותר מב' וה' ע"כ עשו לכל א' תקנה בפ"ע שאם יצטרכו לבטל חד לא תתבטל העדין האחרת. ומזה גופא דהוצרך לשנות הדבר ג' פעמים מוכח דכך הי' התקנה ועי' בתוי"ט פ"ה דמע"ש. ואף דיש לישב בלאו"ה מ"מ לפענ"ד נראה כן. וממילא מתישב לשון המדרש דשאל אם מברך להוציא אחרים או לא. ע"ז אמר כך שנו חכמים הפותח והחותם בתורה וכו' והך בתורה מיותר ע"כ ששנו דוקא משום כבוד התורה וא"כ אין צריך להוציא אחרים כי אין חיוב כלל לברך רק על הפותח והחותם. ומנין שטעונה ברכה לפניה ולאחריה וכו'. יש לדקדק די לו אם נפשט לו ממשנה כיצד מברך ומה לו לידע מהיכן ילפינן ודילמא הוי ככל ברכות שמברכין. והנה עפ"י הנ"ל יש לישב דאם נילף מברכה"ת על לימוד דילפי' מכי שם ה' אקרא ומבהמ"ז ממילא הוי כשאר ברכת המצות ובוודאי מחויב להוציא האחרים אבל כיון דפסיק ותני הפותח והחותם מברך ע"כ דלאו משום מצוה הוי אלא תקנה

בעלמא משום כבוד התורה וכרשב"א בתשובה וראשונים הנ"ל ע"כ בעי מו"ל ומיושב דהביא ילפותת אחרות על הברכות מלפניה ולאחריה. ובש"ס דידן דהביא האי כי שם ה' אקרא עי"ש בברכות על ברכה"ת על הלימוד קאי והא דהביא שם על ברכה לאחריה מברהמ"ז וע"כ דעל קריאת התורה קאי דעל הלימוד ל"ש כמ"ש הרשב"א וגם הב"י בסי' מ"ז דהוסיף עוד טעם שם הוא ריו"ח דהוא מרי' דתלמודא ירושלמי וס"ל וידבר משה על קריאת התורה קאי ודבר תורה היא. אבל אנן לדידן ל"ל כן. והנה עפ"י דברינו סולת נלפענ"ד אם הי' הקריאה מה"ת הי' אפשר לילף מכי שם אקרא ואז הברכה על הקריאה הוי מה"ת ורק כיון דעיקר הקריאה לא הוי מה"ת ממילא א"א לילף מנשם רק בדרך אסמכתא או מקרא דלמדנו חוקיך כבמדרש שלפנינו. ועפי"ז חוזר וניעור תי' הפרמ"ג על הטו"ז בסי' תרפ"ה דכ' בפר' זכור אם יברך קטן ולא יכול להוציא בברכתו מעכב הקריאה. ורבים תמהו הא הברכות אינם מעכבות ותי' הפרמ"ג כיון דבה"ת הוי מה"ת מעכב הקריבה וחזר והקשה זה דוקא על הלימוד הוי מה"ת ולא על הקריאה. ולהנ"ל א"ש דוודאי בשאר קריאה לא הוי מה"ת אבל בפר' זכור דהוי מה"ת וצריך להוציא האחרים ודומה ממש להאי כי שם ה' אקרא בזה בודאי אפשר לילף משם והוי מה"ת. ולכו"ע אפי' לירושלמי ומאירי יר"ן נגילה דס"ל דצריך להוציא בברכת הקריאה מ"מ אינו צריך להוציא רק העולים אבל עכ"פ השומעים אינם צריכין להוציא ועי' במג"א סי' תקפ"ה מה שמחלק בין שופר לתורה עי"ש וצ"ל דזה נפטר בברה"ת שכבר בירך כל א' לעצמו. והעולים אף שכבר בירכו מ"מ מברכין או משום תקנה או משום דהוי מצוה כמו שכתבנו למעלה. אבל השומעים לא עדיפא מהרהור בד"ת דאין מברכין עליו ואצלם לא הוי רק כמו הרהר ואף דבתשו' הלק"ט הובא בשע"ת הביא בשומע דברי תורה צריך לברך מ"מ היינו אם גם עליו הי' החיוב בלימוד והוא שומע מפי רבו דבזה וודאי טוב מהרהור בעלמא. ונראה דע"כ הזהירם משה רבינו הבו גודל ועיי' ברש"י דיענו אמן כדי שיהי' כאלו הוציאו הברכה מפיהם דמחויבים הם לברך על שמעתם אבל כששומע קריאת התורה דאין עליו רק לשמוע ולהרהר ולעמוד בשתיקה בזה וודאי לא הוי רק כהרהר ואי"צ לברך. ועפי"ז צל"ע דברי רבינו חנה מובא בב"י בסי' קל"ט שכ' אף שכבר בירך צריך לחזור ולברך בקול רם כדי להוציא אותם שלא שמעו עי"ש. מוכח דצריך להוציא האחרים וצ"ע מנ"ל וגם א"כ איך אח"כ כל א' מהעולים מברכין כיון שכבר בירכו ויוצאים כבר אף שכבר הפסיקו מ"מ גם קודם התקנה הי' כן. ובאמת המג"א שם השמיט טעם זה והביא רק טעם אחר לברך בקול רם. ואפשר דכוונתו אם לא בירכו השומעים ברהכ"ת ולא מסתעיי' להו מילתא כעת לברך יצאו בברכת המברך ועדיין

צלעכ"ד. נחזור לענ"ד לדברי המדרש כי עפ"י הדברים שכתבנו בשם תשו' רשב"א ועפ"י הנראה ממדרש ומש"ס דקאי פרשה זו על תורה וא"כ נראה כי התורה כולה מרישא עד גמירא חתומה היא כי קורא אותה מצוה וא"כ לפי מה דהבאני מטור יור"ד דבאמצע המצוה אין לברך. וא"כ יתישב המשך דברי המדרש לפסוק כי המצוה זאת לפענ"ד כיון דקורא אותה מצות וכל התורה הוי רק מצוה א' וא"כ ילמדנו רבינו העולה בתורה כיצד מברך דאם קורא באמצע התורה הא הוי באמצע המצוה אבל כ"ז אם נאמר דמברך על המצוה אבל אם על התקנה מברך שפיר מברך כי כך היתה התקנה והוי מוכח דהוי תקנה מדברך לפניה ולאחריה ובמצות אינו מברך עליהם לאחריה. ושפיר השיב לו כך שנו חכמים הפותח והחותם מברך. וכיון דמברך גם החותם ע"כ על התקנה מברכין. ועי' בדברים אחדים. ומנין שטעונין ברכה לפניה וכו' שכ' ברוך אתה ה' ואח"כ למדנו חוקיך. יש לדקדק עפי"מ שכתבנו למעלה שמביא ראי' על התקנה מברכין מנ"ל דבהאי משתעי דוד. ונראה דחוקיך מצינו מנהגים ותקנות וכענין התרגום על ובחוקותיהם ובנימוסיהן ומשום דקשיא לן וכי צריך לן לומר דברך עה"ת תחילה דהוי מה"ת וע"כ אמרי' דכוונתו על חוקים שבקריאת התורה. והייתור לשון המדרש ואח"כ למדני חוקיך נראה כי באמת מכאן יש לנו ללמוד נוסח הברכה שמברכין בלשון נוכח ועי' ברוקח סי' שס"ג דיליף מטבע הברכה מאליעזר דקאמר ברוך ה' אלקי וכו' ועדיין אנחנו לא נדע למה מברכין בנוכח וזכרון שפיר ילפי'. רק דבאמת קשיא דכיון דכל ברכה שאין בה מלכות לא הוי ברכה וכאן אין כאן מלכות. וגם באבודרהם בסדר שחרית ראיתי שתקנו ברוך אתה ועל האי קרא סמכו. וצריך להבין אם האי קרא ברכה הוי מדוע אין בה מלכות וגם למה הוי בלשון נוכח וכל הברכות הם בלשון נסתר. וע"כ מפרש המדרש דנוסח הברכה הוי רק ברוך אתה ה' והתחיל הברכה וכאן לא נאמרה כולה אלא סמך דוד על האי דאלקי אדוני אברהם ואף דברוקח עורר דגם שם אין בה מלכות מ"מ באמת שם הוי מלכות דאלקי אברהם הוי מלכות כמו שכתבו תוס' בברכות דף מ'. וכבר העיר ע"ז גם בס' רביד הזהב עי"ש ואח"כ התפלל למדני חוקיך אבל הברכה לא הוי רק עד ה' וכן פסקינן דאין חותמין בכמנדני חוקיך משום דהוי בקשה ולא הודאה. אבל יותר הי' נראה דהמדרש באמת ל"ל דריו"ח שם בברכות וס"ל דא"צ רק שם וממילא א"ש דהוי לשון נוכח עפ"י טעם שהביא אבודרהם דכיון שאומר מלך העולם נמצא שאינו עומד לנגדו שר"ל אותו אלקינו שהוא מלך העולם הוא קדשנו במצותיו' א"כ כל עיקר שצריך לומר בלשון נסתר הוא משום שסיים במלך העולם אבל דוד שאומר בלשון נוכח ברוך אתה ה' ממילא שפיר מסיים למדני חוקיך וריו"ח לשיטתו שם בברכות דף כ"א דנראה דלאו מהאי קרא

יליף ברכה"ת ולאו בלשון ברכה קאמר לה דוד ע"כ אומר שצריך מלכות ויש לומר עוד הא דדוד קאמר בלשון נוכח הוא עפ"י הטעם האבודרהם האחרון כי האדם מורכב גוף ונשמה וראוי' הי' לו לידבק בקונו ולעמוד נכחו תמיד מצד נשמתו אלא שאינו יכול מצד גופו לכך ברכותיו נוכח ונסתר ונראה דהיינו דאמר ריו"ח שצריך מלכות כי הגוף אינו יכול לידבק מצד חומרא לידבק ביוצרו עד שיעלה על לבו פחד ומורא מלכות שמים. אבל בדוד שנאמר ולבי חלל בקרבי ומבואר באבות דר"נ ובילקוט צדיקים ניטל מהם יצה"ר ונותן להם יצ"ט שנאמר ולבי חלל בקרבי יעי"ש בז"ר. וגם אמר לבי ובשרי ירננו וכו' וקידש וטיהר גופו ודבק ביוצרו לא הי' צריך מלכות וממילא שפיר אמר מיד למדני חוקיך ובירושלמי ברכו' דיליף מלכות מארוממך אלקי המלך עפ"י ז"ר הנ"ל י"ל קודם שעברו רוב שנותיו. ועפ"י דרכים אלו הא דקאמר ואח"כ הוא כיון דברכה שלפניה מצינו מה"ת וי"ל דאסמוכהו עכ"פ עליה ולא הי' דוד מחדש בזה יותר הי' נייח לומר דקאי אברכה שלאחריה דבאמת אינו מפורש. ע"ז אמר ואח"כ למדני חוקיך דלאחר הלימוד ל"ש לומר למדני וא"ש שמסיים המדרש הרי ברכה שלפניה לאפוקי שלא נאמר דקאי אאחריה. ובהיותי בזה צלעני"ד דברי אבודרהם בשער ג' בסדר תפילת חול הביא בה"ת מכי שם ה' אקרא וגם ברוך אתה ה' וכו' וכ' אח"כ והתירה נקראת שם ה' לפי שהיא מלמדת כבוד שמו וצ"ע הא לדבריו האי כי שם ה' אקרא היינו הברכה ולא כשהוא קורא ולומד התורה ואם האי כי שם על התורה קאי דנקראת שם ה' א"כ ברכה עליה מנ"ל ועי' בלשון רש"י ברכות. עוד צלעני"ד דברי תוי"ט פ"ז דברכות דכ' שם הא דמברכין בתורה בה ולא כברהמ"ז באלקי' עיי"ש. והרי בירושלמי יליף האי דצ"ל ברכו וכו' וחוזרין ואומרין ברוך וכו' מהאי כי שם ה' אקרא והתם הבו גודל לאלקינו כתיב. ועי' בירושלמי דמגילה יליף בגז"ש תורה ובהמ"ז ועי"ש בקרבן עדה דבשניהם נאמרו הב' שמות ונראה דאף דנראה דכ' דבריו שם עפ"י הירושלמי במגילה מ"מ עכ"פ דבריו א"ש לדידן דהאי הבו גודל הוי רק עניית אמן ועי' ש"ס יומא דף ל"ג ואינו בא מפורש רק שם ה' ע"כ אין מזכירין רק ה' ומטעם תוי"ט ועפ"י דבריו יתפרש עיקר הקרא לפענ"ד דוודאי אנו צריכין להכיר גודל חסדו וטיבו אשר בחר בנו מכל עם והנחילנו תורת אמת חוקים ומשפטים ישרים חסד ונדבה הוא. אבל אף שמצדו חסד ורחמיו הוא לטוב לנו כל הימים לחיותני. מ"מ אין לנו לומר כיון שהוי רק חסד לטובתנו אז א"א לנו בתקנה זו ונתינה בע"כ לא הוי נתינה אנחנו צריכין לידע כי עבדים אנחנו וקבלנו מלכות שמים ורוצה ואינו רוצה צריכין לקיים התורה ואמר כי שם ה' אקרא קורא אני חסדו עלינו אבל אתם לא תבואו מתוך כך לידי טעות כי אפשר לוותר על החסד הבו גודל לאלקינו מלך הוא עלינו הרי

ברכה לפניה ומנין שטעונין ברכה לאחריה ארשב"נ בשם ר' יונתן שכתוב אחר השירה וזאת הברכה מששנה להם התורה אח"כ בירך הרי ברכה לאחריה. מלבד מה שדקדקנו בלשון הרי ברכה לפניה. עוד יש לדקדק הא מתחילה קאמר ומנין שטעונין ברכה לפניה ולאחריה למה חזר ואמר ומנין שטעונין ברכה לאחריה. ובעיקר הדבר צ"ע לילף משם דהתם הברכה על ישראל קאי במפורש יוצאי את בני ישראל. והי' אפשר לומר דסמך על ו' העטוף דכבר העיר במדרש דלמה נאמר בו' וע"כ אברכה אחרת קאי ומפרש לה רשב"נ דבירך עה"ת לאחריה ומיד אח"כ בירך ישראל ועדיין צ"ע מאי ענין זל"ז שהסמיכם. ואגב יבואר עוד דהביא קרא דדוד דלמדני חוקיך והי' נראה לענ"ד עפי"מ שביאר בהפלא"ה בפתא זעירא האי דבתורה מפורש ברכה לפניה ובבהמ"ז לאחריה. משום דבכל א' מפרש התורה השאינו פשוט וממנה נלמוד לפשוט יותר בק"ו דבתורה לפניה בעוד שלא למד אינו תאב לה וכל מה שלומד יותר דבק לאהבה יותר ויותר ואם בתחילה מברך מכש"כ לבסוף ובבהמ"ז דהנאת עוה"ז באכילה ושתי' פוחתין והולכין הוי להיפך עי"ש. ויש להסביר יותר כיון דסברא הו דאסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה ועל כל הנאה צריכין לברך ועי' בפנ"י ריש כיצד דסברא גדולה הוי וגם מצוה ותורה הנאה הוי דהרי מברכין שהחיינו על מצוה. ואף דלאבודרהם בעי הנאת הגוף מ"מ הביא חבל נביאים ראשונים דחולקים על כלל זה. והא דמצוה לל"נ ע"כ הכוונה דהוי כמו אנוס על ההנאה והרי י"א גם בהנאת הגוף כך וכבר הארכתי בזה בעזה"י ואכ"מ. אבל בוודאי מצות ה' הם ישרים משמחי לב ונאמר תחת אשר וכו' בשמחה ובטוב לבב מרב כל ובוודאי בתחילת הלימוד בעוד הרים וגבעות לפניו וכל התורה כספר חתום ובשער לא יפתח פיהו ועי' במדרש לקמן ובכמ"ק וכה"ה הם כחוקים בלי מבין טעם וסברא ואין לו הנאה. אבל כל עוד שלומד מוסיף והולך קדמת אשור לשבוע ולהתענג מטוב התורה ומיפיה עד שתהי' כדבש לפיו ודדיה ירויהו בכל עת ונהנה ממנה עצה ותושי' ונותנת חיים ממש לעושיה. וא"כ אם בתחילה שאין כאן הנאה אסור ללמוד בלי ברכה מכש"כ לאחריה שיש בה הנאת הגוף ותענוג רוחני' עלי' כמ"כ. וע"כ אין ראי' מכי שם ה' אקרא דמי לנו כמשה רבינו לומד מפי הגבורה ויתן אל משה כתיב אין כל סתום לפניו ומתחילה ועד סוף שעשועים היתה לו ושפיר מברך מתחילה וע"כ הביא קרא דלמדני חוקיך אף דהוי רק חוק ואינו מבין ומשיג מ"מ מברך וממילא מוכח גם לאחריה מכש"כ דאז כבר נפתחו לו שערי אורה ושמחה ליהנות ממנה בוודאי מברך ושפיר הוכיח מזה גם הב' ברכות. ומ"מ עדיין לא נדע אם הוצרך להפסיק כיון דמתאוה ללמוד וחפצו וחשקו מתגבר ומלצטער להפסיק ובאמצע הנאתו מונעין ומושכין ההנאה ממנו איך יברך והרי השל"ה כ' כעין

זה הוי באכילה צער כעין תענית ומועיל לתשובה ע"כ הביא אפי' בכעין זה מברכין ממש"ר דהוצרך להפסיק בע"כ שלא ברצונו דהא התפלל מנין ואתחנן לחזות עוד בנועם ה' ותורתו וכעת נסתמו ממנו שערי חכמה ובירך עליה כן יש לברך תמיד לאחריה והא דבירך לאחריה אף דעהי"ת אין מברכין לאחריה י"ל משום דאין לה סוף כמ"ש בב"י סי' מ"ז ועוד נשמתו בו החיוב עליו להגות בה יומם ולילה אבל הוא ע"ה דאמר לא אוכל לצאת ולבא שנסתמו ממנו שערי חכמה שפיר בירך. ועפ"י דברים הנ"ל יש לישב הא דאר"י א"ר בנדרים שלא בירכו בתורה תחילה היינו שלא הקדימו נעשה לנשמע ובעוד שלא הבינו הדברים לא נתנו ללבם ללמוד וממילא הכל הי' אצלם חוקים לא טובים ולא זכו לעמוד על עיקרי תורה. אמנם נראה בפי' דברי המדרש עוד ויתישב עוד יותר הא דאר"י א"ר עפי"מ שאמרו בתחילה תורת ה' ולבסוף תורתו והוא עפי"מ שפירשו כמראה אשר הראה וכו' כמו דמצינו במש"ר לומד ושוכח עד שנתנה לו במתנה כן הוא אצל המנורה והתורה יגעת ומצאת תאמין אחר היגיעה ה' מאיר לו עינים שיוכל להבין ולהשיג בד"ת עד שנעשית תורתו וכמו בכל ברכו' הוא מועיל בבא ברכה כן גם בתורה דנקראת תורת ה' וממילא אינו זוכה לבא לאמיתה של תורה והיינו דאר"י א"ר שלא בירכו בתורה ונשארה תורת ה' ולא זכו בה. והנה התורה מגינה ומצלה אבל דוקא אם נעשית תורתו אבל הם שלא בירכו בתורה ולא שלהם הי' ולא השיגו אמיתתה להם נעשה זרי' ויש להאריך בהמתקת הכתובים עד"ז ואכ"מ. ובזה נראה לישב ברכה"ת לאחריה אשר כן תמהו למה פותחת בברוך ועיי' בתוס' ברכות וגם באבודרהם כ' עוד תי'. ולהנ"ל כיון דע"י הקריאה והלימוד נעשית תורתו וקונה קנין חדש וכן העיר ביעב"ץ דבברכה אחרונה לא הוזכר תורת ה' דלאחר הקריאה הוי תורתו ויש לו כלי זין דמגילה ומצבה בכל אשר יפנה וככל אשר יעשה וזאת אשר רמז להם מש"ר וע"י התירה שלמדו יש לברכה קיום ואין כלי מחזיק ברכה שלא יבא חלילה לבעט אלא תורה. ומעתה יתפרש וזאת הברכה ע"ש הברכה שבירך את ישראל ורק כיון דנאמר בו' ע"כ רק אמר השירה והלימוד הי' יכול לברך וממילא הקונה דברי תורה כאלו קונה כל הברכות דרק ע"י הלימוד יש להם מקום ועיי' מג"א בשם רמ"מ בקונה ספרים ומכש"כ בקונה ד"ת וממילא צריך לברך אחריה. ד"א אמר הקב"ה אם נזקקת לברכתה של תורה אף אני מברך אותך שנאמר בכל המקום אשר אזכיר וכו'. יש לדקדק מאי אם נזקקת ולמה לא אמר כמו לקמן את ברכת את התורה. ונראה דודאי לא קאי אקריאה בצבור דהא בש"ס ברכות מוקי האי קרא ביחיד ופי' רש"י דדיקינן לי' מדכתיב אליך וס"ס הרי פסקינן דעל הרהור לא מברכינן ועי' בטו"ז ומג"א ועיי' בתשו' שב יעקב. ולפענ"ד אמרתי מאז משום דכל

השוכח דבר א' ממשנתו מעלה עלי' הכתוב וכו' דכתיב פן יסורו מלבבך וא"כ כל אדם צריך ליזהר ללמוד באופן שלא יבא לידי שכחה וכיון דכתיב ערוכה בכל ושמורה עי' בעירובין באריכו' וכן לקמן במדרש דדוקא אם מוציא בפה אינו בא לידי שכחה אבל ע"י הרהור לומד ושוכח וממילא אינ' ראוי' לברך כי לא זה הדרך שיבור לו ורק ע"י דיבור בפה וא"כ יוכל האדם ללמוד בלי ברכה ע"ז לא קבעו לו שכר אבל אם נזקקת לברכה דהוציאה בפה אז קבעו לו ברכה. ולאותם שיטות דסברו דע"י היסח הדעת או בשינה ביום צריך לברך עוה"פ. י"ל דכך פי' המדרש דוודאי האי היסח הדעת והאי להתגרות בשינה לא הוי ע"ד המקום כדדרשינן לא ימושו ואם מברך אינו ראוי' לשכר כ"כ. אבל אם נזקקת שהי' הכרח כגון שינה בלילה דבר שא"א בל"ז אז ראוי' לברכה וז"ש אף אני מברך אותך ולכאורה האי אף מיותר אני מברך מיבעי'. ונראה דהוי כלפי שאמרו חז"ל נפש עמל עמלה לו הוא עמל במקום זה ותורתו עמלה בעבורו במקום אחר. א"כ כל העוסק ולומד בתורה התורה עצמה מחזרת לברך אותו. רבל הברכה שלפניה מורה על השמחה ויודע ערך התורה ולומדה לשמה וכמו ככ' הר"ן בנדרים בשם רבינו יונה אז לא רק התורה תחזור לברכהו אף אני הקב"ה בעצמו יברכהו. ונראה דהאי ברכה הוי מדה ה' בהם ויהי' כנגד מדה כיון דבלא ברכ' גרמו שאבדה הארץ וחסרו כל טוב ממילא כשיברכו יהי' עליון ומשוש כל הארץ וכשם שהם משבחים ומפארים שמו של הקב"ה כן יתאמר לברכה מפי עליון ב"ה. ונראה לפרש עוד כיון דע"י התורה השכינה יורדת למטה כמו שדרשו חז"ל על וירד ה' בתחילה שמים שמים לה' וכו' ועתה אדם וכו' ועי' בעקידה והתורה מאחה את הקרע שנעשה ע"י עוונת ראשונים ומיד כשבא אברהם ירדה השכינה לפי שאז התחילו שני אלפים תורה וזה הפי' על המדרש אחות לנו קטנה עי"ש. ומ"מ בוודאי דוקא תורה לשמה יש לה סגולה זו דהרי דרשו חז"ל נפשי בתוך לבאים בתורה וכו' והי' להויטים אחר לה"ר וכו' אותה שעה אמר דוד וכי מה השכינה עושה בארץ רומה על השמים וכו' לפי שהי' כל תורתם רק משפה ולחוץ כמו שאמרו חז"ל וכמו שלא הי' לו גדר וסייג על הלשון זו כן לא הי' לו גדר וסייג על שאר עבירות ע"כ עליו אמרו כל תורתו משפה ולרוץ בלי גדרים וסייגים והתור' צריכ' גדרים ושמירה מעולה ודרכנו לפרש ושמרתם זו משנה דלא יבא להקל ולחפש ע"י התורה והמשנה לעמוד על התורה ערום בלי גדרים. כי זה מבוא הוא מבחוץ ולא בא בפנימי הדרי תורה והבא אל חדרי המלך ורואה אוצר וסגולה חביבה יעשה לו גדרים וסייגים לאוצר זו ושמרתם הם הגדרים מהם השמירה להתורה ואם עושה גדרים זו משנה זו קרוי משנה. וע"כ התפלל דוד אתה ה' תשמרם וכו' נטר אוריתא בלבהון" כי הלב יש לו שמירה יתירה וכאמרו

מכל משמר נצור לבן וכו' כך יהי' התורה להם בשמירה מעולה והמברך עה"ת ראי' על לומדה לשמה וכמו שהבאנו ויזכה לשנים שהשכינה תהי' למטה וגם לברכה וע"ז קאי אף אני מברך האי אף אברכה קאי אף אני מברך לא די שאדור אצלכם אלא אף אברך ושפיר הביא אבא אליך וברכתיך ושתי ברכות הם. וההוכחה כי על התורה נאמר מלבד משום שנא מצינו להזכיר השם ביחיד רק בתורה עוד משום שנאמר ככל מקום נראה דבר שהוא בכל מקום וכאמרו רז"ל בסוף מנחות על בכל מקום מוקטר ומוגש וכו' אלו ת"ח העוסקים בתורה בכל מקום כי התורה מלאהו בכל מקום בהתהלכך תנחהו ותשמרהו ואפי' במקומות שאסור להרהר עכ"ז התנהגותו ודרכו שם הוי עפ"י תורה וע"כ אמר אלו ת"ח העוסקים בתורה כי העוסק בד"ת לא יושבת ויופסק בכל מקום וע"כ נראה קבעו לעסוק בד"ת דכגון אנו פוסקים מתורה למלאכתני ולא כרשב"י וחביריו מ"מ העסק גופי' עפ"י התירה ותמיד התורה נגדו אם לא יהי' דבר זה או עסק ז:

נגד דעת התורה ממילא הוי כעוסק בד"ת עצמן וע"ד רמז יש לומר אבא אליך כי כבר אמר חכז"ל בימינה אורך ימים וכש"כ עושר וכבוד אף דבאמת עושר וכבוד המה הבל אם בהם מועיל ועיקר הברכה הוי ברכת הנפש לעלות בסולם העולה להתענג וליהנות מזיו נועם ה' ויפה שעה אחת בתשובה ומע"ט ובאמת שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. מ"מ כיון דעיני בשר לנו וחומר העכור סוכך בעדנו לראות באספקלרי' המאירה לקרב אל אושר הנפש ואור עליון ואצלינו עושר וכבוד יש בה ברכה ויש שהמה להם מכשירי נפש עושרם שמור להם להחזיק תורה ולרומם קרנה וכבוד להעמיד הדת וה' ברחמיו יודע מחסרי בנ"א ולא מצאוהו שגיא כח ע"כ אמר אבא אליך שיצמצם ה' ברכתו אשר היא לאין תכלית וחקר בדברים הסמוים מן העין אבל מי שחס על כבוד קונו לברכו על התורה אבא אליך לפי השגתך וברכתיך מה שיהי' ברכה אצלך. ד"א רבנן אמרו אמר הקב"ה אם ברכת את התורה לעצמך את מברך מנין שנאמר כי בי וכו'. יש לדקדק מאי הוסיפו רבנן והביאו האי קרא כי בי ירבו וכו' וגם מקשים הא האי קרא בתורה משתעי ולא בברכה. ונלפענ"ד דהא בירושלמי יליף ברכה לאחריה מק"ו מבהמ"ז וכן הוא בש"ס דידן רק דבדף כ"א מקשה על הק"ו מה לבהמ"ז שכן נהנה אבל שם בדף מ"ח ע"ב יליף לה ולא פריך. והי' נראה עפ"י דברי הפנ"י שהקשה כיון דהפירכא הוי רק סברא נכניס הפירכא בק"ו ונאמר ומה בהמ"ז אף שנהנה מ"מ אינו טעון רק לאחריו ולא לפניו ע"כ משום דלאחריו אלימא לברך וא"כ ק"ו בתורה עי"ש שתי' שכן נהנה לא הוי סברא רק בלאחריו ולא לפניו. ולכאורה לפי מה שהבאנו בשם הפלא"ה באמת באכילה אחר שאכל נתמעט ההנאה והתאוו' וא"כ עדיין נכניס הפירכא בק"ו וגם

הלא סברא הוא באמת דאסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה. אבל נראה דריו"ח ע"כ ל"ל האי סברא כיון דאיהו באמת רוצה לילף גם ברכה על ברהמ"ז לפניה ל"ל לילף זאת מק"ו מתורה לילף מלאחרי' בק"ו כשהוא שבע מברך וכו' אע"כ דל"ל האי סברא וא"כ שכבר נהנה ל"ש רק אחר אכילה וא"כ לא נוכל להכניס הפירכא בק"ו. אבל אנן לדידן דמותבינן אריו"ח ממתני' דמברך לאחריו ולא לפניו וא"כ נוכל להכניס הפירכא בק"ו ונאמר דהא חזינן דלאחריו חמיר שסברת שכן נהנה לא מהני רק לאחריו ע"כ משום דלאחריו חמירא וא"כ ק"ו בתורה משום שחיי עולם מברכין לפניו ק"ו לאחריו אמנם לפי המדרש שלפנינו נראה דבאמת האי פירכא שכן נהנה צריך להבין הרי גם התורה גורמת ברכות בעוה"ז ובבא. והנה הריטב"א הקשה בהא דאמרינן מצוה לל"נ הא יש כאן גרם הנאה הנאת עוה"ז ועוה"ב [ולישנא דנקט עוה"ז לאו דוקא דשכר מצוה בה"ע ליכא רק בתנאים מיוחדים] ותי' דבאיסור גרם הגורם הנאה אינו אסור. והרבה יש לדקדק ע"ז ונ"מ אפי' לפי דבריו מנ"ל גבי מצוה לחלק. ובאמת אם אין כאן רק גרם הנאת עוה"ב אין קושי' דדילמא עדיפא לברך על הנאת הגוף כמו שמצינו בשהחיינו אבל כיון דבאמת גם עושר וכבוד איכא א"כ ודאי נהנה ונראה טעם אף דבכל מצות ליכא שכר עוה"ז ובתורה איכא משום דכבר כתב' על אמונה יש שכר בעוה"ז משום דמפי גבורה שמענו ויש בו משום ל"ת וכבר הביא רש"י על למען יראו את הלחם וכו' דבימי ירמי' לא רצו לעסוק בתורה דמהיכן יתפרנסו וזה מחסרין אמונה דמאן דיהיב חיי יהיב מזוני ומזונותיו של אדם קצובין. ויושב חן ומשביע לכל חי רצון והעוסק ולומד בתורה מראה על אמונתו ואף דבא חבקוק והעמידו על אחת. מ"מ אנן לדידן במצוה זאת עין בעין נראה כי תלוי' באמונה ותולדות אמונה ובטחון היא הן לימוד עצמו הן לימוד בניו ע"כ זוכה לעושר וכבוד וא"כ שפיר נהנה. אבל מי יימר דיבא לכלל הנאה הלא חרוצים ימי אנוש ואנוש אנוש הוא ואין זה דומה לבהמ"ז שכבר הנאתו בידו אבל הנאת העושר אפי' אם בא יבא ולא יכזב מ"מ עדיין האי גברא בפחרא יתיב אם יוכל להנות מעשרו אבל ע"ז הלא ג"כ הובטח כי בי ירבו ימיך ויוסיפו וכו' וע"כ בעוה"ז דלעוה"ב ל"ש להוסיף שנות חיים וא"כ בא יבא ברכה לברך הברכה. ובפי' הקרא נראה כי בי ירבו ימיך כי רוב מצות הם ביום וכמו שמפורש במנחות וראיתם וזכרתם ועיי"ש ברש"י ממילא רק היום יש לו חשיבות אבל בתורה גם לילה כיום יאיר ויומם יצוה ה' חסדו על מי שיגע ועמל ומשים לילות כימים ונוסף הלילה גם הוא על היום ואפי' מה ששובת וינוח על משכבו כיון שהוא רק הכנה לגמר מלאכתו ביום הבא גם הוא ללימוד יחשב ומרומז בפסוק לך יום אף לך לילה כל הלילה אפשר דיהי' מיוחד לשם אף דלא קרא שם ללילה כמבואר דלא

נאמר רק קרא לילה מ"מ אף לך לילה אתה הכינותה ונחור ושמש אם הוא לתכלית זה שנברא הלילה לעשות הכנות ליום מחרת לתת ליעף כח אז גם הלילה. וז"ש כי בי ירבו ימיך נעשה היום גדול וזה שנאמר למען ירבו ימיכם קאי על ולימדתם וכו' ע"י לימוד התורה ירבו ימיכם וכו' כימי השמים וכו' ששם שרי נהורא וכולי יום היא כמו כן יהי' נחשב אצלכם ע"י לימוד התורה. ויוסיפו לך שנות חיים היינו שנא' יהי' שנים אשר יאמר אין לי בהם חפץ רק חיים ממולאים כל טוב והיא שפי' רש"י במשלי ברכה ועושר דאל"כ מאי הברכה דיוסיפו לך שנים אם יאמר הגיעו הימים אשר אין חפץ ועי' בידי משה. ולהנ"ל א"ש ולפי שעה העלים עין מרש"י. ויש לומר עוד דאם מוסיפין לו ע"כ הם שנים שנחסרו ונא' כמבואר בחגיגה כי יש נספה ויש חסרים מצדיקים והוא יזכה שיוסיפו שנות חיים שנותיהן של צדיקים שקורין חיים. ויש לרמז עוד עפי"מ שכ' בחת"ס דמה שנאמר בצדיקים כולך שוים לטובה לא על רגל אחד ומעמד אחד דודאי צדיקים כל יום מתיישב דעתן עליהו יותר ומתקנים מעשיהם תיקון אחר תיקון חדשים לבקרים רק דכולן שוים לטוב וא"כ הברכה דתתרבה דעתם ותתרחב בינתם בעבודת השם שיוכלו לשנות מעשיהם לטוב ויוסיפו לו שנות שיוכל לשנות חיים שלו. וא"ת לדעתכם נתתי לכם את התורה לא נתתי אותה לכם אלא לטובתכם שמה"ש נתאוה כה וכו' כאן הבן שואל איך אפשר שתהי' התורה לרעה כי אפשר וס"ד לומר כן ותלו בעלי תריסין דינין עי' בחיד"א ובמעל' לשלמה ובהגהת יפ"ת הם הם בזכרוני. ולאחרים לא שמתי עיוני. כי מעט הזמן אשר לפני לא נתנני. ואכתוב גם ענ"ד אשר ה' חנני. עפי' דברי מהרש"א שכ' נמנו וגמרו טוב שלא נברא היינו שמנו הלאוין והעשין והלאוין יותר וא"כ קרוב להפסד ורחוק משכר אבל באו"ח פסחים רפ"ד מצא תקנה ע"י הלימוד כיון שתלמוד גדול כמבואר בקידושין עיי"ש והוא עפי"ד רש"י שם תלמוד גדול וכו' נמצא שניהם בידו והוי בידו כפל מרמ"ח וקרוב לשכר אבל נראה דר"ע דסובר תלמוד גדול לא מטעם שמביא לידי מעשה דא"כ הו"ל לפרש כמו שמפרש אח"כ אלא נראה דר"ע הלימוד מצ"ע אפי' אם יאנס ולא יבוא לידי מעשה חשוב לי' יותר מעשה בלא לימוד רק דאח"כ הכריעו כדעת ר"ע מסברא זו. וכן נראה דאם הלימוד אין לו חשיבות רק מצד המעשה איך אפשר לחשוב הלימוד והמעשה לשנים כל החשיבות לא הוי רק מצד המעשה אלא ע"כ הלימוד מצ"ע חשוב. וכעושה מעשה יש בידו שתים. ומרש"י בב"ק נראה דס"ל ר"ט ור"ע נחלקו אי תלמוד בלא מעשה. ומעשה בלא תלמוד איזה עדיף. מ"ט ס"ל מעשה גדול ור"ע סובר תלמוד גדול והמכריעין ע"כ לא ס"ל כר"ע דא"כ למה להוא למימר משום דמביא לידי מעשה שיש בידו שתים אפי' אם לא יהי' בידו רק אחד

מ"מ זה הא' היא חשוב מהא' של המעשה ואם נאמר דבתלמוד בנא מעשה ומעשה בלא תלמוד ספק הוי א"כ הוי דעת שלישי ואין דעת שלישי מכרעת ומדמקשי' מיני' בב"ק ש"מ דהילכת' הוא אע"כ כר"ט ס"ל ומעשה עדיף רק דאהני לן סברת ר"ע דבלא ר"ע היינו אומרים דהלימוד אינו חשוב מצד עצמו רק ע"י המעשה וא"כ אין לחושבו בשתיים אבל מהני סברת ר"ע דבזה אפשר גם ר"ט מודה דהלימוד מצ"ע חשוב אפי' בלא מעשה ממילא במעשה יש שתים בידו ומיושב שיטת רש"י בב"ק. ונראה דיש לן סברא וראי' דהלימוד אף בלא מעשה חשוב דאל"כ איך המלאכים נתאוו' לה הא מעשה אין להם ורק הלימוד בישיבה של מעלה ומ"מ נתאוו' ע"כ הלימוד מצ"ע חשוב וממילא יש לחשבו עם מעשה בשנים והוי יותר מלאוין וקרוב לשכר: ומעתה מבואר המדרש לכאור' ל"ש לברך דע"י התורה נתרבו הלאוין עד שקרוב לעבור עליהם והמצות מעטים להבין ולא עשה ה' זה לאומת זה ע"ז אומר לא לרעתכם וכו' שהרי יש לכם לימוד התורה ותחשוב לכם בכפלים. וא"ת מנ"ל דהלימוד חשיב בפ"ע ע"ז אמר שהרי מה"ש נתאוו' לה וע"כ לא הוי אצלם רק לימוד ותנוח דעתבם.. עוד י"ל דעפי' סברא ודאי אינו מצוו' ועושה עדיף ממצוו' ועושה וכמו שכ' גם באבודרהם וא"כ תמה יקראו למה לאבות לא צוה ד' ולא נתן להם התורה. ויבחר בזרעם אחריהם ליתן להם התורה אלא ע"כ משום דבאמת אינו מצוו' עדיף והאבות יודע ד' ימי תמימים שיקיימו כל התורה אף שלא ניתנה וטוב שלא יצטוו' אבל עכשיו להיותם גרועים ופחותים מאבותיהם ואם לא יהי' מצוו' לא יקיימו התורה הוצרך לצוות אותם. אבל באמת יש ראיי' דגדול מצווה ועושה דהמלאכים ביקשו ונתאוו' לתורה וכי מי ימחה בידם ללמוד ולקיים המצוות שאפשר להם לקיים ומה להם אם ינתן התורה לישראל מ"מ יוכלו לקיים כאינו מצווה ועושה אעכ"ח דמצווה ועושה עדיף וא"כ גם לישראל כדי שיזכו למדרגה מעולה זכו לתורה. וז"ש וא"ת לרעתכם היינו בשביל שאתם רעים וגרועים יותר מאבותיכם הוצרכתי ליתן התורה דאל"כ לא תקיימו התורה וממילא אין לברך עליה דבלא התורה הי' יכולים לה להיות אינו מצו' ועושה דעדיף ע"ז אמר ז"א דוודאי לטובתכם הוי דהרי מלאכי השרת נתאוו' לה ולמה לא קיימוהו אע"כ דמצוו' ועושה עדיף. ומזה הי' נראה ראי' נגד תוס' דמצוו' ועושה עדיף היינו משום שמצער ומפחד פן לא יקיים עיי"ש בקידושין ובמלאכים ל"ש זה. אבל באבודרהם כ' ב' טעמים אחרים ועפי"ז א"ש ומ"מ כדי לישב גם סברת תוס' דוודאי מדרש זה במלאכים רצו התורה לכו"ע היא וכמו שמוכח בשבת ואין בזה חולק ונראה דעל כל אינ' מצוו' ועושה יש להקשות הא פטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט וממילא בנשים במעשהז"ג או סומא וכדומה הא הוי הדיוט. וברמב"ן בקידושין האריך

בזה עי"ש וכ' דדוקא אם הוי פטור לכו"ע ואין בו שום צד חיוב כגון נצטער בסוכה אז נקרא הדיוט אבל דבר שרא' הוי חיוב אז אפי' מי שאינו מחויב א"א לומר שאין בו שום סרך מצוה והוי עכ"פ מצוו' ועושה. ומעתה הא דהאבות היו אינו מצווים ועושים זה לפי שבניהם אחריהם יקבלו התורה וא"כ יבא עת וזמן שיהי' חיוב וע"כ אפי' הם לפני זמן זה מ"מ הי' יכולים לקיים המצוה וכ"ז אם יקבלו בניהם אחריהם התורה אבל אם יאמרו הבנים גם אנו נהי' אינם מצווי' ועושים זה א"א דאז בטל הדבר לגמרי והוי הדיוטי ממילא המלאכים כיון דבשום פעם לא יקבלו התורה ופטורים לגמרי וגם אינם בערך וסוג בנ"א לומר כיון שלא' הוי חיוב האחר יוכל להיות אינו מצוו' ועושה ע"כ בקשו לקבל התורה וממילא א"ש דשפיר השיב דטובתנו הוי קבלת התורה דאל"כ אפי' אינם מצווי' ועושים לא נוכל להיות ויש ראי' ממלאכים ומיושב שיטת תוס' ובזה נראה לבאר מדרש שצר קלסתר פניו של משה כאברהם והלא. זה שאכלתם אצלו ובמדרש אחר שאכלתם אצלו בשר בחלב. ונראה לבאר דהא בתוס' עה"ת כתבו באמת דנזהר בעירוב תבשילין לערב תבשיל בשר בחלב וכן נראה מרש"י קמא קמא דמטי אתי' לקמייהו ולא כפעם א' ונראה דהיינו אפי' דקאמר אפי' עירוב תבשילין היינו להעלו' על השלחן ולא הוי רק הרחקה יתירה אפי' הרחקות ג"כ קיים ועי' בח"ס יור"ד סי' ע"ג. ועכ"פ קיים א"א במעמד המלאכי שרת מצות בב"ח כאינו מצוו' ועושה ואם לבסוף לא יקיימו ויקבלו ישראל התורה הוי זה מעשה הדיוט וראוי' הי' להם לערער בשעתו ומדשתקו ש"מ ניחא להו וסברו וקבלו דיקיים התורה כאינ' מצוו' וממילא דיקבלו ישראל התורה ואין להם שום טענה. זה מבואר תור' ציוו' לנו משה לנו ולא למלאכים נתנה משום דהוי מורשה ירושה היא לנו ולאבותינו דקיימו אותה ושתקו המלאכים ואין להם עתה טענת בר מצרא. עוד י"ל כתיב כי לקח טוב נתתי וכו' ומבואר במדרש דהוי מקח וגם מתנה וכן הוא במדרש על לקחת מתנות והמקח היינו מה שאנו נותני' היגיעה והעמל הטהרה והפרישות וכל הדרכים האלו בה מ"ח דברים שהתורה ניקני' הם הם הדמים אשר נותני' בעבור התורה ומ"מ אלמלא עזר וסעוי' מה' כבא הי' אדע להשיג אף דיבור קל והוצרך למתנה כמו שנאמר ויתן אל משה ובאמת המוכר בעין רעה מוכר ומשייר דרך לעצמו לא כן הנותן בעין יפה נותן ועל הדרך עצמו ג"כ שי"ת עוזר דהוא המתנה שנותן שם הדרך לקרב עצמו לתורה. וע"כ שמא יאמר נא ישראל הא דהוי במתנה משום שאין כל העמל והטורח והפרישות חשוב דמים אצל הקב"ה לרעתנו ומיעוט חשיבות מעשינו הוי במתנה. ע"ז אומר לא זה הטעם שהוי במתנה כי לעולם דמים הוא לו ומקח הוי רק מטעם שמהל"ש נתאוו' וטענו דינא דבר מצרא ופסקינן במתנה לא הוי בר מצוה ע"כ נתן להם

במתנה. ופרשנו את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון וגבי דרך לא נאמר אשר דאשר הוא לשון וודאי ובאמת כל א' וא' יש לו דרך בפני עצמו לתורה ועבודה וההכנות וההקדמות אינם שווין אבל גוף המצות שווין הם ע"כ אמר את הדרך אינו וודאי אבל המעשה אשר יעשון ועי' רד"ק ריש תהלים נראה אשר לשון אושר והצלחה היא ואם באמת תיקן והכין לו הדרך אז יהי' מאושר במעשה אשר יעשה ולא יהי' עליו לטורח. וזה נראה הכוונה מה ראו אלו להתקרב יותר מאלו והשיב הקב"ה הביאו ספר יוחסין דבאמת גוף התורה יאמרו כל העמים ישבחוהו ויפארוהו רק קשה להם לקרב עצמם ורחוקים הם ממנה אבל אנו הדרכים הם הם המדות והטהרה והפרישות זה הוא שקבלנו מאבותינו ואם אינם ירושה מ"מ הבן רואה כל הדרכים באביו ונתחכך ונתרגל בעבודה זו קל הוא לו לקבל עליו כל זאת וכל הטורחות ומשאות תענוגים יהי' לו שכך לימדוהו אבותיו לפום צערא אגרא. וע"כ אם שאל ישאלו כל הגוים מה ראו אלו להתקרב כי רואים עצמם בדרך רחוקה מהתורה וקשה להם אף הדרך להתקרב ואנחנו מיד היינו קרובים אליו יתברך וע"כ השיב להם שזה ע"י יחוס אבותיהם אשר מהם קבלו כל הדרכים. וזה נראה בכוונת המדרש כי קרוב הוא שנאמר לבני ישראל עם קרובו הכוונה כי לולא שהי' ישראל בלאו"ה קרובים לה' ע"י אבותיהם ומנהג אבותיהם בידיהם לא הי' אפשר בלא הכנה דרבה ויתן להם התורה והי' צריך להוליך אותם דרך ארץ פלשתים ולהרחיק זמן מ"ת אבל כיון דקרובים הי' והגיע העת עת דודים בא יבא ולא יאחר. ופירשנו והתקון עצמך ללמוד תורה וכו' כי אף דמורשה היא התורה היינו לימוד התורה ברית כרותה מלפניו יתברך אבל ההכנות להיות סור מרע ועשה טוב לקדש ולטהר עצמו ולקבל על עצמו כל המ"ח דברים זה אינם ירושה רק קל בידינו אבל עכ"פ אינם ירושה. וע"כ אמר והתקן עצמך ללמוד תורה לתקן עצמו ולקשט עצמו בקישוטי כלה במדות שמנו חכמים לת"ח זה צריך לעשות בעצמו שאינה ירושה לך זה התיקון אינה ירושה. עי"ל כי יאמר נא ישראל כי ע"י התורה הבדילנו ה' מכל העמים והרי אנחנו כשה א' בין שבביה זאבים. ועי' במדרש שאמר משה"ר כלים שונאים אותנו אלא בשביל תורה ומצות שנתת לנו וא"כ איך יברכו אשר בחר בנו מכל העמים כי ע"י התורה הנני בסכנה תדירית. אבל באמת לא כן הוא אם ישראל שומרים התורה אין כל אומה ולשון שולטות בהם ופחדם ומוראם על כל העמים והתברכו בם כל גויי הארץ אדרבה עמים הר יקראו וכו' היינו שמה שנראה להם הר קשה כי איך אפשר לשמור כל התורה אבל בבואם לירושלים דיראו עבודה בביהמ"ק בקדושה ובטהרה אשרי עין ראתה אלה ההר נעשה למישור ושם יזבחו זבחי צדק ועי' ברש"י ואכ"מ להאריך. וע"י התורה עליונים ותחתונים ברשות ישראל וכמו

שאמרו חז"ל כעת יאמר וכו' דמחיצת צדיקים לפנים ממה"ש. וראי' לזה שמה"ש נתאוו' לתורה ומה יום מיומים למה לא שאלו התורה מימות עולם וע"כ משום דאינהו חזי טפי כי ע"י התורה צדיקים ימשלו בם ע"כ רצו כעת לקבל התורה. וא"ש שאמר וא"ת לרעתכם כי ע"י התורה רעה היא לכם שתפרשו עצמכם מכל העולם ושנאה יורדת מאוה"ע אבל לא כך הוא טובתכם כי ע"י התורה תמשלו בעולם ומלואה שהרי מה"ש נתאוו' לה ונתיראו כי ע"י התורה תמשלו בם חזי כמה מעלות טובות ע"י התורה למקום עלינו. ונעלמה מה מהן שנאמר וכו'. צריך להבין דלמה נעלמה די שלא קיבלוה ולא זכו לקבלה וכמו שלא נעלמה מכל האומות רק שלא זכו לקבלת התורה כמו כן אצל המלאכים. אבל באמת התורה שהיתה עוד קודם בריאת העולם לא במלבוש זה שלפנינו היתה וצירופי שמות הם וכמו שביאר גם ברמב"ן ועד שבאה לידינו עטפה הקב"ה בכמה עטיפות וגם כמו שהיא בידינו כל קוץ וקוץ יש בה תלי תלי הלכות וליכא מידי דלא רמיזא באוריתא והעוסק בה לשמה נאמנים דברי חז"ל מגלין לו רזי תורה וזוכה לבא אל הקודש פנימה אל חדרי המלך ממלכיה"מ זה ההיכל לפני. אשר אין כל העולם כדאי. זוכה ורואה אותיותיה וספירותיה בהירתה ואיך כל העולם כולו הוא תחת ממשלת התורה ברשות הבורא יתברך אמנם המלאכים הקדושים לא יוכלו להביט על נועם התורה מתוך עטיפותי' ומלבושיה כי המלבוש הוא זר ונכרי להם וממילא ע"י המלבושים נעלמה מהם לגמרי וע"ז סיים המדרש א"ל בני ממלה"ש היא נפלאת אבל מכם אינה נפלאת מנין ממה שקרינו בענין כי המצוה הזאת וכו' כי באמת ישראל אף שקיבלו רק התורה בעטיפתה וכסותה מ"מ יש להם גם בפנימי' חלק ולא בשמים היא אמרו חז"ל שלא נשתייר הימנה בשמים חלק נסתר שבה ורזי תורה יאמרו עוד היא וכל כלי אומנתה היינו כמו שכתבנו שהיא כלי אומנת לכל דבר שבעולם וכמו שדרשו חז"ל על פסוק ואהי' אצלו אמון דר"ל אומן. רק דצריכין ליכנס לזה על סדר נכון מחדר לחדר וממדרגה למדרגה והוא כסולם מוצב ארצה ועולה בשליבות מעלה מעלה עד שראשו מגיע שמימה ושמא תאמר עכ"פ דרך רחוקה היא לעלות למרום ולקום במקום קדשו באמת רק כוונה רצוי' בעי לעשות ולקיים המצות בלב שלם וכמו שאמר התנא כל הלומד לשמה ובוודאי לא רק הלימוד רק על הלימוד שמביא לידי מעשה. וז"ש ונמה"ש היא נפלאת ואינם מוצאים הנעלם והנסתר מהתורה אבל אנו שמסירין לנו מפתחות חיצוניות לא נפלא ומכוסה ממנו לבא אל הקודש פנימה ולא רחוק היא לומר עכ"פ לאיזה זמן ומתי אבא ואראה פני אלקים. ע"ז אמר כי קרוב אליך הדבר מאוד ע"י לב שלם בדחילא ורחימא לעשותו מיד זוכה לכל הברכות והחמדות הגנוזות בתורתנו הקדושה ויתפרש עד"ז תורה ציוו' לנו משה

מורשה וכו' דוודאי כל התורה אשר הם מצוו' אשר ניתנו לנו בזה לא נפקד איש ולכל נפש שווה. אבל יש חלק בתורה רוחניות התורה אשר לאו כל אדם זוכה וצריך לטהרה וקדושה יתירה וע"כ אמר כי רק תור' ציוו' לנו חלק המצוות הם מורשה לכל קהלת יעקב וז"ש והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך כי לחלק התורה אשר אינה ירושה לזה צריך הכנה ותיקון גדול. וחז"ל דרשו א"ת מורשה אלא מאורסה. ונראה דכבר נחלקו אם הי' נישואין ג"כ או לא ועיי' בפתיחה למקנה בקידושין. ונראה דהא דמשה רבינו שיבר הלוחות שידינ' כפנוי' משום שהי' הקידושין ע"ת שיקבלו. הלוחות אבל אם נאמר כפי' ההר הוי כחופה וחופה גומר והוי נישואין ואין תנאי בנישואין חלילה אין תקנה לישראל אבל אם באמת אין כאן רק אירוסין ויש תנאי חוזרין לחיבתם הראשונה. וז"ש מורשה לעולם ולא פסקה חיבתן ע"י אותו מעשה דלא הוי רק מאורסה כמבואר במדרש החודש הזה עוה"ז דומה לאירוסין וכו' עיי"ש. ובזה נראה המדרש החודש הזה וכו' הה"ד ויתן להם ארצות גוים וכו' כי כבר כ' הרשב"א בשבת כי ארץ ישראל ע"ת ניתנה להם וכיון דמיד כשקידש אותם ומיציאת מצרים מיד הבטיח להם הארץ ואדעת דהכי סברי וקבלו אפי' אם הי' תנאי מ"מ בנישואין אחיל לתנאים אבל אם כולו רק אירוסין הוי ויש תנאי והרשב"א כ' דמוכח דהוי ע"ת מקרא זה דנאמר ויתן להם וכו' בעבור ישמרו חוקיו וכו' וא"ש החודש הזה דאין להם רק הלבנה ומוכח דאינו רק אירוסין וממילא יש תנאי הה"ד ויתן להם ארצות וכו' - ובזה נראה מדרש חדשיכם ומועדיכם וכו' לפי שהחדשים מתנה הם לישראל שנאמר החודש הזה לכם. ולכאורה תמו' וכי מפני שמתנה נתנו לישראל ע"כ חדשיכם וכו' שנאה נפשי. ונראה עפי' הנ"ל ועפ"י מה שפי' בהא כי אם מאוס מאסתנו וכו' השיבני ד' וכו' משום דאם מגרש אשתו משום דבר ערוה לא תשוב עליו עוד ועובר בלאו דאחרי אשר הוטמאה אבל אם רק משום מיאוס ושנאה שפיר מחזירה וע"כ אמרינן וכי ערוה נמצא בנו כי מאסתנו ורק משום מיאוס השיבנו ד' ע"כ שפיר יש לך להשיב אותנו. ולכאורה ל"מ לב"ש אין לגרש רק אם מצא ד"ע אפי' לב"ה עכ"פ מצוה שלא לגרש רק בדבר ערוה אבל לסברת פני משה הובא במל"מ דוקא בנישואין אבל באירוסין מותר וכיון שאין לנו רק אירוסין שפיר מותר' ובהאי דקאמר חדשיכם שנאה נפשי ג"כ קשה וכי ע"י שנאה מגרש אותנו ע"ז אמר לפי שרה החודש מתנה לנו היינו אירוסין כדמוכח מהחודש הזה. ועפ"י הנ"ל יש לומר הא דכתוב בישעי' אי זה ספר כריתות וכו' ובירמי' כתיב שלחתיה ואתן ספר כריתות אלי' ועיין בסנהדרין פ"ב וכבר האריכו בזה המפורשים. ונראה דבאמת ניתן הגט רק כיון דירושת הארץ הי' ע"ת ממילא כשנתגרשו בטל התנאי ואין להם חצר ונעשה חצרו של מקום שהוא הבעל ולא

מהני הגט וכמו דמצינו גיטה וחצירה באים כאחד כן גבי חצירו נאמר דלא מהני ויש לנו עוד אריכות דברים בהאי דיומא פ"ב ואכ"מ. ומפי אחי מורי הגדול בתורה וביראה מוה' מתתי' זצ"ל שמעתי לפרש מפני מה ניתנה תורה לישראל מפני שהם עזין היינו כמו שאמרו שם בסנהדרין שאמרו דאשה שגרשה בעלה מה להם זה ע"ז והשיב להם הקב"ה אי זה ספר כריתות וכו' ולכאורה אשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת אבל זה הוי רק מטעם חזקה אין אדם מעיז וכיון שישראל הם עזין אינם נאמנין וע"כ שכשנתן להם התורה מיד הי' דעת המקום שיבואו ויאמרו גרשתני אבל כיון שהם עזין לא יוכלו לומר כן ודפח"ח וש"י. ועוד יש לפרש בהאי דתורה ציוה לנו משה וכו' דאף דירושה היא לישראל מ"מ היינו בודאי לא תשכח מפי זרעם וחלילה שתשתכח תורה בישראל כמו שאמר רשב"י בשבת אבל מ"מ כל יחיד ויחיד אינו בטוח שאצלו תהי' התורה אלא על הכלל כולו הובטחו אבל כל יחיד עדיין בספק הוא עומד. וזה הכוונה במדרש שהשיב האי גברא לר' ינאי מורשה קהלת ינאי אינו כתיב אלא מורשה קהלת יעקב היינו אין הפרט בטוח שבניו אחריו ילכו בתורתו וכמו שאמרו חז"ל בנדרים אלא מורשה קהלת יעקב בתוך הכלל ודלמא אזכה אנוכי שבני ילכו בתורת ד' וכבר פרשנו כל המאמר ואכ"מ וז"ש ג"כ והתקן עצמך כל יחיד ויחיד שאינה ירושה לך דייקא אלא להכלל יוצא הברכה. ומה שאמר וכל מעשיך לשם שמים היינו ששת מדות צריכים בתורה אשר הם הפכי' כי הלא דברי כאש נאום ד' שצריך שיהי' לו קצת התנשאות כדי לעלות מעלה ולהתקנאות ביראת ד' כל היום ולא יסתפק בזה במעוט אלא יאמר מתי אגיע לידי מעשה חבירי ורבותי. מ"מ כל שיגדל ויבא ממדריגה למדריגה לעומת זה תקטן נפשו בעיניו יכיר מעוט ערכו ושפל מצבו ומעט אשר לפניו נגד גדולים בדורו ומכ"ש בדור שלפניו וכי הוא ננס נגד ענקים ובפחד ורעד יבא לעיין בדברי ראשונים וגדולי אחרונים בידעו כי ראשונים כמלאכים אין לו דמות וערך נגדם וכל דבריהם יהי' לו כאבני נזר להפוך ולהפוך בהם ולא יעלה בידו לירות במו אופל חיצי השגותיו אדרבה יטריח יעמיק ויעיין ליישב דבריהם ולא להוציא לשון שאינו לפי כבודם הגדול ויהי' כונים אצלו וכמו שאמרו חז"ל וז"ש וכל מעשיך לשם שמים שתערב באש שלך תשוקתך וחפצך לעלות במתי על תן בה מים במדה מרובה ומה שהקדים ואמר יהי' ממון חברך חביב עליך כשלך. היינו אם יאמר איך אתקן עצמי ללמוד תורה מלאכתי אימת נעשית ומהיכן ירק זה חי ואינו רוצה ליהנות משל בריות. על מי שנפשו חשקה בתורה מניח כל אומניות שבעולם ואינו לומד רק תורה ויודע שהזמין הקב"ה פרנסתו אצל מחזיקי תורה וע"י יזכו גם הם לתורה כשמעון אחי עזרי' וחבריו ע"כ אמר יהי' ממין חבירך מה שחבירך מספיק אותך חביב

עליך לקבלו באהבה כשלך והתקן עצמך. וז"ש במדרש ונטעתם כל עץ מאכל הה"ד עץ חיים היא למחזיקים בה היינו הא דיש מצוה בישוב הארץ ולעסוק בצרכי העולם הוא רק כדי להחזיק בידי לומדי תורה וזהוא התכלית מהנטיעה וכל מה שעוסק בה. אבל ודאי כל המחזיקים צריכין לדקדק שלא יהי' בממונן ומסחרן איז' נדנוד עבירה ואבק איסור ולא כאותן המורים היתר לעצמם באמרם הלא אנו מחזיקין לומדים וע"כ פשעים תכסה לא כן אדרבה מצהב"ע הוי ואם צריך לדקדק על כל דבר מכש"כ ממון שמוציא ע"ד מצוה צריך לדקדק יותר ויותר. ובזה נראה ליישב קו' תוס' שהקשו על הא דאמרינן בשבת ששאלה ראשונה לעתיד יהי' נו"נ באמונה הלא פוטר מים ראשית וכו' תחלית דינו של אדם עד"ת. ולהנ"ל לפי שרוב בני אדם א"א להם לעסוק ואין להם חלק בתורה רק ע"י שמחזיקים ע"כ בא השאלה נו"נ באמונה ואז אם החזיק יש לו חלק בתורה. ויש לפרש המאמר ההוא כולו בתורה וכבר גם במקנה בפתיחה פי' כן ובדרכו נלך לפענ"ד באופן אחר. נו"נ באמונה דהיינו לישא וליתן במלחמתה של תורה לעיין לגמור ולסבור ולא יהי' לבו הולך ונוטה אחר שיטה א' ובכל לב מאמץ לישב שיטה זו כי זה כמו שוחד שמעוור ולא יבא על האמת וכבר ביאר כן בתשובה מאהבה אלא האמת יהי' אהוב אצלו ולא ישא פנים בהלכה ובתורה כתיב בה אמת ואחר שישא ויתן לכאן ולכאן ואם יהי' אצלו שקול יביא הדברים בכור הבחינה וישקול הדברים במאזני שכלו ויאמר בעתו לשם שמים. עוד רמז בזה כלפי שאמרו ומחבירי יותר ועי' בתמורה עשור ורש נפגשו אם אינם לומדים א' מחבירו ומרבו עושה כולם ה' שמשכח התורה מזה ומפקח לזה ואמרו במדרש זה יש בידו סדר זרעים וזה סדר מועד ואמר זל"ז למדני זה יש בידו ב' סדרים וזה יש בידו ב' סדרים וזה גמילות חסד של אמת. וכבר פירשו דהיינו דאמר ר"ע ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה כי בתורה יש לקיים זה דזה נהנה וזה לא חסר אדרבה יש מפזר ונוסף עוד כי נעשה כמעיין אשר לא יכזב מימיו ואמרו חז"ל איזה חכם הלומד מכל אדם כי מכל אדם יש ללמוד והלא אמרו ומתלמידי יותר מכולם ע"כ אמר נו"נ אם נשא תורה מחבירו ונתן מתורתו ואין התורה נקנית אלא בחבורה ויקשב ה' וישמע וכו'. קבעת עתים לתורה כי ראוי' להיות לו סדר בתורה כאשר הגבילו חז"ל בן חמש למקרא וכו' ורק על דרך זו ובסדר נכון יבא לעמוד על עיקרי תורה וכבר העיר ביעב"ץ בזה שטובים הי' ימים ראשונים שנהגו סדר במשנתם וזה וזה עלתה בידם ועי' ברמב"ם הל' תלמוד תורה בתחילת לימודו ישלש לימודו שליש בתורה שבכתב ושליש בתורה שבע"פ ושליש בגמרא עי"ש וכשיגדיל בחכמה יקרא בעתים מזומנים בתורה שנכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר וכו' ואפי' למה שכ' בשו"ע בהגה' סי' רמ"ו לסמוך

על ר"ת דתלמוד בבלי בלול מהכל מ"מ היינו דוקא שאין צריך לשלש אבל לא חלילה להזניח כ"ד כתבי קודש פוק חזו רבותינו קבעו מדרש עם תלמודים בחומש עם פירש"י וכן ראוי' להזהיר תלמודים על שאר כתבי קודש עם פירש"י דכולי' בי' פשט ומדרש. ולאחרונה יסע האגדה וכן מבואר בש"ע לענין שואל כענין ועיי' בש"ך ובהג' מהרלנ"ח. ודלא כאותם שרוב עוסקם באגדה ורגיל אני לומר מה שאמרו חז"ל על יין זכה משמחו לא זכה משממו הוא עפי"מ שדרש במדרש ותירוש זו אגדה אם עוסק בה לש"ש למשוך לב ע"י דברי מוסר ואגדה משמחו ואם כל עסקו רק בזה ויתוש עי"כ התורה שהם עיקרי דינים ופלפול ההלכה משממו. ויש רעה חולי בזה"ז אשר אפי' באגדה אינם עוסקים רק לפי רוח הזמן וכל זמנם בילדי נכרים ובלשון לאומים יספיקו והן הן אבות נזיקין. אלמלא כותבין אין מספיקין. ושפתיהם עמם ומי אדון להם. וכל העם רואין את הקולות. ומלא תהלות. ואם ידרוש עפ"י ניגונים ונענועים ידועים. הוא פלאי פלאים, ונמהרים וחשים. למצוא חן בעזרת נשים. והם בדמות יראים מתחפשים. ובאמת עצים יבשים. ואם ישאלו יענו ויאמרו לא פרורות ראשונים אחרונים. להעמיק בחקירות ועיינים. רק על צחנת הלשון ומליצות לאומים לב נותנים. ובבוא ע"ה להסביר פנים. לא לחכמים ונבונים. ואוי' לדור שכך עלתה בימינו, למשמע אוזן דאבה נפשינו. וד' ירחם על קרן התורה. ולכל בני ישראל תהי' אורה. עסקת בפרי' ורבי', הוא שצריך להוסיף על שמועתו יום יום ודלא מוסיף יסיף ואם אינו רואה סימן ברכה במשנתו שמוסיף והולך ידע כי נפשו חסר תבואנו ולא בלב שלם ונפש חפצה עוסק בה. אבל עוד רומז שצריך לעסוק בפו"ר להפרות ולהרבות את התורה לזכות רבים לקבוע ישיבה ואמרו חז"ל הוי מתינים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה. כי לא הקפדן מלמד ומלמד הראשון רבינו משה אשר למד מפי הגבורה נשתבח במדת סבלנותו וענותנותו ע"כ אמר הוי ונתינים בדין קשה ואז תזכו להעמיד תלמידים הרבה וגם כי גדולה שימושה שאם רואה את הרב עוסק בדין והוא מסביר לתלמיד הטעמים אז גם הוא יראה ויבין ע"כ אמר הוי מתונים בדין שיהי' מתון לשא ולתן בכל דין ודין כהאי דמצינו ברבה ואביי ועי"כ העמידו תלמידים הרבה. והעמידו היינו שיפעול בכל יכלתו שיהי' להם העמדה וחיזוק כי אם אין קמח אין תורה. וגם שיעמדו על מעמדם ולא כפוסחים על שתי סעיפים אלא יהי' כעץ שתול על פלגי מים לנטוע ולשרוש בלבם אהבת ויראת ד'. והרב לא יהי' כוונתו להרבות כבודו רק להרבות כבוד שמים ולא יסמוך על זכות רבים שאין חטא בא ע"י אלא יעשו לעצמו גדרים וסייגים פן ילמדו תלמידים להקל. ואם מלאכים שאינם מצוים לחטוא פוחדים ורועדים ויחפזון כן עליהם ימצאו תהלה מה יעשה אנוש אזוב מקיר

וע"כ אמר אם הרב דומה למלאך ד' היינו שאינו עושה רק לרצון וכבוד קונו ומ"מ כל היום בהאי פחדא יתיב אם מוצא ידי חובתו אז יבקשו תורה מפיהו. צפית לישועה. כי אמרו חז"ל בנדה מה יעשה האדם שיחכם יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר כי ד' יתן חכמה וכו' ורק ע"י סעיית' דשמיא יוכל להבין על בורי' ולעמוד על אמיתת התורה. ולא בשמים היא במי שמגיס דעתו עלי' בשמים כמו שאמרו חז"ל בעירובין דבאמת התורה היא בשמים בעזרת ד' הנותן חכמה יוכל לבוא לחבריה אבל מני שמגיס דעתו ואין אני והוא יכולין לדור בעולם בזה לא תמצא. וזה"פ במדרש אמר יעקב לפי שעסקת בתורה שנמשלה למים זכית להתברך בטל היינו מים המורה שפלותו ונעוכתו ואז מתברך בשפע טל דלא מיעצר מלמעלה וע"י עזר וישועת ד' זוכה לכוון לאמיתה של תורה. וזה"פ מה שדרשו חז"ל בסנהדרין וד' עמו "שהלכה כמותו בכל מקום" מאי בכל מקום היינו בין בישיבה של מטה בין בישיבה של מעלה. ונראה שזכה לזה ע"י שהי' שם דרך ויכינו דרכיו לפניו וחשבתי דרכי ואשיבה רגלי וכו' עד שבא לכלל תורה כל דרכי תורה הנצרכים לקנין התורה הי' לו וע"כ אמר בשמואל י"ח ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וד' עמו משום שהי' דרכיו משוכלים ויש שם קרי וכתיב בהאי דרכיו דרכו כתיב שבכל דרכיו דרך א' לפניו וכל מעשיו לש"ש וה' עמו ודואג שנתכוון ללה"ר לא אמר רק וד' עמו כאומר אף שאין לו כל הכנה וכל המדות שמנו חכמים מ"מ הלכה כמותו ולכן נתקנאו בו. ונראה דהיינו דאמר ר"י א"ר לעולם ילמוד אדם תורה אפי' שלא לשמה שמתוך של"ש בא לשמה. היינו לשמה היא לכוון האמת לאמיתה של תורה אף שלא בשמים היא ואמת מארץ תצמח וכל שב"ד של מטה קובעים הלכה כן נסכים גם ד' כמו שהאריך בר"ן בדרשות וזה נראה הכוונה במדרש כי תשא אמרו מלה"ש לפני הקב"ה אתה נותן רשות למשה שיכתב מה שהוא מבקש שיאמר לישראל אני נתתי לכם וכו' אמר להם הקב"ה ח"ו שמשה עושה דבר זה ואפי' עושה נאמן הוא שנאמר וכו' בכל ביתי נאמן הוא' היינו שמלאכים יאמרו כיון שניתן רשות לב"ד של מטה לקבוע ההלכה לפי דעתן פן תורה חדשה תהי' ולא זהוא שניתן מפי הגבורה ופן לא יכוון לאמת ואמיתו של מקום והשיב להם המקום ח"ו מש"ר ודאי יכוון לאמת גמור כמו שהוא אמת בישיבה של מעלה ואפי' אם יטעה מ"מ כך דעת המקום כמו שיאמרו למטה היא היא גם דעתו יתברך וכן מצינו ברשב"א ור"ן בגיטין גבי שליש נאמן בכך דעת הבעל כמו שיאמר השליש. וכיון דמשה נאמן ושלישי של המקום הוא ממילא נאמן בכל מה שיקבע הלכה. וא"כ ודאי בתחילת הלימוד אין אדם עומד על האמת מ"מ כיון שמוסיף והולך ודרכו לפניו בעזרת ה' יבוא הזמן שיעמוד על האמת ויגיע למחוז חפצו וע"כ אמר לעולם ילמוד של"ש אף שהיום

לא הוי אמת אבל ע"י הלימוד המאור שבה מחזירו ומביא להאמת והיינו דאמר רבא בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת ע"ש שנאמר בתורת ה' וכו' היינו תחילה והיינו סוף התחילה הוי הלימוד ועדיין אינו מכוון על האמת ולא קנה וזכה עדיין לתורה אבל אם מכוון אל האמת אז נעשית תורתו והארכנו עוד בעזה"י ואכ"מ. פלפלת בחכמה, כי ודאי שהתורה נקנית בפלפול התלמידים מ"מ לא יהי' חלילה פלפול לקנטר ולהראות חזותו וגם יהי' בחכמה לידע עת וזמן כהאי דאמ"ל ר"ח לרב בר פחתי' וכו' אי לאו דרבי גברא רבה הוי כספתי' וכן מצינו בב"ב דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם תשאלני בביהמ"ד כדי לביישני וגם לא יהי' פלפול של הבל רק בחכמה וכמו שאמרו דאותן הלכות שנשתכחו החזירו אתניאל בן קנז בפלפול וגם צריך להיות איז' חריפות ופלפול בהחכמה וכמו דמצינו ורבה לחדודי דאביי הוא דבעי. הבנת דבר מתוך דבר. נראה ודאי דא"א למצוא הכל כשלחן ערוך לפניו וצריך לדמות מילתא למילתא מינו יש בו רמז דכבר פי' שם בשבת כל מי שיש בו תורה ואין בו יר"ש הוי כמי שלא נמסר לו מפתחות חיצוניות וכבר פי' גדולה דעה שניתנה בין ב' שמות כי אל דעות ד' היינו קודם הלימוד יהי' לו יראה כי רק ע"י יראה יבוא לידי תורה והתורה יהי' עיקר תכליתו לבוא לידי מעשה וכמו שאמרו חז"ל ונראה דהיינו דאמרינן הוא יפתח לבנו בתורתו וישים בלבנו אהבתו ויראתו. דאם יפתח לבי ע"י יסורין לא יהי' לו רק יראת העונש אבל אם יהי' לו לב פתוח ע"י התורה יזכה לאהבה ויראה היינו היראה הבאה מתוך אהבה מפחד הוד גאון ד' כיראת המלאכים. והנה התורה נקראת דבר ואמרו חז"ל דבר ה' זו הלכה וגם אמרו אמרו במדרש התשובה נקראת דבר שכן מצינו קחו עמכם דברים ושובו וכו' וב' דברים אלו מושכים א' את חבירו ע"י תשובה יבוא לידי תורה וע"י תורה לידי תשובה וכמו שאמר בחוה"ב דחסידים ראשונים כל ימיהם בתשובה כל שהשיבו יותר ובאו לידי מעלה גדולה ויתרה ראו כי כל עבודתם ומעשיהם עד הנה כלא היו ובאו לידי תשובה יותר גדולה וכן אח"כ וע"כ אנו מתפללי' השיבנו אבינו שנזכה לתשובה עי"כ נתקרב לידי עבודת ה' וכל שנתקרב יותר עוד יותר יהי' החיוב עלינו לשוב וע"כ אמר אחר שנתקרב לעבודתו והחזירנו בתשובה שלימה לפניך. וע"כ שואלין אותו הבנת דבר מתוך דבר או דבר א' הביא לידי חבירו וחוזר חלילה אצלו. ומה שסיים רבא אפ"ה אי יראת ה' אוצרו אין ואי לא לא ומקמי' האי מימר' יש שם מימר' דר"ל ומסיים אפ"ה יראת ה' אוצרו ול"ק אי לא לא. נראה וודאי א"א מיד לפסוק הדין נגד א' ואם גם כעת אפשר להרהר אחריו מ"מ אמרו חז"ל ודאי יעשה תשובה דהמאור שבתורה מחזירו למוטב ומשו"ה אמר רק יראת ה' אוצרו אבל רבא בשעה שמכניסין אותו לדין ואם עדיין

אין לו יראה כל תורתו לא תצילנו ומשו"ה אמר ואי לא לא וכיון דהעיקר היא יראת ה' ולימוד גדול שמביא לידי מעשה צריך ליזהר לידע הלכה פסוקה שלא יהי' דיני תורה אשר יעשה אותם האדם וחי בהם מסופקים אצלו. מ"מ כבר כ' במהרש"א בסוטה כ"ב שאותן שמורין הלכה מתוך השו"ע ואינם יודעין טעם הענין הם מבלי עולם ומכש"כ אותם קיצורים שנדפסים יום יום הרואה בהם ולא למד ממקורם הוא מבלי עולם והעיקר הוא משנה ברורה וע"י משנה וטעמי ההלכה יבא לידי הלכה ברורה ועי' בשבת קל"ח ושוטטו לבקש את דבר ה' זו הלכה ברורה ומשנה ברורה שלא ימצאו במקום א' וזה הוי דבר ה' אם שניהם כאחד טובים. וע"ז אפשר הזהיר המלך בקהלת ויותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה אין קץ כי יש בונים בנין יפה אבל הוה מלאכה שא"צ לגמרה. ואין בה הלכה ברורה ואין בה קץ והספק עדיין במקומו. ע"ז אמר כי יש ליזהר מעשות ספרים אשר אין בהם קץ ומסיים ולהם הרבה יגיעת בשר היינו כמו דאמרו חז"ל בחולין דאין לאכול בשר רק בהכנה כראוי' כן בעשות ספרים יהי' בה קץ הלכה ברורה וגם לרוב ע"י ספר א' וירבה עליו קושיות וספיקות וספר א' מביא לידי ספרים אחרים עד אין קץ וכ"ז מפני שלא הי' בהכנה אבל צריך בעשות ספרים להם הרבה יגיעת בשר הכנה דרבה למען יבואו למשנה ברורה ולהלכה ברורה ודבר ה' יקום לעולם יתפרש עפ"י הנ"ל כי אם ימצאו במקום א' משנה והלכה ברורה יזכה לקבוע הלכה. ויהי' לברכה, ועי' בש"ס עירובין כ"א ובתוס' שם ובמהרש"א והרבה יש לעורר בעזה"י. ואין הגליון מספיק. ע"כ מענין לענין הגעתי. לפי עניות דעתי. וקוצר שעתי. ועתה יואל לא כבוד מו"ח הגאון נ"י ליקח נא ברכתי עוד הפעם אשר מאז באתי לחצרות קדשו. לקחת בתו היא האשה אשר הוכיח לי ה' הרבנית הצנועה וחשובה מרת שינדל תחי' מאז מצאתי חן בעיניו במקום גדולתו ענוותנותו. ושאבתי מים בששון מבאר חכמתו. כן יזכה עד זקנה ושיבה טובה לעשות קיבוץ וריבוץ כדעתו הרחבה. ויחזקהו ה' ויאמצהו. מנועם ה' ישביעהו. ובשוב ה' על ציון יראהו. בב"א. והנני בברכה מרובה. ואהבה רבה בד"ש וכ"ט חתנו נאמן כבנו יוסף צב"י דושונסקיא:

מפתחות לחלק או"ח:

סימן א' בהא דכ' המחבר בסימן ד' וסימן צ"ב שלא לחכך בראשו אם זה הוא נגיעה לבד או דוקא מחכך ב') לענין טבילה בחמין בש"ק. ג') בדברי הירושלמי סופ"ב ממס' ביצה: העירו אותי על מה הבאתי דברי תוס' חדשים לאמור כי חיכוך בראשו דוקא. ה"ה דברי רמ"א בסי' קס"ב. והנה הא גם בתוס' חדשים הביא דברי הרמ"א הנ"ל רק הבאתי דבריו שהוא אחרון נראה כמכריע בין דברי רמ"א והמג"א שראה דברי שניהם אבל באמת נראה

מדברי המג"א פרמ"ג ומחצה"ש שלא הי' לפניהם הגה' זו מהרמ"א שלא הזכירו דבריו כלל ואין דרכם בכך. ע"כ לענ"ד יען כי בד"מ לא נזכר כלום מזה וגם בהגה' זו אינו מצוין שום פוסק וגם לא ציין ד"ע כדרכו בכל הגהותיו ע"כ ה"ה איזה מגיה או מדפיס עשה כן מצ"ע. וכן נאמר לי כי במקום שאין בו שום ציון מאין מקורו וגם לא נזכר בד "מ אינו מדברי הרמ"א עוד העירו אותי מפני מה אין בידי להכריע ה"ה הדבר שמכרעת מסימן צ"א מ"ש לענין גלוי ראש שלא להזכיר אזכר' אפי' בהנחת ידו על ראשו ובמהרש"ל מתיר בשעה"ד כמ"ש במג"א שם א"כ ש"ו דנגיעה לבד אי"צ נטילה וכן נאמר לי בשם ס' אורחות חיים (ספינקא) שכן אומרים בשם הגאון מהר"ם מרגליות זצ"ל שמשם מוכח דנגיעה לבד אינו פוסל. ותמוה בעיני וכי כ"ז נעלם מרבותינו הפרמ"ג ומחצה"ש שכולן פירשו דברי המג"א שנגיעה לבד צריך נט"י מפני שפי' שפשף בראשו בכובע דוקא ולא עוד דשם בסי' צ"א בפרמ"ג סק"ג מזהיר עוד בזה שלא ליגע בראשי בהנחת תפילין דצריך נטילה ובסק"ד כ' לסמוך ע"ד מהרש"ל בשעה"ד לומר ברכה בהנחת יד על ראשו וכי שכח ד"ע מני' ובי' אתמהה. אלא שאין שום ראיי' משם חדא וכי א"א להניח ידו היינו מחוץ לכף היד עד הזרוע דעי"כ ודאי אי"צ נטילה דחוץ מכף היד למעלה בלא"ה מקום מכוסה ועל מה יטול ידיו. ועוד והוא העיקר לדינא עפי"ד המחבר ומג"ח סי' ד' שמחלקים בין תפילה ואוכל לחם אשר סתם ידים פסולים אבל ברכות וד"ת סתם ידים טהורות. והפרמ"ג שהזהיר בהנחת תפילין היינו כמנהגינו שמניחי' תפילין להתפלל בהם כמנהג ישראל א"כ היינו לתפילה וכש"כ בסי' קס"א דקיימינן לענין נט"י לסעודה דודאי אינו טהורות בסתם ידים ע"כ נגיעה לבד פוסל משא"כ בברכות וד"ת ועיין בפרמ"ג סימן ד' במשבצות סקט"ו שהאריך לבאר כל החילוקים בין נט"י לסעודה ותפלה ובין לברכות וד"ת עיי"ש והכל על מכונו בס"ד:

ב') מ"ש להשואל דלדייק מהגמר' דפריך טבילה בחמין מי איכא אלא שאין זה דיוק דהתרצן שהשיב בחמי טברי' תי' לפי"ד המקשן. קצרתי בלשוני וכוונתי כך כי התוס' שם דייקו מהמקש' והתרצן וצ"ל עכ"ח דהמקשן אין דיוק כ"כ דילמא לא ידע דשאובי' שהמשיכו כולה שכשרים ופלוגת' הוא אך המתרץ דמוקי בחמי טברי' דאורח' רחיקת' היא לאוקמי במקום א' מזה דייקו דלאוקמי בכ"מ ובסאובים שהמשיכו. וא"כ פשיטא שאין לדקדק מהמקשן דפריך טבילה בחמין מי איכא ומשום שאובין ל"ל להקשות מפני גזרות מרחצאות דקיל מני' ורק מהתרצן דמוקי לי' בחמי טברי' י"ל שפיר דמשמע דמשום קושי' דשאובין תי' כן ולא משום גזירת מרחצאות. ע"ז השבתי דתי' לי' כטעמי' דמקשן משא"כ לדברי תוס' א"ש דלשני לי' בשאובי' שהמשיכ' דהוה נמי כטעמי' דמקשן: ב')

במ"ש בסידורים במשנת איזהו מקומן יה"ר וכו' ואם לאו כאלו למדתי משנה ב') ע"ד קושי' הפנ"י בכתובות דף נ"ו שהק' בהא דאמרי' וקיי"ל מאי כותב אומר דאריכות דברים הם דלענין מתנה עמש"כ בתורה ל"ש לחלק בין כותב לאומר ג') בדברי הב"י סי' י"א שכ' באלק"ש בפ"א מקרי אלק"ש ב') בהא דמברכין על עשיית מעקה [וכבר הרגיש בזה בספר חיי אדם כלל ט"ו סעי' כ"ד ג') במס' ע"ז דף כ"ב ד') במה שהעיר הגאון מפאקש ז"ל בשו"ת נחלת בנימין למה אין תופרים הציצית בבגד של טלית אם מותר ואם פסול מה פסול יש בו:

[הגאון בעהמ"ח נחלת בנימין ז"ל השיב לי ושוב ג"א באתי בתשובה ושם הבאתי דברי מג"א סי' כ"ו דמסיק בהדי' דבציצית הוה קשור' חבור ועוד הארכתי. ונאבד ממני אות' מכתב חפשתי ולא מצאתי]:

ה') רצועות ששיעורם כשעורה ונפסקו ברחבה עד שלא נשאר כשיעור: ו') במנהג ק"ק קאלטהא. דאין קורין כהן לס"ת זולת ביו"ט. ב') והולכין לביהכ"נ מעוטר בתפילין:

ז') אם כופין בלימוד תוה"ק כמו בשאר מצות.

ב') תמיה בדברי המחבר סי' מ"ז:

ח') בענין הנ"ל. ב') אי כל מילי בדיבור הכתיבה כדיבור וטובה ממנו ג') קושי' במ' ביצה דף י"ח ט') איסור תפלה בלשון לע"ז:

י') תשובה מכבוד אמו"ר הגאון אבדק"ק גרוו"ד ז"ל בענין אם בן יורש ירושת אביו ברבנות במקום שיש א' גדול ממנו: [הנה מ"ו הגאון המובהק ז"ל עשה' זכות הרבנות לירושה ממש. ואני מסתפק בזה לענ"ד דבירושה דעלמא זוכה בעזבון וגם מה שיש לו נשאר בידו משא"כ בנדון למשל אם הבן יושב על כס' ההוראה במקום אחר א"א להיות זוכה בשניהם כמובן. ומעתה צל"ע אם בגון זה ולא חסר לו מאומה גם בקהילתו אם שייך בזה דין זכיי' וירושה ואפי' לדברי מרן חת"ס בת' י"ג שחזר לזכות הבנים משום דבזה"ז פתיך בי' ממונ' בנדון לכ"ש סברתי' כיון דבלאו"ה א"א לזכות בשניהם. ודאי כן הלכה בענין מלכי ישראל שאין ממני' אות' לסנהדרין ואם בן מלך בסנהדרין אם בא לירש כתר מלכות שוב אינ' נמנה בסנהדרין וצ"ל דכבוד מלכות עדיף והם שני ענינים שפיר י"ל דזה עדיף לי' אבל בזכות רבנות מה עדיפא דכבוד' מקום זה יותר מזה דבעצמת' הכל בחדא מחת' מחתינהו. ואין אני חולק ח"ו בזה על מו"ר הגז"ל כי גם הוא להלכה קאמר ולא למעשה]:

י"א) במורה א' שדן בהוראה במקום מרי' דאתרי' מבלי רשות ורשיון. י"ב) שו"ב שמת והי' לו ג' בנים הבכור מת עוד בחיי' ונתקבל בנו השני ובמות השני טוען השלישי עם בן הבכור ע"ד הירושה:

י"ג) כפר ששייך בכל המסים להעיר הסמוך להם וברצונם לקבל בהם שו"ב בפ"ע. י"ד) במי שרגיל שהתפלל בנוסח אשכנז ובא למקום שמתפללים בנוסח ספרד האיך יתנהג. [העירו אותי ע"ד ת' מרן חת"ס ח"ו וכן בחו"מ דהמתפללי' נוסח ספרד עם קהל אשכנז בביהכ"נ א' הוה משום לא תתגודדו וא"כ קשי' דברי מהר"ם שיק סימן מ"ג וכש"כ דתימא על הגאונים רבותי' שהתפללו לפני התיבה בנוסח ספרד ושאר מתפללים בנוסח אשכנז כמ"ש בד"ז גם בת' מנח"א. אלא דלא קשי' דהתם קאי על קהל ספרדים (שקורין פרענקען) דהם מעולם התפללו בנוסח זה כנוסח הרמב"ם והם ודאי לאו משום בירור כוונת האר"י הק' ז"ל הנהיגו כן א"כ סברי דמדינ' צריך לנהוג כן ולא שייכו דברי מהר"ם שיק דמדמה לקריאת המגילה כמובן. וגם לסברתי לא קשי' משם דוודאי נוסח ספרד של הפרענקען כמה דברים שעפ"י דינ' חלוקים מנוסח אשכנז שהם אומרים קדיש לאחר כל מזמור וכאשר שמעתי גם במקומות דהוה לדידן הפסק פשיטא ופשיטא דהוה במקום אח' אסור לדידן ושפיר שייך משום ל"ת. ועיי' בבאה"ט סימן נ"ה בשם הכנה"ג דכמו שאין להרבות בברכות כד אין להרבות בקדישי' עיי"ש ושם בת' מרן חת"ס מסיק דבאקראי ל"ש ל"ת וכמ"ש בפרמ"ג סי' תצ"ג [: ט"ו) עשרה שהתחילו להתפלל וקודם שמ"ע עלה בדעת א' שיצא החוצה. אם רשאים להתחיל בקו"ר:

ט"ז) קהל שמונעים להתפלל מבית התפלה שהוא בחצר טעוופעל:

י"ז) ש"ץ שאינ' משמיע עיקר קדושה בקו"ר מה יעשה מי שמשתהה בתפלתי. ב') ס"ת שאותיותיו נתהפך לאדמומית ותקנה הסופר אבל התגין לא תיקן:

י"ח) הערה ע"ד הנוב"י מהדו"ק סי כ"א:

[עירבוב דברים ראיתי כאן במה שנדפס בפנים סי' פ"ה כי הה"ג השואל נ"י הקשה על סימן כ"א. ואני השבתי לו כי בנובי"ת סימן פ"ה הקשה כן בעצמו עיי"ש [: י"ט) מה שנוהגין לקרות בתורה בלא עשרה שלא שמעו ב') ניעור כל הלילה האיך יתנהג בברכת התורה:

כ') אם מהני צירוף קטן גם לקרה"ת:

כ"א') בהוצאת ס"ת הי' התפירות נקרעים בחומש א' באופן שלא נשאר רק ג' או ד' תפורות אם שפיר עבד שלא להוציא אחרת. כ"ב) במ"ש היד מלאכי כי דרכו של הטור

לפסוק כדעת הראשון לעיקר. ב') אמאי אין נוהגין כמ"ש הרמב"ם לענין נוסח היתר נדרים. ג') ולמה לא נזהרין בגט לאשה כבדה שיפול רק לתוך אויר ידה:
כ"ג) מה שרצו ק"ק דעשע לקבוע בביהכנ"ס ישיבת מקומות בין הבימה לאה"ק:
כ"ד) בביהכנ"ס ק"ק פה שרצו להרבות ישיבות מקומות באופן שיגביה' רצפת ביהכנ"ס למעלה ממדרגה א' וב' מדרגות של היכל העולים לאה"ק והי' צריכין לנתוץ עמודים של ברזל ואיזה בנין אבנים:
כ"ה) מה דמהני מכירת ביהכנ"ס בזט"ה מ"ש מציצית והושענות שנפסלו. ב') ע"ד הרשב"א בסוגי' דשמן שריפה. ג') תמיה' בחת"ס או"ח סי' ק"ן:
כ"ו) ביהמ"ד שרוצים לסתור ולבנות במקומו בית החברת ובית התבשיל. [למודע אני צריך הגם שנכתב בפנים כי לא אסכים לזה בכ"ז אח"כ בא בקורתי הה"ג השואל נ"י ואחר שנתברר לי היטב אופן עשייתה הסכמתי לדבריו ועיי' בת' מרי"א סימן ע"ב [:
כ"ז) בענין משיכת כותל עזרת נשים לשטח אויר ביהכנ"ס כ"ח) אם מותר להוריד בימת ביהכנ"ס לצד הדלת ועי"ז יוסיפו מקומות בינו לבין אה"ק ויעלה הדמים לבנין המקוה:
כ"ט) בעובדא במסיבת סעודה שאכלו ושבעו ואח"כ הובא להם עוד פת וקאווע אם שפיר עבדו שלא לאכול דהוה כנמלך וכספק ברכה. ב') לענין עניית אמן בין ברכה לטעימה:
ל') בש"ץ שמברך על לחמו בביתו בש"ק ואח"כ בא בביהמ"ד לסעודה ג' ומקדם הגמר יברך לעצמו למען יתפלל לפני התיבה עם הקהל שמתפללי' מקדם:
ל"א) ע"ד קושי' האחרונים לדעת הרמב"ם דגם בברכה שייך ל"ת מדאורייתא האיך עקרו חכמים דאו' בתקנת כל הברכות מדרבנן:
ל"ב) בחולה שאינו אוכל רק תוחבין לו בתחבולות לאיצטומכא. מה יעשה בברכה:
כ"ג) משקה קאניאק מהו בברכתו בפה"ג או שהכל ואם ראוי' לקדש עליו:
ל"ד) בענין הנ"ל (ועיי' בהשמטות סימן קי"ח):
ל"ה) א' ששגג ונטל כוס יין סתם לקידוש אם יש מקום לפטרו מקידוש עוד הפעם ב') הערות שונות בסוגיא דנהב"ב ל"ו) בענינים הנ"ל. ב') מי שיוצא ידי קידוש ע"י אחר ולא טעם אם מברך על שאר משקים שרוצה לשתות:
ל"ז) בענין סעודת בר מצוה. ב') ואם לברך ברכת שפטרנו בשם ומלכות:
שוב ראיתי במגלה עמוקות פ' תולדות שכ' ג"כ לברך בשו"מ ולכן כ' שערי אפרים בפתחי שערי' שער ד' סעיף כ"ה שמי שעושה כן אין גוערין בו[. ל"ח) צורבא מדרבנן דאית לי' צער בזיווג הקשה לה לטהרה ולא נשאר לו לבד משיעורי דאביאסף אם מותר לעשות מעשה ביום בבית אפל, ב') בדברי נוב"י סי' כ"ה:
לט) במי ששכר מרחץ וצריכים לחממו מה יעשה בש"ק:

מ') מי שמסחרו מלאכת לבנים ורעפים שרופי' לענין שביתה בש"ק. ב') בד' מהרש"א ספ"ק דע"ז. מ"א) איש שיש לו מילכפערשלייס ומביאי' החלב ע"י סוסו ורוכבו ועבדו. ואם כי הריוח בש"ק להנכרית אם ל"ש משום מ"ע ושביתת בהמתו. ועיי' בהשמטות סי' קי"ט[מ"ב) בהיתר דרעשמאשינעך:

מ"ג) ג' שותפים א' משומרי שבת וב' ממחללי שבת אם מותר להיות עמהם שותפות בפתיחת חנות. ב') בדברי חת"ס או"ח סימן ק"ו. ג') ור"ת חולין דף ז'. ד') במס' פסחים דף כ"ב: מ"ד) לענין חמום תבשילים במי שלא נהג בזה:

מ"ה) בד' הרמב"ם פ"י מהל' שבת:

מ"ו) במה שנהגו לאכול בקידושא רבה מיני תרגימ' אם צריך לכסות' כמו לחם משנה ב') במ"ש בשם הנהגת הגר"א בקביעות מזוזות:

מ"ז) עלעקטערישע בעלייכטונג אם מותר להניח' פתוח מעש"ק שיאיר בשבת:

מ"ח) בענין הנ"ל:

מ"ט) במה שהשיג עלי הגאון מטאלטשווא ז"ל [:

נ') בענין הנ"ל. נ"א) מה שנהגו שלא לכבות הנרות בליל ש"ק בביהכנ"ס אם נשתנה דינו באור עלעקטיר נ"ב) אם מותר לצאת בש"ק במצנפת תחת הכובע במי שאינו רגיל לצאת בו בחול:

נ"ג) בענין הנ"ל. ב') אם מותר להשכיר לאומן לחקוק אבנים לקבר עכו"ם. [ועי' בחיו"ד סי' פ"ה):

נ"ד) בענין בחירת הד"ט ביום ש"ק:

נ"ה) ע"ד הפרמ"ג יו"ד סי' סק"ז [ידידי הג' מו"ה חיים צבי נ"י דומ"ץ העיר כי בשושנת עמקים כלל י"ט ס"ל הפרמ"ג דגם בשוגג אמרי' אעל"מ. והנה אפי' בפוסקים ראשונים אמרו דלא קשי' מפסקי' לתשובות ומסל"ס. ועוד דכל כוונת הפרמ"ג שם בסי' ט"ו לתרץ דברי הרמב"ם ולדידי' ודאי י"ל כמ"ש. וגוף הקושי' כבר נאמר בשו"ת בית יצחק חיו"ד סי' כ"ב עי"ש באמצע התשובה[ב') בשי' הגאונים דמומר אינו זוקק ליבום. ג') בסברות רש"י במ' שבת ד' קי"ד:

נ"ו) במקים שנוהגין להתפלל שחרית בהשכמה האיך ינהגו במילה אם למול בשחרית או אחר מוסף: נ"ז) מוהל שלא אבה לבא למצות מילה בש"ק:

נ"ח) בדברי כ"מ פי"ב מהל' שבת:

נ"ט) אם מותר לפתוח ולסגור בש"ק ספרים שעל הדפים אותיות. ס') הערות שונות בסוגי' דקטן אוכל נבילות ס"א) תוכחת מוסר למעבירין ספריהם להשטאטסשוהלע בשבת ע"י קטנים:

ס"ב) בטעמ' דהוצאה מלאכה גרועי'. ב') וזה עוקר וזה מניח:

ס"ג) בדברי רש"י מ' שבת דף ז':

ס"ד) חצר ביהכ"נ שי בו חריץ לרה"ר אשר לתוכ' נוטלי' ידים לתפילה. ב') אם מחלל שבת יש לו דין עכו"ם גם לענין דאינ' אוסר בשכירות. ס"ה) אם יש היתר למשוך ולמדוד חוט ברזל מגג ואח"כ לכפול אות' ולקבוע במסמרים בגג א' במקום עירוב. ס"ו) בחצר שבראשה פרצה יותר מי' ויש תקון צוה"פ ואח"ז בית ומהבית לצד גדר החצר שכנגדו פירצה פחות מי':

ס"ז) בענין הנ"ל. ב') במה שטעו בשבת ר"ח שקראו למפטיר בסוף הסדרה ומ"מ קראו הפטרה של ר"ח. אם צריך לחזור ולקרות בר"ח בברכה. ג') אם אוכל פת הבא בכסני' שיעור שיש בו קביעות והפסיק כדי עיכול אם צריך לחזור ולברך:

ס"ח) בענין פירצות המבואות וחצרות:

ס"ט) ע"ד הבכור שור עירובין י"א. ב') בענין שבות בתו"ש. ג') ע"ד הפרמ"ג סי' תרי"ב:

ע') ב' ישראלים דרין בחצר א' עם מומר לחלל שבת שאינו בביתו רק ביום א' מהו לענין עירוב. ב') במס' יומא דף ז': ע"א) ברו' עירובין כ"א. ב') הגה' מל"מ פ"ה מה' אישות. ג') שאג"א סי' צ"ח ד') מחנה אפרים הר' יבום. ה') תמוה בסוגי' דקבוע:

ע"ב) בדברי תשו' השיב משה סי' י"ד:

ע"ג) הרמב"ם פ"א מהל' חו"מ ע"ד) ת' מהר"ם שיק סי' ק"ע:

ע"ה) האיך להתנהג בשנה שחל ער"פ בשבת לענין מכירת חמץ:

ע"ו) אם שייך משום משתכר באסה"נ בסרסור על גערם קודם הפסח שיבא לישראל ע"י בי"ד בפסח. ע"ז) בהכשר יורות (מ"ש שכאכגען קעסטעל) ליו"ט של פסח [ועיי' בהשמטות סי' קכ"ו [:

ע"ח) בדין יין שנתנהו בחביות שהי' בו שפיריטוס מקדם משמונה שנה:

ע"ד ת' מרן חת"ס בסי' ת"ק. ב') וע"ד קושי' העולם במג"א סי' תנ"א פ') צלוחית של שכר שנפלו לתוך באר מים חיים מהו דין המים לצורך י"ט של פסח. פ"א) חביות הרבה וב' הי' בו י"ש ונשתהו יב"ח אם שייך בי' ביטול ויישון. ב') נשים שהולכים בגילוי שער אם חשודים גם במאכלות אסורות:

פ"ב) שליוואויץ שנתמלא' בחביות ע"י מי שאינו מהימן:

פ"ג) במי שכליו נאסרו ביו"ט של פסח והוכרח ליקח מנכרי כלים מהו לענין טבילתם:
פ"ד) ע"ד מאשין מצות:
פ"ה) במרי' דאתרא שאסר מצות הבאים שמה ממקו"א:
פ"ו) מה לעשות במיגרען פיללע ביו"ט של פסח פ"ז) בד' הנ"ל ב') במי שאמר על הוולדות שיהי' לקרבן פסח:
פ"ח) שק חיטים שמורים שנפל לארץ ונמצא אצלו מצואת תרנגולים פ"ט) בדין פחמין ואפר של ביעור חמץ: צ) בעובדא שאמרה חשה בעת לידת ב' גדיים א' מהם נשחט לק"פ:
צ"א) חולה של"ה יכול לספור ספה"ע פ"א אם רשאי אח"כ לברך בברכה:
צ"ב) בסוגי' דחזקי' ור"א רפ"ב דמ' פסחים:
בדין אם שכח לומר יעלה ויבא בביהמ"ז בליל חה"ש צ"ד) ע"ד קושי' הגאון מהר"א ברודא במ' חגיגה ד' י"ז. ב') בענין מעמ"ל:
צ"ה) בדברי מרן חת"ס או"ח סי' ק"ן:
בעישון טוטין
בי"ט:
צ"ז) בענין הדלקת נר תמיד ביו"ט:
צ"ח) אם ראוי' לבטל מה שנוהגים להזכיר כשמות ביו"ט ואומרי' אמ"ר על כל פרט ופרט. צ"ט) בסוגי' ריש מ' ביצה. ב') ע"ד מג"א סי' תר"צ:
ק') ע"ד רש"י ורשב"ם מ' פסחים דף ק"כ ק"א) במי שנגמר ביתור בין ר"ח לט"ב רשאי לקבוע דירתו בימים אלו:
ק"ב) בדין תפילת מעריב לפני התיבה ביומא דסליחות עת יאהצ"ט:
ק"ג) בסוגי' דיו"ט של ר"ה:
ק"ד) נע"ד שרצו לבטל לשטוח עשבים בביהכנ"ס ביוה"כ וכהצע יריעות ע"ג רצפה:
ק"ה) בדברי הרע"ב בסוגי' דרחסגה"כ:
ק"ו) ע"ד המנ"ח בסוגי' דמהב"ב:
ק"ז) הערה בסוף מס' מגילה:
ק"ח) בדין משלוח מנות זמן רב קודם פורים:
ק"ט) בדברי הפנ"י במ' מגילה דאין ב"ד יכול לבטל וכו':
השמטוה מי שיש לו שער צמח עד בין עיניו ומסתפק השואל לענין שיעור הנחת תפילין אי ניזל בתר דידי' או בתר רובא דעלמא:

קי"א) אם יש לצרף מחללי שבת למנין עשרה בדבר שבקדושה ועיי' לעיל סי' ט"ז ובהקדמה[ב'] ואם מותר לקבל מהם ס"ת: קי"ב) אם אמירת קדיש הוה הפסק תוך פסוקי דזמרה:

קי"ג) סתירת המג"א בסי' קכ"ט ונסי' קפ"א. ב') דיש להזהר בקדוש' דסדר' לאמרו עם הצבור: קי"ד) אם מותר לעקור המנהג שלא לאמור עלינו אחר תפילת מנחה: קט"ו) במה שנהגו להביא ב' כוסות בזמן סעודת חתונה. ב') דעושים הבדלה על הכוס של ברהמ"ז והוא נגד הש"ע סי' ער"א. ג') ע"ד התויו"ט מ' תענית מ"ד, כותל (פייער מויער) שהיא לבית עליי' לנשים לע"נ וגג הביהכ"נ נשען עלי' אם מותרת לנתוצה ולעשות מהאבנים בנין מקוה: קי"ז) במ"ש בת' מהר"ם שיק סי' כ"ט. ב') הערה ע"ד טו"א במ' מגילה בענין תרי רבנן קיל מחד דרבנן קי"ח) אודות משקה קאניאק ב') סתירת הרמב"ם בפ"י מהל' ונ"א מפ"ה דנדרים ג') בסוגי' דגדול כבוד הבריות: קי"ט) א' שעושה שלוס עם א' ליקח חלב יום יום אם יש היתר גם ליום ש"ק: ק"כ)

חילוק בין שבת לשאר מצות. ב"א בד' ת' שבו"י ח"א סי' י"ג. ג') בד' התוס' יוה"כ דמוחים בהם אין ללמוד רק דלעצמו מותר לחלל שבת: קכ"א)

ביאור הברי הרא"ש פ' י"ז מ' שבת קכ"ב) תמוה בד' מהר"ם שיק או"ח סי' ט':

קכ"ג) א' שקיבל פראכטבריעף על סולת בתוך הפסח:

קכ"ד)

בענין הנ"ל:

קכ"ה) האיך ינהגו במכירת חמץ בווירטסהי זער עפ"י חק' החדשים קכ"ו) בהגעלת שכאנגען קעסעל. א') ביאר דברי הטו"ז בסי' קי"ז. ב') בריטב"א ריש מ' חולין. ג') תמוה בד' חו"ד סי' ק"ה סק"ב. ד') ובד' הש"ך חו"מ סי' ק"ה:

קכ"ז) אי אריך לעשות קמח מפרי אדמה כ"י שמירה מביד"צ מבלי חשש חימוץ:

קכ"ח) במ"ש הקול רמ"ז וח"י סי' תנ"ז. ב') בד' רש"י פסחים י"ג. קכ"ט) ישראל שיש לו כשר טראקטער אם מותר להשוחט לשחוט לו (עבור האכסנאים ביריד) בשבוע שחל בו ת"ב: ק"ל) בהיתר שחיטה בשבוע שחל בו ת"ב:

קל"א) בעל תפלה בי' ר"ה שזמן טבילת אשתו בלילה חם מותר בתה"ונ:

קל"ב) ע"ד קושי' יד מלאכי במ' יומא ד' פ"א:

קל"ג) הערה בסוגי' דשמא יעבירכו:

קל"ד) אם יש היתר לחרוש ולזרוע בקוה"ונ:

קל"ה) במה שרצו לבטל הא דנהגו ע"ע לעשות הקפות ליל שמ"ע. ב') איסור קבלת שו"ב במקום שמקפח פרנסת חבירו:

קל"ו) בד' שואל ומשיב מהדו"ג ח"א סי' שמ"ט:
קל"ז) בעובד' כי רק בצירוף ד' אנשים קרא א' המגילה והוציא כל השומעים:
קל"ח) הא דנהגו בכמ"ק לקבץ פריטות בבית של תפילין ב') ישוב לקושי' הג' מהש"ק הובא במהר"מ שיק סי' כ"ד:

סימן א

בעזהי"ת פה מאד יצ"ו. לכבוד ידידי הרב הגדול יו"ש ונו"ה יושיע בוקסבוים נ"י באויהעלי (וכעת אבדק"ק מאגענדארף יצ"ו): במ"ש כ"ת בהא דקיי"ל במ"ש המחבר סימן ד' וצ"ב בנגע במקומות המכוסים ומחכך בראשו אם זה הוא נגיעה לבד או דוקא מחכך. והביא דברי מג"א סי' קס"ב ס"ק י"ד בענין נט"י דשפשפא בראשו היינו בכובע א"כ מוכח דנגיעה בלבד ג"כ בכלל וכ"ד הפרמ"ג שם ולפי"ז קאמר דצריך ליזהר במניח תפילין ש"ר שלא ליגע בראשו במקום מכוסה. ומצאתי היפך מזה בדברי תוס' חדשים מס' ידים פ"ב מ"ג אהא דנטל ידו ושפשפו בראשו דהיינו רק שפשף לטהר ולא לחכך דאז צריך נט"י שנית כמ"ש בסי' ד'. א"כ ס"ל כדעת מעל' והסברא נותנת דטעמי' משום מלמולי זיעה כמ"ש הב"י דהיינו כמ"ש הרמ"א דהוא כונו בצק כשעורים דנתהוה ע"י זיעה וזוהמא ובראשו ל"ש על שערות שיעשה כן אך ורק תחת השערות כמובן ובאמת לדעת מג"א צ"ע למה נקט במתני' דוקא על ראשו אם הוא על הכובע ועיין במחהש"ק ופרמ"ג ואין בידי להכריע:
ומ"ש ע"ד נוב"י או"ח סי' כ"ה לענין טבילה בליל ש"ק בחמין, וכבר העיר בזה בח"צ סי' י"א ובברכי יוסף סי' קצ"ז עי"ש שלמדו היתר ומעל דייק מדברי התוס' מס' תענית דף י"ג שהוכיחו מהגמרא שם דתי' בגמ' אקושי' טבילה בחמין מי איכא כלומר הא שאובין הן ותירץ בחמי טברי' שיור דהמשכ' מים שאובין בכולי' אינה כשר דאל"כ לשני לי' הכי. ודקדק מעל' דהא עכ"ח צריך לשנוי' הכי דאל"כ הא אסור משום גזירות רחיצה דיוה"כ כשבת, ודקדוק נכון הוא אלא שאינינו יודע למה דקדק כן מתוס' ולא מגמרא דקמקשי והא שאובין לימא טבילה בחמין מי איכא הא אסור משום גזירת רחיצה א"כ ש"מ כנ"ל וצ"ל דמתי' הגמר' אין לדקדק דהשיב ליה כטעמי' דפריך משום שאובין ומתרץ דליכא שאוביין מ"מ חמין הן כדמצינו בכ"מ בגמר' דהשיב לטעמי' דמקשה א"כ מדברי התוס' נמי אין לדקדק. והנה לדעת המרדכי מס' שבועות הביאו המחבר סס"י ר"א דאין להטיל שאובין במקוה משום גזירת מרחצאות דאל"כ מ"פ בגמרא שאובין נינהו ואפי' אי נימא כדברי התוס' מ"מ משכחת לה כהנ"ל אלא דודאי אסור לשפוך לתוכו שאובין חמין ועי' בתשו' חת"ס סי' רי"ד חיו"ד דהוכיח ממס' ברכות דף כ"ב

דלמפונקים לא סגי להו בהטלת מים חמים לתוך צונן אלא כולה חמין צריכי' ולהכי פריך הא שאובין נינהו ועי' במס' ברכות דף הנ"ל ולפ"ז אין לדקדק מהגמר' דהמקשה פריך קושי' חמורה דאפי' בת"ב דחול הוא ל"ש חמין משום שאובין ואפי' חמין ומקצת שאובין כצונן יחשב ומתיישב ג"כ דברי התוס' ועי' בסד"ט סי' קצ"ז שלמד זכות במקוואות שלנו שהם עפ"י הרוב ע"ג מעיין כובע ועי"כ מצטננות מהר ל"ש גזירת מרחצאות בשבת ומ"מ גזירת מרחצאות דמקוואות שייך בחמין דאל"כ הדר' קושי' המרדכי לדוכתי' וא"כ אין לדייק כנ"ל מגמר' דאי משום גזירת רחיצה בש"ק משכחת לה במעיין עם תערובות חמין משא"כ לענין שאובין. ועי' בבאה"ג סי' ר"א במ"ש בטבילת כה"ג דמחמין לו חמין ג"כ מוכח דשייך הך גזירה לענין שאובין דהי' ממים עיתם ושוב עיינתי בת' דברי יוסף שהביא הברכ"י שם למד זכות ג"כ דטבילת מצוה שאני דהא התיר' לטבול בת"ב ויוהכ"פ ואי משום דא"א בלא טבילה משא"כ הכא אפשר בצונן איכא למימר כיון דמצערי' בצונן התירו גזירת מרחצאות כמ"ש הרמ"א בהל' יוה"כ בזמן רפש וטיט מותר במנעלים כש"כ גזירות מרחצאות דאינה אפי' שבות כמ"ש הרי"ף מס' ביצה א"כ ג"כ אין לדקדק מגמר' הנ"ל דאיכא לאוקמי הך דטובלים בבנ"א המפונקים דאיכא צער לטבול בצונן ומותר לטבילת מצוה כתשובת דברי יוסף הנ"ל דאיכא לטבילת מצוה ומשום צער' אבל הפירכ' דשאובין פריך שפיר כיון דליכא טבילה כלל מה טבילת מצוה איכא ואינה רק רחיצה פשיטא ולמה התיר' ומה טובלין איכא:

ואגב אזכיר למעלתו גרגיר אחד מ"ש בירושלמי לס' ביצה דאדם מותר בטבילה וליכא משום מתקן שכן אדם טובל משום קריו בשבת וזו תימ' דלמה מותר לטבול מקריו ונ"ל בפשיטות דטבילת קרי לאו משום. טהרה הוה ועזרא תקן כמ"ש בגמרא מס' ברכות דף כ"ב ובירושלמי שלא יהי' ת"ח מצוים אצל נשותיהם כתרנגולים והא חזי' אפי' טמאים כגון כדה מצורעי' חייבי' בטבילה זו אע"ג דליכא טהרה כלל ועוד הא בט' קבים מהני ג"כ וכן שאובים כשרים כדאיתא במתניתן פ"ח מס' מקוואות וכן פסקו הפוסקים וא"כ כ"ש מתקן דהא איתא אפי' בלא טהרה כלל אלא תקנה תקנו כן כהנ"ל וז"ש בירושלמי דהא אדם טובל לקריו בשבת דבזה ודאי ל"ש מתקן כלל ולזה גם טבילת טהרה ממ"ש ג"כ מותר כמ"ש בגמר' דאדם נראה כמיקר הה"ד הכא נאמר יותר דאדם נראה כטבילת קריו דאינו מתקן ושוב אפי' טובל לטהרה אינה נראה כמתקן כנ"ל וזה לענ"ד נכון בעזה"י. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן ב

ב"ה פה מאד יצ"ו שנת תרס"ט לפ"ק. שוכ"ט להבחור כארזים החריף יו"ש מו"ה מנחם גאלדשטיין נ"י ע"ד מ"ש דראית בסידור האריז"ל לאמור במשנת איזהו מקומן במקום קרבנות גם תלאו דכאלו למדתי משנה וכן ראיתי ג"כ בסידורים אחרים ועד"ז באת לדרוש במופל' דיני תנאים ות"כ. ולענ"ד י"ל בפשיטות דכן מצינו בכיו"ב באו"ח סי' כ"ד בהמניח ב' זוגות תפילין דיכוון באותן שהם להלכה יוצא והב' הן כרצועו' בעלמא ולמה לא די בזה בלבד שיוצא רק באינן שהן כהלכה ועי' בט"ז שם אלא היינו טעמא כיון דאיכא מ"ד דמצות א"צ כוונה ואם כי המחבר פוסק בסי' ס' סעי' ה' הלכה כמ"ד מצכו"ו היינו לחומרא כמ"ש המג"א סי' תפ"ט וא"כ כש"כ מי שבא לעשות מצוה מצד ספק דחיישי' משום בל תוסיף וע"כ צריך לפרוט ההפוך וכן בנ"ד דמה"ט אמרי' משנת איזהו מקומן עפ"י מ"ד במס' זבחים ובכמה דוכתי מי שעוסק בפ' עולה כאלו הקריב עולה וכן כל הקרבנות א"כ וודאי ג"כ הדין כך דאעפ"י שאינו מכוין לצאת בזה לידי קרבן וממילא בעסק למוד הלכה זו יוצא במקום קרבן א"כ בשאר מעשים כגון גטין וקידושין שפיר נאמר דאם הוה אמרי' דמהן נשמע לאו דתו אין כאן קדושין וגירושין דאם אין כוונתו לקדש ולגרש אינו כלום וכמ"ש באה"ע סי' כ"ז ובכמה דוכתי וכן הוא בכל הקנינים דאם מכוון להקנות קנה ובלאו"ה לא קנה ועי' בחת"ס יו"ד סי' ש"י דאפי' באסמכת' קיי"ל דלא קנה דלא גמר ומקנה כמ"ש בחו"מ סי' ר"ז אבל בעשיית מצוה למ"ד מצות אצ"כ ואפי' לשיר בעלמ' יצא כמ"ש במס' ר"ה דכ"ו א"כ אפי' נימא דמכלל הן נשמע לאו מ"מ ס"ס הא עשה המצוה והרי למד בהלכות קרבנות ובסתור' ג"כ יצא ואפי' בחטאת ופסח דבעי לשעה מ"מ אמרי' במס' זבחים דסתמ' ג"כ לשמה קאי וע"כ אם לאו דפירש ואם לא נתחייב חטאת יהי' רק כאלו למד משנה כלומר לא במקום קרבן ס"ס הי' יוצא וכאלו הקריב ובקרבן חטא' הא אינו קרב נדבה וכמ"ש בטור וש"ע סי' א' דקרבן ליכא בתנאי מטעם הנ"ל ומשו"ה ס"ל להאריז"ל דצריך לפרש דכא יהי' רק למוד לבד כנלע"ד:

ומ"ש לתרץ קושי' הפנ"י בכתובות בפ' אעפ"י וחדשת דבכתב מהני אעפ"י שמתנה על מ"ש בתורה כסב' התוס' דכל טעמי' דל"מ משום דחק דבור מבטל מעשה ובכתב דהוה מעשה ואמרי' במ' קידושין דנ"ט דמבטלי מעשה זה אינו נכון לענ"ד דהא אמרי' שם בתוס' דדוקא מעשה שמביא לידי טומאה זהו שמבטלי מעשה אח' אבל גמר מעשה אפי' מחשבה אינו יכול לבטל כמו בתרומ' שנטלת במחשבה אם כבר תרם במחשבה אפי' ע"י שליח אינו מבוטלת וא"כ ה"נ בהלכות תנאים אם תפסי' דהקדושין והגירושין מקרי מעשה א"כ הוה גמר הענין שוב אפי' מעשה אינו מבטל' אותו וע"כ צריך לד"ת

כמו תנאי בגוב"ר וע"י בב"ב פ' יש נוחלין באומר בני בכור לא ירש פי שניים דל"מ משום דמתנה עמש"כ בתורה ואפי' בכתב ל"מ כמ"ש בחו"מ סי' רפ"א. וידעתי שיש להשיב דהתם אינו דרך תנאי לבטל איזה מעשה אלא שרוצה לבטל מצות התורה לזה מה לי בדבור או בכתב אבל לענין תנאי לבטל המעשה שפיר י"ל כמ"ש דיש חלוק בין דבור למעשה כתב א"כ תמה על עצמך מה זה שהקשה התוס' היינו ע"ד המקדש ע"מ שאין לך עלי שכו"ע והא לא הקשו דלהוי קדושין ולא יהי' עליו חיוב שכו"ע דזה הי' כמו בכור לא יירש פי שנים ופשיטא דל"מ אבל קושי' התוס' הי' כיון דגבר' זה אינו רוצה לקדש רק באופן זה א"כ נימא דלא יהי' קידושין כלל ולא יהא עליו וממילא חיוב שכו"ע וע"ז תי' שפיר כיון דמתנאי בגוב"ר ילפי' ובל"ז ל"ה דיבור מבטל מעשה א"כ אם איני דומה נשאר סבר' חיצונה דאינו מבטל וא"כ מאי נימא דבכתב מהני לפחות הכתובה אם ישנו לבטל איזה מעשה א"כ לדבריך המעשה בטל אבל התנאי ג"כ בטל כקושי' התוס' גבי קידושין ואם אינו לבטל איזה מעשה רק שרוצה שיתקיים תנאו לפחות הכתובה א"כ דומה שוב לבכור של"י פי שנים ושוב ל"א אפי' בכתב כמ"ש לעיל וסבר' היא וכי ע"י מעשה בידו לבטל ד"ת חלילה לומר כי ועיקר חידושך דבתנאי שבכתב לא יהי' צריכים לדיני תנאים. ע"י בב"י אה"ע בשם ת' הרשב"א סי' קמ"ג ובחו"מ סי' ר"ז וכ בתשו' הרא"ש כלל פ"א איתא להדי' דבכתב ג"כ בין בגיטין בין בשטר ממון צריכים לדיני תנאים. ואי מטעמא דידך דנימא דהוה מעשה ולבטל מעשה עי' בת' מרן חת"ס יו"ד סי' ר"כ ורכ"ז לענין שבועה בכתב עי"ש שהסביר אע"ג דכתב הוה מעשה מ"מ לא עדיף מאבוה' דילפי' מדבור וכמו דדבור בטל ע"י הפרה הה"ד בכתב דדיו לבוא מה"ד להיות כנדון א"כ י"ל כן היכא מצינו בתורה שאדם יכול להתחייב עצמו ליתן או למחול ע"י כתב או להתנות איזה תנאי זה גופ' ילפי' מדבורו דמהני רק שע"י כתב אלים אלימת' מילת' דשטר' דל"ל כומר אתם עדי ובדבור צ"ל אתם עדי אבל עיקר דמילת' מפיו ילפי' ואפי' נימא דבכתב גופ' יותר אלים אבל להתנות איזה תנאי מה זה שייך לשטר או כתב אין ענינו כלל לאלים התנאי ואדרבה להיפך צ"ל דכתיבה כאמירה צריך לומר דילפי' מתנאי בגבו"ר ובתנאי שבין אדם לחבירו אדרבה פעמים עדיפ' דבור מכתב כמ"ש החת"ס בת' הנ"ל. הדו"ש: ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ג

בעזהי"ת פה מאד יצ"ו. שוי"ר לכבוד הרבני החו"ב וכו' מו"ה אלימלך פריעדלענדער נ"י מליזענסק ע"ד ב"י או"ח סי' י"א שכ' על דברי רי"ו במ"ש דאם מוציא לתלות ציצית במינ' אסור בשלא מינ' דלא שרי כלאים בציצית באפפק"ש כדר"ל ועד"ז כ' ואינו נ"ל

אלא אעפ"י מצוי' לו ממינו מאחר שאפלק"ש אלו הי' מצוי' לו ולא דחי' את ל"ת. והקשה מעל' גמר' ביצה דף ח' ע"ב דאמרי' וודאי כי קעביד כתישה אתי עשה ודל"ת והא הכא אפלק"ש אלו הי' לו עפר בלי רגבים. והנה בפרט זה האריך בשאג"א סי' צ"ו דכגון זה מקרי אאלק"ש והביא ראי' מבוררת משבת קל"ב דפריך בגמ' אי איכא אחר ליעבד אחר דאמר ר"ל וכו' ומשני דליכא אחר אלמא דכגון זה מקרי אאלק"ש ושם בשאג"א החדשות בהגהו' הביא דברי ב"י הנ"ל והק' עליו ג"כ בשם הגאון מלובלין מגמר' דשבת הנ"ל וכן ראיתי בחתן סופר הביא בשם תשובת ב"א עי"ש. והנה מה שלא הביא מגמר' דביצה שהביא מעל' י"ל דס"ל כמ"ש קצת אחרונים דסבר' ר"ל אינו רק מדרבנן כמ"ש מתוס' פסחים דף פ"ה ע"ש וא"כ הכא בגמר' דליכא רק חששא דלמא עביד כתישה וי"ל בדרבנן לא חיישי' לדילמא עביד כתישה משא"כ בוודאי. ואפשר לומר דגם למאן דס"ל דדברי ר"ל הוא מה"ת מ"מ הב"י בגווני זו שאאלק"ש רק במקרה והזדמן לכ"ע מדרבנן. ועי' בשו"ת ברית אברהם חאו"ח סי' א' שהאריך בפרט זה בנפלאות ולפי"מ שהעלה שם דסברת הב"י בכה"ג חשוב אפלק"ש הוא משום הואיל ואי מתרמי לי' ממינו יעש"ה. לפי"ז א"ש ג"כ מהא דביצה לפמ"ש התוס' בפסחים דמ"ו דבמידי דל"ש ל"א הואיל וגבי כיסוי הדם הוי מידי דלא שכיח דקר נעוץ ואפר כירה כמ"ש התוס' שם ד"ח ע"א ד"ה א"ה שוב חשוב אאלק"ש ושפיר אמרי' עדל"ת ודו"ק. וע"י בישיע"ק סי' י"ד תירוץ נאה ע"ד הב"י עי"ש ולענ"ד אפשר ליישב דהא התוס' במ' שבת ד' ק"ל ע"ב הוה סברי דהיכא דגלי קרא דדחי כגון מילה בשבת ל"א סברת דר"ל דאלק"ש אלא דהוכח' ממילה בצרעת דג"כ ילפי' מקרא דבשר אעפי"כ אמרי' בד' קל"ג אי איכא אח' ליעבד אח' וכדר"ל. ונלע"ד דהא הך סבר' דר"ל י"ל בב' אופנים א' דילפי' מקרא כמו דילפי' מכמה דוכתי דש"ק ומילה שלב"ז אינ' דוח' יו"ט והקשה בתוס' מ' יבמות ד' ה' דנילף מזה להיפך דאין עדל"ת דהא ילפי' מבקר או מהוא לבדו ותי' דשא"ה דלא בטל' מצותו בכך דהא אפשר למחר ועי"ש בתוס' דס"ל דסברא גמור' היא דלא כהרמב"ן והרשב"א מ' שבת פ"ב וא"כ מקרא זה י"ל יליף ר"ל לכל עדל"ת האיך דאפלק"ש דלא דחי וק"ו הוא כמובן. וא"כ לפי"ז ודאי נכון סבר' הב"י דהתורה לא איירי ממקרה שנעשה דלא אפשר בשעתי' זו כיון דבכללא אלק"ש לא דחי. אלא די"ל עוד דסברא היא כיון דמטעם דחוי הוא האיך דאפלק"ש לא דחי ועי' בשו"ת קול ארי' סי' א' וסי' ב' דהוה כמו דבר שיל"מ א"כ לפי"ז וודאי אין חילוק דאפי' אם בדרך מקר' לא אפשר הוה כלא אפלק"ש. וא"כ לפי"ז בזה יש לקיים סברת התוס' דהאיך דגלי קרא י"ל דל"ש סבר' ר"ל היינו דליכ' למילף מקרא דבקר או מהוא לבדו אבל מ"מ סברא היא דלא דחי כהנ"ל וכיון דאינו רק מסבר' בזה שפיר אמרי' דהאיך

דא"א אפי' בדרך מקרה ל"ה אלק"ש כיון דליכא למילף מקרא אבל הב"י הא קאי אכל עשה דדחי ל"ת בכל התורה בזה שפיר ילפי' מקראי דש"ק ומשלב"ז ושוב י"ל כסברת' דאם בכללא אלק"ש אפי' אם בשעתי' בדרך מקר' אאלק"ש עכ"ז מקרי אפלק"ש כסבר' ב"י ושאני מילה דגלי קרא וכמ"ש בתוס' ודו"ק:

[ב] הקשה מעל' ע"ד הרמב"ם פי"א מה' ברכות הל' ד' שכ' דלהכי אין מברכין על נטילת מים אחרונים משום שבא רק להציל מסכנה. והק' מעלתו א"כ למה כתב להלן בה' י"ב דמברכין על עשיית מעקה והוא רק להנצל מסכנת נפילה. והנה י"ל בפשיטות דשם שמירת עצמו הוא מסכנה דלא מברש' אפי' אמצוה ושמרתם א"נ אבל במעקה דהוא לשמור הבונים וההולכים ע"ג הבית אי לאו דציותה התורה מנ"ל דצריך לעשות דבר למען פועלי' המקבלי' שכר אשר ע"מ כן עושים לקבל שכר אין זה בכלל סכנה כי יעשו בעצמם באופן זה לשמור את נפשם כאשר עליהם ג"כ מצות ושמרתם והתורה ציותה מצוה זו לבעה"ב לעשות מעקה נשמור ולא ישים דמים בביתו זה ודאי אינו דומה כלל למי שעושה דבר לשמור עצמו מן הסכנה:

והא דבאמת אין מברכין על דבר שעושין לשמור מן הסכנה וה"ה בכלל המצוה ושמרתם את נפשותיכם י"ל דהוי רוב פעמים שלא ע"י מעשה כגון שלא לילך תחת קיר נטוי וכיו"ב שלא לקרב למקום סכנה ובדבר שאין בו מעשה אין מברכין כמ"ש הגר"א בבאורי' לאו"ח סי' ג' דמה"ט אין מברכין על שמיטת כספים דאין בו מעשה ע"כ לא תקנו ע"ז ברכה כלל כמ"ש האחרונים דלא חלקו בברכות פעמים כך ופעמים כך:

ועוד י"ל ג"כ עפימ"ש בהגר"א סי' הנ"ל דמה"ט אין מברכין על מים אחרונים משום דאין מברכין על הפרעניות דהיינו מלח סדומית וכל דבר שי"ב סכנה בדבר הכבר' שמזיק אין מברכין וזה י"ל ג"כ כוונת הרמב"ם ז"ל אבל בבונה ביתו גופ' אין בו פרעניות ואדרבה זהו מיישוב העולם ורק כי צריך לשמור בבנינו שלא יבא לידי סכנה וממילא לא יהי' סכנה וכולו טוב שפיר מברכין משא"כ שם מ"מ הפרעניות הוא המלח סדומית עצמו בעולם ודו"ק ועי' בס' מנחת חינוך מצוה תקמ"ו שהעיר ג"כ בזה על הרמב"ם:

[ג] מ"ש במס' ע"ז דף כ"ב דקאמר הש"ס נתברינהו משום פגום' לא תניף עליהם ברזל כתיב. והק' מעל' הא אפשר להחליק האבן ע"י אבן אחר כמו שאנו רואין שמוציאין פגומות הסכין ע"י שיפשוף באבן. והנה לפע"ד יש חילוק גדול בין פגומות דעלמא מהנך פגומות שנעשו ע"י שבירת אבנים דקיימו פגומות ועקונות גדולות דודאי אי אפשר ע"י השחזת אבן באבן. תדע דקאמר ננסרינהו דע"כ צריך לחתוך ולחצוב מהם צרורות גדולות ואפי' בסכין דעלמא אם נעשה פגימה גדולה שדומה לשבירה ודאי ג"כ א"א ע"י

השחזתו באבן רק ע"י מעשה אומן בכלי ברזל וכדומה כידוע. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ד

לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסים מו"ה וואלף ברייער אבד"ק טאב יצ"ו. ראיתי בספרו היקר ת' נחלת בנימין סי' א' מ"ש ע"ד מה שהעיר הגאון מפאקש ז"ל למה אין תופרין הציצית בבגד של טלית אם מותר למה אין תופרין ואם פסול בזה מה פסול יש בו. וע"ז השיב בסי' הנ"ל עפ"י דברי מר"ן חת"ס באו"ח סי' ה' בענין תפילין של ב' עורות דעל ידי דבוק לא חשי כאחדים אבל ע"י תפירה הוה חדא מלתא וחשיב כעור אחד: וא"כ הכא במצות עשיית ציצית דמצותן לעשות גדיל וענף כמ"ש במס' מנחות דף ל"ט וכיון דלפי דברי החת"ס דהתפירה מחשיבה כא' וא"כ הוה כמו בגד עצמו ואי אפשר לעשות גדיל דהתורה אמרה לעשות הגדיל בציצית ומחלק שם בין קשר לתפירה. כן תו"ד:

ולע"ד יש להביא ראיי' דאין חילוק בין תפירה לקשירה לענין זה דהא הב"י סי' י"א וכן במג"א סקי"ג הביא דברי ב"ה לעשות שני נקבים לתלות הציצית דתכיפה אחת אינו חבור. והמג"א הקשה עליו דא"כ האיך אמרינן בגמרא ש"מ קשר עליון דאורייתא דאל"כ האיך מצינו דהתורה התירה כלאים בציצית דהא סגי לקשור בלא קיימא דלא הוה חבור לענין כלאים. ולדעת ב"ה בב' נקבים הא בלא"ה הוה חבור דהא הוי ב' תכיפות. ולדעת הרמב"ם דס"ל דב' תכיפות א"צ לקשור ודאי קשי', אלא אפי' לדעת הטור דצריך לקשור מאי האי דאמרינן קשר עליון דאורייתא והא החבור אינו מצד הקשר לבד אלא מדין ב' תכיפות עיי"ש. אלמא דהך ב' תכיפות לאו משום קשירה אלא מטעם תפירה דזה לענין מלאכת שבת וכלאים אתמר דהוה חבור ומתקיים משום תפירה ותדע דהא להרמב"ם אפי' קשירה אינו צריכה א"כ הכל מטעם תפירה ומה לי תפירה במחט או תפירה כמ"ש:

ועוד נלענ"ד ראיי' גמורה דאפי' בארוגה דהוה חבור יותר מתפירה כמו דמוכח מת' חת"ס הנ"ל מ"מ כשר לגבי ציצית מהא דאמרינן במנחות דף מ"ב וסוכה דף ט' אר"י א"ר עשא' מן הקוצין ומן הנימין ומן הגרדי' פסולה מן הסיסין כשרה והטעם משום דאינו עשיי' לשמה ולשמואל אפי' מן הסיסי' פסול דבעי גם טוויי' לשמה ופירש"י ז"ל מן הנימין כגון טלית שתפרוהו או שעשו בה אימר' במחט וראשי חוטין תלוי' בה ומהן גדלו הציצית, אלמא בהדי' דאפי' ע"י תפירה בבגד הי' הציצית כשרים אי לאו משום עשיי' דהוה שלא לשמה ומן הגרדי' פירש"י ז"ל שתולים בסוף הטלית מיתר הארוגה וגדל שם הציצית מינה ובה. א"כ אפי' בארוגה הי' מחשבה לציצית אי לאו משום עשיי' לשמה:

[והמחבר השיב לי אז מ"מ לפי פירוש הרמב"ם דמפרש משום בזוי מצוה יש מקום לדינא]:

ועיין במס' שבת דף קל"ט דיוצאים בכסכסי כילה כלומר דאע"ג דלא שייך כמלביש מ"מ שרי ופריך בגמר' מהיוצא בטלית שאינו מצויצת כהלכת' דחייב ותי' בגמר' שאני ציצית דחשיבי ולא בטלו אגב בגד משא"כ כסכסי' הנ"ל. ועיי' ברמב"ם פי"ט מה' שבת דפי' כסכסי מלל והיינו מגוף הטלית ובגד. ולא משני הגמר' לחלק בין טלית להנ"ל דשם ע"י קשר ולא הוה כאחדים משא"כ הך כסכסי' א"כ משמע דלא שאני בין קשורי' להנ"ל ודו"ק ועיי' בר"פ אלו קשרים דרצועות מנעל וחגר דהם ע"י קשירה ובלא רצועות אינם כלי אלמא דבקשירה הוה כחדא. ובמנחות דף ל"ה כא פסלינן קשירה בנפסק רצועה של תפילין אלא משום וקשרתם קשירה תונה ופירש"י ז"ל נאה ותמה. ושם א"ל ר"א לר' אשי מהו למתפרי' ועיילי' תפירות לגו א"ל פוק חזי ומה עמא דבר. ושם פלוגתת רש"י ותוס' בשם ר"ת רש"י פשט לאסורא ור"ת להתירא והיינו משום דתפירה לגו אי הוה נאה יותר מקשירה. אבל לענין חבור משמע דאינו נ"מ בין קשירה לתפירה ועיי' באו"ח סי' ל"ג ובט"ז שם. ולענ"ד בפשיטות דהיינו טעמי' דלא תופרין הציצית משום האי דאמרינן במנחות ל"ה בטלית שנקרע תוך גו' דאין תופרין ולפירש"י ז"ל משום דגזרינן דישתייר מחוט התפירה ויוסיף עליו ז' ציצית וכש"כ דיש לגזור כן בתפירת ציצית ואפי' לפי' הרע"ם משום דלית בי' תורת בגד בנקרע תוך ג' ואפי' תפרה כמאן דפסיק דמי מ"מ פשיטא דיש לגזור בתפירת ציצית דיתפור גם בה בהאי גוונא. או י"ל בתפירת ציצית גם הרע"ם מודה לסברת רשיז"ל כנלענ"ד ועיי' באו"ח סי' ש"א במג"א סקל"ד גבי פצופי"ט שמחובר לבגד דפסק הרמ"א דמותר להציא' והביא המג"א בשם ב"ש דדוקא מחובר ע"י תפיר' ב' תכיפות ולא ע"י קשירה. לכאור' זה הי' ראיי' לדברי הדר"ג ועיי' בא"ר שמבאר כי בט"ז שם פליג ע"ז ועיי' בתוס' שבת אלא דמ"מ אין ענין לזה דעכ"פ הא צריך ליישב הראיו' שהבאנו דגם תפירה כשר לציצית ועכ"ח סברתו אינו דמ"מ נקרא גדיל גם בתפירה ועיי' בת' הר המור סי' א' ידידו"ש:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווא:

סימן ה

ב"ה פה מאד יצ"ו פ' פנחס תרס"ה לפ"ק. שוכ"ט לכבוד הה"ג מו"ה שמעון ג"ל נ"י דיין מצוין בק' האלמין יע"א. ע"ד אשר עלה לפניו בספיקא אם הרצועות ששיעורם כשעורה אם נפסקו ברחבה עד שלא נשאר כשיעור מהו. ומעכ"ת מביא ראיות להכשיר ואח"כ הביא דברי קסת הסופר בשם פרמ"ג דמסופק אי מהני תפירה בזה. משמע דפשיטא

ליה דבלא"ה פסול. ומעכ"ת השיב עד"ז דתפירה גרוע. והנה בסי' כ"ז סקי"ד שם בא"א יוצא ברור דפסול לפ"ד במ"ד דהעולם אינם נזהרין בתפילין של יד במקום ההדוק בכפל שנפסק ולא נשאר כשיעור וגרדומי' רצועות פסולים ושם לא שייך מש"כ מעכ"ת. והנה כ"ת מביא ראיי' מאבר המדולדל ופגימת מזבח דבעי עד כזית נסתייע מק"נ בשם השבו"י שמכשיר אתרוג שנפסק פטמתו עד רובא והשבו"י סי' ל"ה מביא מפרק קמא דחולין בסוגי' דרוב דיליף מרישא של עולה ואלי' תמימה וע"ז השיב בגמרא דפלי ליה. ואי משום לנתחיה ולא נתחיה לנתחים ה"א היכא דנתח לגמרי אבל היכא דלייף לית לן בה וכן באלי' תמימה אלמא דמחובר במוקצתו אע"ג שנפסק רובא וקרי ליה תמימה ולא נתחיה לנתחים. ודבריו ודאי נוטים לסברת כ"ת אלא דלפי ענ"ד דלא שייכים סברות הנ"ל וכן פגימת מזבח לענין זה דודאי האיך דלא תליא בשיעורא רק שצריך להיות שלם או רבוע כמזבח איזה דפסיקא או פגימה אינו מפסיק כלל דהא שיעור המזבח ג"כ אינו מעכב כמש"כ הרמב"ם ז"ל ספ"ב מהלכות בית הבחירה רק שישאר צדי המערכה אבל במקום דתליא בשיעור פשיטא דאם חסר כל שהו דפסול ולא מהני כלל כמש"כ במס' ר"ה דף י"ג מ' סאה חסר קורטוב המקוה פסולה. כביצה אוכלין מטמא חסר כ"ש אינו מטמא וכן הוא בכל השיעורים כגון כזית באכילת איסורין או לצאת ידי מצות מצה. ושיעור אתרוג כביצה. ודאי דאם חסר כ"ש פסול והה"ד הכא לענין שיעור רוחב הרצועה דאם חסר ממנו כ"ש פסול והשתא אם ההפסק הוא באורך שיעור אורך הרצועה שמעכב כגון בשל יד עד האצבע ובשל ראש בתוך ההיקף ש"ר והשיעור הצריך להיות משולשים לפניו אם בתוך שטח זה נפסק לרחבו ודאי חסר מן השיעור הצורך לרחבו דבמקום זה אין כאן שיעור ומה לי אם אין השיעור בארכו למ"ד דיש בו שיעור כמש"כ בש"י ולשמוש' רבה גם בשל ראש כמש"כ בסי' ל"ג בטו"ז סק"ו והה"ד לרחבו בתוך שיעור ה"נ כן הוא ולאו משום פגימה או נפסקה שיהי' רובו ככולו אתינן עלה מטעם דחסר שיעור דבמקום שנפסק אין כאן שיעור רוחב. זה לפענ"ד דעת וכוונת הפרמ"ג ומי שדעתו רחבה מדעתינו יבאר דעת קדושים יותר מפורש. דברי ידידו"ש:

ה"ק מרדכי יודא ווינקלער חופ"ק הנ"ל:

סימן ו

ב"ה יום א' פ' וירא תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד הב' החו"ב יו"ש בנש"ק מו"ה אברהם ליב כ"ץ נ"י עתה באתי ע"ד ב' שאלותיך במה שנוהגין בק"ק קאטה מילת' דתמיה' דאין קורין כהן לס"ת כולא שתא לבד מאיזה יו"ט אם כי בביהכ"נ ג' כהנים ואין מקיימים נ"ע דוקדשתו וכך תקנו מזמן כביר לדעת ומחילת כהן שהי' אז במקומ'. והנה

מנהג תקנה זו מצינו בת' חת"ס או"ח סי' כ"ד וכ"ה עפ"ד "ד מהרי"ק הובא במג"א סי' קל"ה. ומה שנוהגין כן בק"ק קאטה הלא נמצא עפ"י שאלת הרב אב"ד בת' מהר"ם שיק סי' נ"ה וסי' כ"ו ושאל אח"כ אם יש לשנות תקנה כלומר אם מותר לשנות למען מקרא יותר לכהן ומסקנתו שם דרשאי' לשנות התקנה למען קיים מ"ע דוקדשתו ולכה"פ יקרא כהן ביום ש"ק אבל שלא לקרותו כולה שנה כבד מיו"ט גם לניידי' לא הוה ניח' לי' למי שמעי' בתשובותי' שם וכאשר ישר דברת דלא יהא הפסד להחברו' דיזדמן לקנות המצות גם לרבות הכהנים ודאי ראוים להחזיר כתר כהונה על מקומו ושלום לזרע' דאהרן עי' בגיטין פ"ה שם:

שנית מ"ש ע"ד כי נוהגין שם כמ"ש המחבר ומג"א סי' כ"ה בשם הזוהר וכמה גדולים לילך לביהכ"נ מעוטר בתפילין וכך א"א לנהוג כן מפני המבואות המטונפים אשר עלי דרך שם ולהם תפילין קטנים ויכולים לכסותן מתחת הכובע אבל התפילין שיש לך שהם גדולים וא"א בכיסוי הכובע וגם מפני הצינה וקרירות לוחי' ראש. והנה כ"פ הייתי מצטער ע"ז אשר הביהונד"ר שהוא סמוך לדירתי אני מתפלל ואינו מקיים הלכה זו. ובימי חורפי הייתי נוהג כן אך ורק אחה"ז אשר נחלשו בעוה"ר בני המעים וע"י איזה טירח' ותנועה א"א לי להיות בגוף נקי לתפילין וכ"פ אני בא לביהמד"ר להתפלל ושוב אני צריך לחזור לביתי מפני ד"ז וע"כ אין דנין א"א מאפשר וכבר כ' המג"א סי' כ"ה סקכ"ז לענין חליצת תפילין שאין משהין התפילין יותר מחיובו מפני גוף נקי והכל לפי מה שהוא אדם וה"נ לענין הנחת תפילין בנ"ד כנלע"ד. והנה בגלילת העליון ברוב מקומות ראיתי נוהגין כמ"ש המחבר ומג"א בסי' כ"ה הנ"ל ובגליל התחתון לא ראיתי נוהגין כן אפי' גדולי תורה ואפשר דחד טעמי' הוא דבגלילת העליון נוהגין במצות תפילין בקטנים ובגלילי התחתון נוהגי' בתפילין גדולים עפ"י הרוב וא"א לכסותן בכובע ומפני מבואו' הנ"ל בטל' הא מקמי' הא ועיי' במג"א סי' מ"ג ס"ק י"א מסתפק בזה שאם יודע שצריך לילך במבואות המטונפות אם צריך לילך בהם לביהכ"נ ויניחם בעזר' שלפני ביהכ"נ וכן אני ניהג כשאני מתפלל בבהכ"נ הגדולה לעת יום ברית מילה ועי' בחיי אדם כלל י"ג סי' י' ובנ"א כלל י"ב סי' ה' משמע ג"כ דהליכ' לביהכ"נ רק בתפילין שייך שמביא שם המדקדקים שיש להם ב' זוגות תפילין קטנים וגדולים בקטנים הולכין לביהכ"נ ושם חולצין ומניחים הגדולים ודאי שהי' המדקדקים נוהגים כן מפני מבואות הנ"ל ולמי שא"א לו להיות ב' זוגות תפילין כנ"ל ובוחר בתפילין גדולים משום הידור מצוה כמ"ש המג"א בה' חנוכה סי' תרע"ב או מפני הפרשיות שאפשר יותר בתפילין גדולים בכתיבה תמה ומהודרת כידוע וא"א לכסותן ומפני מבואות הולך לביהכ"נ בלא תפילין ומניחן

בעזר' שלפני ביהכנ"ס ושם הביא המג"א בסי' מ"ג בשם ע"ה לכסותן במבואו' כנ"ל. ואפשר דבתפילין גדולים ג"כ אפשר בכסוי בתיק שעושי' לשום על התפילין אלא שבזה עוד לא די לשמור הראש מפני הצינה וקרירות שמזי' לראש כידוע. והנה מצינו בב"י בשם הר שב"א והביאו המחבר בסי' כ"ז סעי' ה' דמי שמכל לנזילות ומזיק בו הקרירות יניחם על קובע דק בלא ברכה דאם לא יעשה כן א"א לו להניחם כלל מפני מיחש הנ"ל וכיו"ב מצינו יותר בזה בירושלמי מס' ברכות פ"ב דר"י ל"ה מניח תפילין של ראש מפני מיחוש הראש לחד גירסא בקיץ מפני החמה והזיעה ולחד גירסא בחורף מפני הצינה ועי' בהרא"ש מס' ברכות פ"ג סי' ל"א ושם הביאו גם תח"י וכן בהלכות קטנות סי' י"ט הביא הרא"ש דר"י ל"ה מניח תפילין מדבח' לדבח' והוה חזיק רישא עד עצרת'. וראיתי בת' יד יצחק סי' מ"ט שהקשה אותו אמאי לא הביא' ראי' מעובד' זו דמניחי' תפילין בחוה"מ נגד דעת החולקים בסי' ל"א עי"ש שתי' בדוחק. אולם כבר הביא בת' מנחם עזרי' סי' ק"ח ראי' זו עי"ש שהאריך מאוד בהלכה זו והוא ז"ל תירץ דפסח היינו ער"פ שנקרא פסח מפני זמן שחיטות פסח כמ"ש ממחרת הפסח ועי' בהגה' מהר"ג חיות מס' יומא דפ"ו מה שהקשה שם מהירושלמי הנ"ל אגמר' דידן שם דאמרי' דרי"א כגון אנא דמסגי ד' אמות בלא תורה ותפילין. ועי' בח"א מהרש"א שהרגיש בזה ומבליע בדברי ר"י הנ"ל כלומר דלכך לא הי' עליו תפילין מפני חולי הראש וכל ד"א הי' מתייר' מפני חה"ש ועכ"פ חזי' דמפני חולת וקרירת הראש הי' מבטלין מצוה זו במקצת' כש"כ, וק"ו לענין החומר' הליכ' לביהכנ"ס בתפילין שלא מצינו בש"ס ופוסקים ראשונים. ואפי' נאמר דלאו כל אדם יכול לומר אסתניס אכי היינו לענין עיקר המצוה דיכול להניח' בבית אבל לענין לילך בהם החוצה בזמן הקור הכל חולי אצל צינה כמ"ש באו"ח סי' ער"ו לענין הדלקת אש ע"י נכרי בתנור בעת החורף וכש"ס בהגוו"נ:

והנה עוד יש לעיין מפני שנוי המנהג למקום שהלך לשם דקיי"ל באו"ח סי' תר"ס דצריך לנהוג כמוהם ואפי' בדעתו לחזור לא ישנה מפני המחלוקת. ואפשר דבזה נמי נאמר דליכא משום מחלוקת דכל עם ה' רואים כי בתפילין גדולים א"א בכסוי כובע ומפני מבואות הנ"ל ומפני מיחוש הקור להראש אינו נוהג כמונו ועי' במס' פסחים דף. נ"א ונ"ב דיש פנים לסברא זו ואם י"ל היתיר' הנ"ל לענין גוף הדין דפ' המחבר ומג"א סי' כ"ה ואנו רואים כי בהגלילות הללו אין מי שנוהג כן ובל"ס שהוא מפני טעמים הנ"ל כש"כ לענין חומר' שהלך לשם דהרואים יראה להם תפילין שהם גדולים ואין כאן מחלוקת ורק שלום ושלוה במחנותיכם. דברי או"נ דוש"ה:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ז

ב"ה צום רביעי יהפוך לששון ולשמחה תרמ"ז לפ"ק ברעזאווע.

לכבוד הרבני החריף ובקי בנש"ק מו"ה עזריאל ר"ב נ"י בק"ק פרעסבורג. אשר נדברנו יחדיו ע"ד מה שלא נתבאר בפוסקים לענין מצות ת"ת אם כופין כל בר ישראל במצות למוד תוה"ק כמו בשאר מצות דמבואר בכמה דוכתי דכופין כמ"ש במס' כתובות לולב שאינו נוטל סוכה שאינו עושה מכין אותו עד שתצא נפשו. ומ"ש ת"ת משאר מצות וע"ז גלה דעתו דא"א לכוף ע"ז דדילמא לומד במחשבתו ע"י הרהור. והשבתי לו דזה למ"ד דהרהור כדיבור דמי ופלוגתא היא במס' ברכות דף כ' וקיי"ל כמ"ד דהרהור לאו כד"ד כמ"ש באו"ח סי' י"ב:

ועתה באתי על ד"ת אשר מעכ"ת מביא סנגורי' לדבריו הקודמים ולומר כי הם אליבא דכ"ע ובד"ת בלימודים יוצא גם בהרהור. ואמת כי דברי מג"א וט"ז בסי' מ"ז שם ע"ד המחבר מתנגדים לסברא זו ומפרשים להדי' דטעמא דאין מברכין ברכת התורה דהרהור לאו כד"ד. ויש להם ראי' מגמרא שבת דף ק"נ אהא דקאמר דבשבת הרהור מותר דהרהור לאו כד"ד. ומקשה שם מהא דאסור להרהר בביה"כ. ומשני דשאני התם דבעינן והי' מחניך קדוש ואי בעסק התורה הרהור כדיבור ל"ל לחלק דהא פשיטא דאי כדיבור לענין מצוה הה"ד לענין לאסרם האיך דדבור אסור דאל"כ הוי כתרתי דסתרי אהדדי כאשר ביארו המפרשים במקום א' האיך דלענין מצוה חשיב הדבר בשיעור או במעשה ה"ה לענין איסור ועיי' בהרא"ש מס' ברכות בסוגי' דהרהור כד"ד שדייק משם דהרהור לאו כד"ד ודוקא לענין אסור להרהר בביה"כ משום דבעינן והי' מחניך קדוש אבל בעצמו לא אלמא דאפי' בלימוד תורה הרהור לאו כדיבור. וכן יש לדייק מתוס' ברכות כ' ע"ב ד"ה יוציא בשפתיו וכן רהיטא כולה סוגי' שם לענין ב"ק דהאי תלמיד דהי' מגמגם בלמודו דהרהור מותר ולא הדיבור לענין דברי תורה וא"כ כול' בחדא מחתא מחתינהו:

ומ"ש מעכ"ת בטעמא דהמחבר משו"ה אינו מברך על ההרהור משום דאין מברכין על המחשבה ודעתו כמו בבדיקת חמץ דקאמר הב"י בטעמא דאין מברכין על הבטול דהו בלב ואין מברכין במטבע זו וכן איתא בפרמ"ג. נראה דמשם ראיי' להיפוך דהא שם אפי' אי מבטל בפה אינו מברך על הבטול וטעמא כיון שיוצא ג"כ במחשבה וא"כ המצוה תלוי' ויוצא במחשבה ואין מברכין עליה אפי' בדיבור. והסברא נלענ"ד עפ"י מ"ש בספרים שאומרים בברכה אשר קדשנו במצותיו דע"י המצוה נתקדשו אבריו וגופו של אדם ולא הנפש לבד וא"כ בשלמא במצוה התלויה במעשה או בדיבור ג"כ כיון דהמצוה היא כל עצמותי תאמרנה וא"כ המצוה מקדש אבריו של אדם ע"י שקדשנו

הקב"ה במצותיו משא"כ המחשבה שאינה אלא באברי חוש השכל לבד לא שייך הודאה שקדשנו במצותיו דהא לא צונו במצוה זו שיתקדשו אבריו על ידי זה אלא המחשבה לבד וכיון שכן אף בדיבור אינו מברך כיון שהמצוה ע"י הורמנא דרחמנא אפי' ע"י מחשבה נגמרת וא"כ אם בדברי תורה במחשבה ע"י הרהור נמי יוצא בעסק התורה א"כ אפי' אם מוציאם בפה ע"י דיבור נמי לא יברך כיון שע"י המחשבה נמי יוצא דומי' דבטול חמץ אלא ש"מ דהרהור לענין לימוד תורה אינו יוצא ומזה לענ"ד ראיי' מוכרחת היפוך דעת מעכ"ת דע"כ לימוד תורה ע"י הרהור ודאי דאינו יוצא וראיית מעכ"ת מן הגמר' נכונה ובעיקר הדברים אשר מעכ"ת מתמי' ע"ד המחבר סי' מ"ז אמאי דמסופק אי ק"ש מהני לד"ת להיות לומד על אתר והקשה ממנחות דף צ"ט דפסקינן כרבא דיוצא בק"ש ערבית ושחרית ד' ת"ת והביאה ג"כ השיך ביו"ד סי' רמ"ו דפסקינן כוותיה ולולא דבריו הוה ס"ד דתליא בפלוגתא אי ק"ש דאורייתא או דרבנן דפלוגתת אמוראי היא במס' ברכות כ"א. ואיתא בשאג"א וכן בשם רבינו יונה דמ"ד ק"ש דרבנן נמי מודה דמדאורייתא צריך עכ"פ לימוד תורה ערב ובוקר דבשכבך ובקומיך כתיב אלא דאמר האי בד"ת קאמר כדאיתא בגמ' להדיא אלא דחכמים בחרו דיאמר ק"ש דאית בי' תורה וגם עול מלכות שמים והיינו הוא מדרבנן וא"כ כיון דק"ש היא במקום למוד תורה דבשכבך ובקומיך פשיטא דיוצא בהם לענין עסק תורה דהא זהו הדאורייתא שאמרה תורה במצותה אלא דבד"ת בחרו רבנן דיאמרו פרשיות אלו אבל למ"ד ק"ש מדאורייתא דוקא וא"כ לאו משום ד"ת והוה כמו תפלה ותחנונים כמ"ש הרמב"ם על תפלה ותחנונים שעבודה זו תפלה וכיון דפסקינן דק"ש דאורייתא א"כ אינה במקום תורה לכן אינו יוצא ג"כ ללמוד תורה וא"כ אע"ג דבעלמא קיי"ל כרבא שהוא בתרא ונ"ט בהא כא קיי"ל כוותיה כיון דקיי"ל ק"ש דאורייתא ממילא אינו יוצא ללימוד תור כהנ"ל אלא דהדרנא בי', ודברי הש"ך נכונים דהא איתא במעדני יו"ט דהא דפסקינן דק"ש דאורייתא היא מגמר' דסוכה דף כ"ח דמחלק שם דבדרבנן אם התחילו אין מפסיקין ובדאורייתא מפסיקין וכיון דמפסיקין לק"ש ע"כ דאורייתא. זה נראה כוונתו אע"פ שאינו מפרש. והא שה בסוכה רבא הוא מרא דהאי מימרא וע"כ רבא גופא סובר דק"ש דאורייתא ופסק נמי דיוצא לידי ד"ת וע"כ דלא תליא זב"ז:

מ"מ נלענ"ד ליישב דעת המחבר אשר מקודם נבוא לדעת סברת הירושלמי דאינו נפטר בברכות א"ר אלא בלומד על אתר ובמחצית השקל משום דעיקר הברכה הי' משום ק"ש ולא משום תורה וזו נמי בכלל הקושי' אם יוצא בק"ש משום למוד א"כ הא הוי על אתר ואשר אני אחזה אם כי בק"ש יוצא לידי ד"ת מ"מ פשיטא ופשיטא דמצוה קעביד אם

לומד תמיד כהויית דקרא לא ימוש וגו' והוה כשאר מצות כגון ישיבת סוכה דמצי מיפטר נפשי' אם אינו אוכל ואינו ישן מ"מ אם אוכל וישן מצוה קעביד ומברך עליו. ולבישת ציצית וכדומה ה"נ בלימוד:

והנה הא דנשתנה ברכת התורה משאר ברכות דאם ומפסיק בין ברכה למצוה צריך לברך פעם שנית וכן אם מסיח דעת במצוה גופא כגון שחלץ תפילין או טלית אם שוב לובש צריך לברך שנית דהיא מצוה אחרת ובתורה לא אמרי' אלא אפי' אם מפסיק בין ברכה ללמוד או מסיח דעת מתורה וחוזר ללימודו אינו חוזר ומברך, נמצאו דברים עתיקים בשם ר"י כיון דמצות למוד היא תמיד ואין כאן קביעת זמן דהא לא ימוש ספר התורה כתיב משא"כ בשאר מצות ולהכי אין כאן הפסק ולא היסח דעת ובפרט לסברת הר"ן ריש נדרים דאפי' אי מצי למפטר נפשי' בק"ש היינו מצות לימוד לבד אבל מ"מ אינו מקיים מצות ושננתם דדרשי שיהי' ד"ת מחודדים בפיך ולא יגמגם. וזה א"א אלא בלימוד יומם ולילה כמשמעו ואין כאן הפסק ולא היסח דעת בין ברכה למצוה, משא"כ אהבה רבה שאינה אלא לק"ש ומעתה אם אנו תופסין הקושיא שיוצא בק"ש לבד לידי לימוד ולא מצות ושננתם ובמשמעות תמיד יומם ולילה א"כ יש כאן קביעת זמן כמו שאר מצות דאינן בחיובן תמיד הא ודאי דנתבטל הברכה בהפיסק והסיח הדעת ולכן מצריך הירושלמי להיות לומד על אתר לומר דעושה הברכה ברכת אהבה רבה על לימוד תורה דעלמא שנוהגים תמיד יומם ולילה ולא יהי' הפסק מזיק כה וגם אם יסיח דעת מלמודו לא יהי' צריך שוב לחזור ולברך ויעיי' במג"א ובמחצה"ש שם ויראה כי הדברים נכונים. ומעתה מאוד נכונים דברי המחבר דק"ש אפשר דאינו בכלל לימו' על אתר אע"ג דיוצא ידי לימוד תורה מ"מ אינה כלימוד להיות בכלל לימוד ושננתם יומם ולילה דמשמעות וא"כ שוב יזיק ההפסד והיסח דעת דהא שם במנחות ע"ז מסמיך דק"ש יוצא לידי לימוד דתמיד לא כמשמעות משא"כ ברכת התורה קאי הלימוד של יומם ולילה כמשמעו דאל"כ יתבטל הברכה והיסח הדעת ודי לחכם שכמותו לתרץ דברי' בדברי המחבר כי יבין לאשוריו: ובעיקר הספק אם כופין ללמוד נלענ"ד דכופין דהא בגמר' קידושין אמרי' דהוא קודם לבנו ובה' ת"ת ביו"ד סי' רמ"ב פסקינן דכופין לשכור מלמד ובש"ך דהוא כמו פריעת בע"ח דמצוה וכופין כמו בסוכה ולולב וא"כ בנו של ק"ו אם לבנו כופין ללמדו ע"י מלמד ק"ו הוא שקודם לבנו ודאי דכופין ואין שייך בזה לומר אין מזהירין מן הדין כמובן. מ"מ כפיי' זו איך עבדינן ואיני יודע ונה הי' אם אין רצונו ללמוד האיך יתן דעתו ושכלו וחושיו ללמוד כהוגן וכדבעי ות' אין אתי:

ואח"כ מצאתי בהגר"א על או"ח סי' מ"ז שתמה מ"מ אין מברכין על הרהור תורה דהא עכ"פ מצוה קעביד דכתיב והגית בו יומם ולילה היינו בלב כמ"ש והגיון לבי ועיי' בת' קול ארי' פלפול עצום ע"ד ומ"מ נלענ"ד היינו דוקא לענין ברכה דמ"מ מצוה קעביד אבל לצאת לידי למוד התורה ולקיים ולמדתם ושננתם ודאי אינו יוצא כמ"ש חכז"ל חיים הם למוצאיהם למוציאים בפיו וגם סתם לימוד ושנון שייך רק בפה כמובן. ועוד כי כבר הבאתי מדברי ב"י דלא תקנו ברכה על דברים שבלב:

ידידוש"ת הק' מרדכי ליב ווינקלער חפק"ק הנ"ל:

סימן ח

ב"ה ו' תשרי תרונ"ח לפ"ק פה ברעזאווא יצ"ו שנית להרבני החו"ב הנ"ל ע"ד אשר רצה להחזירני מדברי מ"ש על הסברא לתלות דינא דלצאת בק"ש ידי לימוד תורה אי ק"ש דאורייתא או דרבנן. דלמ"ד דאורייתא אינו יוצא ללימוד ת"ת דק"ש מצוה בפני עצמה אבל אי ק"ש דרבנן וא"כ מדאורייתא כבר למד הפרשיות של ק"ש וע"י מצוה דרבנן לא נתבטל מצות לימוד ת"ת והשבתי דזאת א"א דרבא גופא במנחות סובר דיוצא וא"ל בסוכה ל"ה ק"ש דאורייתא. וע"ז השיב כ"ת עפי' תשובת ש"א אם כי ק"ש דרבנן מ"מ עיקר לימוד ת"ת הוה דאורייתא ורק רבנן בחרו בק"ש משום עול מ"ש תמה על עצמי הכא גם אני הבאתי דבריו והם משום דר"י ואיך שכחתי דבריו מני' ובי' אבא הוא הדבר אשר הייתי מרמז לעיין בונכיו"ט בונס' ברכות על דברי הרא"ש שפי' דק"ש דאורייתא וסובר היא ז"ל דכן מוכח מהאי דסוכה וע"כ הוכחתי כך הי' כיון דמחלק שם דמשום ק"ש ולולב דאורייתא צריך להפסיק וכיון דשם בשבת מסקינן דלתפילה אין מפסיקין ולק"ש מפסיקין ומעתה אי ק"ש דאורייתא כמ"ש מעכ"ת עפ"י דברי שאג"א כלומר דעיקר ת"ת הוי דאורייתא והפרשה דק"ש הוי דרבנן ס"ס אמאי מפסיקין הא קעסקי בתורה וכיון שכן בכה אופן היא יוצא מדאורייתא דהא באברים העוסקים בתורה איירי התם ואם בשביל פרשה דק"ש זה שוב אינו דאורייתא אלא דרבנן וא"כ ומה קאמר התם בסוכה משום ק"ש דאורייתא מפסיקין אלא ע"כ ק"ש עצמה כלומר הפרשה היא מדאורייתא זה הי' דעתי במכתבי א"כ שוב אין לקיים הדבר ולומר דתלי' הך אי ק"ש דאורייתא או דרבנן אי לאו דנימא דפלוגתא דתנאי היא ורבא לא בא אלא ליישב המשניות ודו"ק:

וע"ד שאר דבריו הנחמדים אשר בא ליישב קושי' התוס' בברכת המצוה אפי' אם יצא משום מהב"ע כנים ונאים הדברים ודי ליישב בסברא זו כל הקושי' בד"א לענין שופר ומגילה דל"ש בהו מהבב"ע מ"מ פסק בש"ע דאין לברך עליהם יעי"ש ובמג"א ה' ר"ה:

ועל אשר בא להעיר הערות רבות ונכבדות בדברי מחלוקת ראשונים ואחרונים אי כל מילי בדיבור הכתיבה כדיבור וטובה ממנה כעת אין בידי לחזור על כל דבריו רק מה אשר אני תמה כי בת' מרן חת"ס יו"ד סי' רכ"ז יליף לה בק"ו מדיבור, ולענ"ד הק"ו יש לו פירכא עפ"י מ"ש התוס' ר"פ הקורא ברכות דף י"ג ד"ה בקורא להגיה דהיינו שאינו קורא בנקודתן אלא רק להבין בחסרות ויתרות כלומר שאינו קורא כקריאת חתוך הדיבור כגון ולטוטפת בקמץ או פתחא ומעתה אי יהיבנא דכל כתיבה עדיף מדיבור משום מעשה הכתיבה אבל מאן לימא דהוי כקורא בנקודתן כמו שהי' אם הי' מוציאן מפיו בנקודתן ואיכא רק הרהור הנקודה אבל אינו בכח מעשה הכתיבה ואי דמיירי שמנקדם מי יימר דזה הוה דבר תורה היינו שנמסרו בעל פה במסורת כמ"ש בתשובה להרמב"ן סי' רל"ח דלהכי נקודות בס"ת פסול לקרות בו דבעי שיהי' כנתינתה דלא הוה נקודות והא דאמרינן בנדרים דף כ"ז קרי וכתיב ופסוקי' הלל"מ היינו שנמסרו בע"פ דהא דרשינן התם ג"כ מפורש זה תרגום ותרגום ודאי לא הוהכתוב בתורה ועיין בפסקי תוס' מס' מנחות פ' כל הקרבנות סימן רל"א והובא בט"ז סימן רע"ד (ושם בט"ז ט"ס שכתב בזבחים פ' ר"י וזה אינו שם) דהנקודות הכתובים בס"ת כגון נקוד על א"י ה בפ' וירא היא מתקון עזרא עיי"ש וכיון שנמסרה רק בע"פ היינו דוקא בדיבור וא"כ כיון שאינו מוציאים בע"פ ורק דרך כתיבה שוב אינו רק בהרהור וז"ב בדברים שאדם כותב מעצמו אינו אלא בשיעור דעת אדם ובזה גם הראיי' מכתיבת גט איני מבין דהא התם אין כאן נקוד כלל וע"כ גזה"כ דכתיב מועיל ואדרבא הדיבור אינו מועיל עד אשר אני תמה דיליף מר"ן ז"ל ה"ה אם א' כותב והוא חתם עצמו דהי' כדיבור (ויש ליזהר לפי"ז בשטייער באגען בעקאנטניס) והיא ענין חתימה דהוי כק' עדים לא מצינו אלא בדברים שבין אדם לחבירו אבל בדבר שאדם עושה מפי עצמו לעלמא והיא מול מילי דשמיא ולא שייך חתימה כק' עדים מה שייך עדים לכאן דלהוי הודאת' כמוהם ועיי' ברמב"ן מס' ב"ב בדיני תנאים כעין חילוק זה סוף הדבר לא זכיתי להבין דבריו הקדושים וצ"ע. ונ"ל דמרן חת"ס ג"כ ל"א רק בדברים שבין אדם לחבירו:

ויען כי כעת אנו עוסקים בסוגי' דט"כ וידעתי כי גם בק"ק פ"ב הי' סוגי' הל"ת אציע קושי' א' שם דמסקינן שם אליבא, דרבא דא"ל הואיל בשבת שרי ביוה"כ נמי שרי ויעיי' בצל"ח. ולעיל דף ט' בסוגיא דסולם מקשה בתוס' למ"ד דסולם של עלי' לכ"ע אסור לטלטל מהאי דערובין דמוכח דסולם הוה דבר המטלטל, ותירץ דבשבת אסור להוציאה לחוץ ורק בחצר ואין כאן חשש דלהטיח גגו צריך משא"כ ביו"ט דאסור וקשי' אמאי לא

נימא נמי מי איכא מידי דבשבת שרי וביו"ט אסור אלא הואיל ובשבת שרי ביו"ט נמי שרי ובפירקא דכלה הארכתי בעהי"ת:
ידידו"ש הק' מרדכי ליב ווינקלער חופק"ק הנ"ל:

סימן ט

ב"ה יום ה' פ' שמות תר"ס לפ"ק ברעזאווא יצ"ו הרמותי בחור מעם המופלג וכו' כ"ה נחום פ"מ נ'. שאלתו ובקשתו לשוב דבר נגד חבורת אנשי פ"א אשר זוממי' לעשות חדשות ולפרוץ גדרי ראשונים ותקנות אנשי כנה"ג אשר תקנו וסדרו לנו תפלות על הסדר והמה מחשבותם להריס ולפרוץ להתפלל בלשון לע"ז שהם מדברים ומבינים בו ותלו עצמם על מ"ש במתני' מס' סוטה דף ל"ג דנאמרים כל לשון ופסקי בש"ע סי' ס"ב בק"ש וסי' ק"א בתפלה, ועתה בקשתו לשלוח לידו מה מצאתי בה' אחרונים בענין זה. והנה אין חדש אשר לא נעשה ולא נשמע עוד בדור שלפנינו בימי הגאון מרן חת"ס בעיר האמבורג ועמדו כל הגאונים בדור ההוא והרעישו כנגדם בכל עוז ותעצומות עד שגדרו להבדילם מתוך עדת ישראל ואסרו איסור גמור לחבר עמהם. וכן אסרו לכנוס לבתי תפלתם או להתפלל מתוך סדרי תפילתם וע"ז חברו יחדיו ספר דברי הברית המובא בחת"ס אשר שם נקבצו יחדיו כל דברי צדיקים הבאים לעזרת ד' בגבורים ובל"ס המצא תמצא ספר הנ"ל במדינת אשכנזובפרט בעיר האמבורג אבל בבתי מסחר הספרים לא ראיתי בכל הרשומות אשר תח"י. והנה לדינא עיקר הדברים נאמרו בתשו' חת"ס ח"ו סי' פ"ד ואף בסי' צ"א מדבר מענין דברי הברית הנ"ל באה"ט ושם מבאר כי מ"ש בגמ' וש"ע כי תפלה נאמרה בכל לשון הוא רק באקראי בעלמא אבל לא בקביעות כמו שנראה מדברי הרמב"ם פ"א ה תפלה ה"ג וה"ד דאדרבה כי עזר' ואנשי כנה"ג תקנו תפילות י"ח על הסדר בלשון הקודש צח יען כי הי' בימיו ע"י גלות בבל נשתכח מהם לה"ק אלא היו מדברים אשדודי' וכשדי' לכן תקנו סדור התפילה עפ"י לה"ק אשר רק לה נקנה התכונה להצפין בתוכ' הכוונות הראוי' ובשאר לשונות א"א כידוע לכן איסור לקבוע בביה"כ תפילות לשון אחרת עיש"ה והנה תשו' בית אפרים יש לי ת"י על שאלה הנ"ל והוא באורך ורוחב נאמרה בכל צד וצד ונתן ה' טעמים לאסור לשנות מלה"ק ללשון לע"ז עיש"ה:
ולענ"ד נראה עוד טעם שאסור לשנות מדינא בביהכ"נ של רבים דהא פשוט במ' מגילה פ' ברי העיר דביהכ"נ של כרכים אינ' נמכרים אפי' בזט"ה במעמד אה"ע וכן קיי"ל בש"ע או"ח סי' קנ"ג סעי' ז' דאפי' בנו בני העיר בשל עצמם כיון דביהכ"נ של כרכים ע"ד כל העולם נבנה ודלמא יש א' בסוף העולם שאינו מרוצה ופשוט דהטעם שיהי' ראוי

וחרות לכל העולם להתפלל בביהכ"נ שיהי' יוצא בתפילת הצבור ולשמוע ברכו וקדושה בעשרה ואיתא שם במג"א ס"ק י"ב בשם רמ"ט דכשם שאסור למכור כך אסור לסגור אפי' חצרות ועזרות של ביהכ"נ וכן במקואות הדין כך דמסתמא ע"ד כל העולם נבנה ומעתה הא העיד בד"מ או"ח סי' קצ"ג והביאו המג"א שם ס"ק ב' דנהיגין כדעת רש"י בברכות דף מ"ה ע"ב עי' בתוס' והרא"ש שם דהביא ראי' ממגילה דיוצאין בלה"ק אעפ"י שאינו מבין כמו דקיי"ל בש"ע או"ח סי' תר"צ סעי' ח' וכן דעת מג"א סי' נ' סק"ב ואפי' החולקי' על רש"י ז"ל פי' בת' שער אפרים סי' י"ג היינו משום דמגילה דרבנן וברכת המזון דאורי' אבל בתפילה דרבנן וכש"כ קדושה וברכו לכ"ע יוצאין אפי' האינו מבין אבל בשאר לשונות פשוט דגם במגילה אינו יוצא כש"כ בק"ש ותפילה אם אינו מבין לשון זה וכמ"ש התוס' מס' סוטה דף ל"ב ומעתה אם למשל שינה הלשון לאשכנז בתפילה א"כ מארצות צרפת וישמעאל הגר ופולין ושאינו מבינים באותה לשון להם כסגרים הדלתות של ביה"כ דהא א"י בתפילתן מה לי סגור מה לי שאינו יכול להתפלל עמהם, ומ"ש בגמ' דסוטה דצבור רשאי להתפלל בכל לשון שמבין היינו צבור בחדר ובבית דכל י' מקרי צבור כמ"ש הרמב"ם פ"ח מהל' תפלה אבל בביהכ"נ של רבים פשיטא לענ"ד דאיסור גמור להתפלל בל"א רק בלה"ק שיוצאי' לכל העולם וד' יעזרנו למען כבוד השי"ת להעמיד הדת על תלה ולגדור גדר למען תוה"ק, הדו"ש:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן י

תשובה שמצאתי באמתחתי מכבוד אמו"ר הרב הגאון המובהק מו"ה יצחק אהרן לאנדעסבערג ז"ל אבדק"ק גראסווארדיין יצ"ו. ינופף ד' חסדו וטובו על ראש הרב המאור הגדול אדמהו אכנהו אענדהו ואכבדהו כיאות לו כבוד מו"ה אליעזר יצחק טייכער אבדק"ק ווילאנאב בפולין נר"ו יאיר ויופיע:

יקרת מכתבו הגיעני בעתו ובזמנו וסיבת אחירת מועד התשובה, כי הייתי עצור בחדר מטות זה שתי שבועות, ומחמת וכו' הנני עודני כגבר אין איל, ולא הי' בי כח למסור מחשבותי לעטי ועתה כי שב ורפא לי בעזהי"ת אחושה מפלט אותי מחשד שאני מקיל ח"ו בכבוד ת"ח, בלעדי כבוד ת"ח יקר בעיני מאד מאד בצערם לי צער ובכבודם תגל נפשי ולבי, ואני לא באתי להשיב כ"א מפני הכבוד הלכה ולא למעשה, כי אתמה מדוע רוצה להביא ממרחק לחמו, הלא שם גדולי ישראל אשר שמם וזכרם תאות נפש ישראל, ועוד שלא שמעתי וידעתי טענת ודברת הצד שכנגדם, וזה החלי רב היושב על על כסא

הרבנות ושבק לן חיים ולכב"י והניח בן אעפ"י שאינו כמותו בחכמה רק שכחו יפה למלא מקומו לכה"פ להורות ולדין גם ביראת השם אם הוא קודם לאחר שגדול ממנו בחכמה: הלכה א' מפורשת ברמב"ם פ"א מה' מלאכים ה"ז, כשמעמידין מלך מושחין אותו בשמן המשחה ומאחר שמושחין אותו ה"ז זוכה לו ולבניו עד עולם שהמלכות ירושה, הניח בן קטן משמרין לו המלוכה עד שיגדל ולא המלכות בלבד אלא כל השררות וכל המינויין בישראל ירושה לבנו ולבן בנו עד עולם, והנה מהלכתו כל השררות וכל המינויין משמע דא ודאי אחת הוא ומקרא זכיה בו בשם ירושה ש"א כעין ירושה ונחלת אבות אף שהפסיק אחר דהיינו שלא ידעו היורשין שיש להם אח וחלקו הירושה וכשבא נתבטל החלוקה כאן נמי אף שניתן השררות לאחר כיון שירושה הוא להבן חזר השררה לאכסניא שלה, והנה כל מי שדעתו מיושר הוא יודע ומבין שמאז שנתבטל ראשי גליות בישראל לא נשאר בידינו שררה אחרת כ"א הרב הנוכהן פאר הרבנות בקהל עם ישורין דינו כראשי גליות בידו לאסור ולגדור גדר לחרם וכו' ומבלעדו מבוטל גזירות שבעה טובי העיר יעיי' בשו"ת מרן הח"ס יו"ד תשובה ה' כתב ת"ח הממונה על הצבור כל מה שעשהו שט"ה נגד רצונו ישא רוח הבל ואין בו ממש. ובזה מבורר מבלעדה הוראת איסור והיתר מוסיפים לו שררות הלא הוא ישב בראש ומחלקין לו כבוד בכל דבר שבקדושה, ומדוע נשפילה תוה"ק לאמור שררות הנקנה ע"י תורה וכאפס וכאין נחשבה, ובאמת הובא ברמ"א רמ"ח בהגה' בסופו מי שהחזיק לרב בעיר אפי' החזיק בעצמו באיזה שררה אין להורידו מגדולתו אעפ"י שבא שם אחר הגדול ממנו אפילו בנו ובן בנו קודמים לעולם קודמים לאחרים מזה משמע שאפי' בנו של"ה רב שלא הי' חכם למלאות מקום אבותיו מ"מ בן בנו יורש אותו כל זמן שממלאים מקום אבותם ביראה, והם חכמים קצת, ובאמת צער גדול שמצאנו גאוני עולם מקילין בענין זה בכבוד התורה ודעתם ששררות שנקנה ע"י תורה אין ירושה לבנים וזהוא הרשד"ם בתשובה סי' פ"ה ומייתי לי' המ"א כתב דהרשב"א מודה בכל מיני התורה והוראה ורבנות שאינה ירושה ומייתו לה מש"ס יומא ע"ב אמר ר' יוחנן שלשה זירים הן של מזבח ושל ארון ושל שולחן של מזבח זכה אהרן ונטלו של שולחן זכה דוד ונטלו של ארון עדיין מונח הוא כל הרוצה ליקח יבא ויקח וכו' ופליאה וודאי כבוד התורה הפקר הוא וכאו"א בידו לזכות בכתר התורה. אבל מי שזכה ע"י עמלו והגות לבו בתורה ועל ידה זכה לשררות מדוע יגרע שררתו, אולם מה נעשה מרן החתם סופר באו"ח תשובה י"ב הפליא לעשות וקיום מילתא דהרשד"ם ואף שבעיניו אינו רצוי' ראי' הרשד"ם אבל בחריפתו העלה יסוד לסתור דברי הרמב"ם ורמ"א נגד כתר תורה ומסיים באותה התשו' שנעלם מתשובה שנסתפחה לתשובת הרמ"א כל

ראיותיו שהביא לדחות כתר תורה, ואני תלמידו שותה בצמח דבריו הקדושים הייתי מהבאים בבית מדרשו תשעה שנים וכמה פעמים שמעתי מפיו הקדוש על יסוד קושי' אין בונים הלכה כי לכל קושי' וקושי' הקשה כברזל יש לה תירץ ובתשובה זו מדחה הלכה ברורה עבור קושי', והאמת יודע אני כי גם הוראה זו הי' בקדושה יען שהבן הזה אשר עליו דן שם ל"ה כאביו ביראת שמים ובקדושת מעלותיו ומדותיו הנשגבות לא הוציא דבה ועתק עליו והשכיל בחריפתו כמראה הבזק וכמתלהלה ירה עליו זקין לדחות אותו משאת אביו גם עבור קושי' ודקדוק ובוודאי לא הי' בדעתו הרמה שיתפשט הדבר בישראל: והנה על ההגדה ידוע ומפורסם הוא שאין למדין ואין לבנות הלכה בכ"מ אם יש לאל ידינו לשאוב מים חיים מדבר ד' זו הלכה אשר מפיה אנו חיים, ע"כ לא אשים עיני כעת על ההגדה ורק מה שהקשה בהלכה זאת, כתב מה שצל"ע לשון הרשב"א בתשובה סי' ש' וז"ל ועוד לא הי' האב יכול לעמוד בשמשו אם הבן ראוי לכך שורת הדין שיהי' הוא קודם לכל אדם כי לפי מה שאני רואה ממנהג אותן המקומות הבנים מתמנים מדעת הצבור חזנים תחת אבותם וכלל גדול אמרו ז"ל בכל עניני המנוין שאם הי' בן ראוי' לאותו איצטלא הוא קודם לכל אדם ואפי' כהן גדול אם הי' בנו ראוי' הוא קודם לכל אדם ומתמיה החת"ס ז"ל וכתב ולשון זה צ"ע מ"ט תלי' זה במנהגא כיון שדין תורה כך הוא ותו מ"ט תלי' המנוי' בצבור כיון שכופין איתו עכ"ח למנות הבן תחת אביו ותו מאי אפי' כהן גדול:

ולע"ד בפשיטות עיקר הילפותא הוא ממלך שממשלתו על העם ומוריש ומנחיל ממשלתו כן כתב הרמב"ם ביד החזקה בפ"ד מהל' כלי המקדש ה"ה והה"ד לכל שררה שבקרב ישראל, והנה מי הוא שהרשה לחזן הכנסת שררות בישראל עבודת הקודש מוטל עליו וכל עבודתו עבודת הקודש יקרא לשורר ולזמר תפלות אבל שררות מאן דכר שמי' מי הקנה לו ואין מי שבישראל שמכבדו כשררת משא"כ רב גם שררות מזקנים לו יעי' בח"ס סי' ה' הפקירו הפקר וגזרותיו קיימין וזוקפים מלא קומתו זה שכר תורתו והוא שררתו ובזה ילפי' דומי' למלך שמוריש שררתו, אבל חזן הכנסת אין לו שררות כ' משועבד נקרא, ומש"כ בה' מלכים וכל המינוים היינו שיש להם שררות קצת וכן השוחטים עבודת הקודש ישאו ואין להם שררות ואפ"ה מחזיק הדבר מחמת מנהג ושלא לטעות לאמור מנהג כהאי אינו בנוי' על דעת תורה בכל אחד לאמור נפשי אותה לשמוע יותר הגון ביראה כגון החזן הוא המוציא בעבודתו ובתפילתו יאות לבחור מובחר וע"ז קאמר הלא אפילו כהן גדול שהוא בעבודתו מביא כפרה לכל ישראל בנו קורם ולפי"ז הקושי' שהקשה ועל קושי' זו יצא לדחות כתר תורה שהק' בש"ס יומא הנ"ל מצריך

קרא שבנו קם תחתיו וקשה למה לי קרא הא בספרי דרשי' מדכתיב במלך בקרב ישראל לרבות כל המיניין ולפי דאמרן הו"א דוקא מי שמקרין לו שררה בממון ולרדוה בעם כעין מלך אבל כהן גדול שבוחרין אותו לעבודת הקודש וכלום שררה נותנים לו עבדות השם נותנים לו ואם אמת נכון הדבר שמחויבים להגדיל ולהרים את הכהנים כידוע וכל ישראל מחויבים להקדימו בכל דבר שבקדושה ה"א כיון שעיקר עבודתו לכפר את הקודש יותר יקריב אליו ואין מורישין אותו לזרעו אחריו קמ"ל קרא ומשו"ה כהן משוח שאין עבודתו כ"א לעורר התשובה ביוצאי מלחמה ואין בידי לא לרדות ולצות ולא להפקיר לא נקרא שררות:

ועוד נראה כיון שנחלה זו ממלך לבנים נקרא ירושה וה"א כעין ירושה משעה שמת זוכין הבנים בירושה מבלי שאין להם שום דבר לזכות בירושה וממילא בא לבניהם וכן הוא ירושת מלוכה אבל כהן גדול שמת אין הבנים זוכין בכהונה גדולה עד שמשחם, ה"א כיון שאינו קנוי לו כירושה וצריך מעשה המשיחה ה"א לא ילפי' ממלך בקרב ישראל נאמר בירושת מלכות משו"ה צריך קרא מכהן גדול ובאמת אינו נקרא ירושה כ"א זכיה שמזכים לו מן התורה, ולדעתי כיון שיש לדחות הקושי' אין בידינו לבנות הלכה על קושיא. והנה לעיל אמרתי שאין מביאים ראי' מהגדה אם בידינו להתחזקה על שורש ההלכה בכל זאת ראה זה מצאתי בח"ס שכתב בסוף התשובה ראי' מהמדרש פ' פנחס יפקוד ד' וכו' מה ראה משה לבקש הדבר הזה אחר סדר נחלות אלא כיון שירשו בנות צלפחד אביהם אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי אם הבנות יורשות בדין הוא שירשו בני את כבודי א"ל הקב"ה נוצר תאנה יאכל פריו בניך ישבו כה' ולא עסקו בתורה ע"כ וסיים שם אם לא הי' יודע שהי' בבניו כל המדות לא הי' מבקש להם גדולה, ושרי לי מורי בי הלא הקב"ה השיב למשה בניך לא עסקו בתורה ואיך לא ידע משה מזה אבל המדרש מישב א"ע מה ראה משה לבקש הדבר הזה אחרי נחרות אלא כיון שירשו בנות צלפחד נחלת אביהן אמר משה הרי השעה ועת רצון הוא שאתבע בה צרכי אם הבנות תרשנה בדין הוא שבני ירשו את כבודי והקב"ה השיב לו שלא עסקו בתורה, אבל בעובדא דדין שהבן הי' מורה שלהם ומכבר הנחילו לו את הרבנות ורק בעלי זרוע בזרועם דחו גזלו וחמסו את הודו ונחלתו ודאי ירושת הבן לעולם תעמוד ואפילו הפסיק אחר, ירושה אין לה הפסק, ומלבד זה הרי לפנינו הרשב"א לעינים תשובה הנ"ל כי לפי מה שאני רואה ומנהג אותן מקומות מתמנים מדעת הצבור חזנים תחת האבות, וגם זה הי' אביו ואבי אביו ומחזיק עבור זה המנהג מכ"ש כאן שארבעה דורות זה אחר זה הי' למאורות על כסא הרבנות ואיך לא יזכה ברבנות, וד' יהי' בעזרו כי מן הדין יטול

כבודו, וכזית רענן יהי' עליו הודו, וכל המשתדלים בדבר הזה כבוד ד' יחופף עליהם וע"ב מעתה וע"ע:
הכ"ד הכו"ח פה וורדיין יום וי"ו עש"ק פ' וארא תרל"ו:
ישראל איציק אהרן לאנדעסבערג:

סימן יא

ב"ה יום ה' פ' בשלח תרס"ט לפ"ק פה מאד יצ"ו.
שוי"ר לכבוד הרבני המופלג החריף מו"ה מרדכי ר"ב נ"י בישוב אפשע יצ"ו הנני במודע כי יק"ם בא לידי ומפני טרדות רבות לא נתכוני להשיבו וגם חשבתי גופא דעובדא דרך משל עי' עירובין כמ"כ שמע כמוהו שיערב לבו מי שיש בו רוח תורה וי"ש לטול עטרת הוראה לעצמו במקום רב מרי' דאתרי' מבלי רשות ורשיון וכש"כ להמרות כנגדו ואיך להאמין כי שארית ישראל בני ישוב יעשו עול' כזאת ולסמוך על הוראת מ"ד שנאסר מקדמי' מפי הגה"צ אב"ד ז"ל ועתה כי ראיתי בלוח' שניו' בעדות ידידי הגאב"ד שליט"א מצאתי א"ע כמצוו' ועומד להיות סניף ולבא בעזרת ד' בגבורי': ועתה באתי במ"ש כ"ת כי הנ"ל תולה עצמו בדברי רמ"א סי' רמ"ה כי רב אח' ברשות' לקבוע דירתו במקום חכם שנתקבל לרב קבוע אעפ"י שמקפח פרנסתו קצת והוא מדברי תה"ד במהרא"י, ומדוע לא עיין בש"ך שם במקומו ס"ק ט"ו דבדבר שיש היתר ברור אין לאחר רשות לבא בגבולו וקבלת רבנים בזה"ז מהידוע שהוא התחייבות עצמו ע"י שטר קאנסעס או אפי' בדברים דהוה כקנין בענין ציבור כמ"ש הרמ"א בת' בסי' נ' וכן בת' הרא"ש כלל ו' וכן קיי"ל בחו"מ סי' קס"ג ועי' בהג"ה רע"א סי' של"ג וא"כ כבר נתחייבו המקבלים כמו מונה בשטר וכו' וא"כ הוה פרס רבנות בזה"ז היתר גמור, מלבד מ"ש מרן חת"ס ביו"ד סי' ר"ל ובחו"מ סי' כ"א, משא"כ במהרא"י ותה"ד דאז כ"ה קבלת רבנות ע"י קאנסעס וכיון דהוי היתר גמור פשיטא דהוי בכלל השגת גבול ומשום גזל גמור כמ"ש מרן חת"ס וחידוש בעיני כי בשו"ת דברי חיים חיו"ד סי' נ"א ונ"ב תמה ע"ד חת"ס ולא הביא דברי הש"ך הנ"ל אשר דבריהם יחדיו יחדיו ונכוונו' ובלאו"ה האחרונים בשו"מ ומהרמשי"ק ות' בית יצחק ות' הרי בשמים סי' י"ד קי"א כולם הסכימו למרן החת"ס ז"ל ובפרט מהרמשי"ק באו"ח סי' שי"ג ויו"ד סי' רכ"ד, ועי' בחת"ס חו"מ סי' כ"ב עוד היתר גמור בשכר הרבנות מדינא דגמרא והרמב"ם עיי"ש זאת ראשונות כנגד המשיג גבול בנד"ז: שנית בש"ך ס"ק הנ"ל סיים כ"ז מדינא אבל מצד המנהג אפשר דיש למחות בו ונחזי מאן גברא רבא מסהיד עליו הגה"ק רשכבה"ג בת' דברי חיים נ"א ונ"ב דכבר ברור כי המנהג למחות במי שבא לגבול הרב אפי' להורות דבר מה וא"כ בנ"ד הוא הישוב "אפשע" שייך בכל ענינים

לדגל הגה"צ אבדק"ק סיגעט נ"י והוא מרי' דאתרא וא"כ אפי' לפי שיטות דברי חיים מוחין במי שבא להורות במקום הנ"ל עפ"י דברי הש"ך הנ"ל ומה טענה שייך בזה בדברי הרמ"א כיון שמסקנת הש"ך וכולם כנגדו ולפי דבריהם גם הרמ"א מודה כנ"ל בנ"ד:

ושלישית לפימ"ש בת' מהר"ם שיק באו"ח סי' שי"ד שהוכיח מגמ' מ' ברכות ד' נ"ה כי הדיין צריך להיות מרוצה ברצון הראב"ד דאפי' בצלאל שהי' מלא חכמה ודעת מהשי"ת עכ"ז נמלך במרע"ה וכן מורין דברי חת"ס בחו"מ סי' י"ט עיי"ש וכיון שהגאב"ד נ"י אינו מרוצה לקבלתו ולא להוראתו אסור לקבל הורא' ממנו וכמ"ש מהר"ם שיק ביו"ד סי' רכ"ד ובפירוש נאמרו ונשנית בס' דברי ריבות סי' קי"ו דהדיין והמסייע להרב אינו אלא כפי דעת הרב וקבלת הצבור אינו כלום ועי' בת' הרי בשמים סי' י"ד והוא היוצא מדברי ת' הרשב"א והובא באו"ח סי' נ"ג לענין ש"ץ ויליף לי' דהה"ד באב"ד בגבולו אשר ממונה מקהל להרביץ תורה ולהורות נתן בלבבו מסולק הכל מיד הצבור ובידו נתונה ואפי' קיבל חתימות מאיזה בע"ב או אפי' מקהל הוה כחספי' כמ"ש בגוו"ד הספרדי בעובדא דמהר"ם אלשיך אשר הג' מהו' שלמה אלקבץ מיחה לקבלו במקום שהי' שייך לירושת בנו של הרב ול"ה מועיל שום חת"י וקבל' וכש"כ בנ"ד ק"ו במקום מרי' דאתרי' שהקאנסעס אינו כלום כמובן:

רביעית במ"ש כי גם ה"ר הגה"צ בעה"מ קדושת יו"ט זצ"ל אשר כיו"ב הי' ממרו רוחו ואסר בפומבי לקבל ממנו הוראה ומאשר ידוע ומפורסים לכל מרב קדושתו וגדולתו ובגברא רבה אמרי' בב"מ דף ע"ו כגון רב עילית גברא רבה לא ספי לאנשי אסור והתם איירו בעסק' שהי' חשש אבק ריבית ודייק הרא"ש והרשב"א הובא במל"מ בה' מלוה ולוה למה לא נאמר דלא עביד איסור' שנתן א"ר והוכיח מזה דבאבק ריבית ל"ש איסורא אלא לגבי מלוה ולא לגבי לוה (ובחי' לאיזהו נשך הארכתי בסבר' זו) ועי' בת' שערי אפרים סי' ס"ז דהוכיח מזה דאפי' באיסור קל דרבנן סמכי' אחזקי' ג"ר דלא נעשה שום איסור וא"כ ה"נ הא מבואר בריב"ש סי' רע"א שהוכיח מירושלמי דאסור להוריד אדם מאיזה התמנות ואפי' החזיק מעצמו וא"כ פשיטא ופשיטא אם לא חזי טעמי' לאסור הוראתו ל"ה אותו צדיק עושה כן דחזקת גברא רבה היא אלא וודאי הי' אצלו ברור שראוי לאסור הוראתו ומעתה מאן ספין ומאן חכים לעבור ע"ד חלילה:

ומכל הלין נשמע כי איסור גמור הוא לו להורות במקום הנ"ל ואיסור גמור לבני הישוב לקבל ממנו איזה הוראה והנה אם כי נאמר ושמוע בין אחיכם ואפשר שי"ל איזה טענה יגיש אל בד"צ המבורר כמ"ש מרן חת"ס סי' כ"א ומהר"ם שיק סי' רכ"ד הנ"ל וכאשר יאמרו כן יקום כי אין אתי יודע עד מה יהי' הטענה ואם העובדא כדברי כבודו, ועכ"פ

אסור הוראתו בתוקפו עליו ועל בני הישוב וחלילה לעבור ע"ד הגאב"ד שליט"א, וישמעו להוראת הדיין אשר שלח לפניהם עד יורו המורים לצדק משפט, ואקוה כי הרבני מו"ה יאחז דרך צדיקים ויניח ידו מעשות עול ויחדל להורות במקום דלא שייך לי' דאתרי' דרב הוה ובע"ב דיישוב ישיבו מדרכם ויתנו דעתם לרצון דעת רבם שליט"א מאשר ידוע אשר ע"י דברים כאלה יהרס לפרוץ ד"ת ח"ו וצדיק מה פעל אם השתות יהרסון חלילה ואין לנו רק לשמוע קול הרבנים הע"י ה"ה גדרו גדר ועומדי' בסרץ מעולם זרע קודש וידענו כי בגלילות הללו התורה והיראה בשארית הפלטה ודברי' הטהורי' של ידידי ה"ג אב"ד נ"י המה יסדו ביחד נאמן ונטעי נאמנים עבג"צ בבי"א הדוש"ה ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן יב

ב"ה י' ב' פ' קרח עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו שוי"ר וכט"ס לכבוד הרב המאוה"ג החו"ב מו"ה אורי טענענצאפף נ"י' אבדק"ק סטארוניא יצ"ו. ע"ד מ"ש במקום כבודו כי השו"ב ר' יעקב הי' לו ג' בנים ראובן שמעון לוי וכולם הי' שו"ב במקומותם וכאשר מו"ה יעקב ע"ה הי' עוד בחיי' שו"ב במקומ', בנו הבכור של"ח והניח אחריו בן. ופשו"ב נתקבל ר' שמעון בנו וכעת גם מו"ה שמעון של"ח ועתה טוענ' טענותם בן הבכור עם ר' לוי שו"ב כי בן הבכור טענתו ע"ד הירושה כדרך הנחלות משמשת וחוזרת וגם כי מכח אבי אבא קאתי כמ"ש במ' בב"ב דף קנ"ט ור' לוי טוען כי הבן של ר' יעקב ע"ה הוא קודם וברצונו למסור השרות לבנו, וא"א להביא הדברים לידי פשר, וע"כ ענותנותו הרבני האיך דעתי נוטה להלכה בד"ת וכ"ת הביא דברי ומדרש רבה פ' במדבר פ"ב דל"ה בנים לנו"א ע"כ נתכהן או"א אבל אם הי' להם בנים הם היו קודמים לירושת זקניה' אהרן כה"ג וא"כ משמע דבנו הבכור קודמים אפי' לירש מהזקן, ושוב הק' כ"ת דשם מסיים בשם רחב"א כשמת אהרן שמש אלעזר וכשמת אלעזר שמש אתמר וק"ל דלמה לא ירש פנחס שהי' בנו וקודם לנחל מהאח והנה כמדרש זה איתי' ג"כ בת"כ פ' שיניני והביא הכ"מ בפ"ד מהל' כלי מקדש ושם לא משמע מידי לענין ירושת כה"ג אלא לענין כבוד קריאת שם שהשוה הדבור לאלעזר ואתמר לאהרן אבל מ"מ מדברי הכ"מ הנ"ל משמע דדברי הת"כ ג"כ לענין ירושת כה"ג נאמר וקשי' קושי' כ"ת מ"מ לא ירש פנחס כה"ג של אלעזר אביו: ולענ"ד נראה בפשיטות דשאני ירושת כהונה דהא בלאו"ה הק' בחת"ס או"ח סי' י"ב למה צריך קרא בכה"ג תחתיו מבניו שיורש כה"ג לבנו והא ממלך ילפי' הוא ובנו בקרב וגו' ודרש בספרי דכל מנוי' שבישראל בניהם יורשי' כבוד וגדולת אבותיהם וכמ"ש הרמב"ם בה' מלכים ופ"ד מכלי מקדש ותי' דס"ד דוק' איזה שררה ושילטנו', כגון מלכות ונשיאות

דבתוכו ג"כ דבר ממונו' אבל דבר שעיקר שירותו דבר שבקדושה בעבדות קודש כמו כה"ג ל"ש בו ירוש' אלא מי שראוי' יותר יבא ומשמש תחתי' ע"כ צריך קרא ומיוחד לגבי כה"ג דג"כ בנו יורש' ועוד תי' באחרונים דשאני כה"ג דאפי' בנו היורש' צריך משיח' משא"כ בן מלך כמ"ש במ' כריתות דף ה' וא"כ עד שלא נמשך אינו ראוי' ליורש' וא"כ דחזי' דירושת כה"ג אינו מסברא כמו שארי ירושת בני' מאבותיהם וצריכי' קרא יתיר' י"ל דוקא בכהנים אשר בתולדותיהם משעת לידתן המה כהנים עכ"פ כמו תולד' אלעזר ואתמר ופנחס ואילך עד סוף כל הדורות אבל בזמן ההוא בני אהרן לא נתכהנו בכח כהונת אביהם דכבר נולד' ונתגדלו עד שלא נמשח ונעשה אהרן כה"ג ורק עפ"י הדבור נבחרו מפי הקב"ה כמ"ש בפ' תצוה ואתה הקרב וגו' אהרן אחיך וגו' נדב ואביהוא וא"כ רק עפ"י דבור נמשח' לכהנים ולא מכח אביהם וכמ"ש רשיז"ל פ' פנחס דאפי' פנחס לא נתכהן אתם מכח אביו אלעזר וכמ"ש במ' זבחים ד' קי"א עי"ש, וא"כ י"ל דל"ש בזה ירושה כמו בבנו כה"ג שמזמן ההוא דרק הבנים שבלידתן המה עכ"פ כהנים, וא"כ כש"כ פנחס דלא נתכהן כלל פני אביו עד שהרג את זמרי נתנו לו ברית כהונת עולם, בזה לא נאמר' ירושה ורק בנו"א שהי' בכורי' וגדולים וכאשר חשב' הקרא בכ"מ בראשונה וגם הי' גדולים כמ"ש מרע"ה לאהרן "בקרובי אקדש" ופשיט' דהם הי' ראוי' לכהונה גדולה וכאשר נשאו לבן בקרבת' לפני ד' במקום ה"ג ואלו הי' להם בנים שהי' נולדים אחרי כהונתם זה שמרוח במקרא שהי' קודמים לאלעזר ואתמר שייך בהם ירושה וכמ"ש במדרש ות"כ דכל הקודם לנחלה ומעתה ל"ק קושי' כ"ת מפנחס שלא נתכהן כלל בשעת משיחת אהרן ובניו אלא אחרי זמן ונתן לו שכרו לברית כהונ' בזה ל"ש ירושה דממלך ונשיאי ישראל ליכא למילף כמ"ש בחת"ס הנ"ל ומקרא תחתיו ובניו מנ"ל דילמא דוקא תחתיו מבניו כלומר אם נולד ממנו בכהונה ולא שנתכהן אח"כ עפ"י דבור ומעצמ' נעשה כהן ולא מכח אביו ואפשר נמי לומר כן לפי האמת דמצד ירושה ל"ש בכה"ג כמ"ש בחת"ס הנ"ל דבדבר שבקדושה ל"ש ירושה רק דבזה שוב עדיף הכהונה שנעש' כהן בלידת' וקדוש מרחם משא"כ בן מלך הדיוט הוא כמ"ש במ' סנהדרין ד' חי' א"כ לכל או"א יש לו מעלה אלא דלא כראי' זה ר"ז ועכ"פ בכהנים שנמשכין לה' עוד מעלה זו עד בניהם שנולד' אח' כהונתם ועליהם נתכוון המדרש והת"כ כנלע"ד וגם כי הסבר' נותנת כן דהקרא בא ללמוד על הבנים שהי' נולדי' אחרי כהונתן כגון אם הי' נושאי' נשים דהא חזי' דפנחס בן אלעזר לא נתכהן וא"כ מה"ת דשאר בניהם של בני אהרן הי' ננשחי' מסתמ' רק על בני אהרן הי' הדיבור גם אם הי' להם בנים מקודם כמובן:

והנה לענין הלכה בנד"ז כפלי' ברברבת' ותלי באשלי רברבי והיינו כיון בזמן שמ' בן יעקב הבכור ראובן אשר אח"כ שוב במו' מו"ה יעקב ע"ה שהי' אז מה"ד להיות מו"ה חנוך בן הבכור ממלא מקום זקנו ולא נעשה כן רק שמעון מלא מקום אביו ומ"מ נעשה כן מסתמ' משום שאז הי' קטן או אינו ראוי' ומוחזק לקהלה גדולה וא"כ כבר אפסקי' אח' ובזה דעת האשל אברהם או"ח סי' כ"ג דאין להם חזקה דכיון דאדחי אדחי והביא ראי' מדברי ת"כ הנ"ל שנאמר דוק' בכה"ג שראוי' למלאות מקומ' של אביו ואם אינ' ראוי' יבא כה"ג אח' במקומו ולא אומר שישתמש עד שיגדול הבן ש"מ דאדחי והביא' בשו"מ ח"ב סי' י"ז ובשם הגאון מפרשווארסק לפסק הלכה וכן מסקנתו שם בסי' כ' וחילק בזה על שו"ת ד"ח עי"ש, אפי' ברבנות אמרי' כיון דאדחי אדחי לסברת' והא דפסק הרמב"ם בפ"א ה' מלכים דאם הבן קטן משמרי' לו המלוכה עד שיגדל היינו במלכות בית דוד אמרי' כן שהתור' זכת' להם ע"ע, ועיין בשו"ת הרי בשמים ח"ב סי' ט"ו שהביא ג"כ כמה ספרי שו"ת הספרדים מחלוקת בזה וכמעט רובן ס"ל דבשו"ב אי אפסקי' אחר כיון דאדחי אדחי ושם הביא ג"כ דברי אשל אברהם הנ"ל וחולק על ראיית' מדברי תו"כ הנ"ל דשם איירו בבן גדול דמצד גדולת' הי' ראוי' אלא שאינו ראוי' מצד עצמות' בענין ידיעתם ומדת יראתו אבל מפני קטנות הבן י"ל דלעולם משמרי' לו חזקתו עד שיגדול, ומעתה בנד"ז כת"ה מבפנים האיך הי' העובד' כלומר מפני מה לא נתקבל ר' חנוך בן ראובן הבכור לשו"ב בעת אשר זקנו מו"ה יעקב של"ח דאם מפני של"ה ראוי' משום מיעוט ידיעתו ובקיאותו באומנ' השו"ב א"כ נראה דלכ"ע אבד חזקתו ע"י שאפסקי' הר' שמעון דודו ע"ה ואם מפני שהי' קטן א"כ היינו דינ' דאשל אברהם ובשו"מ וכמה חכמי ספרדי' בתשובותיהם קים להו הכי ולשי' שו"ת ד"ח והרי בשמים הנ"ל לא אבד חזקתו והיינו אשלי רברבי, וראיתי בס' אחרון על או"ח מתואר בשם תורת חיים שהביא בשם ת' דבר משה שמחלק בין חזקת רבנות לחזקת שו"ב דחזקת שו"ב אינ' רק משום מנהג ע"כ באפסקי' אחר אבד חזקתו וא"כ נראה דעכ"פ איכ' רוב דעות דחדל החזק' ואפשר דיש לדמות לספק וודאי דאמרי' במ' יבמות ד' ל"ח דאין ספק מוציא מידי וודאי ועי' בב"ב ד' קנ"ח וה"נ ללוי יש וודאי תורת ירושה מכח אחיו שמעון וגם מכח אביו אבל ר' חנוך הוה ספק דע"י שמעון דודו נפסק' חזקת' ושוב שייך ליורש שמעון והוא לוי ועכ"פ עכ"ח צריך לפשר עצמ' אפי' שלא ברצונו, וגם מה"ר לוי יעשה למען הטוב והישר לרצות באיז' ס"ך אם כי לרוב דעות לו החזקה, וגם כי הבד"צ יתאמץ בזה הדבר וכמ"ש בח"מ סי' כ"ב סע י' ה' דהאיך הדין אינ' ברור וחלוק כ"כ ביד הדיין לעשות דינין כעין הפשר' והכא בנד"ז הדין כי החזקה ביד לוי למלאות מקום אביו ואחיו ע"ה רק לא יקפץ

ידו מרצי כסף כפי ראות עיני הבד"צ וזו הפשרה וגם כי בא למסור השו"ב ליד בנו אשר כ"ת בשם ת' מים עמוקים כזמר כי יש בידו לעשות כן וס' הנ"ל אינ' תח"י עכ"פ פשיט' דהישר והטוב לפייס לבן הבכור ר' חנוך, שלא יהי' נראה כמילת' דתמיהה כמובן וז"ל, ידידו דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן יג

ב"ה פה מאד תרס"ט לפ"ק. לכבוד הרבני המופלג כש"ת מו"ה טובי' הערץ נ"י מברישניצא. היות כי קשה להשיב בענין דבר שבממון לצד א' כמ"ש הרמ"א ח"מ סי' י"ז וא"ר בפ"ת שם הביא כמה ספרי שו"ת דהתיר' במקום מצוה, ואפשר דבענין זה הוה מצוה משפט שו"ב, עכ"ז הנני רק להלכה, ולמעשה אפשר לדון בפני בד"צ מרוצה לב' צדדי' וכמו זה השיבו ג"כ בחת"ס ח"מ סי' כ"א מהרמשי"ק יו"ד סי' רכ"ד עיי"ש, והנה בנדון יש לך תרעווו' על ק"ק סטראפקוב אשר בני היישוב דכ"ת, שייכי' להם בכל המסים ובנו להם מקוה בדרך יוקר ויש להם חזן ושמשים שמשמשי' בהם ונתקבלו שלא מדעת הישוב ובלא מעמד שלהם ועתה ברצונך עם בני היישוב לקבל שו"ב בפני עצמ' מפני הטרח' רבה ועוד כי בני היישוב אם קוראים להם שו"ב דעיר צריכי' לשלם להם שכר טירח' מלבד גם הקריפקע, ובני העיר אינם מרוצי' לקבל' שו"ב אך ורק אם יתנו הכנסת הקריפקע להעיר וחוץ מזה יתנו על הוצאות המקוה, וסמכי' עצמם ע"ד מרן חת"ס או"ח סי' קצ"ג כי ביד הקהלה להטיל סכום על בני היישוב כיו"ב והקשת ע"ז מדברי מג"א סי' נ"ה בשם ת' מהרי"ט כי בני היישוב אשר משכירים מנין וחזן הכפרים אשר סביבותיהם א"צ ליתן בסייעת' זו ונדבר בזה בס"ד לקמן: ומקדם נדבר אם ביד בני היישוב לקבל שו"ב בפנ"ע וכבר דברו בזה בת' האחרונים, ויש בזה משום ב' דברים א' מפני שבני הכפרים סמוכי' להעיר הנ"ל מכל הסמוכי' לה כעיר א' נחשבת כן הביא' האחרונים בשם ת' הרשב"א ח"ג סי' ת"א עיי' בת' בית שלמה יו"ד סי' י"ט ותשו' הרי בשמים סי' קצ"ו ובשו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סי' ח' מחלק' בזה אם תקנותיהם ומנהגם הכל עפ"י זט"ה הסמוכי' אזי המה כשאר קהולה אחת ואין בידם להפריד מהם לקבל להם שו"ב בפנ"ע אבל אם אינו כן אך ורק שהחזיק' לשחוט אצל שו"ב זה ומפני שהוא סמוך להם פשיטא דיכולי' להפרד ולקבל להם שו"ב בפ"ע, ובזה יש לתרץ קושי' כ"ת ע"ד חת"ס סי' קצ"ג מהך דמג"א סי' נ"ה ועוד משמע לי דמדברי חת"ס נאמר' רק מבני יישובי' שהי' מקדמת דנא מבני קהלה עצמ' אך הרחיקו נדור מפני פרנסתם בכפרים ע"כ לא שבתו להיות משותפי' עם בני הקהלה הנ"ל, והראיי' שם באות' תשובה על בני הכפרים שאינ' מבני אות' קהלה אינם בידם להטיל עליהם סכום וא"כ ודאי לא קשה מהך דמג"א דשם

לאו בקהילה איירי שיש בו כל הצורכ' ששייך לקהיל' כמו ביהכ"נ ומקוה וכיו"ב דהא אפי' למנין צריכי' להשכיר: והנה מ"ש בת' האחרונים הבית שלמה בסי' הנ"ל וכן בתשו' הרי בשמים לראיי' שאין יכולי' להפרד מדברי תה"ד סי' שמ"א מטעמי' שאין השותף יכול לחלוק שלא מדעת שותפו וכל דברי' מובאים ברמ"א חו"מ סי' קס"ג עיי"ש והטעם שאין יכול לחלוק אפי' במקום פסיד' משום דבשאר דברים נשארו עדיין בשותפ' עם בני הקהלה ולפענ"ד תמוה' ראיי' זו דהא שם איירו במס המלך דאם מחל לאחד מבני הקהלה חלקו אינו כלום וחייב ליתן לקהל והא כל דברי תה"ד מבוארי' בת' הרשב"א סי' אלף צ"ט ובת' מיימוני לס' הקנין סי' א' והא שם בפירוש נאמר דדוקא במס הקצוב המה כשותפי' ולא לענין ארנוני' ועלילות והא הקריפקע הוה כארנונא דאינו קצוב דארנונ' היינו מה שהוא חק המלך בבהמות ותבוא' כמבואר בפסחים דף ו' ובב"ב דף ח' ובסנהדרין דף כ"ו והיינו מ"ש בנ"א [אינדירעקטע שטייער] והיא דהרמ"א בסי' קס"ג השמיט תיבת ארנונא היינו מפני שסמך עצמו על מ"ש אח"כ במס שאינו קצוב דהוא מ"ש התה"ד בעובד' דילי' שהמלך הטיל מס מפני המלחמות שעשה לצורכו דזה ודאי לפי המון או שוה לגלגולת ומ"מ מקרי מס שאינו קצוב דמהני מחילת המלך וכש"כ ארנונא דאם המלך מחל לא' מן הצבור אי"צ ליתן אלמ' דבזה לא שייך שותפי'. והא בחת"ס שם בזו התשובה ג"כ דעתו כיון דיש להם שו"ב בפני עצמ' אין עליהם פרעון מה שמשלמי' בעד ליטר' בשר ושחיטת עופות והיינו מה שקורין בגלילות אלו קריפקע ובגליל עליון נקרא או גאבעללע או בריועלגעלד והיא היא. וא"כ כיון שמשלמי' לשו"ב בעד טרחתו לא אדע במה יתחייבו קריפקע וכש"כ אם שוכרי' שו"ב בפנ"ע, ולענין אם מתחייבי' בני היישוב לסייע להוצאות המקוה לדברי ת' חת"ס הנ"ל אפי' אם רק ב' פעמים או ג' פעמים צריכי' למקוה של העיר חייבים ליתן להוצאות וכש"כ אם הנשים של בני היישוב צריכי' לה, וקושי' מדברי מג"א מסי' נ"ה כבר תריצנ' לעיל:

ומעתה להלכה כך הוא אם התנהגות בני היישוב עם תקנותיהם ומנהיגיהם עפי' זט"ה יכולים למחות בקבלת שו"ב ואם לאו אינ' יכולים למחות וכן משמע מת' חת"ס הנ"ל, ומ"מ ודאי קבלת השו"ב אינו תלוי' בתנאי ההוצאות המקוה וחלוקין זה מזה כמ"ש לעיל ועיי' בת' תשורת ש"י סי' רס"ג דמשמע מניה דסברת' דאם בני היישוב לא הי' משתתפין בקבלת השו"ב יכולים להפרד לפי דברי תשו' דברי חיים הנ"ל, שנית יש להתעורר בקבלת שו"ב אם אין בו משום השגת גבול ויורד לתוך אומנתו של חברו דכן ס"ל בת' בית שלמה סי' י"ט אבל הבאים אחרי' חולקי' עליו ה"ה ת' מהר"י ענזיל סי' י"ג וסי' ט"ו וכן בתשוב' הרי בשמים סי' קצ"ו הנ"ל וכן בתשו' תשורת ש"י סי' רס"ג הנ"ל דשו"ב

דומה למלמד דקיי"ל כדעת התוס' ר"פ האומר דאם הבע"ב אינו רוצה להחזיקו עוד שרי למלמד אחר לשכור אצלו וכש"כ בשו"ב עיי"ש, והנה הצעתי לפניך מה שמצאה ידי יד כהה בענינו של דבר זה ולמעשה כאשר יורו בד"צ אחר שמוע טענות של ב' צדדים:

הדו"ש:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן יד

בהי"ת י' ה' פ' בהעלתך תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש הרב הגדול מו"ה צבי יהוד' פוקס נ"י אבד"ק מ' קערעסטעש יצ"ו. שאלתך בדברים שהם עומדים ברומ' ש"ע ואיני כדאי להיות אומר דבר ברזי דנא ורק באתי כמעיר וגם לרבות במה שתמהת על עצמי אשר לזמנים ידועי' שאני מתפלל בביה"מ של ספרדים ואני כמ"כ מתפלל כסדרן עמהם אם כי כל השנה כול' אני מתפלל בנוסח אשכנז וה"ה נגד דברי מג"א סי' ס"ח שלא ישנה אדם ממנהגי אבותיו והוא מירושלמי ומספרים הקדושים אשר הי' נוסח תפילת' ספרדי עכ"ז כ"א יעמוד ע"מ מלבד מה שיש פלוגת' בזה בין מרנן חת"ס ות' ד"ח סי' ח' כידוע, הנה גם אני כ"פ עלה בדעתי עד"ז אך ורק לפיענ"ד לא הזהירו בזה במג"א רק כל יחיד בפני עצמו או צבור בכללו אבל יחידי' שבאין לביה"כ או לביה"מ אשר נוסחתן משונה וחלוק' ביניהם לפ"ד צריך לעשות כמו מקום הצבור למה יגרע מהא דתנן פ' מקום שנהגו שלא ישנה מפני המחלוקת ובמ' בב"מ דף פ"ו דרש רחב"ח אקרא דפ' וירא "ויאכלו" לעולם אל ישנה אדם מן המנהג שהרי משה עלה למרום לא אכל לחם ומה"ש ירדו למטה ואכלו לחם ואמרו חכז"ל עלית לקרת' נהוג בנימוסו וכן הוא במד' רבה פ' וירא עיי"ש וכן נראה מהגמ' מס' ברכות פ' אין עומדין כך הי' מנהג' של ר"ע כשהי' מתפלל עם הצבור הי' מקצר ועלה וכשהתפלל ביחידי' אדם מניח' בזוית זה וכו' יעש"ה אלמ' מפני מנהג ותפילה עם הצבור התפלל כמו דרך תפילתם וגם יש קצת ראי' גם לעני' נוסח התפילה לפימ"ש מרן החת"ס דר"ע שהי' מבני התערובות התפלל נוסח ספרדים ובימי' שהי' עוד סמוך לאחר חורבן בית שני בודאי הי' עוד בבנ"י שהי' מכירי' שבטן א"כ הי' מתפלל לפי נוסח שבטן עיי' בת' מנחת אלעזר סי' י"א בסוף התשובה אריכות נפלא בזה, א"כ אם הי' נוסח הצבור סדר אשכנז ונוסח שלו ספרדים וידוע כי נוסח ספרדי' ארוך יותר כמו בזה"ז א"כ האיך הי' מתפלל עמהם כחדא ואפשר שזה שאמרו ג"כ בדברי חכז"ל מקצר ועולה כלומר לפי נוסחת הצבור ועי"י בה' יה"כ סי' תרי"ט ברמ"א ובמג"א שלא ישנה ממנהג הצבור אפי' בנגינות הרגילים ע"כ לענ"ד כמ"ש דאזהרה זו אינ' רק כל או"א בפני עצמו ועי"י בת' שערי צדק סי' ו' כן דעתו ג"כ בלא

שום ראי' ועוד דלפעמים מתפלל לפני התיבה מי אשר בפיו ירוץ דברו ואם אני מתפלל כחדא יודע להמתין עלי בין הפסקה משא"כ כשאתפלל בנוסח אשכנז אין אתו יודע עד מה ויכול להיות שהוא כבר הגיע לברכת ישתבח ולא כן עמדי והא מבואר בסי' נ"ב דמותר לדלג בפסוקי' דזמר' למען יתפלל מברכת ישתבח עם הצבור וכש"כ לענין לשנות ולהקדים הודו ומזמורי' כנוסח ספרדים וזה ודאי דבר הלמד מענינו:

ובענין מ"ש משום לא תתגודדו ג"כ עדיף להתפלל כמו שהצבור מתפללים אם כי לענ"ד לא מצינו טעמי' דל"ת רק בדבר שמצינו במקום אח' שהוא אסור כגון גלוח בימי ספירה ומשכנס אב או שבוע שחל בה ת"ב וכיו"ב וכן מלאכה בעיו"ט של פסח אבל בנוסח של תפילה האיך מצינו איז' אסור או מצוה להתפלל דוקא בנוסח זה ובהרמב"ם בה' תפילות בה"י כתב תפיל' מה"ת מקרא דלעבדו בכל לבבכם איז' עבודה שבלב כמ"ש במס' תענית אבל אין שום זמן או לשון או נוסח מה"ת ומה דחזינ' בגמר' צריך לעשות מדינ' ושייך שפיר ל"ת אבל בנוסח תפילה לא אדע טעמי' דל"ת ואפשר מפני שמי שנוסחתו לומר הודו קודם ב"ש דס"ל לטור בסי' נ"א דכל המזמורי' יאמרו אחרי ב"ש דהברכות נתקנו עליה' ואם יאמרו קודם אינ' בכלל ברכות ב"ש וישתבח (ועי"י באשל אברהם סי' נ"א מהגה"ק מבאטשוטש ז"ל דכתב בפשיטות דלא שייך בזה משום ל"ת בלא שום ראי') ומ"ש במהרמשי"ק סי' מ"ג דאסור לאומרו' מה"ט המזמורי' דלהכי תקנו הברכות הנ"ל כמ"ש הרי"ף והרא"ש פ' אין עומדין וראיתי בת' בית היוצר שהקשה אדברי מהרמשי"ק דבהרי"ף והרא"ש לא נאמר אסור, ותמיה' על תמיהתו דדברי המהרמשי"ק נאמרים רק שהברכות ב"ש וישתבח נתקנו על פסוקי דזמר' וזה מבואר ברי"ף וברא"ש דבדברי חכז"ל לא נמצא כלום רק ברכו כידוע, ומ"ש אסור לומר המזמורים הייני מפסוקי דזמר' מטעם הנ"ל וכמ"ש הטור סי' נ"א דמסתבר בזה מנהג אשכנז וצדק' של המהרמשי"ק בדרכיו חשוב לי' לאסור לעבור בזה על דבריו של טור הנ"ל והלא נאמר משמי' דפרמ"ג שאין לשנות מאשכנז לספרד מהירושלמי ודברי מג"א סי' ס"ח הנ"ל וכי נאמר שם איזה אסור רק כן ראוי' להיות והנה ידעתי כי אין עמדי לומר איזה דבר מ"ש בסה"ק כי לא זכיתי לכך וד' ינחני במעגלי צדק ודרך ישרי' דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן טו

ב"ה יום ד' פ' ויקרא עתר"ל פה מאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד הב' החו"ב יו"ש מו"ה שלמה יואל הכהן פריעד נ"י. ע"ד אשר נקרה בביהכנ"ס שהי' עשרה בצבור ויותר וששה שלא התפללו אשר עבורם רשאי' לומר י"ח בקו"ר וקדושה וברכו עם אמנים וכמ"ש במג"א סי' ס"ט סק"ד, ואחד עלה בדעתו שיצא לאחר קדושה שנחפז לדרכו והי' פלפול גדול אם

רשאי' להתחיל בקו"ר ונשאר הדבר שלא לומר, ודעתך דשלא כדין עשאו דטעמי' משום דלא נקראו צבור והכא הא עליהם שם צבור מתחלה ועד סוף, והנה לא גלית מה הי' בשאר אנשים שנשארו אם התפללו ושמעו ג"כ קדושה בצבור לפני זה או רק התפללו כגון ביחידות ולא שמעו קדושה דבזה עיקר הדין בש"ע דאפי' ביחיד שלא שמע אומרי' קדושה כש"כ בשביל רוב שלא שמעו ובזה גם המג"א אפשר דמודה ורק שהביא בשם הרדב"ז דאין חוזרין בתפילה אם התפללו כולה ביחידות משום שמיעת ואמירת קדושה וחולק על הש"ע בזה כמ"ש בדגו"מ ועי' בתשו' מרן חת"ס סי' י"ז ותשו' מהר"ם שיק סי' מ"ד ומסקנתם דהולכים בזה אחר מנהג' ומנהג הוא שלא לחזור התפיל' בקו"ר, אלא בנד"ז דההתחלה הוה כדינא וכמ"ש בשם הירושלמי בסי' נ"ה דאם ההתחל' הי' בעשרה הסוף נגרר אחר ההתחלה עי"ש בסי' נ"ה האיך חולקי' התפילות מהו התחל' ומהו הנגרר א"כ בזה עכ"פ לא מצינו מנהג' א"כ לכ"ע י"ל דמודים להמחבר דאפי' בשביל א' חוזרים בנד"ז שאינו רק גלוי דעת של האיש הנ"ל למה לא נאמר כעיקר הדין, ועי' באשל אברהם סי' ס"ט דכתב דדברי מג"א שצריך להיות ששה שלא שמעו אינ' רק עצה טובה ולצאת ידי כל הדעות המחמירים אבל לעיקר דדינא י"ל שבא לחוש מפני ברכה לבטלה דהלואי יתפלל אדם כל היום וגם כי עניית אמנים הוה מצוה, ועוד מנ"ל דהירושלמי איירו דוקא ביוצא בלא דעת וגלוי של דבור' מתחילה ה"ה מדינא קאמר כיון שהתחלה בעשרה הכל נגרר להתחלה ודייק כן ממתני' דחשיב פורס על שמע ויורד לפני התיבה על מה צריך לתני שניהם זה וזה א' ע"כ דייק דלשון פורס ויורד היינו לומר דאפי' בהתחלה סגי', א"כ בנד"ז לענ"ד הי' ראוי' לחזור התפילה בקול רם, ועי' במפרש ירושלמי מ' מגילה דף ט"ז הלכה ד'. וגם יש לצרף כמ"ש דלמא גזים האי גברא והסברא להחזיק בחזקת כשרות אלא שאם ישנו מנין מצומצם אפשר שאין לצרפו מפני שהוא בשאט נפש מגלה חרפתו שאינו חושש להיות בכלל עוזבי' ה' אע"ג דשאר עבריין מצרפון כמ"ש בסי' נ"ה זה הוה כמו חשיד לאותו דבר וכש"כ לפימ"ש הט"ז ס"ק ד' עי"ש, אבל בנדון כזה דאיירי ביה לענ"ד יש כמה צדדים להתיר ולסמוך ע"ד ש"ע הנ"ל:

והנני דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן טז

ב"ה אול"י ג' פ' בלק עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרבני המופלג. בתו"י מו"ה דוד ניילינגער נ"י מסלאבאדקא. ע"ד אשר יתייעץ עמי, והוא כי במקום' אשר איזה יראים השתדלו להיות נפרדים מקהל נעאלאגען בבית תפיל' ושו"ב, ויען כי אחרי הזמן שתו בדעתם כי בית התפלה שלהם קטן מהכיל וע"כ בקשו מקהל לתן להם מקום לתפלה

בזיטצונגסזאל שלהם שהוא בחצר הטעמפעל, וכ"ת שדי בי' נרגא ע"ד ג' חסרונים א') כי לפעמים בעת התפלה נשמע קול אשה והארגעל מהטעמפעל ב') כי הטעמ- פעל והזיטצונגסזאל נבנה בשבת ג') יען כי המנין מצומצם ע"כ כמ"פ קורין מהנעלאגען להשלים ומהם מחללי ש"ק ואפשר בפרהסי' ג"כ, ועד"ז שאלת מעלתו אם טוב עושי' המונעים עצמן מבית תפלה זו וכבר עושין כן מיחידי סגולה: והנה לדעתי גם מפני חסרון א' מכל הנ"ל ראוי' להרחיק עצמו מבית תפלה זו ואפי' אם עי"כ מבטל תפלה בצבור וקרת"ת ברכו וקדושה והא באו"ח סי' ע"ה מבואר כי קול זמר באשה ערוה ולזהר בעת ק"ש ותפלה וקול ערוה בא"א אפי' בלא קריאה ותפילה אסור כמ"ש באה"ע סי' כ"א ועי' במג"א ומחה"ש סי' ע"ה הנ"ל, ועוד כיון שנשמע קול הארגעל א"כ לענין זה הוה כמו טעוופעל שלהם דוודאי לכ"ע יש בזה לא תלכו בחקתיהם וגו' וא"כ אם השתות יהרסון צדיק ומה פעל בפרידה זו: ב)

משום שנבנה בשבת הלא מבואר באו"ח סי' רמ"ד דאסור לכנס בבית שנבנה בש"ק ובתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' מ"א השאלה אם מפני מצות תפילה בצבור ושאר מצות דרבים מותר ומסיק דשוא"ת עדיף וטוב להשמר ש"ק יותר להתפלל ביחידית מלהתפלל במקום שנעשה בעבירה אשר מאוס לגבוה דבר שנעשה באיסור בפרט בעבירה דרבים עי"ש:

ג) מה שמצטרפים אנשי נעאלאגען להשלים המנין הנה בפרמ"ג באשל אברהם סי' נ"ה סק"ז מבואר דעתו כי מומר לע"ז ומומר לחלל שבת ה"ה כגוי ואין מצורפין למנין, ומעתה מה טוב עושים היחידי סגולה שמונעים רגלם מבית תפילת זינוצונגסזאלל הנ"ל ואפי' בא' מחסרונים הנ"ל כ"ש אם ג' שלשה ידבקו יחדיו, וע"כ ראוי לדבר על לב היראים כי יחזרו לבית תפילה הישן ואם גם מצער הוא ותחי נפשם שלא ישלוט שבט הרשע על גורל הצדיקים ומאז העיר בהם רוח ה' להיות נפרדים יתחזקו על מעמדם בכל תקף ועוז ולהרחיק כמלא עין ממקום אנשי דלא מעלי ולא יקרבו פתח פני בית תפילה של ארטה' לפתח בית הטעונפל ועת לרחק כאש מבואר בכמה תשובות בענין זה בשו"ת מהר"ם שיק ואם באמת ותמימים דרך היראים אז יתקיים בהם מ"ש והי' ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאוד, ועכ"פ טוב לבטל בית התפילה של הזינוצונגסזאל הנ"ל לגמרי כנ"ל:

והנני הדוש"ה ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן יז

ב"ה שוכ"ט על ראש הרבני החו"ש מתנהג בחסידות יו"ש מו"ה משה יוסף נ"י מאויפאלו יצ"ו. ע"ד אשר העיר בזה"ז אשר דרך הש"ץ בקדושה שאינ' משמיע בקול רם עיקר קדושה לאמור ג' פעמים קדוש וגו' אם אחד משתהה בתפילתו עד שכבר אומרים קדושה שדינו מבואר בסי' ק"ד לשתוק ולשמוע משום דשומע כעונה בנד"ז לא פעל דאינו שומע מפי הש"ץ, ובאמת תמיה' על רוב ש"ץ שעושים כן וכאן בקלויז ספרדים הש"ץ מחזיר ואומר קדושה כולו כסדר בק"ר והוא נכון ועיין בסי' קכ"ד במג"א סק' ז' דצריך להמתין משו"ה על מי שמתפלל מלה במלה אפי' אינו אב"ד רק שלא יאריך ועי' בסי' קכ"ה סדר אמירת קדושה פלוגת' הטו"ז ומג"א שם לענין אם יאמרו הצבור נעריצך ונקדישך אבל הש"ץ פשיטא שיאמר קדושה, ומ"מ נלפע"ד דיתקן ממה שבידו לתקן אם א"א ללמדם לומר כי הש"ץ יאמר בק"ר עכ"פ יכוין למה ששמע מפי אנשי הציבור העומד סמוך לו ואם כי אין מכוון להוציא מ"מ הא ישנו כמה דעות דלמ"ד מצוה אצ"כ אין צריך לכוון להוציא ומ"מ אמרינן שומע כעונה כמ"ד בסוכה דף ל"ח ועי' בסי' קצ"ג קצ"ז וסי' רי"ג רי"ט ואם כי קיי"ל בסי' ס' מצ"כ היינו לחומרא כהרי"ף והרמב"ם אבל הא כמה מן הראשונים דס"ל דאצ"כ כמ"ש המג"א סי' תפ"ט דרק מספיקי' לחומרא, ועוד י"ל דבאונס כזה קי"ל הרהור כדיבור דמי כמ"ש בת' מהר"ם שיק באו"ח סי' מ"ב דבכגון זה חשוב אונס לענין הרהור כדבור דמי עיי"ש:

ועתה באתי ע"ד הס"ת שאותיותיו נתהפך לאדמומית ותקנה הסופר ע"י העברת קולמוס אבל התגין לא תיקן ונשאר באדמומי' וכ"ת פלפל בהשכל ודעת עפימ"ש המג"א סי' ל"ו בשם הר"מ דאם לא תייג כשר בדיעבד מ"מ אם לא נגע בגוף האותיות או שנגעו בדבקי' פסולי' וה"נ אי משום דמחזי כמנומר ואי משום מעלין בקודש ואי"מ ועוד דומי' למ"ש בת' בית אפרים דמחזי כאותיות קטנות והנה באותיות גופ' שנעשו אדום דפסולי' לאו לכ"ע הוא דהמג"א סי' ל"ב מכשירן בשם תה"ד אם בשעת כתיבה הי' כתקון בכשרות ובס' ובפר"מ חולקים ע"ד המג"א דאין חלוק ובת' מרן חת"ס חיו"ד סי' רנ"ו מסיק כדברי מג"א דהיינו אם ידוע שכתבם סופר מומחה שוודאי הי' מלאכת הדיו כדינא רק שנתאדם כדרך הדיו בישנו דזה לא נתאדם ממש אבל אם הי' הדיו עפ"י המצאה חדשה שעושים ע"י תערובות וויטריאל אז בא האדמומית מכח שנחלק התערובות ונשאר האדום מחלק הוויטריאל שאינ' בכלל דיו ופסול, ועי' בת' מהר"ם שיק חיו"ד סי' רנ"ח דמסיק דעכ"פ לקרות בו מותר כדקיי"ל בכל ס' פסול מותר לקרות בו עפ"י ת' הר"מ דס"ת פסול ניהו דלא יצא ידי מצות כתיבת ס"ת עכ"ז לענין קורא בצבור קורין בו אם כי לא קיי"ל כת'

הרמב"ם הנ"ל עכ"פ באם יש דעות להכשיר איזה פסול עושים ס"ס דילמא כהרמב"ם ודילמא כאותן דעות המכשירין וכן פסקו האחרונים בשאר פסולים כמ"ש בק"ס ודרך החיים ב"ה קה"ת וכן בס' חיי"א וא"כ הכא לא נחמיר יותר בתגין לענין קרה"ת, וניהו דוודאי המצוה לתקן הס"ת משום שכוהו ולצאת ידי כתיבת ס"ת, אבל לקרות בו לפע"ד מותר ובפרט דבספר קסת סופר מביא דעות שמכשירים באם התגין אינ' נוגעי' בגוף האותיות דלא גרע מאם לא נכתב' כלל וכן פסק בת' זכרון יוסף סי' ח' עיי"ש:

הדו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן יח

לכבוד הרב הגאון וכו' מהו' נתנאל הכהן פריעד נ"י אבדק"ק ב' אויווארוש יצ"ו. מ"ש כת"ר קשה כברזל ע"ד נוב"י סי' פ"ה מ"ש ליישב דברי מהר"מ הובא בטור סי' קי"ד, מ"ש ראי' משור המועד דבג' ימים נעשה מועד ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כש"כ וזה סברת ר"מ בב"ק אבל ר"י הא פליג וקיי"ל כר"י כן הקשה במג"א וכן בשל"ה ותי' בנוב"י באריכות פלפולי' דעכ"ח ר"י נמי ונודה לסברת ר"מ אך ורק בשור המועד גזה"כ כמ"ש זבה תוכיח ועיי' בהג"ה של"ה שתי' כן בדברים אחדים כדבריו, וק"ל לכת"ר ומה יענה לגמר' מס' תענית ד' כ"א אהא דרנב"ח גזר תענית בג' מ' ביום א' ואמר לי' רנב"י כמאן כר"מ ולדברי נוב"י הנ"ל הא גם לר"י אתי' שפיר והא ג"כ בכלל קושי' מג"א ע"ד מהר"מ, ועיי' במהר"מ שיק יו"ד סי' ז' שהקשה קושי' זו ע"ד נוב"י הנ"ל, ועי' בישיע"ק שתי' כעין דברי נוב"י דטעמ' דר"מ דילפינן בק"ו אלא הא מדברי תוס' משמע דאין עונשין מה"ד גם בממון וסבר ר"מ דאינ' רק כגלוי' מילת' בעלמא ור"י סבר דזבה תוכיח ואינ' רק כגלוי' מילת' ושוב נאמר אין עונשין מה"ד ושוב שפיר אמר מהר"מ לענין משיב הרוח דאינ' רק ללמד הרגל לשונו ואין שייך אין עונשין מה"ד והדרינן לסברא ושוב הקשה ע"ע מהך דתענית ותירוצו קשה להבין (ועי' בת' שמן ראש או"ח סי' ט'): ולפי חומר הקושי' למען לא יהי' דברי מרן נוב"י כבלא ראות גמרא ערוכה נ"ל עפ"י מ"ש המהרש"א מ' פסחים מ"ש בתוס' מהא דאמרינן אין כלי חרס יוצא מדי דפיו לעולם דכתיב בי' ישבר והקש' בתוס' דילמא גזה"כ היא בקדשים דהא אפי' בשיל בלא בלוע כגון תלאו באויר התנור ג"כ דינ' הכי, ותי' כיון דאמרה תורה בכלי שטף מריקה ושטיפה ובכ"ח שבירה היינו עדותן והסביר במהרש"א כלומר דאין לומר גזה"כ בלי טעם כלל ונאמר דמ"ש תורה בתלא' באויר התנור ג"כ היינו דעשאה' כבשול ובלוע עיי"ש ובתוס' שם דף ל' ע"ב ד"ה התור', וא"כ ה"נ י"ל גזה"כ בטעם שעשאה' כאלו מקרה הוא ביום זה כמ"ש רש"י ז"ל בהך דתענית בברייתא דתני בהדי' בי' א' אין זה דבר דאקראי בעלמא

שנזדמן ביום א' מה דלא שכיח' אבל בצ' פעמים משיב הרוח בלמוד הרגל לשינו לא שייך לתלות באקראי:
ועוד י"ל עפ"י מ"ש בירושלמי מס' תענית בטעמי' דג' ימים מקרא דידבק וגו' שכ' פ' תבא כאשה שמדבקת ג' ככרות בתנור שנדבקים זב"ז וזה שייך בזה אחר זה דבב"א לא שייך דבוק זב"ז א"כ ר"י לשיטתי' דבעינן כדכתיב בקרא מתמול שלשום מזבה תוכיח ה"נ כדכתיב ידבק דאין דבוק אלא בזה אח"ז ור"מ יליף בק"ו כמו בשור המועד אבל במשיב הרוח דלא הוה שום קרא לאמור בהרגל לשון צ' ימים ע"כ קיים הק"ו לכ"ע:
כ"ד ידידו דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער
ח"פ מאד:

סימן יט

לכבוד הרב החריף ובקי נפלא מוה' צבי גראסמאן נ"י מנאנאש.
מ"ש על מה סמכו בקרה"ת שמתפללים כ"פ בביהכ"נ וביהמד"ר ולפעמים אין כאן י' שלא שמעו קרה"ת במנין שלפני', והביא דברי אשל אברהם מבעדע"ק סי' נ"ה, והנה מעיקר' כתב דאפי' בשביל א' קורין כונו פריס' על שמע ואח"כ כתב שאין לקרות בלא י' שלא שמעו ולכה"פ צריכים להיות רוב מנין והנה כנראה שקאי שם על המנהג בימי הנוראים שקורין בתורה ושוב חוזרין וקורין כדי לזכות כ"א לעלייי' ומשמע דאיירו בלא סדור תפלה רק קורין וחוזרין וקורין אבל בסדור תפלה י"ל שפיר דשייך לתקנה וסדר תפלה כך הוא ומה ששמע מקדם שהי' בעת קרה"ת לא נתכוונה כלל לצאת וי"ל כמ"ש תר"י דבדבור צריך לכ"ע כוונה וכמ"ש הנוב"י מהד"ת סי' ט"ז והנה רפי' בידי:
ומה שהציע לפני במ"ש בהל' ברכת התורה בניעור כל הלילה דקשה למצא מי שמוציא' ודברי הג"א סי' מ"ז וסי' תצ"ד ידועים דעיקר לדעתו שיברך וכן דעת מהר"ם שיק באו"ח סי' א' והוסיף בו טעם לשבח עפימ"ש במ' עירובין דאיכא מ"ד לא איברי לילה רק לגרס' ואיכא מ"ד דלא איברי' רק לשינת' ולמ"ד זה בלילה ליכא זמן חיוב למוד התורה והוה כציצית דחייב לברך משום הפסק לילה דאינ' בר חיובא וה"נ הכא דהא אמרי' התם דל"פ הא בתקופת טבת והא בתקופת תמוז והא איתא במפורשי' דעכ"פ יש לאדם לישן לכה"פ ד' שעות א"כ לכ"ע הוה הפסק וצריך לברך, והנה בהגר"א על או"ח פליג על המג"א וכקושי' המחה"ש דלא קיי"ל כר"ת רק בישן ביום כמ"ש הב"י, אבל לענין מ"ש דאפי' בישן בלילה והשכים קודם עמוד השחר דל"צ לברך בזה הא לא קיי"ל כוותי' וא"כ אין הוכחה להמג"א דבדעתו לפטור ליום א' תלי' מילת' אלא דתרתי בעינן לילה ושינה, ולענ"ד אפשר לומר במ"ש במהר"ם שיק לדמות לציצית דשם ליכא חיוב' כלל אבל הכא

נהי דיכול לפטור עצמו שילך לישן אבל מ"מ אם אינו ישן ונעור חייב ללמוד כדכתיב והגית בו יומם ולילה ואדרבה הניעור בלילה וכו' תנן בפ"א: וראיתי שהביא מ"ש באיזה ספר כי מרן חת"ס נהג להוציא ע"י בחור שהי' ישן ביום שלפניו א"כ ממנ"פ צריך לברך לר"ת מטעם משום דמתחילה לא פטור רק עד עלות השחר של יום שלאחריו להחולקי' עליו הא הוי שינה הפסק אפי' בישן ביום, והק' מעלתו דהא נפטר מברכת התורה דהא בב' אהבת עולם נמי מדכרי' למוד תוה"ק והוה כמו ב' אהבה רבה דפוטר מבה"ת כדאיתא במס' ברכות די"א, והנה ראיתי בס' חתן סופר ח"ב שהביא המציאת הלכה זו בשם זקנו רע"א, ושו"ר בשו"ע החדשים שם בחי' רע"א נמצא כל החזיון הזה והקשה ג"כ אדנפשי' כקושיתו דיפטר בברכת אהבת עולם (ועי' בצל"ח מס' ברכות בסוגי' זו מ"ש אדברי ירושלמי דמשמע מני' ג"כ דאהבת עולם כמו אהבה רבה לענין בה"ת) ותי' נפשי' דהא לפי' הירושלמי לא פוטר רק אם למוד על אתר וגם לכמה דעות ק"ש אינו כלמוד א"כ וודאי די לסמוך כמ"ש המג"א בכגון זו לברך ברכת התורה, ולענ"ד יש לחלק בין ברכת אה"ר וברכת אה"ע דבברכ' אה"ר יש בה מעין בה"ת בחתימ' הברכה שמסיים הבוחר בע"י באהבה דהוה מעין ברה"ת אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו וגם בתפילת' להבין ולהשכיל דהוה מעין ברכת לעסוק כמ"ש הטו"ז משא"כ בברכת אהבת עולם, ובימי קיץ אשר כ"פ בדידי שאינ' יכול לישן מפני מיחש ראש וקשה לסמוך ע"י מוציא' כידוע בשמועת הדברים אני סומך בזה לברך בה"ת בעצמ' או"נ דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

נ"ב שוב הרא' כי בס' זכרון יודא שכתב כי כן נהג אביו הגאון בעל אמרי אש זצ"ל כמרן חת"ס ז"ל, והק' עליו כמ"כ והביא דברי הר"י ריש מס' ברכות דאהב"ע ג"כ פוטר כמו אה"ר, ותימא לומר כי הגאוני' ז"ל לא ראו דברי הר"י, אלא דלענ"ד לק"מ דהר"י קאי בשי' הרי"ף דגם בשחרית אומרי' אה"ע כרבנן דבריית' דפליגא אשמואל ומה דאמרי' בכול' גמ' דכבר נפטר באהב' כולה בתר שמואל גרירא והא בסדר תפלה בהרמב"ם דס"ל ג"כ כהרי"ף מ"מ נוסח הברכה באמצע ובחתימ' אינו משתנה מנסח דאה"ר ושוב וודאי י"ל דאה"ע כנוסח שלנו דערבית איכ' פוטר מברה"ת ומטעמי' שאמרנו לעיל ודו"ק:

סימן כ

ב"ה ג' תבא תרו"ם לפ"ק ברעזאווע יע"א, לחיים טובים יכתב בספר כבוד ידידי הרבני החו"ב מופלג בתורה מו"ה פנחס קורלאנדער נ"י, מק"ק קראסנא יצ"ו. בדבר אשר מסתפק לענין צירוף קטן בקריאת התורה כמו שנוהגים לענין תפלה וקדושה וברכו, ומעכ"ת חשב הבו דלא לוסיף עלה כי לברכו ולקדושה באמת רוב הראשונים אסרו

לחלוטין וגם ר"ת ז"ל לא עשה מעשה וכן מסיק הרא"ש שם ורי"ף ורמב"ם לא הביאו כלל לענין תפלה, ואם אמת הדברים שיש למשוך ידו מלהצטרף קטן כמ"ש המג"א סימן נ"ה בשם הלבוש מ"מ לא הבנתי לפי מ"ש בשעת הדחק אין מוחין לענין ברכו וקדושה ולמה לא יניח מנהג' גם לענין קה"ת ומה הבו דלא לוסיף עלה שייך בזה ואדרבא נהפוך הוא הא שם במג"א סק"ד הביא בשם התשב"ץ דלענין קרה"ת לכ"ע מצטרפין כיון שקטן עולה למנין שבעה אע"ג דהמג"א הביא מסי' תר"ץ דיש להסתפק, ובפרמ"ג הקשה עליו דהמחבר בסי' קמ"ג לא ס"ל הכי דבעי שם יו"ד גדולים בני חורי' מ"מ לכ"ע דלא גרע מברכו וקדושה וכי היכא דנוהגין שלא למחות בשעת הדחק הה"ד בקרה"ת דאל"כ למה לא אמרו דלקרה"ת לכ"ע אין מצטרפין דהבו דלא לוסיף, אלא ש"מ דדינו כברכו וקדושה, ועיי' בתוספת ברכות דף מ"ח שם, וראיתי באשל אברהם הביא קושי' בשם תשוב' ש"י דרמ"א ג"כ לא ס"ל הך צירוף קטן דבסי' קצ"ט לענין ברכת המזון פליג אב"י ומסיק דלא מצטרף אלא אם הגיע לכלל שנותיו בי"ג שנים, א"כ סתרי אהדדי וכן הא"ר הביא משם ראיי' דרמ"א ס"ל דלא מצטרפים, והנה ס' תשובת שב יעקב אינו תח"י לעיין בפנים אבל תמהני אי אישתמטתיה דברי הב"י שם בס' קצ"ט דהא הוא סותר עצמו דהכא לענין ברכו וקדושה פסק דאין מצטרף ולענין ברכת המזון פסק דמצטרף והוא דעת הרי"ף והרמב"ם דפסקו כגמרא דידן מהך דר"נ דף מ"ח דקטן שיודע למי מברכין מזמנין עליו ולענין תפלה לא הביא דין צירוף קטן ש"מ דל"ס הך דריב"ל ומחלק התם הב"י דקדושה חמורה מזימון גם ברכו דדבר שבקדושה הוא לכן לא מקילין לצרף קטן ושוב מקשה אע"ג דלריב"ל היא להיפוך דלתפלה מצטרף ולא לזימון ע"ז תירץ דריב"ל לשיטתו דס"ל דכל בי עשרה שכינתא שריא ונתקיים ונתקדשתי בתוך בנ"י דהם בני ברית כמ"ש הרא"ש ז"ל ולא צריכין לידע מה שאומרים להם משא"כ לזימון דצריך לידע מה שאומרים לו וקטן אינו יודע ולהכי אין מצטרף וא"כ הא הב"י מתרץ כל הדיעות לכל צד וצד וא"כ מאי קשיא לי' לשיטת הרמ"א אם סובר כשיטת הסוברים כריב"ל והוא דעת ר"ת וראב"ד וכלבו ומ"מ לענין זימון בסי' קצ"ט סבר דאין מצטרף כסברת ריב"ל גופא וכתירץ הב"י, ודברי הרמ"א ברורים, וא"כ הא י"ל דגם רמ"א סבר הכי לדינא וא"כ גבי קרה"ת נמי דהקריאה ודאי אינו מזיק שקורא תורה מספר כשר ומשום ברכה הא המג"א סבר בהלכות קרה"ת דדינא כמו קדושה וצריך לעמוד כמו בברכו:

ומ"ש מספר חתן סופר, איני יודע שום חילוק בין קרה"ת לברכו וקדושה, ומ"ש בחתנ"ס מסברא דהא כיון דתקנות קרה"ת הכי הוה דבלא י' אין כאן חיוב כלל והא זימון בעשרה ודאי אינו חיוב ולא נתקן אלא בעשרה ומ"מ לדעת הב"י דעדיף מברכו וקדושה

ומצטרפין לעשרה כפשטות הגמרא להלכה כר"נ, ודעת החולקים משום שחוששין לדברי הירושלמי הביאו התוס' והרא"ש שם, והאחרונים תמהו האיך נניח דברי הגמרא שמסיק להלכה כר"נ דמצטרפין משום הך עובדא דירושלמי דבכ"מ הלכה כגמרא דידן ש"מ דהך סברא דאין כאן חיוב אלא ב"י אינו דהא זימון ודאי אינו חיוב ולא נתקן אלא בעשרה מ"מ מצטרפין אלא ודאי כיון דדינא דמצטרפין הכי הוי תקנתא לעשות מצוה ומעולה בעשרה לברך בשם כתקנת חכמים:

ומה שפלפל בדברי הרא"ש ברכות דאוקי הא עובדא דר"א ששיחרר עבדו לקריאת פ' זכור היא ודאי שמוכח מניה דגם לקרה"ת ווצטרפים אלא לפי ספר חתן סופר אין כאן ראיי' דהכא חיוב, וחיוב הוא על כל או"א, ומ"ש אי בשבת זכור איירי האיך שחרר בשבת ל"ק דלדבר מצוה מותר לעשות קנין בשבת כונו קנין לולב ואתרוג, ועיין במג"א סימן ש"ו ובסי' שכ"ג ולהסוברים דדוקא במתנה ע"מ להחזיר י"ל פרפרת האיך ס"ד דר"א שחרר עבדו בשבת וכי כתב שטר שחרור בשבת, פשיטא שאין עוברין איסור סקילה בשביל מ"ע של קריאה אלא ודאי בקנין כסף ושוה כסף איירי א"כ מאי פריך בגמרא מדר"א אדר"א דעובר בעשה דלעולם בהם תעבודו הא בפדיון בכסף אינו עובר דהוי כמוכרו לו כמ"ש הר"ן גיטין ב"ה אלא ע"כ דר"א כנטול במתנה ע"מ להחזיר משום איסור שבת דלא מחזי כקנין ומוכח דרק למצוה עביד א"כ גם השיחרור מותר דמוכח דלמצוה עביד לצאת כמו גבי לולב:

ומ"ש אי מחויב בכל יום הלא יראה במג"א סי' תרפ"ה ועיין סי' ס' דמוכח שאינו מחויב רק פעם אחת בשנה וטעמו נ"ל דהוה כזכירת יציאת מצרים דכתיב בי' כל ימיך ואפי' לילה מרבה ראב"ע כלומר שהיא מה"ת וכמ"ד במס' ברכות דף כ"א אמת ויציב דאורייתא ופי' רש"י ז"ל מפני יציאת מצרים דאית בי' שהוא מה"ת דכתיב למען תזכור וגו' ועכ"ז לא תקנו לקרות בס"ת בימים ימימה ורק מה שקורין בחה"פ וכמ"ש במתן תורה בעצרת:

ומה דקשי' לי' שוב א"כ אמאי שחרר עבדו לפרשת זכור הא יש לקיים בשאר פרשיות ועד יום אחרון בשנה ויש לקיים שניהם, והנה אפי' ביום אחרון וכי מצוה מן התורה לזכיר בעשרה דוקא דזה ודאי מדרבנן דהא רק זכור כתיב ודרשינן במגילה זכור בפה אבל מה שייך עשרה למנין עד ששחרור עבדו. ואם כי בתה"ד הביאו הט"ז דס"ל לילף מדעת הרא"ש דמה"ת בעשרה, לענ"ד לולא דמסתפינא הכי פירושא בדברי הרא"ש דהא ודאי תקנת חכז"ל שאין קורין בתורה פחות מעשרה ומעתה מי שאינו יודע לקרות ביחידות בתורה ובפרט שצריך לקרות בנגינות וטעמים כמ"ש הרמ"א סי' תרפ"ה וא"כ א"א לזאת

רק ע"י שיוציא' אותו הקורא וא"א בלא עשרה א"כ עי"כ כלומר ע"י תקנת חכז"ל שצריך עשרה כמ"ש במס' מגילה יתבטל ממצות זכור שהוא מה"ת זהו כוונת הרא"ש במ"ש בעשרה ולהכי יהי' ר"א משחרר עבדו, ועוד י"ל שהראש בא להוכיח במ"ש נגד דעת בה"ג ולומר דאע"ג דלא קיים מצוה דאורייתא כמ"ש גבי ברכו דאין לו עיקר מדאורייתא אבל אי בפרשת זכור איירי י"כ עיקר בדאורייתא אע"ג דעשרה דרבנן מ"מ עיקר מצוה הוה דאורייתא ואין כאן ראיי' נגד בה"ג דסובר אבילות יום ראשון דוחה יו"ט שני שהוא עיקר דרבנן, ושוב העירו אותו ע"ד שו"ת תורת חסד סי' ל"ז שעמד עד"ז מנ"ל דבעי עשרה ותי' בחד תירץ כמ"ש בתי' ב' בדברינו, ולענ"ד פירוש א' עיקר ועוד חקר ג"כ על זמן חיובא ומביא דברי החנוך שהוא פ"א בשנה בשניים או בג' שנים ופי' מ"ש או בג' היינו לבני מערבא דסיימו תורה בג' שנים כדאיתא במס' מגילה ובאמת כן מבואר שם להדי' במ"ש דכן הוא בכל העולם וחדוש שלא הביא דברי מג"א סי' ס' הנ"ל, ועוד גם לטעמי' דלא ידחה משום דאפשר לקיים ולא דחי ומאי הוה כל מצוה הבא בעבירה הכי הוה היינו האיך דעשה אינו דוחה הל"ת או דלא מצי לקיים העשה משום מהבב"ע כמ"ש השאגת ארי' דאי דחי לא הוי מצוה הבב"ע וא"כ היינו קושי' הגמר' הא מצוה הבב"ע הוא, ולתירוץ מצוה דרבים שאני א"כ במצוה דרבים ל"א מהבב"ע א"כ ממילא ליתא כאן קושי' וא"כ הדרן לכללא דהרא"ש איירי כתקנה בפ' זכור דתקנו חכמים לסמוך זכירה למחיית עמלק, ואע"ג דתקנה זו דרבנן כמ"ש המג"א מ"מ עיקר מקיים מצוה דאורייתא ועיין ביד אפרים סי' תרפ"ה שם דמשמע לי' דמוטב הי' לסמוך בכל מה דאפשר דהיינו מ"ש יותר סמוך כגון ב' וה' אלא שלא חלקן ודו"ק:

אחר' כתבתי כ"ז יצא לאור ת' מהרמשי"ק וראיתי בסי' של"ו שנשאל עד"ז מנ"ל דבע' עשרה ונתן טעם לשבח דסמוך זכירה למחיקת זכר עמלק והיינו ע"י מלחמה והוא רק על הצבור כמ"ש בחנוך הה"ד לענין זכירה בעי צבור. ועיין במנ"ח מצוה כ"ג דבזה"ז שנתערבו כל הגוים כמ"ש בגמר' שבא סנחרב ובלבל כל האומות לא שייך מצוה זו דבתר רובא אזלינן וא"כ הא בזמן ר"א כבר נתערבו ולא שייך מלחמה א"כ הדר' לדוכת' מנ"ל בעשרה גם בזה"ז. כנלענ"ד:

ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כא

ב"ה אול"י ג' פ' וישלח עתר"ל פה מאד יצ"ו. לכבוד האברך החו"ב מו"ה צבי ביעדערמאנן נ"י ונמאדאראש. ע"ד הנשאל בהוצאת ס"ת לחובת היום והי' התפירות נקרעים בחומש אח' ולא נשאר' רק כמו ג' וד' תפירות ומעל' פסק שלא להוציא אחרת

ונשען ע"ד הרמ"א בסי' קמ"ג סעי' ד'. אם כי דברי רמ"א אמורים רק אם אין כאן ס"ת א' היינו לכתחילה לקרות בו אבל בדיעבד להוציא אחרת גם הרמ"א יודה, ועוד סייעת' לפסק מעל' ממ"ש בסי' רע"ח ביו"ד שהביא דברי תה"ד דאם הי' נתפרי' מתחיל' כהלכתן רק אח"כ נקרע' בנשארים אפי' במעוטו כשר כן דייק בתה"ד סי' נ"א מדברי הרא"ש מ' גיטין ואם כי הטו"ז השיב עליו ומסקנת' דדוקא בנשאר רובו כשר הלא בנקוה"כ החזיר דינו של תה"ד על מכונו. ואחר אחרון אני בא דשם בתה"ד לא נזכר רק בנשאר תפירים של קיימ' ו' וה' תפירות ובנקוה"כ נראה שם מתחילת דבריו דלאו דוקא ו' וה' דכיון שתול' הדברי' במ"ש בתה"ד כיון דלענין שבת ושעטנז הוה חבור הה"ד לענין ס"ת הוה חבור דלא להוי חסרון ביריעה ושוב קאמר די"ל דלכתחל' בעינן ה' ו' תפירות והנה בתשו' מרן חת"ס יו"ד סי' ער"ה הביא דברי בני יונה דה' ו' דוקא דלאו משום תורת ה' תמימה אתינן עלה רק כי כך הלל"מ כמ"ש במגילה ד' י"ט דבעי להיות נקרא ספר ובעי' משולשים בתפירתו גידין, ולהרמב"ם מספרו י' ועד"ז דן בתה"ד דממיל' ו' תפירות דהוה רוב מן הספר או לפחות ה' דעכ"פ אין הרוב חסר מן התפיר' בזה סגי' א"כ לפי"ז בעי' ה' ו' דוקא ובנד"ז שלא נשאר רק ג' וד' לסבר' הנ"ל הי' שלא לקרות בי' אלא שבנד"ז שהי' בחומש אח' יש לצרף דברי הרמ"א בסי' קמ"ג הנ"ל ואפי' בב' תפירות וכו פסק בס' קסת הסופר סי' י"ז אלא שיש לדון ולומר דדוקא אם אין כאן כ"ת אחר בעד"ז דן מעל' דעכ"פ להוציא אחר וגם כי הי' חצר מפסיק למקום קורא לביהכ"נ שרי:

והנה ראיתי בסידור דרך החיים להגאון חו"ד בה' קה"ת סי' י"ט דהעמיד דין זה דלא נשאר ה' ו' תפירות רק פחות כגון בנד"ז על הלכה זו לענין להוציא אחרת דאם הי' חסרות התפירות בחומש אחר' אפי' בפחות מהנ"ל אין לפסול מלקרות בו ואפשר דסמוך ע"ד הש"ך בנקוה"כ דאפי' לפי תי' ב' ג"כ לא קאמר רק לכתחל' אבל בדיעבד כשר לקרות אפי' באותה חומש ניהו דבזה אין סומכין עליו אלא כמ"ש בס' בני יונה וכסברת חת"ס אבל בתרתי לטיבותא דנמצא בחומש אח' אפי' ביש ס"ת אחר' אין מוציאי'. או אפשר לומר דסמך ע"ד אלי' רבה סי' קמ"ג במ"ש ג"כ דהרמ"א לא התיר רק בשעת הדחק אבל בלבוש מתיר להקל אפי' לענין שלא להוציא אחר' דאל"כ קשי' בדבריו במ"ש בדה"ח סי' י"ט הנ"ל כמו שנתבאר לעיל גבי נמצא טעות בספר והא בנד"ז מקיל יותר אלא ש"מ דגם בנמצא טעות ס"ל כדעת הלבוש ואפשר לומר דהלבוש שהי' תלמיד של הרמ"א ומעתיק דבריו בספרו ס"ל דגם דעת הרמ"א נאמרו גם לענין להוציא' אחרת דינ' הכי וכמ"ש מעל' וגם ראיתי בלבוש עם ס' מלבושי יו"ט כמ"ש הא"ר:

ומסברא נלע"ד דאפי' נאמר כמ"ש בבני יונה וסברת חת"ס הנ"ל מ"מ הא בחי' הרשב"א שם בגיטין טעמו קאמר דאין קורין בחומשים משום כבוד הצבור כלומר דנראה כעניות בצבור ובחומש אח' הא הכל כאן ולא חסר ג"כ במילתי' וא"כ ניהו דבעי ה' ו' תפירות מפני הלל"מ דבעי ספר וא"כ הא החומש כאן שלמה ואינ' חסר במילת' רק להיות נקרא ספר ומשום דלא ירא' כעניות בצבור כיון דישנו כאן ב' תפירות דהוה חבור לענין שבת לשעטנז וזה החבור שריר וקיים כבר נראה לכל עיני הרואים שאין כאן עניות דהכל מחובר יחדיו, ועי' בפרמ"ג שמסתפק בדברי רמ"א אם גם לכתחיל' קאמר או דוקא באין ס"ת אחרת וצוה לעיין בא"ר הנ"ל, וכבר הבאתי דברי סדר ד"ח הנ"ל דלענין להוציא אחר' פשיטא לי' דקורין בו ועכ"פ מספיק' לא נפקא, והא כללא הוא בדברי אחרונים בכל דבר שיש פלוגת' בין הפוסקים מצטרפי' דעת הרמב"ם לס"ס דלמא כהנך פוסקים שמתירים ודלמא כדעת הרמב"ם דמותר לקרות בס"ת פסול עי' בפרמ"ג במשבצות סי' קמ"ג וא"כ הכא ודאי ספיקא דאיכ' דעת הרשב"א והר"ן דמשמע מינייהו דאין כאן שום חשש בחומש אח' וגם לדעת הגאון בסדור פוסק כן לענין להוציא אחר' בודאי וכן הוא דעת הלבוש כי"א ברמ"א דגם לענין להוציא אחר' דינ' הכי ודאי היינו טעמי' דס"ל דלדעת הרשב"א והר"ן אין כאן שום חשש ואיכא ס"ס הנ"ל, א"כ יש ידיים ורגליים לפסקו של מעלתו, ונוסף לזה שלא הי' שם ס"ת אחר' באות' בית כי החצר מפסיק הי' ואם כי העולם מקילים בזה שמטלטלים ס"ת קדוש ממקום למקום וכבר צוח ע"ז בפרמ"ג סי' קל"ה ובאשל אברהם להגאון בעל דעת קדושים אפי' מחדר לחדר אינ' אמר היתר ולא איסור אבל בזה שצריך להולך תחת כיפ' השמים ודאי אסור מדינ' וכי מפני העולם מקילים ישתנה הדין חלילה, וכ"ז אמרתי אם התפירות ג וד' הי' קיימים דמיחשב חבור ועי' בת' חת"ס סי' ער"ה הנ"ל כמה חילוקים משם:

הדו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כב

ב"ה אול"י ד' פ' משפטים תרס"ז לפ"ק מאד. שלום לכבוד הרה"ג וכו' מו"ה יצחק ווייס נ"י אבדק"ק קאדלבורג יצ"ו. ע"ד אשר העיר על הטור בסי' קמ"ט שהביא ב' דעות לענין החזרת ס"ת קודם אשרי וסדרא דקדשי ודעה הב' להקדים ובסי' תכ"ג בה' ר"ח תפס שיטתו רק כדעה שניי' והקשה לכ"ת לפימ"ש בס' י"מ וש"י כי גם דרכו של טור לפסוק כדעת א' לעיקר וזה סותר לדבריהם, לענ"ד אפשר לומר כי כלל הנ"ל לא נאמר אלא בהלכות דתלי' בסברא אי בפלוגת' עפ"י מו"מ בפלפול הסוגי' אבל בדבר דתלי' במנהג מקומות לא נאמר בזה מהו העיקר ופשיטא שלא ישנה ממנהג המקומות כידוע, והא

בסי' קמ"ט דעה ב' מביא בשם ויש מקומות וגם בזה"ז במנהג זה חלוקים הספרדים כדעה ב' וידוע כי הטור העתיק ממקומות ארץ אשכנז לארץ ספרד ואפשר כאשר הגיע לסי' תכ"ג כבר הי' מקומו בארץ ההוא כנלע"ד:

ומה שהתעורר ע"ד פיה"מ להרמב"ם בפי' בנוסח היתר נדרים כמ"ש עושים בהתרת נדרים ער"ה, והעיר כ"ת אמאי אין נוהגין כל השנה כמ"ש הרמב"ם ולית מאן דחולק עליו דבפ' י' מ' נדרים כ' הגדול שבדיינים אומר שרוי כך מחול כך שרוי ומחול לך במתיבת' של מעלה ובמתיבת' של מטה ככתוב ונסלח וגו', ולענ"ד כיון שאין א' מהפוסקים הביאו עכ"ח כ"כ האי לישנא בהיתר נדרים ואדרבה הב"ח בשם הרמב"ם ס"ל דסגי' בפ"א מותר כך ואפי' המנהג לומר כ"פ ל"ל וא"כ ביד החזקה פליג אדידיה בפירושים וידוע כי העיקר בידינו לפסוק כמ"ש בהלכותיו, ואפשר עוד לומר דשם בפירושים קאי למנהג מקומות שנוהגים להתיר גם שבועות בכל יום והא כמה גאונים חלקו וס"ל דאין להתיר שבועות ואנו קיי"ל דמתירים מדוחק והוא ז"ל כתב בכל יום וטעם החולקים משום דכתיב לא ינקה ע"כ שייך המחילה גם בלשון בב"ד של מעלה משא"כ לדידן דאין מתירים רק מדוחק ממילא מחול, ובער"ה שמתירים נדרים ושבועות וכל מיני אסורים הנזכרים בנוסח ואין משגיחים לשאול על השבועות אם ההיתר עליהם מדוחק מטעם זה מסיימי' ואומרים כשם שמותרים בב"ד של מטה כך יהי' מותרים בב"ד של מעלה. ולענ"ד הוא טעם הגון וזה הנוסח הביאו השל"ה שכן נוהגים בא"י וידוע כי הספרדים תפסו מנהגם עפ"י דעת הרמב"ם ובגמר' שלו נכתב הנוסח להיפוך ממ"ש בשלה"ה וסידורים כי בפיה"מ הזכיר מקודם ונתיבת' של מעלה ובסידורים היפך הלשון כידוע:

ומ"ש כ"ת בגט לאשה נדה אמאי אין נזהרין להניח לפול לתוך אויר ידה דלמא יגע בה וכמ"ש בנחלי דבש לענין חליצה, והנה כמה דברים הקילו בגט אשה משום עגונה כמ"ש בתוס' ב"מ דף יו"ד ובראשונים משו"ה תקנו ד' אמות בזריקת גט אשה כש"כ בענין זה. (ועי' בשו"ת הרשב"א סי' אלף קפ"ח שכתב דמה שאסרו קריבה לערוה כל קריבה היא רק בנשים שלבו גס בהם משא"כ בשאר נשים שאין לבו גס בהם עי"ש היטב. וא"כ באשתו נדה וודאי אסור הושטת יד מדינא שלא יבא לידי הרגל דבר ח"ו משא"כ אם מגרשה דהשתא לרחוק בעי וודאי ליכא למיחש להרגל דבר, וכמה דאמרו בחמץ השתא מחזר עליו לשורפו מיכל קאכיל וא"כ בשעה שמגרשה וודאי ליכא חשש הרגל דבר ולא שייך דגייס בה וליכא שום חשש בהושטת הגט לידה) ועי' בתשב"ץ ח"ג סי' ב"ח וסי' ר"ל:

ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כג

ב"ה אול"י ד' פ' שמות תר"ע לפ"ק פה מאד יצ"ו שויי"ר וכט"ס לכבוד ידי"נ הרב הגה"צ בנש"ק מו"ה יחזקאל פאנעט נ"י אבדק"ק דעעש והגליל יצ"ו. ע"ד מה שרוצים אנשים לשנות בביהכ"נ אשר נבנה מחדש לקבוע ישיבת מקומות בין הבימה לאה"ק אשר עי"כ יהי' אחורי' להיכל חלילה ובאמת לא נשמע כמוהו והלא במס' סוכה דף נ"א בזה הי' מפארים באוירם כי האבות שאכלו בוסר הי' אחוריהם להיכל ואנו עניני וכו'. ומעכת"ה העמיק והרחיב בדברי מטעמי' מתרי ותלת טעמים עפימ"ש הרמ"א באו"ח סי' ק"ן שלא הביא דברי הרמב"ם כלשונו בישיבת זקנים דפניהם כלפי העם ואחוריהם להיכל עפימ"ש הלבוש הביא' הטו"ז דבזה"ז שקונים המקומות אין מקום לכבד הזקנים ואיסור גמור הוא שיהי' אחורי היושבים להיכל חלילה וזה מסקנת הטו"ז ומג"א ועוד שכבה ושלש המג"א טעמי' הנ"ל סי' תר"ס ועי' בל"ש. ויותר מזה ראיתי בס' שערי אפרים להגאון מוהר"ז מרגליות בשער ג' בפתחי שערים סעי' ט' שם כתב והאריך ואעתיק דברים אחדים מסעיף הנ"ל וז"ל ומה שנוהגים שהדורש ברבים עומד לפני אה"ק ומחזיר פניו כלפי העם אין זה רק דרך ארעי וכ"כ בפמ"ג סי' ק"ו וגם בס' שו"ת מאהבה להתנצל בזה עי"ש וכבר דשו בו רבים וגדולים שהחזיקו לעשות כן ומנהג ישראל תורה היא אך מי שלא הוטל עליו חיבה לדרוש לעם רק איהו דקא ממצע נפשי' ויודע בעצמו שאין כונתו לדרוש לכבוד ה' וליקח תפארת תוה"ק רק לכבוד עצמו הוא דורש כאחוי חורפא או משום דרוש וקבל שכר אין ספק כי מלבד שלא יקבל שכר על הדרשה אלא ענוש יענש על שמיקל ראשו כלפי הקודש אין לו תו"ך ויש לו אחוריי"ם אל היכל ה' ושומר נפשו ירחק מזה עכל"ה. (ועי' בס' בית נפתלי עה"ת דף ט"ז) ומעתה אם בד"ת אשר אתמר עליהם לעולם ילמוד תורה אפי' של"ש דמתוך של"ש בא לשמה עכ"ז במי שלא הוטל עליו חובו לדרוש ואין כוונתו לש"ש יקבל עונשו שמיקל ראשו נגד היכל ה' כש"כ וק"ו מי שאין בו ד"ת לדרוש ויש מקום בביהה"ב לישיבת' אך ורק למען לבא בשאט נפש לשנות מנהגי ישראל הלא שבעתיים ענוש יענש והא אפי' ברב מרי' דאתרא שהוטל עליו לדרוש ברבים הוצרך שם ללמד זכות ומשום מנהגי ישראל תורה והכא נהפוך הוא שהוא היפוך המנהג בכל ישראל מי יערב לבו לעשות כן חלילה וחלילה להני לעשות המזומת' (ועי' בס' שבילי דוד סי' ק"ו מ"ש בדברי שערי אפרים הנ"ל ובמוסר השכל) וק"ו ובנו של ק"ו שאיסור גמור הוא לשנות מנהגי ביהכ"נ אשר הכל מיד ה' עלינו השכיל בקבלה מאבותינו ורבותינו מוסדי דור ודור וכבר כ' הרמ"א בסי' תר"צ בשם או"ח ובמג"א ס"ק כ"ב בשם מהרי"ק שאין לשנות שום מנהג אפי' נראה קצת נגד הלכה

כש"כ בנד"ז דאדרב' מנהג זה הוא נגד הלכה מפורשת ה"ה הרמ"א ולבוש וט"ז ומג"א ומעכ"ת שפיר חזו מכ"מ שלא לשנות מנהגי ישראל בפרט בביהכ"נ כמ"ש הרמ"א בסי' תרי"ט אל ישנה אדם ממנהג העיר אפי' בנגינים כש"כ בנד"ז ע"כ הנני מסכים ומחזק דברי מעכ"ת להכריח למען הסר מקומות הנ"ל כי זה מכשול רבים ברבים ותקותינו כי ישמעו לקול דברי מעכ"ת ולהרבנים הגאונים נ"י לעשות כדת ואז טוב להם וק"ק כמו דעעש מימים קדמונים מימי גאונים וקדושים וודאי לא יעשו עולה וישמעו לקול הורים ומורים ונזכה עם כל אחב"י לקול מבשר ממרומים ולראות בנין בנוי ברמים כאו"נ ונפש ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כד

ב"ה אול"י ב' תצוה תרס"ג לפ"ק מאד יצ"ו למי כל חמדת ישראל ראש גולת אריאל מרנא ורבנא הרב הגאון האמיתי המובהק והמפורסם פ"ה עה"י צדיק יס"ע כקש"ת מו"ה יצחק שמעלקיש שליט"א אב"ד ור"מ ק"ק לעמבערג יצ"ו. אחד"ש אחלה פני מרן נ"י ע"ד ביהכ"נ ק"ק פה אשר נבנה עוד לפני מאה שנה בעוד היושבים בע"ב מיעטים היה רחבת ידים להכיל כולו ורבות בשנים אשר בה"י נתרבו דיו"י הביהכ"נ קטן מהכיל ובעיני ראיתי כי בימים הקדושים ימי יו"ט גם ג' וד' עומדים על מקום א' והרבה מהם אשר מביאים ספסלים לישב עליהן חוץ למקומות ועד"ז הציע' השאלה עוד בשנת תרמ"ט פני הגאב"ד מהר"ן ז"ל והתייעץ עד"ז להרחיבו באופן הלזה כי באמת הביה"כ בבנינו ארוכה ורחבה במדתה אך ורק כי הוא בנין של עמודים שקורים (וועכבונג) ע"כ הבימה באמצעו גדולה ורחבה במדתה ומדרגותיהם הולכים ומורמים מצד זה ומצד אחר סמוך לכותלי דרום וצפון מפני העמודים אשר עליהם הכיפה (וועכבונג) והמה מצד ד' פינות הבימה. ואמרו כי יש מקום להרחבה אם יגביה' רצפת ביהכ"נ עד למעלה ממדרגה א' של ביהכ"נ מדרום וצפון וכן ב' מדרגות של היכל העולים לאה"ק ואז ירחיב שטח הרצפה ויכולים להוסיף מקומות כהנה וכהנה. אלא שעי"כ הי' הצורך לנתוץ איזה עמודים של ברזל שהמה לסמוך אצל מדרגות הבימה וכן איזה בנין אבנים שבנוי אצל מדרגות ההיכל. ואיכא משום איסורא דל"ת כן כמבואר בש"ע או"ח סי' קנ"ב בשם המרדכי מס' מגילה והגאב"ד ז"ל שלח דבריו לגאון א' והשיב לאסור מאשר המקומות הנחוצים ישארו בלא בנין. וידוע פלוגתת הט"ז וא"ר בעינן סמיכת השטענדער והרב החמיר כט"ז כי בפרמ"ג מסתפק אם נתצו אבן מביהכ"נ מה"ת ולוקי' ומ"ש עליה האחרונים מהר"ן והרמב"ן מס' מגילה דקדושת' דרבנן השיב הרב הלא הרמב"ם במנין המצות ליד החזקה מצות כ"ת ס"ה כתב שלא לאבד בה"מ ובתי כנסיות ובתי מדרשות וכתבי הקדש וכן בס' המצות

ס"ה כולל ביהכ"נ וביהמ"ד בלשון בתי עבודה וכו'. והא דכתב הרמב"ם בפ"ו מה' יסודי התורה דמאבד כתבי קודש אינו אלא במו"מ היינו שאין לוקין אבל איסורא איכא מה"ת כמ"ש במנין המצות הנ"ל. והנה כבר האריכו בזה בס' שדה חמד וכן במהרמשי"ק ביו"ד סי' רע"ו ובמנין המצות שלו פ' ראה מצוה תל"ח והניח בצ"ע. וגם בתשובת דברי חיים סי' י"ג רמז על דברי הרמב"ם הנ"ל וי"ל בתשב"ץ סי' ב' ובתשובת ב"ש סי' מ"ג ראיתי שדייק מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ו הנ"ל פירושיה' ובאוריה' דמשו"ה אינו רק מדרבנן ובס' שדה חמד נראה דנעלם ממנו דברי ב"ש הנ"ל שכתב דמשו"ה אין לוקין משום דמיירו ספרי כבוא' בלא שמות ודבריו אין להם שחר דשני ענינים הם. והלא במנין המצות ס"ה הנ"ל מביא מחולקים אסור מחיקה ואסור אבוד כתבי קדש, ובתשב"ץ סימן ב' מוקי לה במגילת אסתר או בכתיב' תרגום:

ובענין קדושת ביהכ"נ בפרמ"ג סי' קנ"ג פשיטא לי' דלדעת הר"ן מדרבנן ובס' חיי אדם כלל י"ז אות ו' משמע שהיא מה"ת מספר יראים ונ' שכ"ד וכן משמעות מהרי"ק שורש קנ"ט שהביא דברי ת"כ מקדש מקדשיכם לרבות ביהכ"נ וכן הביא הדרשות ממס' מגילה, ודברי מרדכי הנ"ל, ויש לעיין ממ"ש הרמב"ם פ"ח ה' בית הבחירה דאבנים וקורות שחצבו מתחילה לביהכ"נ אסורים להר הבית ושם בכ"מ דהוה בכלל מ"ש בתוספתא דמ"ש להדיוט אסור למקדם ואם מדאורייתא מדרשא דונקדשיכם האיך נימא דהוה כונו מהדיוט ואפשר דסמך מ"ש בגמרא מגילה דקרא' מקדש מעט והי' מקום לדייק להיפוך כמובן. וראיתי בספר שו"ת מהרש"ם שיצא לאור מחדש דהוכיח דקדושת ביהכ"נ מה"ת מגמרא יומא י"ב דפטרינן ביהכ"נ וביהמ"ד ממזוזה וגם אין מטמאין בנגעים ואי מדרבנן האיך יש כח לעקור דבר מה"ת וע"ז יש להשיב כמ"ש במל"מ בפ"ב מה' סוטה האיך דקרא סתמא כתיב כגון ונקי האיש מעון "לו לאשה" דדרשינן אשה הראוי גם בדרבנן בכלל דמ"מ אינו נקי ואינו ראוי לו גבי אונס, וה"נ דממעטינן מאחוזתכם לאפוקי מקום מקודש או משום דאינו ניכר חלק כחלק וא"כ מה לי אם הוא מה"ת או מדרבנן מ"מ אינו בכלל אחוזתכם. ואפשר שזה ג"כ י"ל בטעם הרמב"ם דדרשינן ל"ת כן לד' אלקים מה שמקודש להשם בקדושה ע"כ כולל ג"כ ביהכ"נ וביהמ"ד וכתבי הקדש והא דאין לוקין י"ל כמ"ש באו"ח פ' ראה דאין לוקין במחיקת כל הנטפלים להשם משום דאינו מפורש וכיו"ב בחת"ס יו"ד סימן רס"ב:

וע"ד עלה בדעתי לומר בדיוק כתב הרמב"ם לשון אבו"ד ובהלכות בית הבחירה כתב גבי נתיצה מהמזבח והיכל לשון נותץ אלא שכאן סמך על לשון מ"ש בכתוב ואבדתם את שמם ובבאורי מהרש"ל לסמ"ג כתב דפשיטא דקרא משמע נתיצה לגמרי אלא דבספרי

דרש אפי' נתיצה של אבן אחד וא"כ י"ל ודאי לשון נתיצה שייך בכל מ"ש כמו נתיצה גבי תנור וכריים עד שאינו ראוי' לקבל טומאה אבל לשון אבו"ד ודאי המשמעות לגמרי כמו דדרשינן בע"ז דף מ"ה ואבדתם את שמם שצריך לשרש ולחד מ"ד לכנות לה שם וזה ג"כ בכלל אבוד לגמרי וא"כ י"ל דכולל ביהכ"נ וביהמ"ד בכלל מ"ש שלא לאבד ובשמות הקדושים ודאי אפי' אות אחת או בכתבי קדש כמ"ד אפי' חסר תיבה אי אפשר אפילו אות אחת ה"ה בכלל אבוד דס"ת שחסר אות א' פסול וממילא כאבוד משא"כ לענין נתיצה אפשר דחסרון הנתיצה אינו מפסיד תשמישו לקדושה ע"כ במנין ל"ת ס"ה אינו מזכיר לא מזבח והיכל רק ביהמ"ק בכלל ובה' בית הבחירה מזבח והיכל ומבין האולם למזבח. ובכ"מ כתב שסמך אמה שאמר בפ"ו מה' יסוה"ת וכוונתו דשם כתב משאר עזרה וקשי' להלום מפני ומה לא כתב כן ורק בדיוק מבין אולם למזבח. ולהנ"ל י"ל דלחלק אתי משאר עזרה והיינו מבין אולם למזבח וע"ז סמך ל"ת כן מן המזבח ולפנים אפי' אבן א' וחוץ מזה אינו חייב רק דרך אבוד כלומר שמפסיד תשמיש קדושתן כן הי' לענ"ד, אלא דמדברי רבותינו המפרשים ותשו' האחרונים לא נראה כן. ובחת"ס סי' ר"ס מדמה נטפל להשם לתוס' העזרה ואפשר לומר דתלי' לי' באשלי רברבי כפי מ"ש בת' האחרונים לענין מחיקת מקצת אות של שה"ק כמ"ש בת' בית שלמה סי' כ"ב אי הוה כחצי שיעור כמ"ש בתשו' מנ"ע סי' ל"ו ובספר בני יונה הובא במהר"ם שיק סימן רע"ד דאפי' למ"ד ח"ש מדרבנן בענין מחיקת השם ודאי אסור מה"ת דלמדי' ונ' ל"ת כן ובע"ז וצריך לשרש אחריהם אפי' כ"ש וא"כ הכין לענין ל"ת כן דרשינן להיפך אבל לפימ"ש הנוב"י ונה"ת סימן קס"ט במוחק מקצת אות מן השם ודאי לא עבר אל"ת כן דהא קאי לת"כ על ואבדתם וכאן אם נשאר צורת אות הרי השם קיים ולפי"ז יש מקום לדברינו. וראיתי בשו"ת בית שלמה סימן כ"ב ג"כ דאע"ג דקדושת ביהכ"נ מדרבנן (היינו להר"ן מס' מגילה אבל לדעת הרמב"ן יש פלוגתא באחרונים ובשו"ת אמרי אש סימן ח' דלהרמב"ן הוה מדאורייתא) מ"מ הלאו דכת"כ י"ל שייך ביה מה"ת ואפשר דכוונתו למ"ש לעיל:

ולענין הלכה ראיתי בתשובת אחרונים אשר תח"י דאחזו להקל למעשה בשו"ת חסד לאברהם ח"ב סימן י"ד דאפי' לדעת הרמב"ן היינו לענין מצוה כ"ז מצותן אבל לענין אסור נתיצה פשיטא דאינו אלא מדרבנן וגם כי דנעשה ע"י נכרי ואינו רק שבות דשבות וכמ"ש ג"כ בחת"ס או"ח סימן כ"ב. ועוד ראיי' גדולה הביא בשו"ת חס"ל מקדושת ס"ת דחמירא מ"מ מותר למחוק ע"מ לתקן. והנה לפי"ז הי' מותר אפי' שלא במקומ' דהא קיי"ל ביו"ד סימן עה"ר ברמ"א דמותר למחוק אותיות משום פתוח' וסתומה רק שלא

ישנה הכתוב לריעותא מחמת כן כמ"ש בט"ז וש"ך שם וכן נראה דעת תשובת בנין שלמה סי' כ"א וחת"ס או"ח סימן ר"א וכן מסקנת מהרמשי"ק יו"ד סי' רס"ו דלקדושה הדומה לו מותר לנתוץ ע"מ לתקן שאין זה דרך השחתה והיינו לקדושת ביהכ"נ דאנשים. ולענין קלה קדושה כבר נו"נ בזה גם בשו"ת דברי חיים ח"א סי' ג' ובח"ב סימן י"א וי"ג וצירף עוד להקל למכור הצריך לנתוץ בזט"ה במא"ה דפקעי קדושתה אפי' בשל כרכים כמ"ש המג"א בסימן קנ"ג בשם מ"ב דהאידנא פרנסי העיר שהכל נתנו וסמכו ע"ד אפי' בשל כרכים מותרים:

והנה בנדון דידן דאיכא כל הני לטבותא דאין כאן הורדה מקדושתה דהא הספסלים והשטענדער שיוסיפו בביהכ"נ ודאי יש להם קדושה כמו מדרגות הבימה וההיכל כמ"ש הר"ן בשם הירושלמי וכן קיי"ל בש"ע דכ"ז המה בכלל קדושת ביהכ"נ והא במהרמ"פ דן עליה משום לת"כ אלא משום דהמה בתלוש לא שייך משום ל"ת ופי' בחת"ס סי' ל"ב וכן בת' האחרונים דאיירי לפנותן לביהכ"נ אחרת אבל לשברו וכדומה ודאי דעובר משום לת"כ כמו בעצי הקדש ועכ"פ אין כאן משום הורדה מקדושה ולענין מכירה בזט"ה ודאי הכי עדיף דמקום זה אין לחשבו ככרכים לפימ"ש בשו"ת פנ"י סימן י"ז דכרכים לא חשיבי רק אם הולכים ושבים תדיר אבל מה שהוא לעתים רחוקים וביאת אורחים לא חשיב מפני זה לומר דאדעתי' דדהו נתנו דא"כ לא משכחת כפר, והנה בנדון יש לצרף ג"כ דעת הרא"ש ריש מס' ב"ב דלהרחיב מקום ביהכ"נ הוה כמו חזי ביה תיוה' ואיתא בחת"ס או"ח סימן ל"ג אקושיית השואל מ"ט אמרינן דלא לסתור אינן ביהכ"נ ורק משום פשיעותא ובחזי ביה תיוה' מותר מ"מ הא איכא משום לת"כ ותי' עפ"י דברי ר"י אר"ם שהביא הב"י סימן רע"ו דאוסר בשה"ק למחוק ע"מ לתקן ומבית אחשמונאי' אין ראיי' דא"א בענין אחר אבל בס"ת אפשר לסלק היריעה וא"כ בחזי בי' תיוה' דאי אפשר בענין אחר גם הוא מודה דמותר ואם להרחיב הוי כחזי תיוהא א"כ גם בזה מודה הר"י ארס"נ ובאמת כן איתא במ"ב סימן ל"ג בהדיא דבחזי בי' תיוה' או להרחיב לא שייך ביה משום לת"כ ופלא בעיני כי מרן חת"ס לא הביאו רק מסברא דנפשי' והנה לפי הנ"ל אפשר דגם הרב נ"י' שאסר יודה להיתירא בפרט אם ימכרו מדרגות הבימה וההיכל ויחיל קדושתן על המקומות כמ"ש בשו"ת דברי חיים באופן הנ"ל לא הודיע כלל להרב ולא הוה משום חכם שאסור דהתירא גם ממ"א מסתייע, ואבקש פני כבוד הדר"ג נ' להשיבנו הלכה למעשה. ולמצוה דרבים יחשב ויזכה עם כל אחב"י לראות בנין עולמים:

כ"ד דוש"ת

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן כה

ב"ה יום ב' ויחי תרנ"ז לפ"ק פה ברעזאווע יצ"ו. ברכות לראש צדיק ונשגב ה"ה כבוד ידיד עליון וידי"נ הרב הגאון המובהק כקש"ת מה"ו דוד ניימאן שליט"א רב"ד דק"ק פרעסבורג יע"א. ע"ד ספיקו במה דמהני מכירת בהכ"נ בז' טובי העיר במעמד אנשי עיר ודינא כמ"ש במס' מגילה פ' ב"ה דהלוקח יעשה בה מ"ש וכן פסקינן בש"ע או"ח סי' קנ"ג מ"ש מה דמחמיר ברמ"א בשם כל בו בציצית שנפסלו וכן בה' לולב בענין הושענות. והנה גם בדין ביהכ"נ איתי' מ' מגילה בפ' ב"ה במתניתן דף כ"ח ביהכ"נ שחרב אין נוהגין בו קלות ראש ופסקו באו"ח סי' קנ"א, ועוד הא בגמר' בעובדא דרבינ' דהוה לי' תילא דבי כנישתא דהוה ודאי כציצית שנפסלו דהא א"א לעשות בה כמצוותן וא"כ דינו חמור מציצית והושענה שאינו רק מצד חומרא דהא המחבר אינו מחלק בתשמישי מצוה ובביה"כ הוא מדינא דמתני' וע"כ החילוק הוא ביניהם דהכא הא אינו מותר בו לעשות צרכיו רק ע"י מכירה בדמים שאז חל הקדושה על הדמים. והוה כפדיון קדשי בד"ה והא באמת בשאלה והשכרה אסור כמ"ד בגמר' רק במתנה משום דאי לאו דהוה לי' הנאה וכו' אלמא דצריך לחול קדושתה על ד"א. וכמש"כ בש"ע סי' קנ"ג סעיף י"א, ואע"ג דגם המעות מותר ע"י זט"ה, המג"א ס"ק כ"ח העיר ע"ז ותירצו עפי"מ דאמרינן במס' שקלים ושבועות דקדושה שנייה קלישא אפי' גבי גוף הקדושה לכן באמת חל הקדושה על המעות אלא דאח"כ ניתר ע"י תנאי דזו"ה כמ"ד במנורה ביו"ד סי' רנ"ט דמותר לשנות לדבר רשות עפ"י זט"ה בלא פדיון ובאמת במג"א הקשה על ביהכ"נ גופא למה צריך פדיון מ"ש ממנורה ותי' עפ"י הר"ן כיון דעיקר' לומר דבר שבקדושה חמור' וא"א שתפקע קדושתן בכדי, וראיתי בר"ן שם שהביא דברי הרמב"ן שהקשה איך מועיל פדיון לבה"כ הא כל דבר שראוי' לקדושה אין פודין וגם הביא דברי התוספתא דאבני היכל שנפגמו ונגממו אין פודין אותן אלא גונזים, ותירץ דביהכ"נ תשמישי מצוה ולאחר הפדיון כעבר זמן מצוותן והוה כסוכה לאחר החג, ולפי"ז הי' לדמות ג"כ כמ"ש הד"ג לציצית והושענה אלא דמ"מ הא עדיפא שמחליף קדושתן על המעות ובציצית והושענה ל"ש דבר זה דהא מחמירין בהן בדומה לתפילין וס"ת ובזה לא שייך פדיון משום קדושתן, ועיינתי בתוספת' הנ"ל והביא שם מיד ומעשה בא' שלקח ביהכ"נ של אלכסנדר' ועשה בו כל צרכיו לא אסרו אלא שלא יהי' שם ראשון קרוי עליו אלמא דביהכ"נ פקע קדושתה ע"י לקיחה וכן הבין המג"א ס"ק כ"ב ועוד הא קיימ"ל דמהני תנאי כמ"ש סי' קנ"א ובציצית וכדומה לא שייך תנאי דעיקרו של דבר היא לענ"ד משום נדר ונדבה לקדושה דהא אפשר להתפלל ולעשות דבר שבקדושה בלא"ה אלא שע"י נדר ונדבה לקבוע מקום

קדושה עדיפא וכיון דרק עפ"י רבים נעשה נדר ומקודש לקדושה מהני תנאי וכמו חרמי ונדרי צבור כמ"ש ביו"ד סי' רכ"ח, משא"כ בציצית וכש"כ קדושה שמעצמה קדוש לא שייך תנאי ולא פדיון, זה נלענ"ד ללמד זכות על הקהילות בכל אתר ואתר כך מנהגם ומה יעשו בפרט באי אפשר להפסיד דבר שילך לאבוד ואפשר כי ח"ו יבוא לידי ביזוי יותר כי יבא לידי הפקר ועיי' במג"א ס"ק ה' לענין גבוי מעות לצורך ביהכ"נ:

וגם שמעתי קולו קול אלי מכבוד הד"ג לעיין במ"ש בדברי הרשב"א בסוגי' דש"ש במ"ש על הדרשא דלו ולא לאורו דמשמע דבת אורו הוא ושמעינן מניה דמותר' בהנאה והקש' דאימ' לו ולא לאורו וכמש"ל דאין שם תרומה חל עליו ולעולם דאסור בהנאה וכמו דדרשי' לו ולא לשקו גבי ראשית הגז דפטור לגמרי, וה"נ אימא לו ולא לאורו ותי' בשם ר"ת דהתם מענינו דקרא והכא מענינ' דקרא דהא דרשינין ביבמות מדר"א דתורם מן הרע על היפה תרומתו תרומה, מקרא דלא יש וגו' וע"ז הקשה כה"ג קשה כברזל דזה לפי האמת דשם תרומה חל אבל בלא"ה האיך נכניס תרומה טמאה לתורם מן הרעה על היפה לפי קושי' של הרשב"א כלומר דאסור' בהנאה, ואפשר לומר לפי חומר הקושי' דקצת חסרון ישנו בלה"ק דמה שייך כאן הלשון ענינא דקרא לפי תירוצו דא"א למדרש הכי דפטור לגמרי. אלא דנלענ"ד דודאי אין קושי' הרשב"א דלא יהא עליו שם טבל כיון שנטמא דמהיכי תיתי שיפקע איסורו הלא לכ"ע דרשינין מקרא את משמרת תרומתי ב"ב תרומות מה טהורה אי"ל אלא משעת הרמה גם ת"ט אין לך וגו' ומהכא למדי' דטבל טמא אסור בהנאה א"כ מוכח להדי' דשם טבל חל עליו עיין במל"מ ה' תרומות פ"ב דמסיק לשיטת תוספ' אסור מה"ת וכן בפסחים דף ל"ג דדרשינן מהך דלו ולא לאורו לריה"ג דהחמיץ מעיקרא אינו קדוש היינו שאין שם תרומה עליו אבל הוא טבל באסור' כמ"ש התו"ס שם ודעת הר"ש במ' תרומות דה"ה נטמא מעיקר' אין שם תרומה אבל מ"מ איסור טבל עליו וכן מוכח בירושלמי פסחים לענין מנשתחו' לכרי קידם שנתחייבה בתרומה ואח"כ נתמרח דחייב משום איסור ע"ז ולא משום טבל משום דקל על החמור אינו חל, אלמא דמשום חלות איסור אתינן עלה, וא"כ כל קושי' הרשב"א אינו רק שלא יהי' עליו שם תרומה כמו החמיץ מעיקר' לריה"ג בפסחים הנ"ל ולדעת הר"ש בנטמא מעיקר' והנה הא בזה מחולק תרומה מראשית הגז, דבראשית הגז אין בו רק מצות נתינה אבל אינו טבל כמ"ד במס' חולין דף קל"ו וא"כ כיון דדרשינן תתן לו ולא לשקו אין כאן מצות נתינה וממילא אינו מן החיוב אבל הכא אי דרשינן תתן לו ולא לאורו היינו על נתינת תרומה שאינ' עלי' שם תרומה אבל לענין איסור טבל נשאר כשאר טבל, וע"ז קאמר מענינו דקרא וכיון שכן תירץ ע"ז כיון דדרשינין מדר"א דתורם מן הרע על

היפה הוה תרומה ומלא תשא עליו וגו' עכ"ח ה"נ שם תרומה עליו דאל"כ ל"ל קרא דלא תשא הא מדאיצטרך לו ולא לאורו דאין עליו שם תרומה בת"ט שאסור בהנאה לפי ס"ד כקושי' רשב"א ש"מ בתורם מן הרע על היפה דיש שום הנאה דתרומתו תרומה דאל"כ לשתוק קרא מתרווייהו וידעינן ממילא מק"ו דאם מן הרעה על היפה דמיירי בהיתר הנאה אין ת"ת כש"כ בתרומה טמאה וכבוד הד"ג נשמר בזה דאיצטרך עכ"פ דלא נימא דלא מהני בתורם מן הרעה על היפה ולהנ"ל אתי שפיר דילפינין לי' מדאצטרך לו ולא לאורו דקמל"ן דאין ת"ת א"כ שם דתורם מה"ר על היפה ת"ת דאל"כ לשתוק מתרווייהו ויעיין שם בתמורה בתוס' ד"ה דקרא ל"ת עלי' לרבא מיותר לדרוש הכ' ועוד אמר מר דאצטריך משום דלא נימא דהוה כב' מינים ולענ"ד הא דרשינין מקרא בהרימ' מחלבו דהיינו יפה ואי משום ב' מינים אפי' מן היפה עה"ר הוה אין ת"ת ובאמת בתרומות פ"ב מ"ו כללא כייל במתני' דדוקא מ"ש כלאים זה בזה הוא דהוה ב' מינים כמו דדרשינין בבכורות דף כ"ג ד"ה מחומרי' שבקרא:

וכשלמדתי בסוגי' לא זכיתי להבין דברי מרן חת"ס או"ח סי' ק"נ בדרשא אליבא דר"ע משבת קי"ד דאת"ל לר"ע נונ"ד אין קרבין ביו"ט דהכ' פירוש' דס"ד דס"ל קרבי' משום דדריש לכם ולא לנכרים ועולות קרבים דזה גופא או"נ וא"כ ה"א דגם אברים ופדרים קמל"ן עולת שבת בשבתו וע"ז קאמר דאינו אלא דס"ל נונ"ד אין קרבין ואייתר לי' קרא ליוה"כ, ואני בעניי לא מצאתי שנדרש כן והא רש"י ז"ל שם פי' דעולת שבת בשבתו הוה התירא ואיסור' איסור' עולת שבת בשבתו דהיינו בשבתו ולא ביוה"כ והתירא דשבת דהיינו של שבת ביו"ט וא"כ אדרבה איצטרך קרא להתיר והפירוש משום דאין נונ"ד קרבין להכי אצטריך להתיר אבל לאסור ביו"ט האיך רמיזא וכן פי' התוס' בשבת דף כ"ד, ואם מצאתי חן בעיני הד"ג יודיענו ללמד דעת קדושים, ידידו הדושתיה באה"ר:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כו

ב"ה ר"ח סיון תרס"ט לפ"ק פה מאד יצ"ו. שוי"ר על ראש כבוד ידידי הרב הגאון מו"ה חיים פריעד ני' אבדק"ק סענטפעטער יצ"ו. ע"ד שאלתו להורות הדרך ע"ד חמור ונשגב והוא אשר מקדמת דנא אשר בעת שהי' שם הגאון מהו' חיים סופר זצ"ל והוא קבץ כסף נבחר מאנשי גלילות לבנין בית המדרש ובנה אות' על תלו ולמדו שם תורה ברבים עם בני הישיבה נ"י ובל"ס מתפללי' שם ג"כ בדבר שבקדושה כנהוג והוא ז"ל גמר אומר בדברי גזרו' וקללת חכם שלא לשלוח יד בביהמ"ד הנ"ל ולפני ימים ימימה הי' דעת הקהל לבנות במקום הנ"ל ביהכ"נ חדש ושאלו עד"ז להרב הגאון פוטנאק ז"ל וכן נכתב

בתשובתו בת' נהרי אפרסמון כידוע ולהתיר' יצא ממנו אך ורק באופן שיבנו וקודש ביהמ"ד במ"א עד גמירא, ויסוד ההיתר ע"ד מ"ב שהביא המג"א סי' קנ"ג ס"ק ט"ז ואם כי המג"א פליג עליו מ"מ סמך ע"ד ת' דברי חיים סי' י"א י"ב י"ג שדעתו כדברי ונ"ב דבבנו ביהכ"נ חדש' מותר לאחר סתיר' ביהכ"נ הישנה בעצים ואבנים וכמ"ש בא"ר וכן דעת התשובות פנ"י סי' ז' (עיי' בת' הרי בשמים סי' א) וא"כ כיון דעצם הסברה דמ"ב דמאי איכפת להו בעצים ואבנים כיון דיש להם ביהכ"נ אחרת ופקעה הקדושה מהישנה ואלא על חדשה כמ"ש במג"א סק"ד ועיי' בחת"ס או"ח סי' ל"א וע"כ סברת הגאון בת' נ"א דזה מהני ג"כ לגזיר' הגאון מהו' ח"ס ז"ל דאומדים דעתו ג"כ באופן זה ומה איכפת לי' כיון דישנה ביהמ"ד חדש בבנוי' כמו הישנה והביא עד"ז דברי המהרי"ט בת' סי' ס"ג לענין מצוה לקיים דה"מ דאזלינן בתר אומדנ' ולא בתר דבריו. והנה בזמן ההוא לא הי' צריכי' לכך כי בנו הביהכ"נ במ"א ועתה ברצונם לבנות במקום בית המדרש בית החברות ובית התבשיל השייך לזה וע"ז דן כבודו נ"י כי עפ"י סברת דברי מ"ב לדברי זה ג"כ מהני כיון שיבנו ביהמ"ד אחר פקע הקדושה ממנו וממילא מותר מקום ההיא לאחר הסתירה וגם בנין בית החברות הוה מצוה לפקוח ע"ד רבים וכיו"ב, והנה הארכתי בההוצאות הדברים מפני שעל יסוד זה סובב דעתי הפעוטה והוא במ"ש בת' נהרי אפרסמון לסמוך ע"ד מ"ב כמ"ש בת' דברי חיים:

והנה בת' חת"ס או"ח סי' ל"א השיב להחמיר כדברי מג"א וכן בת' בית שלמה סי' כ' עד כ"ז ואני מתלמודי תלמודים ומצרן חת"ס וידעתי בטח כי רבותי נ"ע שלשה תלמיד' מרן חת"ס לא הי' נטין מדבריו וגם הגאון מהו' ח"ס ז"ל הי' מתלמודיו ובל"ס שלא הי' עשה דבר נגד דעתו, ודאי דבריו וגזירותיו הי' ע"ד כן, ועוד נראה כי גם בת' דברי חיים חזר קצת מדברי' בסי' י"ד עיי"ש, ועוד כי בת' הנ"ל צירף להתירו בענין נתיצת ביהכ"נ של עזר' אנשים לעזר' נשים ועל דבר כי קדושת' קלה מביהכ"נ של עא"נ. ובזה לית' משום לא תעשה כן וגו' עכ"פ דס"ס הוה ג"כ קדוש' ואינה רק הורדה מק"ח לקלה ואין זה דרך השחת' אבל לבנין של חבר' חופין הוה אם כי דהוה ג"כ לצורך מצוה מ"מ עצמות' חולין וכש"כ בית התבשיל שלו ואיכא ודאי חששא משום לא תעש' כן ואם כי דמותר לסותר' לאחר בנין החדש אבל הא העצים ואבנים לדברי המג"א בקדושתיהו קיימ' ופשיטא דאם יבנו במקומ' אי אפשר מבלי השחתה ומטלטלי, ג"כ אית בהו משום לאו הנ"ל כמ"ש בחת"ס סי' ל"ג ובדברי חיים עיי"ש במ"ש על דברי מהרמ"מ, ע"כ לענ"ד כי גם הגאון בעל כ"א לא סמך ע"ד מ"ב רק משום צורך ביהכ"נ אבל לצורך חולין להשליך אבני קדש הי' חושש לדברי מג"א שכפל דברי' בס"ק ל"ז, והאחרוני' שסמכו ומצרפי' ג"כ דברי ת' פנ"י

עיינתי וראיתי שם שלא עשה רק לסניף והי' שם כמה התיר' דבני המקום בנו משלהם וגם החשוב העיר כמו כפר וגם כי שם הוה עובד' שנשרף הביהכ"נ ובנו במק"א ואחרי שגדרו גדר סביב מקום הישנה כמ"ש ג"כ מהרמ"ל הביא' במג"א לא הי' מנוח מפני דריסת הגוים שפרצו פרצות וזלזלו במקום ק' ע"כ נטה להקל וכל עצמ' שאנו מקילי' בבנין ביהכ"נ שלנו למכור העצים והאבנים שנשתיירו מסתיר' הישנה משום דמקומות שלנו חושבי' ככפרים כמ"ש המג"א בשם מ"ב וכן בת' פנ"י הנ"ל דאינ' כרכי' רק מקום ירידי' ושווקי' שיושבי' שם הסוחרי' ממקוונו' אחרים זמן זמנים טובא וישיבת כרכי' לדידהו הוה כמו מיעוט' דמיעוטי, אבל בברור לנו שהי' בנוי ממעות דעלמא וגם באים ממקצת מקומות הסמוכי' לביהכ"נ וכגון בימים הקדושים וכיו"ב וק"ו לצורך ישיבות בחורים ודאי הוה דינו ככרכים הנ"ל ועכ"ח צל"כ לדברי חת"ס בת' סי' ל"א הנ"ל דאל"כ הי' נגד דעת המרדכי הישן שהביא הב"י דס"ל דבשל כפרים אפי' בבנוי ממעות דעלמא מ"מ אמרינן כיון דלאו ביאתם למקום ההוא אדעתי' דההוא מקום נתנו אלא דע"כ כיון דאיכא תרתי מעות מדעלמא וגם לפעמים באים מעלמא אפי' שלא בקביעות חשיב ככרכים ממש, ולצורך ישיבה חשב בת' פנ"י ככרך דמה"ט מתא מחסי' חשיב ככרך אם כי שלא הי' כרך ממש ורק מפני שהי' ר"א דר שם והי' מקום קבוץ ישיבה חשב' ככרך ומשום דעל דעתי' נתנו ע"כ תלה בדעת' ג"כ וכמ"ש המג"א בס"ק י"ז ומעתה יש לי ג"כ לדון במ"ש הגאון בעל נ"א שהביא לראיי' מדברי מהרי"ט סי' ס"ג דעפ"י אומדנא מורי' דברי המצוה לענין מצוה לקיים דה"מ:

והנה שם בתשוב' הי' כמה התיר' לסניפי' דלדעת כמה פוסקים לא הי' בי' משום וולדה"מ וגם הי' נאמנו' בנו שכן הי' ניח' לאבוהו במעות עניים הנ"ל לתלמוד תורה, וכבר כתב הרדב"ז והח"צ בתשוב' הביאה המחצהש"ק סי' תנ"ג סק"ח דאין לסמוך על התשוב' אם לא יסתעפו סניפי התירי' שהי' בעובד' של בעל המשיב, ומה"ט תמוה' לי' ג"כ במ"ש האחרונים ע"ד תשו' פנ"י שדעתו ג"כ כדעת המ"ב ובאמת גם בת' פנ"י הי שאירית היתיר' לסניפי'. כמ"ש לעיל, וגם כי עיקר דברי בעל נ"א תמוהי במ"ש לדון לפי אומדינ' דעת הגאון מה"ו רח"ס ז"ל לאמור ומה איכפת לי' כיון שיש ביהמ"ד חדש, ולענ"ד הא יש אומדינ' להיפך כמ"ש במ"ס בב"ב דף קל"ח בענין שכ"מ שאמר תנו מאתיים זוז לפלוני בני בכור כראוי' לו נוטלן ונוטל בכורתו ועוד מימר' כיו"ב בבע"ח ופריך בגמר' דילמא כראוי' לו בחובו ובכורתו ומסיק בגמר' דהא מני ר"ע היא דדריש לישנ' יתיר' וכן קיי"ל בח"מ רנ"ג, וא"כ ה"נ דלמה הי' צריך הגאון ז"ל לגזור בחומר דברי' שלא לשלוח יד בביהמ"ד הנ"ל הא בלא"ה כיון שקבץ המעות מהגלילות וגם לצורך בני הישיבה הא דינ'

ככרכים ועכ"ח דעתו שלא יסתור בשום פנים להתירו אפי' למאן דסמוך ע"ד ונ"ב הנ"ל, ועוד הדבר תמוה לומר מה איכפת לי'. זה גופ' איכפת לי' דאם יבנה ביהמ"ד חדש ופנים חדשות בא' לכאן על זה לא גזר ולא חלה עליו דברי הנוקפים בלבות בני האדם וא"כ ודאי איכפת לי', ועוד דאם יבנה ביהמ"ד חדש יהי' דינו כבשל כפרים משא"כ זה שרוחו קבצם זה הנלענ"ד ע"כ אין בידי לצרף להתיר'. ומעתה מה שכתב כבודו משום דחזי תיוה' קצת ועכ"פ ספיקו הוה באמת גם בחת"ס סי' ל"א חשוב תיוה' אפי' אם אפשר להסיר הסכנה בשעתי' מ"מ מה מועיל לפי"ד דהא לדברי המהרי"ט שהביא המג"א ס"ק ל"ז המקום עומד בקדושתו ואי אפשר לפי"ז לבנות עלי' בית חולי' וכש"כ בית תבשיל שעושי' בו עפי' רוב גם דברי' בזויי' וכמ"ש בחת"ס באות' תשוב' סי' ל"ד הנ"ל:

וראיתי מ"ש הדר"ג דבית החברות הוה ג"כ דבר מצוה למען לפקוח ע"ד רבים, ודאי כן הדברים אך מה מועיל לענין סתירת ביהכ"נ וכש"כ ביהמ"ד הא פסקינן בסי' קנ"ג סעיף ו' דאין מוכרים ביהכ"נ וכש"כ ביהמ"ד רק להספקת תלמידי' ולהשיא יתומים, ובמג"א דגם לפדיון שבוים וזה לית' בבית החברות הנ"ל וכש"כ אסור סתיר' והנא' בק"ו:

וראיתי שארית דבריו במ"ש אם יש להקפיד בעובי החומה עיי"ש בת' בית שלמה בסי' כ' עד כ"ד הנ"ל האריך קצת בעניני של דבר זה ומפני שאין נ"מ לפענ"ד הנ"ל ע"כ לא באתי לישא וליתן בזה, ואתו רב סליחה שאין בידי להיות אתו בהסכמ' אח' לפענ"ד ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כז

ב"ה ה' מאד יצ"ו תרס"ו לפ"ק. שלום לכבוד ידידי הרה"ג וכו' מד"ה חיים צוקער נ"י האבדק"ק כ' האללאס יצ"ו. ע"ד כי אפשר הצורך לפניו להראות מכתב הלוטה פני אקרו"ט יצ"ו. ע"כ לא באתי בשום מו"מ של הלכה וגם כי אינו ברצוני להעמיד ע"ע הוראה כזו. בענין קדושת ביהכ"נ ע"כ באתי בזה בפנים שניות מה שראיתי איזה דברים בענין כזה. והנה מ"ש הגאון בבית שלמה להחמיר כ"כ בענין משיכת כותל ע"נ לשטח אויר ביהכ"נ נראה לכאור' מתשו' מרן חת"ס סי' כ"ו שהי' כתוב למורי הגאון שהי' אח"כ בק"ק טאפאלשאן ז"ל אשר שם זכיתי לצוק מים ע"י. וג"כ הי' כמ"כ שהמשיכו עזרת נשים לתוך עזרת אנשים והית' השאלה ע"ד מקומות ומפני היזק חלונות. ונראה שלא חש כלל ע"ד כי הורידו לאויר ביהכ"נ של עזרת נשים וע"כ ס"ל דאין זה הורדה או משום דעזרת נשים כחדא קדושה עם ביהכ"נ או כיון דאינה רק אויר לבד אין בזה ממש הורדה ועדיף מהא דמג"א סי' קנ"ד ס"ק י"ד וגם ודאי שהי' צריכי' לסתור ולבנות כמובן ואם הי' איסור בדבר ודאי הי' מעיר ומעורר על העבר ונהירנא כי גם בטאפאלשאן בהיותי

קטן עשו כן וידעתי שהי' צווחו עד"ז וגם מ"ו הגאון ז"ל הי' נגד מעשה זו אבל כמדומה וכמעט בטח דכירנא דרק מפני שלא הי' הגיטער של עזרת נשים השנייה ונשוכין עד התקרה כמו שהי' בראשונה כנהוג. ובתשובות מהרש"ם סי' י' ראיתי שלמד היתיר' על כל הנ"ל וגם לכתחיל' ובתשו' בית שלמה סימן כ"ח שהזריח גם בתשובה סי' כ"א וסי' כ"ב אינו רק בדיעבד כמ"ש שם ושניהם לא הזכירו דברי חת"ס הנ"ל: ועוד באתי להעיר מ"ש בתשובת בית שלמה שתמה על השואל מניין לו שאסור מחיק' לצורך הידור השם הקדוש לבד. ולענ"ד הדבר תמוה וכי יאמר זה הדבר מותר ח"ו ודברי נוב"י סי' ע"ה מהדו"ק ומהדו"ת סימן קס"ט ידועי' בענין דבקות אותיות השם דלחד תי' בב"י דאם נעשה הדבקות לאח"כ אינו פוסל אסור לתקן במנחיקו כיון דא"צ אינו ע"מ לתקן ומי יאמר שאינו מהודר יותר בלא דביקות וראיתי בסי' ע"ח מהדו"ק מביא דברי מהרמ"פ מ"ש בנגיעת רגל הה"א לגגו אפי' אינו פסול ונ"מ הקל מפני כתב יושר ועד"ז השיב דזה רק לס"ד דס"ל דלא הוה משום חק תוכות ואין צורך למחיקה רק לגרור משא"כ לבסוף דס"ל דהוה משום ח"ת מודי לאסור' ועיין בכת"ס סי' קמ"א ומה שהשיב ע"ז ומ"ש השואל שם דיש לחלק בין סתירת ביהכ"נ ל"נ השם מפני שקדושת ביהכ"נ נפקע ע"י טובי העיר במעמד אנשי העיר, הנה כן מבואר בחת"ס סי' כ"ג ועוד שבביהכ"נ אי אפשר בענין אחר משא"כ בתקון שמות הקדושים אפשר ע"י סלוק היריעה כמ"ש הר"י אכסנדרי שהובא בב"י סי' רע"ו ועיי"ש ומ"ש החת"ס עליו ממס' ע"ז דף נ"ב ובאריכות ביו"ד סי' רס"ז ומצוה ליישבו ומ"ש בתשו' בית שלמה לראיי' מבנין הורדות בב"ב דף ג' דלחד תירוצא דלא חזי בי' תיוה' ומ"מ ליכא משום איסור נתיצה אע"ג דא"א דלפקע קדושתו וה"ה דברי משאת בנימין סי' ל"ג. לענ"ד דגם זו לא תברה לפי מ"ש בתורת חיים שהקשה אתירוצא דקאמר בגמ' דליכא משום פשיעות דמלכות שאני דלא הדרי, והקשה הוא ז"ל מ"מ למ"ד משום צלויי' הא איכא דכל זמן שסתרו ובנו דהי' משך ג' שנים כמ"ש בגמר' דף ד' א"כ בטלה הקרבת קרבנות ותי' למ"ד קדושה ראשנה לא ביטלה מקריבי' אע"פ שאין בית ולמ"ד דבטלה בלא בית י"ל דעשו קלעים דהוה במקום מקדש כמ"ש ר"א כשבוני' בהיכל עשו קלעים, והא לדעת הרז"ה במס' ע"ז דף נ"ב הנ"ל אבני היכל וביהמ"ק יש להם פדיון דאינם רק קדושת בדק הבית וא"כ פשיט' דפקע קדושתה ואפשר שחל הפדיון על הקלעים אלא שהרמב"ן שם במס' ע"ז הביא דברי התוס' דמס' מגילה דאבני היכל שנפגמו אין להם פדיון והוכיח מזה דהם קדושת הגוף כמו כלי שרת וקרבן, אלא שהחת"ס באו"ח סי' ל"ח תמה עליו שהוא נגד הש"ס מס' כתובות דף ק"ו ובמל"מ הלכות בית הבחירה פ"ב נראה מדעתו שאינו רק מדרבנן דלא אורח ארע' להדיוט כמ"ש

בגמ' במס' ע"ז על אבני מזבח ששקצו ול"י עיי"ש, ובלא"ה י"ל כיון דבגמר' מס' כתובות וכן במס' שקלים מוכח כן ולא הביאו דברי התוספ' ז"ל כמ"ש הרא"ש במס' חולין אם יש איזה תוס' שהוא נגד התלמוד ולא מובא בגמ' ידוע דלא ס"ל כוותי' וכיון שכן אין כאן חשש נתיצה כיון שיצאו מקדושתן ע"י פדיון. וע"ד נלענ"ד דשאני ביהמ"ק דמצוה בפני עצמו לרומם ולפאר בית מקדשינו כמ"ש הרמב"ם פ"א מה' בית הבחירה והוא מקרא דעזר' ע"כ מותר לסתור ע"מ לבנות בנין מפואר ומהודר משא"נ בשה"ק לא מצינו רק משום מצות ז"א ואנוה' ודברי מהרש"א וכפות תמר תמרים במס' סוכה ידועים ומובן כי מצות חלוקים זה מזה דהדר ופאר בבית המקדש מצוה בפני עצמו וכמה דברים מצינו במקדש ומצוה לפארו ואינו מעכב כמ"ש הרמב"ם אם בכח הצבור להטיח בזהב וכן במנורה המצוה בזהב ומ"מ כל מתכת כשר וכן בקרבנות מצינו בפרה דנפדה ע"ג מערכ' אם מצא נאה ממנה וכן במנחות לענין קרבן שמנה עיי"ש זה מצוה בפני עצמו במקדש ע"כ חילוק גדול בין מצות פאר והדר במקדש להתיר נתיצה לצורך תקון כזה: ועוד ראיתי במ"ש בתשו' בית שלמה בענין דברי הריא"ס ומרדכי וכן ליישב דברי רמ"א עם המחבר סי' רע"ו בסברא אם התיקון בשעה שהוא גורר דהוה המחיקה ותיקון כאחד גם הריא"ס מודה דמותר לכן בדביקת אותיות לכ"ע מיתר משא"כ בדבוק כרעי' דה"א דא"א משום ח"ת וצריך לגרר רגלו קודם התיקון ובאמת ה"ה דברי ש"ג בפ"ד דמס' שבועות אבל כל האחרונים בתשובותיהם פירשו הך דהריא"ס בפשיטות משום דאין ברור פסולו של הה"א דבוק מעט כמ"ש בחת"ס יו"ד סי' תס"ז ונסתייע מדברי מהרי"ק וכ"ד הנוב"י הנ"ל. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כח

ב"ה ג' פ' שמות בנ"י תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. שוי"ר לכבוד ידידי הרבני החריף יו"ש מו"ה פנחס זעליג כ"ץ שווארטץ נ"י בישוב מאנדאק יצ"ו. ע"ד אשר בקהלתו צריכים לחדש בנין המקוה ואין בידם חיל להוצאות הנ"ל ורק ע"ד כי ביהכ"נ אשר ע"י מעוט מקומות נשארו אנשים במחנ' בבא מקום ואם הי' מקום להוסיף מקומות בידם למכרם ועי"כ יהי' הכנסה רבה לקהל ויעלו הדמים לבנין המקוה ורק כי אין מקום להוסיף רק אם יעבירו הבימה ממקומה לצד הדלת כמו חצי מעטער יוסיפו י' מקומות בינו לבין אה"ק. אי שרי לעשות כן מפני הורדה מקדושה כן תוכן שאלת מעל'. והנה לענין הורדה מקדושה אפשר שאין בזה חשש הנ"ל כי בכל מקום בביהכ"נ קדושה חדא הו' ודוקא לענין הורדה מקדושת עזר' אנשים לעזרת נשים יש בזה מחלוק' גדולה בשו"ת אחרונים עי' בת' בית שלמה או"ח סי' כ"א כ"ב כ"ג ועוד בת' דברי חיים סי' י"ג י"ד ח"ב ובת' בית

שלמה החמיר בזה. ובת' ד"ח נוטה להקל ע"י מכירה אבל בבית הכנסת עצמו לא ראיתי איזה הורדה ממקום למקום כי עזרת נשים ודאי קדושתה קלה דאין בו תפיל' רבים ולא קריאת התורה וכמה מ"ע שהז"ג דלא שייך בנשים והוה שפיר הורדה מקדושה כמ"ש בת' הנ"ל ועי"י בת' מהר"י אשכנזי כיו"ב משא"כ בביהכ"נ עצמ':

אלא דלענ"ד הא יש בזה טעמים להחמיר כי אם הבימה ע"י בנין וקבוע בארץ יש בו משום נתיצה אשר עד"ז נאמר ל"ת כן וגו' ורק לצורך ביהכ"נ עצמ' מותר כמ"ש הרמ"א בסי' קנ"ב בשם המרדכי עיי"ש ורק כל זה אם הוא צורך בנין עצמ' אבל בנ"ד שהוא רק לצורך מקומות לישב מפני הכבוד במקום גבוה לא אדע אם זה חשיב צורך בנין הלא יש מקום לישב מאחורי הבימה וכי מפני הכבוד או מפני רווחא למקום נאמר לצורך בנין הוא ולדחות כבוד מקום הבימה. ובת' הרא"ש כלל ה' סי' ג' הביאו מרן חת"ס או"ח סי' כ"ו שאין שום מעלה או ריעותא בתפילת ביהכ"נ במקום מעלה או למטה ממנה אלא מפני כבוד ורווחא וא"כ אין כאן משום בנין וכבוד ביהכ"נ עצמ' ואדרבה נהפוך הוא לשנות כבוד הבימה ממקומה וא"כ יש בו משום איסור נתיצה לענ"ד. ואם הבימה אינה קבוע ונבנה בארץ יש מקום להקל עפ"י תשו' דברי חיים ח"ב סי' י"ד שהקל בכהגוו"נ באה"ק שאם הוא מטלטל ואינו קבועה עפ"י פירוש' במהרמ"פ. וכן דעת החת"ס לפרש דברי מהרמ"פ וכבר כתב כן בסי' כ"ב באו"ח עיי"ש אלא דפשיטא דבימה זו כמו ברוב מקומות קבוע בקרקע א"כ לא שייך היתר הנ"ל:

ושנית יש בו מ"ש מרן חת"ס באו"ח סימן כ"ח על אותן המתחדשין להעמיד הבימה סמוך לאה"ק נגד דעת הרמ"א בסי' ק"נ להעמיד הבימה דוקא באמצע ביהכ"נ ונשענ' ע"ד כ"מ פי"א מה' תפילה דהיינו בביהכ"נ ספרדים הבימה לבסוף לצד מעריב ולמד עליהם זכות עיי"ש שהוכיח החת"ס שלכ"ד וכתב דאפי' לדעת הכ"מ היינו דוקא בבנין ביהכ"נ חדשה לגמרי אבל אם מתקני' הביהכ"נ הישנה ואפי' אם סתרי לגמרי ורק בונין במקומו אסור לשנות הבימה ממקומה מטעם שנאמר בפסיקת' והקימותי את המשכן כמשפטו ודרשו רז"ל מה משפט לקרשים אבא קרש שנתן ועמד בצפון וכו' אסור לשנות לדרום וכן להיפך ומה"ט הי' המהרי"ל ז"ל רשם בקרשי הסוכה ועי' במהרי"א או"ח סי' ג' שהביא ג"כ סמוכין מדברי מג"א סי' ח' סק"ו עיי"ש. ומה"ט תמיהה לי ע"ד תשו' יד יצחק סי' קכ"א מהגאון מטאכטשווא כ"י וכן כתב בת' הרי בשמים סי' א' עיי"ש אשר דעתם דלזה מהני כמי מכירה ע"י זט"ה במעמד אה"ע. והלא דברי חת"ס ות' מהרי"א כנגדם דהא אפי' אם מביא עצים ואבנים חדשים אם בונים במקום ביהכ"נ הישנה אסור לשנות ממקום הראשון שהרי מתרץ בחת"ס על דבר בנין בית שני תותבב"א שהי' גדול

מראשון מ"מ לא נשתנה מקומות המזבחות ומכוני' בערך שהי' בבנין ביהמ"ק הראשון וא"כ אשר נאמר במקר' ער"י ער"י בעוה"ר והי' הכל מחדשים שבאו מדברים שהי' חולין והקדישו מחדש ומ"מ לא שנו מקומן וא"כ מה מהני לזה מכירה ע"י ז' טה"ע במעמד אה"ע דלא אמרינן רק שעי מסירה זו יצאו לחולין מ"מ זכו הכל במשפט הראשון וע"כ יליף לי' הפסיקת' מלשון משפט כלומר דיש להם זכייה במשפט ואינו מטעם הורדה רק כאדם שיש לו זכייה במקומ' כמשפטו והא לא מהני מכירה רק לענין הורדה מקדושה או לענין לאו דלא תעשו' כן דכיון שיצאו מקדושתן ע"י מכירה זו ליכא טעמי' דהורדה וליכא לאו דל"ת אבל לענין קרש שזכה אין זה שייכות כלל וזה פשוט ולא אדע דעתם הרמ' בזה והא הביא חת"ס בת' הנ"ל דברי מהרי"ל שרשם הקרשים של הסוכה מה"ט והא לאחר הסוכ' אין בהם משום איסור מוקצה משום שחל ש"ש עליהו כמ"ש הר"ן ר"פ ב"מ במ' שבת ומ"מ שייך בהם קרש שזכה בצפון וכו' וע"כ כהנ"ל דאפי' לאחר שנעשה חולין מ"מ אם שוב בונין באותה מקום צריך לתקן כמו בראשונה מטעם קרשה שזכה בצפון וכו'. ומטתה בנ"ד דאיתא בי' כל הני טעמים לא אדע להמציא היתר דאי משום צורך מצות טהרת מקוה אשר ודאי עומד ברומו של עולם מ"מ מי יימר דמותר לצורך מצוה זו ובסי' קנ"ג סעיף י' וי"ג אינו מתיר רק להספקת תלמידי' ולהשיא יהומים ובמג"א הוסיף להתיר גם להשיא יתומים ולפדיון שבוים ובסעיף ג' בנגמר הביהכ"נ אסור אפי' לצורך פדיון שבוים, אלא יגבו מן הצבור ע"כ בנדון ג"כ אני אומר דודאי אם לפנינו מצות בנין ביהכ"נ ובנין מקוה ודאי הי' מקום לומר דבנין מקוה קודם ועיי' בת' בית שלמה סי' כ"ה אבל לדחות לאו דלא תעשה ואיסור שנויי מקום דהוה כולה בקום ועשה האיך נדחה מפני עשית בנין המקוה, ועוד אין בידי להבין מה זה לומר שאין בידם לבנין המקוה אם יש מעות לקנות למה לא יגבה לצורך מקוה שהוא ענין גדול עומד ברומו ש"ע וכמ"ש בש"ע לענין פ"ש דלזה נגבה מהצבור וע"כ אין בידי ד' היתיר' בענין זה ואדרבה יתאמצו להוציא הוצאות לבנין המקוה מכיסם ובעל הגמול יענה הכל ולא יחסר להם המזג בנכסי' ולא יתהנו מהקדם ביהכ"נ לדבר גדול כזה ומעולם לא נשומע להתיר דבר בביהכ"נ מפני מצוה אחרת ובכן יתברכו ממעון הברכות ברב שפע ושלוה וינהגו כמו בשארית הקהל ישראל אשר כל או"א וצדק משלו. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן כט

בהי"ת אול"י ה' צ"ה מהר' יהפך לשו"ש תרעא"ל מאד. שוכ"ט על ראש חביבי ה"ה כבוד האברך כמדרשו חריף ובקי ונו"ה ונכחם מענדל גאלדשטיין נ"י בק"ק האדאס יצ"ו. אתך

הסליחה כי לא באתי עד הלום להשיב דבר מפני כי טרדותי מרובי' וגם כי בימים אלו שהי' לבי בל עמי מפני התלאות אשר עבר' עלינו בענין בני הישיב' די"ו כידוע ובעה"י אשר נתן מקום לשארית הפלטה וכה יעזרנו בתפילה לעתיד. והנה ראיתי דבריך ע"ד העובד' במסיב' הסעודה אשר אכלו ושבעו וגם הותיר ואח"כ שלחו מבית הרב נ"י עוד פת וקאווע, ודעתך שלא לאכול ממנו דהוה כנמלך וכספק ברכה הוה וכל משען סברתיך עפי"ד הרמב"ם בפ"ד מה' ברכות דגמר בדעתו של"ל עוד אפי' בל"א הב לן ונברך צריך ברכה על העתיד לאכול והקשו עליו מגמר' מפורשת מס' ברכות דף מ"ב דסיים בגמר' ולית הלכת' וכו' ולדעת הכ"מ וב"י דלדעתו גירס' משובשת ולא קאי על כל הנ"ל אלא אדסמיך וגריס ול"ה והלח"מ תי' ע"נ, ודעתך לחלק בין זמן הש"ס דהי' הסדר לאח' גמר הסעוד' עוד למשך ביין ופרפראות ע"כ לא הוה גמר ונמלך משא"כ בזה"ז, ורב א' השיב דנהפוך הוא עפ"י דברי התוס' דף מ"א ע"ב וש"ע סי' קע"ז סעיף ב' דבזה"ז אין אנו רגילי' למשוך ידינו מפת, ואתה משיב דלא שייך זל"ז דהוה כהב לן ונברך, והנה אם כי דבריך מילי דסברא ננהו עכ"ז אין להעמיד בנינים בענין הלכה למעשה נגד רוב הפוסק"' רו"א שהם חולקי' ע"ד הרמב"ם וגם קשה לומר דהרמב"ם נתכוון לזה שאין דרכו לפסוק איז' דבר שאין יסודו מן הש"ס שכא יאמר עליו בלשון יראה לי' כידוע דרכו בקדש וגם הא בה' י"א פ' הנ"ל הביא לשון הגמר' שהביא דברי ר"פ "לאח' הסעודה" ולשיטת התוס' הוא שהי' נוהג בזמן הש"ס ובכ"מ שם שאין הכרע בדברי' אם כפי' רש"י ז"כ או ספי' התוס' ובלח"מ מכריע לומר שהוא כפי' התוס' ואם כן נראה להדי' שהי' נוהג בזמנו ובמקומו, ועכ"פ הי' לנו לבאר יותר שאין זה נוהג בזמנינו כמ"ש בתוס' והיאך אפשר לומר דלענין גמר סעודה הביא בסתמא ומ"ש בזה"ז ובה' י"א שוב מסתם סתים ועל מה סמך שלא בא באור דבריו ומעתה הא בש"ע תני' מביא דבריו בסעיף ד' ועכ"ז סיים דלענין הלכה ס"ב להקל ולמה כבא להחמיר נגד מנהג העולם ופוק חזי היאך עמא דבר וכמ"ש המג"א סי' קע"ז ס"ק ז' נגד דעת הלבוש שדעתו ג"כ להחמיר בסעודות גדולות שמושכי' ידיה' מפת לענין ברכה שבאי' לאח"כ והב"ח חולק מטעם דברי תוס' הנ"ל והמג"א מטעם דברי תר"י שבזמנינו ליכ' סלוק השלחן וע"כ לענין נמלך נמי לית' כסעוד' אחרית':

וגם ראיתי מ"ש סבר' מתקבלת דכל טעמי' משום דברי' שבלב וע"י הוכח' הוה דברים כידוע, ועיי' בס' ברכת הבית שמכוון סברא זו ג"כ בדברי התני' עכ"ז דוק' באם הוא כענין דברי הט"ז שאין לו בבית רק כח' א' או באמירת הב לן ונברך וכן בעוקר ממקום למקום דהוה הוכח' ע"כ הוה דברים משא"כ גמר בלבו בלא הוכח'. ובזה יש ליישב מ"ש אדברי ט"ז בענין הי' לו לחם א' לבד ואח"כ קנה מן השוק דלפלוג ולתנו בדידי' דרק בסעודת

פת שדרכ' למשוך מסעודה לסעודה אז צריך הוכח' משא"כ בשתיית יין ואין דרכ' בכך עיין בהתני' ובס' ברכת הבית תמצא הדברי' כמ"ש:

ומ"ש לענין עניית אמן בין ברכה לטעימ' אשר בת' לפמ"א דהוה הפסק, והבאת' בשם ס' א"ח שפסק דלא הוה הפסק ואין הס' תח"י ומעתה ס"ל דלענין לועס דבלא"ה השלה"ק ומג"א סי' קס"ז מסתפקי' אי הוה הפסק י"ל דהוה ס"ס וכן ראיתי בס' ברכת הבית דבלועס רשאי לענות אמן על ברכת חברו אלא דלענ"ד מ"ש בס' הנ"ל בטעמי' לחלק דלועס שהביא במג"א בספיק' משום דלועס אי"צ ברכה אלמ' דלועס לא חשיב טעימ' וחלק בס' הנ"ל דהיינו דוק' בלועס ופולט אבל ע"מ לאכול הוה כטעימ'. והנה יש לעיין ביו"ד בסי' צ"ח לענין טעימה בלשון וגם ידוע דעכ"פ צריך הנאת גרונו כמו באסורי' דמדמי' לאהדדי עיין במג"א סי' ר"י סק"ט אם כי בת' פמ"א ח"ב סי' כ"ז חולק עלי' דאין מדמי' לאסורי' לענין הנאת גרונו היינו בברכה אחרונה דתלי' בשביע' אבל בברכה שלפני' בכ"ע הכג"ר סגי' ועיין בת' כת"ס סי' קי"ז עכ"פ לועס ודאי אינ' בכלל אכיל' ועיין בירושלמי' מ' תרומו' פ"ק דלר"א הוה לועס בכלל אכיל' אפי' לענין יוה"כ והא לא קיימ"ל כר"א רק כר"י ע"ש בפ"ח והא לענין אם נטמ" התרומ' יבלע לר"א ולר"י יפלוט והא שם לועס ע"מ לבלוע ועכ"ז קיימ"ל כר"י דיפלוט א"כ להלכה אפי' ע"מ לבלוע לא הוה לועס כאכיל' וא"כ חלוק' של ס' ברכת הבית לענ"ד מופרכי':

וגם מ"ש דהוה ס"ס קשה לומר בזה דס"ל לענין ברכה דישנו ג"כ חשש ברכה לבטלה ע"י הפסק זה ובלחם חמודות על הלכות ציצית דאפי' בס"ס אין לברך משום חשש ברכה לבטלה ועוד הא לדעת הדגו"מ סי' קס"ז איכ' ספק בהפסיק קודם שאכל כזית אי מהני לפטור שארית אכילות בתוך הסעודה דדוק' כזית חשיב לגרור האכילה שאח"כ לפוטר' מברכה ולא פחות מכזית א"כ בכועס שעפ"י רוב אין כזית בפעם א' בפיו ומעתה איכ' ס"ס להיפך לענין האכילה שאח"כ דילמ' הוה הפסק ואת"ל דלא הוה הפסק דילמ' לענין שאר אכילות הוה הפסק בעודנו פחות מכזית, ועוד יפה הערת דהא קיימ"ל אין מסיחי' בסעוד' אפי' בד"ת כמ"ש בש"ע סי' ק"ע סק"א ובסי' קע"ד סעי' ח' פסק המחבר דעל היין שבתוך הסעודה כל או"א מברך לעצמ' משום דלא יכולין לענות אמן ואפי' לדעת הרמ"א שמתיר באומר אסברי' פי' הט"ז היינו שיפסוק' מהאכיל' ומי יכול לשער בלועס בבית הבליעה' ואני בעצמי יודע שאני צריך לשמור מאוד בדבור בשעת לעיסה ע"כ לענ"ד שב ואל תעשה עדיף:

או"נ דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ל

ב"ה, פה מאד תרס"ב לפ"ק. לכבוד הרבני המופלג החו"ש יו"ש מו"ה יוסף כ"ץ נ"י ממ' קאוועשד יצ"ו. הנני ע"ד שאלתו אשר נוהגין עשות סעודה שלישית ביום ש"ק ברבים כמנהג בק"ק והשו"ב ש"ץ מברך על לחמו בביתו ואח"כ בא יבא ביניכם, ומפני רצון הקהל שמתפללים מקדם גמר סעודה ג' בביהכ"נ והש"ץ צריך לירד לפני התיבה וע"כ מברך בהמ"ז ביחידות עד"ז בא מעל' לאמור כי לא טוב עשה דאינו רשאי לחלוק כיון שחל עליו ברכת המזון כמ"ש בש"ע או"ח סי' קצ"ג ורק כשרבים בני המסובי' ולא יכלו לשמוע קול המברך ולעשרה אינ' יכולים לחלוק מפני הקפדת בע"ב כמו בעובדא דר"ג אז מותר לחלוק לג' אבל ודאי להזמין ביחידות זה אסור כש"כ בנד"ז אפי' לג' אינו רשאי דאין כאן הקפדה כמובן, אך ורק אם הקדים אכילתו יכול ג"כ לגמור סעודתו מקודם כמ"ש בטו"ז ס"ק ו' בשם התוספת' (ומ"ש מעל' ע"ד ט"ז שהקשה ע"ד המחבר שלא הביא דין זה והתפלא והא מבואר כן בסעי' ב' שנאמר שם כיון שקבועי' יחד בגמר הסעודה, כן הקשה ג"כ בס' חמד משה ועי' בפרמ"ג שהרגיש ג"כ ע"ז ומיישב שלא כתב בהדי' כדברי התוס' הנ"ל), ושוב הראו למעל' בסדור דה"ח להגאון מליסא ז"ל כי בצורך כמצוה גדולה מותר לברך גם ביחידות אפי' אם גמר סעודת' הי' כאחדים עם המסובי' ותמה מעל' מהיכן הוציא דין חדש זה דמה שהתיר במג"א בסי' הנ"ל לצורך מצוה היינו מעשרה לג' דעכ"פ יברך בזמון כמו בסעודה גדולה אבל לברך ביחידות לא שמענו, ויפה תמה עד"ז, ובט"ז ס"ס ר' החמיר בזמון ג' יותר ולא הותר בסעודה גדולה רק מבי עשרה לג'. ומ"ש בנשמת אדם ע"ד מג"א בסי' קצ"ג היכי יליף ממסובי' רבים בסעודה דמותר לחלק לג' הה"ד בדבר מצוה דשא"ה משום דלא ישמעו קול המברך. אין בידי להבין וכי משם ראיות מג"א ראייתו משום דמותר לחלק אפי' לג' למה לא יעשו כדינא וכהלכת' לחלוק לבי עשרה כמ"ש חייבי' והוטל עליהם חיוב לברך בשם כדאמרי' בגמ' והוא משום שלא יקפיד ר"ג דבי עשרה ישמעו קולם ואיתא בתה"ד דטעם ההיתר משום הקפדת ר"ג היינו דגדול כבוד הבריות ואמרי' בכמה דוכתי דדחה מצוה דרבנן אפי' בל"ת ובדאוריי' דחה עשה שהוא בשוא"ת כמ"ד במס' ברכות דף כ' וס"ל למג"א דכמו משום כבוד הבריות מותר לחלוק לג' הה"ד מפני דבר מצוה וקושי' כ"א לענ"ד לק"מ:

והנה כדי ליישב דברי הגאון בס' דה"ח נלענ"ד במה דניין בדין זה מלת "שם" משמע דאדלעיל קאי בדין הקודם דמשם יליף, ומה כתוב שם דנילף מניה, הוא מ"ש בט"ז דינו של רב האי גאון שהביא בב"י מדברי הרשב"א דאם א' רוצה לברך והשניים אינם רוצים להפסיק מברך לעצמו בלא זמון ויוצא ופי' הב"י דרב האי גאון ודאי מיירו שיש

לו דבר נחוץ, והט"ז מעמיד דברי רה"ג כדינו בסי' קצ"ג סעיף ו' הנ"ל דאיירו שהקדים גמר סעודת' קודם גמר השניים ואי"צ לדבר נחוץ כדברי הב"י ועי' במג"א שהביא דברי הב"ח לקיים דברי ר"ה בפשיטות אפי' בלא דבר נחוץ דהיינו איז' הפסד דאי בפק"נ פשיטא דאין לך דבר שעומד בפני פק"נ ואי בהפסד ממון מי הותיר לבטל מצות זמון. ובא"ר השיב על דבריו דבסי' ק"ח מבטל תפיל' משום הפסד ממון ובפרמ"ג השיג עליו דלכתחלה אינו רשאי לבטל משום הפ"מ כמ"ש הרמ"א שם ורק לענין דהשלמה מקרי אונס משום הפ"מ וכ"פ התיר' וכ"פ לא התיר' כמו לענין שבות בשבת כמ"ש במג"א סי' שי"ז, ומעתה לדברי ט"ז שהעמיד דברי רב האי גאון דוקא בשהקדים סעודת' דמותר ג"כ להקדים ולגמור, ולפי"ז פליג אדברי הב"ח ומג"א שהתירו לסברת ר"ה אפי' בלא דבר נחוץ. ואיתא בפרמ"ג דמ"מ הט"ז ג"כ לא פליג אדברי ב"י דלדבר נחוץ מותר לגמור סעודת' אפי' התחילו וגמרו ביחד והא לדברי פרמ"ג דבר מצוה עדיף מדבר נחוץ דהא בסי' ק"ח לא הותר לכתחלה לבטל תפילה, ובדבר מצוה קיימ"ל בסי' ק"י דתפיל' כמו ק"ש בסי' ע' ושם בט"ז ציין דברי רמ"א בסי' ל"ח דכותבי תפילין ותגריה' פטורים מתפיל' וגם אם א"א אפי' בשעת תפיל' וק"ש דעוסק במצוה פטור ממצוה וכמו בסוכה ושאר דוכתי. ומעתה אם בדבר נחוץ מתיר בט"ז לברך ביחידות כמ"ש בב"י כש"כ לדבר מצוה ודברי הגאון בס' דה"ח על מכונו וזה שציין מלת שם כלומר מדברי ט"ז שמודה בדבר נחוץ להתיר כדעת הב"י אם כי פליג על דברי ב"ח ומג"א שמתירים בפשיטות ולדידי דוקא בהקדים באכילה ובגמר סעודה כש"כ שמתיר לדבר מצוה ורק שלא יחלוק אדברי מג"א בסי' קצ"ג שמתיר דוקא מן י' כג' ולא ביחידות ע"כ בחר במצוה גדולה די"ל דגם המג"א מודה, וכבר אמרנו דמט"ז מוכח כן בהדי' דהא בסס"י ר' החמיר יותר בזמון ג' לבטל מבטול י' לג' דבעובדא דר"ג הוה לדעתי' רק צורך בעלמ' ולא כדבר נחוץ ודבר מצוה, וא"כ כיון לדעת פרמ"ג לבטל מזמון ג' לדבר נחוץ כגון הפ"מ מודה לדעת הב"י ודבר מצוה עדיף כמ"ש לעיל:

ומ"ש מעל' דהוה מהבב"ע כמ"ש בגמר' גבי ר"א דשחרור עבדו ופריך בגמ' מהבב"ע הוא לענ"ד לא מצינו אלא כשעושה עבירה בידים או במצות ל"ת או במ"ע דשחרור עבדו ומבטל מ"ע דלעולם בהם תעבודו בידים אבל בשוא"ת כגון שמניח מצוה זו ועשה ומצוה אחרת ל"ש מהבב"ע וזה מובן:

ונחזור לנ"ד דנראה כיון שעשה כן בקביעות אפשר דגם לדעת סדה"ח אינו מותר ע"כ הא בקל יכול לתקן שיאכל הכזית במקום המסובים קודם להם וכיון תחילת סעודת' הי' שלא במקום המסובי' ודאי עדיף לענין קביעות ממקדים סעודת' א"כ אם יגמור אכילת

זית קודם גמר סעודתן יוצא אליבא דש"ע גם לדעת הט"ז הנ"ל ועכ"פ לא יצמח מזה ח"ו שום קטטא עם הצבור שרוצים שירד לפני התיבה כי גדול השלום ושלוו' דצבור' הוה דבר מצוה לענין התרת נדר עד"ר כמ"ש ביו"ד סי' רכ"ח סעי' כ"א דברי הדוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לא

בהי"ת יום ה' פ' בהעלותך תרס"ד לפ"ק מאד יצ"ו שוכט"ס על ראש ידי"נ הרה"ג החו"ב מו"ה חיים צבי עהרענרייך נ"י דומ"ץ פק"ק. בדבר הקושי' בהאי כללא דברכת המצות ונהנין דרבנן האיך יכולים לתקן כן דהא לדעת הרמב"ם עובר בל"ת מה"ת הא אינם יכולים לעקור דבר מה"ת בקו"ע. ובשו"ת קול ארי' הביא בשם ישיע"ק וח"א. וכבר נתעורר ע"ז בפנ"י פ"ו דברכות וחדש בזה דה"ט בס"ד שם סבר הגמ' דברכות הנהנין מדאוריית'. ובדברי ירמי' פ"א מ"ה ברכות תירץ דה"ט דברכות דהוה כמו שמצינו כ"פ מצות שאינ' מחויב מה"ת מ"מ אם עשאה עשה עכ"פ קיום מצוה מה"ת כמו טלית מצויצת וכיו"ב והא דברכות נמי כן אלא מדרבנן הוה חיוב אקרקפתי' דגברא וסברת כ"ת דהא ברכה שא"צ לא כתיב' בתורה לאסור' רק כיון שא"צ הוה מזכיר ש"ש שלל"צ וכיון דרבנן תקנו חזו בודאי דלצורך הוא ודבריו נרא' בסבר' אלא דלכל הנ"ל צריך להבין מ"ש הרמ"א ומג"א סי' קפ"ח ס"ק י"א לענין חזרת יעלה ויבא דלרמ"א הוה משום מזכיר ש"ש לבטלה ובמג"א חולק דמצינו כמה תפילות ותחינות בהזכרת הש"י ורק ברכה לבטלה אסור ובפרמ"ג בשם ומלכות ובין לסברת דברי ורוני' ובין לסברת כ"ת מ"ש זו מזו ולרמ"א ניחא טפי דאינ' מחלק:

ולולא דמסתפינ' הייתי אומר להיפך דודאי ביד חכמים לתקן נוסח ומטבע הברכות לפי הבנתן וחכמתן הרחבה והרמב"ם לשיטתו דס"ל בפ"א מה' תפילה דעיקר תפילה מה"ת ונקרא דלכבדו בכל לבבכם איזה עבודה שבלב זו תפילה דרשה גמורה היא ושם דיש בכלל תפילה שבח והודיי' להש"י עיי' בל"ח בשם קרית ספר שם ובפרמ"ג בפתיחה כוללת לה' תפילה ושם בהרמב"ם דהמטבע ומנין והזמן תפילה אינ' מה"ת דלהכי הוה מצוה שאז"ג ורק מדרבנן כל הנ"ל וכיון שכן כל מה שתקנו החכמים ברכות על איזה פעולה והנאה בשבח והודיי' היא הוה בכלל תפילה וכיון שאין שיעור וזמן בתורה הוה שפיר בכלל ולעבדו בכל לבבכם, אלא שהחכמים ראו כי ברב ברכות ותפילות יש לחוש בהרגל לשון בני אדם לבא לידי הזכרת ש"ש לבטלה ח"ו ע"כ אסרו ברכת שאי"צ כש"כ לבטלה, וזה בודאי בידם לאסור כיון דאין שיעור וכבר יצא ידי חובתו ועול דהוה בשוא"ת א"כ ודאי עובר ממילא בל"ת לדעת הרמב"ם. ובזה יש להמתיק לחלק בין ברכה לתפילה

ותחינה שהזכיר המג"א וכן מצינו לענין תפילה גופא דקיי"ל כר"י הלוי שיתפלל אדם כל היום בס' התפלכ' לכ"ע ובברכות קיי"ל ספיקא להקל דתפילה ודאי שייך כל זמן וזמן בלא שום פעולה, רק בהרגש בני אדם ויש בו שבח והודיי' ותחינה משא"כ ברכות תקנו רק על איזה פעולה אי נהנה הנאה שיזדמן וגם אין בו רק שבח והודיי' בלא תפיל' ואינה דומה לתפילה כ"כ לכן ה"ט דמג"א לחלק בין ברכה לתחינה כנלע"ד, ועוד עפ"י מ"ש הר"י בברכות דתפילה דאיכא משום רחמי כגון ש"ע ויכול אדם להתפלל על עצמו בכל עת הצורך עליו משא"כ בברכות דשבח והודיי' והוה דומי' דתפילת מוספין דאינ' חוזר ומתפלל נדבה וזה מבואר:

וראיתי מ"ש כת"ר בדברי הר"י מ"ש על הרי"ף דתפילות משום דמוסיף אינה באה בנדבה אינו יכול להתפלל בתורת נדבה דנגד הקרבנות תקנו וחדש ונר בגוונא הנ"ל כיון דאיכא בכל ברכה משום כ"ת ודוקא מה שכנגד הקרבנות תקנו ואיכא משום ונשלמה פרים אבל אי לית בי' נגד הקרבנות הוה משום ל"ת בברכות, והנה כן כתב בהדי' בס' דברי ירמי' פ"א מה' תפילות וגם על מה שכתב הר"י דגם הצבור מביאין נדבה לקייץ המזבח כמ"ד בס' מס' כתובות ואם כי דהוא ממותרו' מסתמא אם לא הי' מותרי' מתנדבים נדבה לקייץ המזבח. וכת"ר הביא דברי רש"י מס' ערכין דף י"א דמשמע דוקא ממותרו' ע"ז י"כ דרש"י קאי אסתמא דאיכא מותר' ועוד הר"י שהי' מפוסקי' ראשונים בידו לחלק ונסבר' וכמ"ש על הרי"ף ועיי' בשבועות דף י"ב ותמורה דף כ"ג דאפי' ממותרי קרבן יחיד יפלו לנדבה ובדף כ' שם פליגו במתניתין אי הוה כקרבן צבור או כקרבן יחיד לענין סמיכ' והעור לכהן המקריב או למשמר א"כ יש קצת ראיי' לדברי הר"י בנדבת צבור הוא כמובן:

וראיתי מ"ש קדושת זקינו הגאון זצ"ל בשו"ת קול ארי' לתרץ הקושי' הנ"ל האיך תקנו חכמים ברכות המצות דאיכא משום ל"ת דאורייתא לשיטת הרמב"ם ותי' דבר נפלא עפ"י סברת פרמ"ג דבכל דרבנן איכא כ"ת ועשה דאוריי' לדעת הרמב"ם והא איכא למימר עדל"ת. אלא היינו טעמי' דלא דחי' בעלמא דכך תקנו דדאורייתא לא ידחה עשה דרבנן כס' הזוהר רקיע דמשום הכי ספיק' דרבנן לקולא דבספיק' לא תקנו והדברים עתיקים אלא דלענין ברכה י"ל כמ"ש הרמב"ן בטומאת קרובים דאינו משוה הודח' אלא הותר' כאלו לא נאמר לאו זה מעולם דבעלמא האיך דעשה והלאו בשני ענינים כגון כלאים בציצית רק דעתה באים לאהדדי שייך משום עדל"ת אבל במקום דעשה והל"ת בחד ענינא וזה בלא זה אי אפשר כמו ט' קרובים דהתורה אמרה לא יטמא ובקרובים אמרה מצוה לט' בזה הוה הותר' דלאו זה לא נאמר בקרובים וא"כ הה"ד הכי התור' אמר' ל"ת

וחכמים תקנו ברכה בשם ומלכות דהוה בחדא ענינא זה בזה מצומדים הוה כלא נאמר לאו זה בתקנות שלהם וזה דבר נפלא:

אלא שיש להעיר ממ"ש בגמר' מס' יבמות דף פ"ט למ"ד דאין ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקו"ע ונשואי קטנה דהבעל ירית לה ומטמא לה ומה פריך בגמ' הא זה דומי' ממש לסברת הרמב"ן בטומאת קרובים ולס' הגאון בקול ארי' אפי' עשה דרבנן בכגון זה בידם לעקור דהוה כמו הותר' ולא נאמר לאו זה אפי' במקום עשה דרבנן ויש ליישב דהתם לא תקנו בפרטי' על זה ורק מכלל נאמר דיש לו דין בעל בכל גוונא כמובן וגם יש להעמיס סבר' זו בדברי תוס' ממ"ש על תי' הגמר' כיון דבעל ירית לה ולא עני לה הוה כמ"מ ושם דל"ה כמ"מ ממש אלא כיון דבעל ירית ולא עני יש סברא וטעם ובכגון זה בידם לעקור כלומר מטעם עדל"ת וכהנ"ל ועוד י"ל ממ"ש בגמ' דף צ' מאליה' בהר הכרמל שהקריב קדשים בחוץ ולהנ"ל הא העשה ול"ת הוה בענין א' אלא די"ל דהוה ל"ת שיש ב"כ ולא דחי כחד שנוי' בתוס' ותלי' באשלי רברבי' בירושלמי כידוע: ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לב

ב"ה מאד יצ"ו תרס"ז לפ"ק. לכבוד הרב וכו' מו"ה שמואל פריי- פעלד נ"י אבדק"ק האדערן יצ"ו. ע"ד הנשאל לפניו בעובדא דאיש אחד אשר ע"י חולי ר"ל א"א לו לאכול ונאכל דמיזן זיין דרך פה והחיך אוכל יטעם. והרופאים המציאו לו תרופה עד"ז ע"י שפופרת דרך צלעתי' משפעת מזון לקיבתו האם חייב לברך ברכות כמאכליו כזה. ומע"כ הביא המל"מ פ"א מה' יסוה"ת דבמצוה יוצאין אפי' שלכה"נ א"כ הה"ד לענין ברכה ושוב דחה אותה ראיי' משום ראוי לביל'. והנה דברי מל"מ אשר כן דעת הת"ח מס' חולין בסוגי' דנפש כבר עלו המשיגים לדחות סברא זו עיין בנוב"י מהדו"ק סי' ל"ה ובשער המלך בה' יסוה"ת הרבה ראיות מש"ס שלא כדעת הנ"ל עיי"ש, וגם מ"ו הגאון ז"ל השיב ממס' נזיר דף כ"ט דפריך לר"ל דס"ל דמדיר בכו בנזיר משום חנוך דרבנן והא קאכיל כהן מליקה ומה פריך דילמא אכלי שלכה"נ דיוצא ידי מצוה ומשום איסור נבלה פטור ועיין בס' קוב"ץ על הרמב"ם בה' הנ"ל ובאור חדש מס' קידושין בסוגי' דחדש עיי"ש, ואפי' נאמר כדעת הת"ח ומל"מ ובחור לענין ברכה ודאי לא ילפינן מניה דהא הרמב"ם בה' יסוה"ת וה' מאכלות אסורות פ' י"ד פירש אופן שלכה"נ ג"כ אם ערב דבר מר. והא קיי"ל באו"ח סי' ר"ב דשקדים המרים אינו מברך עליה' כלל. וכן בסי' ר"ד על החומץ ובמג"א סי' תע"ג דהא דאית' בטור ובגמר' דעל המרור מברכין בורא פ"א היינו מרור שלהם שהי' שוב לאכילה ולא במרור דידן. ועוד הא בגמרא ס"פ כ"מ דעל המים

דוקא לצמאו מברכינן ולא משום ד"א וכן פסקינן בסי' ר"ד ופירשו בתוס' והמפרשים כיון דליכא הנאה לא שייך ברכה אע"ג דיש בזה איזה תועלת או לרפואה וכיו"ב כללא דמילתא בענין שלכה"נ ברכה דומי' דאסורי' כמו דהתם פטור ה"נ ל"צ ברכה:

אלא בנ"ד יש לעיין לאידך גיס' דהא זה האוכל ע"י שפופרת לא עדיף מכורכן בסיב. ואיתא במ' פסחים דף קט"ו ע"ב דאע"ג דבלע מצה יצא כרכן בסיב לא יצא דאע"ג דבא לתוך מעיו אע"ג דאפשר דבביאתו בתוך מעיו נתפרד הסיב מאור כיון דאין המאכל נוגע לתוך גרונו לא יצא ובמל"מ פ' י"ד מה' מ"א ונסתפק האיך הדין לענין אסורים ומביא דברי הירושלמי דנראה מדבריו דפטור וא"כ לדעת מג"א ריש סי' ר"י דמדמה ברכה לאסורים לענין דבעי כדי אכילת פרס לברכה אחרונה א"כ אם באסורין פטור הה"ד לענין ברכה פטור לברך בין בברכה ראשונה בין באחרונה. אלא שראיתי בת' פנים מאירות ח"ב סי' כ"ז דפליג אדברי מג"א דלענין ברכה לא תלי' בהנאת גרונו דודאי אם אכל חצי זית והקיאו וחזר ובלעו דקיי"ל כר"י ס"פ גה"נ דחייב, מ"מ לענין ברכת המזון, ודאי פטור והביא לראיי' מדברי הרא"ש מס' ברכות פ"ב דף י"ד במטעמת דלא שייך ברכה אלא בהנאת מעיו, וא"כ הה"ד להיפך לחומרא ג"כ דאפי' שהה יותר מכדי א"פ אם שבע מאכילתו חייב בברכה ברכת המזון מן התורה דמזה יליף הרא"ש דברכה תלי' בהנאת מעיו וא"כ לפי"ז הה"ד לענין ברכה בכרכן בסיב, ונידון דידן דחייב לברך כיון דאיכא עכ"פ הנאת מעיו ועיי' בחת"ס או"ח סי' קכ"ז דהביא דברי הפנים מאירות ודעתי כי לענין יוה"כ ג"כ תלי' בהנאת מעיו והביא ראי' מהירושלמי ר ועיין בכת"ס סי' קי"ז ועיין בתשובת מהרש"ם סי' קכ"ד שהשיג עליו והביא כמה ראיות דגם לענין יוה"כ תלי' בהנאת גרונו, ותמוה בעיני ע"ד מע"כ שהביא דברי מהרש"ם סי' קכ"ג ובליעה שלמטה וע"ז לא מצא דמיון לנדון דידן והא בסי' קכ"ד הוא ממש נדון דידן דאיירו מתחבולת הרופאים שמביאים מאכל דרך שפופרת אלא שהוא דרך צואר ושם השאלה לענין יוה"כ וא"כ אם יש לדמות בענין זה ברכה ליוה"כ הי' נפשוט ספיקא דידן דהא שם מסקנתו דגם לענין יוה"כ תלי' בהנאת גרונו דמשו"ה מיקל שם להאכילה ע"י שפופרת זו משום דליכא הנאת גרונו וא"כ הה"ד לענין ברכה הי' פטור אלא שאין דמיון לענינינו עולה יפה דדוקא בדבר המאכל היינו בשאינו ראוי לאכילה מדמה הגמר' ומג"א לענין הברכה ליוה"כ ולדעת המג"א אפשר ג"כ לענין הנאת גרונו אבל לדעת פנים מאירות דברכה תלי' בהנאת מעיו כמ"ש ראיי' מדברי הרא"ש הנ"ל א"כ הי' חייב בברכה בנדון דידן:

והנה לא ראיתי בדברי האחרונים הכרע ממש עד שחפשתי ומצאתי בסדור יעב"ץ בה' הנהגת הסעודה וז"ל לענינו ולדעתי אפי' לא נהנה באותה אכילה כגון שתחב לו חבירו

אוכלי' לתוך פיו בעומק הגרון או שבלע מאכלים בלי טעימת החיך והגרון יתר על זו אפי' כרכן בסיב ובלען אם שבע ונהם מברך עליהם ומוציא אחרים. וא"כ לפ"ד עדיף מאכילת מצה דשם לא יצא והכא מברך אלא שנראה מדעתו דוקא ברכת המזון גם שיהי' שבע דתלי' באכילת מעיו ובשביע' דמחיוב מן התורה וממילא משמע להדי' דברכה ראשונה פטור וגם נשמע דאם לא שבע מאכילתו פטור מזה וכ"נ לכאור' מדברי פנים מאירות דדוקא בברכה אחרונה הדין כן דאזלינן בתר הנאת מעיו אלא שקשה לי לפי' הראיי' מדברי הרא"ש מפ"ב דמ"ס ברכות שם קאי גם לענין ברכה ראשונה ומה דאייתי קרא דברכת המזון היינו משום דכל הברכת הנהני' אגבי' תקנו כמ"ש הכ"מ בה' ברכות הביאו המעדני יו"ט שם:

ועוד עלה בדעתי גם כי בנדון ודאי כי השפופרת המביא המאכל לתוך הקיבה ואצתומכא ודאי אפשר אלא בדברים צלולים כמו מרק ומשקה וכיו"ב וא"כ דנין בזה כמו שתיי' כמ"ש התוס' לענין שכר והא בת' כת"ס סי' קי"ז הנ"ל הביא דברי מרן חת"ס כת"י מחדושיו למס' יומא דלענין שתיי' אפי' לדעתו ביוה"כ ג"כ תלי' בהנאת גרונו א"כ אפשר הה"ד לענין ברכה בפרט לפימ"ש שהביא ראיי' ממס' סוכה דף מ"ט דיין מגרונו משביע ואין הנאה למעיו דמשו"ה שיעורו ביוה"כ כמלא לוגמיו לפי"מ שהוא ואם כי לענין ברכה תלי' ברביעי' לכמה דעות הא איכא דעת הט"ז בסי' ק"צ דמעיקר הדין סגי' במלא לוגמיו א"כ הוה כמו גבי יוה"כ ע"כ נלענ"ד די"ש אם אפשר יצא לידי כולו דבין בברכה ראשונה ובין באחרונה יהדר אחר מי שישתה או יאכל מאותו מין המשקי' או מין שברכותיהם שוות. והאיש השותה יברך בקול רם ויתכוון להוציא' והאיש החולה יכוון לצאת בברכתו. ויענה אמן ויוצא בברכתו וא"כ בסי' רי"ג פסק הרמ"א שעכשיו נוהגים שלא להוציא בברכה אלא כל אחד מברך לעצמו כבר כתבו הט"ז והאחרונים דבדיעבד יוצאים ואין לך דיעבד גדול מזה ודין האיך מוציאי' הלא מבואר במחבר בסי' רי"ג הנ"ל, ותו אין אתי ומי שדעתו רחבה מדעתינו ילמדנו וידמננו כנלע"ד:

דברי הדו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער

ח"פ:

סימן לג

עוררני ידי"נ הרב הגאון המובהק כקש"ת מו"ה דוד ניימאנן שליט"א רבדק"ק פרעסבורג יצ"ו. ע"ד משקה חדש הנקרא "קאניאק" וכפי הנודע הוא נעשה ונגמר מיין ממש ומלאכתו כמלאכת היין שרף מהו ברכתו בופה"ג או שהכל. והאם ראוי' לקדש עליו ועל כי לא ראיתי באחרונים אשר יגלו דעתם בזה לכן אמרתי לגלות הנלע"ד והמורים נ"י יתנו

עדיהם אם להצדיק או להשיג. והנה הגאון הנ"ל בתל תלפיות הראה מקום להרמב"ם פ"ז מט"א הביאו הפ"ת סי' צ"ב דבמשקים היוצאי' מהם כמותן. והנה הוא אהאי דינא שהוב' בש"ע יו"ד מת' הרא"ש כלל כ' סי' כ"ו בשר שתלה למעלה מזיעת חלב דאסור משום דזיעת משקים כמותן כמ"ש במכשירין. ועי' בח"י סי' תמ"ב ובתשובת הריב"ש סי' רנ"ה, והסברא נוטה כן לחלק בין משקין לאוכלין דנשתנה מבריית' כמ"ש התוס' חולין ק"כ ד"ה לרבות או כמ"ש האחרונים דהוי לגבי אכילה שלא כד"א לכן אינו כמותו משא"כ במשקין שאין כאן שנוי' אלא דלכאורה צל"ע ממי חלב בפ' כ"ה דף קי"ד דחשיב משקין לענין הכשר כמ"ש במס' מכשירין, ולענין בב"ח אר"ל דאינו אוסר בבישול דבעי חלב אמו כמו שיוצא מאמו. ושם ברא"ש דקאי אוני חלב שהוסר' מהגבינה ע"ש. וא"כ מה ראיי' לענין זיעה לאסור בב"ח מדינא הכשר הא ראיי' שאין לדמות זל"ז, ואין לומר דהרא"ש בתשובה דן לאסור עכ"פ מדרבנן וזה, א"צ ראי' ס"ס אינו דומה לדין הכשר ועי' בחו"ד סי' צ"א סק"ט לענין ציר מבשר לחלב דמסקנתו אם אין נפלט שמנונית עמו לחלב צירו אינו אוסר ושאני בב"ח משאר איסורים עיי"ש:

ועוד י"ל דילמא משקין לענין הכשר דמרבינן בנדה נ"ה ושבת קמ"ג כל תולדות המים להכ' זיעתו כתולדתו ומנ"ל לענין איסור ועוד י"ל מחולין פ"ז גבי צבכתא דדמא דבעי כזית לאיסור כרת ורביעית לטומאת אוהל במראה הדם והא דם בכלל ז' משקין וא"כ לסברת הרא"ש לכ"ע היוצא ממנו כמוהו ואי משום דעתה נקרש והוה אוכל כמ"ש תוס' פסחים י"ז ע"ב וע' במג"א ר"ה כט"י מ"מ מסברא אין לחלק דהך אצללתא הוה ביה בעוד שהי' משקה ומה נשתנה אח"כ וע' חת"ס יו"ד סי' ע' שהביא הגמרא מנחות דמשו"ה אינו חייב עלה דלא עדיף מאבוה דלא חזי לזריקה ולסוף מהדר באיסורא עכ"פ לאסור כשאר ציר היוצא מהאיסורים והביא ראיי' ממתניתין ס"פ כ"ה דקתני חומר בחלב מבדם ודם מבחלב והקשה בחי' הר"ן אמאי לא קתני שחומר בחלב מדם שחייב במבושל ומזה הוכיח דדם שבשלו לוקה עליו. ואי ציר היוצא מן הדם מותר קשי' נמי הך דלתני חומר בחלב מה"ד שציר היוצא מן החלב אסור והיוצא מה"ד מותר, ולדעת הרא"ש הנ"ל הא נהפוך הוא דציר משקה פשיטא דהוה כמותן, דאפי' זיעתו כמותן וא"כ להיפוך הוה לי' למתני חומר בדם מבחלב והי' מזה ראי' להפוסקים ותשובת אחרונים המחמירים בכל אסורי' היוצא מהן כמותן וכמ"ש ר"מ טיקטין (הנדפס אצל הרי"ף סדר נשים) ובחכ"א סי' כ' ובח"י סי' תמ"ב דסוגי' דחולין ק"כ עיקר דמרבינן מנפש המחה את החלב וההה"ד צירן היוצא מהן כמ"ש המהרש"א שם ולא כנראה מסוגי' דפסחים:

וראיתי בפרמ"ג בפתיחה לאו"ח שיש ללמוד מתש' הרא"ש הנ"ל דאלו הי' חלב [בצירי] מזיע למעלה. לדבר היתר לא הי' אוסר דדוקא במשקין הוה כמותן. וצ"ע דאנן קיילי"ן כהמחמירין ואוסרים יי"ש מתבואה חמוצה אפי' לענין חמץ שעבר עה"פ דמדרבנן וא"כ כ"ש חלב וצ"ל דהתם לענין משקין יוצא ממנו דלא הוה כזיע' בעלמא אלא טעם ממש כמ"ש החכ"צ אבל הכא הא באמת אינו אלא זיעה והא אדרב' זה גוף המחלוקה בין הפוסקים המחמירים והמקילים שאמרו אינו אלא זיעה בעלמא כלישנא דגמ' בפסחים כ"ד וברכות פ' כ"מ וכן במס' תרומה לענין תרומה וערלה אלא דהא ידוע דמלאכת היי"ש כן הוא בין ביורה פשוטה כבימי קדם וכ"ש בשלאכגען קעסטעל וק"ו במלאכת אפאראטען ומאשינען הכל ע"י כח הזיעה העולה מבישול התבואה מתמצה ממנה ומתהפך ליי"ש וא"כ לכאור' שוב הכל חד הוא כלומר ע"י זיעה, על כן נלענ"ד לחלק בין זיעה לזיעה. דהחוש ומראה עינים מעידים דודאי זיעה הבאה מקדרה או יורה פשוטה ופתוחה לאויר וכגון הך דמ' מכשירין בזיעת המרחץ דזיעה הבא ממנו נחלש ופג טעמו מאוד אבל יורה טוחה וסתומה היטב וסגר בעדו אויר העולם ורק ע"י קנים עגולות ועקוונות הזיעה עולה ועי"ז מתמצה טעם וכח התבואה והפירור לתוכו זהו באמת חוזק טעם וחריפות הפירות עצמם וטעמם העיקר יוצא מהם זהו שחשבו כמשקה עצמה ולא כזיעה בעלמא כי אדרבא טעמם כחזק ביותר מהם והראיי' שהנשאר מתבואה ופירות שנעשה מהם יי"ש הוא רק פסולת וכבר נפסל מאכילת אדם ואינ' רק כפטום בהמות כידוע וכן אמרו בעלי המרקח' שכל דבר שנטל ממנו הרוחני' שקורין אאלקאל' נשתנה לפסולת אבל בלא זה והיינו מקדירה ויורה בעלמא ע"י זיעה בעלמא שעלה ממנו מ"מ נשאר בטעמו לעולם. וד' הפרמ"ג הנ"ל קאי אדינא דרא"ש והה"ד ביו"ד סי' צ"ב דחלב שנתבשל בקדרה ועולה הזיעה למעלה באויר מהחלב עד שהגיע לבשר זהו באמת רק זיעה בעלמא ובכגון זה שפיר מחלק הפרמ"ג לסברת הרא"ש בין זיעה היוצא ממשקין ליוצא מאוכלין אסורים כחלב דאם הוא זיעה בעלמא באמת אינו אוסר והי' מתיישב ג"כ במ"ש הרא"ש ראיי' ממס' ששם מכשירין לאסור בעלמא מדרבנן כנ"ל אלא דשאר הערות צל"ע. ויען כי לנידון דידן לענ"ד הוא שורש הלכה זו שממנו נלמוד ומה טיבו של הקאניאק לענין להיות היוצא כמוהו לכן הארכתי בו קצת:

והנה עפ"י סברא הנ"ל ולולא דמסתפינא הייתי אומר כי זה טעם של הגאונים ורש"י הביאו הרא"ש בב"ב דף צ"ו ותוס' שם ובברכות דף ל"ח ביין מבושל שאין מברכין עליו בפה"ג ואין מקדשין עליו וראייתו ממנחות דפסול לנסכים ובהרמב"ם ה"ט דנשתנה. וברא"ש ב"ב כ' סברתו ע"פ ב' משניות מס' תרומות פ"ב דאין תורמין יין מבושל על שאין

מבושל דאי"מ מה"ר על היפה אלמא דהבשול משנה אותו לגריעותא מהא דאיתא פי"א דמבשלין יין של תרומה ואפי' לת"ק דאמר אי"מ היינו משום דממעטו, בירושלמי פריך לה ותי' כאן בבעלים כאן בכהן וי"א שם דמשו"ה הוה לגריעותא דנעשה חזק וחריף עד שמביא לכאב ראש, ובמהר"ם שיק סי' פ"ז תמה ע"ז דעינינו רואות שאינו כן ומחלק שם בין יין שלנו ליין שלהם, ואני שמעתי מכמה אנשים כי להיפך היא כי ע"י בישול טבע היין להיות נחלש ונוח יותר לשתות א"כ אין ס' לחלק בין יין ליין. ולהנ"ל היה מקום ליישב ע"ד חידוד כי בזמן הש"ס היה רוב בשולן ע"י סתימה וטיחה פי התנור והקדרה שלא יזיק האויר כמ"ש בשבת די"ח בכמה דברים דקשה להו זיקא והם היו בקיאין מאוד ואנחנו. לא נדע, ועי' יו"ד סי' ק"ח ומג"א סי' תמ"ז לענין ריחא מלתא גבי הטמנה כיו"ב וא"כ ביין שלהם שהי' מבושל עד"ז נשאר כל חזקו וטעם חריפתו ונצטמק וחלק המים נאכל ונשרף ע"י חמימות האש כידוע וע"כ היה חזק וחריף עד שנשתנה טעמו כטעם יי"ש וזה שנוי גמר לכן פסול לנסכים וס"ל להגאונים דהה"ד לקידוש ולענין בפה"ג כיון שנשתנה לגמרי וגם חוזק וחריפות שלו מזיק לחולי ראש והוה נשתנה לגריעותא וא"כ נרח' במנחות ובפסחים שאין לחלק רק בין בשול אש לבשול חמה י"ל דשוב לא פלוג כמו דמצינו כמה דברים לענין ברכות דומיא דירקי וסילקא דס"ל לרא"ש לעולם מברכין בפה"א כיון דרוב פעמים בשולם לצרכן ואפי' אם מבשל לפעמים לצורך מימיהן שוב לא פלוג ע' מג"א סי' ר"ה סק"ט דקיי"ן הכי וכן גבי שתיתא פי' הרשב"א פ' כ"מ כנ"ל עיי"ש והא דהקשו במפורשים הראשונים מירושלמי דפסחים פ' ע"פ דאיתא שם דיין מבושל מברכין עליו בפה"ג ומותר לקדש עליו דהא יוצאין בו ידי ד' כוסות. י"ל לענ"ד עפי"מ דאיתא ברא"ש ותוס' בברכות פ' כ"מ בסברת הרי"ף שפסק אפי' בתומי וכרתי דאיתא בגמר' דל"ח דנשתנה לגריעותא ולר"ח משו"ה מברכין שהכל תי' הרא"ש דזה בס"ד דשמואל ור"י פליגו ולר"י בכל שלקות שהכל לכן הכריע ר"ח דלא פליגו ור"י איירו בנשתנה לגריעותא אבל להמסקנא דליתא דשמואל שסמך אדברי ריב"י אלא כרחב"א בשם ר"י שלק' מברכין בפה"א וא"כ ל"צ להכרעת ר"ח ודעת הרא"ש דמ"מ כיון דסברת ר"ח נכונה יש לפסוק כוותי' ועכ"פ כיון דלר"י לכ"ע מברכין פה"א בשלקות אפי' נשתנה לגריעות' והא סתמא דירושלמי הוא ר"י לכן ס"ל ג"כ דעל יין מבושל מברכין פה"ג אבל הגאונים ורש"י ס"ל כדקיי"ן וכדעת הרא"ש דתומי וכרתי מברכין רק שהכל וכר"ח דסברתו דעכ"פ נשתנה לכן שפיר פסקו לדינא ולהלכתא דעל יין מבושל ג"כ מברכי' שהכל ולא פה"ג זה הנלענ"ד טעם הגאונים:

והנה לדינא המחבר פסק בג' מקומות דעל יין מבושל מברכין פה"ג בסי' ר"ב ור"ה ורע"ג, וראיתי בפמ"א סי' כ"א תמה עליו למה לא ניחוש לדעת הגאונים כמו במי צמוקים לדעת רשב"א ובצוקער לדעת הרמב"ם לברך שהכל עיי"ש שהמציא תקנה להחמיר לצאת כל הדעות ותי' ג"כ דברי המחבר דודאי בפה"ג יוצא לכ"ע דמ"מ פה"ג הוא ורק לענין ברכה אחרונה בשותה רביעית אין תקנה רק במעיו ג' לאידך דעות לכן לא החמיר המחבר לבטל ברכה מעין ג'. והנה במשקה קאניאק ל"ש סברא זו דודאי רובא דרובא אין שותין רביעית בב"א ולרמב"ם צריך במשקים שלא לשהות בתוך כדי שתיית רביעית וא"כ לדעת פמ"א הנ"ל ראוי לברך שהכל לכ"ע לחוש לדעת אחרונים דברכה אחרונה בלא"ה ליכא כנ"ל:

וראיתי בת' מהר"ם שיק סי' פ"ד שתמנה על סברא דנשתנה לגריעותא דונה בכך דהא על יין גרוע ג"כ מברכין פה"ג והא דברכות ל"ח בדברים שנשתנה לגריעותא כגון תומי וכרתי דמברכין מה"ט רק שהכל שם משום שנבלע בהם טעם שלא נשתנה לגריעותא ועליו מברכין משא"כ ביין מבושל. ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים והא בתוס' שם בב"ב צ"ו לא הכריעו לברך פה"ג רק מה"ט דלא נשתנה לגריעותא וגבי תומי וכרתי מה טעם נבלע בה לברך הלא רק במים נתבשלו רק בתוס' שאמרו דעינינו רואות דגם תו"כ נשתנה למעליותא בבשול לזה קאמרי שהוא ע"י בשר שנתבשל עמהם וע"ז מברכין אבל בגמ' דאמרו סתמא דמברכין שהכל משום שינוי לגריעותא היינו ודאי בלא בשר וכי אז אין מברכין עליהם שהכל אתמהה, ועוד הא בברכות ל"ו גבי קמחא לר"נ משו"ה מברכין שהכל שנשתנה לגריעותא. וכן פסק הרי"ף וכן קיי"ל סי' ר"ח ושם לא נבלע בה דבר ולא הגריעותא לבד גורם אלא השנוי' לגריעותא דאז לאו במלתי' קאי ע"י השנוי' בבשול וכיו"ב ועיי' היטב בגמר' כ"ח ובתוס' בב"ב מ"ש אדברי בה"ג גבי דבש תמרים וא"כ להנ"ל בקאניאק דודאי נשתנה בחזקו וחריפתו ולהי"א הוא לגריעותא ולדעת פמ"א הנ"ל פשיטא דברכתו שהכל:

ועוד נלענ"ד עפ"י מ"ש הב"ח הובא במג"א ר"ד על ד' הרא"ש דס"ל דעל משקין היוצא מן הפירות ע"י בישול מברכין כעל עיקר הפירי ומ"ש שכר שעורים דג"כ בא מ"י בשול. ותי' דשם הטעם לא נשתנה כלל אבל שכר אין בו טעמו של הפירות והתבואה אלא ע"י מלאכה ואומנ' מעשה השכר נשתנה לטעם חדש וכן דייק לשון הרא"ש פ' כ"מ ועיין בבעה"מ פסחים פ' א"ע דף ט' בד' מיני מדינה דלא חשבינן להו לטעם כעיקר דטעם חדש הוא וזה כסברת הב"ח. וה"נ בקאניאק טעמו אינו כעיקר היין אלא טעם חדש ע"י

חמימות ההבל נתהוה ממנו הזיעה ושוב נתהפך למשקה זו וטעמו ממש כיי"ש שקורין לאגער בראנדוויין:

ועוד נסתייע הגנ"י מד' התוס' והרא"ש גבי שכר שהקשו אמאי לא נברך במ"מ והנה בת' מהר"ם טיקטין הנ"ל הביא ג"כ ראיי' מדברי תוס' והרא"ש הנ"ל דע"כ לא הוה זיעה בעלמא דאל"כ מה מקשה דיברך במ"מ דאפי' אי זיין מ"מ כיון דזיעה בעלמא הוא אינו מין תבואה דלברך עלי' ברכתו זהו ודאי ראיי' לנ"ד אבל לענין שנוי אין מזה ראיי' דהא חזינן לדעת תה"ד לשי' רשי' בתרומה שמברכין עליו בפה"ע משום שלא נתמעך לגמרי ומשו"ה בפאוויטל של פירות דנשתנה ונתמעך לגמרי פסק לברך שהכל והביאו רמ"א סי' ר"ב וכל זה לענין שאר ברכות אבל לענין ברכת במ"מ אדרבא הא כל ברכת במ"מ בא משום השנוי דעל חיטין פה"א וקמחא שהכל ובמ"מ ע"י אפוי ובשול ומשו"ה בס"ד דקו' התוס' שפיר מקשו דלברך במ"מ על השכר דהשנוי אינו גורם כלל להוריד מברכתו אדרבה מעלה הוא לענין במ"מ אם הוא למעליותא משא"כ בשאר ברכות השנוי גורם דלאו במילתי' קאי כתה"ד הנ"ל. וראי' דל"ק להו משכר תמרים רק זה תלי' בדין ס' הרא"ש גבי מרק שהזכרנו לעיל:

ועוד נלענ"ד דהא אמרו ר"פ כ"מ דמשו"ה קבעי לי' ברכה מיוחדת דחשוב משום דמסעד סעיד וניהו דאמרו פורתא מסעד סעיד מ"מ ודאי דצריך עכ"פ שיעור רביעית דזה הוי מלוי אצטומכ' כדקיילי"ן כר"מ ושבעת זו שתיי' ואיתא בתוס' יומא דזה שתי' רביעית ובברכות אמרו ולא לוגמיו. וניהו דעל כ"ש צריך ברכה לפניו מ"מ איתא בשביע' דרביעית עכ"פ אבל בקאניאק דלעולם אין שותין ממנו רביעית בב"א ורק דרך טעימה ל"ש מעלות מסעד סעיד וכ"ש למ"ד דברכה מעין ג' דאוריית' וקו"ח לר"ג ז דמברך על ז' מינים ג' ברכות ודאי צריך קרא כדכתיב ושבעת כנלענ"ד: ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

סימן לד

ראיתי דברי הגאון מוה' דוד ני' הנ"ל מה שהשיב (בת"ת) על דברי סברתי לחלק דלענין הכשר שאני דילפי' במס' שבת ומס' נדה למשקי' מקראי דתולדותי' כמותן להכי גם הזיעה כתולדה עכ"פ ומנ"ל לאיסור וע"ז השיב דשם משום מעיינות הזב אתינן עלה, תמה אני על הגנ"י דהא זה הי' סברת רבא במס' כריתות די"ג אבל הא אתותב שם רבא דא"כ ליטמא טומאה חמורה ובכ"ש ולמה בעי רביעית חלב אשה ומסיק שם דע"כ לאו מעין הוא ורק מטומ' ומשקין חשוב ועי' בשבת דף קמ"ג שם פירש"י להדי' לענין הכשר ובנדה דאיירי לענין משקין של זב הוא אינו משום דיוצא מן הזב אלא משום נגיעה

בזב דמה"ט בעי רביעית כשאר טומאת משקין כמו שפירש"י שם ואינו רק מדרבנן כמו דמסיק בגמ' חולין דף פ"ח ועי' בתוס' שם פ"ז ד"ה כל והראי' דאותו קרא דמייתי בנדה לענין משקין הוא הקרא עצמו דילפי' מניה הכשר כמ"ש הר"מ ור"ש מס' מכשירין פ"ו מ"ד:

ומ"ש הגנ"י דלא חשוב זיעת המים לתולדת ש"מ דהיא מסברא, הנה אפשר לומר דבפ"א מ"ו שם גבי הנופח בעדשים פי' הר"מ והרא"ש דלאו משום רוק כס' הר"ש והרע"ב אלא משום זיעה ע"י נפיחת הפה וסיים הר"מ ותנן לקמן דהיוצא מהפה מכשיר ושם לענין תולדה ממנו א"כ י"ל דבכלל היוצא מהפה היא ומ"ש הגנ"י מתוס' ב"ב הנה הוא ג"כ תוס' פסחים כ"ב וידוע כי האחרונים נתקשו בזה דסותרים סוגי' דחולין דף ק"כ וכבר הבאתי דברי ח"צ לעיל ואכ"מ להאריך בזה:

וראיתי ג"כ מ"ש הרה"ג מו"ה גרשון שטערן נ"י אבדק"ק מ'לודאש, ע"ד התשב"ץ סי' פ"ה הביאו העוללת אפרים דהגאונים מיירו בנתבשל הרבה עד שהיין נעשה כדבש אז אין מברכין עליו בפה"ג וגם חתני הרב הגאון אבדק"ק גאלאנטא נ"י העירוני ע"ד התשב"ץ ועוללת אפרים הנ"ל ונסתייע ג"כ מהירושלמי ערבי פסחים שהבאתי בס"ד אבל לא אדע מה יש להשיב ע"ד הרי"ץ גיאות ורב האי גאון הביאו או"ח סי' ער"ב כללא כיילו דכל יין שאינו מתנסך מפני שנתבשל אי"מ עליו בפה"ג והא מבואר ביו"ד סי' קכ"ג שאפי' בבישול דעלמא שוב לא נעשה יי"נ ועכ"ח דלא ס"ל סברא הנ"ל:

ומ"ש הה"ג הנ"ל מחת"ס סי' קי"ד דבבשול לכ"ע משקה היוצא כמותו ומ"מ מברכין שהכל על היוצא מפירות וא"כ ה"ה הכא אין לחלק לדעתי לא דמי כלל דהתם הי' אוכל ונעשה משקה ולא נשאר שום צורת הפרי ואפי' להחולקים על התה"ד גבי פאווידל הביאו הרמ"א סי' ר"ב מודים הכא כמ"ש סי' ר"ח מחבר ורמ"א גבי פת דוחן וקטניות שנתערבו ועי' במג"א שם סק"י וי"א בשם השל"ה משא"כ בנ"ד מעיקרא משקה והשתא משקה ועוד למה הביא ממרחק הלא לענין ברכה גופא מחלק הרא"ש דהיוצא על כתישה שהכל וע"י בישול כמו על הפירות הביאו המחבר סי' ר"ב. ולענין הלכה הכריע המג"א ר"ה סק"ו כל החולקים השייכי' לענין בישול פירות ועי' ש"ך סי' פ"ג ס"ק י"ד וסי' ק"ב לענין ציר דגים לחלק ג"כ בין מליחה לבשול וע"י במהר"ם שיק סי' כ"ו באריכות. אבל בנ"ד הא זהו תחילת הספק כיון דהרמב"ם והרא"ש הוציאו מן הכלל משקין היוצאים מהמשקים לענין קבלת טומאה והרא"ש אפי' זיעה בעלמא שבשאר איסורים אינם ככל היוצא מהם ש"מ דכגופו דמי וא"כ צ"ע רבה כמ"ש:

ומ"ש כי בס' דברי יוסף סי' צ"ב סעי' ח' עומד כבר ע"ד הרא"ש הנ"ל כעת עיינתי בס' ד"י ולא ראיתי שיקשה מהך דמי חלב פ' כ"ה אלא מקשה מדברי הרא"ש פ' כל שעה סי' כ"ב עי"ש: ומ"ש כי הקאכיאק נעשה מיין שהחמיץ והנה מ"ש בזה"ז החמיץ מדינא דגמ' ודאי לאו בכלל חימוץ הוה לא לענין יי"ל ולא לענין ברכה דאפי' אם נמנעים לשתותו מפני חמיצו כ' המג"א סי' ר"ד סקי"ד דהוה ספק ברכה. ועוד העיד רב אחד כי הקאניאק המעולה אין נעשה רק מיין ממש דוקא (ובזה תשובה ג"כ להגאון מהו' שמעון פאללאק נ"י אבדק"ק יעמערינג כי נאמר לו מפאבריקאנט א' כי כל קאניאק נעשה מזויף וע"י איז' עסענץ א"כ פשיטא דל"ש ברכת פרה"ג וגם איכא למיחש משום איסור יי"נ) והרב הנ"ל הראה לי קאניאק שעשה בעצמו ע"י כלי מאשין קטנה וגם ידענו יראים במדינתו שעוסקי' במלאכת עשיית הקאניאק וכי נפסל אותן מפני עדות הפאבריקאנטען ולא תהי' כהנת בפינדקות ועכ"ח אותנו כמו ביין ישנו מזויף וישנו ענבים יין טהור. ולענין הלכה עכ"פ מוסכם לכל לברך עליו ברכת שהכל כנ"ל:

שוב ראיתי בשו"ת יד יצחק ח"ב סי' ס' שנשאל עד"ז ובתשובת' לא העיר מכל מ"ש בדברינו ובסוף דבריו שדעתו ג"כ לברך שהכל מ"מ לענין י"נ רפי' בידי' והוא דבר שאין להבין ממנ"פ אם הי' מיי"נ מעיקר' פשיטא דלא פקע האיסור ממנה דהא אנן מחמירי' כדעת הסוברי' דלא זיעה בעלמ' בבשול לענין חמץ בפסח וכיו"ב כש"כ בזיעה מן המשקי' וכמ"ש בפרמ"ג ואם דעתו לענין מגע נכרי לאחר שנעשה קאניאק הא פשיטא דל"ש בי' שום אסור במגע זו וכי גרע מיין מבושל דקיי"ל בסי' קכ"ג דמותר לכ"ע כש"כ בקאניאק דנתבשל היטב היטב עד שאין בו רק זיעה וכמו שאר יי"ש מחרצני' וזגי' או לאגער בראנדוויין פשיטא דאם הוא מיין כשר דל"ש בי' משום מגע גוי'. ומדברי רבנא נראה דלא הי' בקי' בעשיית הקאניאק כנראה מתוך דבריו:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לה

ב"ה יום ד' לסדר חיי תרס"א לפ"ק ברעזאווע יצ"ו. להרבני החו"ב מו"ה אברהם יצחק סג"ל נ"י גרינבערגער בק"ק מאד יצ"ו. אשר שאל בא' ששגג ונטל כוס יין סתם לקדוש אם יש מקום לפטרו מקדוש פ"א ומע"כ צירף שיטות הפוסקים להקל במצוה דרבנן ועבר' דרבנן. וגם כי בשגגה שה ושיטת ר"ת בספר הישר דבשוגג לית בי' משום מהב"ב והנה אם מטעם מהב"ב אתינן עלי' יש מקום להקל בפשיטות בפרט בס' ברכות לפימ"ש במס' ברכות דף מ"ז במעשה דר"א ששחרור עבדו לצרפו לעשרה ופריך בגמרא מדר"י אשמואל דהמשחרר עבדו עובר בעשה. ותי' ומצוה שאני ושוב פ' הא מהב"ב היא ותי'

מצוה דרבים שאני והא איתא במג"א סי' תמ"ו דתק"ש שמוציא רבים ידי חובתו לכ"ע הוה מצוה דרבים משא"כ במ' ביעור חמץ ועיין בת' מהרי"א סי' קצ"א מ"ש ע"ד טו"ז סי' תרנ"ה דחשוב לי' מצות לולב לעשה דרבים וקשי' עליו מסוגי' זו ובת' כת"ס סי' ע"ג דמ' תק"ש חשיב עשה דרבים דגם אם תקע ביחיד דהא הוכחת המג"א מדברי שבולי לקט בשם ר"ת דמשו"ה לא תי' בגמר' מס' ר"ה אמתניתין דקתני אין מפקחין דניתי עשה וידחה ל"ת משום דלא הוה בעידנא דתק"ש מצוה דרבים הוה והא בהתני' לאו בצבור דוקא עסקינן וא"כ ה"נ במצות קדוש דא' מוציא רבים ידי חובת' הוה מצוה דרבים ולא שייך ביה מהב"ב כמ"ש בגמר' ברכות הנ"ל. ועיין בנוב"י מהדו"ק ח"ב בהשמטות בשם חתנו: ועפי"ז הי' נלע"ד לפרש דברי התוס' בסוגי' ד"ה בעינן שהקשו אמאי פשיטא לי' לגמר' דמ' לכם לא הוה ביום ב' מ"ש ממ' הדר דהוה ככול' יומי ואי משום דלכם דכתיב מקמי' דיום הראשון עלה קאי א"כ ולקחתם דנמי כתיב מקמי' ודרשינן מניה לקיחה תמה ולקיחה לכל או"א נימא דבשאר יומי סגי לקיחה לא' בשביל כולו ותי' דהיינו טעמי' דיום ב' דרבנן זכר למקדש ודוקא בעיקר לקיחה וכו' עי"ש ונתקשו בזה בכ"ת מה ס"ד בקושי' דיום ב' דאורייתא עד שהקשו מדרשי דקרא ותי' דבקושי' ס"ל כדעת הרמרב"ן דמתניתין איירי במקדש דכל ז' דאורייתא ובתירוצם חזרו מסברא זו עיי"ש שהניח' דבריהם בדוחק ולע"ד פירש דברי התוס' כפשוט' דבקושי' ס"ל דמתניתן איירי' בין במקדש בין במדינה אחר תקנת ריב"ז רק דס"ל כס' הר"ן דראוי' לומר דכל תיקון דרבנן כעין דאורייתא תקנו וכיון דכל עצמו התקנה זכר למקדש ומעתה אם במקדש שייך ג"כ מ' לכם הה"ד במדינה ואם לאו כש"כ במדינה כמש"כ הרמב"ן לפי האמת מסברא דבעיקר לקיחה דוק' הי' ג"כ במקדש והתוס' ונאנו בזה לומר מסברא לחלק בדאורייתא אם לא דמוכח מקראי לכן שקיל וטרי בי' אם יש מקום לומר דמ' לכם דווקמי' כתיב קאי רק ליום א' משא"כ מ' הדר אם גם מצות ולקחתם דדרשינן מניה לקיחה לכל או"א נימא דסגי בלקיחה אחד בשביל כולי ובתיר' דס"ל דעל יו"ט ב' דרבנן ומתקנת ריב"ז אז שפיר נראה להם לחלק בדרבנן סברא דבעיקר לקיחה עשא' זכר למקדש ובזה מתיישב נמי מ"ש בכ"ת דנימא באמת דבין מ' לכם ובין מצות לקיחה מה"ת אין ביו"ט ב' במקדש ורק מדרבנן דאם מה"ת סגי בלקיחה א' בשביל כולו ולהנ"ל אתי שפיר. דא"כ הוה מצוה דרבים ולא שייך בי' טעמ' דמהב"ב כהנ"ל. ומה תיר' בגמר' משום ר"י דפסול משום מהב"ב ואין לומר כיון דחכמים תקנו לקיחה לכל או"א שוב לא הוה מצוה דרבים מדרבנן עכ"פ זה אינו לפימ"ש המפרשים דטעמי' דר"י דגם במצוה דרבנן אית בי' משום מהב"ב אע"ג דמסברא הי' להקל דכהגוו"נ בדיעבד לא תקנו (עיי' בכת"ס סי' צ"ח) הוא מס' הרמב"ן

והרא"ש דאדרבא במצוה דרבנן שאין עלי' חיוב כ"כ יש נאוץ יותר להתפיס בדבר כעין על המצוה שמוטלת עלי' מה"ת וכ"ז בעיקר מצוה שתקנו חכמים אבל אם מעיקר המצוה בין מה"ת בין מן התקנה לית בי' משום מהב"ב דהוה מצוה דרבים ורק ע"י תקנת חכמים דלקיחה לכל או"א יהי' נולד מזה מצוה דיחיד וא"כ שייך בי' מהבב"ע בזה ודאי לא שייך סברת הרמב"ן הנ"ל כמובן, ושוב הדרינן לסברי' דע"י תקון דרבנן לא יעשה מזה מהבב"ע בדיעבד אלא עכ"ח דולקחתם אכולי יומא קאי ובין מה"ת בין מדרבנן והוה רק עשה דיחיד ושייך בי' שפיר טעמי' דמהבב"ע, ועיין בת' חת"ס או"ח סי' קס"ב:

אלא בנדון שאלת הלכה זו לא מהבב"ע בלבד אתינן עלי' אלא דתלי' באשלי רברבי ה"ה מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בפ"ח מה' ברכות אהא דתנן בפ' ג' שאכלו אכל טבל אין מזמנין עלי' ובגמר' אפי' טבל ומדרבנן וסברת הרמב"ם הה"ד דאין מברכין עליו דאין זה מברך אלא מנאץ והראב"ד חולק דרק לענין זמון אינו חשוב קביעות כמו א"ז לפירות אבל מ"מ מברכין על אכילת איסור ודעת הרא"ש שם כהראב"ד והא דאמר ראב"י פ' הגוזל גזל סאה וכו' אין זה מברך אלא מנאץ הוא רק שאין ברכתו אלא נאוץ אבל מ"מ מברך ובב"י או"ח סי' קצ"ו הביא דעת רש"י ופהר"י והרשב"א כשיטת הרמב"ם ועוד הביא חבילות ראיות מהתוספ' והירושלמי דאי"מ על אכילת אסור אפי' בדרבנן וכן ונשמע מתניתין דמ' דמאי פ"א מברכין עליו מזמנין עליו ומשמע דוקא דמאי דקיל משאר אסור דרבנן ועיין בתוס' יו"ט שם. וכן פסק בש"ע והסכים עליו בט"ז ומג"א ועיי"ש בפרמ"ג לדעת הש"ע אפי' בשוגג אי"מ דלא כט"ז ומחלק שם בין אכילת אסור במקום סכנה כמו בסי' תרי"ח דמברכין דשאני שוגג דמתחרט בלבו וגם עכ"פ מחויב קרבן וגם בלא דעת נפש וגו' ועיין בחדושי חת"ס בסוגי' דהוכיח מהירושלמי מס' שבת דגם בשוגג שייך מה"ט מהבב"ע. ועיין ריט"א מס' ברכות פ"ח ובת' חת"ס או"ח סי' כ"ב וא"כ במה יצא ידי קדוש על כוס סתם יין דעיקר הקדוש הברכה על היין כמ"ש קדושה רבה ומשום עונג במקום סעודה ובאיסור כזה לא תקנו בו ברכה כלל וברכתו לבטלה ואדרב' צריך תשובה על הברכה ג"כ. ועי' במג"א סי' ר"ט דבברכה לבטלה גם השומעים לא יצאו ושוב הביא בבאר היטב ת' באר עשק דמי שמקדש על סתם יין יוצא ידי קדוש דברכות מתקנה קדמוני' הוא קודם איסור סתם יין וכבר צווחו עליו בת' יעב"ץ סי' מ"ה וישתקע הדבר, ועיי' בת' מהרי"א או"ח סי' ק"ס שהסכים ג"כ דאין כאן קדוש כלל ודעתו שם ג"כ דבמצוה דרבנן ואסור דרבנן וגם שוגג אית בי' משום מהבב"ע ועיי' ת' נטע שורק סי י"א. ולענין הלכה הא דעת הרא"ש בברכות דמסתברא לי' כשיטת הראב"ד משום דפי' הך דראב"י אין זה מברך אלא מנאץ דמ"מ מברך ואנן קיי"ל בסי' תרמ"ט דאם קנה דבר בקנין ד' מיני' דלית בי'

משום מהבב"ע כדעת הרמב"ם והר"י בתוס' מ"מ לא יברך עליו וכן בה' ר"ה לענין שופר ומגילה הכי קיי"ל ועוד אפשר לומר דגם לדעת הראב"ד דס"ל לענין זמון דוקא דבעי קביעות וא"כ הי' מקום לומר כן גם לענין קדוש לפימ"ש בע"פ דבאו ונקדש הוה קביעות וכן לענין ישיבה בשעת קדוש ס"ל להמרדכי דכן עיקר משום קביעות אלא דבעמידה נמי סגי' דהמצוה קובע' ועיין בסי' רע"א בדעת הרמ"א לישב בשעת הקידוש אלא דבזה צריך עוד לבחון אם יש לדמות זל"ז ועכ"פ שיטות תשובו' האחרונים אשר ראיתי מדבריהם משמע להדיא דלא יצא. ודאי מן המובחר להוציא עצמו ע"י אחר שלא קידש עדיין, אח"כ בא לידי ס' שו"ת חסד לאברהם אשר נשאל שאלה זו לפניו. והשיב שלכ"ד אלא דיוצא ולא הוה משום מהבב"ע דאינו רק הכשר למצוה כלומר ברכת ושתיית היין וכמו גבי שופר ומגילה דקיי"ל באו"ח סי' תקפ"ו וסי' תרצ"א דיצא ולא הוה מהב"ב דאין גזל בקול כלומר דעיקר מצוה השמיעה רק שצריך לשמוע הקול משופר ומגילה ואינו רק הכשר למצוה וזה פירש הירושלמי עיי' ברמב"ם בפ"א מה' שופר והרה"מ שם וה"נ עיקר המצוה האמור' של הקדוש והיין אינו רק הכשר למצוה ולענ"ד היעב"ץ ות' מהרי"א הנ"ל נשמרים מזה שהזכירו דנקרא קידוש רבה כלומר דאינו שם אמירה אחרת של קידוש רק הברכה על היין וא"כ ודאי זה עיקר הקידוש כלומר הברכה והשתי' א"כ ודאי דלא יצא וכי נימא דבקידוש של שחרית לא יצא ובקידוש של ליל שבת יצא אתמהה יציבא בערא' וכו'. ועוד דיש בכלל מאתים מנה דודאי כמו בשחרית ברכת בפה"ג שייך לעיקר קדוש הה"ד קידוש של הלילה אלא שהוסיפו עוד אמירת אשר קדשנו במצותיו וגו'. ואח"ז בא לידי ס' שו"ת באר עשק וראיתי בפנים שהבי' דברי הרמב"ם והראב"ד הנ"ל דפליגו לענין ברכה על אסור' דרבנן ואח"כ מסיק בסברתו דתקנות הברכות הי' קודמי' ואסור' דסתם יינם מי"ח דבר שהי' תקנות אחרונים ואין כח לעקור תקנה קדומה וסיים והרמב"ם ז"ל לא דבר על סתם יינם ואפי' להרמב"ם וסייעת' לא רביע על השותים סתם יינם אסור' בכרסם שמברכי' עליו דדי להם צרת העברה בשעתם איברא דגם למצוה לא תחשב להם הברכה דאין עברה מצוה, אלא דגם לדידי' דאם לאו סברתו הי' לנו לומר דאין עבירה מצוה כלומר דהוה מהבב"ע ולא יצא וכיון דדעת האחרונים דלא כוותי' בסברתו וכמ"ש היעב"ץ ות' מהרי"א וכן בברכ"י א"כ לדידן הוה מהבב"ע ולא יצא כמו שבררנו בס"ד:

ועתה באתי ע"ד פלפולו מ"ש מע"כ לדברי תוס' דגם שמואל מודה ביום א' דאורייתא דיש בו משום מהב"ב א"כ אמאי לא מתרץ בגמ' לעולם יום א' וכא מבעי' שאול דלא מקרי לכם אלא גזול ס"ד סתם גזלה יאוש בעלים ולכם מקרי קמשמ"ל דמ"מ פסול משום מהבב"ע והנה ס"ל למע"כ דמצות לכם לא צריך לן להשמיענו ממתניתין כלל וזה סותר

מה שהקשה במהרמ"ל להיפך וקושי' אדרבה מה קאמר כלא מבעי' שאול לשיטת התוס' דבי' א' הוה משום מהבב"ע א"כ מ"ז ק"ו לשאול דילמא שאול כשר וגזול דמתניתין פסול משום מהבב"ע א"כ ס"ל דגזול אם הוא משום מהבב"ע לא נדע שאול משום לכם דפסול ודבריו נכונים דמהיכ' תתי דבעי שלכם הלא כמה מצוות סוכה תפילי' אי"צ להיות שלו וק"ל. ועיי' בחדושי חת"ס סברת' כעין סברת כ"ת עפי"ד פ"י הביא דברי לח"מ מה' לולב בטעמי' דשמואל משום דמהב"ב בקרבן כתיב ובשלמא ביו"ט א' הוה דומיא דחלבו דבין שאול ובין גזול פסול אבל ביו"ט ב' דשאול כשר לא הוה דומיא דקרבן וא"כ מדפסול מהבב"ע ש"מ דגם שאול פסול ביו"ט א'. ולענ"ד אפשר לומר עפ"י דברי אבני מלואים סי' כ"ח ע"ד הסוברים דקנין דרבנן מהני לדאורייתא וראיי' מהאי סבת' דלקמן דמשום תקנה לא הוה סוכה גזולה ועיי' בתוס' בד' ב' והשיב ע"ז דודאי כ"ע מודה דכל היכ' דלא בעי לכם רק מ"מ שלא יהי' גזל מהני קנין דרבנן דאל"כ בכל קנין דרבנן ניומא דהוה גזל בידו אבל שיטת הסוברים דל"מ בדאורייתא היינו האיך דצריך להיות שלו והנה בתוס' בשם ר"י דאם יאוש קונה ל"ל דפסול משום מהב"ב דכבר קנאו רק האיך דמצוה מסייע לקנין כגון בשנוי השם או מעשה אז אית בי' משום מהבב"ע ועיין בהריטב"א האיך בנטילת ד' מינים שייך סיוע לקנין ע"י מצוה משום דמצוה גופ' הוה כשנוי רשות לגבוה כמו גבי הקדש והנה לרבה דס"ל דייאוש עכ"פ מדרבנן ודאי קונה ועיי' בהרא"ש שם וא"כ אם הי' שאול כשר כמו בסוכה ורק משום גזל אתינן עלה ומשום מהבב"ע וכיון דקנה עכ"פ בייאוש מדרבנן לית בי' משום מצוה הבב"ע כמ"ש בתוס' דגם קנין דרבנן מהני דלא להוה מהבב"ע אבל אם שאול פסול ועכ"ח צריך להיות שלו ואז לא מהני קנין דרבנן כמ"ש באבני מלואים וא"כ מסייע המצוה לקנין לו מדאורייתא שוב שפיר הוה משום מהבב"ע וז"ש ס"ד סתם גזילה יאוש בעלים קמ"ל דלפי דברי התוס' בלא"ה דס"ל דסוגי' אזלי דייאוש ל"ק היינו הפירוש דה"א דייאוש קנה ולית בי' משום מהבב"ע אפי' לר"י דכבר קנה וא"כ כיון דקמ"ל דיאוש ל"ק וצריך סיוע למצוה ושוב הוה מהבב"ע ועכ"ח שאול אינו כשר ומ"ש ברש"י ז"ל עד דשמעינן דמייאש א"כ הפי' כפשוט' כמ"ש כ"ת בלוח' שנוי' וידוע מ"ש דרש"י ס"ל כשיטת ר"ת בתוס' דגם בקנין מקודם הוה משום מהבב"ע, ושוב ראיתי כי המפרשים אחרונים משתמשים בסברא זו:

ומ"ש כ"ת וכן הקשה רע"א במשניות במ"ש התוס' ל"ל טעמי' דכתותי מכתת שיעורא גבי לולב אשרה תיפוק ליה משום מהבב"ע וקשה הא צריכי רבה לשמואל דל"ל מהבב"ע בי' ב' ועיי' בנוב"י מהד"ת סי' קל"א שהקשו לו כן ומחזק הקושי' דשם ע"ד רבא קאי ומשמע דס"ל כשמואל דמתרץ דברי' ותי' שם דקושי' התוס' על המקשן מ"פ מרבא

דילמא מתניתן ביו"ט א' ומשום מהבב"ע ועיי' בט"ז סי' תרמ"ט מ"ש ע"ד הר"ן בזה. ולענ"ד יל"פ קושי' התוס' בפשיטות ואדרבא לשמואל ל"ק להו כלל כטעם הנ"ל אבל למ"ד דס"ל מהבב"ע לכולו יומא ולהכי קפסיק ותני גזול במתניתין ל"ש ביו"ט א' ול"ש יו"ט ב' א"ם תיפוק לי' כלומר למה תני כלל של אשרה וכי כל מהבב"ע הנהוגים בלולב תני במתניתין ועוד דלתני בהדי' אהדדי, עיי' בפנ"י ועיי' בנדרים דף ט"ז חומר בנדרים דחל ע"ד מצוה ובקונם לולב אסור ודאי אם בטל אינו יוצא משום מהבב"ע אם אסר עליו בנטילת' ומשום מהבב"ע עיין בט"א בסוגי' דמלל"נ ולא תני במתניתין ובפרט לפמ"ש בט"א בסוגי' הנ"ל לר"י דאית לי' מצוה ל"נ א"כ קשי' עליו מה דדייק בגמר' כאן דקתני אשרה דומי' דעה"נ ש"מ משום דכתותי מכתת ולר"י למה תני כלל דומי' דעה"נ לפסול משום מ' לה"ג א"כ קושי' התוס' ג"כ בהכי מתפרש גם לפי המסקנא למה תני דומי' דעה"נ למ"ד דאית לי' אפי' בדרבנן מהב"ב וקושי' הט"א י"ל אדרבא דש"מ דר"י כרבי' שמואל ס"ל עיי' נוב"י סי' קנ"ו דל"ל מהב"ב בדרבנן ואין הפסד משום מצוה ל"נ דל"י עיי"ש בט"א דכל טעם דלא יצא אם מצוה כ"כ משום מהב"ב ועיין ברמב"ן יבמות גבי חלצה במנעל של ע"ז דנראים כי הם דברי ט"א והדברים עתיקים כידוע: וראיתי שם בתוס' רע"א שהקש' עוד עד"ת מה ס"ד בלולב ש"ע לפסול משום מהב"ב א"כ ל"ל קרא לפסול נעבד לגבוה תיפוק לי' משום מהבב"ע, והנה כיו"ב הקשה במג"א סי' תרמ"ח וט"ז סי' תרמ"ט על הלבוש שפסל אתרוג המורכב משום שנעבד בה עברה דנכרי' מצווי' על כלאי אילן והקשו דא"כ ל"ל קרא כלאי' לגבי קרבן ובט"ז הוסיף להקשות מסוגי' דאוונכרי דלא הוי מהבב"ע משום גזלת נכרי ש"מ מה שעבר הנכרי לא הוה גבי ישראל משום מהבב"ע וא"כ גם אקושי' רע"א י"ל כך דצריך קרא לפסול נעבד ע"י נכרי ועיין בחדושי חת"ס לקמן. מ"ש כ"ת לתרץ דקדוק עצום בתוס' ד"ה משום שכשהקשו מלולב כתבו והתניא לקמן פ' לולב וערבה דף מ"ג לכם משלכם וכו' ולמה לא הקשו מקודם שם דף מ"א דהוא בפרקין דהובא נמי ברייתא זו לכם משלכם ולהוציא וכו' והו"ל להקש' מזה (עיי' בשו"ת בית נפתלי סי' נ"ח) וכתב עפ"י דברי ים התלמוד הוא פרפרת נאה. והנה עוד צ"ל כדעת מהרי"ט שהוכיח דדעת התוס' כשיטת הרמב"ם בסד"א לקולא אבל בפ"ח סי' ק"י הוכיח להיפך ועיי' בפלתי שם. ובפשיטות י"ל דהתוס' באו לאלם קושית' דשם בגמרא מוקי מתניתין בזמן שבהמ"ק קיים מדתנו להר הבית ודאי א"א בזה"ז והא דתני לביהכ"נ בזה"ז וכיון דמהבב"ע בקרבן כתיב הי' הסברא יותר ללמוד ממנו ללולב במקדש ומ"מ תני שם לפסול משום לכם עיי"ש לר"א יליף ימים ולא לילות מונשמרתם וגו'. ומ"ש כ"ת לתרץ פסק הרמב"ם כשמואל מסתמ' דגמרא וכקושי' התוס' דבריו ראוין

לאומרן לדעת הכ"מ בה' לולב עיי"ש שחולק ע"ד ה"ה דס"ל בדעת הרמב"ם גבי אשרה ועה"נ כגירס' הספרי' משום מהבב"ע ועיין בלח"מ שם ידידו דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוו יצ"ו:

סימן לו

כ"ת חוזר על ראשונות במ"ש דבקדוש שהוא מ"ע דרבים ל"ש מהבב"ע והקש' א"כ בשופר לדעת הש"א סי' צ"ח דליכא טעמי' למ"ד מלה"נ דלא יצא רק משום מהבב"ע והא להנ"ל ל"ש בי'. והנה הוא וודאי קושי' עצומה לפמ"ש בנוב"י ותשו' מהרי"א בפשטות הא דקאמרי' בגמ' ברכות והא הוה מהבב"ע הוא כשאר מהבב"ע. וכבר הרהרתי והרגשתי בזה והייתי מתיישב בדברי הרשב"א וט"א אשר הבאתי במכתב הקדום. אלא שמעל' הביא דברי ש"א. והנה גם לפי"ד הרשב"א במס' יבמות הנ"ל קשה טובא במ"ש הרמב"ם פ"א מהל' שופר דיוצא בגזול דאין גזל בקול. ועיי"ש בהראב"ד וב' טעמי' בהירושלמי ועי' ברה"מ שם. ומעתה הא בלאו טעמי' דאין גזל בקול משמע בהדי' דהי' שייך בי' טעמ' דמהבב"ב והא הוה מצוה דרבים ושם ל"ש טעמי' דהרשב"א כמובן. ואפשר לומר דבשופר שמוציא רבים ידי חובתם וא"כ בשופר של עולה אם הי' מלה"נ הי' ג"כ לעומת זה עבירה דרבים ולענין עברה דרבים לא תוסיף תת מצוה דרבים עדיפ' לצאת בו דומי' מ"ש המהרש"א בברכות שם על דברי תוס' ע"ש ושוב לא חלקו בין תוקע לעצמו לתוקע להוציא רבים וא"כ הה"ד בשופר גזול אם הי' גזל בקול הי' עבירה דרבי' במה ששומעים קול שופר בגזול: וכעת אתי' לדעתאי דבר חדש די"ל קושי' ש"א וט"א באופן א' דהא י"כ דבקרבנות גם שמואל מודה דאית' בי' משום מהבב"ב דהא לס' כ"מ בדעת הרמב"ם דל"ל מהבב"ע אפי' ביו"ט א' וטעמ' דפסול בגזול משום דס"ל יאוש לא קנה ומ"מ פסק בפ"ב מהמ"א בטעמי' דפסול בערלה וכלאים וכיו"ב משום מהבב"ב ובקרבנות ליכא חלוק בין דרבים בין דיחיד כמ"ש הרמב"ם ולזה מודה שמואל רק לא יליף שאר מצות מקרבנות וזה דלא כת' מהרי"א הנ"ל. והנה ידוע מ"ש הר"ן במס' ר"ה דשופר מבהמה טמאה פסול וכמ"ש הרמ"א סי' תקפ"ו ועי"ש במג"א דאם כי הקרא דמן המותר בפיך לא קאי רק אדבר שבקדושה כס"ת ותפילין ולא למכשירי מצוה מ"מ ס"ל להר"ן דשופר דאמרי' בגמ' בטעמי' דרבנן דפסול של פרה משום דיליף מבגדי כהונה דאינו נכנס לפני' בבגדי זהב דאין קטיגור נעשה סניגור ואם כי שופר מבחוץ כיון דלזכרון בא כבפנים דמי א"כ כש"כ די"ל סברא למנהבב"ב דכבפנים דמי וכמו דבקרבנות פסול מהבב"ב הה"ד שופר דלזכרון בא דלא יהי' קטיגור נעשה סניגור בעבירה זו וא"כ שוב אין לחלק ג"כ בין עשה דרבים דומי' דקרבן. ואין עומד לנגדו רק מ"ש התוס' גיטין בסוגי'

דחטאת גזולה דאפי' בקרבנות לא חייש ר"י משום מהב"ב, וזה לא קשה לדידי ואדרבה קשי' לס' ש"א דהוכיח מכאן די אל"נ עכ"ח צ"ל משום מהב"ב ועי"כ הוכיח נגד דברי הרז"ה דל"ל מהב"ב אפי' בדאורי' והא ר"י ל"ל כלל טעמי' דמהב"ב. וכן קשה לדעת הנוב"י שמתרץ הסוגי' דברכות מה שסותר גמר' דגיטין דשם כפ' מהב"ב ותי' דבברכות לא נזכר רק ר"י ובגיטין אליבא דשמואל והא נהפוך הוא דלר"י לדעת התוס' וודאי ל"ל מהב"ב. וכבר עמד ע"ז בטע"ה מה' לולב. ועכ"ח מוכרח לומר לר"י בטעמי' דהרשב"א יבמות הנ"ל אבל לרבא קודם חזרה ולהרמב"ם פ"א מה' שופר י"ל כדאמרן זה נלע"ד מ"ש כ"ת ממרן חת"ס לתרץ קושי' המג"א דשם קאי לאביי מ"מ בגוף הסבר' לא מצינו פלוגת'. וכבר הארכתי בחידושי בס"ד לתרץ הסוגי' על נכון. ומ"ש לתרץ דברי הרז"ה לחלק בין מצוה דרבנן לדאורי'. עי"ש בטעה"מ שכוון לדברי' וס' הצל"ח על סוכה אינו תח"י וגם לא שמעתי כי יצא לאור וב"ה כוונתי לדברי הגדול רבינו הצל"ח ומ"ש כ"ת ע"ד לתרץ ק שי' רע"א דא"כ מה מקשה התוס' בראש דבריהם מקרא דלכם דהא י"ל דאיירו בגזל נכרי וקודם יאוש בא ליד ישראל. הנה שנוי רשות בלא יאוש ודאי מקרי באסור' בא לידו כמ"ש בתוס' והראשונים ועי' בב"ק פ' הגוזל דלר"ח אפי' אכלו או אבד רצה מזה גובה וכמ"ש בעינ' וא"כ הישראל גופא עשה בעבירי' שבא לידו ואי משום דלא גזל בהדי' הא תלי' בפלוג' שהביא המג"א סי' תרמ"ט ועי' בשעה"מ פ"ח מהל' לולב, והמג"א והטו"ז לא הקשו על הלביש אלא בדבר שלא נעשה עבירה ביד ישראל כלל, ובלאו"ה תימ' שלא הזכיר דבריהם:

וראיתי למעל' מה שנסתפק מי שיוצא ידי קדוש ע"י אחר ולא טועם אם מברך על שאר משקים שרוצה לשתות. והנה לא אדע מקום להכניס בספק זה דוודאי מברך דהא ברכת היין לא שייך כלל לשאר משקים כמ"ש בגמ' ברכות פ"ק היכא דנקט כס' דשיכרא עי' בסי' ר"ט ואין היין פוטר לר"ח רק משום דשאר משקים המה טפילים לו כי היין עיקר לכל המשקים כמ"ש הרא"ש במס' ברכות פ' כ"מ לכן מהני קביעות לשתיי' לפטור כל שאר משקים ועי' בב"י סי' קע"ד בשם הרשב"א והמרדכי דלטעמי' משום קביעות לשתיי' ועי' בטו"ז קע"ד סק"ב ובדגי"מ שם ועי' במג"א סי' ר"ו סק"ז וסי' ר"ח ס"ק כ"ד היוצא מדבריהם שעיקר הפטור משום קביעות לכן נסתפק במרדכי בזה ועי' בסי' רי"ג, ומעתה כיון דזה אינו שותה יין כלל ע"י מה יפטור המשקי' וכי ברכת היין יפטרנה דלא קאי לשאר משקים כלל ואם משום קידוש דעושה קביעות משום מצוה לא עדיף משאר קביעות וכי מי שקובע עצמו לשתות ויברך על היין לא יברך על שאר משקין בהקדימ' לשתותן ואדרבא אז י"ל דגם על היין צריך לברך משום הפסק כש"כ זה שלא טעם ואם

דעתו שלא לשתות יין כלל א"כ גם על היין אם נמלך לשתותו צריך לברך דבנמלך אפי' שתה צריך לברך על כל כוס כדקיי"ל סי' קע"ד. ובל"ס כי עיקר ספיק' משום דיוצא ידי קדוש עי"א והוא טעם הוה כטעם השומע ג"כ אלא דזה אינו דכך הוא הדין שאין היוצא ע"י שמיע' צריך לטעום מכוס קידוש רק המקדש די' כמ"ש סי' ער"א דיצא עכ"פ ידי קדוש על היין אבל לא מברכת הנהנים והלא הדבר מבואר במג"א וט"ז סי' יקס"ז מ"ש על דברי הרוקח שהביא הרמ"א דלגבי שומע אין חשיב הספק וצווחו עלי' דמי עדיף השומע מהמברך בעצמו והביא המג"א דברי תוס' ערבי פסחים ושם באותן ב"א ששמעו קדוש בביהכ"נ דלרב ידי קדוש יצאו ולא ידי יין דשנוי מקום הוה הפסק ולר"י אפי' ידי יין יצאו ופי' התוס' דלר"י ג"כ דוקא אם שתו עכ"פ בביה"כ אבל בלאו"ה בין ברכה לטעימה פשיטא דהוה הפסק וצריך לברך משם ראי' דגם גבי קידוש דינא הכי דלא חשיב טעימת המברך כטעימת השומע. אלא שבנ"ד פשיטא דגם הרוקח מודה דדוקא שיחה ושאר דברים לא חשוב לי' הפסק אבל יין שיפטור ע"י שאר משקים פשיטא דלא יפטרנו בהקדימן לשתיי' דברכת היין לא שייך כלל לשאר משקים ורק ע"י קביעות ועיקר פוטר הטפל והאיך יקדים הטפל לעיקר, ובדיוק נאמר "פת" פוטר כל מיני מאכל חייו' פוטר כל מיני משקים ועי' בס' חיי אדם בה' ברכות שפליג ע"ד מג"א בסי' קע"ד וס"ל דקדוש על היין אינו פוטר שאר משקים. ולצאת ידי ספק דעתי שיכוון שלא יפטר שאר משקים ויברך מקודם על הצוקער שיפטר בברכת שהכל שאר המשקי' וכן נוהגין המדקדקין ועי' בנשמת אדם כלל ב"ה סי' ו'. אח"כ ראיתי בתשו' יד יצחק ח"ב סי' נ"ד שנשאל כיו"ב והשיב ג"כ כמ"ש עי"ש שהביא מדברי חו"ד בסדר"ח ודברי ברורים:

הדו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לז

ב"ה בראזאווא תרנ"ב לפ"ק. שלום שמו ושלם משנתו שלם במדות ה"ה כבוד ידידי הרב הגאון הגדול מו"ה שלום קוטנא אבדק"ק אייזענשטאט נ"י וברכה לראש ידידי חתנו הרה"ג מו"ה ישעי' פירסט נ"י אבדק"ק יראים בטירנוי (וכעת הוא רב בשיפשוהל בעה"מ וויען). אחרי מבוא דרך ברכת הודיי' במודי' דרבנן מאשר ענותנותו הרבני בהעלות זכרונות טובות בימ' דעביד יומא טבא לרבנן כעובדא דר' יוסף במצווה ועושה שכחו גדול בכפליים אשר משם ראי' מהרש"ל בב"ק דצריך לעשות סעודה ויו"ט לב"מ, וי"ל דלא מצינו יו"ט והודאה רק על העבר כמ"ש הר"ת בסו"פ ר"א דמילה מס' שבת לענין ברכת הודיי' אבל על העתיד לא שייך הודאה וא"כ ר"י דסבר מעיקרא דכל המצות שעשה הי' באינו מצוו' ועשה ואינ' שכרה כמו מצווה ועושה להכא מאן דא"ל דלא כר"י ואדרבא

חייב במצות אם כל המצות הי' במו"ע ונכפל שכר' מעיקר' לכן עביד סעודה ויו"ט על העבר משא"כ בב"מ ואפשר דאשו"ה המצוה על האב שיהי' מוחנכ' שהוא מצוה מדברי קבלה חנוך לנער עפ"י דרכו וזה תכלית גם כי יזקין וגו' וכיון שזכה והגיע לזמן הזה נמצא שהי' חנוכי' לתכלית הנרצה והי' מצווה ועשה לחנכו. וק"ו ב"ב של ק"ו בבני בנים שהבטיחנו כי לא ימיש מפיך ומפי זרעך וגו' שמחזיר התורה לאכסני' וכאלו קבלה מהר סיני. ובעזה"י בטוחים על העתיד כמו על העבר המהפך לעתיד יומא טבא וטבא להוי ואשרי שלו ככה הדר"ג זכה וזיכה עד סוף כל הדורות מראש הררי קדם מגזע תרשישים למד וקיים והודעת לב"ב ואפי' למ"ד לבניך ולא לבנותיך הא איהו אית ליה מס' קידושין דף ל' דרשא דלבני בניך דהו' כבנים:

ויען כי זכיתי לחביבותי' דמר והואלתי לדבר עוד מילין במילא דברכת' ברוך שפטרנו וגו' והוא ממדרש מפרשת תולדות על קרא דויגדלו הנערים ושם בלא שם ומלכות וטעמ' נלע"ד דהא פליגו הב"ח והלבוש בפי' שפטרנו לדעת הב"ח שהביא המג"א סי' רכ"ה שנענש האב בשביל שלא חנכו ובלבוש פי' איפכא עיי"ש. ולענ"ד הדבר מפורש במדרש הנ"ל כדעת הב"ח אלא בפי' מענשו נראה לפרש לפי לשון המדרש אשר ז"ל אר"א צריך אדם להטפל בבנו עד יג"ש מכאן ואילך צריך שיאמר ברוך שפטרנו מענשו שלזה ונ"ל דלשון מטפל הוא על הטובה וטרדא במה שצריך להוכיח ואפי' ביסורי' של אהבה וחשך שבטו וגו'. וע"ז קאמר דוקא עד יג"ש מכאן ואילך אין הצורך בתוכחות דבבנו גדול אינו רשאי כמ"ש בגמר' ב"מ בבנו גדול גבי אמתי דבי רבי לכן צריך להניח על רצונו הטוב ואם הועיל התוכחה עד הזמן הזה מה טוב מכאן ואילך אינו רק רצונו וז"ש המ' מתחלה על ויגדלו הנערים כך כל יג"ש הולכים לבית הספר ושניהם באים מבה"ס לאחר י"ג זה הלך לבתי מדרשות וזה הלך. וכוונתו מבוארת דעד יג"ש גם עשו הלך לבה"ס מיראת העונש אבותיו אבל אחר יג"ש סיים המדרש דאינו ונטפל בעונשו ולא יניח שבט הרשע וגורל הצדיקי' אינו צריכי' לו עוד בלאו"ה ברצונו ילך מאהבה כאשר הדריכו וחנכו אבות יקרות וזהו הפי' בברכה זו ברוך שפטרנו מעונשו של זה כלומר שאין עלי חיוב וצורך לענשו בתוכחות רק רצון אביו שבשמים ינחהו במעגלי צדק, אלא דבגמ' קדושין דף ל' משמע דצריך להטפל עד שיתסר ולחד מ"ד עד עשרים וב' ויען כי בגמ' אינו נזכר ברכה זו לעשות כמו כן בזמן ההוא ורק במדרש ובמדרש הא מבואר בי"ג שנים שלא יהי' נגד הגמר' הנ"ל לכן מברכו בלא שם ומלכות:

אח"כ הראה לי בהגר"א וחכ"א דס"ל לברך בשו"מ (ועי' בת' יד יצחק סי' ר"ל) ולענ"ד הראי' מדברי מהרי"ל שהביא בהגר"א שם איירו כמנהג קדמונית שכנעשה י"ג קרא

בתורה הפרשה שלו כמו שדייק מהרי"ל וקרא בתורה, שבזה החזיקו לגדול שמוציא רבים ידי חובתן ושייך שפיר הברכה על גמר דבר זה. וכן ראיתי עוד בזמן שהייתי קטן כי הבר מצוה אשר הי' מהנערים שהצליחו בתלמודם קרא בתורה בעצמ' בפרש' שלו והי' מהשבעה קרואים ולא מפטיר אבל בלאו"ה אין שום הוכחה על גמר גדלות' דהא מדינ' דגמ' קטן עולה לשבעה קרואים בפרט ברוב מקומות בזה"ז קורין אות' למפטיר לא שייך ברכה זו דלא הוה שום מעשה מוכיח על גדלותו והוה כמצוה בלא מעשה וכבר כללא כיילי דעל מצוה שאין בו מעשה רק בשוא"ת אין מברכין ושפיר מנהג העולם על מכונו: ידידו"ש ושת"ה.

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לח

ב"ה אול"י ד' ל"א למ"ב, סת"ר לפ"ק ברעזאווא יצ"ו. שוי"ר לכבוד ידידי הרב המאוה"ג לממשלת התורה חו"ב מו"ה יעקב צבי פ"מ נ"י אבדק"ק וויטטענץ יע"א. מכתבו היקר הגיענו וכו' ע"ד צורבא מדרבנן דאית לי' צער' בזיווג' הקשה לה לטהרת ימים וכמעט לא נשאר לו לבד משיעורי דאביאסף ואי"ז רק לליל טבילה ועונ' ביום לפני שיעור' דאביאסף הכי מותר לעשות מעשה ביום בבית אפל כמבואר בגמר' כתובות ד' נ"ו וס"ה מ' שבת פ"ו וברי"ף מ' עירובין פ"י הביא דברי רבא הנ"ל עם מ"ד רבא ואיתימא ר"פ בת"ח מאפיל בטליתו והרמב"ם פכ"א מה' א"ב לא התיר רק לצורך גדול והביא' במג"א סי' ר"מ והביא ע"ז מגמ' הנ"ל דא"ר בבית אפל דמותר לכתחלה וכ"ת תמה עלי' במה שלא הביא דברי הריטב"א שם שהקש' ע"ז למה מחייבי' רשב"ג במשרה את אשתו ע"י שליש ניהו דמותר בבית אפל לצורך אבל מנ"ל לחייב' בכך למ"ד מה אוכל תשווי' ותי' דאייר' בעונת פועל שהוא ב' בשבוע וא"כ הלא דברי מג"א כלולי' בי' לדעת הרמב"ם כמ"כ י"ל כנ"ל, והנ' ידוע כי בימי מג"א עוד לא נתפשטו דברי מפרשי ראשוני' כפריטב"א וחי' הר"ן ורמב"ן וכש"כ ספרי' שמק"מ: אלא דלענ"ד מ"ש כת"ר בדעת מג"א שמ"ש מהג"מ הנ"ל הוא רק דרך קושי' על הרמב"ם שהשמיט בפ' כ"א מה' א"ב דברי רבא. ולענ"ד לא בחדא מחתא ונחתינהו דעד כאן לא אמר הרמב"ם וב"ח דרק לצורך גדול דהיינו מי שיצרו מתגבר הוא באפלת טלית וסמכינן בת"ח שאינו ממשיך בדבר כמ"ש הרמב"ם לזה קשה הדבר דילמא מפני חסרון זהירות יבא להסתכל במה שאסר דהא קמן דע"ה אסור מה"ט ולמה לא נאמר לו מותר בהאפלת טלית ורק הזהר להסתכל במקום שאסור שלוו משום יצרו ש"א מתגבר עלי' ביותר לילך אחר תאוות הלב ועינים ונאמר במקרא ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ואיתא בגמ' וירושלמי ומדרשי' ה"ה ב' סרסורי דעביר' שמביאים

א"א לידי ד"א כש"כ שמתאוות למלאות עיני' ולבו בראיי' דבר אסור, וכ"ז בהאפלת טלית בעלמא אבל בבית אפל דהוה ממש כלילה ואין בידו בשעת מעשה בראיית עינים נראה דגם באין צורך גדול מותר ותדע דהא אמאי דאמר ר"ה ישראל קדושים אמר רבא אם בבית אפל מותר וכן במס' שבת פ"ו הביא הך דר"ה ושם בתוס' דנקראי' קדושים גם אז קודם שנאמר הפסוקי' לר"י ולר"ל במ' נדה ד' ט"ז לענין אסור שמוש ביום מ"מ קדושים הי' שנאמר במ' תור' ואתם תהי' מ"כ וגוי קדוש ואם אינו מותר רק לצורך גדול כמ"ש הב"ח ומג"א דהיינו מי שיצרו מתגבר עליו מה זו קדושה ועי' בחי' חת"ס מ' נדה שעמד ע"ז במ"ד ישראל קדושים ושם גרגר נאה עי"ש. וכן בס' ערוך לנר ראיתי שעמד ע"ז למה כאן ומ' שבת הביא רק הך דר"ה והא ר"י ור"ל ור"ח במ' נדה ד' ט"ז ס"ל דמדינ' אסור ותי' דלדידהו יש מקום להתיר' לר"י בלילה בנר ולר"ל ור"ח האיך שמחל' על כבודו וכן בזקנה ועקרה ל"ש הני טעמי' דר"י במ"ש דלילי וגו' הורה גבר אבל ר"ה חידש דמ"מ מפני קדושת הצניעות נוהגים שלא לשמש ביום אפי' היכ' דל"ש אסורי' הנ"ל וכיון שרבא מתיר בכ"ז בבית אפל ש"מ דיש בו משום קדושה וזה נראה ג"כ דעת הרה"מ בפ' כ"א א"ב הנ"ל בטעם שהשמיט הרמב"ם בית אפל משום הרגל דבר מכס' ולא מגלה הדבר והיינו טעמי' כיון שמותר אפי' בלא צורך גדול יבוא וירגיל בזה אבל בהאפלת טלית לת"ח כיון שאין נזקקי' רק לצורך גדול א"כ כבר מצא בקע וגדר' בצורך גדול ולת"ח. וכן ראיתי בחכמת אדם ה' נדה כלל קכ"ג שמחלק לשני חלוקות האפלת טלית לצורך גדול כד' הרמב"ם. ובבי"א מתיר בסתמא לכתחל'. וא"כ דברי מג"א אינ' דרך קושי' על הרמב"ם רק הוכיח דבזה מותר לכתחלה כיון דמחייב' רשב"ג ממילא לא נדמה בית אפל להאפלת טלית כי חולקים הם גם לדעת הרמב"ם:

ומ"ש כת"ר מדברי הריטב"א שכ' חלצו לצורך והנה נזהר בדבריו לכתוב לצורך והשמיט מילת "גדול" דודאי חילוק רב ביניהם דלצורך י"ל כמ"ש הרמ"א סי' ר"מ שמור מן החטא יש ג"כ קבלת שכר עלי' דהיינו שאין יצרו מתגבר עלי' כ"כ עד שאין ביד' לכבשו בשעת' אלא ירא וחרד על העתיד ביום ויומים שלא יבא לידי כך ואז אפשר שלא יהי' עם אשתו או שכא תהי' בטהרתו זהו לצורך סותם זם וצורך גדול הוא כמ"ש הב"ח ומג"א אבל וודאי שלא לצורך כלל דהיינו שמגרה היצה"ר עליו הלא זה מה שאמרו חכז"ל זה דרכ' של יצה"ר היום א"ל עשה כך עד שח"ו מביא' לידי דבר של איסור כמ"ש המחבר כאן סי' ר"מ ובאה"ע סי' כ"ה א"כ ז"ש הריטב"א בבי"א מותר לצורך היינו מה שמביא רמ"א שישנ' אפי' בקבלת שכר וכמו דאמרי' בס"ד מגמ' שבת דישנו אפי' בכלל קדושים. א"כ בנ"ד הוא ממש ד"ז ועוד מגופי דשמעת' מוכח כן דהא רשב"ג מחייב' בעונ' זו ואם הי'

רק בצורך גדול ל"ה מחייבו ואפשר גם לא מתיר דהא בת"ח בהאפל' טלית לא מתיר לד' מג"א וב"ח רק בהתגבר' היצר ולא משום עונה ועוד דחכמים לא מחייבי' בזה רק כמ"ש הריטב"א דיכול לקיים ול"א דאסרו משום ביום, ובאמת ראיתי בחי' חת"ס דדעתו לתרץ דברי הרמב"ם שהשמיט דברי רבא משום דלר"י ולר"ל אסור מדינ' וגם כי חכמי' פליגי ארשב"ג וסתמא דמתני' כוותייהו לכן אינ' להלכה. אלא שזה דבר קשה לענ"ד ממ"ש במ' שבת דהכניס דברי רבא בכלל דברי ר"ה שהם קדושים והאיך נפלוג הפלוגת' כ"כ וכבר הראתי דברי ערוך לנר שהשוה דבר ר"ה עם דברי ר"י ר"ל ר"ח:

והנה כת"ר המציא להתיר עפ"י דברי הריטב"א שהתיר בפועל ולמה יגרע עונת ת"ח. והנה באמת לא הוה צריך לזה דהא איתי' במג"א סק"ג בשם הקנה דאין כל אדם יכול לומר ת"ח אני לענין זה בזה"ז בפרט ועיי' בת' מעיל צדקה סי' נ"א ולמסקנא בשם הסמ"ק בזמן הזה כולנו כעונת פועלים. א"כ בפשיטות להתיר' אלא דהא זהו לרשב"ג והא בסי' ע"ה באה"ע ל"ק כרשב"ג אלא כסתם מתנית' כחכמי' ועוד קיי"ל כר"נ אוכל ממש. אלא דלענ"ד לדעת מג"א מותר לכתחלה גם להרמב"ם לפי סבר' הרה"מ ובחכ"א מתיר להדי' וגם ביארתי בס"ד בנ"ד הוה עכ"פ לצורך משום עונה וגם משום צורך להציל מן החטא לעתיד והוא במ"ש הרמ"א כי יש עלי' קבלת שכר וכפשטו' הגמ' מ' שבת גם בכל קדושים יחשב: וראיתי במ"ש כת"ר בדעת הרמב"ם במ"ש בהאפלת טלית לת"ח רק לצורך גדול הוא מגמ' הנ"ל גבי בית מונבז המלך מדפריך בגמ' וכי בזה מזכירי' לשבח. דבר נאה ומתקבל הוא. ואפשר עוד לומר לפימ"ש רבני צרפת בשמ"ק דבעונת ת"ח איירו אכ"ק מ"ט דרשב"ג אליבא דר"א דמפרש אוכל עמה היינו תשמיש דהא עונת ת"ח אינה רק פ"א בשבוע דהיינו ליל שבת וצ"ל כדעת התוס' דאפי' בגמל וספן איירו הואיל ומשר' אות' ע"י שליש עונת' מרובה אכ"ק כיון דבת"ח איירו למה אייתו רק הא דרבא בבי"א ולא רבא ואיתימא ר"פ דת"ח בהאפלת טלית סגי' אלא ש"מ דאין נזקקי' לד"ז רק לצורך גדול היינו כמ"ש הב"ח ומג"א ביצרו מתגבר ועונ' זו יתירו לא חשוב צורך גדול כמ"ש לעיל בס"ד וזהו ג"כ סייעת' לדברינו והנה לדינ' כבר כתבתי מ"ש לענ"ד ומ"מ טוב לפעול באופן זה כי יסתם החדר בחלונות ע"י דברי' כבדים שלא יוכל לסלק בקל וע"י כרים וכסתות שיהי' אפל ממש כלילה וטוב לעשות כן מתחילה עוד בלילה וישאר כך בלא פתיח' וסלוק עד לאחרי המעשה איזה שעות עוד כל היום עד ערב כמובן ואז לילה כיא"ר לנו וה' ברחמיו ישלח רפואה שלימה, ודכירנא כי שמעתי מפי איש יו"ש רפואה עד"ז והועיל בעה"י שיקח ב' ליטער יין ישן אדום ארבעים גראמם פלפל ארוך נקי מפסולת ויכתש היטב הדק ואח"כ ניקח קליפת ב' ביצים דהיינו קליפה הקשה והקליפה יתן

בתוך איז' כלי ויחרוך אות' על האור ואח"כ יכתש ג"כ ויערב הפלפול והקליפה הכתוש' בתוך היין אדם הנ"ל ולאחר כ"ד שעות של כבישה תשתה כוס קטן כמו שרגילין לשתות ממנו יי"ש ב' פעמים או ג' פעמים בכל יום ויום ועי"ז יתחזק העורקי' ויהי' לרפואה בעזר אלקי: וע"ד מ"ש כת"ר בדברי נוב"י סי' נ"ה דגם למ"ד וסתות דרבנן אין הפירוש דלא ס"ל חזקה אורח בזמנו בא דגם הוא ס"ל חזקה זו אלא משום דישנו נגד חזקה זו חזקת טהרה דאשה משו"ה אינו רק מדרבנן אבל בראתה דהיינו שנמצא על העד דהוה ריעות' גמורה לחזקת טהרה שוב חוזר ונעור חזק' אורח בזמנו בא וטמאה מה"ת. וק"ל מדברי תוס' ט"ז שכ' אם וסתו' דרבנן אינ' רק לטהרות למפרע משעת הוסתה אפי' בנמצא טמאה. הנה ודאי על הנוב"י אין להקשו' מזה דהא כמ"כ הקש' בתוס' ד"ט במה דפשיט על המעובר' שלא בדקה בהגיע וסת' מהא דאם הית' במחב' והגיע וסת' דטהורה דחרדה מסלק הדמי' טעמא דאיכ' חרדה אבל בלא חרדה טמא' אלמא דוסת' דאוריית' ומ"מ חרדה מסלק הדמים ה"ה מעובר' דמסלק דמים והקש' בתוס' שם מנ"ל דוסת' דאוריית' דילמא בבדקה השת' ומצא' טמא' להכי צריכו טעמא דחרדה מסלק' הדמים והוא תי' בסבר' הנ"ל דכיון שמצא' טמאה מדאורייתא לכ"ע ושפיר מוכח חרד' דמסלק' הדמים אפי' למ"ד דוסתות דאוריית' ה"ה במעובר' א"כ התוס' לא ס"ל כנ"ל. ועוד הא לא אמרו בתוס' כן רק ללישנ', קמא בגמ' דגם בלא ראתה ס"ל דטמא', רק דאשמעי' רבותא דאפי"ה חוששין גם לראייתה אבל לל"ב דדוקא ראתה א"כ בפי' מוכח דטמאה מדינ' למפרע משעת וסת' דהא זה כח קושי' התוס' בד' ט' ועי' בהג"ה רע"א א"כ דברי הנוב"י קיימין לדינ' כדברי התוס' במסקנא ועוד מ"ש התוס' לטהרות היינו דלמפרע אין נפק"מ רק לטהרות דלבעלה בלאו"ה טמאה מכאן ולהבא ולעבר הא לדבריהם דוסתות דרבנן ואינ' רק מדרבנן גם למפרע ל"ש קרבן אבל ודאי טמא' מדינ' דוסת' מגזיר' דרבנן כמ"ש להדי' בתוס' ד' ט"ו בד"ה אפי' שהקשו לר"י אפי' בתוך ימי וסת' מות' מהך דמ' שבועות דהזהרתם שאסור' סמוך לוסתן וכש"כ בימי וסתה ותי' דאייר' שהית' יכולה לטבול בתוך כך אלמ' דבל"ז אסור' א"כ הלא ק"ו הוא אם בספק בדיקה אמרינ' דאסור' אם אין הזמן מספיק' לטבול משום חשש' דבדק' וראתה כש"כ בבדק' ומצא' טמאה דמדינ' טמאה למפרע גם לבעל' ולא רק לחומר' דטהרות כמ"ש כת"ר רק דזה עכ"פ מוכח מדברי תוס' שאינ' רק מדרבנן מגזירה דוסתות אי וסתות דרבנן וזה גם הנוב"י מודה כמ"ש בהדי' רק דזה החדוש כלו הוא דבב' חזקות הוה דאוריית' לענין קרבן ג"כ ומ"מ מדברי תוס' הנ"ל מוכח ג"כ להדי' דלא ס"ל סברתו לחלק בין סמוך לוסת' דהוה לכ"ע דאוריית' דהוא להבא ולא שייך חזקה כמ"ד בגיטין ד' כ"ח דש"י חיישינן ש"מ לא חיישינן ובין אחר

הוסת' דא"כ מה הקשה בד' ט"ו לר"י מהך דשבועות דשם קודם וסמוך לוסת וכאן אמרו דאסור' עכ"פ גם לר"י עד שתספיק למנות ז' ימים לטבילה ואמאי לדבריו אין זה שייך כלל לסמוך לוסת' דזה חזקה לעבר וזה להבא וגם מוכח מתוס' דכול' דרבנן בין קודם ובין לאחריו כמ"ש במהר"מ לובלין שם וגם מ"ש הנוב"י מדברי התוס' יבמות לענ"ד לא מוכח מידי דהא שם בפירוש אמרו דלמ"ד וסתות דאוריית' הך והזהרתם סמוך לוסת' ג"כ דאוריית' ולמ"ד דרבנן ג"כ סמוך עכ"פ מדרבנן. וגם צ"ע מה יתרץ הנוב"י לסברתי' דבמצא' טמא' לכ"ע הוה דאוריית' משום ב' חזקות מה יתרץ על קושי' התוס' האיך מוכיח מבדק' וראת' לל"ק דוסתות דאוריית' הא בזה לכ"ע דאוריית' דל"ל כתירוץ התוס' דמדרבנן אינ' מקולקלת למנינה דהא לדידיה אם חייבין קרבן כש"כ לענין מנינה ואפשר דס"ל כתי' רשיז"ל דאיירו לענין מעל"ע:

ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן לט

ב"ה ל"א למב"י תרנ"ז לפ"ק ברעזאווע יצ"ו שלום וכ"ט לידידי ה"ה כבוד הרה"ג חו"ב מו"ה אשר אליקים טשעך נ"י אב"ד ק"ק אבראהאם יע"א. אשר שאל ע"ד יהודי א' ששכר מרחץ (קוהרבאד) וצריכי' לחממו היאך הדרך למצוא היתר לי' ש"ק. עיינתי והפכתי בענין זה למען למצא פתר לדבר אם כי אין שום סמיכו' על מך ערכי וח"ו בדבר שנזכר בגמר' (ע"ז כ"א) בחמיר שבכול' לא ישכור אדם מרחצו וכו' וגם לא מצאתי בשאלות ותשובות להגאונים אשר ת"י בין לראשונים ולאחרונים שידברו בפרטות לענין מרחץ כנ"ל ורק להלכה באתי ולמעשה ימחול להציע עוד לפני מורים גדולים ה"ה כבוד הגאון הישיש אב"ד ק"ק טאלטשווא נ"י. והנני להציג רק כל החששים שיש בענין זה וגם כח' דהתירא שכתב כת"ר אבא לפניו בזה: הנה החששו' ואסור מדינא הוא א') מש"כ מג"א סי' רמ"ג סק"ד על הב"ח לקיים דברי מהרי"א שאין להתיר בקבלנות כיון שהריוח לישראל מתרבה והגוי אינו מפסיד. וע"ז כתב בתו"ש שהביא כת"ר דהקבלנות אינו לזמן כמ"ש הרמב"ם והראב"ד הובא בסי' רמ"ד ופירוש המג"א סק"ה. אלא קבלנות מכל היסק של יום יום. ובחת"ס סי' נ"ט מרכיב קבלנות והבלע' אינו משל יום יום אלא אם תסיק כך וכך מרחצאות תקבל כך וכך כמו גבי מכס בסי' רמ"ד ועובדא דתשובת מהרש"ל סי' ק' הביאו המג"א שם. ובמהר"ם שיק פקפק גם על זה דאם משלם בעד ההיסק ונ"מ במה שמשכיר המרחץ לרוחצי' אין לנכרי שום ריוח ואדעתי' דישראל קעביד מ"מ מסיק דגם זה בכלל קבלנות ההיסק. דאי לאו שכר הרוחצי' לא הי' מקבלי' אות' להסיק ושוב אדעתי' דנפשי' קעביד אלא שיצא לדבר חדש דהיינו חשש. ב') דהא הוה שכר שבת

דג"כ אסור מדינא דמה שהרוחצי' משלמי' הוה שכר שבת ומה שנותן כמה וכמה סך שכר שבתות וימים בתערובות אין זה הבלע' רק ימים ע"י תערובות ולא מקרי הבלע' רק ע"י שכר של סך ימים כגון ג' או שבוע וחדש וראיית' ברור' מסי' ש"ו. ג') החשש משום קובע מלאכתו בשבת דאסור בכל מיני קבלנות כמ"ש גבי שליחות אגרת בסי' רמ"ז יוסי' רנ"ב גבי שכירות כלים ומבואר בסי' ש"ז דאפי' אמר לו מכור או קנה בעדי ביום השוק ויום השוק בשבת הוה כקובע בשבת דסתמא כפירוש' ועיין בנוב"י מהד"ת סי' כ"ט דחנות כיון שפתוח בכל יום ומקפיד שיבואו קונים יום יום דומה לו וה"נ במרחץ (של קוראט) אשר בל"ס צריך להסיק מקדם שיבואו הרוחצין שממתי' ומצפה עליהם. ודברי תו"ש נאמרו בסתם מרחץ בעיירות ומקומות בזמן ההוא כשיבואו רוחצין דכינו והסיקו כמו שהוא עתה במרחץ סתם ובמקוואות כמובן. ד') החשש בפועלי יום הצריכי' למרחץ שהם בלא שום היתר קבלנות. ולא אדע אם במרחץ זו שהוא קטנה כמ"ש אם יהי' צורך לכך אם אפשר בלא פועלים יום יום. ה') החשש של מראית עין דהא אין דרך לשכור בקבלנות וגם לא באריס' ובשכירות הלא הישראל שכר אותה ופשיטא דלא יתלו לא בשכירות ולא בקבלנות והכא גרע טפי כמ"ש בפרשת מרדכי דמ"ש בש"ע אם שכר מרחץ ושוב השכירו דמותר הוא ממ"נ כמו שידעו שהו שכרו יתלו ג"כ שהשכירו מה"ת דידעו מזה ולא מזה אבל הכא גרע דזה ידע' ששכרו דכבר נקרא' על שמו אבל מנ"ל לידע בקבלנות אדרבה יתלו בשכיר' יום או שנה או איזה זמן דבר שקרוב לאמת כמ"ש הרהמ"ג בשם הרמב"ם ולבד מזה הא אינו מפורסם ואין דרך לקבל במרחצאות באופן זה לכן לחשש זה לא מהני ההתירים הנ"ל כלל, ותמוה דברי חיי אדם שכתב בשכירות "ברייא הויז" להתיר ע"י היתר קבלנות. וזה תמוה דהא גם המהרש"ל אינו מתיר' היאך דשייך מראית עין ונקראת על שמו ושם בבשול מלח אינו רק כארענדא וחוק השררה אבל לא בשכירת בית לבשל מלח משא"כ בברייא הויז לבד מזה הלא מפורש בפרשת מרדכי סי' י"ח וחת"ס סי' כ"ט דשייך בברייא הויז מה"ע כמו במרחץ גופא דלא התיר הר"א רק להשכיר' לאחר ולא אדע מה חילוק בין ברייא הויז למרחץ ועיין בתו"ש לחלק בין קנה מרחץ לשוכר מ"ש במג"א דבקונה מסתמא עשה קאנטראקט אקט עפ"י ערכאות ונקראת על שמו משא"כ בשכר לכן אפי' ישב בו מהני השכירות לגוי. עיי' חת"ס סי' כ"ז שהביא'. והנה בזמן הזה פשיטא כמו זה ג"כ עשה קאנטראקט בערכאות ולא מהני היתר הנ"ל:

לכן לענ"ד אין היתר רק כמ"ש החת"ס סי' נ"ח גבי מכירת מלח בחנות ובפרשת מרדכי סי' י"א וסי' י"ב וכן במהר"ם שיק סי' צ"ז גבי דרעשוואשין דרק ע"י שותפות הן מעט

הן הרבה וליום השבת ישכירו או לתן בקבלנות בדבר מה ונסך היסק' שלא ייחד יום השבת כמ"ש המג"א סי' רמ"ה או ישכירם עיין בפרשת מרדכי שמיישב שם דברי רמ"א על בריים ומעתה אם הי' צריכי' לפועלי' יום יום מהני היתר הנ"ל כמובן. ועיין מהר"ם שיק סי' צ"ח. ומ"ש כת"ר לענין אריסות עיין יד אפרים אצל ש"ע החדשים הסביר היטב דדוקא אם נוטל ריוח מגוף העסק וכן נוטי' דברי ט"ז שם ועיין חת"ס סי' כ"ט הנ"ל אבל למספר הבילעטען הן אם ישנו ריוח או לא לא שייך אריסות רק קבלנות ובשדה שנוטל מגוף הפירות יש היתר יותר ועיין פרמ"ג בא"א רסי' רמ"ג ג"כ חלוקי' בין ארוסות חכירו' וקבלנות: ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ. בהי"ת י' ד' נצבים תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו:

סימן מ

שוי"ר להרבני החו"ב וכו' מו"ה ישראל בערנשטיין נ"י מקראסנא בדבר אשר דרש ממני חו"ד בעובד' כי מעל' הי' לו שותפות עם נכרי במעשה ומלאכת לבנים ורעפי' שרופים ולעת כזאת אין ברצונו לשאר בשותפות הנ"ל ומעל' מוכרח ממנו לקנות חלקו למען הציל מידו וע"כ האיך יעשה בדרך נכון לענין שביתת ש"ק כי מלאכ' הנ"ל אשר לפי התחלפו' הזמן נעשה ונגמר כידוע אשר בעת הגשמים המלאכה למען חסות מפני הלחות ובעת הגריד להיפך מניחים נגד החמה ליבש כידוע, והנה מעלתו בתחלת דבריו נכנס בשער התורה כככון דליכא משום מלאכת ישראל ביד נכרי כי הוא בקבלנות מכל אלף כך וכך וכיון שיש לו ריוח במלאכ' אעפ"י שגם הישראל מרויח מ"מ אמרי' אדעתי' ד דנפשי' קעביד והביא מעלי' דברי הנוב"י מהדו"ת סי' ל"ח וגם משום מ"ע ליכא כי כן ידוע ומפורסם בכל מקום כי מלאכה הנ"ל א"א ע"י שכירי יום אך ורק בקבלנות כנ"ל ועוד שהוא רחוק למקום תחנותו רק שהיא בתוך התחום:

והנה נתחיל בס"ד ברישׁ' דמילתא במ"ש כיון דיש לנכרי ג"כ ריוח בקבלנות זו אינו מגרע מ"ש לישראל ג"כ ריוח ועכ"ח אינו דומה למ"ש המג"א בסי' רמ"ג נגד דעת הב"ח דשם במרחץ איירי בשכרו לחודש או איזה זמן א"כ לנכרי אין שום ריוח במ"ש בשבת ולישראל יש כל הריוח וכ"כ האחרונים עי' בתו"ש סי' רמ"ג וחת"ס או"ח סי' כ"ט וכן דעת מהר"ם שיק סי' צ"ה לא כן דעת ת' פנים מאירות סי' כ"ח שם בעובד' אשר ישראל שכר מחפורת ארץ להתיך ממנו מתכות ופסק כיון דמלאכה זו נמשכת היא ומה ששובת ביום ש"ק ומפסיד מכמות החתיכות הנ"ל וכיון שיש לישראל ריוח בזה אינו דומה לשדה באריסות דמה שחסר ביה ש"ק משלים ביומא אחרית' וכן במ"ש הרמב"ם אפי' בקבולת הזמן שהביא המחבר סי' רמ"ד ג"כ הכי הוה שאינ' הקפדה על הזמן כמ"ש המג"א שם

סקי"ד ועובד' שהביא המג"א שם ס"ק י"ז בשם ת' מהרש"ל מוקי לי' ג"כ דאיירי בשכירות המלח מהשר שהתיר המהרש"ל בקבולת מכל ככר וככר לתת פרס לפועלי' היינו שאין הפסד בשבית' כן הוא דעתו וזה נראה לו רק בהיתר מכיר' מעש"ק עד יום א' ולקנותן שוב ממנו וזה הי' דעת החיי אדם כלל ג' שלא מצא תקנה בברייהויז והוטא זכוכית וציגעלייי' רק על דרך מכיר' כנ"ל. אבל האחרונים השיגו עליו אלא כיון דיש לנכרי פרס בקבולת לא איכפת לן אם יש לישראל ג"כ ריוח. ובת' פרשת מרדכי סי' י"א ראיתי דבר נכון דזהו הבוחן לאמור כי הגוי אדעתי' דנפשי' קעביד דהא אם יאמר לו ישראל לשבות ביום השבת לא ישמע לו ולא ציית לי' משא"כ הך דמרחץ שאוסר המהרי"א כמ"ש המג"א סי' רמ"ג סק"ב דשם שכור לחודש אשר בא בשכרו ודאי בנפש חפצה ישבות כיון דבלאו"ה בא בשכרו ובזה נלענ"ד להבין במה שנתקשו האחרונים ה"ה בתשו' אהב אברהם סי' ה' ובת' נטע שורק סי' י"ג מה בין שכירות קבלנות דאמרי' נכרי אד"נ קעביד ולא בשכירי יום למה לא נאמר הכי ודאי הפועלי' עובדי' ועושים למען שכרם לקבל ומה אדעתי' דישראל שייך בי' טפי מקבלנות דעלמא. ולהנ"ל מתיישב היטב דבקבלנות שיש לו ריוח בעשות מלאכתי' ובשבית' הפסד לא ציית אבל בשכירי יום אם כי יש לו ריוח ודאי ציית וציית דאם יאמר לו בע"ב שלא יעשה בש"ק ודאי לא יעשה דלא יבא בשכרו עכ"ח וכדקיי"ל בב"מ פ' השוכר דבכזה אין עליו תשלומין כמובן. ויש בזה ליישב ג"כ קושי' המהרש"א בסוגי' דקבלנות במ"ש בדברי תוס' דקיי"ל כרשב"ג דאריסותי' קעביד דסתם מתני' כוותי' והקשו ז"ל דלמא טעמי' דמתני' משום דציית וכרשב"א. ולהנ"ל אדרבא טעמי' דרשב"ג משום דלא ציית דלזה אדעתי' דנפשי' קעביד ואם ציית הוה אדעתי' דישראל והי' אסור וא"כ המתני' סותר עצמ' ומס' שבת בנותן עורות לעבדן וכובס לנכרי כב"ה אע"ג דקעביד בש"ק והי' אסור לרשב"ג כנ"ל ולרשב"א י"ל דכל טעמי' דס"ל דא"א אריס אריסותי' קעביד משום מראית עין דהא בירושלמי איתא דגם לדידי' בתלוש קבלנות מותר ואיירי לדידי' באמת כגון שאין הפסד ואין הקפדה אימתי ישלים מלאכתו: והנה להלכה גם במהר"ם שיק סי' צ"ה הסכים לדברי נוב"י דלא כת' פמ"א ובאמת שם בפמ"א מוקי לי' ההוא דת' מהרש"ל שהביא המג"א באופן שאין ריוח לישראל במלאכת ש"ק ודאי שלא הי' ת' מהרש"ל תח"י לעיין בי' ואני ראיתי בת' מהרש"ל שכ' להדי' בעובד' דידי' כי בהאי דשריפת מלח הי' לו ריוח לישראל במלאכת ש"ק והפסיד בשביתתו כי כמו שימעט ככרי מלח ינכה לו משכירתו. וא"כ אפשר אם הי' תשו' מהרש"ל לפניו הוה הדר בי' וכן מסקנת האחרונים. ותימא כי בחיי אדם סתם כשי' הפמ"א וגם עם היתר מכירה כמ"ש בפמ"א הנ"ל דשוב ליכא משום מ"ע. ועל זה פקפק מאוד בפרשת מרדכי דגם במכירה

שייך מ"ע. ומ"ש ראי' מדברי מג"א סי' רמ"ד היתר מכירה בעשיית מטבע שם לענין שכר שבת ולא משום מ"ע עי"ש ע"ד לענין היתר קבלנות:

ועתה הבא נבא לחשש שני דהיינו משום מ"ע דהוה כמלאכת מחובר וגם כי שריפת הלבנים בתנור דודאי הוה כתנור לאפות דהוה דינ' כמרחץ כמ"ש בסי' רמ"ג אלא דמעלתו כתב דכך היא ענין מלאכת הלבנים בכל מקום בקבולת הנ"ל וא"א בע"א מפני חלוף הזמנים כנ"ל. ועוד שאינו בשכנתו אלא חוץ למקומ' ואם כן הא ודאי ליכא למיחש למ"ע ואפי' חשש אורחי' ל"ש כיון שכן הוא בכ"מ וכ"כ בתשו' נהרי אפרסמון סי' כ"ו גבי קבולת שדות כיון שכן דרכן בכ"מ ל"ש חשש אורחי' ובלאו"ה היקל במהר"ם שיק סי' צ"ה הנ"ל לענין חששא דאורחים עיי"ש:

אלא דישנו כאן עוד חשש ג' מפני חה"ש כמ"ש במג"א סי' רמ"ד לענין בנין ביהכ"נ אע"ג דברבי' ליכא חשדא מ"מ איכא משום חה"ש דהגוי' אינ' מניחים לעשות מלאכה אפי' ע"י אחרים. ובחת"ס סי' נ"ט וס"א הביא דברי פיה"מ להרמב"ם דס"ל דהיינו טעמי' דמרחץ דאסור מה"ט ובתשו' נטע שורק בסי' י"ד דחה טעם זה דא"כ מה בין תוך התחום וחוץ לתחום לענין קבלנות וזה באמת תמי' קיימת. ושו"ר כי בתוס' שבת עמד בזה הובא בת' כת"ס סי' מ"א ומחלק בין מרחץ לשאר קבולת ועי' בכת"ס שמיישב' בטו"ט דברי הרמב"ם לחלק בין תה"ת וחל"ת שם באריכות ולבסוף מסיק דכל הפוסקים חולקים על טעם הרמב"ם בפיה"מ. אלא שבמהר"ם שיק סי' צ"ו וצ"ז שם בשאלות דרעשמאשין חשש לטעם חה"ש ע"כ דעתו להקנות לאומן חלק מה בהוואשין וחלק זה סגי אפי' בדבר מועט כיון דלענין קבולת מותר מדינא בין מצד מלאכה בין לענין מ"ע ורק לענין חששא דחה"ש אם יש לו אפי' חלק מועט שוב ליכא חה"ש דיאמרו בשותפת' עוסק דנדע ידע דלא יניח השותף מלאכת' גם בחגיהם כמו בדרעשמאשין הנ"ל:

ועתה בנד"ז הלא יראה מעלתו אם הנכרים מניחים לעשות ביום אידם מלאכה זו ע"י שחורים במעשה לבנים מפני חלוף זמנים אז וודאי ליכא למיחש כלל מטעם הנ"ל אבל אם אין מניחים לעשות אפי' מלאכה זו אז מלהיות טוב לצאת לידי טעם הרמב"ם וסברת מהר"ם שיק יקנה להם חלק מעט במלאכ' קרקע ותנור דבר מועט בשותפו' ובזה יתחייבו עצמן לעשות מלאכתן ושכר מלאכה נותן להם עבור חלקן או מה שהוא עושין יותר וע"ז החלק המגיע להם וחכם עיניו בראשו להטיל המלאכה אך ורק עליהם שלא יבא לידי שליחות השותפי' כמו בשדה השותפי' ויעיי' היטב בתשו' חת"ס סי' נ"ט הנ"ל ובשו"ת מהר"ם שיק סי' צ"ו וצ"ז נראה דפשיטא להו כיון שהאומן גופא השותף ודאי המלאכ' עליו וה"נ בנ"ד המה האומנים פשיטא דהמלאכה עליה' מ"מ טוב לאמור להם. וכ"ז אם

הגוי' אין מניחים לעשות מלאכה זו אבל אם אין חוששי' לא צריכי' כנ"ל אפי' ליתר טוב כנלע"ד:

וראיתי מה שהק' כ"ת ע"ד המהרש"א במ"ש בדברי התוס' ספ"ק דע"ז דקשי' דרשב"ג אדרשב"ג בשבת דנוהגין ליתן לכובס נכרי ג' ימים קודם השבת והכא ס"ל אריס אריסותי' קעביד וקאמר המהרש"א דקושי' לר"ת דמתיר קבולת בית משא"כ לפר"י והר"מ בתוס' וקשי' דהר"י ג"כ ס"ל לדינא דמותר בקבלנות רק מפני מ"ע אוסר והתם בתלושי' ליכא מ"ע וזה תמי' גדולה וכבר עמד בזה בת' שמלת בנימין דף ח"י וי"ל דהתם פי' בתוס' טעמי' דב"ש משום דמחכף בשליחות וכן ס"ל הרמב"ם בה' יו"ט וכבר עמד במהריט"ץ ע"ד הרמב"ם הנ"ל. ע"כ ס"ל לתוס' להקשות כיון דכן טעמי' דב"ש וא"כ ה"נ ס"ל באריסות דלא ידעו בין אריסות לשכירי יום ע"ז קאמר המהרש"א דלר"י י"ל לחלק דבאריסות ידעו ולא בקבלנות משא"כ ר"ת מדמי להו אהדדי ועיין בבן אורי עמ"ס שבת:

ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן מא

ב"ה יום ו' עש"ק תרס"ח לפ"ק פה מאד יצ"ו. להרבני החרוץ המופלא כש"ת מו"ה יצחק מאיר ליפשיטץ נ"י שו"ב בקה"י פיאומע יצ"ו. אבוא בזה להשיבו ע"ד ואם כי בהלכות שמירת שבת קודש מנעתי מעודי לחפש ולהדר על התירי' כי הם כהררים התלוי' בשערי וגם עי"כ יבואו לפרוץ ח"ו ויאמרו כבר התירו הפרושי' וכמ"ש המהר"ם שיק בכמה תשובות בענינים האלו. ורק באתי עפ"י מ"ש מעכ"ת כי ישנו הפסד גדול וכמעט פרנסתו ומרויחו של האיש השואל ועובד' זו דהיינו כי זה האיש יש לו מסחר חלב אשר מוכר מדה ומדה בבית גדול שקורין מארק האלע אשר שם לו חדר מיוחד מושכר לו למסחר זה ועל פתח החנות אין לו פירווא על שמו רק כתוב ונילכפערשלייס והוא מביא ומוציא החלב אשר נשלח אומנייערייא על המסילות הברזל ובכל יום השכם בבוקר צריך לקבל החלב והוא מביא ע"י סוסו ורכבו וע"י עבדו המיוחד לכך ועד עתה נהג היתר ע"י שמוכר החלב לנכרית בעד הקרן אשר הוא קונה החלב וכל הריוח שלה ועתה השאלה לענין דינא ומשום מראית עיין שמוכרו בחנותו המיוחד במארקהאלע הנ"ל וגם על דינא דשביתת בהמתו וגם שהוא ע"י עבדו שהוא שכיר זמן:

והנה בנדון הראשון לענין דינא מה שמוכר לה החלב וכל הריוח שלה ודאי הוא מספיק מסברא דעל דעתי' דנפש' עביד' המוכר' החלב וכמ"ש בת' חת"ס דכן עצתו ע"ד הווירטס הייזער למכור בעש"ק לנכרי כל המשקאות הצריכי' למכירה לי' ש"ק אלא דיש לדון כאן דהא בעש"ק עוד החלב אינו בעולם דודאי החליבה היא ביומו כמובן ואין אדם מקנה

דשלבל"ע וגם הוה דבר שאינו ברשותו עוד יש לדון בזה בכמה אופנים, אלא בנידון זה אי"צ לכך דלענין דינא די בהתיר' במנה שכל הריוח שלה דודאי אדעתי' דנפשי' קעביד וכמ"ש הש"ע בסי' רמ"ד לענין שכירות מכס ובת' מהרש"ל לענין שכירות מלח ליתן לגוי כך וכך מכל מלח שיעשה, אלא דיש כאן איסור משום מייחד מלאכת המסחר ליום השבת כמ"ש בש"ע בסי' ש"ז דאפי' אסורין דרבנן אסור בזה לצוות לקנותו בש"ק איזה דבר ורק במכס התירו משום הפסד רב וכמציל מידם כמ"ש במרדכי הביאו המג"א סי' רמ"ד ס"ק י"ז הנ"ל ולאו כל אנפין שוין להתיר בשאר דברי' משום פסידא ומיהו לפימ"ש הב"י בהאי דמכס דאם לא הוה בי' משום איסור כתיבה דאורי, לא הוה קשי' לי' משום איסור אמירה לעכו"ם והסביר במהר"ם שיק בת' סי' ק"ה דכוונתו כמ"ש המל"מ פי"ו מה' שבת דהיינו משום דהך אמירה הוה בגוי שאדעתי' דנפשי' קעביד וגם מצורף לזה שאמר לו קודם השבת כמ"ש הרא"ש ושניהם לד"א נתכוונו דתרווייהו בעי אדעתי' דנפשי' ואמירה קודם השבת ובטבחי ישראל שמשכי' לגוי למכור בקבלנות הנ"ל עיי"ש בסי' ק"ו וגם כי בנ"ד י"ל דהוה הפסד מקרן כיון שנתן בודאי או מחויב לתן הרענדעגעלד כמ"ש ג"כ במהר"ם שיק באותו תשו' בזה דמי למכס וגם כי י"ל עפ"י מ"ש בתודות שלמים הביאו בשמלת בנימין בתשובותיו ד' כ"ו כ"ז כ"ח עיי"ש באריכות דעתו כי בדבר האומנות אשר מחייתו ופרנסתו בכך וגם כי דיש לחוש דיתבטל עי"כ מסחרו או אומנתו במלאכה זו ויבא לידי נכרי או אנשי שאינו מעלי הוה כמציל מידם כמו מוכס ושם נאמר ג"כ בשם תשו' תודות שלמים ות' מריט"ץ מהך התיר' דווירטהייזער. וטבחי ישראל ששוכרים בקבלנות למכור בי' הש"ק. ומ"ש בת' נהרי אפרסמון סי' י"א דבר זה בשם מהר"ם שיק שאין היתר בזה רק בווירט- הייזער משום דאם לא ימכור ביום השבת יפסיד החנות כלומר ליצענץ וכן בטבחי ישראל י"ל שהם משועבדים עפ"י שרים לתן ולמכור בשר זה אינו כי ראיתי שם בת' שמלת בנימין שהביא' דברי תודות השלמים ומהריט"ץ מבורר מדבריהם שעל הכלל יצאו להתירו כמו בנדון דידהו באומני' מלאכת הרצעני' ואומני' עושי חגורות אשר העוזרי' הגיזעלען עושי' עפ"י קבולת מכל כפתור וחגיר' כך וכך ושם לא שייך כלל הפסידה דחירות ובשמלת בנימין מסיים להתיר. ומ"ש בהשמטו' דלאו בכל מקום יש להתיר כיו"ב היינו שם שהי' מלאכה דאוריית' אבל בנדון זה קנין ומסחר דרבנן במנין ובמשקל דומה לגמרי להיתיר' דווירטהייזער ומקולי ישראל במכירת בשר דהוה דרבנן וכמ"ש במהר"ם שיק הנ"ל:

ומ"מ נלפיע"ד אם מוכר לה עפ"י שטר יש לסמוך אדברי ט"ז וקצה"ח סי' ר"ט דמהני דשטר הוה כתפיסה עי"ש. ואם כי החלב מטלטלי נינהו ולא בני שטרא נינהו מ"מ

ידוע מ"ש המג"א סי' תמ"ח דהיאך היא מנהג סחרי ישראל וגם דינא דמלכותא מהני ובזה"ז ידוע כל הקנינים הם עפ"י שטר מה שקורין שלוס ואפשר דתרתי לא אמרי' אלא די"ל דהוה כמו סטימתא דלדעת ת' הרא"ש קנה אפי' בדשלבל"ע וכ"ד פוסקי' אחרונים ועיי' ת' מרן חת"ס הנדפס אצל אבן מג"ש ד' ל"ו ד"ה מ"ש ועוד דהאי מילת' הוה דרך חיוב ושיעבוד דמהני גם בדשלב"ע עיי' ח"מ ר"ט אלא שאין להאריך בזה כיון דלע"ד די במה שהריוח כולה שלה ודאי אדעתי' דנפשי' קעביד והמכירה אין רק ליתר שאת ועיין בחת"ס חו"מ סי' קמ"ד, ומה שיש לחוש משום מה"ע י"ל כמ"ש במהר"ם שיק סי' ק"ו דביש לו קונים מיוחדים יתן לה בקביעות לפניהם ויהא מפורסים וכמ"ש הרמ"א סי' רמ"ג במרחץ שאין רוחצין בו רק השכנים וגם יפרסם בהכרזה בביה"כ ג' העמים:

ועתה נבוא לנדון שני אשר ע"י סוסו רכבו מביאים החלב בזה ודאי ליכא היתירא רק כמו שכ' בש"ע סי' רמ"ו דרק ע"י שותפות גוי וגם חלקו במכרו ליום ש"ק ובמהר"ם שיק סי' ק"ט מסקנתו דגם לאחר השותפי' תנאי זה מהני דביום ש"ק יהי' של גוי ואחריות כולה על הגוי עי"ש. אלא מה שעבדו מוליך העגלה אם עבד זה עושה גם שאר מלאכות ודאי אסור כמ"ש המג"א סימן רמ"ו ס"ק ט"ז וגם איכא משום מ"ע ולא יצאו בי' ש"ק מרשות ישראל כמ"ש במהר"ם שיק, וע"כ טוב הי' שהגוי' השכיר איזה עגלה להנצל מחששות הנ"ל דהיינו אם, אי אפשר ע"י התירים הנ"ל וע"ד כי בדברים האלו מעולם. לא באתי ללמוד התיר' ע"כ בעינא שיסכים עמי גדול הוראה. וד' יאיר עינינו בתוה"ק ויצילנו ממכשלות ואסיים בברכה:

או"נ דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן מב

בהי"ת י' ד' פ' עקב תרס"ג לפ"ק מאד. להרבני החריף ובקי טובא מו"ה עקיבא בלוי נ"י בכפר מ'וואלקוי יצ"ו. אבוא להשיבו ע"ד הענין היתר בדרעש מאשינען וכ"ת נאמנים דבריו כי ההפסד רב והנה למצא היתר מנפשי מה וי בפרט בענין שביתת ש"ק צריכים להשמר מאד כי רב היא מפני הרואים וחה"ש וע"כ אמרתי אך ורק כי יעיין כ"ת. נ"י בתשובת מהר"ם שיק סי' צ"ו צ"ז שם ימצא דרך סלולה עפ"י היתר שותפים של המאשיניסט ויש לו עמוד וכדי לסמוך עליו ותל"מ:

ע"ד מ"ש ממס' מועד קטן י"ב באיסור סיועי וסייע. ענין מסייע ודאי אין מבואר בשו"ע רק הטו"ז בסי' רמ"ד סק"ד וסי' תקמ"ג וכן במג"א שם. ומ"ש כת"ר מדברי מרן חת"ס סי' נ"ט. מתחלה אמרתי לחלק עפ"י דברי הר"ן מס' מ"ק בטעמי' דמסייע משום דאינ' קבילת גמורה משא"כ אם האומן נוטל חלק וגוף הדבר שעושה בו מלאכה דהוה כמו

אריסות מה לי מסייע או לא ס"ס אדעתי' דנפשי' קעביד מפני חלקו אלא שדברי מג"א סי' תקמ"ג סק"ג עומדי' לנגדי דמשמע שאין חילוק אם לא שנאמר דשא"ה דהוי' מסייע להני אריסי כמו בפועלים ועבדים דגרע ממסייע בתיבנא ועי' בפרמ"ג סי' תקמ"ב סק"א במשבצות ואפשר לתקן ג"כ עפ"י השותפים כי מה שנוגע לחלקו יתן לו כך וכך עצים והחכם עיניו בראשו כמ"ש במהר"ם שיק כי תלי' בעיני ראות הדיין וברצוני שיציע לפני הגאב"ד נ' אשר שייך לגליל שלו אם יוטב בעיניו להסכים עם הדברים אשר כתבתי:
ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער
ח"פ:

סימן מג

בהי"ת ריח מנ"א תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ש לכבוד האברך החריף ובקי מו"ה דוד יהוד' זילבערשטיין נ"י בק"ק סערדאהעלי יצ"ו. אשר שאל ע"ד ג' שותפי' אשר ב' אחים מהם א' שומר ש"ק כהלכתו וב' עם הג' מחללי שבת בפרהסי' אם מותר להיות עמהם שותפי' בפתיחת חנות וע"ד שנתבאר בסי' רמ"ה כמו בנכרי דעלמא והכי ישנם עוד ב' חששות לבד משום מ"ע משום לפני עור ומשום מסייע לידי ע"ע, ועד"ז דן מע"כ בצדדי היתר כיון דבלא"ה הם מחללי שבת וגם משום לפני עור לא שייך כיון שבידם לעשות השותפו' גם מבלעדי הג' שומר ש"ק כמ"ש במס'. ע"ז דאינו עובר בנזיר להושיט כוס יין בקאי בתרי עברא דנהרא וכמ"ש ביו"ד סי' קנ"א לענין מכירת דברים המיוחדים לעבודתם דאם בידם לקנות במ"א. ועוד צדד מעלתו להתיר' דמקח וממכר דרבנן. ושוב הביא דברי רמב"ן דס"ל דהוא מה"ת. ודברי הרמב"ן צריכי' פירוש כידוע וכבר ביארו היטב מרן חת"ס ח' חו"מ סי' קצ"ה דהיינו בקביעות כנ"ד ועוד ביאר ומפרש כמה איסורי תורה נצמחי' במכירת סחורה בחנות בכתוב' וחתוך וכיו"ב עיי"ש. ושוב הביא מעלתו דברי הרמ"א שהביא דעת מחמירי' גם בדלא קאי בתרי עברי דנהרא ה"ה תוס' והרא"ש פ"ק דמס' שבת. והש"ך שם משוה הדעות לומר כי דעת מחמירי' היינו בישראל אבל בנכרי ומומרי' דלא מצווים להפרישו אין בו משום מסייע ובזה איירו דעת המתירי'. והנה בת' חות יאיר סי' קפ"ה הרבה להשיב עליו דגם במומר אם הי' ידינו תקיפה עליהם עלינו להפרישׁ' בעכ"ח ולדידי' אין חלוק. וגם מה שהוסיף הדגו"מ דגם רק במומר לאות' דבר לא שייך משום מסייע, בת' נטע שורק סי' י"ט שפיר הקשה עליו ממ"ד בגיטין ד' ס"א שם בעוברו על אסור שביעית דשייך בהו משום מסייע. ולענ"ד ג"כ קשה ממתניתן פ"ב דמ' דמאי מ' ד' הנחתומים לא חייבי' אות' וכו' ופי' הר"ש דוקא לחבר אבל לע"ה אסור למכור שלא מתוקן אע"ג דודאי יזדמן לו לע"ה מי שמוכר לו והוא דמאי וכן פ"ג

מ"א מאכילין את העניים דמאי ופי' הירושלמי לחד מ"ד דוקא לעניים חברים וצריך להודיע' אבל לעניי ע"ה לא וממתניתן דפ"ב מ"ב דמעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ולוקח ומהמקבל עליו להיות נאמן לא קשי' דזה תקנת חכמים בנאמן להיות לוקח ומוכר כמו בשאר חבר שאינו מוציא מתח"י דבר שאי"מ כמובן. ושוב הביא מעלתו דברי מג"א סי' שמ"ז דס"ל דאפי' בנכרי מצוו' עלי' שלא לסייע בדבר שנצטוו' עליו מדרבי רש"י ז"ל מס' ע"ז דף כ"ה ועיין בת' מהרי"א יו"ד סי' קמ"ז מ"ש ע"ד מג"א לתרץ מדברי הר"ש הנ"ל ושם העיר ממ"ד במס' זבחים דף קט"ז ע"ב דנכרים מותרי' בשחוטי חוץ ובשם ר"ח דאסור לסייען ולהיות שליח'. ופסקו הרמב"ם פי"ט מה' מעשה קרבנות א"כ מוכח דאפי' בדבר שאין נכרי מצטווה עליו אסור להיות מסייע ותי' לחלק בין אסור לאו לאסור כרת אלא שיוקס' לפי"ז ע"ד תוס' והרא"ש פ"ק דמס' שבת הנ"ל דפשיטא להו דבחפץ של נכרי מותר אפי' במעביר' ד' אמות. ואפי' מכניס ומוציא והא במלאכת שבת דהוה אסור סקילה ומ"מ מותר ואפשר לומר לפי חומר הקושי' דאסור ש"ח יש בו לתא דע"ז כמ"ש בקרא למען לא יזבחו עוד וגו' ואם כי דדרשינן מניה במס' סנהדרין דף ס"א וזבחים דף ק"ו לזובח בהמה למרקוליס וו"וו גם המקרא אינו יוצא מידי פשוטו כמ"ש מפרשי תור' רש"י ורמב"ן ואה"ע וכמ"ש הרמב"ן ג"כ בפ' זאת חקת מ"ש לפי שהאו"ה מונין את ישראל לפי שנראה כעבודת חוץ יש בו מוני' לישראל וע"כ החמיר' שלא לסייע אפי' אם מותר לנכרים מ"מ גזר' אטו מסייע בע"ז. ועוד י"ל כיון דכל מה שעושי' לצורך קרבן הפשט ונתוח וכיו"ב הוה מצוה וכמ"ש הרמב"ם במנין המצוות או בכלל מכשירי מצוה א"כ לגבי נכרי שמותר להקריב בחוץ ומכוון לש"ש א"כ לדידי' כל סייע' וסייעת' הוה מצוה וא"כ מה שמסייע לו ישראל בבקשת נכרי הוה לי' כשליחות וכיון דחשיב לי' למצוה חשוב להיות אסור' כמ"ד בכמה דוכתי' מגו דהוה דופן לסוכה חשוב ג"כ לענין מחיצה לשבת והדברים עתיקים:

ושוב הביא מעלתו דברי ת' בית היוצר שמתיר בפשיטות. והנה באמת לפלא יחשב שלא נחית כלל לדברי המג"א הנ"ל ובת' נטע שורק שו"ט בי' טובא ודוקא בעובד' דילי' מיקל שאינו רק נתינת מעות לעצים שגופ' אינ' באסור וכל העסק הי' על שמנו של מחה"ש אבל בנדון דידן פשיטא דלא הי' מן המתירי' ומה שמעלתו מוסיף להתיר' אפי' לדעת המג"א משום דהמחללי' הם הרוב ומדמה למסייע גבי מער' חביות יי"נ שהביא הטור בשם הרשב"א ביו"ד סי' קכ"ד דספיקא להקל. לענ"ד אינו דומה דשם יש לדון על המעשה הכח בפועל' משא"כ בנדון שאינ' רק בכל מקום מסייע' כ"ד כמו בפ"ק דשבת דהבעה"ב ועני שפטורי' ומותרין ואינן עושי' כלום ומ"מ לדבריהם של תוס' והרא"ש

מקרי מסייע וכי נתן דברי חכמים לשיעורי' וכי נימא דמי שהוא עשיר גדול ויש לו אלף עבדים נאמר המסייע לו אין בו ממש. ועוד וכי נימא מפני מפני שמסייע לשני ע"ע יהי' היתר יותר ואדרב' מרבה אסורי' ויותר חמור: ושוב הביא מעלתו דברי תוס' קדושין דף נ"ו במוכר בהמה ללוקח מע"ש דקנסינן למוכר ופי' רש"י ז"ל משום דמברר על לפני עור לית מכשול. והקשו מה לפני עור שייך בי' דודא' משכח אינשא אחרינא דמזבני לי' וא"כ מוכח דגם מסייע ליכא. לענ"ד אפשר לומר דעכ"פ מדרבנן אסור כמ"ש המג"א ומ"מ לא קנסינן לי' די"ל דבדרבנן לא קנסינן רק בדאורייתא ועיי' במל"מ מה' מלוה ולוה דס"ל דהיאך דגם באח' איכ' משום לפ"ע ל"ת מכשול גם זה עובר דדוקא בדליכא תרי עברי דנהרא דלא יעבור שום א' משום ל"ע אז ליכא משום ל"ע עיי"ש מ"ש על ת' פ"מ ולפי"ז י"ל מדברי תוס' הנ"ל דהא גם אח' יעבור על ל"ע אם ימכור לו בהמה חוץ לירושלים לחלל מעו' מע"ש אלא די"ל דיכול ליקח מגוי עיי"ש במל"מ. ובלא"ה נלענד להחמיר בנדון זה דנהו דהתנו מעיקרא יום זה לזה ויום זה לזה מ"מ ודאי שם שותפי' עליה' דהא משועבדים זל"ז ורק לענין שבת כיון דאין עבודה מוטל עליו מפני התנאי אין זה שלוח' לגבי נכרי ולא הוה כשכיר יום וכ"ז בנכרי אבל בישראל אפי' מומר לחלל שבת ניהו דחשוב כמומר לכה"ת מ"מ וו הלא נודע הפלוגת' שבין המג"א ואה"ע דמ"מ מקרי בן ברית לענין שליחות וא"כ לדעת ת' פנ"י דגם במלאכת שבת שייך שליחות ורק דטעמי' דהצריכ' לאסור אמיר' לנכרי משום שבות ולא מטעם יש שליחות לחומר' משום דאין שליח לד"ע ועיי' בחת"ס או"ח ובב"מ ח' אה"ע. וא"כ לפימ"ד בב"מ דף ח' דבשותפי' יש שליח לד"ע וכש"כ דבעסק זה שהם שותפי' וא"כ אסור מטעם שליחות. ועוד נלענ"ד דבכגון שאומר לו בהדי' שיטול חלקו בשבת לכ"ע יש בו משום לפ"ע והראיי' מתוס' מס' ע"ז ספ"ק גבי לא ישכור שדהו לכותי דחד טעמי' משום ל"ע ואמר' בתוס' דמה"ט בשותפו' ג"כ אסור והא ודאי תוס' איירו אפי' בהתנו דאל"כ בלא"ה אסור לדידן וכי נימא דתוס' איירו דוקא אם הכותי לא הי' הי' יכול לקבל השדה לבדו אלא עכ"ח כיון שאומר לו בהדיא טול חלקך בשבת אמיר' זו הוה עבר' ל"ע ושם בע"ז דף ו' דקאמר בגמר' באית לי' ליכא משום ל"ע אלא בקאי בתרי' עבר' דנהרא היינו במכירה והושטת כוס יין לבד אבל באומר לו שיעשה כך וכך בכל גוונא איכא משום ל"ע. וכן נראה דעת התוס' יו"ט מס' שבת פ' כ"ג מ"ג לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים ופי' ע"ד ר"ז דאתי לדיוק' דאל"כ דהרהור מותר מה לי הוא מה לי חבירו ופי' דאם אומר כלו עובר משום ל"ע וכי איירו דוקא בחבר שאין לו פועלים ע"כ לפיענ"ד לאסור בזה בפרט דכל ההתירים בשותפי' הגוי הוא כמ"ש המג"א ומחהש"ק סי' רמ"ה הנ"ל כיון שיש לו חלק

בו יתל' בהתיר' אבל הכא דלעלמא הם כישראלי' ואף עפי' שחטא ישראל הוא ומה יאמרו הבריות כשחוק יהי' ביניהם לתלות על ההתירים דמומרי' הנ"ל ואדרב' יאמרו ולהם מי התיר ואדרב' ידונו לאסור ועיין בבנין שלמה מס' ע"ז בסוגי' דקבלנות דהיכא דאיכא תרי אסורי' ובא' אין לתלות בהיתר' גם באסור שני יש חשדא ולא יתלו בהיתר' עיי"ש. ועתה באתי ע"ד הקושיות עצומות אשר הציע לפני:

[א] ע"ד מרן חת"ס סי' ק"מ באו"ח מ"ש ע"ד תי' מס' יומא וסברת' דגם כפול אם שבע ממנו הוה חשוב אכיל' ועיי' במוצל מאש סי' כ"א ות' מהרי"א או"ח סי' קמ"ז. והקשה מעלתו מהא דתנן במתניתן סוף ע"פ לברך על אכילת פסח ואכילת זבח וכ"פ הרמב"ם דצריך לברך על אכילת קדשים והא הרא"ש פ' ע"פ הוכיח דמרור צריך כזית מדברכינן על אכילת מרור וכל אכיל' אינ' פחות מכזית וה"נ כמ"כ. הנה בת' סי' מ"ט שם ביאר דבריו ביותר דעכ"פ כה"ג שנוטל חלק בראש או כהן המקריב אוכל כזית לקיים כנ"ל. ועוד לענ"ד דאם יצא לידי ואכלו אשר כופר וגם יכול לברך ברכת המזון ודרשינן ואכלת ושבעת' מר כדא"ל ומר כדא"ל כש"כ דחשיב אכילה לענין מצוה:

[ב] מ"ש ע"ד ר"ת בתוס' חולין דף ז' ממה דס"ל דע"כ אין מפרישין תו"מ בזה"ז משום דנותני' מס למלך ואין השדות חשובין כשלנו. והקשה מעלתו ממ"ד במס' פסחים דף ו' בהמת ארנונא חייבת בבכורה משום מסלק לי' בזוזי וא"כ ה"נ דמצי מסלק בזוזי אמאי לא חשיב כשלנו והוא קושי' נאה. ולענ"ד י"ל דר"ת ס"ל דבתו"מ של ח"ל מדרבנן יש לסמוך על לישנא בתרא וכגירסת רש"י ז"ל דאפי' מצי מסלק לא חשוב כשלו. ועוד נלענ"ד לפימ"ש הר"ן בנדרים דף כ"ח והביא' מרן חת"ס בחו"מ סי' מ"ד לחלק בין אכונו' של מלכי אוה"ע ומלכי ישראל במלכי אוה"ע דהארץ שלהם ורק שהם מניחים אותנו לגור בתוכם וכיון שתנאי הארץ לתן מס למלך ומאן דיהיב כרג' לאכול ארע' כמ"ש בב"ב ומאן דלא יהיב חוזר הקרקע לבעליו והוא המלך ועיי"ש בב"ב משא"כ. גבי מלכי ישראל שא"י נתחלק לי"ב שבטים. והנה כ"ז בקרקע דא"א להבריח דממילא נשאר למלך אם מגרש מפני מרד המס משא"כ בהמה ושאר מטלטלין דאפשר להבריח' דמה"ט לא שייך בהם שיעבוד כידוע הה"ד לענין שיעבוד למלך:

[ג] הקשה מעלתו ממ"ד מס' פסחים דף כ"ב דס"ל לר"י דלהקדים נתינה לגר ל"צ קרא דג"ת אתה מצווה להחיותו ובגמר' מס' בב"מ דף ע"א אם כסף תלוה את עמי להקדים הלואת ישראל לנכרי ומסיק דקיימל"ן דאפי' לנכרי ברבית א"כ חזינן דאפי' ישראל צריך קרא להקדים. והנה כוון בזה כקושי' פנ"י במקומו שם ומחלק בין נתינה דנבילה דהוה הפסד מועט בין הלואה, כיו"ב סבר' זו בנוב"י. ולענ"ד בפשיטות יש ליישב דשם נותן

לו המאכל גופא דהוא הצדקה כונו ככר לעני וכיו"ב וכי ס"ד דאם בא עני למען נתינת צדקה ומקרבי הנאה בריפת' וכי צריך קרא דאם בא נכרי לקח בדמים שלא ימנע הצדקה לעני ישראל זה גופא המצוה צדקה לגוזז מנכסיו משא"כ שם בהלואה דסתמא לעסק ואייר' גם לעשיר וכיו"ב ואין זה בכלל להחיותו כ"כ כמו צדקה במזונות וכמו אכילה ושתיי' וכיו ב הנתינה בזה כג"ת צריך קרא כמובן זה נלענ"ד בפשיטות:
ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן מד

בהי"ת אול"י ג' פ' וישלח תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו:
שוכ"ט על ראש חביבי הב' החו"ב יו"ש בנש"ק מו"ה אברהם ליב כ"ץ שווארטץ נ"י. עתה באתי במ"ש נפשך היפה כי כן נוהגין בגלילות העליון להיות נחמי' תבשילי' כנהוג שהנכרי' מעמידי' התבשילי' שנצטננו לגמרי על תנור בית החורף ע"י הפסק דף מתחתי' הקדר' ואח"כ מסיק התנור כנהוג וראית בס' חיי אדם במנהג היתר הנ"ל והנה היתר מנהג זה הובא בש"ע או"ח סי' רנ"ג ברמ"א בסופו בשם תה"ד מטעמי' דאע"ג דעכו"ם שעשה מלאכה או בשל בשביל ישראל אסור כמ"ש בכמ"ק מ"מ הא הגוי אינו מתכוין לבשל ולחמם רק להסיק התנור לחמם הבית בימי קור ואם, כי דהוה פסיק רישׁ' באמיר' דלגוי מקילי' בפס"ר כמ"ש בסי' שי"ד בשאר אסורי דרבנן ובאמיר' קיל טפי. ועתה תסובב שאלתך דבבית אביך הגאון הצדיק ז"ל לא הי' נוהגין בהיתר זה כלל וכן נהגת בבית אבותיך הצדיקי' א"כ האיך תעשה בגלילות הנ"ל שא"א ע"י הטמנה וגם משום יהוד' אם מותר לך ואם לאו משום אל תטוש ת"א ע"כ תשאל חו"ד. והנה בודאי שיש בזה ב' חששות א' משום אסור בשול בדברים לחים כגון רוטב וכיו"ב דדעת המחבר ורמ"א בסי' שי"ח סעיף ד' וסעי' ט"ו דבדבר לח יש בשול אחר בשול אם נצטנן כדעת רש"י בפ' ב"מ דהא דתנן במס' שבת דף קמ"ה כל דבר שבא בחמין מלפני שבת שורין אותה בחמין בשבת אפי' בכ"ר ומסיק בגמרא כגון תרנגולת' דר"א דמבשלי' אות' כ"פ לרפואה הוא דוקא בדבר יבש כמו האי תרנגולת' דאפי' בנצטנן שרי אבל בדברים לחין שייך בשול בנצטנן וכן הסכים הרמ"א שם רק בעודן חמין קצת כשמביאי' התבשילי' מבית שהי' טמונים שם גם כן המנהג להתיר להניח' על התנור בית החורף אבל בנצטנן לגמרי אסור לבד מדעת הרשב"א דס"ל דבשום דבר לא שייך בשול אחר בשול, הא חדא. ועוד יש בזה איסור משום שהיי' בתחילה בשבת דאסור אפי' בדברים דלא שייך בשול כמ"ש בסי' רנ"ג וסי' שי"ח הנ"ל סעי' ח' עיי"ש במג"א והוא משום גזירה שמא יחתה בגחלים אלא דבזה מהני כשמפסיק דף בין הקדרה לתנור כמ"ש מג"א סי' רנ"ג ס"ק

ל"א דהוה הכיר' ולא חיישינן שמה יחתה, והנה בדין א' דהיינו התיר' דהגוי שמעמיד הקדרה על התנור קודם שמסיקים נחלקו בזה הטו"ז ס"ק י"ח והמג"א ס"ק מ' דהטו"ז ס"ל בדעת רמ"א דקאי אדסמוך לי' דאם לא נצטנן לגמרי דאין בו משום בשול. עכ"פ לדעתו בסי' שי"ח כמנהג דעלמא ורק בתה"ד מתיר אפי' נצטננו אלא שהקשה על סברת תה"ד מה לא נתכוון שייך בזה דהגוי מתכוין על שניהם יחדיו. וע"כ סיי' דשומר נפשו אל יסמוך על היתר זה ודעת המג"א דהרמ"א קאי אדלעיל מניה כלומר כיון דאמירה לגוי אסור א"כ אסור לומר לגוי להעמיד' על התנור אחר שנתקר' ע"כ מעמידים קודם שהוסק ומותר משום דאינו מתכוין. והנה דעת הגר"א וכמה מן האחרונים להחמיר כדעת הט"ז ורק מ"ש כי כן החמיר בת' בית שלמה ות' אבני צדק. הנה בת' בית שלמה לא מצאתי כלום מזה רק בת' אבני צדק בסי' כ"ו מצאתי במה שהשיג על ת' בית אפרים סי' כ"א במה שהתיר בדיעבד אם אפי' ישראל העמיד הקדרה קודם שהסיק הנכרי התנור עד"ז מסיק לאסור. אבל אם הגוי העמיד התבשיל אדרבא שפשוט בעינ' להתיר כדעת המג"א אך מה שכתוב שם דמה שנוהגין להפסיק דף בין הקדרה לתנור הוא משום לצאת ידי ט"זוהגר"א. לא זכיתי להבין מה מועיל הדף לענין אסור בשול דהא פשוט לכל דתולדת האור כאור כמ"ש בכמה משניות מס' שבת פ"ג אין נותנין ביצה בצד המיחם. המיחם שפנהו ל"י לתוכו מים וכיו"ב והפסיק דף לא מהני רק לענין היכר משום תחילת שהיי' בשבת ומשום גזרה שלא יחתה בגחלים כמ"ש המג"א סי' רנ"ג ס"ק ל"א הנ"ל. והנה בת' בית אפרים סי' הנ"ל תירץ קושי' הט"ז בטוב טעם דמ"ש דהגוי מכוין גם להחם התבשיל ויש בו משום בשול דהא סתמא מעמידים הקדרות שיחמו ולא צריכי' שיגיעו לבשול יד סולד' והא ביד ישראל לסלק הקדרה רק בעודן חמים שראוי' לאכול ולא יגיעו לבשול א"כ מהיכ' תיתי' דהגוי יכוון דוקא לבשול וא"כ שוב אפי' מגיע' לבשול ס"ס אין כוונת הגוי לזה דכל עצמ' אי"צ לכך והיא סברא נכונה. אלא דזה שייך במדינת פולי' וכן גלילות אלו שנוהגים לשתות קאפפע או טהע כאור הבוקר לפני התפלה או באמצע היום שלא בקביעות הסעודה דסתמ' אי"צ רק לחמם עד שלא יגיע לבשול. וכן אני נוהג בזה לבד במעט קאפפ לפני תפלת שחרית כי מהידוע שצורך גדול הוא להכן. וקודם הסקת התנור וע"י גוי ובהפסק דף ודאי יש לסמוך ע"ד בית אפרים מבלי חשש' אבל במקומות שנוהגי' לחמם לסעודת שחרית וצהרים בכל התבשילי' שהם לסעודה קבוע לא שייך היתר הנ"ל כי לפני אור הבקר מעמידים שם הקדרות ומסיקים התנור וידוע להם כי ע"ד שעה ושתיים לא יבאו לידי סעודה מפני סדור התפלה א"כ פשיטא ופשיטא להם כי עד זמן ההוא ודאי יבאו לידי בשול כ"פ עד שיוכרח לשנות מקום התבשילי' הולכה והובאה

שלא ישפכו ע"י רתיחותין כידוע. מכש"כ מה שעושים ע"י ערמה לסעודת הצהרים שמניחי' לקרר התנור ואז מעמידים הקדרות ושוב מסיקי' התנור וערמה כזו ודאי אסור אפי' בדרבנן כמ"ש במס' שבת דף קל"ט ע"ב דדוקא בת"ח מותר להערים בדרבנן. וכתב במג"א סי' של"ט ס"ק י"ג דבזה"ז דליכא ת"ח אסור להערים אפי' בדרבנן:

והנה לדינ' מי שמחמיר כדעת האוסרי' וכש"כ אם נעשו כמו שאמרנו מהו לענין דיעבד לאסור התבשילין. והנה במג"א סי' רנ"ג ס"ק ט"ל הביא בשם האגודה מעשה בשפחה שהטמינה התבשיל משחשכה ואסרו התבשי' שהי' צונן והתירו הבשר שהי' ראוי' לאכול צונן. ובפרמ"ג הוסיף בתתיר' דהתבשיל שהוא לח יש בשול והבשר שהיא דבר יבש אין בו בישול. וגם ראוי' לאכול צונן אלא דהקש' לנפשי' דהא הרוטב נבלע בבשר ועד"ז חידש די"ל מעשה שבת לא נאסר בתערוב' רוב היתר דהא רק משום קנס לאסור בדיעבד וכמ"ד לענין חמץ שעבר עליו הפסח דבתערובות לא קנס ר"ש וע"ז קאמר שוב דהוה בורכי' דהא בסי' שי"ח הוב' במג"א דעת הרשב"א דמבשל בשבת אפי' קדרה צריכה הגעלה והא ודאי יש רוב במה שמבשלי' אח"כ בחול עיי"ש במ"ש עוד. ולענ"ד י"ל במ"ש המג"א סי' שי"ח ס"ק מ' דבדבר יבש דאין בו משום בשול אפי' אם עתה יהי' נמח' ע"י חום ויהי' כמו דבר לח מ"מ דיינינן לי' כמעיקר' דדינו כדבר יבש ואין בו משום בשול כמ"ש רש"י ז"ל במס' שבת דף קמ"ה בתרנגולת' דר"א גופ' שהי' נמח' מאליו ומ"מ לא שייך בי' משום בשול אחר שכבר נתבשל. וא"כ בנדון זה ג"כ דהא טעם הרוטב אין בה אלא טעמ' דבשר עצמו והיא היא שנמחה מן הבשר דהי' מעיקר' יבש ואין לחוש רק משום המים שע"י נעשה רוטב והא מים לבד לית בי' טעמ' כלל כמ"ד בחולין דף צ"ז בביצה טמאה שבשלו עם ביצות טהורות דאינו אוסרות דכמי' ביצ' בעלמא ועיי' ביו"ד סי' פ"ו א"כ מדמינן טעם היוצא מביצה שאינו רק כמים א"כ משמע להדי' דבמים ליכא טעם וכמו שעינינו רואות שאין בהם טעם מוטעם. וא"כ י"ל דאפי' באינו מינו כמו בבשר כיון דליכא טעמי' בטל ברובא ועי' בכו"פ סי' פ"ו הנ"ל ס"ט דבטל עכ"פ בעשרי' ול' ועי' בט"ז ופר"ח סי' ק' גבי גיד הנשה שנמוח לדידן דס"ל אין בגידין בנו"ט כי מדינ' אפי' בא"מ יתבטל ברוב כיון דליכא בי' טעמי' לעולם לא שייך אפי' למגזר כמ"ד גבי מב"מ בלח דגזרי' אטו שלב"מ דשם שייך עכ"פ טעמא באינו מינו אבל הכא לא יבוא לעולם לידי נתינת טעם וא"כ ה"נ במים בעלמא והא דקיי"ל במס' ע"ז וביו"ד סי' קל"ה דמים ביין בנו"ט היינו בלח ויין דאיכ' הרגשת טעם מעט וגם פשיטא דבמעט יין ליכא טעם כלל ואדרב' קיי"ל כרב' כל חמר' דלא דרא על תלת. ועכ"פ בטח כי בבשר שבלע בו הרוטב נגד המים שבו ודאי איכ' כ"כ עד שכא נרגש בו טעם מים כלל. וזה אצלי דבר

חדש בעזה"י כי בזה יובנו ג"כ דברי הגמר' במס' ביצה באשה ששאלה מחברת' מים ומלח דפריך בגמ' דיבטל המים ומלח לגבי עיס' ומה פריך דהא הוה מין בשאינו מינו ובל"ס ליכא ששים בעיס' דא"א ללוש במים מועטים כ"כ וע"כ פשיטא להו דליכא טעם מים כלל אע"פ שהעיס' מיתקן בכך מ"מ ליכא טעמ' ועיי' בפרמ"ג סי' שצ"ז מ"ש דשאני תחומין דלא שייך חיך אוכל יטעם וראוי' להתבטל כונו יבש ומסוגי' הגמר' והמפרשי' לא משמע כן ולענ"ד כמ"ש דאין בזה טעם כעיקר דליכא בי' טעם מים אלא די"ל כמ"ש בעל המאור בר"פ אלו עוברי' בהני ד' מיני מדינ' דלית בהו משום טע"כ דנשתנו טעמן ואין בהם טעמן דמעיקר' ובפרט במים איכא למימר דבעשר חלקים בשר ודאי לית בי' טעמ' ופשיטא דבבשר לא נבלע יותר א"כ שוב י"ל דהיינו טעמי' דהאגודה שהתי' הבשר ולא חששו משום בליעת הרוטב, ומה שהקשה הפרמ"ג מדברי הרשב"א שהובא במג"א סי' שי"ח מתורץ בפשיטות דהכלי שבשלו בו ממש באסור דמסתמא איירו בתבשילי' בשר וירקו' ושאר דברים דודאי אית בי' טעם ממש ולא שייך בי' בטול ברוב ע"כ מצריך להו הגעלה כנלע"ד בטעם התיר הבשר אפי' הוחם ברוטב דכל עצמ' הוה דבר יבש כמו שאמר המג"א סי' שי"ח ס"ק מ' הנ"ל וטעם המים כבר נתבטל מכל כל בין בטעמן בין ברוב בשר כנ"ל ואם תקש' על סברא זו ממה דפסקינן ביו"ד סי' ק"ג וסי' צ"ד בקדרה שאינו ב"י אם בשלה בה מים בתוך מעל"ע שוב צריך להמתין מעל"ע ולחד דעה לינת לילה עכ"פ והטעם בב"י משום דהמים נעשה כנבלה מבליעת אסור וא"כ שוב בלעה הקדרה מהמים שנעשה נבלה בתוך מעל"ע. אינ' קשה דשם כיון דחשבינן המים כנבלה מטעם שבלעה אסור ובליעה זו מיטעם הוה וכיון נעשה עי"כ נבלה חשבינן המים גופ' שיש להם טעם מעצמן משא"כ הכי דהטעם של בשר אינו אוסר כיון דהוה דבר יבש. ובלא"ה הקשה השיך סי' צ"ד ס"ק כ"ב אהך טעמי' דהא הטור וב"י וכמה ראשונים ס"ל דל"א חתיכה נ"נ רק בב"ח ועיי' בכו"פ סי' צ"ד בסופו והדברים נכונים:

ועתה נבא לענין נדון זה אם צריך לנהוג כמנהג האבות ואם יש להם התר' עפ"י פתח וחרטה ישנו מחלוקת גדולה בין האחרונים. ובפר"ח או"ח סי' תצ"ו קונטרס מיוחד בכמה כללים ודעתו להקל בכמה דברים א' נגד דעת מהרשד"ם בת' סי' ונ' דס"ל אם נהגו במנהג כדעת א' מן הפוסקים אין להם התר' וכמ"ש המג"א ג"כ סי' תקנ"א והוא ס"ל דיש להם התר' והיינו רק כמו חד בדרא בזה"ז שבידו להביא ראיות נגד דעת המחמירי' עיי"ש ובת' דברי חיים לענין אווזות המפוטמים וכן בת' אבני צדק יו"ד סי' צ"ג דאין להם התר' משום דקבלו עליהם כדעת הפוסקים המחמירים. ובת' דברי חיים סי' ט"ל עוד מחלק האיך היתה הקבלה אם משום חומרא בעלמא ופרישות או כדעת הפוסקים

ועוד מחלוק' הפר"ח ושאר אחרוני' אם מנהג שיש משום גדר וסייג אי מהני התר' דביו"ד סי' רי"ד פוסק כדעת הרא"ש פ' מקום שנהגו דמהני התיר' ובסי' רכ"ח סעיף כ"ח פוסק כדעת הרמב"ן ורשב"א וריב"ש דלא מהני התר' ועיי' בחת"ס או"ח סי' קכב שמתרץ קושי' הפר"ח בכמ' אנפין ועי' בחות יאיר סי' קכ"ו דדעתו דתלי' במקום אשר שם נקבע המנהג דאז אין כאן התר' לא להם ולא לבנים והיינו טעמי' דבני ביישן בפ' ינקום שנהגו דלא מהני התר' ועי' בת' זכרון יוסף סי' י"ד ח' יו"ד מ"ש עלי' ולענין אי מהני התר' לבנים ג"כ דעת הפר"ח דמהני התר' והיינו אם נהגו כמנהג אבותיהם לעשות או שאבותיהם הנהיגו לנהוג כן אבל אם לא הנהיג' ולא קבלו עליהם לעשות כן אי"צ לנהוג כמנהג אבותיהם ועיי' בת' חת"ס סי' הנ"ל ובת' ד"ח סי' מ"ח וה' אבני צדק סי' צ"ג. ואחר אחרון אני בא בת' מהרמשי"ק או"ח סי' רמ"ט בשאלת בחורים שלא אכלו אצל אבותיהם שטאפשמאלץ ובבואם לישיבה שאוכלים שם ואין מוחי' בידם לנהוג כחומר' שיצאו משם ועי"ש תשובה ארוכה ומסיק להתיר' דאין כאן משום מקום גורם כדעת הפר"ח רק כיחידי' שקבלו וגם לא שייך שהנהיגו בניהם לעשות כן רק כיון שסמוכי' לשלחן אביהם ממילא הי' הדבר שלא אכלו רק מפיטער שומן. ועיי' במג"א סי' תס"ח סק"ד וצ"ע כי לפ"ד פסקי ש"ע מסי' רי"ד וסי' רכ"ח בפשיטות מתיישבי' דבסי' רכ"ח אייר' במנהג חשוב עפ"י ת"ח כמ"ש התוס' והרא"ש בפ' מ"ש ועי' במחה"ש ואפשר דזה כוונת חת"ס סי' קכ"ב הנ"ל. (ועי' לקמן סי' נ"א):

ועתה בנ"ד צריך לידע בנפשי' אם אביו הגה"צ ז"ל הנהיג הבנים לעשות כמנהגו ודאי יש בזה משום אל תטוש ת"א והכי כול' חומר' אית בי' משום סייג וגדר וגם דהא יש פוסקים האוסרים ולא מהני התר' אלא שי"ל לפימ"ש לעיל דבדיעבד מותר הבשר כדעת אגוד' בסקט"ל א"כ י"ל כי האבותיך הגז"ל רק מפני הרוטב שהוא לח נהגו שלא לחמם כלל ורק ע"י הטמנה מפני הרוטב לכבוד ש"ק וא"כ יש לך להתיר בדיעבד לאכול הבשר וא"כ תוכל לבקש מהם כי כבדך יעמידו על התנור בשר צלי קדר (בראטען) וזה ודאי מותר לכ"ע ע"י הפסק דף הנ"ל. וגם כי ספיק' דרבנן הוא כמ"ש בחות יאיר סי' קכ"ו הנ"ל וכן בת' דברי חיים דילפית' מאל תטוש ת"א אינו רק אסמכת' וא"כ לענין הבשר י"ל לכ"ע אין פוסקים לאסור אבל המרק ורוטב לא מצאתי מקום להתיר באופן אם הנהיג משום קבלת האבות ולא כנידון דהמרמשי"ק:

או"נ דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן מה

שלמא רבא לכבוד ונר ידינ"פ הרב הגאון המפורסים מו"ה אברהם אליעזר זאב אלט נ"י"ו אבדק"ק קאבערסדארף יצ"ו. הדר"ג הקשה לדעת הרמב"ם בפ"י מה' שבת לפי"ד הלח"מ בהבערה ואין צריך לאפרה ורק לבשל אינו חייב רק משום מבשל ולא משום הבערה א"כ קשה ממ"ש בפסחים מ"ז וביצה י"ב גבי המבשל גה"נ וכו' ה' לאוין וחשוב שם הבערה ובשול ולדעת הרמב"ם הנ"ל אינו חייב רק משום מבשל. ולענ"ד היה אפשר שהבעיר מקדם משום שצריך לאפרו אלא דהא אי אפשר לבשל בלא הבערה משו"ה פסיק' לי' לחשוב בשול והבערה לשנים. אלא באמת אי"צ לדחוק ולשנינא ומחוורת' דמילת' עפ"י דברי הירושלמי פ' ב"מ שם פלוגת' דתנאי תנינ' המבעיר לבשל חד אמר חייב משום בשול והבערה וכו' ור' יוסי שם פליג דאין חייב רק משום בשול ופסק הרמב"ם כר"י וברייתי' הנ"ל כמ"ד דחייב שתים. ועיין במגן אבות בראש הספר שבאר דברי הירושלמי אמת לאמיתו:

והנני ידידו"ש באהבה. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

סימן מו

ב"ה אול"י ה' ד' דחנוכה תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו שוי"ר לכבוד הרבני המופלג החרוץ מו"ה חיים ראטה נ"י מסערענטש. מ"ש מעלתו ע"ד אשר בקידוש' רבה המנהג לאכול אחר קידוש מיני מזונות להיות קידוש במקום סעודה וכמו"ש המג"א סי' רע"ג סקי"א ואיש חשוב א' הורה כי צריך לכסות המיני תרגימ' כמו לחם משנה בסי' רע"א סעיף ט'. ומע"כ טוען עד"ז כי הג' טעמים ל"ש בזה כי הטעם דתיתי הסעוד' יקרא דשבתא ל"ש בשחרית. ומשום טעם דומ דמן ל"ש כי אם בפת גמור. ומשום שלא יראה בשת' ג"כ לא שייך אם כי המג"א בשיטתו סי' ר"פ דפת שנילוש במי פירות יוצא בו משום פת ולחם משנה היינו לצדהו שנהגו ליטול ידיים ולברך ברכת המוציא כדינא גבי פת הבא בכיסנין אם קובע עליו אלא דאנן הא לא נהגינן כנ"ל ולפי"ז ל"ש ג"כ לקדש עליו כמו על הפת ומה בושת שייך בזה:

ונלע"ד דצריך לכסות דהא בסי' רצ"ט כן הוא הלכה בהבדלה שכ"כ הטור בשמהרמר"ב שאם רוצה לאכול מיד אחר הבדלה לא יביאו הפת על השלחן ואם הביאו צריך לכסותו מפני שמוקדם בפסוק והיה צריך להקדים. והקשה שם בטו"ז כמ"ש מעלתו כיון דא"ר לאכול קודם הבדלה מאי בושת שייך בזה דבשלמא בקדוש דראוי' לקדש עליו והוא מקדש על היין שפיר אית ביה משום בושת משא"כ הכא. ותירץ דזה גופא הוה בושת דאין לפת מעלה כמו יין והיא מקודם בפסוק וכעין זה תירץ ג"כ במג"א שם. והא בסי'

רע"א סק"כ במג"א מביא ג"כ האי טעמא לענין ווה שאמר בש"ע שיהי' מפה פרוסה א"כ כמ"ש בסי' רצ"ט דהוה מ"מ בושת לפת משום דבמקום אחר הי' מקדים לפת מפני שהוא מוקדם בפסוק והכא אינו מקדים והוה בושת א"כ הה"ד במיני מזונות אע"ג דאין מקדשין עליו לדידן כמ"ש מעלתו עכ"ז הוא מוקדם בפסוק ובמקו"א הי' מקדים והכא אינו מקדים וע"כ צריך לכסות וכן אני נוהג לכסות מה"ט:

ומ"ש מעל' וכי אם מקדים לחביב נגד ז' מינים וכי צריך לכסות וזה לא שמענו. והנה לסברת מג"ר מיושב בפשיטות דהא גם במקום אחר ה מוקדם החביב ממילא ליכא בושת. ועוד כיון דכך ההלכה להקדים החביב א"כ כל סברת מהרמר"ב ל"ש בזה. אלא דעיקר מ"ש מעל' ליתא דהא אנן קיי"ל בסי' ריי"א כדעת הרא"ש דדוקא בשאר פירות נגד ז' מינים אזלי' בתר החביב אבל בענין ההקדם ז' מינים עצמם לענין הקדמה מ"ש בפסוק ל"א בתר החביב אלא צריך להקדים כיון שהקדים אקדמ' לבד מדעת הרמב"ם עיי"ש ובנדון זה בלא"ה ודאי מזונות חביב מיין אליבא ריקנית כמובן: מה שהקשה ע"ד פ"ת בקבועות המזוזות בשם הנהגת הגר"א זצ"ל שהי' קובע מזוזות בלא כריכה בקלף וכיו"ב שלא תהי' חציצה והקשה מעל' מדברי הרמב"ם דנקט להניחה בקנה וסתם קנה מוקף מכל הצדדים והנה מרן ז"ל ברב גדולתו וחילו הי' בידו לחלוק גם ע"ד פוסקים ראשונים ובפרט ברב חסידות' הי' מחמיר ע"ע:

הדו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן מז

נדרשתי לאשר שאלוני לחוות דעתי אודות "עלעקטרישע בעלייכטונג" אם ונותר להניח פתוח הלאמפען מעש"ק שיאיר בליל ש"ק כי הגוים הפועלים צריכי' להרבות עצים בהסקתו למען לא יפסיק להאיר אך הרי ידוע שכל עצים שמרבים אינה בשביל כר מיוחד רק כל הנרות שרובן לגוים נתרבה אורן כאחד, וא"כ הכל נעשה בשביל הרוב כמ"ש בשו"ע או"ח סי' רע"ו. אמנם כיון דעושים גם בשביל ישראל שמשלם עבור זה הי' מקום לאסור. והנה גם בפה ק"ק בביה"מ של ספרדים נעשה "עלעקטרישע בעלייכטונג" כמתכונתו, ולא שאלו פי מקדם אם יאות עבדו מפני חשש נהנה מהדלקת נר. וגם מפני צווי ישראל לעשות מלאכה הנ"ל:

הנה מקדם צריך תלמוד אם הדלקת הלעקטער או כבוי הוי מלאכה דאורייתא. וראיתי בשו"ת בית יצחק (מהגאון מלבוב נ"י) ח"ב סי' ע' אשר שם בא לדון בענין כבוי עלעק-טער אי הוי ד"ת. והביא דברי רש"י ז"ל שבת דף קל"ד בטעמא דכבוי גחלת של מתכת אינו מה"ת ומסקנתו דהוי חששא דאורייתא. ותמהתי שלא הביא מקור הדברים משבת

דף מ"ב מכבין גחלות של מתכות בשביל שלא יזיקו בו רבים אבל לא גחלת של עץ. ורוב הפוסקים דטעמי' משום דכבוי של ומתכת אינו רק מדרבנן. רק שיטות הגאונים הביאם הרשב"א ז"ל דהוי מה"ת ורק מפני פקו"נ דהיזק הרבים התירו משום דגחלת של מתכת אינו ניכר לרבים וקרוב להיזק משא"כ של עץ אבל טעמם דהוה דאוריית' ומשום מלאכת צירוף כמבואר שם. וברמב"ם פי"ב ה"א הדבר מבואר על נכון דהמחמם המתכת עד שיהי' גחלת כדי לצרפו במים הוי תולדות מבעיר. ובראב"ד מחייב משום מבשל וע' בלח"מ שהק' מפ"ט דרמב"ם גופי' סובר דחייב משום מבשל ומחלק דבסוף שהוא צורף איכא משום ומבעיר ובתחילה דמרפי' הוה משום מבשל ובהלכה ב' נקט דינא דמכבה גחלת של מתכת פטור ואם נתכוון לצרף חייב וכו' ודברי הרה"מ ידועים דדוקא מכוין לצרף אבל בלא מתכוין אפי' בפסיק רישא פטור בזה ועיין בלח"מ. מ"מ מבואר דמכבה בלא צירוף וודאי דפטור לכו"ע. ותמהתי על הגאון מלבוב שלח הביא מזה מאומה:

והנה מעשה ומלאכת העלעקטורישע בעלייכ- טונג במקום זה הוא באופן פשוט החוטין של ברזל (שקורין דראטה) המה מקבלים. כח האש ממקום הפאבריק וע"י פתיחה ונעילה של השרויפען מדליק ומכבה הנה לענין מבעיר של המתכת כלומר הדראטה שהוא מאיר ע"י פשיטא דלא שייך בי' מלאכת מבעיר דהא אין כאן צירוף כלל. וברמב"ם ז"ל איתא בה"א דוקא במחמם כדי לצרפו בונים ואי משום מבשל כלומר דמרפי רפוי ג"כ לא שייך באש כזה. דאם הי' החמימות כ"כ עד דמרפי רפוי את החוט הנ"ל שהוא דק מאוד אם הי' עליו חמימות כ"כ פשיטא דלא הי' מעמיד א"ע אפי' שני ימים דהא אנו רואים אפי' עשת של ברזל שהוא בא בחמימות האש עד שנעשה כנחלת אם יבעירו בו אפי' יום א' ימס כמים וחוט זה עומד במתכונתו כמ"ש אלף שעות אפי' יבעירו בו תמיד בלי הפסק ובאמת אנו רואין כי הזכוכית שסביב הלהב של עלעקטיר אפי' חמימות אין בו רק כפושרין וא"כ ע"כ אין כאן כח אש כאש דעלמא שמאיר ואין בו לדון מלאכת מבעיר ומבשל כפל בחוטיי' ופתיל מתכת רק משום מוליד אש כמ"ש במס' ביצה דף ל"ג אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ומפרש בגמר' משום דמוליד ביו"ט וזה בודאי אינו רק מדרבנן כיון שאין כאן משום איזה מלאכה. וא"כ מי שפותח את השרויף להדליק העלעקטר אינו רק מוליד אש בחוטי הברזל הנ"ל:

ועתה הבא נבא לבאר בס"ד אי יש בו משום מלאכת אמירה דרבנן ומשום איסור דהדליק נר בשביל ישראל. עפי' מ"ש בגמר' מס' שבת דף קכ"ב ובאו"ח סי' רע"ו סעיף א' והנה בנ"ד ידוע הדבר להתירא דהוי ודאי רוב גוים דמותר. אלא דיש לגמגם קצת בהיתר זה עפי' מ"ש בתוס' שבת הל' שבת סי' רע"ו סק"ח דאפי' רוב גוים אם קצב לו שכר אסור

דנכרי אדעתי' דישראל קעביד וכן בפרמ"ג במ"ז אוסר בצווי ישראל אפי' ברוב גוים כמו דמהני הוכחה להתיר' דהיינו ברוב ישראל אם יש הוכחה דעושה בשביל גוי דמותר כ"ש להיפוך לחומרא. אלא שמדברי הפרמ"ג אינו מוכח לאסור אך ורק אם הגוים לא אמרו מידי ורק עפי' צווי ישראל מדליק אבל אם כולם שווין בצוויין אמאי לא נימא דשוב הוי כסתמא דחבור' של נכרי וישראל דאזלינין בתר רובא דכאן ליכא הוכחה בצווי כלל. אלא שמדברי תו"ש שלא הזכיר כלל צווי רק קצב שכר וקבולת ומ"מ אוסר דליכא צווי כלל בהוכחה זו ומ"מ אוסר וי"ל דלעולם מחלקין וכנ"ד ששכר בקבולת בין מא"י בין מישראלים דאזלינין ב"ר אלא דמלשונו שסיים דודאי הדליק גם לצורך ישראל משמע דמודה ובא דגם לרוב מכוון אלא דמ"מ כיון דקצב לו שכר על הדלקתו גם לצורך ישראל מכוון א"כ מה תוסיף תת כח דהתירא אם גם הנכרים שכרו אותו מ"מ כיון דגם ישראל שכרו אותו ודאי מכוון לכל מי שנשכר להם. והוי דינא כמ"ש המג"א סק"ו וטוש"ע סי' תקט"ו סעיף ו' אם מכוון לצורך שניהם אסור וכן ראיתי בשו"ת מנהרמנשי"ק או"ח סי' קכ"ג וכל השאלה בענין הפרענומעראטציאן על הצייטובג מה דינו ביום השבת שעושין מלאכת הדפוס בשביל ישראל ג"כ ופלפל שם ג"כ בענין זה דהוה רובא נכרים. אלא שהביא ראי' לאסור היאך שהקדים כו שכר ממ"ש הרמ"א בשם ריו"ו ורמ"ה סי' שכ"ה סעיף ד' דאע"ג דמותר לקנות פת שאפאו עכו"ם בשבת מ"מ אם הישראל הקדים לו מע"ש מחיר הפת אסור דגם בשביל ישראל עביד ודייק במהר"ם שיק הנ"ל אע"ג דרובא גוים והנה שם אינו מביא דהגוי הוא דעוסק במלאכת אפוי' כמו נחתום אלא סתם גוי שאפה בשביל עצמו אלא דהוא בלישנא דגם בשביל ישראל עביד דייק. אלא דהא יש לחלק כמ"ד לעיל דשם בסי' שכ"ה רק הישראל הקדים מעותיו ובפרע- נומעראטציאן הקדימו הגוים במחיר כמו הישראל לזה סיים שם דעכ"ח הכא הוי בשביל גוי ובשביל ישראל ואסור כמ"ש המג"א סק"ו ורמ"א סי' תקט"ו הנ"ל. ובאמת תמי' לי טובא על רבותינו הגאונים ה"ה התו"ש ועל המהר"ם שיק ביותר דנראה להם ברור דגם ברוב גוים אם מתכוון בשביל גוים ברובן ובשביל ישראלים במיעוטם אסור ה"ה דברי הסמ"ג שה ביא הב"י בסי' תקט"ו ובפירוש מחלק הב"י דלא אמר הסמ"ג רק דוקא בישראל וגוי או מחצה על מחצה אבל ברוב גוים אפי' נתכוון לכלם מותר דהא כל טעמא דסמ"ג משום דחולק על רש"י ז"ל בפי' א' דפ' כל כתבי קכ"ב דפי' דמחע"מ דהוי כספק נמי מכוין בשביל ישראל. והיא פירש משום דעל שניהם מכוון כמ"ש המג"א סי' תקט"ו שם א"כ כבר נאמר בברייתא דברוב גוים בכה"ג מותר. והרמ"א שהביא על דין מחצה על מחצה ה"ה דאם ידוע שאם מכוון על שניהם דאסור היינו דאשמעינן דל"נ כיון דמכוין לעצמו

יהא מותר אפי' מכוין גם לישראל אבל ברובא י"ל לעולם תלינן כוונתו אחר הרוב. כמ"ש הב"י להדי' ותמי' שלא הזכירו דברי הב"י הנ"ל וכבר אמרתי דמסי' שכ"ה אינו ראיי' דשם לא נזכר כלל דין דנחתום וכמ"ש מדברי הב"י שהביא דברי ריו"ו בשם הרמ"ה הנ"ל. ועו"נ לחלק בין הכא להתם דאיירו דרק הישראל הקדים מעותי' משא"כ בנ"ד בהדלקת המלעק- טער ובפרענומעראטציאן לדברי הב"י ל"ש בזה דינא דסמ"ג הנ"ל. ועוד אין אני יודע על מה לא נאסר שם בסי' שכ"ה מטעם דמרבה בשבילו דהא הרמב"ם פי"ו מה"ש מן המתירי' פת שנאפה בשבת ע"י גוי שאפה לעצמו מ"מ במכיר' אסור שמא ירבה בשבילו וא"כ הי' מקום לאסור גם בפרענומער אטציאן על צייט ונג דודאי מדפיס בשביל ישראל ג"כ יותר ויותר. אבל בנ"ד במלאכת העלעקטר כל חוטי הברזל נמשכין ממקום א' דהיינו הפאבריק המוליד כח העלעקטרישע בעלייכטונג והוי כמו נר לא' נר למאה ופשיטא דל"ש רבוי בשביל ישראל כמ"ש בגמר' דף קכ"ב הנ"ל וברמב"ם פ"ו מה"ש. והנה בנ"ד יש לצרף ג"כ התירא דטו"ז סי' רע"ו סק"ג בשם מהר"ם דאם הי' ניסוק האש מע"ש להתחמם כנגדו וכמעט שכבה באו העבדים והוסיפו עצים להבעירו דמותר כיון דהתחלה הי' בהיתר וה"ה בנר שדולק מע"ש ובא גוי והדליק נר שני דאוסר בשו"ע לאחר שכבה נר ראשון ובמקום עונג שבת מתיר הטו"ז וא"כ ה"ה בנ"ד שכבר נפתח כח העלעקטר מע"ש. אלא שאם יניחו מעבודתם במקום הולדת הל עקטר יכבה כידוע מ"מ כיון דעכ"פ התחלה הי' בהיתר מותר לצורך שבת וכ"ש בבית הכנסת ובביהמ"ד דהוי במקום מצוה ג"כ ומשום קבולת בבית ישראל ג"כ אין לאסור דהמלאכה לא נעשה בבית ישראל ועוד דהכל יודעין כ' הוא דרך קבלנות והיינו בהיתרא טפי' שעות דאם לא ידליק לא ישלם כלום כן הוא במקומינו כאן. ועוד במקומינו הוא על אופן זה היינו שאינו נעשה שום מלאכה ע"י הבערת עצים או ע"י דאמפף אלא ע"י נהר שוטף (וואססערפאלל) שאמת המים הנ"ל הוא מגלגל הגלגלים וע"י דחיקת העשת הברזל בברזל יחד נולד בה העלעקטיר א"כ לא נעשה ע"י אדם שום מלאכה רק ע"י המים והוה כרחיים של מים ואם עושים ע"י איזה פתיחה ונעילה כבר נאמר בס"ד דלפענ"ד דכל הדלקת העלעקטיר אינו רק איסור דרבנן והלא ברפמ"ג סי' רע"ו מתיר לאחרים כ"ש בכה"ג והלא האוסרים אינם אוסרים רק משום דהוי לצורך שניהם כמ"ש מדברי תו"ש ומהר"ם שיק הנ"ל. ועוד בביהמ"ד במקומינו בלא"ה דולקים כמה נרות כ"ז שהעלעקטיר מאיר גם הנרות מאירים ובכה"ג לכו"ע מותר אע"ג שמאיר יותר ע"י נר של גוי כמ"ש סי' רע"ו ואי משום מלאכת הגוי הא הוי ע"י קבולת ואין לאסור רק משום שהישראל נהנה ולא מהני קבולת כמ"ש הרמ"א סי' רע"ו וכיון שיש נרות אחרות ליכא איסור כלל כמ"ש. והנה במקום דליכא

הני התירים כלומר שמבערים עצים לצורך תולדות העלעקטר וגם ליכא נרות אחרות כבר אמרתי דנלפענ"ד דברוב גוים ליכא איסורא לדברי הב"י סי' תקט"ו:
ועוי"ל להתירא עפימ"ש הפמ"ג עפ"ד חו"י אמירה דאמירה והביא' ג"כ במהר"ם שיק לענין דהבעלי מלאכות עצמן אינם עושין רק סתמא לאדוניהם ומ"מ סיים דמידי ספיקא לא נפקא והנה בת' חת"ס סי' ס"ו צירף כח' דהתיר' דברי חו"י עכ"פ אם אומר מע"ש ועיין במל"מ פ"ו היט מה"ש וע' דברי חיים סי' כ"ט וסי' ל' ח"ב דמשמע דהיאך דהפועלים מכירי' הגוי השותף אדעתי' דשותף גוי קעבדי א"כ כ"ש בנ"ד דעושי המלאכה עיניהם צופות אך ורק לבעלי הפאבריק אך שיש לחקור מי הם הבעלים של הפאבריק אם הם גוים דאל"כ י"ל לשאר דברים כמובן: וכעת נזכרתי על דברי הטו"ז סי' תק"ב סק"א דס"ל בדעת הרמב"ם דהך דאין מוציאין את האור מאפר ומים הוא מן התורה וא"כ ה"נ בנ"ד. אלא שמדברי הרה"מ פ"ד מה' יו"ט יש לדייק דאינו רק מדרבנן וכן פי' הראש יוסף וכמ"ש הרע"ב בפי' המתניתן דדמי למלאכה. ועיי' ת' כת"ס או"ח סי' ס"ז וגם לדברי הטו"ז י"ל דהא דס"ל דהוה אסור מה"ת היינו אם מיד בההוצאות האור מדליק ממנו נעורת וכיו"ב דהא צריך לבשל או להדליק אבל בההוצאות נצוצי אש בלבד אינו רק מדרבנן וכן ראיתי בפמ"ג סי' תק"ב. ועוד בנ"ד שכבר נולדו נצוצי האש מערב שבת שוב אין כאן משום מוליד רק כמוסיף כנלע"ד:
ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן מח

ראיתי דברי הרב הגאון אבדק"ק ערלויא נ"י (בוילקט יוסף סי' צ' משנה שביעית) מ"ש ראי' דאיתא באור עלעקטרית בהדלקה וכבוי' אסור דאורי' ממס' פסחים כ"ד במ"ש דאור שלנו נברא במ"ש כי נתן לאה"ר מדעת עליונה וטחן ב' אבנים זב"ז והוציא אור מכח לפועל עי' בח"א מהרש"א שם וכן ראינו בימים מקדמו' דנא בהולכי דרכים שהבעיר' אש ע"י הכאת כלי מתכת (שטאהל) על אבן (פייערשטיין) אלא שלענ"ד מזה אינ' הוכחה כלל שהוצאת האש בבד כמוזכר במתני' דמ' ביצה יהי' חיוב דאורי' נגד דעת המפרשי' בכללי שהוא מדרבנן ובטעמי' נלע"ד דבתורה לא נאמר לא תעשו אש או לא תדלק אש אלא לשון האזהר' "לא תבערו" אש ולשון הבערה נאמר בכול' ש"ס על מלאכ' זו ותיבת הבערה מור' על דבר שמבער דבר אחר כלומר מכלה ומאבד אבל ההוצאה של אש לבד מעצים ואבנים או מעשן מתכת אינ' מבער ולא מכלה כלל עד שנוציא ממנ' דבר אח' כמו קש ותבן וכיו"ב דבר שנבער וכ"פ מצינו הבערה בש"ס ג"כ שנעשה שלא ע"י אש כמו ביעור אסורי' כמובן שהוא רק ללמד בא שצריך לבערן ולאבדן מעולם וזה ידוע ואי"צ

לפורטן ועי' בב"ק ד' ג' על קרא כי יבער איש ובער בשדה א' ומפרש בגמ' דזה היזיקו דשן כמ"ש כאשר יבער הגלל ע"ת ועי' בפירשיז"ל שנתבער ע"י אכילת השן ועי' באה"ע בפי' פסוק הנ"ל ועי' עוד באה"ע בפ' שמות על הקרא והסנה בוער כי תיבת בוער הוא פועל היוצא כגומר שמבער דבר א' וא"כ כיון דההוצאת האש בלבד אינו מבער כלום מהאבנים ועצים או מהמתכת אינו בכלל מלאכת הבערה דהתורה לא אמרה הדלקת אש אלא דרך הבערה. וכבר אמרתי כי זה טעמי' דרש"י ז"ל מ' ביצה דרחמנ' אחשבי' להבערת' אפי' באכילת בהמה הוא משום דמלאכת הבערה ע"י אש ג"כ אינ' רק אם מבער איזה דבר. ובזה מסולקים הרבה מקושי' האחרונים שמשתמשים בסברא רש"י ז"ל הנ"ל. ועי' בשלום ירושלים מ' ר"ה ר"פ ד'. ועוד לענ"ד ראי' גמורה ממ' שבת דף ק"ו ממ"ש רשיז"ל שם בטעמי' דר"י וה"ש לשיטתן דלהכי ס"ל ר"ש מקלקל בהבערה חייב דכל הבערה מקלקל הוא אצל העצים הנבערים ואם כי מתקן בשבל קדרתו זה אי"צ לגופו ור"ש ס"ל משאצל"ג פטור ע"כ לא מיקרי זה מתקן ור"י לשי' ס"ל משאצל"ג חייב שפיר מקרי הבערה מתקן לגבי הבשול. והשתא אם נאמר דהוצאת האש מאבנים וכיו"ב אית בי' משום מלאכת הבערה א"כ כבר משכחת לה הבערה בלא קלקל כלל. אלא שלנו דהך ההוצאות האש המוזכר במתני' במ' ביצה אינ' הבערה מה"ת אפי' בשבת ולא כמ"ש הרה"ג מערלויא ני' ובתוס' שם במס' שבת ג"כ לא פליג על פירש"י ז"ל רק מטעמי' אחריני' משמע בהדי' דמודה לסברא הנ"ל ומ"מ מפני שאנו מדמי' לא נעשה מעשה אלא שכבר הבאתי דברי האחרונים ה"ה הרא"י דפשיט' לי' דלכ"ע אינ' רק מדרבנן ז ומי' למלאכה שבורא דבר חדש:

ועתה באתי עוד להעיר בדברים אחדים ממ"ש בשו"ת בית יצחק ע"ד רשיז"ל מ שבת ד' קל"ג דה"ט דכבוי גחלת של מתכת אינ' אסור מה"ת דלא נעשה פחם וע"ז הביא דברי מג"א ס"ס של"ד במ"ש בטעמי' שאינו שורף וחקר שם אם כוונת מג"א כמ"ש רש"י ז"ל ומ"ש שאינו שורף היינו שאינו נשרף מהמתכת כלום. ולענ"ד שאין ספק כי כוונת המג"א לומר שאינו כשרף ממנו דאי שאינ' שורף אדרבה בהרה"מ פ' י"ב מהל' שבת מבואר כי גחלת של מתכת שורף דמה"ט ל"ש לומר בי' משום מבשל והא כן עינינו רואות ששורף וכן מבואר בפר"מ סי' של"ד הנ"ל דהפיר' במג"א לומר שאינ' נשרף כנ"ל ועוד ראיתי בבית יצחק הנ"ל ממ"ש דברי הירושלמי פ"ג מ' יומא דלהכי ס"ל לר"י בעששית של ברזל לית בי' משום מכבה דתולדות האש אינ' כאש. ות"ק ס"ל דתולדו' האש כאש ולפי"ז אנן דקיי"ל דתולדות האש כאש אית בי' בגחלת של מתכת משום מכבה ופליג הירושלמי אתלמוד' דידן. ולענ"ד לדעת הרמב"ם דס"ל דמצרף בכבוי הוא תולדות מכבה

א"כ גם הירושלמי דנקיט בלישני' על ר"י דהא הוי "כמכבה" ג"כ נתכוון למלאכת צירף ונקט מכבה משום דזהו תולדתן וע"ז חדש בירושלמי לר"י אינ' אפי' תולדה דתולדות האש אינ' כאש. ודברי הירושלמי ותלמוד:

דידן כאחדים ואי"צ להאריך ועי' פסחים דף ע"ה דמוכח בהדי' בגחלים של מתכת לא מקרי אש לבד במכוה משום רבו דקרא מכוה מכוה ובשריפת בת כהן דדנין אות' בפתיל' של אבר משום רבוי דבאש תשרף א"כ מוכח בהדי' דלא מקרי אש רק גחלת של עץ כיו"ב א"כ סתמ' תלמודא דידן דתולדות האש אינ' כאש עיש"ה. (ותימה כי הבי"צ לא הביא גמ' הנ"ל) אלא דשם בע"ב ס"ל לגמ' דשלהבת בלא גחלים מקרי יותר אש סתמא מגחלת אש אפי' של עץ. וא"כ בעלעקטער אם שלהבת הלזו כשאר שלהבת ששורף אפשר דיש לדון בי' משום הבערה וכבוי מה"ת:

וחתני הרב הגאון מו"ה יוסף צבי דושינסקי אבדק"ק גלאנטא העירנו במ"ש במ' ביצה דתני חילוקי' בין גחלת לשלהבת ולא נקיט נ"מ לענין הבערה וכבוי ש"מ דזה וזה שוין. וע"ז י"ל דלמא כר"ש ס"ל דמלשאצל"ג פטור ופטור בלאו"ה דהא ל"ש צריך לפחמי' בשלהבת לבד. ושוב ראיתי דגם מהך דפסחים ליכא ראי' דשם פריך שלהבת בלא גחלת היכ' משכחת ומשני כגון דשפיי' למנא משחא ואתלי' בי' נורא א"כ עכ"פ תלי השלהבת בדבר ששייך בי' הבערה והיא המשחא אבל שלהבת במתכת דאינ' בדבר הבוער איכא למימר דל"ש בי' הבערה וכבוי. לענין הבערה יש לדעת כי ישנו בימינו עלעקטער א' שהוא ע"י אומנות שנעשה ע"י פחמין שכ עץ ודאי דשייך בי' הבערה וכבוי מה"ת אבל האלעקטער שנעשה ע"י פלאטין דראטה שהוא מתכת ממש כיון שאינו מבעיר כלל לענ"ד במקומי אני עומד שהוא בכלל מ"ש במתני' דביצה בהוצאת אש מאבנים וכיו"ב אע"פ שהם נצוצי אש ממש מ"מ כבר הוכחתי לפי מפרשי האחרונים דלכ"ע אינו רק מדרבנן וגם הבאתי ראי' מדברי רש"י ותוס' מ' שבת דף ק"ו ע"א:

ולענין היתר אמירה לענ"ד במקום זה שישנו כמה צדדי היתני', א"צ למחות ביד שנוהגים היתר בונקום מצוה וכמ"ש באחרונים להתירו לענין הדלק' ביום הק' בישועת יעקב והשיב משה חת"ס וכת"ס כש"כ וק"ו בנדון כמה מעלות טובות להיתר'. וגם כי ראיתי בכמה ק"ק שהנהיגו אור האלעקטער בבתי כנסיות ובבתי מדרשות במקום גדולים וישנו בני תורה ראוי' לחפש אחרי צדדי היתר. וכבר נשלח העתק מתשובתי להרב הגאון מאוה"ג אבדק"ק ברעזאן שליט"א והשיב בקצרה כי כבר יצא מידו להיתר ונדפס כעת בשו"ת תשובה מענין הזה:

וראיתי ג"כ (בו"י סי' ק"ח) מ"ש הג' מהו' פנחס ציממעטבוים נ"י ראבדק"ק גראסווארדיין והנה על רוב דבריו ימצא תשובתי בדברים הנ"ל ולא ישאר ממני רק להשיב מ"ש לדעתו כי המחמם את המתכת להאיר חייב משום מבעיר כמו בעצים וכיו"ב דמלאכת מחשבת אסרה תורה ורק אם מתכוין לצרף חייב משום צירוף דברים אלו לענ"ד אינו מובנים וכי הצורך להאור גורם להיות נקר' הבערה יש מאיר ואין כאן הבערה כלל להאיר גורם שלא יהי' מקלקל כמ"ש הרמב"ם פי"ב מה' ש'. ועוד הא הרמב"ם מחייב במצרף משום תולדה דמבעיר וא"כ בפ' הנ"ל דנקט בזה"ל וכן המדליק את הנר או את העצים בין להתחמם בין להאיר הר"ז חייב והמחמם את הברזל כדי לצרפו במים הר"ז תולד' המבעיר וחייב ואם במחמם הברזל להאיר ג"כ איכ' משום מבעיר ולפי"ז גם לחמם ודאי הי' דינ' הכי א"כ ברישא כמה הוציא מן הכלל ברזל מבין נר ועצים ולא כללן יחד דהא דינ' שו' א"כ מוכח להדיא דאין זה בכלל מבעיר כהגוונ', ועוד לסברתו גם במכבה נימא הכי כיון דכוונתו לכבו' וכי גרע מכבה שלא יזיקו ממכבה מפני גוים ולסטים דקתני במתני' דפ' א"מ דחייב למ"ד מלשאצ"ל חייב וא"כ לשמואל אמאי מכבים גחלת של מתכת כיון דס"ל מלשאצ"ל חייב. ועוד במס' ביצה ד' ל"ד בברייתא א' מביא את האור וכו' וא' שופת את הקדירה כולן חייבים ופריך בגמר' שופת את הקדירה מה קעביד ותי' בגמר' משום ליבון רעפים ופי' המפרשים משום עשה כלי דהוה כמכה בפטיש דאיירו בקדירה חדשה דצריך לחסמן, ולדבריו וכי לא משכחת לה גם בקדרה ישנה וע"י שמלבנה חייב משום מבעיר כמו המביא האור והמביא העצים והרי ליבון רעפי' הוא בגוונא זו. ועי' מס' פסחים ד' ל"ז שהי' דרך בשולו כך עי"ש. ועי' שבת ד' ע"ד בפירשיז"ל גבי עשה חבית' ותנור' חייב משום מבשל ובסוגי' הגמ' מוכח דלא אזלינן בזה בתר מחשבתו. ומ"ש הג' מהר"פ נ' מת' הרשב"א שהשיב להשואל משום מה מברכי' על האש במו"ש ולא על שאר בריאות וע"ז השיב משום דביום ש"ק הי' אסור להשתמש באש. והא במו"ש מברכי' על האש היוצא מעצים ואבנים כמ"ש בפסחים דף נ"ד וא"כ מוכח דמדאורייי' אסור בשבת דאי מדרבנן א"כ גם במיו"ט ראוי' לברך דהא אסור עכ"פ מדרבנן, גם בראי' ב' לא הבנתי דבריו וכי פליג הרשב"א על התלמוד דמסקנת הגמ' שם בפסחים דמה"ט מברכי' במו"ש על היוצא מעצים ואבנים משום דתחילת בריית' הית' ע"י שנתנה לאדם מדעת עליונה ולא במיוה"כ וא"כ במיו"ט אם הי' מהדין לברך על האש כיון דמ"מ לאו זמן תחילת ברייתו הוא לא עדיף ממוצאי יוה"כ והי' צריך לברך רק על האש שכבר דלק ושבת ובהאי אי אפשר דביו"ט מותר נר שדלק ולא שבת מלשונש' וא"כ האיך מציאות לברך במיו"ט אלא דלהרשב"א תרתי אית לי' כמ"ש המג"א סי' רצ"ח מברכין במו"ש על

היוצא מעצים ואבנים משום תחילת בריית' אלא אהא דקשי' לי' להשואל דיברך ג"כ על שאר בריות ע"ז השיב שפיר דעל שאר בריאות אין מקום לברך שאין כאן מחדוש מאסור להיתר משא"כ על האש אבל על האסור תשמיש שנעשה היתר כבד אין לברך דהוא בכלל הבדלה כמו על שאר מלאכות כמ"ש הפרמ"ג סי' רצ"ח. והא דמברכי' במיוה"כ היינו להבדיל בין יוה"כ לימים טובים כמ"ש המג"א הנ"ל סק"ב והא דאין מברכי' במו"ש להבדיל בין שבת ליו"ט כמ"ש הצל"ח שציין עליו שהקשה כן ובאחה"ש תי' בפשיטות דיו"ט אין שייכ' לשבת וכוונתו דיו"ט ויוה"כ שוה לענין קביעות החדש ונקרא בין מועדי' וגם מקרי בין רגלי' לקצת דברים משא"כ שבת. היאך שיהי' מ"מ אפי' הי' ביו"ט אסור תורה הוצאת אש מעצים ואבנים כמ"ש מדברי טו"ז ס"ס תק"ב אי אפשר לברך על היוצא מהעצים ואבנים וא"כ אין ראי' כלל שהוא מהתור' בשבת ואינו יודע מה כוונתו של הג' מהר"פ נ"י בראי' זו. ועוד הא כ"פ כתב המג"א בסי' ר"ה ובסי' רכ"ה דברכות המה עפ"י רוב מנהג העולם והא רוב תשמיש אש מה שדולק כבר ובפרט בזמן הש"ס כידוע וכיון דרוב תשמיש האש מותר ביו"ט לא שייך ברכה מפני הוצאת מן העצים ואבנים לבד ואם כדברי הג' מוהר"פ נ"י יברכו על שמן שריפה דאסור ביו"ט ומותר בחול במקום שיש כהן לכ"ע או נר בטלה למאן דאסר ביו"ט ועכ"ח דעפ"י הרוב דייניין וז"פ:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן מט

בהי"ת החו"ש לכבוד הרבני החו"ב מו"ה אלימלך פריעדלענדער נ"י בעיר ב'פרונד יצ"ו. כעת שלח אלי השגות מכבוד הרב הגאון אבדק"ק טאלטשווא נ"י ומעלתו שאל אותי מה להשיב ע"ד והנה מ"ש ליישב קושי' הטו"ז או"ח סי' ער"ו סק"ג דהקשה על המחבר שפסק בסעי' ד' בהדליק גוי נר בשעה שדולק שאר נרות מע"ש דלאחר שכבה נר ראשון אסור להשתמש בנר שהדליק הגוי ובסעיף א' מתיר במדור' כה"ג ומחלק בין האי דסעיף א' בין האי דסעי' ד'. והנה ידוע כי קושי' הטו"ז אינו רק לפי פירושו בדעת המתירי' אבל לפי הב"י לק"מ כמ"ש בל"ש שם. ומש"כ הגנ"י דרבוי עצים אמרי' דבטל ברוב וקמא קמא בטל ע"כ מותר. אינו יודע מה תיקן בזה דס"ס הא הוי מבטל בשביל ישראל ואסור למי שנתבטל בשבילו אפי' ע"י גוי כמ"ש בסי' צ"ט ביו"ד ובש"ך שם ובב"ש אה"ע סי' ה' ס"ק י"ב ממ"ד בב"מ דף צ' כידוע ובברכ' יוסף דאם עשה גוי בפני ישראל דינו כמצוה לו וכ"ש דאסור לכתחילה והאיך מתירי' לכתחילה הא המחבר סי' צ"ט פוסק אפי' באיסור דרבנן לא שרי רק להוסיף אבל לא לבטל בעיני' וראיית' מריש מס' ביצה מעצים שנשרו מרבה עליהם דייקא ומ"ש הגנ"י דהכא בנ"ד דהיינו נר עלעקטיר דשולח בעיר' לבית

ישראל דמדליק לו נר מיוחד לא דמי להדליק כר ברוב גוים. לענ"ד העיקר בשעת מלאכה אם בשביל רוב גוים ה"ז מותר והכא בין בהסקת עצים ובין בפתיחת מקור עלעקטיר נעשה בשביל רוב גוי' אלא דממילא נכנס לכל נר ונר והא פתיחת המקור נעשה בעש"ק אלא שצריך להסיק להעמיד כח העלעקטיר וזה נעשה בשביל רוב גוים וה"ז דומה למרחץ שבת דף קכ"ב דאם רוב גוים מותר מיד משום דאדעתי' דרובא מחממי ופירשז"ל דעיקר חילול שבת בשביל רוב גוי' וכי לא איירו אפי' באמבטי מיוחדת בשביל ישראל דמותר וכן בעירובין דף מ' בליפת' דמחוז' דאם לאו דמפשי בשביל ישראל דמותר והא כל או"א נהנה ביחידות ודבר מאכל דהוה נהנה כמו נר כמ"ש המג"א סי' תקט"ו אלמ' דבתר עיקר' דמלאכה אזלי' שנעשה בשביל רוב נכרי' דבתר הכי יכול להנות בהיתר אפי' ביחידות כנ"ל. ומ"ש הגאנ"י על היתר אמירה דאמיר' דגוי לגוי נעשה שליח כמ"ש המ"ב ידוע כי פלוגת' הפוסקים אחרונים הוא בב"ש סי' ה' הנ"ל ומודה דכל זה במידי דבעי שליחות כגון קנינים וכיו"ב אבל במידי דאינו רק מעשה קוף בעלמא ל"ש שליחות כמ"ש המחנה אפרים בתירוץ ב' על הראב"ד לענין מרוח פועלי' נכרים דמהני וחייב בתו"מ וכמ"ש בחת"ס או"ח סי' כ"א ולא אמרי' המ"ב אלא לענין קנינים או דבר עבירה ואם כי לענין מלאכה הוי ג"כ ד"ע מ"מ ידוע דלענין מנוחת ש"ק לא שייך שליחות כמ"ש הבית מאיר ובת' חת"ס הנ"ל דהוה כמצוה שבגופו ושוב אין כאן רק אמירה דאמירה. ומ"ש הגנ"י עפ"י דברי המח"א דפועל ידו כיד בעה"ב כמ"ש בב"מ דף י' והנה כבר אמרנו דזה תי' אי' על דברי הראב"ד הנ"ל וע"ז הקשה בשעה"מ בפ"א מהל' תרומות מגמנר' ערוכה בב"ק דף כ"ג עיי"ש ועיי' בנתיבות סי' קפ"ח ואם נבוא לידי מדה זו וכי נאמר דמלאכה ע"י פועל יהי' אסור תורה במלאכת שבת והרמב"ם בפ"ו מה"ש אמר בפי' דהוי רק דברי סופרים וכמ"ש המג"א סי' ד"ש דשכיר אפי' במלאכת בה"ב מדרבנן. ועוד הא לדעת הש"ך חו"מ סי' ק"ה דכל שליח בשכר הוה כפועל לענין תופס לבע"ח והא הוי כקבלנות וא"כ נלמוד מזה דמלאכה הנעשה בקבלנות אסור מה"ת דהא ידו כיד בעה"ב והיא משנה ערוכה שנינו בפ"ק דשבת עורות לעבדן וכלים לכובס ב"ה מתירין. ועוד וכי נאמר דע"י מלאכת פועל יביא בעה"ב ק' חטאת או חייב מיתה בב"ד ועכ"ח צ"ל דמלאכת שבת שאני דהוה כמצוה שבגופו כמ"ש בב"מ וחת"ס הנ"ל:

ומ"ש הגאון נ"י ברוב חבורת נכרים דנאמר קבוע כמע"מ כמ"ש בסנהדרין בזורק אבן לגוי. והנה אבע"א דברי סופרי' אין למדין מדברי תורה דירדו חכמים לסוף דעתו דעיקר כוונתו על הרוב וכמ"ש רשיז"ל שבת קכ"ב וקבוע חידוש הוא כמ"ש הר"ן. ועוד לפימ"ש בלשון לימודים הביאו בשעה"מ דל"א קבוע אלא לקח מן הקבוע או פרש לפנינו כלומר

אם דנין ע"ד פרטי אם פריש מן הרוב או מן הקבוע אבל אם הכל במקומו אין כאן דין קבוע וה"ט דבעיר המסופק' אם מוקפין חומה דאזלי' בת"ר דעלמא וכ"ש הכא דדנין על כל החבורה ואינו דומה להאי דסנהדרין דשם בזורק אבן א' להמית א' מן החבורה אז שייך קבוע משא"כ הכא הכל חד ובזה רובא ככול' כבשאר דוכתי ועי' בר"ן ר"פ כל הצלמים דהוכיח כי דעתן כס' לשון למודים ומה"ט נדחה מ"ש מדברי מג"א סי' רצ"ח סקי"ג לענין נר דברוב עכום אין מברכי' עלי' במוש"ק ובמחצה על מחצה מברכי' דכרו' ישראל קבוע והוה מחעמ"ח דשם דנין ע"ד מיוחד אם הוא מרוב או מיעוט משא"כ הגוי מדליק בשביל החבורה כולה ואזלי' בת"ר זה לעג"ד פשוט:

ומ"ש מע"כ מדברי תוס' חולין דף קל"ח ד"ה יצא דל"ש גזבר בהקדש מזבח רק בבה"ב ובתמורה דף ח' אמרי' בכהנת ושפחה שנתערבו בכוריהם וכו' ליתא גזבר ולשקלא. לפיע"ד ל"ק דודאי להקריב הקרבן אם מקריבי' ברצונ' מה בעי גזבר גבי' ובאת אל הכהן כתיב אבל שם דבני התערוב' רוצים לעכב אז ידי גזבר שייך בי' לענין גביי' כמ"ש הרמב"ם פ"ד מה' כלי הקדש דגזברי' גובי' כל הקדשים:

ואסיים בכל חתמי ברכות היום יום ג' פ' וארא תרס"ה לפ"ק. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן נ

ב"ה אול"י ה' וישב תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד אהובי הרב החריף ובקי טובא ירא ד' מרבים כ"ש מו"ה משה נ"י מק"ק באזעל יצ"ו (במדינות שווייץ). עתה באתי במה שהעלה ברעיונך להשיג ע"ד בענין בר עלעקטער אשר עד"ז דנתי באות' הימים. א') הוקשה לך על סברתי דהבער' לא שייך כי אם בדבר שע"י האש נתבער דבר מה. וע"כ כתבה רחמנא בלשון לא תבערו משא"כ בנר עלעקנוער הנ"ל שבא עפ"י חוטי מתכת (פלאטין) א"כ מ"פ בגמר' ווס' שבת דף ע' על שמואל למה לא יליף חלוק מלאכות מלא תבערו הא לשמואל דס"ל דלא שייך כבוי בגחלי מתכת וכו' ע"כ צריך להקרא ל"ת להנ"ל כלומר ללמדנו מה זו הבערה וכן קשה על התי' בגמר' דס"ל דללאו יצא' והא אינו מיותר כלל להנ"ל:

והנה תמה אני על הקושי' הלא כמה מלאכת שבת שלא הי' עלה על דעתינו לומר דוק' בכך וכך הוה מלאכה כמו מלאכת מבשל דאמרינן בגמ' דשבת דף ט"ל דבאור החמ' אין בו משום בשול ואפי' מדרבנן לא גזרו אטו בשול באור. ובדף מ' ע"ב מסקינן דהמבשל בחמי טברי' פטור דדוקא באור או תולד' האור חייב ומי יאמר שכן יש בו רמז בקרא ומדעתנו ס"ד כל בשול מ"מ הוה בשול אלא דחכמינו ז"ל ברב חכמתן וידיעתן או שלמדו

כן ממלאכת המשכן או הלמ"מ וכן בכמה מלאכות צל"כ עיי' במס' שבת דף ע"ג ע"ב תוד"ה וצריך. וגם אני לא אמרתי רק דאנן לא ידעינן לכן יש לנו ללמוד מלשון הקרא דכתיב בלשון לא תבערו ש"מ כנ"ל:

ב') מ"ש מה נ"מ אם הפתילה מתכת או עץ ס"ס אינו שורף ושמעת כי כן הדבר שאינו מכלה ושורף משום דאין אויר שולטות בו ע"י שסוגרים בתוך עגול הזכוכית גם אני שמעתי כן וכמ"כ עלה בדעתי כי מטעם זה וסברה הנ"ל לא יהי' שייך בי' הבערה וכבוי אפי' בפתילה של עץ וכדומה מ"מ יראתי לומר כן ולסמוך על הסברה הנ"ל כי ידוע דעכ"פ חוט הפתילה אחרי ג' חדשים לא נאחז בה ולא נתל' בה אור העלעקטער א"כ פעולה זו אינו גורמ' רק שמבעיר ומכלה מעט מזעיר א"כ ס"ס שייך בי' הבערה וכבוי מדאוריית' ורק במתכת שמפורש כן להראשונים והאחרונים לענין כבוי ולענין הבער' בהרמב"ם ע"כ בזה תמכתי יתידותי:

ומ"ש ע"ד שאני מסתפק אם האור העלעק- טוער הוא אור ממש או רק זהרורית ומע"כ יודע בטוב של דבר זה כי אם רק ע"י האומנ' הנקר' אילאזירונג אינו שורף ובל"ז מבעיר ומכלה כרגע במ"ש, הנה זהו כמו שאר רעש וברק דהוה כמו מ"ש (עקספלאזיאן) ודאי אוחז בדבר שמקבלו או מתעורר כח האש שבו כמו רעמים וברק (בלינוץ איינשלאג) שאוחז ע"י דבר שמקבל אור וזהו אפשר גם מ"ש באמעריקע והלא כן אנו רואין בזמן הקייץ כאשר השמש בגבורתו ע"י זכוכית כנגדו אוחז אור על דבר המקבלו וכ"פ ראיתי וכן עשיתי להבעיר טאבאק לעשן ע"י זהרורי חמה וכן כ"פ בימי החמה אוחז אור ע"י חמה מאליו בתבן ושאר דברים כידוע וכן ידוע כי גזי צמר לחים או עורות כבשים לחים אם מונחים זה על זה אשר ע"י כובדו מגדול החמימות אוחז אור ושורף וכן נעשה כ"פ בסוחרי' ק"ק ברעזאווא כידוע וכי נימא שחמימות החמה או חמימות הצמר ועורות הוא אור ממש אלא שע"י מתעורר כח האש אשר ביסודו' הדברים כפי מה שהוא רב או מעט וה"נ בנדון זה לענ"ד אני מסתפק ע"י קצר מדע בעניי בדבר טבעי יען כי אנו רואי' הזכוכית שמקיף האור של המנורות במעט להב חמימות הזכוכית גדול מאוד יד סולד' בו ופעמים מעלה מכוה ובנר של העלעקטער כמעט שהוא רק כפושרים: מ"ש מע"כ בשם תפארת ישראל ות' שב"י דחולקי' ע"ד מג"א וס"ל דבמתכוון הגוי לדעת שניהם ג"כ מותר להנות, אינו תח"י לעיין בהם ובמהר"ם שי"ק הנ"ל הוכיח להיפך מדברי או"ח סי' תקט"ו עיי"ש דלדעת שניהם אסור להנות ממלאכות גוי וכמ"ש:

ומ"ש במדינ' שמולידי' העלעקטער בפאב- ריקען ע"י הבערו' רבות מה. נ"מ בפתילה אם היא של עץ או מתכת ודאי לענין אסור נהנה ממלאכ' אין נ"מ ורק לענין אסור דאוריית'

אי חייב חטאת במי שפותח ונועל ע"י תנועות השרויפען ולענין לעשות תשובה אם עבר כמ"ש המג"א סי' של"ד. וגם נ"מ עכ"פ האיך דמולידי' ע"י מים (וואסער קראפט) כמו בגליל זה דהוה תרתי דרבנן:

מ"ש כ"ת ע"ד בהך דמוציאי' את האור וכו' במתניתין דמס' ביצה דפירשו כול' דהוא דרבנן וגם דעת הט"ז כן ורק אי מדליק עי"כ איז' כעורי' כיו"ב הוה הבער' מה"ת ועד"ז השבת דהבער' מותרת ביו"ט לדעת הרמב"ם מקרא ולדידן משום מתוך ורק משום מוליד אסרו ביו"ט והבאת דברי פ"ח, היטב אשר אמרת וגם אני לא נתכוונתי רק להוציא מלב הגאב"ד דק"ק ערלויא נ"י שהוכיח מדברי הט"ז דההוצאה גופא הוה משום הבערה וזה אינה וכמ"ש ועיי' בב"י סי' שי"ב דב' מלאכות שא"א זה בל"ז ליכא לחיובי משום שתים. ועיי' במג"א סי' תק"א ס"ק י"ג גבי מסיקי' בכלים אם כי דהוה ג"כ מלאכת סתירה מ"מ כיון דבשעת הבער' נעשה והבער' גופא מותר' לצורך או"נ גם מלאכת סתיר' מותר אבל קודם ההבערה אסור א"כ אדרבה מוכח להדי' כדברי דבהוצאות האור ליכא הבערה דאי איכא הבערה א"כ גם מלאכת המוליד יותר לדבריך.וע"כ צ"ל או דשניהם אסורים משום מכשירי או"נ דאפשר מעיו"ט לעשות' כמ"ש המ"מ ולשיטת הרע"ב עכ"ח צ"ל דלית כאן הבערה וכמ"ש והמעיי' בראש יוסף ות' כת"ס יראה בהדי' כי כן דעתם:

ומ"ש למה לא הבאתי דברי מג"א סי' תק"ו ס"ק ז' שכתב גחלת של מתכת מותר שאינו נשרף עיין סי' של"ד עכ"ל הנה במג"א שלי הגירסא גם בסי' תק"ל הנ"ל אינו "שורף" וכן בדקתי במג"א בדפוסים החדשים ג"כ הגירסא הכי. והנה בלשון התורה מצינו לשון שורף כמו בפ' שמיני והנה שורף והוא במקום מלואסים כידוע דלפני אותיות אחהע"ר בא חולם במקום מלואפים ושורף הוה כמו נשרף והכל חד לענ"ד:

והנה כל זה אשר הארכתי בס"ד להדר אהתיר' היינו להלכה ולחפש זכות במה שאין מוחין בקהילות ומפי מורים אבל למעשה בק"ק פה גם בביהמ"ד ספרדים אין מניחים להדליק אור העלעקטער וכאשר אמרתי להם דעתי להתקדש במותר לך וכאשר נוהגים בק"ק מונקאטש וסיגעט וד"ל, והכני לסיים בברכה משולשת דוש"ט, ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן נא

ב"ה כ"ח למב"י תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש כבוד הרב המאוה"ג בנש"ק כש"ת מהו' יוסף ברודא נ"י אב"ד דק"ק מיאווא והגליל יצ"ו. בזה נידון שאלתו ע"ד המנהג ק"ק מקום כבודו שנוהגין מקדמת דנא שלא לכבות הנרות ע"י נכרי בליל ש"ק בביהכ"נ כנהוג בשאר מקומות האם נשתנה דינו במאור העלעקטער. והנה במנהגים

הנ"ל האם רשאי להתיר בפניהם אפי' במה שהוא היתר גמור ונוהגים בו איסור ידוע שהוא במחלוקת גדולה והעמיק והרחיב בזה מאוד בכמה כללים בפרי חדש סי' תצ"ו וסימן תס"ח ומה שמעכ"ת העיר לומר שיש טעם לשנות המנהג ולעשות עפ"י היתר שכתוב בתשובות שב יעקב סימן ט"ו הובא בשע"ת או"ח סי' תקי"ד שהיא שבות דשבות דכבוי מלאכה שאצ"ל וגם משום סכנת שריפה והא י"ל דבדורות ראשונים לא יראו מזה ולדורות הבאים יראים מזה, וגם כי נימא דהקדמונים חפשו אחר ההיתירים כמ"ש בש"י הנ"ל וגם הא יש היתר כמ"ש בש"ע סי' ש"ז סעיף ב' לומר אחר השבת למה לא כבה הנרות שעי"כ יכבה לשבת הבאה, והביא דברי הגמרא בפ"ד ממס' פסחים גבי בני ביישן הידוע שאמרו לר"י אבותינו הי' בידם שעשירים היו אנחנו א"א לנו ועכ"ז השיב להם כבר קבלו אבותיכם. והקשו לפי"ז על דברי הרא"ש דס"ל דמהני התר' ושוב השיב כת"ר כמ"ש לקמן בס"ד:

והנה לענ"ד אפשר לפשוט ספק זה ממ"ש הרשב"א בחידושיו בפ"ב דחולין גדי ר"ז דאכל מיגרמת דרו"ש וכן בתשוב' סימן צ"ח דאם יש ספק אם המקום נוהגים אסור בדבר המותר משום חומר או משום טעות אין תולים בטעות ואם נשאל אין מתירין לו ועיין בפ"ח סימן תצ"ו הנ"ל שמביאו. ומעתה אם אפי' נאמר דההתירא של הש"י אינו פשוט לכל להמציא' ולא חפשו אחרי' למה לא בחרו בהתירא של הש"ע סי' ש"ז לאמור אחה"ש. אלא דודאי חומר וסייג היא כידוע שעי"כ באים לידי אמירה נר זה שכחת לכבות כבה גם זה כיד"מע. וכמ"ש במג"א בה' יוה"כ ובשל"ה ונוב"י כידוע ושאני בבית יחידי של איזה נר מרוב נרות של ביהכ"נ ודאי שמקום לגדור ועוד הלא כמה קהלות גדולות ששמשו בו גדולי הדור כאשר ידעתי בק"ק טאפאלטשאן וק"ק נייטרא. וכן בקהילות שהי' בזמן ההוא רוממות כגון ק"ק פראג כשהיה בבנינו היו נוהגין בו איסור כמ"ש בס' עולת חודש להגאון מהר"א פלעקלש אשר התמרמר על מנהגי שאר קהלות שמניחים לכבות ע"י גוי. ובק"ק גוטיין מיחה בהם והביא שם בדרוש ו' תשובת ש"י הנ"ל והשיב עליו בקצור ושהאריך בפלפול נגד היתר הנ"ל ומעתה ראינו שידעו מדברי תשובת ש"י ועכ"ז נהגו איסור. ומעתה יותר חמור מנהג זה כיון שראינו שיש אוסרים והא המה כמנהג שתלוי' בפלוגתת הפוסקים והא איתא בתשובות מהרשד"ם הביאו המג"א סימן תקנ"א ובפ"ח סי' תצ"ו הנ"ל דבזה לכ"ע לא מהני התרת חכם אפי' לדעת הרא"ש כיון שקבלו עליהם כאותו הפוסק עיי"ש. והנה אם מנהג קדמונים חל על זרעם ידוע ממ"ש הריב"ש בסימן שצ"ט וסימן מ"ד בשם הרמב"ן דקבלת הרבים חלה גם על זרעם והובא בש"ע יו"ד סימן רי"ד וסימן רכ"ח סעיף כ"ח דהוה כקבלת התורה ונס פורים

וחנוכה. ותימא בעיני מ"ש בתשובות חו"י סי' קכ"ו דשקיל וטרי שם אי מהני התרה לזרעם והביא שם ברי השלה"ק ובעל עקידה במה שחקרו האיך מהני קבלת אבותינו בשבוע' לזרעם ותיר' בתירוצים שונים ובמנהג שתלוי במקום. הדבר פשוט דלא מהני שום התיר' דאינו תלוי' בגברי ובאנשים הדרים אלא המקום גורם שאפי' בדרא דרא אשר אפי' בבירור לא נשארו מב"ב של הקדמונים אפילו איש אחד אלא מחליפי' ע"י שדוכים ובאין ויוצאין עכ"ז נשאר המנהג במקומו ולא מהני שום התירא וזה סותר לדברי הרמב"ן שהביא הריב"ש סי' מ"ד דאדרבא היא ז"ל הביא ראיי' דמהני קבלת הרבים לזרעם מקבלת התורה ונס פורים וחנוכה. א"כ דברי חו"י הוה כתלי' תניא בדלא תניא. ועוד יש חומר בנידון זה כאשר שמעתי משם הגה"צ ק"ק מונקאטש שליט"א עבור שא' מן התירי' של הש"י משום סכנת דליקה והיא בנרות פשוטים שאין שייך בעלעקטער. ואסר עי"כ לכבות הנרות הנ"ל ע"י גוי כנהוג:

והנה פן השני שהזכיר מעכ"ת דבנדון זה של העלעקטער יש להמציא היתר חדש שאינו בשאר נרות והוא משם הרבני ידידנו מהו' עקיבא סופר נ"י שיניח לקבל כל הארת וכבוי' העלעקטער ע"י גוי ושוב יתן לו שכר קצוב לשנה בעבור שיאירו בביהכ"נ וא"כ כל מה שיעשה על דעתי' דנפשי' קעביד והנה דבר חכמה דבר. ולענ"ד יש עוד להוסיף שהכל יהי' קנוי לנכרי הנ"ל וכן יותנה שאם יניח הנרות דולקים ע"י שכחה וכיו"ב אין אחריות רק עליו ושלא ישולם לו רק מה שהזמן גרם להיות דולקים דאז כיון שהכל שלו אז לענ"ד ההיתר פשוט דאינו רק משום דאדעתיה דנפשיה אלא הוה כמו כבה דליקתך שהביא המג"א סימן ש"ז סקכ"ט בשם הרה"מ דזה אינו בכלל אסור אמירה לנכרי כיון שאינו בשבילנו וגם אינו נותן לו חפץ לידו שיעשה בו דבר. ומעתה שפיר י"ל דאינו בכלל מנהג שקבלו עליהם כדעת הפוסקים המחמירים שהביא המג"א תקנ"א בשם הרשד"ם דבזה לא הי' שום מחמיר בימים הקדמונים וגם משום סייג וגדר דבזה לא הי' שייך סייג וגדר הנ"ל ואפשר דבאופן זה לא קבלו עליהם דהא בנרות לא הי' שייך כנ"ל וגם כי הי' נהוג למצוה להביא נרות וגם כ"ש שהקפידו שלא יהי' של נכרי ומשום סייג וגדר ודאי לא שייך בענין זה וגם ודאי לא נתכוונו בזה באיזה קבלה. ומעתה לענ"ד אם באופן זה יעשו אם עוד א' מהמורים יסכים אתנו להתיר הנני כמשיב' למכשורא. וגם ליתר שאת יתקבצו הבני קהילה ועוד ג' אנשים גמירי וסבירי להתיר כדרך התרת נדרים דבזה ודאי יש לסמוך על שיטת הרא"ש וביו"ד סי' רי"ד ס"כ להמחבר ורמ"א עיקר כדעת הרא"ש וכן דעת הפר"ח בסימן תצ"ו אלא שראיתי שם בפ"ח שהקשה דברי ש"ע מהדדי דבסימן רכ"ח סעיף כ"ח פוסק כדעת הרשב"א ודעמי' דלא מהני התר' בקבלת סייג וגדר. ומתחילה

עלה בדעתי דלא קשי' כלל דבסי' רי"ד מיירי רק בדרך סייג ופרישות ולא למגדר מילתא משא"כ בסי' רכ"ח מפורש שם בהדי' סייג ומגדר מילתא וידוע כי סייג ומגדר מילתא תרי מילי נינהו דסייג שייך בדברים שאפי' שאין בו משום לתא דאסורא רק שאדם מרגיש בנפשו שצריך לדבר לאסור המותר כדי לשבר תאוותו משא"כ למגדר מילתא ואח"כ ראיתי בתשובות דברי חיים ח"א סימן מ"ח שהאריך בזה לתרץ קושי' פר"ח באופן זה ועיי"ש שדעתו להחמיר דלא מהני התרה כהאי דסי' רכ"ח סעיף כ"ח הנ"ל ועיי' בשו"ת זכרון יוסף חלק יו"ד סימן י"ד שהביא ראיות כדעת הרא"ש מהירושלמי שהביא ג"כ הרא"ש דהא מסקנת הירושלמי שם בפ' ד' מפסחים דהטעם שהחמיר ר"י לבני ביישן משום דס"ל כר"י כי זה עיקר מדינא שאסור לפרוש לים הגדול בע"ש מפני קושי' הנ"ל ולס' תשובות דברי חיים אין זה ראייה דזה אינו למגדר מילתא, אלא שאח"כ ראיתי בהריב"ש סימן מ"ד שהביא דברי הרמב"ן הנ"ל דקבלת רבים במגדר מילתא חל על זרעם והביא ראיי' מעובדא דבני ביישן אלא דס"ל דעובדא זו הי' בו משום מגדר מילתא ואפשר דס"ל כמ"ש המפרש בירושלמי דיש בו חששא משום חלול ש"ק דלא יגיע ליבשה עד זמן ההוא וא"כ קושי' הפר"ח במקומו עומד. וכה ראיתי בת' מרן חת"ס או"ח סי' קכ"ב שדעתו כי הבנים לא מהני להו התרה ובירושלמי דמשמע דכש"כ דמהני להו התרה פי' שם פירוש חדש. אלא שלא הביא כלל דברי חו"י וזכרון יוסף דס"ל בפשיטות דמהני התרה לבנים ובנ"ד פשיטא דיש לסמוך עליהם ואם ברצון מעכ"ת להציע הדבר פני א' מגדולי הדור להסכים אתנו הנני בדרך אופן הנ"ל:

דברי ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן נב

בעה"י שנת תרס"ט מאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד הרב הגדול מו"ה צבי הירש גראסמאנן נ"י בק"ק נאנאש יצ"ו הנני ע"ד אשר כ"ת שואל כענין ע"ד לצאתבהמצנפת שקורין קאפיל תחת הכובע ביום ש"ק במי שאינו רגיל לצאת בו בחול ג"כ ומע"כ מדמ' לי' במ"ש בסי' ש"א סעיף כ"א דמותר לצאת בשק וכו' מפני הגשמים שכן דרכ' של רועים אלמ' דמ"ש מלבוש לזה גם לאחרינ' הוה מלבוש רק נשים עם בפני עצמ' וכמ"ש המג"א ס"ק נ"ד גבי אשה לענין תפילין וכן אמרי' בגמר' פ' במה אשה וכללי היא דמה שיוצא בחול מותר בשבת וממילא מותר גם לאחרי'. ולענ"ד שלא להתיר דדוקא בונה שדנין אם זה הוה מלבוש או לא אז חזינן אם דרך איזה אנשים בזה לצאת כמו מלבוש ממילא הוה מלבוש לכל העולם אם כי אין דרכ' בזה זה מפני שאינ' לפי טבע' ומזגו או נגד כבודו אבל ב' מלבושים זה ענין אח' דלמה לך ב' מלבושים שאינ' צריך רק לאחד משו"ה הוה מנשא

ומקורו מפורש בבמה אשה דף נ"ט תרי המייני קאמרת והביא רשיז"ל ב' פירושים א' בלשון בתמיה' דזה ודאי אסור דהוה משאוי ולשון ב' בניחותא כלומר דמותר וזה דעת המחבר בסי' ש"א סעיף ל"ו והרמ"א חולק ובתוס' שם מחלקים דדוקא ב' חגורי' אסור שאין בו שום הנאה וצורך אבל ב' מלבושים משום הקור וכיו"ב מותר דהוה הנאה לו:
והרמ"א שמתיר ב' כובעי' ואנפילאו' משום שדרכ' בכך כבר עמד בזה בס' תו"ש סי' ש"א ס"ק ס"ו והביא דברי עול' שבת שמדברי התוס' משמע היכא דדרך במקום זה ליל בב' חגורות מותר ג"כ והתוספ' שבת חולק עליו דאין המקום לבד גורם דבטלה דעתו אצל כל אדם כמ"ד במ' שבת באנשי הוצל דאינ' רוב' דעלמא וכמ"ש בסי' ש"כ ועיין במג"א שם פלפול גדול מדברי התוס' וכן הביא בסי' רנ"ד בדבר שנאכל חי בשם הפר"ח דכמו לענין בשול עכו"ם דקיי"ל ביו"ד סי' קי"ג דכ"ד שנאכל חי אין בו משום בשול גוי ואזלינן בתר רוב' דעלמא ואם לא אתברר אזלינן לקולא והה"ד לענין שמא יחתה שם בסי' רנ"ד וכן ההיא לענין לצאת בב' מלבושים דאין המקום לבד גורם אלא אם לא אתבריר רוב' דעלמא. והשתא לפי דבריו צ"ל דבימי רמ"א ומה"ש הי' רוב ישראלי' רגילי' בכך לצאת בקאפיל או מיצל או מ"ש שלאפל תחת הכובע ע"כ מתירי' אבל בזה"ז כמדומה לי שאין כאן רוב' דעלמ' מלבד מדינת גאליציען ופולין באונגארין אין לחשוב רק כמו שליש בגליל התחתון ובגליל העליון רובא דרוב' אין להם קאפל תחת הכובע רק הרבנים נוהגי' סלסול בעצמ' ובמדינת אשכנז מעהרן ובעהמן עסטרייך ושאר מדינות וכמדומ' שגם הספרדים ה"ה הפרענקען אין יוצאים בקאפל תחת הכובע בחול ע"כ אני לעצמי חוששש אפי' במי שרגיל לצאת בחול בקאפיל שלא לצאת בש"ק וכאן מקום שרוב אין להם קאפל תחת הכובע בחול א"כ אפי' על דברי עולת שבת אין להם סמיכ' ע"כ אם מזדמן שאני צריך לילך לחוץ מביתי ביום ש"ק אני מסיר הקאפיל מראשי א"כ כש"כ במי שאין רגיל בכך לדעתי אין שום היתר. ועי' בשו"ת בית שלמה סי' ט"ל שם נשאל אם לצאת בקאלאטשען על המנעלים ביום ש"ק ופלפל שם בדברי הרמ"א ותו"ש הנ"ל ולבסוף מסיק להקל דכל היכא דאית לי' הנאה מכפילות המלבוש אי"צ לרוב העולם והביא ראי' מדברי הטו"ז שם בב' חגורות של נשים. ולענ"ד ה"ה דברי התוס' שם במס' שבת דף כ"ט ובהני ב' כובעי' ידוע שאינו לצורך הנאה כלל אלא דרך ת"ח ודרך הצנועים כנלענ"ד:
או"נ דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן נג

בהי"ת י' ג' פ' שמיני עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש ידי"נ ה"ה כבוד חתני כבני הרב הגאון המפורסים כש"ת מו"ה יוסף צבי שליט"א אבדק"ק גאלאנטא יצ"ו. אחדש"ה.

מאז קבלתי תשובת' הרמה ע"ד הספק בידי ביציאת ב' כובעים. והנה ראיתי דברי' צולל במים אדירים וכמה טעמי' לשבח להתירו וללמד זכות בראיות מוצקות. והנה כן נראה מדברי הלבוש סי' ש"א דטעמי' דכובעי' ומצנפת שלנו משום דרכן בכך דאסור לילך בגלוי ראש ונראה ג"כ שמפרש הך דכובע בגמ' פ' תולין דמחלק בין מהדק' ואינו מהדק הוא כובע על המצנפת אלא שכל זה בתר רישא גריר' מ"ש בד"מ בשם א"ז שכן דרכ' בחול. אבל באין דרך לצאת הביא הדר"ג כמה ראיות דמותר לצאת. הנה מ"ש הראי' מיציאה בשק מפני שכן דרך הרועים הנה שם הוא רק לענין דיקרא מלבוש לאפוקי תיבה ולבדי' קשין שאין דרכן להיות מלבוש דאסורים אפי' אינו פי שניים אבל ב' מלבושים שאינו מפני הנאה והגן מפני הקור כמ"ש התוס' לענ"ד אין משם ראי' ודאי מצינו בדברים שצריכים לו וא"א בלאו"ה כגון חיגר שאינ' יכול להלוך כלל בלא מקל מותר לילך ולצאת בו וכן בעל חטטין שמותר לצאת בפשתן סרוק וצמר מנופץ על ראשו כמ"ש סי' ש"א סעי' כ' אבל מי שא"צ ל"א מגו הנ"ל וצריך לסברתי' דמשום שצריך להיות בכסוי ראש והוא מן הזהירי' וזריזי' ואינ' רוצה להיות אפי' רגע כמימר' בלא כסוי לא גרע מהני דאמרן אבל מי שאין דרכו בכך כלל מנ"ל. ומן מלבוש הרועים לענ"ד אין ראי' כנ"ל:

והנה שמחתי מאוד כי עכ"פ למד זכות ודי לסמוך מי שדרכו בכך כי מזמן כביר עלה ספק זה בלבי וע"כ כשאני נזכר בצאתי בחוצה בש"ק אני מסיר המצנפת הקטנה ומקצת בני תורה הי' תמיה' בעיניהם עד"ז אבל לא שאלו אותי מה זאת רק פ"א אמרתי הדברים לפני א' מן התלמידי' ומדברי תו"ש הנ"ל ושמע א' מבני ביהמ"ד מזה כונו כן עשה להכין לו מצנפת בביהמד"ר ובל יוצא החוצה על ראשו והגיע הלכה זו לב"ת א' וצווח ע"ז ככרוכי' וכמדומה שתלו עצמ' מהדיוק בד"מ שכן "דרכו" או הגירסא שכן אדרכן' וזה אינו דיוק כמובן ומעתה כת"ה עשה השלום בין ת"ח (שוב נתוודע לי כי כמ"כ כתב להתיר' בספר טוב טעם ודעת מהדו"ק. ויען כי אין הספר תח"י לא אוכל לדון בדבריו):

וע"ד בקשתו לחוות דעתי בענין חקיקת אבנים לקבר עכו"ם אם מותר להשכיר לאומן כזה דעתי כי אין צריך לדידי ולמטלא' ורב חילו לאוריית' עפ"י הלכת' לברר לאמית' (והארכתי בזה בתשו' במק"א) ולא באתי רק לעורר ממ"ש בגמ' ספ"ק דע"ז אפי' במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכניס לתוכ' ע"ז ועובר משום לת"ת בביתך ופסקו המחבר סי' קנ"א ביו"ד וברמ"א מקיל בדבר זה שאין דרך בזה"ז להכניס ע"ז והש"ך שם צוח ככרוכי' דהא חזי' שמכניסים ואפשר דבזמן הרמ"א ל"ה דרכן בכך והביא דברי הראב"ן ותוס' ספ"ק דעכו"ם ללמוד זכות על הנוהגין להשכיר לגוי, עכ"ז נלע"ד היינו דוקא אם השכיר רק לדירה אלא שזה הגוי דרכה להכניס לדירת

ע"ז אבל אם כל עצמו הוא משום שכירות של ע"ז לא יגרע שכירת בית' וממה דפסקי' בסי' קמ"ג שאסור לבנות כותלו שסמוך לע"ז וכש"כ לבנות בית כזה כמבואר שם וגם כי אפשר דשכירות קיל מזה עכ"פ אין אתו ראי' וסברי לחלק ס"ם מהנה' לע"ז והוה כשאר דברים שאסור אפי' למכור לצורך ע"ז ובית וודאי מותר למכור כמ"ש בסי' קנ"א דהוה תו שלו והיינו לבית דירה אבל לע"ז בכוונה זו וודאי יש מקום לאסור וגם יש להחמיר משום מסייע ומחזיק ידי ע"ע ועי' במהר"ם שיק יו"ד סי' קנ"ג שאוסר לבנות בית תפלה שלהם אפי' בכת שקורין קאלווינער מטעמי' שאין מחזיקים ידי ע"ע וכ' שם ג' חילוקים. ע"כ לא אדע שום היתר בזה לענ"ד:

והנני לסיים בכל חותמי ברכות חותנו אוה"נ כבנו. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן נד

בהי"ת אול"י ו' עש"ק בהעלותך את"ר לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש ידידי ה"ה כבוד הרב הגדול החו"ב מו"ה נ"י אבד"ק....: הנני ע"ד אשר נדרשתי מרבני איש מיוחד. ואפשר שהיא הערה ממקום גבוה. והוא בענין הבחירה של במקום כבודו וידוע כי מטעם הממלכה נשען על דעות היראים ויען כי הגבלת זמן הבחירה הוא על יום ש"ק ומע"כ כפי הנשמע העריך מכתב בקשה פני השרים... להגביל על יום החול כי ביום ש"ק א"א להיראים לבא אל הבחירה ואם ח"ו לא יתנו מקום לבקשת כ"ת העירו עד"ז אם אין מקום למצוא התיר'. והנה עיינתי קצת בענינו של דבר מפני כבוד שלמה של מלכות. והעיקר החשש מפני שע"י אמירה של ישראל כותבים בפנקסאות שלהם. וא"כ י"ל שזה מעשה הכתיבה אינו נעשה עפ"י צווי ודעת ישראל והמה רק לדעתם כותבים מפני השכחה או החק שלהם. וכיו"ב מצינו בנוב"י מהדו"ת או"ח סי' צ"ה אהא דנוהגין ליקח בשר כשר ונקצב אינו ישראל ביו"ט והישראל מבקש ליטרא בשר ועי"כ שוקל הא"י והשיב עד"ז כמ"כ שאין בזה משום אמירה ושליחות ישראל דהא אינו אומר לו לשקול והא אפשר לחתוך ולכוון בלא משקל אלא שקל עליו יותר ע"י משקל והכל לדעת עצמו עשה הנכרי וא"כ כש"כ בנד"ז ודאי דעת ישראל נוחה שלא לכתוב רק עפ"י עדותו של הקאמיססיאן יתודע שכן נותן דעתו לבחירה ועוד הא אפשר ע"י פתקאות כתובים מעש"ק ויתנו לשמור בפנקס כמ"ש הגבאים ביום ש"ק במכירת המצות ונדרים ונדבות. ויתר מזה כתב בנוב"י מהדו"ת בסי' כ"ט במושיב נכרי בחנות אם כי הנכרי כותב והוא מלאכ' דאורי' השיב ג"כ בנו הגאון מהר"ש שאין זה דומה לכתיבה שהוזכר במרדכי גבי מכס הובא בסי' רד"מ דשם כיון שעשה לנכרי שליח לגבות המכס עכ"ח נעשה שליח ג"כ על הכתיבה דזבל"ז א"א משא"כ הכותב בחנות המו"מ יוכל להיות בלא כתיבה והכתיבה רק לטובת

עצמו וכמ"כ בנד"ז. והגאון הנוב"י קלסו בסבר' זו וסומך ע"ז בצירוף מ"ש הרמ"א בשם א"ז דכתיבה שלהם אינו מלאכה דאורי' והוה תרי דרבנן במקום הפ"מ. והא בסי' שיז מתירין ג"כ לצורך גדול תרי דרב' ובודאי שלמה של מלכות וחזוק הממלכה הוה צורך גדול ובפרט שהוא לצורך כלל דתה"ק ג"כ כידוע מעמד היראים במדינתינו וד"ל. ועי' בשו"ת נהרי אפרסמון סי' ז' שהביא ג"כ דמותר לצורך והפ"מ כתיבה ע"י א"י בשם ת' ש"י כמו שהתירו במס' גיטין דף ז' לקנות בתים בא"י ולהעלות בערכאות ע"י כתיבה שלהם והובא להלכה פסיק' באו"ח סי' ש"ז וכיו"ב בת' יעב"ץ ח"ב סי' קל"ט ועי' בת' מהר"ם שיק או"ח סי' קל"א ועי' בת' חת"ס או"ח סי' נ"ח שהסכים ג"כ לסברת הנוב"י סי' כ"ט הנ"ל:

והנה אינו אומר לסמוך עלי לבדנה ואם יסכים כ"ת ויצרף עוד גדול הוראה בקרוב לו כמו הגאון אבדק"ק ווייצען נ"י אני כמ"כ כמשיבו למכשורי בענין נכבד הלזה: ואסיים בכל חותמי ברכות ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן נה

ב"ה אול"י ג' פ' ויחי תרס"ב לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הבחור החו"ש כ"ש מו"ה אברהם זייגער נ"י בגראדזיסק יצ"ו. ראיתי מ"ש במכתבו קושי' א' לדעת הפרמ"ג יו"ד סי' ק"ו בשפתי דעת ס"ק ג' דנראה לו דאם שחט בשבת ע"מ שימצא כשרה ונמצא טריפה דפטור דמלאכת מחשבת אסרה תורה עיי"ש. והקשה מעל' דא"כ הדרא קושי' המרי"ט לדוכתא ממתניתין דשוחט בשבת ויוה"כ דשחיטתו כשירה דנימא אי עביד לא מהני לרבא דס"ל הכי וליתא לתרוצ' דאינו מתקן דגם אי דלא מהני דס"ס חייב משום מלאכת שבת דהיינו משום נטנ"ש דגם אי נעשה נבלה ע"י שחיטת' הכי הוה דהא לדברי הפרמ"ג הנ"ל פטור משום דליכא מלאכת מחשבת אפי' בנמצא טריפה. והנה בפשיטות י"ל גברא אגברא קרמית דהא איכא למימר דהפרמ"ג ס"ל כתירץ הש"ך ח"מ סי' ר"ח דכל היכא דליכא אסור' בגופי' המעשה ואיכ' גוונ' דמצינן לעשות בהתיר' כגון הכי דבחול ליכא שום אסור' לכ"ע מהני ועיי' בדגול מרבבה יו"ד סי' י"א ובנוב"י מהדו"ת יו"ד סי' ט' ובאה"ע סי' קכ"ט באריכות וכמ"כ בחת"ס יו"ד סי' י' עיי"ש. ואפשר לומר דגם לתירץ מהרי"ט דברי פרמ"ג יש להם מקום די"ל דס"ל כדעת הסוברים דלא אמרינן אי עביד ל"מ אלא במזיד עיי' במהרשד"ם יו"ד סי' קט"ו דס"ל בהדי' הכי ועיי' בנוב"י סי' הנ"ל והא הקשה באחרונים דאפי' לסברת התוס' דבפ"א לא נעשה מומר ומשו"ה בעי לאוקמי בגמר' אפי' במזיד הא מ"מ קיי"ל בסי' קי"ט דחשוד לדבר חמור חשוד לדבר קל ונמנו אעפ"י שאינו באות' דבר א"כ ס"ס האיך נדע דשחיט שפיר עי' בס' מגן אבות בסוגי' הנ"ל. והתירץ המובחר דאייר'

בא' עע"ג עיי"ש והנה כל זה לדידן מהני המע"ג לידע שלא שהה ולא דרס וכיו"ב דברים שיופסל השחיטה אבל מ"מ הוא בעצמו נשאר עכ"פ חשיד לשחיטה א"כ מה איכפ' לי' אם נמצא כשרה או טריפה א"כ ס"ס הוה לדיד' מלאכת מחשבת כמ"ש הפרמ"ג עצמו שם לענין שוחט חטאת בחוץ לע"ז ובשבת וה"נ דכוותי' ודו"ק בזה:

וראיתי בפרמ"ג שם שצוה לעיי' בפסחים דף ע"ג ולא אדע כוונתו בזה דהא משם סברתו מופרכ'. דקתני במתני' השוחט את הפסח ונמצא טרפה בסתר פטור ודייק בגמר' הא בגלוי חייב דלאו אונס הוא כמ"ש שם התוס' א"כ מוכח דכהגוו"נ חייב. ונלענ"ד דנתכוין למ"ש התוס' שם במה דקאמר בגמר' למ"ד מקלקל בחבורה פטור מאי תיקן והקשו בתוס' מ"ד דמקלקל בחבורה הוא ר"י והא בכריתות דף ד' מוכח דמ"ד מקלקל בחבורה פטור מתעסק נמי פטור דקאמר שם הנח לתינוקת עיי"ש והא במתניתן קתני שחט מה שאינו ראוי לק"פ חייב והיינו מתעסק דהי' סבר שהם לק"פ ותי' בתוס' למ"ד מקלקל פטור היינו דס"ל במס' שבת דף ק"ו דגם לר"ש צריך תקון קצת וא"כ עכ"פ סתמא דמתניתין בפסחים סבר' דמתעסק בחבורה חייב א"כ י"ל דגם סתמא דמתניתין דמס' חולין השוחט בשבת ס"ל הכי והיינו אי מוקמינן מתניתין במזיד וכר"מ ואפי' למסקנ' דמוקמינן מתניתין כר"י היינו לענין היתר באכילה דביומא אסורא כמו מבשל בשבת אבל לענין מתעסק י"ל דס"ל כסתמא דמתניתן בפסחים דלא יסתרו אהדדי והא הפרמ"ג תולה סברתו במלאכת מחשבת והא מתעסק דפטור היינו מטעם מלאכת מחשבת כמ"ש בכמה דוכתי ועכ"ח שיטתו למ"ד מתעסק בחבורה פטור והא כבר אמרינן דמתניתין דשוחט ס"ל מתעסק בחבורה חייב א"כ לדידי' אפי' בנמצא טריפה חייב ודברי הפרמ"ג על מכונו ומכוונים עיין היטב:

ב) הקשה לשיטת הגאונים שהביא הטור באה"ע דמומר אינו זוקק ליבום דלאו אחיך מקרי א"כ הה"ד דאינו בכלל עמיתך דאינו בתו"מ וא"כ ממעט מקנינים דשייכו בישראל וא"כ לר"א דס"ל אליב' דרב במס' ע"ז דף ע"א דמשיכה בנכרי אינו קונה א"כ הה"ד במומר וא"כ האיך אמרינן במס' גיטין דף כ"ג בסוגי' דהיש"נ אליב' דתני במתניתן מנסך א"ט לא הוה קיל מדר"מ דמדאגבי' קני' דהא מוקמינן במס' חולין דאיירי בישראל ומומר א"כ ליכא קנין בהגבה' דידי' והנה אם דינא דהגאונים שייך בכל דיני ישראל הי' הדברים ארוכים לבאי' ואכ"מ ומ"מ קושיית' אינו לפימ"ש התוס' שם בע"א ובמס' ערובין דף ס"ב דקאמר ב"נ שגזל פחות מש"פ דנהרג משום דמשיכה קונה ופי' בתוס' היינו דוקא בפחות מש"פ ומישראל דלגבי' אינו חשוב ממון אבל גזל ש"פ חייב אפי' בליכא קנינים במשיכה כמו שאר גזלה דלא דנין משום קנין ואינו קנין אלא כיון דמשכ' לרשותו או

נטלו בידו כבר הוה גזלן לענין חיוב אונסי' ושאר מילי דגזלה דהא כן בישראל שגזל משעה שהגביה' נעשה גזלן וא"כ הך דמנסך דבמזיד חייב משום שלא יהי' כל או"א הולך וכו' ודאי דאיירי בש"פ בשווי' דאל"כ לא שייך חיוב תשלומין ואין הב"ד מזדקק לפחות מש"פ א"כ פשיטא דמשעת הגבה' הוה כדידי' לענין הגזלה וחיובו וז"פ:

ג) הקשה לסברת רש"י ז"ל ומס' שבת דף קי"ד ליכ' עשה דשבת שבהון לתני במס' מגילה במתני' דאין בין שבת ויוה"כ הך עשה והנה בפשיטות יש לתרץ דלא חשיב רק חומר העון זה בידי אדם וזה בידי שמים ובעשה הא ליכא שום עונש לענין זה ועיין בט"א דלחשוב חלוק מלאכות ותירץ דבמזיד אמרי מתניתין ולא בשוגג דשייך בי' חלוק מלאכות ועכ"ח דכזה לא חשוב ולולא דמסתפינ' הייתי אומר דרש"י ז"ל נמי לא קאמר רק בס"ד דס"ל דשבת שבתון אתי' לקניבת ירק דבשבת אסור וביוה"כ מותר ואהא דקאמר דהך שבת שבתון ביוה"כ מוקי לי' לשאר ענוי' וכדעת הרמב"ם והר"ן דינה"ת אסורי' אבל למסקנ' דאתי' שבת שבתון לאסור עשה בשבת הה"ד די"ל כמ"כ ביוה"כ ועיי' ברש"י ר"פ יוה"כ דמשמע מיניה דאינו רק מדרבנן ואסמכת' בעלמ' וכמ"כ בדף פ"א משמע דהוא לשון מרגוע ומנוח' ועי' בחת"ס ח"ו סי' פ"ו:

ד"וש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער

ח"פ:

סימן נו

כבוד ידי"נ הרב הג' מהו' נח ברוך פישער נ"י אבדק"ק פישטיאן יצ"ו. (כעת אבדק"ק עפעריעס) אחד"ש וכו' עתה באתי בב' ספקות במילה בשבת ובמקום כבודו מתפללים כנהוג כאן שחרית בהשכמה ורק מנין מצומצם נשארים ומתפללים מיד תפלת מוסף. ואח"כ באים שנית בציבור רב עם וקורין בתורה ומתפללים מוסף. לכן חקר מעכ"ת בספיקא אם למול בתפילת שחרית משום זריזין מקדימין או בתפלת מוסף דתדיר קודם. ומסקנת מעכ"ת לאחר לתפילת מוסף שנית משום ברב עם הדרת מלך:

והנה בספק א' הלא בדברי מג"א סימן תקפ"ד מבורר דרק בר"ה מלין קודם תקיעת שופר מטעמי' דמהרי"ל דכך הוא הסדר ברית אברהם ואח"כ עקידת יצחק. וברוקח כ' הטעם למול אחר קרה"ת דבעת שקורין בתורה השכינה שם. ובשבו"י ח"א סי' ל' הביא עוד טעם הלבוש בפשיטות דשאר יו"ט ושבת מלין קודם יציאת ביהכ"נ כי הוא קודם חצות ומקיים זריזין מקדימין אבל בר"ה ויוה"כ מלין קודם ואחר קרה"ת לפי שברוב פעמים מתאחר עד לאחר חצות ומתבטל מצות זריזין עיי"ש כי בשבו"י בחר טעם זה כי לטעמים של מהרי"ל קשה בר"ה שחל בשבת מ"ט מלין קודם דהיינו קודם אשרי דהא ליכא תק"ש

ולטעם הרוקח קשה משאר יו"ט ושבת למה לא מלין ג"כ קודם אשרי ואחר קרה"ת ועכ"פ מבורר באר היטב דלכ"ע בשאר יו"ט ושבת לא מקדימים מילה לפני תפלת מוסף וכן נוהגים בכל גלילות התחתון אשר שם עוד מחזיקים במנהג קדמונים להתפלל שחרית ומוסף יחדיו:

והטעם אפשר לומר עפ"י מ"ש הש"ך סי' רס"ה בשם הגה"מ להסמיך מילה לעלינו לשבח ובספה"ק יש בזה טעמים אשר יסודותם בהררי קודש:

ועוד י"ל עפ"י מ"ש בס' ברית אבות אשר י"ל מחדש שהקשה ג"כ קושי' כ"ת דמדינא הי' ראוי להקדים המילה בכל יום אפילו קודם תפלת שחרית משום זריזין מקדימים אי משום דתפילה תדירה ע"ז הביא דברי הצל"ח ברכות פ' א"ד דבמצוה דאורייתא נגד מצוה דרבנן ודאי דאורייתא הוה מקודש וקודם לתדיר דרבנן. וכ"ת הביא דברי שאגת ארי' דלא שייך מקודש בדאורייתא להקדים למצוה דרבנן דמצוה דרבנן הוה כרשות נגד מצוה דאורייתא ובדבר הרשות לא שייך הקדמה. והנה לדעת הרמב"ם דס"ל כל מילי דרבנן יש בו לאו דאורייתא לא תסור וניהו דהקילו בכמה דברים כגון בספיקא או לצורך משום חולה והפסד כך תקנו מתחילה הם אמרו והם אמרו אבל עכ"פ כיון דמקיים במצוה דרבנן מילי דאורייתא וחיובא עליו רמיא מה"ת לשמוע דברי חכמים ליכא למימר ביה דהוה כרשות ונראים דברי הצל"ח. וכ"ת הקשה ע"ד שאג"א דהכל קשה למה מותר להקדים דבר רשות למצוה דאורייתא. לדעתי הלא מבורר במס' שבת במתני' לא ישב אדם לפני הספר וכו' וכולם בגמר' דטעמא דלמא אתי לאמשוכי ויבטל מן המצוה ומה"ט לא אסור רק לפני תפלת מנחה ומעריב ולא לפני תפלת שחרית דאין דרך לעסוק אז בדברים הללו ולאמשוכי משו"ה לא חיישינן. והטעם בפשיטות כי בדבר רשות אין חשיבותו חשיבות להקרא קודם שיהי' עי"ז איזה בזיון ח"ו למצוה ורמז לדבר ממ"ש רש"י ריש מס' ביצה דהכנה לא שייך רק מיו"ט לשבת דסעודתן חשיבה אבל ביצה דמתילדה בשבת ביום א' לא מתסר משום הכנה דנגמר ביום אתמול דסעודת חול אינה חשיבה להקרא הכנה. והנה בספר ברית אבות הנ"ל תירץ משום דמילה צריכה שהיי' וחיישינן דעי"כ יאחר תפלת שחרית עד אחר זמנו והשהיי' נלענ"ד הוא כי ברוב פעמים אחר המילה צריך המוהל לתקן הרטיי' וקילורים ושאר רפואות וזה חזינן דצריך כ"פ שהיות רבות ובפרט בזמן הש"ס שהי' להם כמה רפואות וסמים וגם מה שמהדקים החלוק על המילה שלא יחזור ויכסה העטרה וגם מטעם שהביא הש"ך בשם הגה"מ להסמיך מילה קודם עלינו עכ"ח צריך להקדים תפלת שחרית ועכ"פ במקומות שמתפללים שחרית ומוסף יחדיו ולא מפסיקים בעלינו בין התפילות לכן מלין אחר

תפלת מוסף אבל במקום כ"ת שמתפללים רק תפלת שחרית עם כל הציבור ורק מועטים שנשארים שם להתפלל ג"כ מוסיף א"כ ודאי אומרים עלינו היוצאים אז מביהכ"נ א"כ ליתא הטעם הנ"ל וגם לא שייך טעם הברית אבות דהא בלא"ה באים שנית לתפילת מוספים א"כ הי' מקום לומר להקדים מצות מילה לתפילת מוספין של מעוט הצבור אלא כי מעכ"ת אתי' עלה עוד מטעמי' ממה דאמרינן במס' סוכה דף נ"ו ד"ס לרב סוכה וזמן סוכה ברישא דחובת היום עדיף וכן נפסקה הלכה שם וכן קיי"ל באו"ח סי' תרמ"ג והנה בהרא"ש שם דקאמר דה"ט דסוכה ואח"כ זמן כי הזמן קאי גם אסוכה ומה"ט ביום שני זמן ואח"כ סוכה ועיי' בקרבן נתנאל שם דטעם הרא"ש משום דק"ל קושי' התוס' דסתם מתניתין הילך מצה הילך חמץ אלמא דתדיר קודם לכן ס"ל דבגמרא ל"ק הלכתא כרב רק הלכתא סוכה ואח"כ זמן והיינו כרב ולא מטעמיה וכיון דהטור וש"ע נקט האי טעמי' וכ"פ בסימן תרס"א דביו"ט ב' זמן ואח"כ סוכה וכ"ד מג"א לענין סוכה עשוי ועומדת אפילו ביום א' א"כ לפי הלכה מוכח להיפך דלא קיי"ל דחובת היום עדיף ומעכ"ת הביא רק דברי ט"ז ואיני יודע למה שביק כל הני רבוותא אלא דאין נ"מ בכ"ז דודאי במקום שמתפללים שחרית ומוסף יחדיו נוהגים כדעת הלבוש הנ"ל למול אחר תפילת מוסף יהיה מאיזה טעם שיהיה אין לשנות מנהג קדמונים:

אלא שכל דברי' הנ"ל תלוי ומישך שייך בדין שני אשר כ"ת דן עליה להמתין עד תפילת מוספין שנית משום לעשות מהמובחר ברב עם הדרת מלך והביא דברי הגמרא ר"ה דף ל' שעומד כנגדו דאמרינן משו"ה ראוי לתקוע וכן בהלל בתפילת שחרית דזריזים מקדימים אע"ג דבמוסף איכא רב עם ומעכ"ת מוקי לה האיך דבלא"ה ליכא כ"כ משום ברב עם ומגמרא לא משמע הכי והביא עוד ממה דקיי"ל כדברי תה"ד סימן תכ"ה לענין קדוש לבנה היכא דל"ל שיכסה בעינים להמתין עד מש"ק משום הידור מצוה והנה בזה נפלי' ברברבות' ועיי' במג"א סי' כ"ה היפך מזה ופלוגתת גדולי האחרונים ע"ד הרדב"ז הידוע במי שהבטיחו לו להוציאו מבית אסורים על יום א' אם יבחר יום הנבחר כגון יוה"כ והוא השיב דאין מעבירין על המצות ועיי' בשבו"י סימן ל"ג. ועור ראיתי באו"ח סי' צ' בבאר היטב הביא מחנה נביאים אחרונים ושם הביא ג"כ דברי שו"ת יד אליהו דמי שיש לפניו מנין מצומצם בתפילת מוסף בשבת ויו"ט ורוב הקהל מאחרים ופסק באמת דברב עם הדונ"ל עדיף. ובשו"ת מהרי"א חלק יו"ד סימן רס"ב דעתו דזריזים מקדימין עדיף מפרסום מצוה. וכ"ד החסד לאברהם בסי' ע"ז ומהך דסי' תכ"ו דחי כי שם הסברא משום דעיקר זמנו במש"ק משום הדור ומבושם לקבל וכו':

והנה לענ"ד דלא שייך כלל לומר ברב עם כי אם במצוה שיחיד מוציא רבים כגון האי דסימן רצ"ו באו"ה לענין הבדלה וכן בהלל ולולב ושם חזינן שהביא מג"א בסי' תר"כ וכן תק"ש עיין במג"א סימן תמ"ו דבעור חמץ לא מקרי עשה דרבים מה"ט וכן בדבר ששייך לציבור כגון קרבן ציבור ביומא דף כ"ו משו"ה מתחלק בפייס לכהנים משום ברב עם וכן בפסחים דף ס"ד לענין הושטת דם לזריקה דאיכא נמי קרבן ציבור דבא בכנופי' כמ"ש שם דף ע' אבל במצוה שאין בו הוצאה לרבים וגם לא נקרא על שם ציבור לא שייך ביה ברב עם וכי נימא דעדיף להניח תפילין וציצית בציבור מה"ט ומעולם לא שמענו ובהדיא איתא שם ביומא במתניתין דף כ"ו בד"א בקרבן ציבור אבל בקרבן יחיד מקריב בלא פייס ובלא חלוקא לכהנים כמ"ש רשיז"ל שם. וידוע כי הטור בשם ר' צמח גאון סימן רס"ה כתב דיש להדר אחר עשרה האיך דאפשר ומ"מ כיון דלא הוזכר בגמרא ודאי אינו משום דשייכי' לציבור. ועוד הא כתב השב"י שם בסימן ל' דאם אין להקהל שופר בזמנו ויבוא אחר תפלת מוסף אין להמתין במילה עד זמן ההוא דאין לבטל מצות זריזים דיליף בגמרא מקרא דוישכם אברהם בבוקר משום טעמי' הנזכרי' במהרי"ל ומפרשים להסמיך ברית אברהם לעקידת יצחק שלא נזכר בגמר' וה"נ כיון דעשרה למנין גבי ברית מילה לא הוזכר בגמרא א"כ אין לעשות מזה דבר שציבור שייכים ביה ולעשות מצוה מהמובחר ברב עם ולבטל מצות זריזים דילפי' מקרא הנ"ל:

והנה ראיתי בחת"ס או"ח סימן ס"ט שנשאל במקום שהנהיגו להתפלל שחרית בהשכמה ואח"כ מוסף כמ"ש כאן בגליל עליון אם מותר לאכול על סעודת ברית מילה בנתיים כי המילה מקדימים מ"מ בתפילת שחרית משום זריזין עיי"ש שהתיר לאכול במקום שקורין לביהכ"נ אבל מ"מ הא ודאי פשיטא שם בדבריו דניחא ליה טפי להקדים המילה בתפילת שחרית לכן כבר אמרתי במקומי ג"כ אי איישר חיל' אבטלינא. אלא הייתי נוהג להקדים המילה בשחרית כמ"ש בחת"ס הנ"ל וכן הייתי נוהג אם בא לפני עובדא כזו במקום שאין מנהג כנלענ"ד: ידידו"ש

הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווע:

סימן נז

לכבוד הגאבד"ק אונג' בראד יצ"ו. מעל' הציע לפני ד"ת בדבר הלכה ע"ד מוהל י"ש שלא אבה לבא למצות מילה בזמנו ביום ש"ק באומר מצוה על האב ואי"צ לבטל עונג ביתו במצוה דידי'. ומעל' הורי' והוכיח ע"פ בטעמי' ונמוקים הנכונים כתורה דמצוה אכל ב"י גם בזמנו והביא דברי לשון הרמב"ם מה' מילה בפי' דבר מללו. והנה באמת מה שרגילי' המוהלים כיו"ב לדחות בעל ברית מפני עונג שבת ויו"ט כאשר שמעתי כ"פ גם בגליל

זה אפשר שיצא להם מ"ש באשל אברהם או"ח סי' צ"ו ס"ק ט' לענין תפלה בצבור דאם קראו למוהל למול ועי"כ יתבטל מתפלה בצבור הביא בשם ת' בית יהוד' אם כי היא מצוה דאורייתא וחמורה ותפלה בצבור מדרבנן מ"מ אינו עליו לעשותה כי אם על האב ואי"צ לבטל מצוה דילי' אך ראיתי בס' ברית אבות שהביא בשם תו"ח ונכ"ח שהשיגו עליו דהא אפי' בחולה ותש כח פטור מתפלה בצבור כש"כ הכא דניהו שאינו מצוה דילי' מ"מ עכ"פ מצוה גדולה עב"ד בשליחות האב וגם הוא המברך כמה ברכות ובעה"מ ברית אבות למד עליו זכות דתפלה בצבור הוה מצוה עוברות משא"כ המילה מיירי שיכול לקיים אח"כ שאפשר לקיים שניהם אבל בנדון כזה שבודאי בטל מצות מילה בזמנו מאן ספין ומאן חכים להכריע ולהקדים מצות עו"ש למצות גדולה ומילה בזמנו שדוחה שבת כש"כ שדוח' עונג שבת ועונג ביתו ותמה אני מאוד על י"ש מוהל שיערב לבו לעשות כן ולהחכים בסברות שהן מופרכי' וכש"כ אינו יודע מהו וכי אי אפשר להכן להתענג בתענוגי' בסעודת מצוה בכשרון רק דניח' לי' בביתו יותר וכי נימא דתוס' עונג זה יעמד כנגד דבר שעומד ברומו של עולם וק"ו זה בעצמו מ"ש בברית אבות נאמר כאן אם מי שפרנסתו מצומצמת אמר ר"ע עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ופטור מעונג שבת כש"כ שפטור מאיז' תוס' עונג נגד מצוה רבה כזו שנדח' שבת עצמ' מפניה:

ולענין אם ביום ח' מצוה על הב"ד ג"כ הביא כת"ר דברי הרמב"ם דדווק' בזמנו איירי ובש"ע השמיט תיבת בזמנו ודאי הדבר כדבריו לא מבעי' לדעת הש"ך סי' שפ"ב בח"מ כי לדעת הרא"ש והרמב"ם אי אפשר בשליחו' או לכבד אח' כי הא המצוה מוטלת עליו קודם וא"כ אם מכבד' לאח' הוה כמו שאינו רוצה למול וכל ישראל עליהם למול כמ"ש הרא"ש לכן פטור מלשלם י' זהובים וא"כ בפירוש אמר' דכ"י מצווי' וגם לדעת הכו"פ שמחלק בין בשליחות ממש או דרך כבוד דהוה מצוה של ישראל עצמ' ובפרט לפימ"ש בחת"ס סי' שמ"ז במ"ש האיך מצוה מילה דוחה שבת למ"ד מילה בנכרי כשר לימול גוי ותי' דגם למ"ד מילה בנכרי כשר היינו שהוא נמול ואי"צ להטיף ממנו דם ברית אבל קיום מצות עשה של ביום השמיני ימול בשר ערלתו לא שייך בגוי ומצות עשה זו הוא שדחה שבת וא"כ אם על הב"ד לא רמי' המצוה בזמנו וגם בונה שהעולם נוהגים שעושי' דרך כבוד ולא בשליחות בפרט בע"ה בזה"ז שאינו ידוע להם כלל מצות השליחות שיהי' במקומם לעשות כמו עשיית המשלח האיך ימול המוהל בשבת אם אין המצוה עליו אלא ודאי בל"ס שהמצוה על הב"ד כמו על האב ועיי' בחת"ס יו"ד סי' רצ"ה ד"ה ועדיין. דבר מתוק לחיך שחדש לחלק בין מצות מילה לפדיון הבן ושאר מצות ע"י שליח כי מצות מילה על האב וכל ישראל אלא שהתורה הקדימו לעשות בדבר שהוא שלו והוה

כמ"ש בב"ק שורי הרגת נטיעותי' קצצת דמסיק בגמר' דאייר' בשור שע מד להריגה בשה"נ ונטיעות המזיקי' ומוטל על כל ישראל רק המצוה בראשונה בבעלים ואם בא אח' לקיים המצוה בשליחו' לא חזר' לבעלים אלא מצוה דידי' קעביד והה"ד במילה לא הדרה המצוה לאב במ"ש למוהל למול אבל בפדיון הבן אין על הב"ד שום מצוה לפדות בנים בכורי' לכן המצוה הדרה לבעלים בשליחו' ונ"מ ג"כ לענין תשלומי' י' זהובים דלא שייך במצוה שהדרה לבעלים והוא דבר חדש מאוד ועיי' במחנה חיים ח"א סי' י"ב וסי' כ"ח שלמד ממנו דבר נאה לענין שליח עושה שליחו' ואין כאן מקומו ועכ"פ מפורש ויוצא מפי הקדושים דהמצוה של ביום השמיני ימול בזמנו מוטל ג"כ על כ"י ובפרט לפימ"ש בס' ברית אבות בסי' א' אות י"ט דמצות האב ומצות הב"ד שנחלקי' לב' מצות היינו אם האב יודע למול אבל אם אינו יודע למול נפקע המצוה ממנו ואין מוטל רק על הב"ד. ונסתייע מזה מתשו' האחרונים במ"ש במהר"ם שיק סי' ש"י בשם רע"א סי' מ"ג לענין אם אבי אביו קודם לכל אדם משום ב"כ כבנים משמע בפשיטות דבל"ז כל אדם מישראל שוה כמצוה על הב"ד ועוד הלא מת' הרשב"א שהביא הרמ"א סי' רס"א מוכח כן גבי מוהל שאינו רוצה רק בשכר ואין יד אבי הבן משיג לשלם ואינו מוצא מי שימול הוה כמי שאין לו אב ושוב החויב על הב"ד וכופי' את המוהל והא פשיטא שאם אין לו אב מצוה על הב"ד למול בזמנו ביום ח' דאל"כ וכי מי שאין לו אב לא ידחה מילתו שבת זה לא שמענו:

ומעתה בנידון דידן שאין האב יכול למול וגם כבוד למוהל ואם המוהל אינו רוצה לבוא על יום שבת שוב החיוב על הב"ד וא"כ שוב החיוב על המוהל כמו ב"ד אם לא שנאמר שהי' חיוב על האב לטרוח ולבקש מוהל אחר ועכ"פ זה הי' לו למוהל לומר בלשון זה לבעל ברית ואם יודע שאי אפשר למצוא מוהל אחר פשיטא ופשיטא שמוטל עליו וכש"כ ביום השבת חמור יותר דהא איכ' דעת הרא"ה שביום השבת מצוה יותר למול ע"י אחר מהאב משום דאב מכוון לתקן וכמו במילה בצרעת דאמרינן אי איכא אחר ליעבד אחר ניה' דלא קיילי"ן כן מ"מ אית' באחרונים דעכ"פ אם חטף המצוה מהאב אי"צ לשלם י' זהובים דמצי למימר קים לי כהרא"ה חזינן עכ"פ דאיכא מקום בזה מצוה יותר:

והנה כ"ת בא ליישב קושי' מחצה"ש על המג"א סי' תמ"ד, במה דקאמר לחלק בין מצות עשה דתשביתו דכל שעה ושעה עובר על מ"ע זו משא"כ במילה והא בסי' רמ"ט וסי' תקס"ח המג"א בעצמ' כתב לחלק בין מילה שלב"ז ומצות פדיון הבן דמצות מילה רמי' עלי' כל שעה ושעה ודבריו נכונים ליישב דבריו דבכיוצא בזה אית' ג"כ בס' ברית אבות דמילה שלב"ז איכא מצוה דרמי' עליו כל שעה ושעה כיון דכבר המצוה הגיע לאח"ז ובזה

איירו בסי' רמ"ט ובסי' תמ"ד איירי בזמנו וכמ"ש כ"ת ועי"י בס' או"ב בשם התשב"ץ, ומ"ש המחה"ש דבר חדש אי לאח"ז יש מצוה על האב ראיתי בס' מנחת חינוך שהוכיח בפירוש מהר"מ ולשון החינוך בהל' ק"פ ומגמר' יבמות דף ע"א דבני הקטני' מעכבי' עשי' בק"פ אפי' שלב"ז א"כ ש"מ דמצוה על האב גם לאח"ז ועיי"ש שהעיר ג"כ בדברי רש"י מס' שבת פ' ר"א דמילה במ"ש המהר"ם שיק משם הה"ג מפאקש כי'. וע"ד מג"א סי' תמ"ד הנ"ל כבר כתבתי על הגליון בס"ד דדברי' מכוונים ע"ד התוס' מס' שבת דף קל"א ד"ה ושוין שמחלקי' שם בין מילה ובין ציצית ומזוזה דבמזוזה וציצית שאם עבר זמן בטלה דמה שמקיים מצותה אח"כ אינו משלים מה שעבר ולא עשה ולא קיים בזמנו אבל מילה דאותה מילה שעברה אם שוב מקיים משלים דאותה מילה שמקיים בשמיני קיים בתשיעי דפעם א' שקיים שוב א"א לקיים משא"כ מזוזה וציצית ונלפענ"ד דעשה דתשביתו אם כי נראה לכאורה דדמי למילה דמה שמקיים מצות תשביתו שוב א"א לקיים לאח"ז מ"מ נלענ"ד לפימ"ש במנחת חינוך במ"ע דתשביתו להרש"י והרמב"ם המצות עשה דתשביתו הוה כמו מ"ע דשבתון בשויו"ט דמקיים העשה בשוא"ת אם אינו עושה מלאכה לכן לדדהו אם משבית קודם זמן איסורו ואין חמץ בביתו בפסח קיים המ"ע של תשביתו שאין חמץ בביתו וכ"נ דעת מגיני שלמה בפסחים ובפנ"י שם דף ה' א"כ פשיטא דאם יש לו חמץ בביתו דכבר ביטל מ"ע של תשביתו בזמן ההוא מה מהני האם מקיים אח"כ דהוה כמו עושה מלאכה בשויו"ט דבטל מ"ע של שבתון ומה מהני אם מקיים אח"כ לזה נתכוין מג"א ועתה הכל על מכונו דג' חלוקים יש בדבר זה דמ"ש לחלק בסי' רמ"ט ובסי' תקס"ח בין מילה לפדיון הבן הייני במילה מוטל עליו כל שעה ושעה לקיים ולדעת הירושלמי עובר בב"ת אבל מ"מ כשקיים לבסוף משלים החסרון ולא עבר למפרע כמו בציצית ומזוזה שאם עבר ודר בבית בלא מזוזה ולבש בגד בלא ציצית מה שמקיים לאח"ז לא משלים על העבר אבל במילה משלים ומקיים לאח"ז ובפדיון הבן קיל ממילה דאין רמי' עלי' בכל שעה ושעה רק הזמן לקיים כמו זריזין והוה כהקרבת קרבן פסח לאחר חצות דכל שעה ושעה זמני' אבל לא רמי' עלי' כל שעה ושעה אלא בקיים תוך הזמן אין שום עובר ורק בזריזות לקיים וכמו מילה בזמנו מוישכם אברהם בבוקר אבל תשבית' חמור מכול' וכמו מזוזה וציצית דנעשה עבר' מה שיש לו חמץ בביתו זה לענ"ד ברור בכוונת המג"א:

והנה תבוא לדינא שאין שום קולא כמוהלים לדחות מצות מילה בזמנו משום עונג שבויו"ט או שאר מצות כגון תפילין וכיו"ב. וכש"כ שאסור להתפשר ולהשוות עם בעל ברית לומר לו לדחות המילה דעכ"פ מחויב ומחייב לומר לו כי צריך לעשות כל תצדיקי'

לבקש לו מוהל למילה בזמנו וכן אמרו האחרונים לענין תחומין עיי' במהר"מ שי"ק חאו"ח סי' ע"ר ער"א וסי' ק"י:

א"ד דו"ש:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווא:

סימן נח

בהי"ת יום א' פ' וישלח תר"ס לפ"ק. מאלקי המערכות ישא ברכות כבוד הרבנו החו"ב מו"ה עזריאל ליטש ר"ב נ"י בפ"ב. הנני ע"ד אשר התפלא ע"ד כ"מ פי"ב מהל' שבת שהק' למה השמיט הך דטלית שאחז האור נותן מים מצד א' ולמה ונתיר להעמיד מחיצת הכלים. ותמה ע"ד וכי לא ראה דברי התוס' שבת דף נ"ז שמחלקים בין מחיצת הכלים דהוה הפסק בין האור למים ובין נותן לתוך הכלי דליכא הפסק כן ס"ל לחלק לר"ח ודאי שפיר חזי מדברי התוס' הנ"ל. אלא דצריך להעמידו על האמת כי הכ"מ הביא תמיה' זו בשם הרמ"ך והוא הי' עוד מן הראשונים כמ"ש שהביא' הרה"מ ג"כ כ"פ ולא על הרמב"ם סובב תמיהתו כי הוא הלא נקט דטלית שאחז בו האור להתיר' אלא על הרי"ף קאי אשר בפ' כל כתבי לא התיר בטלית רק לבשו ומפשיטו ואם כבתה כבת' אבל לא בנתינת מים ושם בדף ק"כ הגי' לפנינו אריא"ר טלית שאחז בו האור וכו' נותן מים מצד א' ופריך הגמר' מבריית' דרק לבשו ומפשיטו אבל לא ע"י נתינת מים ותי' שם דרב סבר כרשב"נ דמתני' ותו פריך שם מנ"ל דס"ל דגרם כבוי מותר לרשב"נ דלמא דוקא עור של גדי ע"ג שידה תיבה וגו' מפני שהוא אחרך ותי' מדר"י בסיפא אוסר במחיצת הכלים ש"מ דרשב"נ מתיר גרם כבוי א"כ חזינן דטלית שאחז בו האור בחדא מחת' מחתינהו אע"ג דכאן בהפסק וכאן בלא הפסק מ"מ לא חשוב רק גרם כבוי ומותר לרשב"נ וזהו שקשה על הרי"ף שמחלק ביניהם וכבר הק' כן הרמב"ן הרשב"א והר"ן ותי' דסתמ' דהגמ' ר"א דף מ"ז שמתרץ מתני' שם כרבנן נמי אתי' ושאני נתינת מים לתוך הכלי מפני שמקרב כבוי ובשם ר"ח משום דליכא הפסק א"כ ש"מ דיש לחלק כן גם גבי טלית שאחז בו האור לאסור' דהוה נמי בלא הפסק. אלא דהתוס' שם מחלקי' עוד בין טלית שאחז בו האור דאינו נופל להדי' לתוך המים או שאינו רק שלא תתפשט האור משא"כ נתינת מים לתוך הכלי שנופל להדיא לתוך האור וגם הוא מפני תכלית הכבוי וא"כ גם לר"ח יש להתיר לרשב"נ כן פירשו שם המהרש"ל ומהרש"א עיי"ש, וא"כ אין תמי' על הרמ"ך אם ס"ל כדעת התוס' הנ"ל ושפיר קשי' לי', ועוד כנראה שדעתו גבי טלית הטעם משום שאינו מכוון לכבות ורק דהוה פס"ר ומסיק שם בגמר' דף ק"כ דלייט עלה רב משום דאביי ורבא מודי' בפס"ר וא"כ פשיטא דאין לחלק בין הנושאי' ועוד הלא חיזק קושית'

מנר ע"ג טבלא דמנער את הטבלא ושם ליכא הפסק והרי"ף נקט ליה להתיר' א"כ ש"מ דאין לחלק לפי"ד, ידידו"ש:
ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווא:

סימן נט

בהי"ת עש"ק דברים תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. שלום אל כבוד האברך החריף ובקי בנש"ק מו"ה משה סופר נ"י בק"ק ערמיהאליפאלווא יע"א. בדבר מ"ש בספרי' אשר על הדתי הספר מכוונים אותיות לענין לפתוח ולסגור ביומא דשבתא והוא הפי' שהובאה במג"א סי' ש"מ בשם ת' הרמ"א סי' קי"ט ודעתו להחמיר וכן הביא דעות המקילים והביא מע"כ דעת הט"ז שמשיג גל הלבוש שהפריז על המדה לחייב חטאת על הפתיח' משום מוחק ועל הסגירה משום כותב, וכ"ת הקשה ע"ד הט"ז מ"ש להתיר משום דאינו מכוון לכתוב רק לסגור הספר והא הוה פס"ר וע"ז סדר כ"ת השיטות הנאמרין בענין זה אחת לאחת וכן בת' הרמ"א כ"כ דאין להתיר משום אינו מכוון דהוה פס"ר ולמען שלא יהי' דברי הט"ז כדבר תימא אפשר לומר ע"ז ע"פ מ"ש בחידושי הרשב"א מ' שבת ד' ק"ו ע"ב במ"ש במתני' לנועל את ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור. וידוע פירש הרמב"ן והר"ן ושאר מפרשים אבל הרשב"א הביא בשם הירושלמי דהפי' בפשיטות דאם נועל את ביתו לשמרו וזה כוונתו מותר אפי' יודע שהצבי נצוד עי"כ כיון דכל כוונתו רק לשמור ביתו והר"ן השיג עליו דהא הוה פס"ר וביאר בש"ג דס"ל להרשב"א דכל היכא דמכוון לעשות דבר א' אע"פ שנעשה מלאכה ג"כ למ"ד פס"ר אסור מ"מ מקרי אינו מכוון. וקשה לצייר ולהסביר סברא זו דהא ברוב המקומות כן כגון בד' ע"ה ד' ק"ג קי"א ק"כ וכן בשאר המקומות, ואפשר לומר דוודאי אם עשה המלאכה בידים ממש כגון אם הי' צודה הצבי בידים אע"ג דהי' מכוון ג"כ לד"א וודאי שייך בי' פס"ר אבל הכא שאינו רק נועל הבית ועי"כ נצוד הצבי אלא שזה הצידה ג"כ כמ"ש במתני' צבי לבית וכיון שפעולה זו מכוון ג"כ לד"א וודאי בזה אמרו הרשב"א וכסברת הש"ג הנ"ל משא"כ בכל המקומות הנ"ל שעושה המלאכה בידים ממש ע"כ חשוב מ"מ לפס"ר וא"כ ה"נ בפתיחה וסגירת הספר שאינו עושה כתיבות האותיות בידים וממש ע"כ לא חשוב אפי' לפס"ר כיון שאינו עושה הפעולה בגוף שלהם כי אם בדפי הספר וע"י פתיחה ונעילה שלה נעשים עלה של ספר האותיות מחיקה ולהיפך בכתיבה א"כ דומי' להך דירושלמי בצידת הצבי שאינו כפס"ר במכוון רק לפתוח ולהסגיר הספר ומ"כ כתב דהט"ז עכ"פ יפה כתב כי הלבוש הפריז על המדה לחייב חטאת דהא לדעת הרי בפס"ר דלא איכפת לי' אינו רק מדרבנן כמ"ש בד' ע"ה וק"ג וכן ביומא ד' ל"ז ולדעת הערוך מותר לגמרי והנה לפ"ז תלה בדעת האדם

אשר לו הספר כי אפשר בימים הראשונים הי' שכיח לעשות כן משום נוי או פאר או אפשר לאיזה סימן לספר א"כ אפשר לבעל הספר הי' ניחא לי' בגווי' שיהי' האותיות נכרים ונקראים והוה ניחא לי' ולפי"ז הי' מקום לחלק בין בעל הספר ובין דחברי כמ"ש בג"מ דף ק"ג לענין תולש בארעי דחברי והי' היתר יותר לאחר שאינו בעל הספר: ושוב הביא מע"כ דברי מג"א סי' ש"כ ס"ק כ"א עמ"ש המחבר דפ"ר הוא שכ' ולכ"ע חיובא ליכא ובמחה"ש הביא ע"ז דברי התוס' ד' ק"ו והקש' מע"כ היאך הוה לכ"ע דהא לשיטת רשיז"ל מ' שבת ד' ע"ה גבי פוצע החלזון דבלא איכפת לי' חייב בפס"ר והיא באמת הערה עצומה ע"ד מג"א ומחה"ש ומעל' פלפל בחכמה עפ"י דברי ק"ז מרן בעל חת"ס בד' ק"ג דלא אמר רשיז"ל אלא דוקא בפוצע חלזון דמשום חובל אתינן עלה וס"ל בד' ק"ו דלר"ש מקלקל בחבורה חייב גם במלשאצ"ל ולקושית התוס' מפ' הנחנקים יש לו שיטות אחרים שם אבל באמת במלאכות אחרות חוץ מחו"מ גם דעת רשיז"ל דבלא איכפת לי' פטור עכ"פ משום ולשל"ג, ומיושב סתירת רשיז"ל מד' ק"ג וד' ע"ה שעמד בזה ג"כ בהגה' רע"א ועי' בס' בן אורי ד' ע"ה שם כוון ג"כ לסברא זו, וא"כ שפיר כתב המג"א דשם גבי איסור סחיטה לכ"ע גם לשיטת רש"י ז"ל ליכא חיובא והיא נכון ומתקבל לדעת מג"א, אלא שראיתי בתוס' רעק"א בפ' ב"מ מ' שבת במתניתן המכבה את הנר עפ"י ר"ב מ"ש "מפני שעשה פחם שמתכוון לעשות פחם כדי להבהב ולדברי התוס' אי"צ לזה דאעפ"י שאינו מתכוון לכך כיון דהוה פס"ר דניחא לי' וא"כ עכ"ח צריך לומר דלרש"י ז"ל לא ניחא לי' בכך דילמא לא איכפת לי' שיהא נוח להדליק ועיי' בסי' רס"ד ס"ט דאי"צ להבהב רק ברמ"א מביא מנהג להבהב והי' מזה ג"כ ראי' לס' מרן חת"ס, או אפשר לומר מסתמא אמרינן דחס על הפתילה ולא ניחא לי' ולכ"ע היא, ולדברי הרה"מ פי"ב מה' שבת גבי צורף וגבי קיסם לחצוץ בו שיניו הביאה המג"א סי' שי"ח ס"ק ל"ו דבעשותו כלי היאך דלא מכוון ליכא מלאכה כלל ולא שייך בי' פס"ר הי' ומיושב קצת דשם ד' כ"א אמרינן דמשוי לי' מנא א"כ הוה דומי' דצורף כלי ומ"מ חשבו הרמב"ם לתולדה ונכבה וא"כ כמ"ש המ"מ סברתו לענין צורף הה"ד הכא וע"כ ס"ל לרש"י ז"ל דצריך דווקא כוונה ממש כנלענ"ד, ועי"י בכ"מ פ"ז מה' שגגות דס"ל דפס"ר וגם מלשאצ"ל חייב לדעת הרמב"ם דס"ל כר"י וכמ"ש התוס' מס' יומא ד' כ"ז אבל הלח"מ דייק מדברי הרמב"ם בפ"א מה' שבת דדווקא במכוון למלאכה אז חייב אבל בלא מתכוון גם הרמב"ם מודה דפטור ועי"י במחה"ש סי' רע"ח במ"ש דברי רבני אברהם החסיד שהביא הכ"מ פ"א מה' שבת דאין מתכוון היינו שאינה מכוון למלאכה כלל ומשאצ"ל היינו שמכוון למלאכה אלא שאינה מכוון לתכליתה והקשה המ"א ז"ל גם לר"ש דס"ל מלשאצ"ל פטור ובלא

מכוון בפס"ר מחייב והא הסברא להיפך דכאן לא נתכוון למלאכה כלל והתם מכוון למלאכה עכ"פ ותי' דכן הסברא דמחשבה מוציא מידי מחשבה וגריר מיני', וכיו"ב כתב הרא"ש לענין ברכה הובא במג"א סי' רס"ח ס"ק ג' ובאמת כן כתב הר"ן בשלהי ר"ה לענין מצ"כ כידוע וא"כ דברי הלח"מ אתי שפיר דלהרמב"ם דלית לי' האי סברא גם בברכה ומצ"כ ס"ל עכ"ח כקושית המחה"ש וכ"ז במכוון אבל באינו מכוון ניהו דהוה פס"ר כיון דהוה מלשאצ"ל ג"כ הוה לדידי' לפטור:

והנה להלכה ולמעשה וודאי כדאי דברי מע"כ לסמוך אדנפשי' והא הגדולי האחרונים כמ"ש ש"ע תניא וכן מסקנת ת' חות יאיר בסי' ט"ז וכן מסקנת תו"ש בסי' ש"מ וכ"כ הא"ר להלכה ולמעשה ושכן נוהגין, ואפשר ליתר שאת יסגור הספר ביד שמאל דלא עדיף מאבוה דכתיבת שמאל אינה כתיבה, ידידו דוש"ת: ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

בשולי המכתב עפ"י מ"ש להסביר דברי הרשב"א יש ליישב קושית רעק"א פ"ב מס' שבת מ"א שהקש' על פי' ר"ב ד"ה מפני שעושה פחם דמכוון לעשות פחם וזה פירש ג"כ רשיז"ל בסוגי' הגמר' והקש' הוא ז"ל דהא יש לפרש בפשיטות דמכוון לעולם לכבות מפני שחס על השמן או הפתילה אלא דאייר' בפתילה שאינו מהובהבת ומסתמא ניחא לי' שיהי' נוח להדליק יותר ולהבהיב ע"י כבוי זו וא"כ הוה פס"ר דניחא לי ולכ"ע חייב, ולדברי הרשב"א הנ"ל אתי שפיר דהא יש לומר דמייר' בכל הכבוי כגון שמסתפק מן השמן דקיילי"ן דחייב משום מכבה עיי' ביצה ד' כ"ב בתוס' והרא"ש שם וא"כ לא עשה מעשה הכבוי בגוף האור אלא בגרמא ולדעת הרשב"א הנ"ל ולפי פרושו כיון שמכוון גם משום דחס על השמן או הפתילה וא"כ מכוון גם לד"א אין זה פס"ר לחייב עלי' וע"כ פירש' דווקא במכוון בהדי':

ועוד י"ל פירש רשיז"ל עפי' מ"ש הרה"מ פ' י"ב מה' שבת דצורף כלי ע"י כבוי במים צוננים שפסק הרמב"ם דווקא במכוון לעשות כלי ופי' הוא ז"ל דלא שייך משום פס"ר כיון דעשיית כלי עי"כ לא חשבו מלאכה רק במכוון ובאינה מכיון ליכא מלאכה כלל וכמ"כ גבי קוסם לחצוץ שיניו דאם אין מכוון לכך ליכא בזה משום תיקן כלי ועיי' במג"א סי' שי"ח ס"ק ל"ו שמבואר כך וא"כ ה"נ אמרינן בגמרא בפתילה שאינו מהובהבת דמשוי מנא דמודה ר"ש וא"כ משום עשיית כלי אתינה עלה וצריך כוונה דווקא ול"מ פס"ר כהנ"ל ומ"מ הוה משום מכבה דהא הרמב"ם צורף כלי ע"י מים חשבו לתולדה דמכבה, ואדרבה מכאן הוכיח הרמב"ם דינא ומיושב קושית הראב"ד ג"כ דלמא משום מכה בפטיש, ולהנ"ל אתי שפיר דהא כאן מוכח דהוה מכבה גם בעשיית כלי ודו"ק:

סימן ס

לשואל א' הנני בזה בתשובה ע"ד בסוגי' דקטן אוכל נבילות וחצבתי עונודי' שבעה א) הקשה מנ"ל לגבמר' דר"פ ס"ל קאו"נ אין ב"דמצוים להפרישו דלמא משום מצוה דרבים דת"ת כמ"ש בברכות דר"א שחרר עבדו, ועוד למה ל"א לנכרי למ"ד משום מצוה מותר אמיר' בסי' רע"ו וש"ז, וסיים כ"ת דהא דל"א לקטן בפירו' להביא' ז"א דהוה מאכיל בידים דאסור אבל להפריש משום מצוה ליכ' משום קאו"נ כמ"ש התוס' בפסחים ור"ה, הנה במח"כ מתוך שהעלים מדברי התוס' מס' פסחים ור"ה לא הרגיש כי קושי' מתורצת מניה ובי' מדברי עצמ' הא מבואר שם בתוס' דאף להאכיל בידים מותר במקום מצוות חנוך דהא הכ' קקשי' לי' דשם בפסח נאכיל בידים ושם בפיר' דמשום ב"ד מצווים להפרישו ליכא דאיב"ד מצו' להפריש אבל הא שם מזכה להון בידים ועיי' חת"ס או"ח פ"ו וכיון שכן א"כ תקשה גופ' למה לא אמר ר"פ לתינוק להביא המפתחות בהדי' דבמקום מצוה מותר וע"כ דלא הי' משום מצוה דלא הי' מצריך לפתוח בית המדרש ואפשר להיפך לסגור משום גנבי' או שהי' ירא כי ימצאם נכרי וילך לדרכו וכדומה או דהי' להם מקום ללמוד ועוד דלא אמרו בתוס' רק משום חינוך קטן שהוא מצות קטן עצמ' וזהו סברא נכונה דבמקום דאסור לקטן עשה מצוה לקטן ונדח' הא מקמי הא אבל משום מצוה דעלמא מנ"ל דנתן לדחות אסור דאוריית' והא דר"א בברכות צ"ל כמ"ש הר"ן בגיטין או כמ"ש דאינו מצוה דרבים רק במצוה שהיא נעשה ברבים יחדיו כמו תקיעות שופר שיחיד עשה בשביל רבים וכמו עשרה לדבר קדושה דרבים יחדיו עושים מצוה אחת אבל מצוה שנעשה ברבים ויכול לעשות לאחדים ואין מוציא רבים ידי חובתו לא הוה מצוה דרבים כמ"ש המג"א ה' פסח סי' תמ"ה וכן בתוס' יומא מחלקים כמ"כ בין מצוה דרבים דתמיד ופסח וקרבן חגיגה דתמיד ופסח הוה דרבים משא"כ קרבן חגיגה ודו"ק: ב') הביא תוס' נזיר דחנוך אינו אלא במ"ע ולא בל"ת, ותי' בזה קושי' הרשב"א יבמות מקטנה שאכלה בתרומה, תמה אני עלי' שלא ראה סיפא בד' הרשב"א עצמו שהוא מחלק כן כתוס' ולא הקשה רק על הרמב"ם הל' מאכלות אסורות דדעתו גם באסורי דל"ת שייך חינוך ובתוס' שבת דף קכ"א אמר' דהך דבא לכבות איירו בלא הגיע לחנוך, ומ"ש ממס' נדה דהוה מצוות עשה ממוצא שפתיך והנה הרשב"א שהקשה ג"כ משם אהא דתי' בגמ' לאותן המוזהרי', ופריך בגמ' ש"מ קאו"נ ב"ד מצ"ל אמאי לא תי' באבי' ומשום חנוך ע"כ דלא ס"ל האי סברא ועיקר אסור היא הל"ת דלא יחל משא"כ ביוה"כ כמובן, ובאמת מ"ש מע"כ מבעל מיפר ממנפ"ש, לא אדע להולמו דמהפרה ליכא קושי' דהא גם בגדול מהני הפרה וכי משום חנוך לא תהני הפרה, ואדרבה בזה מחנכו למצות

נדרים ועיי' חת"ס או"ח סי' פ"ג וחנוך דרבנן ואתא נשואי דרבנן ומבטל' נדרי' דרבנן והחנוך מדרבנן ודאי לא נתבטל ואדרבה נתקיים בי' כמו בגדול וז"פ:

ועיקר החילוק שבין יוה"כ ושאר מצות עשה נלענ"ד עפי' מ"ש בתרה"ד סי' צ"ב להסביר מאי טעמא דבמ"ע שייך חנוך ולא בל"ת משום דל"ת אינו עובר רק בקום עשה ובשב ואל תעשה לא צריך זהירות משא"כ מצות עשה שהיא להיפך שנתקיים בקום ועשה וצריך זריזות יותר לחנכו ולקיים כי בקל יעבור בשב וא"ת, וא"כ יוה"כ ושבת ונדרים דהוה עשה דדהו ג"כ בשב וא"ת א"כ דומי' לל"ת ואמאי שייך בהו חנוך והא ביוה"כ מפורש במשנה שמחנכי', לכן נלענ"ד דזהו ג"כ סברת' דשם במתניתן מסיים שיהי' רגילי' במצות למה לן האי טעמא וכי לא די במצות חנוך כמו בשאר מצות אלא דאשמעינן האי תנ' דיוה"כ השב וא"ת כונו קום ועשה דהא טעמא דמצות עשה משום דצריך לקיימ' בקום ועשה צריך זריזות כמ"ש בתרה"ד כלומר דרגילות היא שלא לעשות וצריך חנוך לעשות משא"כ לעקור אסורי' בקום ועשה ודאי אין רגילות ואם הקטן רגיל בכך ח"ו כבר פסקינן בש"ג מס' יבמות דהב"ד מצ"ל, וראיית' מכרג' שגזרו על הקטן שלא לייחד עם תנוק נכרי שלא יהי' רגיל אצלו במ"ז, והנה יוה"כ אם כי הוא בשוא"ת דהיינו העינוי שלא לאכול אבל הא הוא להיפך דרגילות לאכול כל יום ויום ודאי דצריך זהירות להרגיל נגד טבע הרגילות של יום ויום והיא שסיים במתניתן כדי שיהי' רגילי' במצות כלומר דהכ' השוא"ת הוה כמי קום ועשה בשאר דוכתי אבל בשאר מצות עשה שהוא בשוא"ת כמו שבת ונדרים שאינו כיוה"כ אינו צריך חנוך דלא שייך טעמא דתרה"ד כנ"ל זה הנלענ"ד בדעת הרשב"א ביבמות יעיי"ש, ובנדרים בפשיטות נראה דלא שייך חנוך דכי מצוה לעשות נדר אדרבא כל הנודר וגו' והמקיימ' וגו':

ג') הביא רש"י בחומש פ' יתרו ומקשה על הגמ' דמנ"ל דבעשה על דעת אביו דילמא מאכיל בידים דוקא ועיי' בחת"ס באו"ח תשובה ס"ב ימצא לרווח צמאונו בפי' הפסוק כנכון. ומ"ש במתני' דקתני שאין שביתתו עליה' ג"נ וג"ק ששביתתו עלי' ומה בין זה לזה שניהם לדעת אסור וכש"כ בדבור יפה דקדק, ויעיין בב"י סי' של"ד בשם רי"ו דאפי' על דעת א' שאינו אביו אסור בקטן, והנה בנכרי אם הישראל אינו בעל הבית של הדליקה לא שייך שבות בעשה לדעתו ומותר בנכרי וגבי קטן אסור ועוד הא איכא אופן דהכבוי היא לצורך קטן כגון ביתו והיא לצרכו דאסור בקטן בדאורייתא גם לשיטת הרשב"א ביבמות ושבות לנכרי אינו אסור אם היא לצורך נכרי עצמ' כמ"ש המג"א סי' ש"ז ס"ק וזה אשמעינן במתניתן ששביתתו עליה' ודו"ק:

ד') הביא המכילתא פ' בא והוא סוגי' הירושלמי פ' כל שעה ושם ר' יוחנן דלא יאכל לאסור בהנאה בחד לישנא ור"א לאוכל כמאכיל ומע"כ הקשה לפי"ז אהרמב"ם דפסק כר"א ונילף מאכיל מחמץ, והנה אין תמיה' אם הרמב"ם פסק כסוגי' הגמר' דידן דלא נזכר מזה כלל לא כאן ולא בפסחים אלא דתמיה' לי דלא אשכח מרגנית' תותה ידי' דהא הרמב"ם מוקמי' האי לא יאכל לחצי שיעור והקשו עליו ל"ל הא קיי"ל כר"י דיליף מכל דחלב, ולהנ"ל נפתח שער התי' דר"י לשיטתי' בירושלמי דמוקמי לאה"נ או למאכיל כאוכל והרמב"ם כר"א דגמר' דידן וע"כ לחצי שיעור כמובן, ועי' במהר"ם שיק במנין המצות סי' י"ט: ה') הקשה אמכילתא דמוקים לא יאכל לאסור המאכיל ול"ת לאסור הנאה כיון דהנאה אסור' כמ"כ להאכיל לקטנים דג"כ בכלל אסור הנאה כמו לחי' ועוף אע"ג דשאינו שלו עיין במנ"ח ומהר"ם שיק הנ"ל שהקש' קושי' הנ"ל, ולענ"ד לפימ"ש מ' שבת פ' כ"כ דקטן שעשה ע"ד אביו הוה כמאכיל שראה בדעת אביו דניח' לי' שיכב' הדלקה אבל לענין אסור הנאה מה אסור הנאה שייך בניח' לי' אם הוא של קטן דאינו רק משום החזקת טובה כמ"ש התוס' פסחים ד' כ"ב ע"ב דהיינו שנותן לידו אבל בזה שאינו עושה שום דבר ליד הקטן רק שרואה הקטן בדעת הגדול דניח' לי' מה החזקת טובה שייך בזה ושפיר צריך קרא למאכיל לקטן בכהגוו"נ ודברי המכילתא והירושלמי על נכון וחידוש בעיני כי המנ"ח ומהר"ם שיק לא נחתי לזה ודו"ק: ו') התעורר דאינו חייב במאכיל דוקא מי שמחויב באות' דבר ולא ני שאינו מחויב ותי' בזה קושי' מג"א ופרמ"ג עיין ט"ז ופרמ"ג סי' שמ"ג ושו"ת בית אפרים סי' ס"ב יו"ד, והנה לפימ"ש בתרה"ד במהרא"י דטעמא דספי לי' בידים דאסור משום דאתי למסרך אינו חלוק בין מחויב לשאינו מחויב וסברא זו הוזכר בגמר' עירובין ושבת דף קל"ט ומוכח דע"כ אסור גם באופן זה דאל"כ מה פלפל' אי שייך חנוך באשה או לא הא בציצית וסוכה ודאי לא שייך באשה ומה קשי' מהלני המלכה משום דאשה אינו מחויב' בחנוך תיפוק ליה אם מאכיל בידים מותר במה שאינו מחויב כש"כ דאינו צריך לחינוך:

ז') הקשה מנ"ל דלא תאכילום אתא לאסור להאכיל לקטנים דילמא לאסור להאכיל לגדולים אתא היכא דהוא שוגג ולמלקות יעיין פרמ"ג סי' שמ"ג שחקר ג"כ באופן הנ"ל לחייב מלקות ובלאו מלבד דאסור לפני עור, ומסיק לפימ"ש הרמב"ם דכל דבר שאינו אלא מרבוי דקרא אינו חייב מלקו' וה"נ לאו דלא תאכילום אינו בפירוש רק מריבוי ואסור לאו כבר הוא מצווה ועומד מלפני עור ולמה לו להרבות בלאוי' בחנם כמ"ש בגמר' פסחים דף כ"ה משא"כ בקטן דליכא לפני עור דרשינן דכל היכא דאיכא למדרש

דרשינן ולא להרבות בלאוין, כ"ד המעתיר ומצפה לתשועה: ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווע:

סימן סא

בהי"ת אול"י ו' עש"ק פ' שלח תרס"ו לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד ידידי המופלג בתורה ויראת ד' טהורה הנגיד מו"ה ארי' ליב קרויס נ"י בק"ק ש' א' אויהעלי יצ"ו. אשר שאולני אותיותיו בענין מעבירין ספריהם להשטאטס שוהלע ביום ש"ק בקטנים הוא הדבר אשר נאמר ע"ז אוי לאזנים שכך שומעין דבר אשר לא נשמע בקהל ירחים וכש"כ בקהל ספרדים אשר בשם חסידים יכונה יעברו ע"ד מ"ש בפירוש בש"ע לאסור בסי' שמ"ג דאסור למספי לקטן איסור בידים אפי' איסורי דרבנן. ובחת"ס ח"ו אוסר אפי' להביא ספרי קודש דרך כרמלית ע"י קטנים וכן דעתו למסקנא באו"ח סי' פ"ג אפי' בשוטה דל"ש אתי למסרך כש"כ בקטן דודאי אסור דאתי למסרך וכן דעת בעל ת' כת"ס או"ח סי' מ"ב וגם מהר"ם שיק סי' ער"ג אין דעתו רק ללמד זכות להביא ספרי קודש על ידם משום וזכוך קטנים, ובנדון זה הוא להיפוך אדרבה בעוה"ר בנים משחיתים ע"י קריאת ספרי חכמות חיצונית וספרי טפל במעשיות ומלחמות ביום ש"ק כידוע שזה מעיקר ידיעתן בהשטאטס שוהלע וזהו אסור בהדי' בש"ע סי' ש"ז סעי' ט"ז ברמ"א שם' וא"כ שתי רעות עשו בתוך עמם לחצוב להם בורים נשברים. ולענ"ד ד אפי' לדעת הרשב"א שמיקל באיסור דרבנן למספי בידים לצורך קטנים אפשר בשני איסורים מודה כמ"ש באחרונים דב' שבותים הוה כדברי תורה. ועוד הא הרשב"א ג"כ לא התיר רק מה שהוא לצורך קטן ולא לצרכנו ומה צורך קטן יש כאן ואדרבה נהפך הוא וכי לא יהי' תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלהם והא מסקנת הגמר' מס' נדרים דף ל"ז תינוקי' לא קורין בתחלה בשבת משום ביטול עונג שבת קודש וכן פסק הרמב"ם בהל' ת"ת ובשו"ע יו"ד סי' רמ"ה סעי' י"ד ואם בלמוד תוה"ק אמרי כן שלא לקרות תחילה לצורך תינוק' האיך יאמר בלימוד חכמות חיצונית שיהי' בה לצורך תינוק ח"ו זה וודאי מיקרי רק לצורך עצמ' למען ההוצאות הממון שמשלמין בעדן שלא יהי' בחנם כידוע ועוד הא בהגיע לחינוך לכ"ע אסור והכא כמה וכמה בנים הגיעו לחנוך כבר שית ובר שבע וכמ"ש הרמ"א סי' שמ"ג ולדעת המחבר באביו צריך לגעור בו ולהפרישו מאסורו ומעתה אין די באר ואין לשער גודל האיסור העוברים ע"ז ר"ל ואין צ"כ מכמה קלקולים שנצמחי' עי"כ ואין כך אתי למסרך גדול יותר מזה כידוע שבאים לידי מלאכות דאורי' בשוהלע הנ"ל כאשר מעידין הפראפעסארען עצמן אשר מבקשים מהם שלא יכתבו הבנים בש"ק והשיבו כ"פ המה אומרים להם שאי"צ למעשה הכתב והמה כותבי' בעצמן

מפני כבוד החברותה ומפני הבושה פני שאר בנים אוי לאות' בושה ועוד שאר מלאכות בכלי הלומדי' כידוע, ובושני מכם קהל ספרדים מכנים בשם חסידים השתא הכא פק"ק בכללה קהל אשכנזים וכאשר יצאה הגזירה כי ילכו הבנים להשולע ביום ש"ק ואם כי הבטיח הדירעקטאר שלא ילמד עמהם כלום ורק יבואו שעה חדא מפני מראית עין של שאר עממים, עכ"ז השתדלו ועשו התפעלות בכל עוז ותעצומות ובעזה"י חפץ ה' בידינו הצליח ובטלה הגזירה מכל וכל, ומעתה מה יאמרו הבריות פני קהל חסידים אשר להם הברירה ללמוד בניהם של ישראלים אשר יושבתו ביום ש"ק ומפני חסרון ממון של מה בכך עוברים בשאט נפש להשחית פי עוללים ר"ל וכי יש חילול שם שמים גדול מזה:

ע"כ לדעתי חיוב גדול על הראשים הלקוחים דעת מזה הדבר ובראשם ידידי הרב הג' מו"ה דוד דוב הדיין נ"י שיצאו לעזרת ה' בגבורים ויאזרי חיל בכל כח וגבורה ובעוז ותעצומות למחות על העוברים באסורים וקנסות לפי ראות עיני העדה למען יחדלו מכאן ולהלאה. ומובטחנו בעזה"י כי ישמעו לקול מורי' לצדק ויראו עין בעין גודל התקלה אשר יצא ח"ו ויתקנו מעשיהם מכאן ולהבא ולהשומעין יונעם ותבא עליהם ברכת מעונים ושכר המעשה והמשתדלים שכרם כפול משמים ונזכה עם כל אחב"י לנחלה בלי מצרים נחלת יעקב בקרב הימים, ואסיים בכ"ט למר ניהו רבה וחילו לעשות פעלים לתורה ותעודה בזכות רבים סלה, ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן סב

בהי"ת י' ב' פ' וישלח עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. שוי"ר לכבוד האברך המופלג החו"ש מו"ה דניאל פוכס נ"י במעדיעש. עתה באתי ע"ד אשר פלפל מעל' בטעמ' דהוצאה מלאכה גרועה כמ"ש התוס' בכ"מ, לענ"ד הדבר פשוט מפני שאינו עושה מעשה בגוף הדבר וגם הוא חלוק בין מרה"י לרה"ר ובין מרה"י לרה"י. ולענין מ"ש מעל' בטעמי' דלא נאסרה הוצאה ליו"ט הוא טעמא דחד מ"ד במס' ביצה אבל אנן לא קיי"ל כן כמ"ש המג"א ה' ר"ה בשם הכלבו דאשה אינו מוציא השופר למען התקיעות של רשות:

ומ"ש בזה עוקר וזה מניח דלא אסרינן משום חצי שיעור כבר האריכו בזה האחרונים ועי' הגה' ש"ס ווילנא ותפארת ישראל על המשניות. ומ"ש מעל' דל"ש ח"ש לאסור רק בענין כמות לא באיכות, סברא נכונה הוא אבל מה יענה לפחות מארבע אמות ברה"ר דמשמע בר"פ מי שהחשיך דאינו רק מדרבנן דמתירים לי' משום הפסד ממון ועכ"ח דאינו רק מדרבנן, ועי' בת' חו"י סי' ט"ו בטעמי' משום מה דמפורש השיעור בפירוש בתורה לכ"ע ח"ש מותר ולהכי פחות מד' אמות מותר מה"ת דמפורש בקרא שבו איש תחתיו, וכבר ראיתי עוד בימי חרפי בשו"ת חסד לאברהם, ח"א ודעת סברתי' דדבר

ששייכו ומתחברו זע"ז במנין ל"ש ח"ש דזה בל"ז לאו כלום הוא ורק לענין כזית וכותב' דתלי' בגדלות השיעור משא"כ ד' אמות דתלי במנין ומספר והוה כמו ב' אחיות דאסרה תורה וכי נימא דאחות אחת אסור' ומה"ת כמו חצי שיעור, וכעת אין בידי לעיין בס' הנ"ל אם דבריו מכוונים כמ"ש. ולענ"ד י"ל שמזה ראי' לדברי הבעל המאור ר"פ הזורק הביאו שם המהרש"א דלהכי ד"א ברה"ר תולד' דהוצאה מרה"י לרה"ר לפי שארבע אמות של אדם קונות לו בכ"מ וכרשותו דמיין חשיבא כרה"י וכשמוציא יותר חוץ לזה הוה ממילא מוציא מרה"י לרה"ר וא"כ ל"ש בזה משום ח"ש כיון דהוה כרה"י מה נ"מ דלא נאסר רק ברה"ר ופחות מזה הוה ברה"י וזה לענ"ד דבר נכון בס"ד, דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן סג

בהי"ת י' ד' טו"ב למב"י עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרבני המופלג החרוץ מו"ה דוב ווייס נ"י מבעטלאן יע"א. עתה באתי ע"ד הקושי' ממ"ש רשיז"ל במ' שבת ד' ז' בדיני כרמלית למעלה מעשרה אין תופס רשות' ופי' כגון ים ובקע' וקרפוף ומותר להוציא ממעלה מי' לרה"ר והא לעיל באות' דף קאמר עולא משום ר"י דקרפוף אפי' כור וכוריים הזורק לתוכה חייב דמחיצותו מן התורה ורה"י גמורה מה"ת אלא שנתנ' עליה חומרת כרמלית לענין איסור טלטול בתוכ' בד' אונות כמ"ש במ' עירובין ד' ס"ז והנה בס' בן אורי פי' כמ"כ בקושי' התוס' על רשיז"ל בס"ד דס"ל דב"י הוה כרמלית היינו במחיצות כגון בקעה במוקפת גדר והק' בתוס' דבמחיצות י' בין לעולא ובין לר"א הא הוה רה"י ולא צריך לאתנויי' הא דר' גידל ועד"ז תמה בפנ"י דלמא לענין אסור טלטול בתוכה ככרמלית צריך דוק' י' טפחים בס"ד ומה קושי' מעולא ותי' בבן אורי דבתוס' הי' לו הגירס' כמו בהר"ן דבס"ד ס"ל דבי' טפחים דינ' ככרמלית ולמעלה מיוד הוה מקום פטור וע"ז הק' בתוס' שפיר הא בין לעולא ובין לר"א מה"ת רה"י הוה ולאו מקום פטור דרה"י עד לרקיע א"כ זה בכלל קושי' זו אלא שקשה יותר לפי דבריך שרש"י ז"ל שהביא זה בין דינ' כרמלית למעלה מיו"ד להוציא לרה"ר גם במסקנא אמאי לא הקשה התוס' יותר ממסקנא זו ור וראיתי בהג"ה רע"א שהקש' ע"ד רשיז"ל מלקמן דף פ' אהא דאמר רבה שם והיא שיש חיוב חטאת ביניהם וכן הקשה מלקמן ד' צ"ט ע"ב בכותל שמוקף לכותל' כרמלית עיי"ש. ובחי' חת"ס הוסיף להקשות ממ' עירובין ד' כ"ד ע"א וראיתי בס' מצפה איתן (הנדפס אצל הש"ס ווילנא) שהביא דברי רשיז"ל ממ' סוכה ד' מ"ג שפי' אהא דאמר רבה בלולב שמא יעבירנ' ד"א ברה"ר ופי' רשיז"ל דמשו"ה לא קאמר שמא יוציא מרה"י לרה"ר דבפעמים דמונח הלולב במקום כרמלית וכגון קרפוף אלמא דס"ל לרשיז"ל בהדי

דקרפוף אינ' רה"י מה"ת ועד"ז הביא דברי הירושלמי פ"ב דמ' עירובין דאיכא מ"ד דפליג שם אעולא אר"י בהאי דינא ועיינתי שם וראיתי כי רשבר"י פליג אר"י והא דדעת רשיז"ל לפסוק כאות' מ"ד ולא כר"י אפשר משום דבירושלמי הק' כמה קושי' אהא דינא דאעולא אר"י ולא מצינו שם שום תי' א"כ דברי רשיז"ל על מכונו אלא שקשה קצת דרשיז"ל יפרש באות' עמוד היפך ממ"ש לעיל מניה ולא יעיר לנו ממ"ש בירושלמי לסתור דברי ר"י ע"כ נלע"ד דכאן בד' ז' אינ' מוכרח לפרש נגד דברי ר"י דעד כאן לא אמר ר"י דהוה רה"י מה"ת אלא ביש לו מחיצות עשרה אבל באין לו רק ט' טפחים ודאי לכ"ע דאינ' רה"י מה"ת כמו בית שנזכר בגמ' שאין תוכ' י' וקרוי' משלים לי' דתוכ' כרמלית דהא זה כללא של כרמלית בין בעמוד בין במחיצות ורה"י צריך דוק' גבוה י' וכי סתם קרפוף דוק' במחיצות יו"ד, ואח"כ ראיתי במאירי עמ"ס שבת שהביא י"מ דהך בית שאין תוכה יו"ד היינו שהוא קרפוף על בית סאתיים ואמר דלהכי פירשו כן משום דאין דרך לבנות בית שאין תוכה י' אלמא דבקרפוף דרכו אפי' בפחות מי' ובמ' עירובין ד' כ"ז במתניתן קורא קרפוף לעיר אפי' בלא מחיצות כלל עיי' במתני' שם ופיה"מ להרמב"ם ותוי"ט שם ובמתניתן עירובין ד' כ"ג סי' להדי' שי"ל גדר גבוה עשר משמע דישנו פחות מכן א"כ גם כאן יש לפרש כן ברש"י ז"ל היינו במחיצות שאינ' גבוה עשר כהנ"ל ואין מקום להקושי' במסקנא כנלע"ד, והנני דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן סד

ב"ה אול"י ג' פ' תבא עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרב החריף ובקי וכו' מו"ה ישעי' קליינמאנן נ"י בסאטמאר יע"א. במ"ש ע"ד הלכה בענין חצר ביהכ"נ שישנו בו פלומפ למען רחיצת ידיים וממנו חריץ לרה"ר אורך כוי' אמות ורוחב ב' אמות אשר לתוכ' נוטלי' ידיים לתפלה וממנה מושכי' המים חוצה לרה"ר ועתה דעת מים דהיתר' של זה תלי בפלוגתת רש"י והרשב"ם במ' ערובין ד' פ"ח ע"א בביב הקמור דראב"י מתיר לשפוך לתוכ' מים ורוב הפוסקי' קיימו כוותי' ולדעת רשיז"ל צריך שיהי' דע"ד כמו חצר ולהרשב"ם אי"צ אלא דשם פירש' המפרשי' דהביב מקומ' ברה"ר רק פיו פתוח בחצר כמ"ש בפי' המ"מ וש"ג וכ"כ הר"י על הרי"ף ובנ"ד שהחריץ בחצר אינ' מבואר בגמר' היאך דינ', והנה מפלוגת' חכמי' שאמרו אפי' גג וחצר ק' אמה לא ישפוך על פי הביב מיירו שהביב בחצר כמ"ש בקול רמ"ז ודייק כן מפירשיז"ל בשני מקומות בסוגי' הנ"ל עיי"ש אלא דמ"מ בדברי ראב"י אינ' נזכר ביב כזה ואם צריך דע"ד לדעת רשיז"ל, ולכאור' י"ל דלהכי פי' המפורשי' הנ"ל דאיירו שהביב עיקר' ברה"ר דאם הוא בחצר אינ' מדין זה לא לשיטת רשיז"ל דמצריך דע"ד ולא לשי' הרשב"ם דמצריך עכ"פ ד"א

קמור ברה"ר אלא כיון דבחצר הוא ה"ה בכלל עוקה דמוזכר ברישא דאי"צ רק מחזיק סאתיים שהוא חצעצ"ח אמ' ברום ג' חומשי' כמ"ש הרמב"ם הביא הרמ"א סי' שנ"ז והא דהזכיר החכמים ביב בחצר ובגג היינו שכך שמו ואסרו משום דמקלח להדי' לרה"ר אבל לעולם לראב"י דלא חייש להכי דינ' דעוק' כמו ביב לענין היתר' אעפ"י שמקלח להדי' לרה"ר אבל לענין שיעור' בגדלות י"ל דאי"צ רק להחזיק סאתיים והא ראי' דלעיל מני' באות' דף אמתניתן דגזוזטרא יש תרי לישנ' בעשה מחיצה למלאות מים מאמת המים שעוברי' בתוך החצר דל"ק אוסר לשפוך ופרי' בגמר' מ"ש מעוקא התם תיימ' מי' הכא לא תיימ' ול"ב מתיר לשפוך דהוה כמו עוקא ועיי"ש בתוס' שהקשו דהא אמת המים דין כרמלית והא בכחי בכרמלית לא גזרו והכא משמע דגם בל"ב טעמי' דהיתר' משום שאינו חושש שיצא המים חוצה, והנה הרמב"ם בפ' ט"ו מהל' שבת פי' הטעם משום דהוה כרמלית וקשה ע"ד דהא לישנא דגמרא כפירשיז"ל דייק' דהא תולה טעמי דהוה כעוקא ובעוקא הא לאו מטעם כרמלית דהא אפי' להלוך לר"ה מתירי' במתני' דלקמן מטעם דמחזוקי' מים כשיעור שאדם צריך ואינ' חושש שילכו לחוץ אלא די"ל דהרמב"ם שפסק כחכמים דפליגי אראב"י ואוסרי' לשפוך לתוך הביב ואמת המים ודאי דומה לביב ובגמ' דתולה התיר' משום עוק' היינו לראב"י שמתיר לביב וממילא בחצר דין עוק' יש לו דאינ' מפסיד חצרו ודאי דמתחזק אפי' פחות מד', ומעתה בנ"ד שהחריץ בתוך החצר לראב"י שמתיר בביב הה"ד דיש לו דין עוק' ואורך י' אמה ורחב אמה ודאי יש לו שיעור' דעוק' ועוד יותר כמובן. אלא דבקל יש לנו להשיב עד"ז דשם באמת המים אינ' חושש שישארו ולא יצא החוצה דודאי לא ישפכו על גדותיו משא"כ חריץ זה דכל עצמ' הא אינ' עשוי' אלא שלא יתקלקל החצר אפשר דיש לאסור ועי' בפרמ"ג סי' שנ"ז שהביא הך כבאמות המים הנ"ל דאם המים שבאמה צלולי' וצריך להם להשתמש ודאי ניחא לי' שיצא החוצה דיש לאסור דהא וודאי ניח' שלא יתערבו השופכי' שלא יעכרו מני האמה, אלא דמ"מ נלע"ד דאין לחלק בהכי דהא סוף כל סוף חריץ זה מחזקת שיעור' דעוק' וכי משום שהוא פתוח לרה"ר יחזור לאסורי ותדע דהא אם יסתום הפתיח' ודאי יהי' מותר אם כי ברוב מים הנשפכים לתוכ' יעלה ממעל גדותיו מ"מ לא חלק' חכמים כמ"ש לקמן דאפי' כור וכוריים שרי כמ"ש רשיז"ל לעיל גבי אמת המים דאפי' נפקי לברא לא נתקיימ' מחשבתו דהוא לא להכי אכוון וא"כ ה"נ כיון דלראב"י מתיר לשפוך לביב שהוא מקלח להדי' לרה"ר ושהוא ברובא ברה"ר הה"ד חריץ שהוא בתוך החצר דין עוק' יש לו אלא דלפי"ז יצא לנו דרך חדש לחלק בין חריץ לגומ' דהא עוק' שהוא גומ' אין חילוק בין בתוך החצר בין בחוץ לחצר רק לענין שצריך קמור כשהוא חוצה ובביב רק

בזמן שהוא ברה"ר חוצה יש לו דין ביב שצריך ד"א למר כדאית כפי' ולמר כדא"ל ובתוך החצר יש לו דין עזק' ואין צריך רק שיחזיק סאתיים ושוב ראיתי במג"א סי' שנ"ז ס"ק י"ג שמחלק בין ביב לגזוזט' באמת המים הנ"ל דהתם אינו מתכוון שיצא לחוץ משא"כ הכא והוא מת' הרשב"א הביא' הב"י ואפשר דגם הוא לא אמר להחמיר בכרמלית אלא בביב הנ"ל שהוא חוץ לחצר דמיד נשפכי' לחוצה משא"כ בחצר כנ"ל אפשר דמודה דדינ' כעוק' לענין שאי"צ דע"ד וכן דייק' הך דביב דאין שייכי' לדינ' רק אם הוא ברה"ר דנתן בו תוארו קמור משמע דא"א בלאו"ה וה"ט דלדידי' בחצר דאי"צ לקמור והו"ל דין עוק' וכן דייקא ת' הרשב"א הנ"ל מיירו בסלון של אבן שמסתמא אינ' רק סמוך לגדר החצר כמובן ע"כ אין דינ' כעוקא, והא בגמר' גם לכ"ק גבי אמת המים אינ' מחלק רק דבעיקא תיימ' מיא ובאמת המים לא תיימ' אבל בנדון זה דאינ' רק לרחיצת הידים ובל"ז אין מים כלל בחריץ פשיט' די"ל דתיימ' מיא משא"כ באמת המים אשר בלא מי שופכין יש בה מים ולא שייך תיימ' מיא ודו"ק, והנה בלא"ה בזה שישנו ב' אמות רוחב וי' אמות אורך א"כ כבר הוא כשיעור דע"ד ויותר, והנה בלאו"ה הא בזה"ז ליכ' רה"ר אלא שהרמ"א החמיר גם בזה"ז בתוך העיר י"ל דבאופן זה יש לתמוך אהמקילי' ועוד לפימ"ש המג"א ס"ק ב' דה"ט שמותר לשפוך למחזיק סאתיים אפי' כמה כורים שהוא רק לזכר שלא ישפכם להדי' לתוך רה"ר וע"כ אפי' נתמלא' מים מע"ש מותר וא"כ י"ל באמת המים זה היכר יש כאן דהא עכ"ח צ"ל דשוב לא מחלקין כיון דעכ"פ איכ' בחצר מקום להנחת מימיו ועל שטח הקרקע ואיכ' גם בזה היכר' ששופך ושונה וא"כ חריץ ג"כ לא גרע ועדיפ' מיני' דעשא' בידים. ועתה נבא בס"ד להשתעשע בדבריו דדברי ראב"י אינ' נאמרי' רק בחצר שאין דע"ד שא"ר לזלוף וכמ"ש ג"כ בתפא"י אבל בדע"ד לכל הדעות מותר ומחדש בזה דבר חדש דבגמ' דקאמר נ"מ בין לטעמי' דרבה משום זלוף ובין טעמי' דר"ז משום דתיימ' מיא ואמאי ל"ק ג"כ להיפך לקולא אליב' דרב' וכנד"ד וכיוצא אלא ודאי דר"ז רק להוסיף ולהקל בא אבל האיך דשייך זלוף ג"כ מודה, והנה ודאי אם הביב בחצר דשייך זלוף שפיר קאמר אבל אם הוא ברה"ר כמ"ש הנ"ל והוא שופך לתוכ' מה זלוף שייך במקלח מיד לרה"ר אלא משמע דהכא טעמ' אחרינ' איכא משום יציאת' לרה"ר ולרשיז"ל צריך שיעור לבלוע ולא יצא לרה"ר מתוך הביב ולהרשב"ם משום היכר' והא לעיל בהני תרי לישנא גבי גזוזט' סתמ' קאמר בס"ד דלר"ה דבאמת המים אסור לשפוך ומשמע דאין חילוק בין חצר לחצר שעוברי בתוכ' אמת המים הנ"ל ובגמ' דפריך דהוה עוק' לרבותא מקש' אפי' אין כאן ד"א אבל האיך שייך לאסור בסתמ' ועוד חכמים דפליגי אראב"י לפ"ד כ"ת יפלגו בתרתי דלראב"י בחצר של ד"א כ"צ שיעור ד"א לביב ולחכמים אפי'

בחצר וגם הביב בראוי לזלוף וכהנ"ל יאסרו ואפשר דגם אליבא דרבנן קאמר דאמר' אפי' ונא' אמ' או אפשר דלא ס"ל כס' קול רמ"ז, ועיי' בס' יד דוד שמפרש בטעמי' משום חשד' וכמו שאמר בגמר' דיאמרו צינורי של פלוני מקלח מים לרה"ר וזה שלא ברבה ולא כר"ז ותי' בזה קושי' תוס' יו"ט אלא שכבר י"ל דלא איירו להחמיר דוקא שלא בחצר אבל בחצר כבר י"כ כמ"ש לעיל וגם כמ"ש כ"ת דעכ"פ ראוי' לזלוף. ומ"ש כ"ת דר"ז בא להוסיף קולא וגם אית לי' דרבה עי' בישועות יעקב סי' הנ"ל ג"כ עמד בזה דהיינו דאם יש ברחבו יותר על ארכו דרך הלוכו לרה"ר עי"ש דלרבה הוה לקולא ולר"ז לא תיימ' מי' במהלך דרך קצרה לרה"ר וכוון לדעת גדולים. ומ"ש מעלתו לענין מחלל שבת בפרהסי' אם יש לו דין עכו"ם גם לענין זה דאינ' אוסר בשכירות דעל דעת זה לא השכיר רשותו להיות אוסר עליו כמ"ש סי' שפ"ב והנה לענ"ד תלי' באשלי רברבי דאבן עוזר ג"כ דן בזה לענין אם ישראל כזה דר ביחידי דבעכו"ם אי"צ כלום כמ"ש בר"פ הדר ונ"מ בישראל מחלל שבת ל"ש קולא זו דשם משום דנכרי חשוד לשפיכ' דמים ל"ש דידור ישראל עמו ביחידות משא"כ בזה אע"ג שחטא ישראל הוא עיי"ש בש"ע החדשים בהג"ה רע"א שהביא דעתו אבל בנשמת אדם כלל ע"ה סי' כ"ו משמע דלגמרי גם לקולא יש לו דין נכרי ועי' בראש פ' הדר סי' י"ג ובקרבן נתנאל שם ס"ק א' וס"ק י' ועי' בת' תשורת ש"י סי' שי"ח דדעתו ג"כ להקל ולומר כל הקולי' דשייכים בנכרי שייך נמי במחלל שבת וכמ"ש בריו"ו הביא' הק"נ הנ"ל ועי' בתו"ש שם סי' שפ"ד שחקר לענין שכירות בפחות מפרוט' דמהני בנכרי משא"כ הכ' דהא עכ"פ מדת ישראל יש בו שאינו חשוב אצלו או דלמא לא חלקו חכמים, והנה לענין נדון כ"ת לא ראיתי בפי' בפוסקי' שעומדי' עד"ז אלא שבלאו"ה קולא גדולה היא גבי נכרי ג"כ וכמדומה לי שראיתי בהגר"א דהך דינ' ל"ש אלא בשכירות שלא לזמן קצוב דיוכל לסלקו בכל עת משא"כ בשכירות לז"ק וזה ל"ש בשכירות בזה"ז. ומ"ש כת"ה מת' בית היוצר שפקפק בזה אי מהני שכירות גבי ישראל מחלל שבת כמו בנכרי להתיר טלטול בחצר וכ' הביא דברי הרמב"ם ותמהני הלא מפורשת הוא בר"פ הדר ממעשה דר"ג דאמר מהרו והוציא' הכלים עד שלא יוצא הצדוקי ואסר עליכם דמזה הוכח' דצדוקי אינ' כנכרי דאי כנכרי הא לא מהני ביטול אלא שכירות ובשכירות אינ' אוסר במחזיק רשות לאחר השכירות ורק בבטול רשות הכי הוה ועכ"פ נראה להדי' דאי צדוקי כנכרי ודאי דמהני שכירות ועי' בקרבן נתנאל שם, ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער' ח"פ מאד:

סימן סה

ב"ה יום ד' נצבים תרס"ט לפ"ק פה מאד יצ"ו. כתקוע שופר לחיים יכתב ויחתם לאלתר בספרן ש"צ ב"א ה"ה כבוד הרב החריף ובקי מהו' נפתלי נ"י. הנה מ"ש ע"ד כי במקומך א"א להעמיד הערובי' כדינו בצוה"פ כמ"ש הרמ"א סי' שס"ג סעי' כ"ו מפני רשעת הגוי' המחבלי' ומהרסים אות' ועי"כ באים לידי מכשולי' בעוה"ר באשר רגילי' מקדמת דנא להכניס ולהוציא ונאמר לך מפי הרב מהריז"ל כי יש לתקן באופן זה למשוך ולמדוד חוט ברזל (דראהט) מגג ואח"כ לכפול אות' ולקבוע במסמרי' על גג א' ויוצאי' בזה בשעת הדחק. ולא תדע מאין יצא אופן כנ"ל, וגם אנכי לא ידעתי וכמה יש בזה מן הפסולים לערוב חדא האי כתב מג"א סעי"ק כ"ח דכותלי הבתים לא מהני במקום קנה מכאן וקנה מכאן דלית היכר כלל וכש"כ בגג למעלה מכותל ושנית מה שנשאר כך פתוח אע"ג דראוי לנעול במשיכה חוט מגג לגג זה לא מהני רק בדלתות כמ"ש המחבר סי' שס"ד סעיף ב' בשם י"א אבל בצוו"פ לא מהני ראוי לנעול כמ"ש כל האחרונים וגדולה מזה כתב בת' נוב"י מהדו"ת סי' מ"א וכ"כ מהרי"א סי' צ' וה' ח"ס סי' פח וכ"כ בת' ברית אברהם ובס' ישועות יעקב דראוי לנעול, לא מהני רק בדלתות, וכעת מצאתי בת' חת"ס סי' צ' השיב ע"ד עובד' שהי' ב' קורות מב' צדדי המבוי ועל קור' א' הי' בו עוד קור' תלוי' כחוליא וע"י גלילה ושלשלת הי' במשיכ' השלשלת שהקורה עלה למעלה ויושב' על גבי ב' קורות הנ"ל והוה כמו צוה"פ אלא שתמיד הי' רק תלוי' ועומד' ועד"ז עמד השואל הגאון מהר"ם אב"ד דק"ק רעכניץ ז"ל דהא בצוה"פ לא מהני ראוי לנעול והשיב מרן חת"ס לישב מנהג הראשונים שתקנו כן משום דעיקר מבואו' שלנו הצריכי צוה"פ דחשובי כחצרות וכמ"ש הרמ"א שם וסגי' בב' לחיי' כל שהוא אלא משום דסמוכ' לר"ה צריכי צוה"פ מפני הרבי' והביא דברי הרשב"א דכל שיש דלת שנעול' בלילה אפי' שפתיחה ביום כבר מעכב הרבים ואינו נמסר לרבי' וה"נ אם הי' הקורה נמשך תמיד מצד זה לצד זה הית' מעכב הרבים לעבור שם וכיון שכן שוב יש לו דין דלת ואי"צ רק ראוי לנעול ומסקנתו שם דאם המבוי אינ' רחבה י' אמות והקורה שראוי לנעול אינ' גבוה אשר עי"כ בנעולי הית' סוגר' בעד הרבים יש לסמוך בזה כיון דבאופן הנ"ל הי' סגי' בב' לחיין מדינ' אבל ביתר מי' אמות או אם היא בגובה שהרבי' יכולי' לכנוס תחתיו אין דבר זה די בסמיכה ויש לבטל המנהג בטעות. והנה בנדון דידן אם הוא כך שאין המבואי' רחבות י' אמות וגם הבתים נמוכי' דהיינו אותן ב' בתים אשר על גגיהם יהי' הדראהט עד שאם הי' נמשך מצד א' לצד אחר הית' סוגר' הרבי' יש די מקום סמיכה אלא דכ"ז אם הי' לכה"פ לחיי' א' מצד זה וא' מצד זה אבל בלא זה אינ' יודע מה מהני

הדראהט דכותל לא מהני במקום קנה כמ"ש המג"א ס"ק כ"ח הנ"ל ואפשר כי השומע שמע ולא שמע יפה והיינו אפשר שסמכ' ע"ד ט"ז שס"ג סק"ד דטחוי סיד על פני הכותל אם יש בטחוי זו ממש מהני במקום קנה מכאן וקנה מכאן וע"ג החבל או גמי ודראהט בתורת צוה"פ וכתב בח"א דבמקום שיש לחוש דיתקלקל הקנה יש לעשות לכתחילה עי' טחוי' סיד וגם ס"ל כמ"ש בט"ז סקי"ט דכיון שאין הקנים צריכי ליגע בחבל שעל גביהן יכול לקשור החבל ע"ג הגג ורק שיהי' הקנים מכוונים נגד החבל ואשירקת החבל על הגג לית בי' משום פתח מן הצד עיי"ש, ומעתה אפשר כך שמע השומע לעשות טחוי סיד עפי' הכתלים והדראהט מכוון ע"ג גג ורק שצריך לנקוב הגג כנגדן שלא יהי' הפסק המ"ש הט"ז שם שיהי' מכוון החבל או הדראהט נגד הקנים בלא הפסק וה"נ כן כנגד מחין הסיד:

ומעתה אם מתקיימים דברי מרן חת"ס בתנאי' שהתנה בסי' צ' הנ"ל אפשר שיש לסמוך בזה, ונהירנא כי שמעתי כיו"ב מכבוד הרב הגאון הצדיק אב"ד ק"ק סאטמאר שליט"א אשר בהיותו עוד ק"ק סאבאטישט שאירע כמו כן שלא הי' בידן להעמיד צוה"פ מפני הגוי' ואמר לי שחושב לעשות באופן הנ"ל וע"כ תשאל בק"ק סאבאטישט הרבני המופלג בתו"י מהו' דוד לאנגער נ"י האיך שם וכאשר עשו כן תעשה, אבל מ"ש השומע כי הדראהט כפול יהי' מחוזק במסמרות על הגג זה ודאי א"א לשמוע דהא אז אינו ראוי לנעול דבשבת אסור לפרקו ולנתקו משום סתירה כמובן, וכמ"ש בסי' שס"ד סעי' ב' והביא המהרמשי"ק סי' קע"ד הנ"ל ועכ"ח צריך להניח' שיהי' ראוי לנעול בשבת וכמדומה לי שאמר לי הגה"צ הנ"ל שיהי' מונח' באיזה תיב' קטנה (שאכטעל) תו אין בידי בענין זה, ורק צז א' דהיינו צד שהדראהט שיהי' שם ודאי צריך קצה א' לחזקו לגג כמובן:

ומ"ש ממנהג אנשי ונקומי' ממ"ש סעודת שחרית לפני תק"ש ודאי לא יאות עבדי דאסור לטעום קודם תק"ש ועיי' שעה"ת סי' תקפיד ומה נעשה אם א"א לתקן וד' יגדור פרצת עמו ישראל ונזכה עם כל אחב"י לכוח"ט בספר גאולה וישועה בקרב הימים כנפש ידידוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן סו

שוכ"ט לכבוד הרב המופלג החריף ובקי טובא מו"ה אברהם יודא שפרייער נ"י בק"ק ניר באנאד יצ"ו. יק"מ בא לידי בשאלה ע"ד תקון החצר אשר בראש החצר פרצה יותר מעשר' ויש תקון צוה"פ ואח"ז בית ומהבית לצד גדר החצר שכנגדו פירצה פחות מי' כן הבנתי מתוך הציור שבמכתב מעל', ורמז לעיין בת' תשורת ש"י סי' שמ"ג, והנה

בנ"ד יש לדון משום ב' דברים הא' שפירצת יותר מי' פרוץ במלוא' ואי משום בית א' עכ"פ הפרוץ מרובה בדופן ד' כמ"ש בת' פרשת מרדכי סי' י"ז דבזה צריך תקון אפי' בפחות מי' אלא דבכ"ז הא צוה"פ ודאי מהני דהא בסי' שס"ד אהני במבוי שפתוח משני צדדים לר"ה מפני צוה"פ ובמג"א סי' שס"ב סקי"ז דייק מזה דגם להרמב"ם ס"ל דלא מהני צוה"פ ליותר מי' אלא א"כ עומד מרובה על הפרוץ מ"מ בדופן ג' מהני וכמ"ש במחצה"ש דהא במבוי מפולש לר"ה נמי מהני צוה"פ אם כי גדר ר"ה ט"ז אמות וא"כ הא הוה יותר מי' ומ"מ מהני צוה"פ אלא ודאי כיון דאיכא ב' מחיצות שלמות מהני צוה"פ ורק אם יש פרצות בכל צד אפי' אם פריץ כעומד מ"מ אם פירצה יותר מי' אמות לא מהני אבל ב' מחיצות שלימות מהני ודאי אפי' אם הי' פרוץ במלואה ג"כ דינ' הכי דהא סתם מבוי מפולש פרוץ במלואה וא"כ בנדון זה ודאי תקון צוה"פ מהני לפירצ' זו עכ"פ לכ"ע ואין הפירצה ב' של צד להלן ודאי לא מזיק דהכא ישנו ג' מחיצות שלימות ומעתה נדון על הפירצה ב' שהוא פחות מי' ורמז מעל' לדברי תשורת ש"י וכוונתו ודאי דהבית אין בו משום לחי כמו שהאריך שם אלא דבחצר פליגי רש"י ותוס' לשיטת רשיז"ל לא מהני ולתוס' מהני, והנה בחצר דלא מבטלי בקיעו' רבים כמ"ש בסי' שמ"ג א"כ לא הי' צריך תקון כלל לפירצה זו אלא דבט"ז המציא דאם ארכו יותר על רחבו דין מבוי יש לו ובקיעות רבים מבטלי' ועיי"ש ועיין בת' מרן חת"ס או"ח סי' צ"ג. ומעתה בנ"ז אם החצר ארכו יותר על רחבו ויש בו בקיעות רבים צריך לחי משהו עכ"פ כדין מבוי אלא אפשר כיון שכתב הרמ"א בסי' שס"ג דדין מבואות שלנו דינם כחצרות ולא מהני לחי כ"ש ומדינ' הי' צריך צוה"פ אלא הא ידוע בכגון זה ודאי סגי' בב' לחי משהו מצד זה א' ומצד שכנגדו א' כמ"ש המג"א שם באריכות כן נלענ"ד, והנה יען כי באו דבריך בסתמא ואפשר שכוונתך הי' על דבר אחר ואם כן תברר דבריך וכוונתיך, ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן סז

להנ"ל. ראיתי דבריך בהשגה ע"ד הנשאל אמאי בחצר הנ"ל בלא בקעי בו רבים ל"צ לשום תקון כיון דבית הנ"ל לית בי' משום פס ודאי פשיטא כמ"ש משום עומד מרובה ע"פ ובית זה גופא ניהו דלית בי' משום פס עכ"פ מחיצה הוה בפני עצמ' ככל המחיצות ומ"ש מ"ט לא הזכיר הרמב"ם וש"ע דין עומד מרוב' על הפריץ בחצר, הנה בש"ע ממילא כשמע בסי' שס"ב סעיף י' דמהני בחצר צוה"פ ביותר מעשר דקאי אדלעיל שהוזכר בסעי' ט' והנה הרמב"ם הא בפשיטות כיון דנקט בפ' ט"ז מה' שבת דינ' דמתניתן דף ט"ו שייר' שחנת' בבקע' הלא עיקר' מטעם חצר והא מחלק שם בין שהוקף לדירה בין

שהוקף שלא לדירה והיאך מתקנין לדירה והכל משום חצר ועומד מרוב' עה"פ הא הוה כמחיצות שלימות בלא"ה מהו שיתיר יותר ובנדון זה שיש צוה"פ הא איתא במג"א סי' שנ"ח סק"ה דצוה"פ הוה כמו מחיצה זה טעמי' דידי וכן דעת ת' פמ"א ח"א סי' כ"ה דבצוה"פ חשיב כמחיצה עי"ש, וכ"כ בט"ז סי' שס"ד, ומ"ש על החצר שלנו שאין בו לחי אם כי נפרץ במלוא' והא אין זה ענין מחצר כלל דהא אורכ' יותר על רחבו וגם חצרות ובתים פתוחי' לתוכה וסתם מג' רוחות כידוע. ב) וע"ד השאלה במה שטעו בשבת ר"ח דקראו למפטיר לסוף הסדר' כנה"ג בשאר קריאת השבתות ומ"מ קראו הפטור' של ר"ח השמים כסאי ופלפלת בחכמ' על ב' דברים אם צריך לחזור ולקרות בר"ח עם הברכות וההפטור' עוד הפעם בלא ברכות והבאת דברי שעא"פ בזה, והנה לחזור ולקרות בברכ' תלי' בפלוגת' מ"ש בסי' ק"מ בט"ז ומג"א ולדעת הט"ז מה שלא נגלל אפי' באות' פרש' צריך לחזור ולברך וכן כתב בשעא"פ שער ד' סי' י"ז דכן העולם נוהג וא"כ כש"כ וק"ו בנדון זה דשבת הנ"ל הי' הסדרי פ' קרח ופרשת ר"ח היא בסדר' פ' פנחס ועוד שהפסיק הרבה בהפטור' וברכות כ"ע מוד' דצריך לברך, ומ"ש לחלק דכאן הי' כמו מעין הקריאה כיון דאי בעי הי' עולה משום הוספה יש בזה להסתפק לדידן דקיי"ל כמ"ש הרמ"א סי' רפ"ב דאסור לדלג ולחזור ולקרות מ"ש לפניו לבד בש"ת, אלא שאין נ"מ בזה כי לענ"ד כמ"ש לעיל דצריך לברך בפרט למנהג שלנו, ובענין לחזור ולקרות הפטור' של ר"ח כנים דבריך עפי' דברי שעא"פ שלא להקדים נביאים לתורה ובענין הברכות על הפטורה יש לפשוט בק"ו ממ"ש בשעא"פ שער ח' סי' צ"ב באם שכח' לקרות בד' פרשיות בחובת היום רק קראו למפטיר בסדר' כנהוג וגם ההפטור' להסדר' עם הברכות ואח"כ נזכר' צריך לחזור ולקרות ואחר ברכה אחרונה יקרא ההפטורה של חובת היום א"כ כש"כ הכא שקראו ההפטורה לחובת היום ודאי אין לברך, ובאמת בדינו של שעא"פ צריך להסביר מ"ט לא יברך על ההפטור' כיון שקראו בראשונה שלא כדת נלענ"ד כיון דז' ברכות של ההפטור' לא מברכי' על ההפטור' של נביאים רק ברכה א' ושאר הברכות על מצות קריאת התורה ועל ענינו של יום ועוד שבח והודי' א"כ בשש ברכות כבר יצאו ידי חובתן משום ברכה א' לא תקנו לחצאי' וגם אפשר דגם מ"ש על ההפטור' לא הי' לבטל' כי עכ"פ ברך על קריאת הנביא שנאמר בו אשר בחר בנביאי' טובים והא קראו בנביאי' עכ"פ ועיי' בטור סי' רפ"ד תקון ומהות ברכות ההפטורה ותמצא כי הדברים נכונים בס"ד. ג) מ"ש מעל' שאם אכל פת הבא בכסני' והפסיק כדי עיכול ובשיעור שאכל יש בו קביעות דהיא כד' ביצים אם צריך לחזור ולברך ברכה שלפניה והבאת דברי מג"א סי' קפ"ד ס"ק ט' דס"ל דצריך לברך ודעת האבן עוזר דאי"צ וכן הביא ראיי' ממ"ד בירך

על היין שלפני מזון פוטר יין שלאחר המזון ולפי"ז אתה מסתפק ספק זה בחולה שצריך לאכול ביוה"כ דמאכילי' אות' פחות מכשיעור יותר בתוך כא"פ ואיתא במהר"ם שיק דטעמי' דשיעור זה הוה שיעור עיכול וא"כ הי' צריך לברך לס' מג"א, ולענ"ד דהא לא קאמר רק דשיעור שהוא למעלה מכא"פ נתעכל מה שאכל יותר מתחילה וממילא חסר לי' שיעורי' אבל הפחות פחות שאכל עד זמן אכילה לעולם הוה בתוך שיעור עיכול א"כ מסתמא מאכילין אותו כך כדי שיתיישב דעתו פורת' יותר ס"ס אין כאן שיעור עיכול, ומ"ש מעל' לדעת האהע"ו היאך הדין בברכת המזון לא הבנתי דבריך וכי האהע"ו פליג על הגמר' דמסקינין בפירש דאינו מברך ברכת המזון ומה שייכ' ברכה ראשונה לאחרונה ברכה שלפניה תלי' בדעתו כמ"ש האהע"ו שם בשם הרמב"ם משא"כ ברכת המזון וברכה אחרונה תלי' בשיעורי' ושביע' וכיון דלא אכל עד שיעור קביעות למה יברך בה"מ, ומ"ש דהמג"א סי' קס"ח ס"ק י"ד בפת הבא בכיסני' נדחק בלשון הש"ע דאיירו בדעתו לאכול מעט ואח"כ אכל כשיעור דאיירו בנמלך לא אדע מה זה הדוחק דהא זהו לשון הרא"ש בברכות דף מ"ב והמג"א הוכיח רק דינ' דא"כ מה חידש הרא"ש דמברך ברכת המזון אפי' בלא ברכת המוצי' אם שוב צריך לברך ברכת המוציא משום נמלך אלא ודאי כיון דלא נשאר כשיעור אי"מ ברכת המוציא וברכת מיני מזונות ודאי צריך לברך ולא ראיתי איז' תמיה' בדברי מחה"ש, ומ"ש דלדברי אהע"ו משכחת לה ע"י עיכול יפה אמרת אבל הרא"ש ודאי לא נתכוון בזה כדמוכח בלשונו שם דכוונתו כדברי מג"א, ומ"ש דהוה כסתרי אהדדי כבר אמרתי שאינו תלוי זב"ז, ועיין בפרמ"ג שביאר כן בקצרה כמובן, והנני דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן סח

בעה"י יום ב' דר"ח מרחשוון תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרב הגדול כש"ת מהו' אלי' כץ נ"י אב"ד דק"ק נאמין יע"א. הנני להשיבו על שאלתו מענה בענין פרצות המבואות וחצרות, ראשון מסתפק בחצר א' של גוי' שפתוח' לגמרי להמבוא יתר מי"א אלא שמבפנים סתום אם נדון לומר שהמבוא אשר קצה זה פתוחה לכרמלית כי כן דינ' של ג' מחיצות ורביעי' פתוחה לגמרי וכן מבואר במתניתן מס' עירובין דף צ"ד בפלוגת' דר"א וחכמים דס"ל דדינ' ככרמלית מ"מ לענ"ד כיון שסתום במחיצה גמורה ושוכרי' הממונה ושר העיר (אשר לקמן נבאר בס"ד מי זה ממונה שנחשב כשכיר' ולקיטי') אינו צריך כלום דניהו דהוה הכרמלית מ"מ כיון שמתקנין כל המבואות בצוה"פ דהוה כסתום גמרי כמ"ש הטו"ז סי' שס"ד ובתשו' החת"ס סי' צ"ו א"כ ודאי לזה ג"כ מהני דהא משום מחיצה דייניגן צוה"פ בעקמימי' לכמה פוסקים עיי' ברשי' ותוס' וכן ס"ל בסתמ' המחבר

בסי' שס"ד ועיי' בט"ז שם אלא שכבר כתב המג"א סי' שס"ג ס"ק כ"ז שלא ראה נוהגין כן ומלמד זכות מדברי הרמ"א דסתם מבואות שלנו דינ' כחצרות ובחצר אין חלוק בין עקום לשאינו עקום והא דמחמירין לעשות צוה"פ משום דקרובים לרה"ר ובעקמיורת אין קרוב ודומה לרה"ר וכן הוא באמת כמעט בכל המקומות בתקון ערובין שאין עושין בעקמיווית שום תקון וא"כ ה"נ לא גרע משאר מבואות עקומות דכול' כרמלית נינהו ותמה ע"ע דאם לא הי' שום סתימה בחצר זה למטה וכי לא הוה מתירי' ע"י צוה"פ ג"כ וכי לא תהי' מחיצה גמורה גדולה מזו:

והנה מעכ"ת מתדנזין מפני שפתוח יותר מי' דע"ז ליכ' שום ראיי' ולענ"ד אם כי אי"צ לראיי' כנ"ל מ"מ י"ל ראיי' מהא דאיתא במס' עירובין דף ו' וד' ז' גבי פלוגת' דחכמים וחנני' דלת"ק מהני צוה"פ מכאן ולחי מכאן ובס"ד שם אפי' ברה"ר וע"ז פריך הגמר' מפלוגת' דר"י וחכמים מי שיש לו ב' חצרות ברה"ר זו כנגד זו וכו' וחכמים אומרים אין מערבין רה"ר בכך עד דמסיק בגמר' כיצד מערבין מבואו' המפולשין ועיי' בתוס' שם ד' ו' ע"א ד"ה ולחי וכו' דהקשו כיון דרה"ר היא ט"ז אמה והא ביותר מעשרה לא מהני לחי ותי' דאיירו שהלחי רחב עד שיתמעט מעשר וכן לקמן בד"ה וכי תימא הקשו האיך ס"ד דאיירו ברה"ר גמורה שהיא י"ו אמה והא ר"י ג"כ לא התיר לחי מכאן וכו' אלא י"ג אמה ושלישׁ ותי' דלפי המסקנ' דאיירי במבואות המפולשים הה"ד הך מי שיש לו בתי' מיירי באין לו י"ו אמה עיי"שׁ ולבסוף בדף ז' מסיק בגמר' דפלוגת' ת"ק וחנני' אינה אלא בסרטי' ופלטי' מכאן אבל כלה בבקעה לכ"ע סגי צוה"פ ולחי מכאן ומסיים בה משום דר"י הי' מבוא כולה לרחבה היא דאי"צ כלום דהוה כתורת מבוא סתים ותו פי' רשיז"ל דעכ"ח איירי דהרחבה נפרצה נמי כנגד פירצ' המבוא בכותל שכנגדו לרה"ר דבזה אתא לאשמעונין דאי"צ כלום דאנפולשי' דלעיל קאי דאי ברחבה סתומה לגמרי פשיטא דהא סתומ' מעלי' הוא עיי"שׁ גם בתוס' שפי' ג"כ כלשון רשי"זל והשת' הא לעיל בדברי התוס' לחד תירוצ' איירו ברוחב י"ג ושלישׁ והיא יתר מעשר ועכ"ז פירשיז"ל דאי ברחב' סתומ' פשיטא דסתומ' מעליות' היא דאלמ' דסתומ' הרחבה שהיא אחורי בתים מהני למבוא שהיא אפי' ביתר מי' אמות וכן יש לדייק מס' מנחת זכרון לקמן דף ח' גבי מבוא שנפרצה לחצר עיי"שׁ בפירוש רשיז"ל ומפרש בס' הנ"ל דעכ"ח דהמבוא שנפרץ לחצר היינו שאינו יתר מי' דאי ביתר למה המבוא אסור והחצר מותר דפירצ' זו ודאי אוסר גם החצר ולמה לא דייק בפשיטות דאי יותר מי' למה לן דחצר נפרץ מכותל שכנגדו המבוא לרה"ר דהא אפי' בסתומ' יאסר ביותר מי' אלא ש"מ דבסתומ' אין נ"מ דבכל ענין ונותר, וא"כ ה"נ בנ"ד אם סתומת החצר למטה לצד השדה וכדומ' היא מחיצה גמורה

כדינ' דהיינ' שגבוה י' טפחים וסתום לגמרי אי"צ תו שום תקון, וזה צריך למודע' למעכ"ת מ"ש ששוכרין הרשות ממושלי העיר הא זה לא מהני כמ"ש המחבר בסי' שצ"א דדוקא ממונה שיש לו רשות להושיב בעלי וכלי מלחמתו בכל בית ובית ועיי' במג"א דבשר העיר סתמ' לא מהני שאין לו רשות להושיב בעלי מלחמ' אפי' בשעת מלחמ' אלא עפי' יועצי המדינה ועיי' שם בשעה"ת בשם תשו' ח"צ וברמ"א שם דבשר העיר מ"מ מותר להוציא מחצירות של ישראל ורק מחצירות עכו"ם אסור וא"כ בנ"ד ודאי שפיר מתקיימי' דברי מע"כ דהחצר היא של גוי ושר העיר אין לו רשות להשכיר וכיון שפתוח יותר מי' לחצרו למקום שאסור ודאי הי' אוסר מטעם כרמלית שאוסר על המבוא שפרוצה לתוכה וע"כ צריך לשכור הרשותי' וממונה של מולך ובעל מלחמה הוא נחשב כשכירו ולקוט' וממנו נוהגי' לשכור כמ"ש בתשו' מהר"מ שיק סי' קפ"ב עיי"ש ולזה גם החצירות של גוי' בידו להשכיר ואז שפיר מקיימי' דברינ' בס"ד כי לחצר זה אי"צ שום תקון:

ראיתי בדברי כ"ת שמביא דברי ט"ז סי' שס"ד במ"ד במבוא שצדו א' פתוח לר"ה וצדו שני לחצר שאינ' מעורבת דסגי' בלחי או קורה ובחצר מעורבת אי"צ כלום ובתוך המוסגר כ' כי הב"ח ומג"א פליגו, בזה צריך להעמידו על האמת כי בב"ח ומג"א שם לא נזכר מחצר מעורבת כלום רק דהך דהב"ח בזה פליג ומחמיר דצריך לחי דוק' בחצר שאינ' מעורבת לצד החצר ובזה ס"ל ג"כ המג"א כמוה' אבל לענין חצר עצמ' במעורב' אדרב' מבואר בב"ח להדי' דאייר' בחצר שאינו מעורבת דוק' ורק בדברי פרמ"ג העיר בזה והיינו שמעורבת לעצמ' ועד"ז ציין לעיין בסי' שס"ג ס"ק ל"א ובמג"א סקל"ג דבזה חצר מעורב' מגרע גרע וצריכי' לערב זה עם זה ועל השאר פירצות שהציע כ"ת וציין א' יותר מעשר ושתיים הם פחותי' מעשר, והנה וה תלי' בדין המובא בש"ע סימן שס"ה סעי' ג' דהיינו אפי' ערבו בני החצר עם המבוא כנידון דידן מ"מ אם פרצת החצר למבוא מצדו או אפי' מאמצע אם פרצת החצר לשדה נכוון נגד פרצת המבוא או אפי' אינו כנגדו ק החצר הוא של יחיד אסור הכל והכל מטעם דהוה כמבוא מפולש כמבואר בש"ס עירובין ד"ח דביחיד חיישי' דילמא בנו בתים בחצר ברוחב העודף על הבוא וכמ"ש בטו"ז סק"ה ומג"א סק"ט עי"ש דהוה אז כמבוא מפולש א"כ לפי"ז לדידן שנוהגין לערב ע"י צוה"פ גם בזה צריך צוה"פ דהיינו במקום שנפרץ החצר לשדה אלא לפמ"ש המג"א סי' שס"ג דבחד צד סגי בלחי א"כ ה"נ אם יעשה צוה"פ בב' מקומות דהיינו שטוב להיות הצוה"פ במקום שפתוח החצר למבוא יתר מי' אמות למבוא וצוה"פ יהי' במקום שנפרץ החצר לשדה וכן במקום אחר דהיינו השניי' ובמקום שלישי סגי' אז בלחי משהו גבוה י' טפחים ומהיות טוב יעשה במקום שלישי ב' לחיים משהו מכאן ומשהו לחי מכאן כמ"ש בחיי אדם

דדלמא תורת חצר הוא וצריך ב' לחיים ובזה יוצא ידי כל החששות גם ידי פלוגת' המק"ח ושו"מ ועי' בתשו' חת"ס ח"ו סי' פ"ב, ומע"כ עיניו לנוכח יביטו ובאופן מה הפירצות כי לא פורש בדברי כ"ת אם יש לפתיחת החצרות לצד המבוא שערים או דרך צורת פתוח או גפופי' לגמרי כנ"ל, ואני כתבתי לצאת לכל האופנים שהם שם בסי' שס"ה סעי' ג' הנ"ל ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן סט

ב"ה יום ב' בהעלתך עתר"א לפ"ק נאד יצ"ו. שוי"ר לכבוד הרבני החו"ב מה"ו אלכסנדר משה נ"י בק"ק נאנאש יצ"ו. עתה באתי מה שהעריכו ונערכה ומול מערכה בדעת רבינו המובהק בעל תבו"ש בבכור שור מ' ערובי' ד' י"א שדייק מדברי התוס' שם ד' י"א ד"ה איפכ' במ"ש ר"ת על האבעי' דגמ' אי מהני צורת הפתח במבוי שגבהו יותר מכ' אמה דקורה לא מהני מ"מ צוה"פ אי מהני כמ"ש ברחב' יתר מעשר והקש' הוא ז"ל דתיפוק לי' דכל צוה"פ קנה מכאן וקנה מכאן א"כ כל צוה"פ הא קנה א' משום לחי מהני עכ"פ דדוק' קור' ל"מ דלא שליט בי' עינ' משא"כ לחי ותי' בתוס' דאייר' במפולש או יותר מעשר דל"מ לחי וצריך לצוה"פ ודייק בבכור שור אמאי לא תי' דאיירי בהרחיק צוה"פ ג' טפחים דלחי לא מהני כמ"ש בד' י"ד וצוה"פ מהני אלא ש"מ דכמו דלחי ל"מ הה"ד צוה"פ עיי"ש, ועיי' בתו"ש ות' רע"א סי' י"ח וכן בת' בית אפרים סי' כ"ה וסי' כ"ח מה שפלפלו לדחות ראיי' זו שיש מפרשי' דדיוק' של הבכ"ש מקושי' ר"ת וי"מ דדיוק' מתי' התוס' ובתו"ש ס"ל דדייק מהקושי' ועד"ז תי' דלא ניח' לי' לאוקמי בהכי דקושי' גם על הבריית' שם והא גם תקון קורה תני בבריית' ושם ודאי ליכ' לאוקוני' לא במפולש ולא ביתר מעשר וממילא גם ברחוק ג' טפחים ליכא למימר דהא ודאי לא מהני בקורה ובת' רע"א דחי דחיי' זו דודאי דיוקא מהתי' התוס' וכן ס"ל לת' ב"א דדיוק' הוה מהתי' של תוס' ועל זה שוב דח' הראיי' של בכור שור דכי כרוכל' ליחשב וליזל דדי בב' וג' תי' עיי"ש באריכות. ולענ"ד אם באנו לידי מדה זו לדחו' הדיוק י"ל בפשיטות מניה ובי' דבשלמא התי' ביתר מעשר או משום מפולש הכל מבואר במתניתן ובריית' דביתר מעשר קתני במתניתן ובמפולש מבואר בבריית' לקמן ד' ו' ואין כאן כונו אקומתי' או גוונ' ואופן חדש דאדרב' כיון שנזכר צוה"פ סתונה הכי הוה דאטו בשופטני עסקינן מטריח שלא לצורך דכיון דכל צוה"פ קכ' מכאן וקכ' מכאן והא בחד קנה נמי מהני משום לחי וכקושי' ר"ת ואדרבה נראה מטרח' שלו שחושש ומפקפק להחמיר כב"ש דלדידי' לא מהני לחי לבד רק בקורה ג"כ או כר"א והוה כמו דאמרינן במ' ברכות בר"ט שהטה עצמ' בק"ש להחמי' כב"ש והא קיימ"ל כב"ה דמפורש במתניתן ד' י"א דסגי' בלחי לבד א"כ שפיר תי' בתוס'

על קושי' מני' וביה במה דק"ל הא כל צוה"פ בקנ' מומ"כ תיפוק לי משום לחי דמהני שייך שפיר לומר כיון דתני בבעל האבעי' או בבריית' צוה"פ עכ"ח איירי במסתמ' היכ' דצריך צוה"פ כמתניתן, ולמה לן לתרץ בגוונ' ואופן דלא נזכר לא במתניתן ולא בברייתא וגם כי מסתמ' אינ' כן בסתם צוה"פ רחוק מהכותל ג"ט או יותר דלא משכח' רק באי אפשר כמו שנשאל השאלות באופן זה, ועד"ז לא שייך לומר סתם צוה"פ ועוד הא כל עצמ' לא מבעי' לי' רק משום גובה המבוי משמע דליכ' ריעות' אחרית' וכן בבריית' הנ"ל משמע דמשמ"ה קתני צוה"פ וראיתי בת' מהר"מ שיק סי' קס"ז שהשיב על דברי תו"ש ג"כ לומר דמשמע בבריית' דליכ' ריעות' אחרת וזה שייך לומר על ריעות' דיותר מג' טפחים דהוה כמו אקומתי' חדשה אבל מה שאמר כן גם על ריעות' דמפולש ויתר מעשר דג"כ מפקותי' מבריית' לענ"ד כמו שאמרתי דעל זה לא שייך איז' אקומתי' דהכי מסתמ' הכי הוה דאל"כ למה לי' צוה"פ וכקוש' ר"ת ועל זה שפיר תירצו מני' וביו וכמו לטעמך דעכ"ח צריך לאוקמי בהכי דסתם צוה"פ עכ"ח כך הוא כנלענ"ד, ולא באתי רק כמעיר בדבר תור' דללמוד אני צריך. והנה בנדון שמצד א' הוה סמוך לכותל ורק מצד א' הוה רחוק בזה מקילי' רובן ככול' ובת' בי"א ומקו"ח נאמר ונשנית דגם התבו"ש לא החמיר רק ברחוק מב' צדדי' דאז שפיר שייך דיוק' מקושי' ר"ת או מתי' התוס' מפני מה לא תי' הכי אבל אם מצד א' הוא סמוך לכותל שוב הדר' קושי' ר"ת לדוכתי דתיפוק לי' משום לחי דהא חד לחי ג"כ מהני והא חד קנה סמוך לכותל והלא די בלחי זו לבד אלא ש"מ דדוקא בתרווייה' מרוחקי' החמיר בתבו"ש, והנה בפרמ"ג סי' שס"ג אומר בפירוש דיש לזהר ברחב יותר מעשר אמות ובת' בי"א השיב עליו דהא אנן קיימ"ל דמבואות שלנו כחצרות דמי' כמ"ש הרמ"א בסי' שס"ג א"כ בכולה' יש להחמיר, ולענ"ד כיון שאינ' רק חומר' וכמ"ש המג"א בסי' שס"ה דלאו לכול' דינ' כחצרו' דיינין לי' בזה אפשר ס"ל לפמ"ג דאי"צ לזהר וגם זאת לדעת דאם כולי פ רצו' הוה ע"י צוה"פ דסגי' בחד צד בלחי או קורה כמ"ש המג"א סי' שס"ג א"כ בכהגוו"נ אם מצד א' הוא סמוך לכותל ושאר פירצו' הוה ע"י צוה"פ ודאי אין לחוש לכ"ע כמובן. והנה עוד יש לחקור בנדון זה אם שייך בזה משום בקיעת רבי' דמבטלי לפתח' והיינו בפירב' של ד' טפחים ועיין במג"א סי' שס"ה מ"ש על דברי טור ועיי' בסי' שס"ג סעי' ל"ד ובט"ז סי' שס"ה ובת' פנים מאירות סי' כ"ה שהי' עובד' כזו בשני צדדי' ומיקל בזה והביא' במהרמשי"ק סי' קס"ז הנ"ל ודעתו נמי להקל אלא אם באמת בקעי בו רבי' דהיינו שהרבי' בוחרי' יותר לילך באות' פירצה של ד' טפחים משום בזמן רפש וטיט נוח יותר לילך סמוך לכותל כמובן דאז עכ"פ יעשה אצל הכותל לחי כ"ש גוב' י' טפחים ויוצא אליב' דכ"ע, והנה מעלתו לא ביאר בזה ובנזר

ישראל ג"כ אתי' עלי' משו"ה חששא. והנה להלכת' ודאי לא עביד שום אסור באות' שי"ק דכדי דברי הגאונים המקילי' בדרבנן ובפמ"א מתיר בלא שום תקון אפי' ביותר מד' טפחים ורק מכאן ולהלא' אם בקעי בו רבי' באות' פירצ' של ד"ט יעשה לחי כ"ש אצל הכותל וארוך אליבא דכ"ע. ב') מ"ש בענין שבות בתו"ש הנה ידוע כי המחבר סותר דבריו במ"ש בסי' שצ"ג דהא בזה נחלקו ר' שמריה ור' יואל שיטת ר"ש דתו"ש חמור מבין השמשות דגוזרי' אפי' בשבות כ"פ המחבר בסי' רס"א ובמג"א נוטה להקל באמיר' לנכרי ובסי' שצ"ג הביא בראשונה דעת ר' יואל משמע דעיק' בעיני המחבר וכבר עמדו עד"ז עיי"ש בתו"ש ובדגו"מ תי' דיש לחלק בין קבל' תו"ש ובן קבלת שב' ממש ובזה איירי בסי' רס"א דקבל' בברכ' או במזמור שליה"ש ודאי קבל שבת ממש ובס' תו"ש הכריע דגם ר' ש' לא החמיר רק אם קבל עליו תו"ש אבל אם לא קבל עליו ניהו דעבר על עשה זו אבל אינ' חל עלי' השבית, בע"כ והביא ראיי' מכרח' דאל"כ היאך משכחת לי' דלא גזר' שבות ביה"ש תיפוק לי' דכבר נאסר משום תוס' שבת ועיי' מ' ר"ה ד' ט' בתוס' שם ובת' ח"צ מיקל לגמרי כדעת ר' יואל ועכ"פ כוון מעל' בסברת' לדעת הגאון תו"ש במקצת' ודברי פנ"י במ' ר"ה לא העיר כלום מדברי מחלוק' ר"ש ור"י וס"ל להיפך דתו"ש קיל מביה"ש ואפשר ג"כ לומר כהנ"ל דיש חלוק בין קבלו ללא קבלו ואי"צ להאריך. ג) ראיתי ומ"ש מעל' ע"ד פרמ"ג סי' תריב"ב דס"ל דו עניתם דכתב גבי יוה"כ הוה עשה וחמור מת"ש דאינ' רק מכח רבוי כידוע וס"ל דועניתם משמע אפי' כ"ש והקשה מעל' מר"פ יוה"כ דפליגי בח"ש ביוה"כ מה פליגי דעכ"פ אסור מאסור עשה ועניתם, ולכאור' קושי' אלימת' אלא דלענ"ד דהפרמ"ג נשמר בדבריו שהביא דברי מל"מ פ"ב מה' חו"מ ועל זה בנה יסודו דהיינו לפי"ד הרא"מ שם במל"מ דכל השיעורי' הלל"מ ואכיל' וכן ועניתם כ"ש רק באת הלכה ואפקע ממשמעות' והיינו לר"י דס"ל ח"ש מה"ת מה"ט ול"ס רי' חשוב' ר"ל אכיל' בכזית משמע אבל לר"ל ס"ל להמל"מ אליב' דרא"ם דל"ל האי סבר' דבזה פליגי וס"ל דאכיל' גופי' וכן ועניתם משמע שיעור' והללמ"מ לא בא רק לפרש לנו המשמעות אבל לא מפקע ממשמעות' כלל וא"כ הכל לשיטתי' אנן דקיימ"ל כר"י ובין אכיל' ובן ענוי משמע כ"ש ורק הלמ"מ אפקע ממשמעות והיינו לעונש ומלקו' ולקרבן אבל לענין אסור' אדוכתי קאי וממילא משמע בכ"ש וכ"ז ביוה"כ אבל בשאר אסורי' כיון דמסקינן דרק מכל חלב מביא ללמוד היכ' דלא. נימ' דהללמ"מ מפקיע מכל וכל ע"כ לא משמע רק מטעם רבוי וגם לא שייך בי' אסור עשה ולא ל"ת אבל ועניתם דנשאר עכ"פ העשה זה לענ"ד דעתו בפשיטות' דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן ע

בעה"י יום ד' עת"ר לפ"ק פה מאד יצ"ו. לכבוד הבחור החרוץ כ"ה בן ציון שאפיר נ"י בעיר אנגוואר יע"א. בדבר מ"ש בב' ישראלי' דרין בחצר א' עם שכונת מומר לחלל שבת בפרהסי' דהוה דינ' לענין טלטול בחצר דצריך לשכור ממנו רשות' כמו מנכרי כמ"ש בשו"ע סי' שפ"ה דלא מהני עירוב ופתח פיתח' להתיר' דזה הוא דירעקטאר בשפארקאססא באוכגוואר ודרכו לבא רק ביום א' והולך משם ביום ב' והא בזה העלה בטו"ז סי' שע"א דאם ברור שאינ' בא בשבת דינ' כישראל דאפי' בא לבית', ע"י איזה סיבה הוה כנמלך ואינ' אוסר וה"נ כן הוא דוודאי מסיח דעתו מלבו דיש לו מלאכת' בשק"א הנ"ל, והנה האחרונים פקפקו הרבה בדברי טו"ז כמ"ש בפרמ"ג ונתיב חיים ותו"ש וכן בס' חיי אדם כלל ע"ה פסק להחמיר שלא כדברי טו"ז הנ"ל וקשה להורות הלכה למעשה נגד רוב המחברים האחרונים וע"כ דעתי לתמציא להם מקום התיר' דהא מקדם הי' נותן מקום לשכור רשות ורק עתה ע"י איזה דברי ריבות שביניהם מונע מהם דבר השכירות וא"כ אפשר אים אח' שאינ' מבני החצר שאילו עליו שנאה אפשר לבקש רשות לשאול לו רשותי' למען הניח איזה חפץ ברשות' דאז מחשב כשכיר' ולקיט' וא"כ אפשר ששוב ב'ישראלי' הנ"ל ישכרו רשות' מאיש הנ"ל והא בסי' שפ"ב קיימ"ל מנכרי שוכר אפי' משכיר' ולקיט' אפי' אם הנכרי אח שאינו דר בחצר וכיון שמומר זה דינ' כנכרי א"כ לכל דברים דינ' כן ואם כי לענין דירת ישראל יחיד דבנכרי אי"צ לשכור דעת האהע"ו הביא' בהג"ה רע"א דבישראל מומר אין להתיר בכה"ג דכל עצמ' טעמי' משום דעכו"ם חשוד על שפיכ"ד לא שכיח שידור ישראל ביחידות עמו משא"כ במומר דאעפ"י שחטא ישראל הוא ול"ח לשפי"ד והנה בת' תשורת ש"י השיג עליהם דמדברי רבינו ירוחם שהביא' משמע דכל דינ' כעכו"ם ועיי' בראש פ' הדר ובק"נ שם. וא"כ הה"ד לענין דין זה כמ"כ דינ' הכי וכמ"ש בש"ע סי' שפ"ב עצה זו גבי עכו"ם ה"נ כן הוא וכ"כ בס' חיי"א כלל ע"ה גבי עכו"ם דגם א' שלא מבני החצר יכול לעשות כן אלא שאז צריכים ב' ישראלי' לערב כמו בשכירות ממנו וא"כ יעשה הכי שיניח איזה חפץ ברשות' ובזה יכוון לקנות לשאלת המקום וכמ"ש בח"מ סי' קצ"ב דחזקת קרקע קונה ע"י שמוש והיינו קנין חזקה ולענין זה וודאי דינ' כישראל לקנות בחזקה ואח"כ יכול לטול החפץ דהא דינ' בסי' שפ"ב דאעפ"י שאינ' מונח שם בשבת נמי מהני עיי"ש. ב) וראיתי קושיתו מ"ש בגמ' מ' יומא ד' ז' דפריך למ"ד טומאה הותרה בצבור מנטמא העומר אי איכ' אחר' מביא ואם לאו אומרי' לו שתוק וכן פריך מנטמא הדם הציץ מרצה וא' הותר' ל"ל רצוי ציץ וה"ק דמה פריך דהא לא הותר' בצבור רק טומא' מת ולא טומאת שרץ ודילמא נטמא

בשרץ דיותר שכיח מט"מ. ויפה הקשה. אלא זה הכל לשיטת הרמב"ם בפ"ד מה' ביאת מקדש אבל כבר הק' עליו עיין בלח"מ פי"ז מה' ק"פ ובצל"ח פסחים ד' כ"ב וד' ס"ט דשם מוכח בהדי' דטומא' שרץ הותר' בצבור וכן מוכח במ' זבחים ד' כ"ג עיי"ש והצל"ח תי' דפלוגת' היא דלרשב"ל דיליף מקרא דושלחו מן המחנה כל וגו' וכל טמא לנפש דיש זמן דזבים ומצורעים משלחי' ואין ט"מ משתלחי', וזה פסח הבא בטומא' והא מכל טמא ילפי' טמא שרץ א"כ ילפינן טמא שרץ א"כ מוכח כמ"כ דאינ' משתלח ורק אביי' דס"ל דילפי' מקרא דאיש איש י"ל כשי' הרמב"ם וא"כ י"ל דהגמ' מ' יומא פריך לר"ל, ועוד נלע"ד דהא לענין אכילת פסח גם הרמב"ם ס"ל דטמא שרץ מותר ג"כ כמ"ש בה' ק"פ דרק לענין ליכנס לעזרה לא הותר טמא שרץ והא במ' זבחים ד' כ"ג מסיק בגמ' דציץ אינ' מרצה רק טומא' שהותרה בצבור והא עכ"פ גם טמא שרץ הותר בצבור לענין אכילת פסח ואפשר דהיינו דקאמר בגמ' שם שם טומא' שהותרה דהיינו לענין אכילה ועי' בחסד לאברהם בחי' על הרמב"ם מה' ק"פ' ואין הפנאי אתי להאריך. והנני דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן עא

ב"ה אול"י ב' פ' בא תרס"ב לפ"ק מאד יצ"ו. החו"ש לידידי הרב' החריף ובקי בנש"ק מו"ה אלימלך פריעדלאנדער נ"י. ריש דבריו הקשה בעירובין ל"א דאמרינן דמערבין לדבר מצוה ופירש"י ללכת לבית המשתה בבהק"ב משום מללה"נ והקשה מע"כ דהרי בכאן ק' והא איכא הנאת פרוטה דר"י ול"ש תירוץ התוס' שבועות מ"ד דלכן ל"ה איסור לתקוע בשופר של אסה"נ משום פרוטה דר"י דיכול לתקוע ולטבול בצנע' במקום שלא יבא עני וכאן ליכא לתרץ כן דהרי משתה עושין בקיבוץ הרבה אנשים ויש בזה פירסום וא"כ למה לא יהי' אסור משום הנאת פרוטה דר"י, ונלענ"ד דהתוס' לשיטתייהו בסוכה כ"ה דלא אמרינן עוסק במצוה פטור מן המצוה דוקא בא"א לעשות שניהם כא' אבל בלא"ה חייב דאל"כ וכי מי שנתעטף כל היום בטלית ותפילין יהי' פטור משום פרוטה לעני ושאר מצוה אלא ודאי דווקא במקום שיתבטל מן המצוה זו שעוסק בה אז פטור וכן ס"ל רוב הפוסקים וכן קיי"ן בש"ע או"ח סי' ל"ח וא"כ שם בשופר בשעה שתוקע אם יתן פרוטה לעני ודאי מתבטל באות' שעה מן המצוה משא"כ בהולך לדרך להניח עירוב פשיט' דאינו מתבטל דרך הלוכ' ליתן פרוטה לעני וק"ל, ועוד יש לחלק דהא טעם וסברת התוס' דמשום ייתר פרוטה הוי ג"כ הנאת הגוף וס"ל דבהנאת הגוף לא אמרינן מצות ללה"נ דלא כסברת הרשב"א, והנה בשעה"מ פ"ח מה' לולב תי' מה שהקש' על שיטה זו מהך דעירובין דהתם עיק' דבר מצוה ללכת למשתה נשואין והא הוי ג"כ הנאת

הגוף, ותי' כיון דאין הנאה זו מאסור הנאה עצמ' כמו מדיר את אשתו וטבילה בימות החמה במודר הנאה ממעיין אלא לאח"כ בא הנאה מדבר אחר אינו אלא גרמא בעלמא וא"כ ה"נ לענין פרוטה לעני בשעה שיעסוק במצוה יפטור משום שאינו נהנה מאיסור הנאה עצמה ואי דמקודם הא יכול לילך בצנע' במקום שלא יתרמי עני ועיי"ש. ב') וע"ד שהקשה מע"כ ע"ד הג"ה מל"מ פ"ה מה' אישות דלא אמרינין מצללה"נ רק בדיעבד שיצא ידי מצוה אבל לא לכתחילה והקשה ממעילה י"ג דאית' שם ר"א ב"צ אומר נוהגין הי' הזקנים שהי' נהנין בערבה ופי' תוס' משום מללה"נ ומבואר דלכתחילה הי' נוהגין להנות מהערבה משום מללה"נ, ועוד הקשה מחולין פ"ט דמכסין בעפר עהנ"ד לכתחילה משום מללה"נ, ימחול לעיין בס' כנסת הגדולה יו"ד סי' כ"ח שהביא שיטות הקדמוני' דס"ל הכי ונתנו טעם להרמב"ם דמכסין בעפר עהנ"ד דמחוסר תלישה וזה לר"ז והא לרבא בכל עפר מכסין דמללה"נ ותי' לו דס"ל דטעם לר"ז דמשום דמללה"נ אינו אלא בדיעבד לא לכתחלה כמ"ר בשופר של עולה ושל שלמים לא יתקע ואם תקע יצא והוא ז"ל האריך לחלוק עלי' דהא רבא קאי אהך דינא דמכסין לכתחלה משום טעמא דמללה"נ, ועוד ראיי' ממודר הנאה משופר דמותר לתקוע לו ת"ש מצוה ועוד מודר הנאה ממעיין וכיו"ב, ועיי"ש מ"ש על שופר של עולה עפי' תוס' שם דף פ"ט, ובשעה"מ פ"ח מה' לולב תי' עפי' דברי הכל בו דשופר של עולה אייר' שהוא עצמו תוקע והיא אסור משום שנהנה ומתגא' בקול תקיעתו ואיכא הנאת הגוף משא"כ במודר הנאה אחר תוקע לו עיי"ש, ולענ"ד אפשר דחומרא דקדשים שאני כמ"ד בכמה דוכתי כמובן והדברים פשוטים לענ"ד. ג') הקשה מע"כ לסברת השעה"מ ושאגת ארי' סי' צ"ח בטעמא דאי מצות לה"נ לא יצא משום מצהב"ע והקש' לפמש"כ תוס' סוכה דף ל' דלהכי ל"א בלולב של ע"ז ועהנ"ד דאסור משום מצהב"ע דאין המצוה בא ע"י עבירה שעבר וק' מש"ס חולין פ"ט דמבואר שם דלר"ז דל"ל הא דרבא דס"ל מללה"נ אסור לכסות בעפר עהנ"ד מטעם דמצות ליהנות ניתנו והרי הכא ל"ש מצהב"ע כמש"כ התוס', ולפענ"ד אינו דומה למש"כ התוס' דשם מיירו התוס' למסקנא ולהלכתא דקיי"ל מצות ללה"נ ולית בי' שום עבירה מה שנוטל הלולב למצות נטילה דהא ללה"נ ועכ"ח המצוה הבב"ע דהיינו עבירה שנעשה בלולב זה שנעבד ע"י עכו"ם בזה שפיר אמרו בתוס' וכי ע"י שעבד' בע"ז לא יצא וכי מצוה זו בא ע"י עבירה שעבד העכו"ם אבל אי מצות להנות נתנו היינו בשעה שנוטל הלולב לשם מצוה זהו גופא עבירה שנהנה במצות נטילה זו שאין לך מצוה הבב"ע יותר מזו עצמה שהמצוה היא עבירה ועבירה מצוה כמ"ש בט"א שם בסוגי' דמללה"נ במצהבב"ע זו לכ"ע ס"ל דלא יצא עיי"ש ועיי' בהרשב"א בשם הרמב"ן פ' מצות חליצה גבי סנדל של

ע"ז האי טעמא גופא וכיו"ב בתוס' במצה של טבל שהקשה בתוס' שם וזהו דומי' כמש"כ האחרונים והדברים מתוקים. ד') ומה שהקשה מע"כ על המחנה אפרים ה' יבום דל"א סמוך מיעוט לחזקה אלא גבי אשה שהלכה צרתה ריקנית דהרוב והחזקה הם בגוף א' וסותרין זא"ז משא"כ בפרה אדומה רוב מצוין אצל שחיטה מומחי' הן דהוי בב' גופין והחזקה דטומאה אינ' מתנגדות לרוב דרוב בהמות אינן טרפות והק' מש"ס חולין פ"ו דמקשה שם מאי ארי' רוב אפי' מיעוט נמי סמוך מיעוט לחזקה והרי התם ג"כ חזקת טומאה דבהמה אין מתנגדות לרוב מעשיהן מתוקנין והוי בב' גופין, והנה אין הס' מ"א תח"י לעיין בו, ונלענ"ד דגם בזה הוי ב' גופין דהא לא הוי אמרינן רוב שחיטות של חש"ו מתוקנין אלא רוב מעשיהן מתוקנין כלומר מה שעושין איזה פעולה בעלמא הוא מתוקן ע"כ אמרינן דגם מעשה זו שעשאו בבהמה זו הוא בכלל מעשיהם וא"כ אי הוי אמרינן מיעוט מעשיהן מקולקלין הי' הרוב מעשיהן מתוקנין וא"כ מעשה זו שעשאו בבהמה ודאי מתוקן והמיעוט הוא מקלקול והוי כלא נשחט כלל רק כהרגה וכדומה משא"כ בהמה שנטרפה ע"י חזקת טמא אין שייכות לבהמה כלל וכן לענין רוב מא"ש מ"ה דאין הרוב על הבהמה רק אצל האדם ואינו סותר חזקת טומאה דבהמה משא"כ הכא הוי הרוב דמעשיהן מתוקנין בבהמה וסותר שפיר החזקות טומאה והרוב והחזקה דגוף א' דהיינו בבהמה כנ"ל ודו"ק. ה) מש"כ מע"כ גרגר נכון ע"ד פלפלא חריפתא בסוגי' דקבוע ועיקר היסוד היא עפ"י מ"ש בשם הגאון מהר"ם בנעטה זצ"ל, גם אני שמעתי סברא זו והוא נכון ומצאתי בשלו' ירושלים מ' שקלי' סברא הנ"ל דל"א קבוע אלא בודאי אבל אם הקבוע ג"כ רק משום רוב אינ' כמע"מ דקבוע גופ' חדוש כמ"ש הר"ן, אמנם שפיר הקשה ע"ז ממש"כ הש"ך יו"ד סי' ק"י סקט"ו במ"ש קבוע כמעמ"ד בין לקולא בין לחומרא לקולא היינו כגון ט' חניות מוכרות בשר נבילה וא' מוכרות בשר שחוטה כשירה והא ודאי אינו כשירה רק מטעם רוב דדילמא טריפה היתה ובמקום נקב קשחיט ועכ"ח ס"ל דגם מטעם רוב מקרי קבוע כמעמ"ד ושפיר העיר בזה, דברי ידידו. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן עב

בהי"ת אול"י ד' פ' פנחס תרעא"ל מאד יצ"ו. לכבוד הבחו' החתן תמים חו"ש טובא מו"ה חיים יושיע נ"י. קופפערשמיעד מבאטור עתה באתי ע"ד תשוב' השיב משה סי' י"ד בעובד' שלא נראה הירח מפני כסוי העבי' עד שתסר יום והי' צער גדול מפני מניעת קבלת שכינה ועד"ז הבי' דברי שיכה"ג שהביא בשם תלמידי מהר"ף ומאירי בשיטת סנהדרי' דגם י"ו בכלל, ועיי' בת' מרן חת"ס או"ח סי' ק"ב כיו"ב בעובד' כזו והביא סמוכי' לדברי

הרבני' הג' ז"ל בשיכה"ג הנ"ל לסמוך עליהם בשעת הדחק, ובת' השיב משה מאשר שהקש' אליו לסמוך גם לענין ס' ברכו' בשעת הדחק לזה הביא הגמר' מס' ברכות ד' ח' ע"ב בדברי רשב"י משום ר"ע דפעמים קורי ק"ש וכו' א' קודם נץ החמה אם כי עלה עמוד השחר, ושם דף ט' עובד' דריב"ל פסק כדי הוא רשב"י לסמוך עליו בשעה"ד ולקרות ק"ש גם עם ברכותיה לבד ברכת השכיבנו ל"י וכן פסקו כל הפוסקים אלמ' דקורא גם עם הברכות דבזה ג"כ יש לסמוך בשעה"ד ועד"ז הרבית להקשות דשם אין הטעם מפני הקבועו' והצער ושעה"ד רק כך דינ' הוא בק"ש כמו ב"ס קק"ש דקיימ"ל דקורא עם הברכות אי משום טעמי' דהוה ס' דאורייתא או משום דכך תקנו כמ"ש הפוסקי' ראשונים ואחרונים ועוד דהא תנן במתניתן הקורא מכאן ואילך היינו לאח"ז ק"ש לא הפסיד כאדם הקורא בתור' ומסקינן בגמר' דלא הפסיד הברכו' וכן קיימ"ל כמ"ש בש"ע סי' נ"ח סעיף ו'. והנה אם כי הקושיו' חזקות לחלק בין ברכות ק"ש לנדון זה עכ"ז נלענ"ד דברי הגאון להעמיד' על בריו' ודאי לא נעלם ממנו כ"ד הנ"ל אלא שדבריו מיוסדי' עפ"י דברי תלמידי ר"י בריש מ' ברכות ממ"ש בדברי חכמים דס"ל דרק עד חצות יכול לקרות וטעמייהו משום סייג וגדר והקש' ר"י דודאי גם ר"ג מודה דלכתחילה צריך לקרות מיד בצאת הכוכבים כמ"ש שלא יאמר אדם אוכל קמע' ואשת' קמע' עיי"ש אלא ודאי דעל דיעבד פליגי, וא"כ קשי' דהא ק"ש חיובא דאורייתא והיאך נאמר דמשום סייג וגדר יתבטל ממצות' של תורה ותי' בחד תירוצא דודאי ק"ש גם לחכמים יקרא גם אח' חצות ורק הברכות לא יקרא דהם מדרבנן ובידם למנוע מהם ושוב הקשו ע"כ דהא קיימ"ל הקורא מכאן ואילך לא הפסיד הברכות ותי' דשאני ק"ש דלילה דזמן שינה הוא וקל הדבר להתבטל עי"כ מק"ש ע"כ גדרו גדר שלא יקרא הברכות אלמ' דשאני ברכות ק"ש דלילה מבטל יום ומעתה הכי דייק' דבריו כיון דרק בשעה"ד סמכינן אדרשב"י ובל"ז היינו מחמירי' שלא לברך וכיון שכן היאך סמכינן על זה דילמא גדרו בזה שלא לומר ולקרות הברכות עכ"פ א"כ ש"מ דהיכ' דהוה שעה"ד סמכינן אפי' לענין ברכות וטעמי' משום קביעות שלו והצער. ומ"ש דלפימ"ש הרא"ש דגם ר"ג מודה דבשעת הדחק יוצא מ"מ כ"ז לא נשמע רק מדברי ר"ש משום ר"ע ומשמע דשאר תנאי' לא הודו בזה דאל"כ מה שייך כאן לישנא כדי ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק מה זו סמיכ' כיון דלכ"ע כן הוא ובעלמ' אמרינן האי לישנא רק אם רבי' פליגי על יחיד עיי' ריש מ' נדה ועיי' במס' גיטין בסוגי' דשמא יחפ' ועיי' בט"ז בסי' רצ"ז לענין היתר חדש כמובן וגם לתי' ב' של ר"י יש מקום לדברי הגאון ת' השיב משה ושם סבר' ר"י דלאח"ז פטרו חכמים גם מק"ש אם כי דמה"ת מ"מ משום סייג וגדר בידים לעקור בשב וא"ת כמו תק"ש ונטילת לולב ביו"ט

שחל בשבת וגם פשיטא דלא יצא לידי מצות ק"ש ומעתה אם לאח' עמוד השחר נפטר משום סייג וגדר ודאי לא שייכי' לקרות בברכות דודאי מי שתוקע או נוטל לולב בשבת ומברך עליה' ברך ברכ' לבטלה וא"כ היאך סמכינן בשעת הדחק לקרות בברכות וכ"ז בלילה דישנו משום גדר וסייג אבל ביום לא מצינו גדר זה רק עד זמנו כנלענ"ד. וראיתי מ"ש להקל בזה משום ברכה דל"ת מדרבנן והבאת כמה ראיות לזה ולענ"ד אין להקל נגד הש"ע שפסק בפשיטות כדעת הרמב"ם והמג"א מחמיר אפי' בספק דאוריית' עיין בה' מגילה וראיי' מכוי דמכסי' דמו בל"ב ובסי' ח' קיימ"ל דציצית צריכים בדוקה קודם עטיפה משום חומר ברכה לבטלה לא סמכינן אחזק' כמ"ש בט"ז שם סק"ח ובלחם חמודות על ה' ציצית דעתו דגם בס"ס אין לברך דמ"מ ספק ברכה הוה וכבר הארכתי בחדושי בס"ד בענין זה ואכ"מ, והנני דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן עג

ב"ה. לכבוד האברך החו"ב מו"ה עקיבא גלאזנער נ"י מקלויזענבורג יצ"ו. עתה באתי עד"ת במה שחדש כ"מ בדברי הרמב"ם פ"א מה' חו"מ שפ' בתערובות חמץ שיש בו כזית בכא"פ חייב מלקות והקש' ה"ה מ"ש משאר אסורי' ולמה לא יתחייב כרת כשאר שיעור אכיל' אסורי' וכמ"ש הרמב"ן ג"כ ודעת כ"מ דשאני חמץ משאר אסורי' דכאן העצם שוה עם עיסת מצה רק שהקפידה תורה שלא יהי' מחומץ וכיון דע"י תערובות נחלש טעם חוניצו הוה כמו נוקשה דאינו חייב כשאר חמץ משום דאין חמיצו נגמר ואלו הי' בידינו להרחיק החמץ לגמרי לא הי' בו אסור משא"כ בשאר אסורין כמו חלב וכיו"ב דעצם שלו בעצמ' הוא האסור כתו"ד. והנה אם כי מילי דסבר' נינהו בכ"ז לענ"ד אינו מתקיים דלפ"ד א"כ כותח הבבלי וכיו"ב דוק' קתני דאינו רק בלאו אבל בתערובות יבש ביבש ובשאיני מינו דליכא חולשת טעמו הי' חייב כרת ולא משמע כן מפשיטות סוגי' הגמר' וכן משמע מדברי מג"א ריש סימן תמ"ד ושאר דוכתי דכל שאינו מינו בכאכ"פ שווה כל האנפין וגם הי' לן לבאר הרמב"ם דיני' היאך, וקצת ראיי' לדבריו מאסור נותר דג"כ עצם שלו שוה לבשר היתר אלא שיש לו עבור צורה ועיי' בתוס' סוף מס' ע"ז דמשמע דזהו שהקפידה תורה וכי נימא דאם בשלו עה שאר דברי' עד כי שיטעמו הבשר נותר יהי' פטור מכרת אפי' יש בו כזבכאכ"פ וכי נימא שתי לחם בעצרת דמצוותן בחמץ או י' דתודה דחמץ וכי נימא אם אכלו הכהנים בבשול תערובות דלא יצאו מפני שנחלש טעם החמץ ועיי' במנחות דף כ"א דמצוה לאכול בתערובות חולין שיאכל' על השובע אם הקדשים מועטים כמ"ש רשיז"ל שם ובתוס' דתבלין של חולין ודאי מותר להביא לעזרה משום למשח' לגדולה ועיי' בתוס' יומא דף מ"ז ע"ב, ועוד מגופ' דאסור חמץ מוכח כמ"ש

דהא דרשינן בחולין דף ק"כ נפש לרבות השותה דהיינו המחה החמץ וכ"פ הרמב"ם וידוע כי למחו' החמץ עד שיהי' משקה א"א עד שינטל טעם החמץ וידוע דעת האחרונים רוב' ס"ל דגבי חמץ משום דכתיב נפש לרבות השותה ע"כ היין שרוף והשפריטען חמץ גמור וישנם לדעתם לחייב כרת בשיעור' ועיין בבאר יעקב ועינינו רואות כי היין שרוף אין בו כלל טעם חמץ שנחמץ כידוע ולפי דעתי כבר נטל ממנו החמץ לגמרי ומ"מ אסור דאוריית' ודאי הוה ולדעת כ"מ יהי' גרע מנוקשה, ומ"ש מהירושלמי עיין בס' יד דוד פי' נכון ואכמ"ל ובדברי הרמב"ם העיקר כמ"ש המפרשי' דבכל אסורי' ס"ל הכי דבתערובות אפי' כזית בכא"פ אינו רק למלקות כמ"ש בריש פ' ט"ו מה' מ"א דשם איירי בחלב הכליות ואינו רק במלקות וזהו אמת ונכון ולמה לן לחדש חלוקי' בין אסור חמץ לשאר אסורי' בענין זה. דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"ס מאד:

סימן עד

להרה"ג המפואר מהו' יודא קרויס נ"י אבדק"ק יאנקאוואץ יצ"ו בעהמ"ח מנ"ח ושאר ס"י (כעת אבדק"ק לאקענבאך) במ"ש לתרץ דברי מהרמשי"ק או"ח סי' ק"ע שבא לתרץ דברי בה"ז התמוהים במס' תמורה דף ד' על קושי' התוס' לרבא דס"ל כל קושי' התוס' לרבא דס"ל כל מילתא דא"ר ל"ת אעל"מ א"כ השוחט הפסח על החמץ יפסול, ופי' הבה"ז דלאביי מקשי' התוס' ודברי אינם מובנים עיי' בנוי"ב מהדו"ת יו"ד סי' ט', ותי' המהרמשי"ק דהא לא מוכח לא ממשנה ולא מברייתא בש"ס דידן דכשר, אלא עכ"ח משום דאליב' דאביי עכ"ח כשר גם לרבא כשר דאל"כ בסוף הסוגי' דמהדר בגמר' למצא איכא בינייהו ול"ק השוחט את הפסח א"ב דלרבא פסול ולאביי כשר: וקשי' לי במ"ד הגאון ז"ל דאינו מבואר דהא מבואר במשנה לר"ש דס"ל דשוחט הפסח עה"ח בע"פ לשמו חייב ושלא לשמו פטור ובמועד להיפך ופירשיז"ל וכן בברטנור' ותויו"ט דטעמי' משום דר"ש לשיטתי' בע"פ לשמו דהוה שחיטה ראוי' חייב ושל"ל דהוה שחיטה שא"ר פטור כמו דס"ל גם ש"ח ואו"ב וכסוי דם וכן במועד להיפך וא"כ עכ"ח השוחט הפסח עה"ח כשר דאל"כ אכתי שחיטה שא"ר היא משום הך שחיטה עה"ח גופא דהא בחולי' ד' פ"ה מקשי' לר"ש משחוטי חוץ דנילף מניה דשחיטה שארש"ש ועיי' ד' פ' ע"ב פירשיז"ל וא"כ הא מבואר במתניתן דכשר והא ת"ק נמי לא פליג בזה אלא דס"ל ששארש"ש וכיון שרש"י פי' כן אליבא דר"ש מנ"ל דתוס' פליג בטעמי' דר"ש עד דיוקשה להם מנ"ל באמת דכשר, ומ"ש כ"ת מדברי ריב"א שבתוס' משום דלא שנה עלי' הכתוב לעכב ע"כ כשר משמע דלא ס"ל כפירשיז"ל, זה אינו דודאי דברי רש"י דבר ברור מללו דליכא לפרושי דברי ר"ש באופן אחר רק התוס' קשי' להו מ"מ קשה מנ"ל מן התורה מאיזה קרא למדנו

דכשר וע"ז תי' כיון דלא שינה עליו לעכב ממילא כשר, ועיי' בצל"ח אשר כמ"כ כוונתו כמובן עיי"ש. והנה חתני הרב הגאון אב"ד ק"ק גאלאנטא נ"י השיב לי דבר נכון ליישב דבריו הקדושים והוא כי התוס' לשיטתן חולין ד' פ' ע"ב ס"ל דגם לר"ש אם כי דס"ל שחיטה שא"ר לש"ש וכל שחיט' או"ב בקדשים ששא"ר דה' השני מחוסר זמן מ"מ כיון דאסרה התורה עכ"ח גזה"כ הוא כמו שחוטי חוץ לר"ש אי ליכא אסור אח' בהדי' וא"כ שוחט הפסח על החמץ הכי אמרה תורה לא תשחט עכ"ח חייב' רחמנא בזה גופ' כמו ש"ח ואו"ב אבל שלא לשמו דאיכ' פסול אחר חוץ משחיטה עה"ח בזה לא אמרה תורה, וא"כ לס' התוס' אינו מבואר בדברי ר"ש דכשר וזה דבר הגון, אלא דשוב ראיתי בדברי תוס' חולין דף פ"ה שהקשו לפירשיז"ל הכי שפי' שלא לשמו פטור משום ששאיר לר"ש אמאי נילף קדשים מקדשים דהיינו מש"ח דשמה שחיטה והניחו בתימא, ומ"מ ס"ל לתוס' בטעמי' דר"ש משום אסור והיתר דשחיט הוכמ"ש מתוס' יומא דף כ"ט עיי"ש, ועי' מס' חולין דף ל' ג"כ מוכח הכי עיי"ש, ואשר אני אחז' ליישב דברי' מטעמי' ונמוקי' במ"ש דאביי דקאמר מהני עכ"ח לא אמר על שוחט את הפסח עה"ח דמהני דאי לא"ה למה לקי דהא אם הזבח פסול כש"כ דלק' שגרם פסול וה"נ לרבא לא שייך תירוצא דלא מהני וחייב משום דעבר אמימר' דרחמנא הא אדרב' אי לא מהני והזבח פסול א"כ לר"ש דס"ל ששא"ר לש"ש עי"כ יפטור ועכ"ח כשר כמו לאביי דאל"כ קשי' לדידי' כמו דקשי' עלי' אביי מכל לאוין שבתורה ועכ"ח דכשר כמו לאביי וז"ש מדאביי מקשי' התוס' אלא דלאביי גופ' מה קשי' להו דאי מהני אדרבה יהי' כשר וע"ז תי' דלאביי אליבא דידן דלא ס"ל כר"ש אלא ששא"ר ש"ש א"כ אפי' פסול מ"מ חייב ומרבא לא קשי' את"ק דילמא באמת פסול ואי מדר"ש נשמע לת"ק דרבה לא פליג' זה אינ' דהא אליבא דר"ש ל"ש סברת רבא כלל דאי ל"מ אדרבה פטור כנ"ל, כנלענ"ד, דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"ס:

סימן עה

את חג המצות יחוג בדצות כבוד הרבני החרוץ המופלג מו"ה עקיבא בלוי נ"י הגיעני יקרתו אשר בו נתיעץ עמי כדת של תורה איך לנהוג בשנה הזאת שחל ע"פ בשב' וכבר סדר לנו הגאון במהרמשי"ק דרך נלך בה והרב הגאון דק"ק באניהאד השיב למכור בעש"ק אך ורק המכיר' יחול ביום ש"ק וידוע כי בת' רע"א סי' קכ"ט אוסר בראיות נכונו' מהירושלמי מסכת' יומא וכן מילא אחרי' נכדו הגאון בכ"ס סי' מ"ו לאסור ומהר"ם שיק בסי' ר"ה החזיק בדבריהם לאסור גם במכירת חמץ בהאי גוונ' ובת' שואל ומשיב ח"ו סי' כ' אמר שאין ידוע שום אסור במכיר' שנעשה הקנין בחול רק זמן חלות הקנין ביום ש"ק

וחידש בעיני שלא הביא עכ"פ תש' רע"א הנ"ל שהוכיח מהירושלמי בפירוש לאסור ודאי אי הוה ראה דברי הגאון הי' מהפך בדברי' להלכה. והנה הגאון הנ"ל נ"י מביא דעתו לחלוק על מהרמשי"ק דמכירת חמץ ל"צ רק סלוק כמ"ש בחת"ס יו"ד סי' ש"י וסלוקי רשות מותר בשבת כמ"ש במס' ערובין דף ע"א לב"ה דמבטלי' רשות בשב' והנה דברי אינו מתקבלי' לענ"ד מכמה טעמי' חדא כי מרן חת"ס מיד כתב שם דבמכירת חמץ לא יסמוך אדם על תירוצו להקל וכבר הקשה עליו במהרמשי"ק סי' רל"ב עיי"ש, ועוד וכי בחמץ מהני סלוק זה לא נאמר בדברי מרן חת"ס ורק הפקר מהני כמש"כ בסי' תמ"ה באו"ח וכן שנה לנו בחת"ס או"ח סי' קי"ג ומצד הפקר מהני אפיל' בקנין אגב שנוהגי' ע"י שטר שכירת הקרקע והוא קנין דרבנן מ"מ הפקר ב"ד הפקר והא אין מפקיר' בשבת כמ"ש בפר"ח סי' תמ"ד ומה זה שייכו' לבטול רשות שאינו רק סלוק כח מרשותו דהיינו דריסו' רגלו וקנין פירות שלו שיש לו בחצירו אבל בדבר שיש לו לאדם בקנין לא מהני סלוק כדמוכח בכמה דוכתא במס' כריתות ד' כ"ד ור"פ הכותב דף פ"ג והא ראיי' דהא קיי"ל דבביטול רשות לשב' סגי' בלא קנין כמ"ש בש"ע או"ח סי' שפ"א ובמכירת חמץ מהדרינן לכמה קנינים שהם מועילין קנין כסף ונשיכ' או אגב וחצר ואם יאמר דמהני סלוק עכ"פ כונו גלוי דעת לענין ביטל גם אנו נאמר וכי מבטלי מה הוה דהא פסקינן באו"ח דאפי' בטלו ולא ביערו בין בשוגג בין באונס אסור בהנא' לאחר הפסח ותמיה' רבה על הג' נ"י כי במג"א סי' תמ"ד ובמחה"ש שם וכן בתש' אחרונים מהדרים אחרי הקנינים היותר טובי' ומועילים מישראל לנכרי ומעתה נימ' בסלוק רשות מהני. חלילה לומר כן' ועוד נהו נמי דהפקר מהני הא פסקינן בסי' תמ"ה דלא מהני הפקר אלא במשליך החמץ להפקר ממש דהיינו ברחוב אבל בחצרו אפי' האיך דמצוי' עורבי' אם מוצא לאחר זמן אסורי' צריך לבערו מן העולם כן מסקנת מג"א וט"ז שם וא"כ דברי מרן חת"ס דהפקר מהני בחמץ היינו אם משכיר או מוכר החדר שהחמץ בתוכ' לגוי שכירות או מכירה ממש דאז אינ' ברשות' כמ"ש להדי' כ"פ בחת"ס סי' קי"ג ד"ה ועפי"ז וביותר בסי' קי"ד דאם נשאר ברשותו אם לא נאסר החמץ לאחר הפ' עובר ב"י וב"י מן התורה עיי"ש וכן בסי' קי"ט ד"ה אך אי' ומעתה ונוכח להדי' מש"ע תמ"ה ומדברי חת"ס עצמו דבהו דההפקר מהני מ"מ היינו אם הבית מושכר או נמכר לגוי אבל בל"ז אסור וא"כ כיון שעכ"פ החדר צריך לשכור או למכור בשבת זה וודאי אסור דלזה ליכא למימר דדי בסלוק והפקר דאז ליכ' קנין אגב כלל ובחת"ס לא קאמר רק נגד קנין אגב עצמו אם אין הגוי קונה בקנין זה כמ"ש בתומים אבל מ"מ צריך להשכיר או למכור החדר עכ"פ שלא יהי' ברשותו ושמור לו וזה ודאי אסור בשבת כמ"ש בש"ע סי' ש"פ אפי' לענין ערוב

דסבר המהר"מ דאין משכירי' מישראל רשות' ואיתא במג"א סק"ו דטעמא משום דאין משכירי' בשבת דדוקא מגוי להתיר טלטול דדיר' גוי אינו דיר' לענין אסור העובר מרשות לרשות אבל לא מישראל וא"כ כש"כ וק"ו דלא מהני סלוק, וכבר אמרתי דלא אדע ואבין כלל ענין סלוק בדבר שישנו לאדם בקנין סלוק לא שייך רק בדבר שלא בא עוד ברשותו אבל דבר שברשותו בקנינו לא שייך סלוק כדמוכח מכמה סוגי' הש"ס שהבאתי לעיל בס"ד וגם הפקר לא מהני כי אם לרחוב החוצה או בשכירות ומכירות החדר שהחמץ בתוכ' וזה וודאי אסור בשבת ועי"י בחו"י סי' תמ"ד תקון מי ששכח למכור ונזכר בי' השבת אבל אסור לכתחיל' לעשות כן וגם הוא בח"י בוחר ליתן במתנה עיי"ש. ועוד אני אומר כי לפי חקי המדינה לעת הזאת אשר אינ' רשאין למזוג המשקין רק בבית אשר נתן עליו הליצענץ למוכר ומעתה אם ימזוג ע"י נכרי הנמכר לו המשקה של חמץ על יד על יד במדה קטנה והא וודאי יש בו משום משתכר באיסור' הנאה כמ"ש באו"ח סי' ת"נ דאסור להשכיר ביתו לגוי להניח בו חמץ דנהנה מאה"נ דאפי' חמץ של גוי אסור' בהנאה והביא בת' הר הכרמל דהא דמוכרין חמץ לגוי אגב שכירות הבית לא מיקר' נהנה מאה"נ דהא אין משכיר' שישאר חמץ בתוך בית זה ויכול להוציא משם וכן עצמו אינ' משכיר רק לשעתא שיהי' בקנין אגב וכל זה בשאר מכירת חמץ דעלמא שאין הגוי הנמכר לו חמץ מוכרו יד על יד אבל בהני ווירטסהייזער וליצענצען שמוכרחי' למכור בבית זה דוקא האיך אפשר להציל מנהנה מאה"נ, ובחי' אדם אית' דאיז' ימים קודם הפסח מותר להשכיר אבל בע"פ אסור ועי"י בפר"ח שמחמיר יותר ועכ"פ טובה גדולה להני בעלי ליצעבצען למכור החמץ במשקי' יום או יומים קודם אסור' ובהאי שעתא שחל ער"פ בשב' יש קצת היתר אם מוכר בי' עש"ק שהוא לכל הפחות יום א' קודם זמן אסור' ובשאר ימות השנה עוד אין אתי מה לתקן, וגדול אחד כתב לי להתיר כי בהגר"א אית' שאינו אסור רק לאח"ז אסור' אבל מת' הר הכרמל וחי' אדם אין דעתם להתיר רק באיזה ימים קודם זמן אסור' ועיי' במהרמשי"ק סי' הנ"ל שרמז ג"כ על הנ"ל והנה ראיתי בת' שואל ומשיב סי' נ' הנ"ל ושחזר שם מהיתיר' לעשות הקנין מע"ש ויגמר ביום השבת משום אסור שבות הנכרי מוכר בשביל ישראל ואסר משום שבות דשב' עכ"פ ע"כ מסקנה' למכור כחלוט' עיי"ש והגאון אב"ד הנ"ל רוצה לומר ע"ז איזה תקון בווירטסהייזער כי לפ"ד שהקנין חל בשב' עד שעה זו איך ימכור הנכרי ועי"י בת' חת"ס או"ח סי' נ"ח מ"ש שרגיל לומר להמוכרי משקין בווירנוסהייזער למכור בע"ש מה שצריך למזוג ביו' שבת להנכרי המוזג ולקנות לאחר שבת עיי"ש. והנה הי' ברצוני לכתוב להרב הגאון הנ"ל מה דעתו בסתירות הנ"ל דברים אשר כתבתי אך ורק הזמן קצר להחזיר ולהשיב

וגם אמרתי בדעתי בוודאי העיר' על כל הנ"ל גדולי רבנים ובוודאי גם יש אתו דברים להעמיד הוראתו אך ורק לדעתי העני כעת עשיתי ללמוד בנ"י כאשר הייתי רגיל כדברי מהרמשי"ק סי' ר"ה הנ"ל ולדעתי אין לזוז מדבריו וכאן המנהג מאז שלא למכור שום דבר חמץ ביום עש"ק מזמן הביעור' רק כמו בערב פסח ממש של שאר ימות השנה וזה ודאי מנהג ותיקן דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן עו

שוכ"ט לכבוד הרב החריף ובקי טובא מוה"ר מרדכי בריסק נ"י דומ"ץ ק"ק מארנארעטען יצ"ו. בראשונה באתי עד"ת במ"ש נפשך היפה ע"ד סרסור בין חנות נכרי שקונה ומוכר לקוניהם בגערם והבעשטעלונג היא קודם פסח ובתוך הפסח בא יבא על בי"ד אם יש בזה משום משתכר באה"נ ומשום רוצה בקיומ', והנה כבר נשאלתי עד"ז אשתקד מאברך א' והשבתי בעיקר אסור דבר זה הלא מבואר ביו"ד סי' קל"ג סעי' ה' שאסור להיות מתורגמן בייי"נ בין הקונה למוכר ובש"ג מבואר אסור להיות סרסור בייי"נ משום משתכר באה"נ ומשום רוצה בקיומ' והוא מת' הרשב"א, אלא דשם הוא בזמן אסורו דייי"נ לעולם אסור משא"כ הכא דהוא קודם הפסח ולמה יגרע ממ"ש המג"א סי' ת"נ ס"ק ו' במשכיר בית לדור בו דלשום בו חמץ להדי' אסור ודוקא תוך הפסח או ער"פ אבל קודם לזה מותר וכן הסכים בח"י וא"כ ה"נ אם מקבל השכר קודם הפסח, ואלא מפני שאון דרכי להורות בלא ראיית עובדא כזו בספר חפשתי בספרים ומצאתי בשו"ת ש"י כי' רנ"א שנשאל כיו"ב והביא ג"כ דברי הש"ע סי' קל"ג הנ"ל ומחלק ג"כ בין קודם זמן אסורו דמותר והביא ראיי' לזה ממ' ע"ז ד' ס"ה דברי' דר"א קבל שכר בעד מ"ש לספן להעביר יי"נ בחנם ללוקחי' והיינו שצות לספן מעיקר' קודם שבא לידם וקבל' השכר הי' בעוד שהי' היין כשר אלמ' דמותר אלא דשם קבל השכר מקודם לחלוטין ולא הי' שום אחריות עליו ואם הי' היין נאבד ביד הלוקחי' ולא הי' מעביר' אותו מ"מ הי' השכר נחלט בידו אבל באם אינו מקבל שכרו מקודם או שאחריות עליו ואם נאבד או שלא בא ליד הקונה וכיו"ב אבד הסרסור שכרו אסור משום משתכר באה"נ ומשום רוצה בקיומ' ועיי"ש מ"ש בענין רוצה בקיומ' מרה"ג מרן חת"ס סי' קט"ז ונעלם ממנו דברי חת"ס סי' קי"ט עיי"ש, ועתה בידך לדון בנדון שלפניך האיך הוא מדת האגעכט הנ"ל. ועתה באתי ע"ד הפלפול מ"ש בשם ח"ז הגאון העצום זצ"ל ממ"ש ראיי' מדברי התוס' מ' ע"ז דף ס"ד דרוצה בקיומ' היינו דוקא בעשה מעשה וכדברי ת' שערי אפרים סי' ז', וככל הדברים מבואר' במהרמשי"ק סי' רכ"ה והגאון בבית שערים השיג עליו דבסי' ת"נ בהני יורת דמשכירי' לפסח שאסור מפני שרוצה בקיומן אם כי שלא עשה מעשה רק בקבלת שכר הי' מוכיח על המעשה

ומע"כ השיב דהא הטעם שם במג"א שרוצה בקיומו משום שלא יבקוע הכלי, והנה לא אדע מ"ש בזה דזה ודאי לא חשיב מעשה אלא שאני תמה על הגאונים הלא שם בת' ש"א הביא האי דסי' ת"נ וקאמר דשאני הכ' שאינ' עשה מעשה בידיים ואם משום קבלת שכר והא בעובד' דת' ש"א ג"כ מקבל שכר ומה חלוק בינהם ועכ"ח כמ"ש המהרמשי"ק הנ"ל דזה שמשכירו הוה מעשה וז"ש בת' ש"א דעשה מעשה בידיים אלא דתמיהה בעיני גם בת' מהרמשי"ק שלא הבא דברי חק יעקב סי' ת"נ סקט"ו שהביא דברי בנו של ש"א הנ"ל והשיג עליהם מדברי ש"ע יו"ד סי' קל"ג שמבואר בפירוש שאסור להיות יושב ומשמר חביות יי"נ אפי' בחינם משום שרוצה בקיומו והיא מדברי ת' הרשב"א והא עובד' דת' ש"א הי' ג"כ השאלה אם מותר להיות יושב ומשמר גבי מזיגת משקה חמוצה והוא לכאורה פלא, אלא ע"ד מהר"ם שיק יש לתרץ לפ"ד שחולק שם ע"ד הפר"ח דס"ל דרוצה בקיומו לאסור אינו רק בע"ז ויי"נ שמצוה לאבד משא"כ שאר אסוה"נ והוא הביא דברי הירושלמי פ"ג מ' ערלה דגם בגד שצבוע בערלה אסור לסמוך כרעי המטה ומחלק בהכי דבשאר אסורין כגון ערלה אינו אסור רק במעשה אבל בע"ז ויי"נ דמצוה לאדם בלא מעשה נמי אסור וא"כ קושי' הח"י מיי"נ בסי' קל"ג ל"ק עליו אבל הגאון בעל בית שערים דלא נחית לחלוק זה הא הוה ראיי' כנ"ל והנה לפענ"ד כל סמיכת הגאונים ע"ד תוס' הנ"ל דהייינו דס"ל כמ"ש רשיז"ל דכ"ע לא מחייב במקיים כלאי' רק ע"י מעשה דלאו שאין בו מעשה אין לוקי' אבל כבר הקשו האחרונים מדברי ירושלמי דר"ע מחייב אפי' בלא מעשה ובמעשה גם רבנן מודו ועיי' בלחם סתרים ובשעה"מ וה' כלאי' ובהגה רע"א ובת' מרן חת"ס יו"ד סי' רפ"ח דמסיק דעיקר לדינ' כמ"ש הרמב"ם וש"ע סי' רצ"ז דאסור במקיים אפי' בלא מעשה וחדוש בעיני ע"ד מהר"מ שיק דדעתו דהא דאוסר ביו"ד סי' רצ"ז הנ"ל במקיים כלאים היינו שניכרו מתוך מעשיו ולא הביא דברי מרן חת"ס שהי' שגור בפיו כ"ש ומעתה כיון דסוגי' לדינ' אינו בלא מעשה ולא כפירש"י ותוס' וא"כ לא אדע מה מועיל הראיי' מדברי תוס' הנ"ל והוכיח דבעי מעשה ברוצה בקיומו הא להלכה לא קיימ"ל כשיטת התוס' וא"כ אדרבה מוכח מהסוגי' דלא בעי מעשה ברוצה בקיומו ועיי' בחתס' ח' ו' בחידושיו מ' ע"ז פ' השוכר שפיר' דברי התוס' דבעי מחשבתו נכרת מתוך מעשיו היינו למסקנא דמוקי לי' דאייר' בחנם ומשום דר"י דאסור משום מתנת חנם מקרא דלא תחנם ומיני' נשמע לר"ע עיי"ש שתי' בזה קושי' השע"מ וחדוש בעיני כי הגאונים שפלפלו בדברי התוס' וכל הראייו' של ח"ז הגאון וצ"ל משום דקאי לס"ד דהוה בשכר ומרן חת"ס פי' אדרבה דקאי למסקנא ולא הביאו דבריו הק'. ואגב באתי בזה להעיר ע"ד מהר"ם שיק מ"ש מהירושלמי פ"ג דמ' ערלה דגם בשאר אסוה"נ שייך

בי' אסור ברוצה בקיומו והכי איתי' שם לאחר שהביא פלוגת' ר"א ור"י בחרס הדריינו דר"א אוסר ור"י מתיר לסמוך בי' כרעי' המטה כמו בש"ס דילן וז"ל ר' יונה בעי קיומו דר"י ההין בגד צבוע כערלה דתנינ' הכא מאי לסמוך בו המטה ואיקפ' לקבלי' א"ל אפי' למ"ד תמן מותר הכא אסור תמן אין אסורו ניכר ברם הכא אסורו ניכר, והנה מחלק בין חרס הדריינו שאין אסורו ניכר ובין בגד שצבוע בקליפ' ערלה דאסורו ניכר לכ"ע אסור וצריך להבין מה בין ניכר לשאינו ניכר לענין רוצה בקיומו, ע"כ נלענ"ד לפימ"ש התוס' מ' ב"ק ד' ק"א דבצובע הבגד לא תלי' בקפידא דכיון שהוא נוי לבגד ונהנה אסור והנה ילפינן מוערלתם ערלתו ערלי' אסור הנאה והדלק' וצביעה וכי צביעה שייך רק בבגד וכי בכלי הבית אין נוי בצביעה הלא אנו ראי' כן במנהג העולם כמעט רובן ככולם כלי בית צבועי' הם א"כ אם סמוך בבגד צבועי המטה כיון שהוא נוי ונהנה מטעם זה אסור ולא משום צביעות הבגד ללבוש אלא דלמטה ג"כ הוא נוי וא"כ אין זה בכלל רוצה בקיומו לבד אך ורק זה גופו הנאה כמו לבוש בבגד כמ"כ בכלי הבית וא"כ י"ל דלא הוה כ"כ ראיי' משם ואכ"מ להאריך. והנני דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן עז

בהי"ת פה מ' טעלעגד יצ"ו. שלום על ראש כבוד הרב הגאון המובהק המפורסים כקש"ת מו"ה דוד שיק שליט"א אבדק"ק טאקאי יצ"ו. אשאל מפ"ק מענה ע"ד הקשה אלי בענין אסור והיתר אשר מקדמת דנא בגלילות הללו בשנת ברכת ה' על פירות אילנות מתעסקים עם ד' במזונות פרנסתם לעשיית יין שרף מטשוועטשקען ויען כי הקונים מהדרים אחר יי"ש של פסח דוקא כי אז בטוח להם כי הוא נקי מסיג שאר משקים וגם שואלי' אחר כתב הכשר מהרב ונתתי אל לבי לראות במעשיהם בטיב הכשרת כלים הצריכי' להם כגון היורות וקנים השייך למלאכתם ותחילת חקרתי על אופן הכשרם ואם בהיורות הי' פ"א יי"ש של תבואה חמוצה וא"כ הדבר דברתי אליהם עפי' מכתב ובאזהרת פי כי צריך דוק' מתחילה לבשל בהם מים עם אפר מפני ריח הפטום כמבואר בפוסקים אחרונים ח' או"ח סי' תנ"א בט"ז סקכ"ז ואח"כ במים כי מים באפר לכתחילה אין להכשיר כמבואר במג"א סי' תנ"ב סק"י ועיי' בת' מרן חת"ס או"ח ואמרו כי מעולם לא עשו כן רק בהכשר הנהוג במים לבד ושאלתי באיזה זמן הי' היורות נצרכים ליי"ש של תבואה והשיבו כי בכל גליל הזה מעת אשר האפאראטען עלו בארץ לא עשו יי"ש על היורות הקטנים וזה כמו ערך חמש עשרה או עשרים שנה, והנה אמרתי יען כי בט"ז מבואר הטעם בשול האפר משום הסרת ריח הפטום וכאן יורה זה אשר מכמה שנים לא הי' בה יי"ש פשיטא כי כבר כלה ריח הפיטום גם ע"י בשול הפירות בתוך שנה

בשנה ומה לי אפר או שאר דבר הגורם לסלק הריח של יי"ש וכמו שסיים הט"ז גופ' דאם מבשלים בו אפר עד שנסתלק ריח הפיטום או כיוצא בו וכו' רק לזאת הקשה עליה כי נסתי וראיתי בעצמי אופן הכשרת היורות בבית א' וראיתי כי ביורות הגדולים אשר קניהם עשוים כאופן עגול עגול והולך הולך שקורין שלאנג או מה שקורין צילינדער המי הגעלה אינ' שופכי כלל בתוכם וגם לכובע שקורין הוט אינ' נוגעים רק המים מתבשלים ביורה ומהדאמפף מתהוה מים חדשים והם שופכים דרך הקנים כמו מצרצור קטן והדאמפף ג"כ מתחזק ובא דרך הקנים לחוץ והוא כמו יד סולדות ועתה במה יצאו בהכובע והקני' לתורת הכשר חדא כיון דאין המים השופכים דרך הקנים אינ' ממלאים כל פי חלל הקנה ועוד הא יד סולדות לבד לא מהני להכשיר רק בענין שלא יניחו מרתיח' כמבואר בפוסקים ובאו"ח בדיני הגעלה וחזרתי אני בעניי על צדדי היתר אף כי אין ספרים מצוים אצלי לעיין בפני' כראוי' בנידון ביאור כל השאלה מ"מ לכבוד הד"ג בענותנותו ירצנו להאיר עיני אם שגיתי. וראיתי לאחוז בהיתר של הגאון ח"צ בתשובה בכל הכלים הנאסרי' אפי' ע"י חום כ"ר להתיר אחר י"ב חודש ככלים יי"נ וחרצנים וזגי' כמבואר במס' ע"ז דף ל"ד ויו"ד ה' יי"נ ובפרמ"ג סי' ק"ג ראיתי מביא החולקים עליו והם הפמ"א ודבר שמואל דאין ללמוד מיי"נ דהיא צונן וכמה קולות הקילו בו וראיי' מחרצנים וזגין דהיין עצמו נשאר בו מטבעו אין לדמות לכלים דהאסור שמור בתוכם טפי וראי' מפ"ט דכלים דחרסן של זב לא מהני י"ב חודש ובזתים דהיינו ישני' מטהרים ואח"כ הביא פסק רמ"א מה' יי"נ סי' קל"ה סק"ו דבהוחם יי"נ לא מהני שום הכשר בכלי חרס ובשאר כלים צריכי' הגעלה והוא בשם המרדכי משמי' דראבי' הביא' הב"י ס"ס קל"ה רק הפרמ"ג מצדד בכלי מתכת דהר"ש מבונ' פליג אראבי' ורק בכלי חרס אוסר ולכן סיים דבכלי מתכת יש לעיין, והנה באמת עיינתי במרדכי פ"ב דע"ז לא נראה מסברת הר"ש מבונבורג היתר לכלי מתכת וז"ל המרדכי התור' העידה על כלי חרס וכו' פסק ראבי' דאם הוחם יי"נ בכד של חרס אין להשתמש בו יין חם אם לא שלבנו בכבשן ואם בכלי ברזל ונחושת הוחם נראה כי צריך הגעלה ורבינו שמואל מבונבורג פסק דוק' בכלי חרס חדש אבל בב"י ס"ס קל"ה ז"ל אבל הר"ש מבונבורג פסק דוקא בכלי חרס. ומעתה מאוד הלשונות חולקי' דבב"י אינ' מינת חדש ושפיר יש ללמוד ממנו היתר דדוק' בכלי חרס דאין תקנה סביר' לי' כס' ראבי' אבל בהא דכלי נחושת צריך הגעלה חולק עליו וש"מ דמהני לדידי' בשאר כלים אף בחמים יי"נ תקוני' דש"ס דהיינו י"ב חודש או עירוי אבל לשונו במרדכי דהוסיף מילת חדש משמע דרוח אחרת עמו ולפענ"ד הוא דהא דתורה העידה על כלי חרס דאינ' יוצא מידי דופי' דוקא בכלי חרס חדש וסברתו נלענ"ד דהא

בש"ס דף ל"ג מחלקי' בכ"ח חדש בין פעם ראשון וב' להיכא דשבע מלבלוע וכן בט"ז סי' צ"ג בשם ר"י הלבן דמיון לזה, ומעתה כיון שיש סברא לחלק בין חדש לשבע מלבלוע בישן נימא הכ' דהיכא העידה התורה דכלי חרס אינו יוצא מידי דופי' בקדשים דאמרה כלי חרס ישבר והא בקדשים לעולם לא הי' רק חדשים דהא מיד שבשל קדשים תו לא הי' ראוי' לבשל עוד בהם דשלמים ממעט באכיל' בכלי החדש וס"ס יעשה נותר ואין כאן תקנה לאותה כלי וסתם כלים של מקדש לשם גבוה הי' עשוים כדפסק הרמב"ם מה' בית הבחירה מתוספת' דמגילה פ' בני העיר דבנשתמש בהם הדיוט לא ישתמש בם גבוה ומעתה אין ראי' דפליג הר"ש על הראבי' בכלי מתכת אם לא דנימא דמילת חדש ט"ס. דבאמת יהי' לנו דבר חדש בזה דדוקא כלי חרס חדש אינו יוצא מידי דופי' מ"מ תמוה על הגאון בעל פרי"מ שלא הרגיש בזה, מ"מ לענ"ד ראיי' מתוס' ורא"ש סו' מס' ע"ז דבכל מקום דמהני הגעלה מהני יישון דשם אה' דמסיק דכיתנ' מיישון ושם בתוס' בשם ר"ת דמפות שלנו שנשרו ביי"נ סגי' בכבוס דדוקא שלהם וכו' ובירא"ש נתקשה מ"מ בנשפך עליה' רותח היאך מכשרינן ע"י כבוס ומסיק מ"מ ע"י מים ואפר וחביט' מוציא כמו הגעלה ובהגה"א בפירוש פוסק דכיבוס הוה כמו הגעלה ומעתה הא משמע מתוס' מלשון סגי' דכבוס גריע' מיישון ומוכח ג"כ מש"ס דהא לא נתן שום תקנה להנך כלים דכיתנ' ופשתן ומעתה כיון דאפי' ע"י אסור רותח מתירין בכיבוס ובכיתנ' לא מהני וייישון מהני וא"כ ק"ו להני דמהני הגעלה ק"ו דמהני יישון, ועוד ראיי' מכלים מזופפי' דלר"פ דף ל"ג לית לי' דהוה כמו זורק מים לאבוד והא בכלים זופפי' מן הנכרי' אפי' זפתן נכרי פשיטא דמהני יישון כמבואר בש"ס ובש"ע מה' יי"נ בסי' קל"ה והא בזמן הש"ס היה נותנין יין בשעת זפיתה והי' בחמי' כמובן וא"כ ונוכח דמהני יישון לזפת וכן בכלי מתכת ואפשר לומר בכוונת הר"ש מבורנבורג דדוקא כ"ח חדש לא מהני שום תקון אבל ישן מהני תקון י"ב חודש אבל מ"מ מדידי' אין שום ראי' בנ"ד לא לאיסור ולא להיתר, דברי המוקיר' ומכבדו כערכו הרב והנשאה דושת"ה ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ. והגאון הנ"ל השיב קצת על דברי מ"מ מסיק להתיר' מטעם כבלעו כך פולטו. ולענ"ד אין להתיר כי אם בצירוף היתר יישון כמ"ש בח"צ כנ"ל. אלא שגם בזה מחמירי' בת' האחרונים ועיי' בסי' שאח"ז. ולא באתי רק לחזק התיר' היאך שיש עוד צד להתיר ועיי' לקמן, ואח"ז שמעתי משם הגאון מהו"ר חיים פריעדלאנדער ז"ל שהי' אב"ד ק"ק ליסקא יצ"ו. שהמציא תקון להגעיל קני השלאנגען באופן זה דהיינו ע"י כלי שקורין ליווא שיש בשולי' כמו קנה ארוך ובכלי זה דרך הקנה הנ"ל שופכי' יין ושאר משקאות לתוך החביות א"כ תוחבי' קנה זו לתוך קני היורות ונותני' לתוך הכלי הנ"ל אבנים מלובני'

ואח"כ שופכי' מים רותחי' לתוך הכלי וממילא יורד דרך הקנה הנ"ל לתוך קני היורה מים מרותחי' כנ"ל. וק"ק פה מאד ראיתי כי אפשר גם בשלאכגען להיות עולי' המים גם לתוך הקני' דע"י דליקת אש גדולה ומוריקי החבית שקורין קיהלפאס מכל המים שבו דאז ממילא נשפכי' המים מהיורה וגם נתמלאה היטב וישנו הגעלה פשוטה. הנ"ל:

סימן עח

ב"ה להרבני החו"ב מהו' מענדל פ"מ ני' מתושבי ז"ב יצ"ו.

בעובדא שבא לפניו אשתקד קודם פסח ביין אשר עוד בין הגיתות נתנו אותם בכלי חביות של עץ שהי' בו כמו שמונה שנים קודם לזה יי"ש שפיריטוס וקודם שמלאוהו הורק ושיטף החביות במים רותחים ב' וג' פעמים למען הפג טעם השפיריטוס ולא נתכוון להגעילו עי"כ, ומעכ"ת התיר היין לעת הצורך ליי"ש של פסח בתנאי שימלאהו ל' יום קודם פסח לתוך כלי של יו"ט והאריך בטעמים ונמוקים כדי להתיר לצורך, והנה יען כי לע"ע אינני במזג השוה ע"כ רק בקצרה נקטה ידי הכהה להחזיק בב' צדדי ההיתר והם היתר' של ח"צ סי' ע"ה ופ' משום יישון י"ב חדש. וב' דהשפיריטוס בזמנינו נעשה מרוב קטניות של קוקוריץ כידוע ורק המאלץ הוא דגן חמוצה כי יתר ההתירים שכתב מעכ"ת אין די לסמוך עליהם כמבואר לקמן בס"ד. אבל ההיתר יישון שסמכו עלי' גדולי אחרונים בספריהם ה"ה הפרמ"ג סי' ק"ג שכתב בצונן גם הפמ"א מודה ואין גוערין הסומך להקל ובפרט בכלי עץ וכן בנוב"י סי' נ"ח בהביאו ברי פרח מטה אהרן שאין לסמוך לענין יי"ש שאין דבר חריף ונוטל"פ כי הי' יתר היתירים והוא יישון י"ב חודש והגעלה בכלי חרס חזינ' להגאון דבכה"ג יש לסמוך להתיר' גם ביי"ש וכן בס' ברית אברהם ובשו"ת חיים שאל ביש ספק א' להצטרף להיתיר' וה"נ ג"כ הספק עכ"פ משום תערובות קוקוריץ [אם כי התשובות חיים שאל בעובדא דידי' מזכיר ס"ס המעיין יראה שאין זה ס"ס גמור דאינו מתהפך וגם חד אונס הוא והוה רק כס' אחד כידוע וכן ראיתי בשו"ת שואל ומשיב ח"ג סי' כ"ח שיש לסמוך על ת' ח"צ אם כי הרבה להשיב עליו ובסי' ל' כתב דעכ"פ בכלי ברזל אין דברי ח"צ מופרכים דכל עצמו אינו רק בקנקנים וכ"ח בזה אין ראיי' מיי"נ והנה כ' ומ"ש עליו מתשובת הרשב"א סי' תקע"ה דמבואר בפירוש שאין מועיל יישון דאין ללמוד מיי"נ וכן מדברי ר"ן פ' כ"ה כן השיב ע"ז בתשוב' רע"ג סי' מ"ג. וכן בת' חיים שאל סי' ל"ח. ומ"ש בת' הנ"ל דגם לענין חמץ קשה להקל מפני דלא מצינו מי שיחלוק על ת' הרשב"א והר"ן הנ"ל והנ' לענין חמץ מצינו להראבי' והטור והביא' המחבר סי' תנ"א סעיף כ"א לפסוק הלכה דמהני מלוי וערוי גם לכ"ח כמו ביי"נ ועיי' בש"ך סי' קל"ה סקל"ג וסקי"ג ובנוב"י מהדו"ת סי' נ"ח הנ"ל עכ"פ חזינן

דלאו כ"ע הוא דהא הר"ן מזכיר ג"כ מלוי וערוי רק לענין יי"נ ואפשר דנתכוון רבינו רק בעובד' דידי' שהי' תשמישו בחמין אבל בצונן גם לענין שאר אסורים י"ל דמהני וכמ"ש בפרמ"ג סי' ק"ג. ובימי חרפי עשיתי סמוכין לדברי ח"צ מדברי תוס' והרא"ש והג"א ס' מס' ע"ז אהא דחשב בגמרא שם כמה כלי יין כגון כלי ארוג דכי תנא דלא מהני הדחה רק יישון ובתוס' בשם ר"ת דמפות שלנו סגי' בהדחה בכבוס ולא בעי יישון ובהרא"ש נתקשה בזה מ"מ בנשפך עליהם רותח היאך מהני כבוס ומסיק דעכ"פ ע"י אפר וחביטה הוה כהגעלה ובהג"א פוסק בפירוש דכבוס הוה כהגעלה ומלשון התוס' סגי' משמע דיישון עדיף (ואפי' שלנו דמהני הדחה כש"כ יישון) וא"כ מוכח דתוס' והרא"ש והג"א ס"ל דגם בבלועה ע"י חמין מהני יישון וכ"פ בש"ע סי' קל"ח אע"ג דבסי' קל"ה כ' רמ"א דביין רותח בכלי' צריך הגעלה ובכלי חרס לא מהני הגעלה והכא דמהני כבוס וכש"כ יישון אלמא דיישון מאבד הבליעה כמו הגעלה וא"כ עכ"ח ל"ס לחלק כס' פרמ"ג בין בלוע ע"י צונן לבליעה ע"י חמין לענין יישון. ועוד ראיי' לענ"ד בכלים זפותין בפ' אין מעמידין דהחשש משום יי"נ בחמין בשעת זפית' ולר"פ שם לית לי' דהזפת שורף וכי לדידי' לא מהני יישון הא ברייתא הוא דאפי' מלוי וערוי מהני ועכ"ח לית להו האי סברא ודו"ק. והיתר שני הוא כי התערוב' בייש ע"י קוקוריץ שאינו חשש חמוץ כמ"ש הח"י וכנהוג עלמ' מצינו כמה גאונים שסמכו ע"ז ה"ה הנוב"י מהדו"ת סי' כ"ח אשר כיוצ"ב בזמן ההוא אשר יי"ש בשעת עשיית' נעשו ע"י תערובות מים ומסתמא יש ששים כמ"ש המרדכי בגיגית של שכר הביאו רמ"א לפסק הלכה סי' תנ"א וכן בחת"ס סמך להקל כ"פ בתשוב' לענין חמץ שעבר עליו הפסח וכמ"כ ראיתי בשו"ת אמרי אש או"ח סי' כ"ה ול' לענין שפיריטוס שנעשה מתפוחי אדמה (ערדעפפעל) אשר רק חלק עשירי מדגן חמיצ' סמך לבטלו ברובא ולהוליך דמיה לי"ה אפי' בעינ' כש"כ לענין בליעה לכלים דיש לסמוך אפי' בשתיי' כשיטת המרדכי ולפסק הלכה ברמ"א תנ"א. וק"ו בהצטרף עלי' עוד היתירי' דיישון א"כ אפי' בספיק' בטול בששים הא בתשובת חיים שאל סמך בספיקא כעת הזאת בא לידי שו"ת שערי צדק ומצאתי בח' או"ח סי' נ"ג כתב ג"כ להקל בספיקא אם החביות לאחר י"ב חודש ואפי' אם נשאר בחביות והעיד שכן קבל מאביו הגאון בעל ת' מראה יחזקאל כש"כ בנדון זה שהוריקו היין ל' יום קודם הפסח לחביות של יו"ט. והנני חוזר על טעמי היתירי' שכ' עוד מעכ"ת א' מפני נוטלפ"ג והביא חבילות אחרונים לזה. והנה קשה בזה לסמוך כמ"ש ג"כ בנוב"י סי' נ"ח שם מאן מפיס לשער אם לשבח או לפגם וחיך אוכל יטעם. ונהירנא כי הקצין כה' משה ליב שווארץ ע"ה אמר כי חביות של ספיריטוס מועיל ליין וגם עינינו רואות בזה"ז שעושין קונסט וויין ורובו שפיריטוס וגם

אין לדמות יין שרף לשפיריטוס כידוע דחריפות' יותר חזק, ומי ירום ראש נגד הכרעת מג"א דמדמה להו לכלי יי"נ שאין טעמו לפגם לעולם. ומ"ש כ"ת משום נטבנ"ט הנה מלבד דברי מג"א עומד כנגדו שהוא דבר חריף ולא שייך נטבנ"ט. ועוד בפרמ"ג דדוקא מכלי למאכל אמרינן נטבנ"ט אבל אם מתחילה הי' למאכל זה לא מיקרי נטבנ"ט עיין בסי' צ"ה ביו"ד הביא ראיות חזקות לדין זה והכא הא הוי תחילת' למאכל ולמשקה ועוד דבחמץ דעת הרשב"א דלא אמרינן בי' נטבנ"ט דשמו עכי' אלא שי"ל אפי' לחולקים על ח"צ ומ"מ יודה דחריפות אזלה לי' ע"י יישון יב"ח א"כ שפיר הוה נ"ט ובל' יום קודם הפסח דהורק לכלי א' מניה וביה הוה נב"נ כמובן. ומ"ש כ"ת דהגעלה זו הוה הגעלה כמ"ש ברמ"א סי' קל"ה הנה אם הי' כאן הגעלה כדינא לית דין צריך בושש לכ"ע דהא ביי"ש שכתב הת"ה דל"מ הגעלה כתב הט"ז סי' תנ"א סקכ"ז דהיינו משום ריחו החזק אבל אם בשל בו מים עם אפר וכיוצא עד שנסתלק הריח לכ"ע מהני הגעלה ומעתה הא אפי' החולקים על הח"צ מ"מ ודאי מודים דלאחר יישון נסתלק חוזק הריח דלהני הגעלה וזה פשוט אלא דהא שפסק הרמ"א סי' קל"ה דמהני הגעלה ע"י ערוי כבר פי' הש"ך דמהני רק בייי"נ משום דבליעתן ע"י צונן כמ"ש. אבל בבליעה ע"י רותח כבר פסק רמ"א דבעי הגעלה מעלי' והכא בשפיריטוס דדבר חריף דס"ל לתה"ד וב"ח דל"מ אף הגעלה מי יקל ראש לומר דאפי' הגעלה כזו מהני ומ"ש משום תחילתו ע"י תערובות לא הבנתי התם ביאתו לעולם הוה ע"י תערובות רק אח"כ נתערב בטעמו וכי כל אסור שנתערב ונתן טעם בתערובות ואח"כ נסתלק האיסור וכי נימא דזה תחילתו ע"י תערובות ועוד דהתם הו' לענין חומרא דשיל"מ ולא שייך לנדון כלל. ומ"ש על המחבר דלכל הכלים מהני יישון ואפי' כ"ח אע"ג דלא שליט בי' אוירא ודלא כס' פמ"א. הנה ראיתי במכ"ת דכאן דברים מבלבלי' הבנה ואגב שיטפ' כתב כן דהא גמרא ארוכה היא בסוף ע"ז בפי' אמרו דלכל הכלים מהני יישון רק כלפי מ"ש הח"צ ראיי' דאין לחלק בין בלועה דצונן לבלוע דחמין דהא החרצנים שגוף היין עליהם דלא גרע מבלוע דחמין ומ"מ מהני יישון כש"כ בליעה דחמין ודבר חריף ע"ז השיב בפמ"א דחרצנים שאני דשלט בי' אוירא אבל לא בכלים ושוב יש לחלק בין יי"נ דבצונן ובין בליעת איסור דחמין משום דלא שליט בי' אוירא זה פשוט בכוונתו ומעכ"ת אגב שיטפ' לא דק בזה. ועתה באתי לעורר מ"ש עפי' דברי מג"א בשם הרשב"א דדבר שעיקר עשיית' בתערובות בזה לא שייך בטול וע"ז הביא כ"ת דברי נוב"י סי' נ"ו דריש לסמוך על שאר הפוסקים שחולקים עליו. ולענ"ד לא הוי צריך לזה דפשיטא דאם בא התערובות הנ"ל ושוב נתערב בתערובות אחר גם הרשב"א מודה דאין צריך לשער נגד כולה. וכמ"ש מדברי נוב"י עצמו סי' נ"ח ושם בסי'

נ"ו שם מיירי אם התערובות הראשון כגון הקראמפאמבול, פערסקי והראזאליע שנתערב בו אח"כ ג"כ עשייתו על אופן זה אבל אם נתערב ביין ובמים וכדומה כנידון דידן ליכא למ"ד והראיי' מדברי מג"א עצמו סי' תמ"ז בפשיטות ע"ד תה"ד שהביא ראיי' לחמץ נוקשה דבמשהו מתערובות חמץ השיב עליו דבתערובות שאני דכל מקום שהוא משהו חמץ איכ' שהוא דאוריי' ובכרת דעכ"פ איכא עצם החמץ משא"כ נוקשה דבעצמו אין בו כרת ולדברי מעכ"ת דלדעת הרשב"א נחשב הכל לחד א"כ תערובות חמץ בפני עצמו נחשב לדבר א' א"כ לא השיב כלום על דברי תה"ד ותל"מ. הדוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן עט

לכבוד הרב הגאון הגדול המפורסים כערוגת הבושם בכל האפסים שלשלת היוחסין מראש צורים מהררי נמרים כקש"ת מהו' שמחה בונם סופר שליט"א אב"ד ור"מ דק"ק פרעסבורג יצ"ו. אחרי וכו' ובדרך אגב ירשני להציע הערה על דברי מרן זקינו חת"ס או"ח סי' ת"ק אשר שם דעת' כנגד דברי ח"י בריש סי' תמ"ב לענין פליטת כלי' צריכי' ביעור וכגון יין שרף מטשוועטשקען שנתבשל ביורה חמוצה וי"ש דליכ' התיר' דנטל"פ ולא טעמא דנטבנ"ט וק"ל מסי' תמ"ז ברמ"א סעי' ה' בחביות שנתדבק' בבצק דאם עשוי' לחזק אי"צ ביעור ובמג"א ס"ק ל' אע"ג דנותן טעם בפסח מ"מ כיון דחמץ עצמ' אין צריך ביעור גם היין אי"צ וה"נ הא הכלי' אי"צ ביעור שאין כאן חמץ ממשות עומדות כמבואר במג"א סי' תנ"א למה הי"ש שקבל טעמ' חמור ממנו וגם מדברי טו"ז סי' תמ"ב סק"ד ומג"א סי' תמ"ז ס"ק כ"ה שהחמיר במעד שנתבשל ביורה חמוצה מי"ש לא החמירו כי אם בשתיי' ולא בשהיי' וכן יש להוכיח מעובדא דרדב"ז אשר הביא המג"א סי' תמ"ב יע"ש במחצה"ש, ויש לעורר שם בתשובה ההוא אשר הביא מרן בשם רש"י ביומא דלא חמור שהיי' מאכילה ובאמת נגד זה שיטת הרמב"ם וש"ע בתערובות חמץ שאינ' בכדי אכילת פרס אינה עובר ומצטרף לענין אכילה ולכמה פוסקים וגם שיטת הרמב"ן אפי' אסור' ליכא מדאורייתא דכ"ש בתערובות מדרבנן ולענין ב"י לוקי' כס' רמ"ך ויש ג"כ לעורר דחמיר תערובות זה לענין בטול מחמץ בעינ' כיון דמדאורייתא אינו עובר לענין אכילה וה"ה לענין הנאה כס' מל"מ בה' מ"א, וא"כ ברשות' קאי וצריך ביטול בפירוש כהפקר דעלמא לסברת הר"ן בריש פסחים, וכמדומה כי לאח"ז ראיתי באחרונו' שדברו מזה, ויל"פ דברי הרמב"ם לענין קנה חמץ בפסח דס"ל דלוקין משום ב"י דעשה מעשה והקשו עליו דבאסורי הנאה לא שייך קנין כמ"ש בב"ק גבי שור הנסקל עיי' בנוב"י מהדי"ק סי' י"ט ולהנ"ל י"ל דמשכחת בתערובות שאינו בכדי א"פ דליכא אסור הנאה,

וי"ל דהוה מ"מ מדרבנן ואינ' ברשותו מ"מ נ"מ לקולא בשעות דרבנן דיכול לבטלו דהוה תרי דרבנן דלכמה דעות מחשיב ברשותו ואם ישא פני להביניני במאור תורתו דברי מרן זקינו יחוננני ויחיינו. דברי ידידו דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאווא:

אגב ראיתי להביא כאן גרגיר על קושי' העולם במה דקיימ"ל בסי' תנ"א דכלים הבלועי' מחמץ א"צ להתבער ובלא הגעלה משהי' אותן במקום מוצנע ואינ' עובר בב"י על הבלוע משום דאינ' בכלל מצוי' בידך והתור' אמר' לא ימצא עיי' במג"א שם וק"ל לסבר' הר"ן בס' מ' ע"ז דהיינ' טעמי' דאמ' תורה מו"ש בכלי מתכת ושבור' בכ"ח דהוא משום בעור נותר וא"כ היאך יליף ר"י דאין בחא"ש מנותר הא איכ' למפרך כנ"ל דבנותר אפי' הבלוע צריכ' בעור ולא בחמץ ועיי' באו"ח בפסחים ד' ל' בסוגי' דקדירות בפסח שהקש' כיו"ב בשם העולם מ"פ לרב דילמ' קדירות בפסח ישברו לשהנה' לאחה"פ דילמא רב ס"ל כר"י דיליף חמץ מנותר וכי היכא בנותר ס"ל להר"ן במו"ש ושביר' בכלי חרס הה"ד בקדירות בפסח ובאופן זה ודאי ל"ק דהא בטעמי' בצד' דהתור' אמר' לא ימצא במצוי' כמ"ש המג"א בשם הראב"ן, אלא דלענ"ד די"ל דהא גבי נותר נמי לא קפיד אבלוע בכל דבר דהא מבואר בגמ' מ' זבחים ד' צ"ה דבין בכ"ח ובין בכל"מ דאם ניקב כדי טהרתו תו לא בעי שבור' ולא בכ"מ מו"ש דכלי אמר' רחמנא וזה לאו כלי הוה אלמא דלא קפיד רחמנא על בלוע משום בעור נותר רק בכלי ובהדי' אמרינן במ' פסחים ד' פ"ג דעצמות שאין בהם מוח נשדינהו ול"ד כלום וא"כ אין כאן פירכ' דאי נפרך מה לנותר שאם נבלה בכלי צריך שביר' או מו"ש בכליו האי משום חשיבות כלי הוא ובקדשים ובמקדש שייך חשיבות כלי כמו דחשיב כלי שרו' וכיו"ב אבל בבליעת חמץ לא שייך חשיבו' כלי ופירכ' דלא שייך לא פרכינן ועיי' באו"ח בפסחי' דה"ט דלא פרכינן לר"י מה לנותר דלא מהני בטול דבטול מטעם הפקר ולא שייך בקדשים דמצוה לאוכלו כמובן ודו"ק. הנ"ל:

סימן פ

בהי"ת יום א' ד' ניסן תרס"ד לפ"ק. שאלה מה שאירע כאן עיר מאד יצ"ו באשר שנפלו לתוך באר מים חיים כמה צלוחית שכר סתומו' וזה הי' בחדש מנחם אב ומיד נטל ארוכ' של ברזל ושבר אות' לשברי שברים עד שעלה האופי' שקורין "שוים" למעלה מהמים ונשאר כך כמה ימים עד שע"י שאיבה וחלוף מים הבאים ממקור בעוד ימים ימי' נעשו צלולי' כמקדם ועתה שאל השואל מהו לשאוב מים הנצרכים מאות' באר בימי הפסח הבע"ל מפני שברי הצלוחית אשר נשארים בתוכ', והנה ידוע בס"ס תנ"א דעת המחבר כמקילי' דא"צ שום הכשר רק שטיפ' דאינ' בולעי' ורמ"א הגיה' דיש מחמירים בכלי זכוכית. וכן נוהגין במדינות אלו דלא מהני אפי' הגעלה דבולעי' וא"כ הי' המים שבבאר

אסורי' לימי פסח כמ"ש בפר"ח וח"י בסי' תס"ז בשם ש"ל בנפלה חטה וחמץ, ואין לומר דהכא נתבטל קודם הפסח והא קיי"ל דאינו חוזר וניעור והכ' עדיף טפי דאינ' רק בליעת טעם ולכ"ע אינו חו"נ כמ"ש במג"א סי' תמ"ב הא לית' דהא שברי הזכוכית נשארי' בבאר בפסח והא דעת מג"א סי' תנ"א סק"מ בחביות של שכר לדעת תרומ' הדשן שמיקל אם נתן לתוכו יין בלא הגעלה בדיעבד היינו שיער' היין ממנו קודם הפסח דאל"כ אע"ג דהוה נותן טעם לפגם קודם מ"מ אם ישאר בתוכו בימי הפסח יתן טעם בפסח דנוטל"פ אסור והה"ד כן לענין בטול ששים, אלא שראיתי במחצה"ש שכתב דזה לפ"ד תה"ד דאתי עלה מטעם נוטל"פ אבל לטעם א' במרדכי משום בטול ששים אי"צ לערות היין קודם הפסח ולא ידעתי טעמו מהו דכך לי נוטל"פ כמו בטול בששים דהא מקבל טעם משהו בפסח ואפשר דצירוף לזה דעת רבינו אפרים שהביא לעיל דאי"צ הגעלה משום נ"ט בנ"ט ובטול ששים ג"כ וצל"ע דהא כתב המג"א סק"כ דבכלי לא מהני בטול ועיי"ש במחצה"ש מ"ש וביו"ד צ"ב בש"ך שם ס"ק י"ח ובסי' תס"ז בט"ז ס"ק י"ז משמע דמהני בטול בכלי ועיין בט"ז צ"ב ס"ק י"ט בשם המרדכי משמע מסברא דהלחלוחי' מהני לבטל מ"מ האחרונים כתבו לעיק' טעם וסברת תה"ד משום נוטל"פ ופסק' להלכה דצריך לערות היין לפני הפסח וכ"פ בחי' אדם וא"כ בנ"ד יש לאסור מה"ט בפרט במים שהחמיר בב"ח סי' תס"ז הביא' המג"א סקכ"ז כמ"ש מיו"ד סי' צ"ה דמים שמצוי' הוה כלכתחילה, אלא יש לדון בדבר זה ולצדד להתיר' דהא ברמ"א סי' תנ"א כהב דבדיעבד אין לאסור בכלי זכוכית ופי' המג"א ס"ק מ"ט דהיינו בלא נשתמש בחמין בלא הגעלה ובנשתמש בחמין ע"י הגעלה, וכתב דאם נאסר' ע"י כבישה הוה כנשתמש בחמין ובס' צוה לעיין בסעי' כ"א והא שם אפי' בחביות של חרס מתירי' ע"י ערוי ומלוי בחביות של שכר וא"כ למה יגרע כלי זכוכית דהמחמירים רק בטעמן כיון שנעשה מחול דינ' ככ"ח וא"כ שוי' בדינן והנה דין מלוי וערוי בייי"נ מבואר בסי' קל"ה סעיף י"ב דבעינן כ"ד שעות במים אחרים ואם עמד במים ראשונים אפי' כמה ימים אינו נחשב רק כיום א' עכ"פ חזינן דלאו דוקא כ"ד שעות אפי' כמה ימים נשארו במים אם באיזה זמן נחלף ג' פעמים דינ' כג' ימים, והכא בנ"ד שנשארו השברים בבאר מחודש מנ"א עד הנה והוא יותר משמנה חדשי' ואי אפשר לצייר שע"י שאיבת מים כמה חדשים שלא הוחלפו עד ג' פעמים במים אחרים הנובעי' מהמקור ויש לעיין בש"ך סי' ר"א ס"ק נ"ז בשם אגודה במקוה שנפסלה ע"י ג' לוגין דאין להתיר בלא יציאה מאליו ולא ע"י שאיבה ומ"מ יש לחלק דהכא לא בעי רק מים אחרים במקומו ועוד דהתם לפי שעתו לשאוב בבת אחת אבל הכי במ"ש ח' חדשים נראה ברור במושכל דחלפו המים על הכלים ג' פעמים. והנה ראיתי בחי' אדם

כלל קכ"ה בכלי זכוכית שמחמיר בבוטעלי' של שכר שאי אפשר לנקותן היטב ונשארו בו שמרי' ובנ"ד לא שייך זה דהא נשברו לשברי שברים פשיטא דנשטף מהם כל זוהמ' ושמרי' ובב"ח סי' תמ"ז מתיר יותר בבשר יבש שריי' מהדח' ג' פעמים, וראיתי עוד בחיי אדם שכתב בכלי זכוכית שנשתמשו בחמין או בכבישה כ"ד שעה מהני הגעלה בדיעבד וממילוי וערוי לכתחילה לא אייר' וכן כתב עוד דבכוסות וכלי' שיכול לנקות יעשו דרך ערוי ומלוי דאפי' אם נשתהו בהם חמץ כ"ד שעות מ"מ לעת וזמן הפסח לא ישתה' בתוכ' כ"ד שעות וא"כ משמע מני' דלכתחילה לא מהני בכלי' שנשתהה בתוכ' חמץ כ"ד שעות אם ידוע שישתמש בפסח ג"כ ע"י שיהוי כ"ד שעות, ולא ידעתי מנ"ל להחמיר בזה מ"ש מחביות של שכר של חרס דפסק המחבר בסעי' כ"א כדעת רבינו יואל דמהני לחביות של חרס בין בהגעלה ובין בערוי כיון דבליעתן ע"י צונן וברמ"א ציין דרך הגעלה אבל לא דרך פלוגת' ובט"ז שמחלק שם אי הגעלה עדיפ' או מלוי וערוי מ"מ אינו מוכח דחולק על תקון מלוי וערוי רק שמתרץ דברי הטור והוא קושי' ד"מ וכן משמע במג"א ס"ק ט"ל דקנקנים ודאי דרך תשמישן בכבישה כ"ד שעות וכתב בשם אגודה דיותר טוב במלוי וערוי מהגעלה עם כלים שתשמישן בחמין וא"כ מ"ש המג"א בכלי זכוכית דכבוש כ"ד שעות כמו תשמיש בחמין היינו לענין דאין להתיר בדיעבד בלא הגעלה או מלוי וערוי אבל ודאי לענין היתר מו"ע לכתחילה למה יגרע מכ"ח גופ' וזה שסיים לעיין בסעיף כ"א דשם דכ"ח שנבלע ע"י צונן ניתר בהגעלה ומלוי וערוי, וראיתי בפרמ"ג במ"ז ס"ק כ"ג בהאי דחביות של חרס דכתב דלהלכה כלי חרס אינו ניתר לא בהגעלה ולא בערוי דאון ללמוד קולא מיי"נ, ולענ"ד תמוה כיון דהמחבר ורמ"א ומג"א וכן דעת הש"ך סי' קל"ה סקל"ג להקל בחמץ יותר מיי"נ משום דהתיר' בלע וגם נטל"פ קודם הפסח מניין לנול חלוק עליהם, וכן ראיתי בש"ע תני' שמתיר כלי חרס שבליעתן בצונן אפי' ע"י כבישה כ"ד שעות בהגעלה או מלוי וערוי וכן מתיר אם הוא נוטל"פ והיא עפי' דעת הש"ך קל"ה ס"ק ל"ג ושכר במים כראה ודאי דיותר נוטל"פ כמו מים ביין ועוד דאינו בני יומן. והנה אם כי לענין מים דעת הב"ח להחמיר בסי' תס"ז משום דאפשר בקל למצא מים מ"מ בזה"ז ובמקום הזה כידוע דעכו"ם שכיח' כי מרשעתן זורקי' בבארות שלהם חתיכ' חמץ להכשיל וגם ביום ש"ק כמעט אי אפשר בלא חלול ע"י אמיר' לגוי' להביא מים כידוע במקום שאין ערוב ע"כ לענ"ד לחשוב כדיעבד ולהתיר, וכן הסכים הגאון מטאלטשווא בעה"מ שו"ת יד יצחק ובאר יצחק זצ"ל. אגב דמישך שייך כאן דמהני בכלי חמץ מלוי וערוי משום דהתיר' בלע כמ"ש הש"ך סי' קל"ה וידוע כי אין הכל מודי' לסבר' זו כמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן ע"ד הרי"ף שמצריך לבון לשפודי' ואסכלאו' ובסוף מ' ע"ז מסקינן

דה"ט דבקדשים אי"צ רק הגעלה משום דהתיר' ואי משום קושי' רבא דכי פליט אסור' קפליט תי' ר"א דכי פליט ליתא כאסור' בעינ' א"כ גבי בלוע דחמץ נמי נימ' הכי אלא ודאי חמץ לא מיקרי התיר' בלע דחמץ שמו עליו כל השנה ובהגיע זמן פסח נאסר כחתיכ' נבלה. משא"כ נותר קודם זמנו אין שם נותר עליו ומה"ט לא מחשיב נטבנ"ט דקודם זמן אסור' כמ"ש הרשב"א, והקשה בפ"ח דברי הרא"ש אהדדי דבמ' פסחים נקיט דברי הרי"ף בדיני הגעלה דסכיני' ושפודי' צריכי' לבון א"כ ע"כ ס"ל כס' הרמב"ן דל"מ התיר בלע והא לקמן פסק דקודם זמן אסור' מותר להגעיל כלי בן יומו אפי' לית' במים ששים אע"ג דהדר נבלע בכלי קודם זמן אסור' הוה נב"נ אלמ' דחשיב לי' להתיר' בלע. ונלענ"ד דס"ל פירו' אח' בהאי דאמרינן היתיר' בלע ובהדי דפליט לית' לאסור' בעינ' והוא עפי' מה שיש לחקור לענ"ד בטעמי' דבלום דנעשה נותר והא בתור' נאמר יאכל והנותר ממנו עד בוקר ב"ת ולא אמר' תורה רק מה שמצווה לאכלו והא חזינן דעצמו' וגידי' שאינ' נאכלי' בשור הגדול בשלק' אי"נ אפי' בגדי הרך עי"י פסחי' ד' פ"ד ודאי ל"צ שריפה וכן פי' רש"י ז"ל ד' פ"ג לענין עצמו' א"כ בבלוע בכלי וכי נאמר בתור' שמצוה עלי' להוציא הבלוע' ע"י בשול וכיו"ב למען לאכלו ואינ' מצוו' ע"כ ורק ביו"ט כל יום נעשה געול לחבר' לר"ט במ' זבחים אבל אינ' מצוו' ע"כ ואדרב' בת"כ מצריך קרא דמותר לבשל בכלי קודם שביר' ומו"ש דהיינו קודם זמן נותר וא"כ היאך ס"ד לומר לענין זה טע"כ דבשלמ' אם כבר נעשה נותר ונבלע בכלי פשיטא דלכ"ע בקדשים טע"כ דאוריית' אבל בנבלע בעודן התיר' דליכ' מצוה לאכול מנ"ל דנעשה נותר והא העצמות וגידין שאינ' בכלל בשר אי"צ כלום אע"ג שנבלע בהם טעם בשר ועכ"ח שאין בזה בכלל מצות אכיל' וממילא לא נעשה נותר, ורק בכלי אמרה תור' כן ועל זה גופ' דנין כלומר דכאן גזר' תורהדאית בי' לתא דנותר וצריך ביעור לדעת הר"ן משום ביעור נותר אבל בל"ז לא ס"ד בשום ה"א דיש בי' משום נותר כיון דהתיר' בלע בעינ' ואינ' וא"כ שוב אין לנו רק מ"ש תור' דהיינו מרוק' ושטיפה וסגי' בזה לענין ביעור' אפי' נבלע בהם יותר שאינ' יוצא' ע"י לבון כגון שפודי' ואסכלאות עכ"ז כיון דלא נאמר על זה מידי הדרינן למה שאמרנו דבלוע היותר מן הגעלה לא נעשה נותר בשום פעם וזהו מ"ש בגמ' בקדשים התיר' בלע ואין לנו רק משום דנעשה נותר דהיינו כי קפליט כבר הי' נעשה נותר והא לית' לאסור' בעינא כלומר הנשאר בו לית' בעינ' וכיון שכן אין לך רק מ"ש תורה והנשאר לא נאסר מעולם אבל לעולם בחמץ דלא שייך סבר' הנ"ל דודאי החמץ נאסר כל מכל אפי' בבלוע ולא תלי' בראוי' או איז' חיוב אכיל' א"כ בזה אין נ"מ בין התיר' לאסור' בלע ומה שצריך לבון באסור' בנע הה"ד בהתיר' א"כ דברי הרא"ש על מכונן ודו"ק:

סימן פא

בהי"ת אול"י ו' עש"ק בהעלותך עת"ר לפ"ק פה מאד יצ"ו. שלמא רבא וחי' טבא לכבוד הרב החריף ובקי מו"ה יקותיאל יודא ראזענבערג נ"י בק"ק וואשארהעלי יצ"ו. א) בענין חביות ד' במספרם וא' מהם שהי' בו י"ש כמה שנים ואח"כ נשתהה ריקם י"ב חודש שלמים והושם בהם יין כשר לפסח ונשכח איזה החביות שהי' בו י"ש וכ"ת בא בכח' דהתיר' מפני הבטול ומפני היישון הה"ד של רבינו חכ"צ כידוע. וראיתי מה שפלפל כ"ת בענין דשיל"מ ומהדר להשוות טעם הירושלמי שנאמר בטעם הטבל בכ"ש כהתיר' כך אסור' בכ"ש ובגמ' דילן מ' נדרים ד' נ"ב משום דשיל"מ ותי' לפי"ד הרשב"א הובא ביו"ד סי' ק"ב דכלי של איסור שנתערב בשאר כלים ל"ש דשיל"מ עי' הגעלה דצריך הוצאה והבאי' אחרי' פקפקו בזה דהוצאת הגעלה דבר מועט הוא, ולדברי כ"ת היה דברי הירושלמי דרוד' דטבל הוה דשיל"מ אלא דק"ל הא צריך הוצאה להפריש תרומ' לזה, מתרץ דהוה דבר מועט דהתיר' בכ"ש. ואני תמה מה ראה על ככה וכי ע"י התערובות יהי' לו ריוח ויתור ואם לאו יהי' נחשב לו כהוצאה, הרשב"א לא קאמר רק בכלים שנתערב' שע"י תערובו' היתר ירב' בהגעלה מה שלא הי' צריך בלא תערובות והוה הפסד אבל מה שהי' בהוצאה לעצמ' בלא זה וודאי לא נחשב להו צא' והפסד וכן פירש' הר"ן להדי' במ' ע"ז פ' השוכר אהא דאם אין לו פרנסה ממקום א' לתקן הטבל ומכי' ובי' א"א לפי החשבון דלמא יפרוש מן הפטור על החיוב ואם יפרוש לפי כול' זה אינו בכלל דשיל"מ דכל שצריך להוציא יותר ממה שהי' צריך בלא תערובות אין זה מתירים דהוה הפסד אלמא דוקא להרבות בהוצאה ע"י תערובות הוא דמחשיב לי' דשיל"מ אבל מה שצריך בל"ז שפיר הוה בכלל אל"מ וזה פשוט ועי"י בברוך טעם בשער התערובות ובהג"ה חתנו הגה"ק מצאנז זי"ע. ב) ראיתי מ"ש כ"ח להשהות הכלי י"ב חודש הוה כמו מבטל איסור לכתחילה. בעיני תמוה לא נשמע מעולם דבר שהוא בשוא"ת יהי' נחשב כמעשה וכי נאסר לו להשהו כלים אשר ממילא יהי' מותרים ובסוף מ' ע"ז כמה דברים שמתירי' ע"י יישון בכלי י"נ אפי' לכתחילה ואין מי שיעיר לומר דהוה מבא"ל. ועוד תמוה בעיני כי עיני' כיונים על אפיקי ושבילי האחרונים והא אפי' ע"י מעשה להפגים דברים אסורי' וכלי' מחלוקת קדמאי הוא אי חשוב מבא"ל בת' חכ"צ סי' קל"א וכן הביא ביד אפרים סי' צ"ט בשם גינת וורדים דזה אינ' כמנא"ל אך ורק מהפך אסור להתיר' ובת' יעב"ץ חשיב לי' כמבא"ל עי"ש מ"מ בשהי' לבד וממילא יהי' מותר לענ"ד לכ"ע ל"ח כלל מבא"ל ח"ב לענ"ד. ג) ראיתי משמי' דת' רע"א במ"ש למה יחשב תערובות כלים דשיל"מ ע"י הגעלה דהא ע"י הגעלה נמי צריכי' לסמוך אבטול ברוב דחזר' הבלוע אלא דבטל במי הגעלה

ומה שייכ' דשיל"מ לכאן וכן הק' בישי"ע סי' ק"ג ומע"כ תי' ד"נ ומתקבל דמוסיף התיר' שיכול להנות מהם יחדיו כמובן, ולענ"ד. י"ל בפשיטות דהא בט"ז מקשה לדברי הרמ"א דפסק בשם או"ה דבדבר שאינ' נאסר רק ע"י טעמי' ל"א בי' משום דשיל"מ וא"כ למה צריך טעם בתערובות כלים משום הוצא' מרובה תיפוק לי' דאינו רק אסורי' בטעמי'. והנה בפלתי ס"ק ז' תי' ע"נ וכי דנין על הטעם הא הטעם אין לו מתירי' ומה שייך דשיל"מ לכאן אנ' דנין על הכלי וזה הוי בעינה וא"כ לפי"ז הא כשמגעילו הותר הכלי ואין כאן דבר בעינ' שיחול עליו דשיל"מ ואי ששוב בולע ואינ' מותר רק מטעם רוב והא כיון שפלט האסור ושוב בולע אז כבר אין לדון על הכלי ורק על הטעם וכבר נסתלק ממנו דבר שראוי' לחול עליו שם דשיל"מ ועד כאן ל"א דהאיך שצריך לסמוך ארוב' גם לאחר שהותר ל"ה דשיל"מ אלא אם ברוב זו ל"ה בטל הדשיל"מ אבל בליעת הכלי ממי הגעלה אינ' רק טעם ושוב ל"ש דשיל"מ דאפי' ביל"מ בטל. ועוד י"ל לפימ"ש הנוב"י מהדו"ת סי' כ"ו ע"ד המרדכי דס"ל דבר שבא בתערובו' לעולם אינ' מתבטל דהיינ' דוקא ברוב אינ' בטל אבל בטל הוא בששים. והק' עליו בישועות יעקב מה מוסיף תת היתר ששים דהא גם לששים צריכי' לטעם בטול אלא דבא"מ דצריך לבטל הטעם שלא נרגש צריכי' לששים אבל ס"ס עיקר' משום בטול ובת' השיב משה (מהגה"צ בעהמ"ח אבני צדק ז"ל) מצדיק דברי נוב"י בטו"ט דהא חזי' בדשיל"מ גזרו דוקא במינה אבל בשא"מ לא ואית' בפנ"י בסוגי' דמים ומלח דהסברא דבדשיל"מ במב"מ כל עצמ' אינ' חוזר להיתר רק מטעם בטול משום אחרי רבים להטות אבל טעמו הא לא ישתנה ואדרבה נתחזק טעמי' ע"י התערובות דהא ודאי טיפת יין שנפל לכמה רבוי יין לא ישתנה ולא מחלש בעצמיתו וא"כ הוה כמו בעולם בשמא ובעצמ' משא"כ מבשא"מ דנשתנה והוחלף טעמו לגמרי והוה כמו שאינ' בעולם ולהכי ל"ג בזה דהא הוה כאינ' ובאמ' זה הטעם אית' בשם או"ח שהביא הרמ"א בסי' ק"ב. וע"כ שפיר קאמר בנוב"י גם לענין הסבר דברי המרדכי דבששים ובשא"מ בטל שפיר אפי' בא בתערובות דרק בטול ל"ש בי' אבל כיון דהוה כמי שאינ' מה נ"מ האיך הי' התערובות ועוד הוסיף עפ"י טעם של רבינו יונה במ"ש גבי חתיכת של נבילה בדבש דנתהפך לדבש ובתר השתא אזלינן ומותר, כש"כ היכא דליכא רק טעם פשיטא דס"ל כן וכיון דנתבטל בס' הוה כמי שאינ' וא"כ כש"כ די"ל בטעם הכלים בתוך הגעלה שיש בו ס' דהטעם נפלט וחוזר ונבלע דאין אנו צריכי' לטעם בטול אלא שחדל להיות לגמרי בעולם והוה כנאבד מן העולם וממילא מיושב קו' הרע"א וישי"ע דודאי האיך דצריכי לסמוך ארוב' מטעם בטול ל"ש דשיל"מ ס"ס באנו לידי היתר בטול ומה מוסיף עי' היתר' אבל הכא יותר לגמרי ע"י שינוי ואבידת

הטעם של הכלים והיתר גמור הוא דאיסור כמו שאינ' כהנ"ל. ועי' בחת"ס יו"ד סי' פ"ג וסי' צ"ו כיו"ב לענין היתר בהיתר דל"ב מ"מ לח בלח בטל דילפי' מבב"ח, וידוע מ"ש הר"ן בנדרים בטעם דשיל"מ משום דהוה כהיתר בהיתר. וכבר הארכתי בתשו' בס"ד בראיו' מוכיחו' דהר"ן ג"כ מודה לס' רשיז"ל רק דזה שורש החומר' דחשבו כמב"מ. ד) וע"ד מ"ש בנשים שהולכי' בגלוי שער דאם כי חשודי' הנשי' על גלוי שער שהוא מה"ת עכ"ז אם רואים תהלוכת ביתם בכשרו' אינ' חשודים להכשיל במאכלות אסורות מאשר בעוה"ר פרוץ הדבר נחשב בעיניה' חמורו' כקלות ודומה לזה בח"מ סי' ל"ד סעיף ד' בדבר שנחשב בעוה"ר כהיתר' אינ' נפסלים בעברה זו לענין עדות וגדולה מזו כ' בת' רע"א סי' צ"ו בענין השחתת שער אם כי עוברי' על כמה לאווין עכ"ז מאשר בעיניה' אינ' נחשוב לאסור קלקלת' תקנתן אך ורק היטב אשר דבר דעכ"ז א"א שיהנו. בני הישיבה אוכלי' מפת בגם מפני הברכות שלפני' ולאחרי' דגלוי שער ערוה ואסור לקרות דבר שבקדושה בפניה. וסיפר לי איש צדיק שבהיות' בחור בישיבה קרה לו כן אצל קרובו עשיר נכסי' שנתן לו ארוח' יום ויודע באשתו כי מתנהגת בכשרות בכל מילי השייכי' לתקוני תבשיל והשיב לו עכ"ז הא א"א לי לברך בשלחן א' מפני גלוי שער' ותואל האשה כי בעת הזאת לא תשב במסיב' השלחן. והנני דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן פב

בהי"ת י' ג' ניסן תר"ס לפ"ק ברעזאווע יצ"ו החו"ש על ראש כבוד חתני כבני הרה"ג הצדיק כש"ת מו"ה יוסף צבי דושינסקי שליט"א אב"ד ור"מ ק"ק גאלאנטא יצ"ו. ע"ד הלכה למעשה בא' מן המהדרי' קנה בשותפות עם א' שאינו מן הדן ואדרבה חמורו' נעשה לו כקלות חביות יי"ש ש"פ שקורין שליגאוויטץ והי' האיש בפעסט ובתוך כך הי' צריך למלאות אשר יחסר למזג החביות כי בל"ז נתייבש בתוכו ויען כי לא ימהר לבא הלך השותף ומלא אות' וכאשר בא אמר מסל"ת לאשתו כי קנה כלים חדשים ומזגו מד' חביות יי"ש ש"פ ואח"כ מלא הד' חביות בשל חמץ והניח' מן הצד. ושאל המהדר אם לקבל אות' חביות אח"כ שקלקל החותם ע"י מילוי הנ"ל וזה. אינ' מן המהימנים. וכ"ת צלל במים אדירים ומצא כח' דהתיר' כי מ"מ אינו חשוד להחליף כמו דקיי"ל ביו"ד סי' קי"ט. והנה ל"צ לדידי מך ערך כמוני וגבר' רבה דכוותי' יכול לסמוך אדנפשי' לכן לא באתי רק בראשי פרקים:

מה שעמד ע"ד מרן חת"ס ח"ו סי' פ"ג במומר לחלל שבתות אם כי מומר לכה"ת מ"מ אינ' חשוד לכה"ת והלא דבריו דברי ש"ע סי' קי"ט סעי' ז' בהדי' דאינו נאמן ועי' בש"ך שם. גם אני עמדתי על החזיון הזה בעת ראיתי דבריו ואמרתי לפרש דודאי האיך דצריך

עדות ואפי' באסורי' דע"א נאמן מ"מ בעי' דל"ה רשע לאותו דבר אע"ג דעבריי' לשאר דברים נאמן כמ"ש בש"ע יו"ד קכ"ז אבל לאמת' דבר כיון שנתחשב לרשע אינו רק כשאר א"י וכ"ז היכא דבעי עכ"פ עדותו כלומר שיש מקום ספק כגון חתיכ' ס"ח ס"ש או בלברר ב' חתיכו' כשרות מתוך אסורות אבל במקום דל"ש ספק ככל רק דאנו חוששי' שמא נתחדש בו דבר כגון דברי' שצריכים שמירה ממגע עכו"ם או בשר שמה"ע דעפ"י דיני' של תורה לא צריכים דמה"ת דנחזיק איסורא אלא שחכמים גזרו בלא פלוג וטב"ע וסימנ' מהני בזה י"ל דברי חת"ס כיון דאינ' חשוד לעבור עליהם לא נחוש דעביד מעל לחלוף וכדומה כיון דאין כאן דבר שצריך לעדותו:

ומ"ש כת"ר בנדון גבר' דא עפ"י דברי הרשב"א הובא סי' קי"ט בדבר שאין רבים מקילים בו דחשיד גם לחלוף וע"ז כ' כי בזה"ז בעוה"ר קלקולי תקנתן שנחשבי' חמורות כקלות בעיניהם, יש להביא סניף לזה ממ"ש בת' רמ"א סי' י"ד מהגאון אב"ד דבריסק ז"ל לענין לפסול מוסר ממון ש"י וסברת' ג"כ כיון שבאות' מקום מקילי' בו וממני' לראשי' בקהיל' אנשים כאלה. י"ל דסבר דאינו בכלל מסור רק מי שמוסר גוף נפש ישראל ודומ' למ"ש הרמב"ם וח"מ סי' ל"ד מי שקשר ומתיר בשבת אם כי אסור דאורי' וסקיל' צריכ' להתרות אותם כי יפסול לעדות עי"כ משום דהמון בני אדם אינ' יודעי' מחומר איסורן ומזה למד ג"כ בת' רע"א סי' צ"ו שלא לפסול אנשים המקילים בהשחתת תער מפני שקלקול תקנתן בפרוץ הדור בעוה"ר בענין זה והוא כנגד מ"ש בחות יאיר סי' ק"ץ עי"ש בהני קבוראי ביו"ט במס' סנהדרין דכ"י דס"ל אם עומדין במורדן ודאי אינ' כשרים לעדות:

ועוד כתב כת"ר שהיא מסל"ת בכלים חדשים דנאמנים ע"ע כמו א"י באה"ע סי' י"ז וראיתי בפ"ת שם בשם גאון א' דבזה גם הריב"ש מודה דצריך מסל"ת בקשור דברים עפ"י דברי ט"ז כי' ס"ט בשפחות א"י שיודעי' מנהגן של ישראל כיון שיודע שאסור והיתר תלוי בו. והנה עוד י"ל לסניף במ"ש הנוב"י מהדו"ק סי' כ"א ומ"ז דהוכיח מדברי סמ"ג וסמ"ק שהובא שם סי' ס"ט שכתבו בכש"כ אם יודעי' במנהגי' ש"י וקשה מה כש"כ אדרבה מגרע גרע ועפי"ז חידש בנוב"י דהאיך דהוה רגליים לדבר עדיף ממסל"ת וראיית' ג"כ בסי' קפ"ז ברופא שריפא פ"א בתרופ' נאמן לענין וסתות. ומיהו החת"ס ח"א משפך סולל' מ"מ הא טעמי' משום דבעדות אשה לא מקילי' רק מה שאמרו חכמים אבל בשאר אסורים מודה דנאמן כמ"ש וגם לתי' ב' דהוה משום אל תשת ידך וגו' וזה בעדות אשה דחשיד בעבר' דאורייי' א"נ אבל בשאר איסורים הא קיי"ל ביו"ד סי' קכ"ז דכשר מי שאינו חשוד לאות' דבש וא"כ שוב י"ל כס' הנוב"י והכא כיון שקנה כלים חדשים למען מלאת והעמיד הד' חביות מן הצד הוה ודאי רגליים לדבר:

והנה בזה"ז בלאו"ה אין כ"כ חשדא בדבר מועט כזה לזייף עם שפיריטוס מאשר ידוע כי השפיריטוס ביוקר יותר משליגאוויטנץ ע"י פריעת המס ודומה למ"ש בנוב"י מהדו"ק סי' כ"ג וכ"כ בפודער צוקער יען כי במקום גדולתו הקמח ביותר יקר כמו הפודער ליכא חשש זיופ'. ועי' בשאילת יעב"ץ בענין זה ובשעה"ת סי' תס"ז. וביי"ש פשוט כאשר שמעתי א"א לזייף כי מפסיד ומזיק לשליגאוויטץ מפני תערובות המים והוה כמו אומן דלא מרעי' אומנתי' כמ"ש ג"כ בנוב"י שם. ומיהו חלילה ללמוד מזה שום היתר לסוחרים גדולים דהמה המקילי' אפי' לזייף בדברים יקרים שיהי' להם מוכן לקונים שלהם המרובים כידוע ושלא לקבוע לדורות ח"ו. ובדבר כזה עיני' לנוכח יביטו ואין לדיין אלא בונה שרואר' עיני' ודאי בי הוראתו הוא בקדוש' ונזכה עם אחבנ"י לקדש עצמינו ולהנות מזיו מקדשינו כי נאכל שם מן השבחים ופסחי' בקרב הימים דברי חותנו אוה"נ כבנו: ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן פג

בהי"ת י' ג' פ' בהעלותך תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד הרב הגדול חריף ובקי מו"ה שלו' יונג נ"י אבד"ק וועריוץ יצ"ו. אשר הציע לפני בעובד' למי שכלי' נאסרו ביו"ט ש"פ והוכרח לקח מנכרי כלי' מהו לענין ט"כ הנ"ל. ומעל' מצדד להתיר' וראש דבריו דביו"ט לא קנה בכסף רק במשיכה לביתו והלא פלוגת' ראשונים הוא אי הלכה כר"י דישראל בכסף ולנכרי במשיכ' ויש פוסקים כרשיז"ל דהלכה כר"ל וממילא נכרי בכסף והפוסקי' אחרונים כמעט כול' תפסו לספיק' דדינא כמ"ש באו"ח סי' תמ"ח וכן לענין קדושת בכור כידוע וא"כ למ"ד דטבילת כלים חדשים דרבנן מותר לטובלו' כמו בט' דרבנן ואת"ל מה"ת דלמ' הלכה כמ"ד דבגוי מעות קונה וממיל' מותר לטובל' והנה מה דפשיט' לי' דאם טכ"ח מדרבנן מותרי' לטבול כמו בולד הטומא' דרבנן תמיה בעיני שלא הזכיר סברת הרה"מ בפ"ד מה' יו"ט דס"ל דטבילת כ"ח חמור משארי כלי' בטומא' דרבנן משום דכ"ט עכ"פ ראוי' בימי טומאתן למי שהוא ג"כ בטומאת' משא"כ כ"ח אינ' ראוי' כלל והביא' הטו"ז או"ח סי' שכ"ג וכן במג"א שם. ומ"ש מעלתו לעשות ספיק' בפלוגת' הפוסקים אי משיכה קונה או מעות קונה. לענ"ד כיון שלקחו לבית' ברצון הנכרי לכ"ע הוה קנין דחצרו קונה לו כמו הפקר ומציא' דגוי אסתליק ועד כאן לא פליגי רק משיכ' בעלמ' בסימנו' ורשות של שניהם ומושך החפץ כדינ' והחפץ מונח שם כמו קודם ואין המשיכ' רק לגמור הקנין אבל לקיח' לבית' הוה קנין לגמרי וכמ"ש בת' מרן חת"ס יו"ד סי' ש"י עיי"ש שחידש דבר נפלא חדש בסברת הרמב"ן וכלל דברי' דלקיח' לבית' ורשות' ממש הוה קנין גמור גם קודם מתן תוה"ק וקנין זה נשאר במקומ' דזה

כל דרך מו"מ עיש"ה ואם אפי' נאמר דלאו כ"ע היא באות' שיטה עכ"פ לספיק' וודאי יחשב וא"כ נהפוך הוא דהוה ס"ס להחמיר דלמא כסברת הרה"מ דטכ"ח לכ"ע אסור וגם ספיק' בקנין וכשי' הרמב"ן. וגם כי ידוע דמנהג הסוחרים וגם אפשר מדינ' דמלכות' כמו זה הוה קנין מעלי' ואינו יכול לחזור והא ידוע מ"ש במג"א סי' תמ"ח דקנין הנהוג בין הסוחרי' וגם מדינ' דמלכות' מהני אפי' לקולא כש"כ לחומרא ועי' בחת"ס בה' בכורות דלדעתי' הוה קנין מה"ת:

שנית מצדד להתירו עפ"י דברי המרדכי הביא' המג"א סי' י"ג דבשבת מפני כבוד הבריות מתירי' ללבוש ט"ק בביה"כ אפי' בפסול' דל"א תורה לא תלבש ורק אם תלבש יעשה לו ציצית ובשבת דא"א אינ' עובר במ"ע דאוריי' וא"כ ה"נ דל"א לא תשמש בלא טביל' רק אם ישמש בהם תטבול ובשבת דא"א מותר בל"ט וממילא יכול לטבול זת"ד. והנה במג"א סיים סם דעכ"פ אסור מדרבנן דלהכי צריך טעם להתיר' מפני כבוד הבריות וא"כ ה"נ עכ"פ אסור מדרבנן ומה כבוד הבריות שייך הכא. וגם בלאו"ה שפיר דחה מעל' דמשום טבילה תקון דרבנן לא נאמר דיפטור ממ"ע דאורי'. ומה שחוזר ומעמיד הסבר' מדברי תוס' מ' שבת גבי הדביק פת בתנור דאינ' חייב סקיל' בלא הוריד הפת משום דמחשיב כאונס ע"י איד"ר. לא אדע מה שייכו' זמ"ז דוודאי אד"ר מחשב' לאונס כמו שאר מידי דעלמ' שמעכב' להשבית ממלאכ' אבל סברת המרדכי אינ' מטעם אונס דמה אונס שייך בזה לא ילבש הטלית ולא צריך לציצית אלא הסבר' כיון דל"א תורה אסור בלביש' רק לקיים המצוה ופשיטא דל"א תורה לקיים המצוה בחלול ש"ק והוה כשאר מצות דאינ' דוחי' שב' כמו שריפת נותר ומילה שלב"ז ופטר' התורה ולא מטעם אונס אבל הכא האיך נאמר דפטור מלטבול הכלי' מה"ת מפני שעתידי' לגזור על ט"כ משום מתקן. ובלאו"ה מה שמדמ' מעל' טכ"ח דאם יש לו כלים אחרים אינ' משום מתקן כמו האי דלולב הגזול ביש לו הושענ' אחרית' לסברת התו שם דעכ"פ מדרב' איכא איסורא ומשום מצוה התיר'. ל"ש כלל לנ"ד ואפי' לשאר פירושי' אומר אני ישתקע ולא נאמר וחלילה לומר כן ויבטל כל איסורים של תקון כלים אם יש לו כלים אחרי' וחס להזכיר דשם גבי הושענ' אין שום חשיבו' ותקון ההדס אם לא לדבר מצוה שצריך ללקיט' ענבי' ומה צריך דלהריח וכיו"ב שוי' ננהו בין בענבים בין שלא בענבים אבל הכא הכלי עצמ' מתוקן בכך שראוי' להשתמש בו והא לכך עומד וצורך הכלי אבל ההדס אינו עומד לכך ביש לו הושענ' אחרית'. ע"כ לענ"ד העצה היעוצה כמ"ש בסי' שכ"ג ובקל יכול לעשות כן ותול"מ. או"נ דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן פד

בהי"ת אול"י ו' עש"ק פ' ויקהל תרס"ז לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרבנו המופלג הנגיד מו"ה יצחק אייזיק לעפקאוויטש נ"י ממארגארעטן יצ"ו. בדבר הענין מאשין מצות, ידוע כי העיקר החשש במאשין ע"י שעושים המצות עגולות כנהוג ונשארו חתיכות ארוכות וקצרות ועי"כ שונים ומשלשים חוזר והדר להמאשין ובזה ודאי יש חשש גמור ועד"ז רמז בת' דברי חיים שהראה להם א' שהמצות חמץ גמור וכן העיד בת' מהרי"א סי' קנ"ז וגם כי הוא נגד דעת הש"ע סי' תנ"ט סעי' ב' ברמ"א ומג"א סק"ו בשם מהרי"ל אבל אם עושים מצות מרובעים ליכא חשש הנ"ל כמ"ש בת' מהרי"א הנ"ל עיש"ה. אלא שכמה פעמים ראיתי כי גם במצות מרובעים אין נצולי' מחשש הנ"ל כי כ"פ אינו מכוונים לחתוך כדי מצה ועי"כ נשארו חתיכות חתיכות וגם כי השני הקצוות עפ"י רוב לא נשאר רק כמו חתיכות ואם יזרקהו אותם יהי' הפסד רב ע"כ שוב חוזר ושונה לערוך אותן חתיכות עם שארית העיסה וע"כ שומר נפשו ירחק משימצ' וחמצ' כנ"ל. אך ורק ללוש במאשין הערוכים ע"ז לא אדע אם חששות הנ"ל נוהג בהם כי כמדומה שאינו נופל ולא נחתך ממנו דבר שיהי' צורך לדבק זב"ז כמו מצה כפולה כמ"ש במג"א בס"ק הנ"ל ובתשובת דברי חיים שסיים שאסור ללוש במאשין הנ"ל. לענ"ד לא נתכוון ללישה זו כי התשובה נכתבה בשנת תרי"ח ואז נתחדשה המאשין והייתי בחור קטן בק"ק טאפאלשאן אשר גם שם נתחדשה המאשין כמדומה לי שהי' נגד דעת מ"ו הגאון מהרזללתרצי"ס זצ"ל וע"כ הי' כמעט יושב ומשמר וראה והביט ע"י ברילליען הדק היטב ואפי' רושם א' לבן לא הי' רשאי להיות נראה על הוואלצען וכדומה ואני זכיתי לשמשו וראיתי דרך הלישה (קכעטין) הי' באופן זה כי לאחר שלשו בספל כנהוג גם בוועלקער העלצער אלא שהוונאשין באין חלק ממש אינה ראוי' לה להוציא ממנה העריכה כידוע. ע"כ הי' שם עץ עגול או מרובע מצופה במתכת (בלעך) והי' מחובר לטבעת עגולה ובזה בעטו העיסה בעולה ויורד כמה פעמים ונעשה העיסה חלק אבל לא הי' נקרא מאשין כלל וא"כ א"א לומר כי הדברי חיים נתכוון לקנעט מאשין שנתחדש לפני איזה שנים אלא שעריכת העיסה קורא לישה כן נלענ"ד מאשר כי העיד בעצמו שלא ראה מהות מאשין ע"כ אין בידי לומר במה היתה כוונתו בוודאי ומ"מ עיקר החששא כמ"ש לעיל ולענ"ד לא שייך בקנעט מאשין כלומר שאין מדבקים עיסה מניקת ולא חתיכה בעיסה: אלא דלפענ"ד יש לדין בענין זה כמ"ש מעכ"ת שאין נותנין בקנעטונאשין רק מאיש א' שבולל הקמח עם המים אם כן נראה מזה שאין ידין שולטות בכל העיסה ללוש אותה היטב היטב, וא"כ הא יש לחוש שנשאר קמח בעין בלא תערובות מים ובזה יש כמה חששות כמ"ש

בש"ע ובמג"א סי' תנ"ו סק"ה ובססי' תנ"ט סעיף ו' ובט"ז סק"ח ומג"א סקט"ז ויען כי אינו בקי בטיב לישה זו במאשין כלומר אם המאשין הוא שולט רק בחלק החיצוני וגם אינו יודע לישת הלש בידיים אם הוא רק בלל בעלמא וקמח עם מים ודאי קיי"ל דאין בילה כמו יבש ביבש וכש"כ יבש בלח אם כי קיי"ל דקמח עם קמח הוא לח בלח כמ"ש בסי' תנ"ג היינו קמח עם קמח אבל לא עם מים בלא לישה וכמובן, וגם קמח בקמח יש חולקי' כידוע, ע"ש בזה הגאב"ד מרא דאתרא נ"י בפנים לראות היטב מעשה הלש כלומר שלא ישאר שום קמח בלא לישה בכל צד וצד וחלק כחלק וגם טוב המאשין איני יודע אם שולטות בכל חלקי העיסה אלא שזה נראה בוודאי שאינה שולטות כמ"ש לעיל שאינה עושה מעשה רק מבחוץ וזה דבר שהחוש מעיד ע"כ לענ"ד צריך האיש הלש פפש היטב כנהוג בוועלקער העלצער בלא מאשין ואם אח"כ נותנים למאשין. שלא יצטרכו הוועלקערער לקטף ולחלוק לענ"ד אין כאן חשש, כן נראה לענ"ד, כ"ד דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן פה

בהי"ת פה מאד יצ"ו תרס"ט לפ"ק לק"ק נייאפעסט יצ"ו. הנני במודע כי יק"וו בא לידי ודברי' סובבי' על מה שהשבתי ע"ד מאשין מצות המובאים ממ"א שהם תחת השגחת הגאב"ד נ' ואסר' מרי' דאתרי' ועד"ז השבתי כי אין בידי להתערב בענין מרי' דאתרי' וכוונתי פשוט' עפי"ד מהרי"ק שורש קס"ז והסקו הרמ"א סס"י רמ"ה שאין רב אכסנאי רשאי להורות או"ה במקום רב מרי' דאתר' ווקור' ווגונר' מס' עירובין דף צ"ד וחולין דף נ"ד שאין להורות באתרי' דחברי'. וע"כ נהוגים אצל הגאונים בעלי תשו' אם נשאל לפניהם דבר בענינים אלו כי תשובת' אינה אך ורק אם יהי' בהסכמת הרב מרי' דאתרא: והנה כ"ת הי' המתיר נגד הרב כי' והציע לפני במה שהי' לו לסמוך על תשוב' אחת מגדול א' והעלים שמו לפני וראיתי דברי המשיב שפשוט בעיניו כי הרב האוסר לא ידע להשיב מנא כן שיש ביד הרב מר' דאתר' לאסור בלא הסכמת אקרו"ט והא בסי' א' סעי' י"א נאמר רק הקהל שאסרו. ובפ"ת מסיק שאין ביד הפוסק לאסור בקנסא וכ"ד ת' בית שלמה והגאון בס' דעת תורה ג"ם דעתו שאין בידו לאסור בלא דעת הקהל. והנה כראה מדעת המשי' שאין שום דעה מהפוסקים ושו"ת אשר דעתם להיפך לאמור כי באמת ס"כ דביד הרב לאסור השוחט אפי' בל"ד הקהל וזה הוא דעת הב"ח בתשוב' סי' ה' ובדע"ת הביאו וכן נראה דעת הכוב"י מהדו"ת סי' מ"ח וכן נראה דעת י ח"ב סי' כ"ד האיך דמצא הרב בקע' בידו לגדור גדר וכן דעת החת"ס חיו"ד סי' י"ג ע י"ש ועיי' בדרכי תשובה ש ח"י ס"ק קס"ח שהביא כנה מן האחרונים ס"כ דביד הרב לאסור שחונה השו"ב אפי'

בחששא כל דהו אם כי דאין לאסור מדינא רק מפני גדר ושקכ' דעת אפי' אם נטועה אין ביד חכם אח' להתיר וכן היא בדעת קדושים לבד מזה תמיהה רבת' על בעל המשיב ומעכ"ת האיך שייך לכאן דין השו"ב שכ' בסי' א' סעי' י"א שם איירי שאסרו דבר המותר לכ"ע ואין שום דעה ושיטה לאסור והם אסרו מדעת הקהל משום החזקת הקהיל' או משום איזה גדר אבר בדבר שישנו דעות האוסרי' בזה לכ"ע שיש ביד הרב לאסור אפי' אם אין הלכה כאות' דעות וכן מסקנת הגאון נבערזאן שליט"א בס' דע"ת אם כן ממקום שהביא ראיי' להתיר משם ראיי' לאסור וכן הביא בדע"ת הנ"ל משם תשו' ארי' דבי עלאה ולדעתי עכ"ח צ"כ כן דאכ"כ האיך משכח' לה במה דקיימ"ל במס' ע"ז ומס' חולין ומס' כדה ופסקו הש"ך בסי' רמ"ב בהוראת או"ה חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר וכי נימא שהוא דוקא אם אסר עפ"י דעת הקהל חלילה לומר כן מה שייכי' אקרו"ט לענין הוראה וכי בקיעי גם בזה ועיי' בת' חת"ס סי' י"ג הנ"ל וא"כ הכא בנדון זה דהיינו מאשין מצות וכי תנאי שקלית מעלמ' שאוסרי' אותן עיי' בת' מהרי"א סי' קנ"ז שחשש מאוד לעשות מצות עגולות מפני שיורי עיסה שחוזרי' ונלושים כידוע והביא מרב א' שהוכיח החמץ בהם ובת' דברי חיים ח"א סי' כ"ג וע"ד החמיר מאוד ואוסר' לגמרי והביא שם כונה תשובת הגאונים האוסרים וכן שמעתי כי הגאון מהרש"ק והגאון ת' תועפות ראם מן האוסרים ואם כי במדינתינו בפרט בגליל עליון נוהגי' היתר עפ"י גדולי ואין בידינו לומר דעבר' אאסור' כיון שישנו גדולים המתירי' אבל הרב באתרי' בידו לאמור קים לי כדעת האוסרים וכבר הזכרתי כי גם הגאון בס' דעת תורה. בעצמו מסיק כן להלכה ולמעשה. וכש"כ שיש בנדון זה משום גדר וסיג ומציאת בקעי. וכמ"ש המג"א סי' תנ"ט סק"ו וכש"כ במאשין שחוזרי' שיורי עיסה כמה פעמים כמ"ש בת' מהרי"א הנ"ל וגם לדעתי עוד חששות במ"ש המחבר סעיף ו' שם שלא יוסיף קמח וידוע כי בזה"ז במצות הנ"ל עיקר הלישה ע"י המאשין והוא מ"ש פאר קכעטומאשין. ואדם הלש אינו לש כדרך שלשין לוואלקערהאלצער כידוע שאין מעשה לישה בזה רק להעמיד יחדיו הקמח עם המים ואין ידיו שולטת בכל צדדי עיסה מפני שסומכים על הקנעטמאשין ויש לחוש שנשאר פירורי קמח בלא תערובת מים כלל כי פעולת המאשין אינו פועל רק בצד החצון ולא בפנימיות העיסה וכבר נתיבש וע"כ כ"פ רואין רושם לבן במאשין מצות. ועוד ראיתי בגליל עליון כמה חששות בעת האפיי' כי ע"י רבות המצות מתחת המאשין אין חום התנור שולט' היטב והאופ' ממהר לרדותן ועי"כ אינם נאפים יפה בפנימות שלהם כמ"ש הנסיון אשר אחר הפסח שאכלתי אותן בתוך הקאפעט ונעש' כעין עיסה, ופעם אח' אשר הובא' מאשין מצות על העגלה ובאמצע הדרך ירד על הפאקעטען הגשמים וביומא

דחוה"מ כאשר נפתח א' מהפאקעטען נמצא חצי' עיסה גמורה ואסרתי' כל הפאקע' וצותי לבערו כשאר חמץ בפשיטות:

והנה הבאתי דברי מעשה הנ"ל לא מפני שאני חושש ח"ו כי הגאב"ד נ"י שעומד תחת השגחתיו אינו מזהיר על כל הנ"ל ודאי עומד ומזהיר באזהר' אחר אזהרה אבל מ"מ נמצא בהם בקע' לגדור גדר שלא ירגילו למאשין מצות לקנות גם בשאר מקומות כי אצל אנשים דעלמא מה להם הכ' או התם ומילתן בפיהם כבר התיר' הפרושים ואינ' יודעי' להפריש ולהבדיל בין מקום למקום כידוע. וכבר הזכרני לעיל כי במקום בקע' ולגדור גדר הרב מר' דאתר' בידו לאסור לדעת הב"ח ורוב אחרונים וכמ"ש הדעת תורה ג"כ בשם ת' שו"מ מ"ג ח"ב. ובאמת בש"ך בהוראת או"ה כ' דבזה חמור בחכם שאסר שאפי' במעשה אחר' אין חכם אחר יכול להתיר כאשר סיים שם מייש"ה. ובמ"ש עוד המשיב דהוה דבר שאין הצבור יכול לעמוד בו בזה אני נבוך במה איני' יכולי' אם כמעט כל מדינת פולין רוס" ובל"ס כי כן באה"ק עורכי' המצות כמקדם וכן ברוב גלילות גליל התחתון וזיעבענבירגען. ובנייפעסט אין יכולים לעמוד בזה אתמהה. והנה לפימ"ש לעיל כי עם ישנם דעות האוסרים ביד הרב לפסוק כמותן ולאמור קים לי דהלכה כהמחמירי' בזה ודאי לא שייך סבר' הנ"ל כמובן:

ומ"ש כ"ת שאין דעת הרב אב"ד לדבר אתו ולתן ולישא באיזה הלכה למעשה. ודאי דא עקא ולא אדע האיך אפשר לנהוג כן דעי"כ זה מור' כך וזה מורה כך והלא הוא לאו מה"ת משום לא תתגודדו כמ"ש במס' יבמות דף י"ד ופסקו הרמב"ם פי"ב מה' עכו"ם ה' י"ד ורמ"א או"ח סי' תצ"ג ועיי' במג"א שם. וכן הש"ך בהוראת או"ה בסופו מסקנתו דעכ"ח צריכי' לישא וליתן בדבר הלכה למעשה שיצא הדבר בפסק א' ועיין עוד שם ונחול הדבר מאוד לבא בזה לעמק השוה. ועושה שלום ישים שלום בין הת"ח. וכ"י בקרב הימים ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן פו

בהי"ת יום ב' לס' צו ג' ניסן תרס"ז לפ"ק מאד יצ"ו. אל כבוד הרב הג' מו"ה אשר אליקים סג"ל נ"י אב"ד ק"ק אבראהאם יצ"ו: ע"ד ויגרען הפיללע למי שחושש בכאב הנ"ל מה לעשות ביו"ט של פסח. וע"ד אשר ידעתיו כי בידו להורות ולסמוך אדנפשי' בדבר שאין בו חזקת איסור כמו שכתבו באחרונים. ורק מפני יראתו ביקש סמוכין ממך ערך כמוני ואין לי להוסיף ורק לחזק לבבו באתי בזה על ד"ת במ"ש מתשובת מהרי"א באו"ח סי' קמ"א ע"ד המקנה בקדושין בסוגי' דהמקדש בערלה וכו' דמחדש דבאסה"נ דצריכי' שריפה לא הקשו התוס' דיכול להנות שלכדה"נ דהא צריכ' לקיים מצות ביעור בשריפה

וזהו מה"ת והאריך להעמיד דבריו ושוב פריך ליה מו"ב ממ' פסחי' ד' כ"ה גבי רבינא שייף לה לברתי' בגוהרקי דערלה ול"ב משום דשלכה"נ כלומר ואינ' רק מדרבנן ואי כדברי המקנה הא איכא לתא דאוריית' דחיי' במ"ע דבעור וכן מדברי הרמב"ם דמתיר לעשות מלוגמ' מערלה וחמץ משום שלכדה"נ. והנה לענ"ד המקנה נשמר מכל הנ"ל דהרי בפירוש אמר כי אם לצורך חולה וקאי על מה שאמר בחידושיו באה"ע סי' כ"ח ושם קאי אדר"ג א"כ בחמץ ושעות דרבנן דצריך ג"כ שריפה לכה"פ מדרבנן כמ"ש בגמר' משש שעות ולמעלה ושיטת הראשונים ידוע ועכ"פ קאי מדרבנן בין לאכילה ובין לביעור ועד"ז קאמר דלא שייך לאמור דיהנה ממנו שלכדה"נ כגון למשוח דבר או לעשות דבר שאין דרכו בכך לזה דמשום דס"ס צריך לשרפו מדרבנן עכ"פ וע"י הנאה שלכדה"נ מבטל המצוה זו אבל מ"מ ס"ס כולה דרבנן ושפיר מותר לחולה שאין בו סכנה וזה מבואר דגם כאן מביא דברי התוס' אדר"ג. ובלאו"ה י"ל לפמ"ש במל"מ ושעה"מ דלצורך חולה שאין בו סכנה מותר מה שהוא רק איסור בעלמא ולא דני לח"ש עיי"ש בפ"ה מה' יסודי התורה ועיין במהרמשי"ק או"ח סי' ר"ח שהאריך בכלל זה טובא:

אבל מ"ש במהרי"א עפ"י דברי אוהל דוד מסברת התוס' בב"ק דף ק"א שתירץ מה שמקשי' ע"ד הרה"מ דס"ל דשלכדה"נ אין לוקי' אבל מ"מ אסור מה"ת כמו ח"ש והקשו עליו ג"כ מהך דרבינא דלפי דברי התוס' בשם ר"ת דהא דאצטריך קרא לאסור הדלקה וצביע' בערל' היינו כשהוא שלכדה"נ והא דרבינא שייף לברתי' בגוהרקי משום דהוה לגמרי שלכדה"נ כלומר דבהגוונ' מותר לגמרי ולא זכיתי להבין דשם קאי שפיר לתרץ אם שלכדה"נ לגמרי מותר ומותר בערלה ג"כ ודאי זה מספיק לתרץ הקושיא ג"כ עד הרב המגיד מגמר' הנ"ל אבל לענין שריפה ובעור מה מועיל דנהנה שלכדה"נ לגמרי ס"ס מבטל בזה המצוה כהנ"ל:

והנה לדינא מ"ש כ"ת דחם על עדות הרופאים אין להאמין כש"כ אפאטעקער ויש לחלק עפימ"ש בחת"ס יו"ד בטעמי' דהרופאים אין להם דבר ברור רק על הכלל כלומר לחול' זו רפואה זו ולא על הפרטי כי אין להם בזה רק השערה ודמיון שאין ברור אבל במעשה מרקחת שהוא מעשה רוקח ובלי ספק שכבר נכתב ונדפס בס' (הפארמאצענטען) האיך נעשה רפואה זו הוה כמו מילתא דעבידא לאגלוי ונהירנ' כי שאלתי פ"א רופא א' שהי' קצת בן תורה על מעשה מרקחת מאפטעקען מפני חשש קמח וחמץ והייתי כמעט לשחוק בעיניו באומר שאין בכל אפאטעקען מעשה רוקח ע"י איזה קמח. ועיקר מ"ש מע"כ בזה אם כי שהוא שלכדה"נ דנתערב בו דבר מר מאוד כידוע לפי"ד הפר"ח בסי' תס"ו וכן במג"א דמ"מ עובר בב"י ג"כ גם שלכדה"נ ועיין בפרמ"ג שמצדד להתיר' כיון

שמערב בו דבר מר הוי ממילא חמץ נוקשה וקיי"ל דבנוקשה ליכא ב"י וה"נ בהני פיללען פשיטא דאין החשש שערבו בו חמץ אפוי' כמו לחם אך ורק קמח עם מים דבמי פירות הא אין מחמיצין ואי משום סולת דלדעת תה"ד הוי ודאי משום רחיצת החיטין ידוע כי בזה"ז אין רוחצין החיטין בהדאמפמיהלען. עיין בתשו' צ"צ שמתיר בשהיי' ואין לחוש רק כי בדרך המרקחת שמערבי' קמח בתערובות מים ולדבוק בעלמא או כיו"ב א"כ כבר הוה נוקשה ע"י תערובות הדברים המרים לדעת הפרמ"ג. ועיין בפרמ"ג סי' תמ"ב נראה דדעתו עיקר לדעת הרא"ה והרמב"ם בדבר שאינ' ראוי' למאכל אדם אינו מחייב לבער מן התורה רק מדרבנן וחולקין ע"ד הר"ן שהביא המג"א עיי"ש. ומ"ש כ"ת ע"ד מג"א סי' תס"ו סק"ב שהביא דברי תוס' פסחי' ד' כ"ט דבאכילת חמץ של נכרי קנאו הישראל דאין ראיי' מתוס' פסחים הנ"ל דשם אכלו וקנאו באכילה משא"כ בנתנו על מכתו מ"מ דברי תוס' משמע דמטעם אחריות אתינן עלה. ולענין עיקר קושיות כר"ר עיי"ש במקו"ח סי' תנ"ד גבי מצה גזולה בשם הרא"ש שהקש' קושי' זו מה שייך גזל גבי מצה דקנאו באכילה כמ"ש בכתובות דף ל' ולא דמי למצת מעשר שני דלא שייך קנין וגם בבלע המצה לא שייך דלאחר שנמאס במעיו קנאו ועיקר יציאת חובת מצה בהנאת מעיו דבקיום מצוה צריך הנאת מעיו וא"כ לענין איסור אכילת חמץ דתלי' בהנאת גרונו שפיר יש לאוקמא כה"ג דבלע בלא לעיסה ודברי תוס' ומג"א נכונים: ומ"ש כ"ת להתיר משום ס"ס ודאי יש צד קולא זו דלא גרע מהני מלילות וחריסות ומיני קטניות שהביא בתה"ד סי' קי"ט ומהרי"ל בתשו' סי' כ"ה דהי' בזמן ההוא חשש גמור אפילו בצוקקער פשוש ומ"מ הח"י סי' תס"ב סק"כ מיקל בתערובות משום ס"ס ספק נתערב ואת"ל נתערב דילמא ע"י מי פירות ואפי' בסולת דילמא לא נתחמץ ודברי ט"ז ריש סי' תס"ז ידועין שמיקל בס"ס גם באכילה ובמהרי"ל גופ' בתשובה מתיר בצוקקער לצורך רפואה אם כי אמר דהרוכלים מערבים בו כמה מינים. עיין בנוב"י וא"כ הני מיגרען פיללען ודאי דלא גרע מיניהו:

ומ"ש כת"ר בשם נטע שורק גבי דענאטוריר- טען שפירטוס דלא שייך נפסל מאכילת כלב כיון דהכלב אין אוכל שפירטוס כלל וע"ז יצא לדון בנ"ד. ולענ"ד לא דמי כלל דודאי שפירטוס עצמה שהוא דבר חדש מזיעת התבואה וזה אינ' מאכל כלב אבל בנ"ד דדנין דילמא נתערב בו קמח א"כ פשיטא האיך דעירב בו דבר מר מאוד עד כי אין הכלב אכלו א"כ כבר נפסל הקמח החמץ והא לא דנינן על סמים המרים שאין בו חמץ כלל כי אם על קמח חמץ. ולא אדע מה עלה על דעת כ"ת לדמות זל"ז. ועוד נראה לענ"ד לצדד להתיר ממ"ש השבו"י סימן ע' ח"ב ביו"ד בבאקס דם משום דהוה שלכה"נ ונעשה כעץ בלא לחלוחית ועוד חולי איברים הפנימ' הוה כמכה של חלל דמחללין עליו השבת עיי"ש

והכא כולא איתנהו בי'. ולענין מכירת הפיללען על ימי פסח פשיטא דאין להחמיר יותר מצוקקער בקנין מתנה סגי':
ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן פז

שנית להרב הנ"ל. ראיתי כמה תשובות מ"ש כת"ר ע"ד הקדומים ולפי מסת הפנאי אבוא בקצרה ולתרץ מ"ש לענ"ד, מיש מדברי הר"ן מס' ע"ז ויו"ד סי' קי"ד דאומן נאמן אפי' בלא עבידי' לאגלוי והביא ג"כ דברי מג"א סי' כ') תמהני ע"ז הלא הוא ראיי' כנגדו דהא מסקנת מג"א לחלק דדוקא בדבר ששייך זיוף לכל אדם איכא למימר לא מרעי נפשי' משא"כ לעלין או"ה וכי נאמן הקצב נכרי אומן על בשר כשר ומחלק דוקא בציצית משום דאין דרך לגוי לעשות ציצית ודאי מישראל הם ובת ח"ד סי' כ"ט מחלק בענין אחר דדוקא בהא שכל עצמו של ישראל הקונה זה לקנות ציצית למצוה ובל"ז אינו שוה לו כלום משא"כ בבשר וכי"ב וע"ז צריך מילתא דעבידי לאגלוי כמו בסי' צ"ח וע"כ בהני פיללען שרפואתן כמו שהן ואם צריך דוקא לדבר חמץ והא אדרבה כיון שקונה אך ורק לרפואה א"כ לא מרע נפשי' כלל בתערובות החמץ ולרפואה זו אדרבה הי' מגרע גרע בלא חמץ וז"פ מ"ש דעביד' לגלוי' וגם דהא חזינן דעבידי לאגלוי ע"י אפאטעקער ושעשה כן בפני מודעו צורבא מדרבנן, וגם נודע כי כמעט כל הרפואות המתחדשי' נמצא כתובים בספר פארמאצענטצואו בלעקסיקאן בזה"ז אם כי אינו ידוע אצל הרופאים שלא קבלו דבר זה בתוך מדעתן כידוע, ומ"ש ע"ד בדברי המקנה אני לא באתי רק ליישב דבריו ועל הקושי' מהגמר' הלא רמזתי לו דברי שעה"מ ומהרמשי"ק סי' ר"ח שהקשה בפשיטות בלא דברי המקנה ע"ד תוס' בחולין דס"ל דערלה בשריפה א"כ אמאי רבינ' שייף לברתי' בגוהרקאי דערלה משום דעביד שלכה"נ הא מ"מ מבטל מ"ע דשריפה אך ורק מ"ש ע"ד האיך איכא למימר דאיירי בחמץ דרבנן וכי מצוה לשורפו, תמהני עליו ה"ה דברי מג"א ריש סי' תמ"ב בהשיגו ע"ד הטור דס"ל אי נוקשה דרבנן מותר להשהותו והא משנה מפורשת שיאור ישרוף אלמא צריך לבערו ובשריפה וכמ"ש בתוס' ריש מס' פסחים משום לא פלוג עיי"ש, ומ"ש כת"ר ע"ד המקנה דס"ס אמאי אינו מקודשת הא עכ"פ יכולים להנות שלכה"נ עד זמן שנשרף ועי"י באה"ע סי' כ"ח בח"מ ס"ק ל"ב וב"ש ס"ק מ"ח דכל כהגוו"נ צריך לומר בשעת קדושין שמקדשו בהנאת שמוש ולא בגוף הדבר וכמו בטבעת שאול ופשיטא דבר שצריך לבערו ורק עד זמן ההוא יכול להנות ממנו שצריך לקדשו בהנאה זו וז"פ, ומ"ש כת"ר ע"ד מדברי תוס' פסחים דף כ"ט שאין ראיי' לדברי מג"א בסי' תס"ו והנה חזר ושנה דברי' הראשונים, ומ"ש עפי' דברי מקו"ח עד"ז לא השיב כלום. ומ"ש

כת"ר במה שאמרתי לחלק בין נ"ד למה שחידש בתשו' נוע שורק דניחש דילמא נתערב בפיללען הנ"ל שפריט דרך מרקחת אכתי לענ"ד לא שייך דבר זה רק בדבר שהוא בעינ' כמו נידון תשובה הנ"ל אבל אם נתערב בו דבר שאינו מאכל כלב דודאי דבר מאכלו כגון לחם ובשר יאכל אפי' אם יש בתוכו טעם שפריט כידוע ומ"ש דילמא הסמני' אינו מ"כ הנה אם הסמני' כול' מרים כלענה האיך אפשר לומר כן וכי נאמר במ"ש הרמב"ם בדבר שלכ"ה כגון אם נתערב בו דברים המרים כלענה וכי נימא דאין אדם אוכל לענה, ואם דעת כת"ר לומר דאינו אוכל שום צומח ז"א דהא חזינן דאוכל מכל דברים הצמחי' אם מבושלי' ואפי' חיי' יש מהם שאוכל כן נלענ"ד. ובימי חה"פ כאשר הרהבתי בדברי תשובה הלזו אתי' לדעתי דבר חדש בלא"ה היתר לבלוע הפיללען שהם ער"פ מדרבנן אסורי' ובשע"ת הביא מחמיר לאכול שלא בסכנ' ונ"מ לענ"ד למען קיים מ"ע דערב תאכל מצות מותר עפי' מ"ש מהרמשי"ק או"ח סי' רס"א לתרץ קושי' הר"ן במ"ש במס' ר"ה בשופר של ר"ה דאין מפקחין עליו את הגל ולא מעבירי' עלי' התחומי' וקאמר בגמ' משום דיו"ט עול"ת והקשה הר"ן ז"ל תיפוק לי' דהוה שלא בעידנא ותירץ המהרמשי"ק דלענין אסורי דרבנן הוה בעידנא דהא דכל גזירת דרבנן משום הרחקה דלא לית' לעבור אסורי תורה וא"כ ה"נ מצוה מדרבנן להשתדל ולעשות פעולות למען קיים מ"ע דאוריית' וא"כ בעידנא דעוסק לעבור אסור דרבנן בהשופר למען לקיים אח"כ מצוה עשה דאוריית' עכ"פ בעידנא דעסיק ביה מקיים עכ"פ מ"ע דרבנן ג"כ בזה השתדלו' והתפעלו' א"כ שוב הוה בעידנא ע"כ צ"ל משום דיו"ט הוה עשה ול"ת ואפי' בדרבנן לא דחי כמ"ש הר"ן דתקון דרבנן כעין דאורייתא וכ"ז לענין יו"ט אבל באסור חמץ לא מצינו רק ל"ת ועשה דתשביתו והכא כיון דאינו עובר עליו ואי"צ לבערו ואפי' לכתחילה יכול להשהותו מה שנפסל מאכילת כלב א"כ חזינן דלא תקנו בזה כעין דאורייתא וא"כ הוה בעידנא דאכיל סמי רפואה הנ"ל שאסור מדרבנן מקיים מ"ע אכילת מצה ומרור ואם תאמר הא בלא רפואה הנ"ל יכול לקיים המ"ע דהא ליכא סכנה באכילת מצה בעת חוני המיגרען הנ"ל מ"מ גם זה לא תבר' לפי' מ"ש המהרמשי"ק בסי' ר"ס אהא דקיי"ל בסי' תע"ב סעי' י' דאפי' אם היין מזיקו ידחוק עצמו לקיים מצות ד' כוסות ובודאי גם באכילת מצה ומרור הדין כך והקשה הוא ז"ל דהא קיי"ל באכילת תרומה כי יאכל פרט למזיק ואכילה גסה פטור מן החומש וכן קיי"ל בגמ' מס' יבמות דף מ' לענין אכילת מנחות אלמא דאכילה מזיק אין שמה אכילה לענין מ"ע וא"כ קשה כנ"ל דהא לא מקיים מצות שתיי' ד"כ ואכילת מצה ומחלק דדוקא באכילה גסה שמזיק בשעת אכילה לא מקרי אכילה אבל הש"ע איירי רק במי שמזיקו לאח"ז ובשעת שתיי' ואכילה נהנה שפיר מקרי אכילה (וכן

מצינו לענין ברכות עי"י ריש כ"מ) וא"כ בהני חולי מיגרען אשר ידוע כי בשעת אכילה ממש מזיקו וכל אוכל תתעב נפשו וכל אכילה כ"ש מקרי לגבם אכילה גסה וא"כ לפי"ז הי' עלה בידינו דלא יוצאים כלל לידי מ"ע דאכילת מצה ממה שדוחקים עצמם לאכול בע"כ וא"כ שוב א"א לקיים שניהם ושוב הדרינן לסברא הנ"ל דהוה שפיר בעידנא וזה לענ"ד דבר נכון בעהי"ת. וע"ד השאלה במ"ש על הוולדות שיהי' לקרבן פסח גם אני נשאלתי ע"ז והוריתי בפשיטות לעשות כמ"ש בת' חת"ס סי' קל"ט (ועיי' בסי' צ') ומ"ש כת"ר משום דהוה שלבל"ע בח"מ סי' ר"ט פסק כן המחבר דאפי' במעוברת הוה דבר שלבל"ע אבל בס' בני יעקב וכן בקצו"ח ונ"מ הביאו חבילות ראיות דלענין הקדש וגם לענין מכירה לא הוה דבר שלבל"ע ומהני ובפרט בקדושת הגוף פסק הב"י סי' רל"ב דמהני אפי' בדבר שלבל"ע וכן לא ידעתי מקום להקל בזה. ידידו דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן פח

ב"ה יום א' ח' ניסן עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרבני המופלג בתורה חו"ב יראת ד' אוצרו מו"ה עקיבא בלוי ני', והנה ע"ד השאלה כי שק חיטים שמורים נפל לארץ ממקומו ונמצא אצלו מצואת תרנגולים ובשק לא נמצא שום רושם וריעותא מזה ומע"כ דעתו להתיר מטעם ס"ס בפרט שלא נמצא ריעותא מהשק גם הרמ"א בסי' תס"ז יודה דמותר וכן דעתי נסמכת הלא הלכה פסוקה והוא בסי' תס"ז ס' ג' בשם בה"ג בחיטים הבאים בספינה שאין מחזיקים ריעותא אם לא נשתני וגם כי הא דעת הפר"ח סי' תס"ז כדעת הא"ר דצואת התרנגולים הוה כמי פירות ומפרש דברי הטור בשם הר"א מוורמייזי דלהכי בעי רקוד ועכ"פ רקוד מהני ואם כי הכא בחיטים קמיירי ולא שייך בי' רקוד משום חשש הנ"ל עכ"פ ברירה ודאי מהני ואם תאמר דצואת הנ"ל אינו ניכרת בחיטים שהם בתוך השק שמפסיק עכ"פ בדיקת השק הא ודאי יועיל לענין זה כללו של דבר לענין אכילה בפסח לית דין צריך בושש להתיר:

ושוב חקר כ"ת לענין לצאת ידי חובת מצה עפ"י מ"ש במהרמשי"ק סי' קכ"ה וסי' רי"ז וביותר ביאור בסי' רל"ד והיא מדברי שו"מ ח"ג סי' פ"ז שמביא כמה ראיות דהיכא דכתיב שמירה לא מהני חזקות ואומדנא וכמ"ש הרמב"ן וריטב"א פ"ק דחולין ד' ב' לענין תרומה תלוי' דגם ספיקא בר"ה לא מהני בי' אלא דלענ"ד דזה דוקא אם יש חששא לענין חמוץ בדברים שיש ספק אם מחמיצים אבל הכא בנידון זה הא לכו"ע צואת התרנגולים אינו רק מי פירות ואין מחמיצים והא לא אמרי תורה רק לשמור מחומץ והא אינו מחמיץ ואם כי המג"א העלה בסי' תע"א דגם מעט מ"פ עם מים אינו יוצא היא לאו משום חמוץ

היא אלא משום מצה עשירה והא לענין זה לא נאמר שמור' בתו"ה רק שמירה מחימוץ וא"כ הוה לענין זה כשאר מצות דמהני ס"ס וחזקה (וידוע מ"ש בשם מוצל מאש לענין מצוה לצאת לא מהני ס"ס מ"מ חזקה ורובה מהני כמ"ש בה' ציצית כמובן) והכא נוסף דאיכא חזקה דלא מחזקנין ריעותא ועוד הא מסיק במג"א סי' תע"א ס"ק ה' דמיעוטא דמיעוטא מי פירות כמו גבי חלת תודה גם לענין מצות של חובה אינה מפסיד משום מצה עשירה והכא ודאי בנידון זה ודאי ליתא רק מיעוטא דמ' אם אפי' הי' נבלע בחיטים דרך שק ועוד בחיטים ודאי אין לחוש במעט מ"פ היאך דנתייבשו ולא גרע מאכילת עכברי' דלא חשש הטור והש"ע סי' תנ"ג ועי' במג"א סי' תס"ב דנראה דעתו דבמעט מי פירות אין לחוש גם לחמוץ. ומה שהובא במוסגר בת' מהרמשי"ק ס"ק כ"ה דבמ"פ ומים יש לחוש דממהר להחמיץ לענ"ד אונו מן השם זה לענין שמירה דלא נסמוך אחזק' ורוב וס"ס דעכ"פ אפשר לשמור בשעת לישה דיאפה מיד כמ"ש בסי' תס"ב ועכ"פ לא שייך לענין שמירה דעכ"פ איכא שמיר' מחמוץ כשאר חיטין כן נלענ"ד אם יסכים הגאב"ד לדברינו ידידו דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן פט

בהי"ת פה מאד יצ"ו בשנת תרס"א לפ"ק לכבוד הרב הגאון מו"ה פנחס הלוי ביללייצער אב"ד ק"ק סערענטש יצ"ו אתיתי בזה להשיבו ע"ד מ"ש בס"ד ע"ד מקו"ח וחת"ס לענין אפרן ופחמין של חמץ שאינ' ראוי' אפי' לכלב ומה טעם איסורן. והעליתי ב"ה עפ"י דברי הרשב"א מ"ש במתניתן דהמקדש בערלה וכ"כ משו"ה אי"מ באפרן דמותר דהוה דשלבל"ע ולא מהני מ"ש בידו דנשתנה לגמרי וד"א הוה ולא מהני מה שהיא בידו ועפי' דעת הרא"ש פ"ק דחולין בחותך בשר בסכין של ע"ז דהבשר בדיעבד מותר ואינ' דומה לפת ותנור חדש שנאסרים מפני שגמרן ע"י אסוה"נ משא"כ בשר דהיא כמו שהי' ורק מתקן בעלמא הוה וא"כ ה"נ באפר ופחמין דפשיט' שראוין להנות מהם בכביס' ושאר מלאכות שנעשה מהם וכיון דלדעת הרשב"א הם כד"א וא"כ להוה כגמרן ע"י אסוה"נ ודומה לפת ותנור שאסורי' ולא משום שיש בהם איז' לחלוחית של חמץ ואסוה"נ אלא שבאו לעולם להנות מהם ע"י. וכ"ת השיב ע"ז דלמה יגרע מהך דהרר"י במוסק משום דנשתנה בתר השתא אזלינן והיתר הוא ולחלק בין אסוה"נ ואסורי אכילה הלא בט"ז סי' תס"ז הביא מת' הרא"ש לענין דבש שמהפך הסולת כהיתר' ולענ"ד דיש לחלק דשם איירי בנתהפך קודם הפסח דעוד הי' היתר ולא שייך לומר דאסוה"נ גרם לדבר הנולד משא"כ בפחמי' ואפר לאחר שנאסר כמובן, אח"כ נזכרתי כי מרן חת"ס עמד ע"ז בחדושי' ותי' כיון דגלי רחמנא גבי חמץ נפש לרבות את השותה אע"ג דנשתנה הה"ד לכיו"ב וא"כ

לפי"ז נפל התיר' בביר' וי"ל דרוב התשוב' באחרונים דילפינן מניה לכל אסורי' ובחת"ס שם לא ניח' לי' לחלק בין אסורי אכילה לאסוה"נ וי"ל בזה דהא בתוס' חולין דף ק"כ אהא דמרבה בחמץ לרבות את השותה אע"ג דאסוה"נ הוא מ"מ בהנאה ליכא כרת אלמא דפשיטא להו דכל הבא מאסורי הנאה אסור כמוהו אע"ג דנשתנה ול"צ לרבוי מקרא רק לענין דלחייבי' כרת כאוכל ממשו. וגם יש לחלק בעיקר סברת' דשם בשותה עכ"פ טועם טעמו כעיקר משא"כ באפרן ועיי' בתוס' פסחים דהקשו אהך דזיע' בעלמא דמכל מקום נימא טכ"ע. דהוה דאורייתא: והנה ראיתי מ"ש כ"ת לענין מכירת חמץ ישנו מקומות בין רשעי גוים שאינם רוצים לקנות החמץ בידען דרוצין בזה לקיים מצות תוה"ק ויש למצא לדעתו הרמה למכור לקטן דבדעת אחרי' מקנה קונה ופשיטא לי' דחמצו של קטן שאינו עובר בב"י מותר לאחה"פ והנה בודאי דעתו להקנות במתנה דבדרך מקח וממכר הא קנינו אינו רק מדרבנן מזמן פעוטות כידוע ממתניתן דמ' גיטין מפני תקון העולם, אלא בעיקר הדברים הלא כתב הח"י סי' תל"ד דאפוטרופס של יתומים מחויב לבערו כתקון חכמים ואפי' במקום שנותני' עליו שכר. ועיי' בסי' תמ"א שם בשם דברי ריבות והביא ראיי' ממה דקיי"ל בחו"מ ר"צ סעיף י"ד דאפוטרופס תורם ומעשר תבוא' יתומים והא טעמא קאמרינן שם משום דאסור להאכילם בידים וה"נ דכוותי' אי"ל מאכיל גדול בזה למכור להם לכתחילה. ולענין חמצן של קטן לאח"פ שאינו אסור בהנאה אמת כי כן כתב בפרמ"ג סי' תל"ד ע"ד ח"י הנ"ל ועצתו כי האפטרופס יסלק האחריות מעליו למען שלא לעבור אב"י אבל מהיכי תיתי למכור להם לכתחילה ועיי' במג"א סי' שמ"ג לכן אין זה תקון כלל מטעמי' דהוה כמאכיל בידיים והנני דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן צ

ב"ה שוכ"ט לחתני כבני כבוד הרב הגאון ומו"ה יוסף צבי נ"י אבדק"ק גאלאנטא יע"א. אחדש"ה. הנני ע"ד העובד' בהך אתת' שאמרה בעת לידת שני גדיי' א' מהם נשחט לק"פ. והנה בס' שו"ת בית שלמה עמד בכל מה שאמרנו בס"ד כי האשה אעפי' שנו"נ בתוך הבית אין בידה להקדיש גם לדעת הראב"ן בב"ק הביא' הישו"ש והש"ך ח"מ סי' צו' פסק כמוה' לענין שבוע' היינו כל מה שיש תועלת לנכסים אבל לענין שאר דברים כגון לנתינת צדקה ושכר מלומד' אין לה רשות כמ"ד בש"ע יו"ד סי' רמ"ח והיא מת' הרא"ש וכן אית' להדי' בת' מהר"מ אלשיך דצדקה וכיו"ב אינו בכלל תועלת לנכסים. ועתה ראיתי דברי כ"ת במ"ש מרן חת"ס או"ח סי' קל"ט במ"ש אי נאמן שלא אמר רק להחול. וכ"ת הביא דברי מהרי"ט דכמ"ש ביבמות שנאמן על הקדשות וקונמו' משום דבידו למיתשל עליה' והנה כמ"כ י"ל כאן וראי' מדברי תוס' שבועות דף כ' ד"ה לישנ' דיש להאמינו בכגון זה

ואדם נאמן ע"ע. וע"ד הב"ח שהביא ראיי' דבאמירה אפי' בדיעבד אסור דאל"כ מה פריך בגמר' פסחים דף כ"ג מתודות שהנהיג בלילי פסחים לאכול גדי מקולס ודייק מקולס אין שאי"מ לא ומ"פ הא דיעבד ורב שאסר לומר בשר זה לפסח היינו לכתחילה אלא ש"מ דבאמר ג"כ בדיעבד אסור. והמג"א סי' תס"ט הביאו ושזו ראיי' שאין עלי' תשובה. ולולא דמסתפינ' הייתי אומר דתורף מו"מ של הסוגי' כך הוא דהא י"ל מה קארי לה דקארי לה ומה שייכו' דרב הכא דאיירי באמירה לאכילה גדי מקולס הא כדאית' והא כדאית' והתירו' שבגמר' הלא מבואר בתחיל' המאמר אלא שהקושי' הגמר' אינו על עיקר אסור' אלא במ"ש ששלחו לי' החכמים אלמלא תודות אתה גוזרני וכו' ומשמע דדוקא משום אכיל' המקולס והא מסתמא לא ימלט לאמור א' מן המתעסקי' בגדי מקולס הלזה שלא יאמר זה לפסח (וכן משמע מתירו' הגמר' מקולס בין אמר ובין ל"א) משמע דפשיט' לי' ולהמקשן דהית' אמירה קודם לו ולמה לא חששו על האמירה שקדמה וכי אינה ראוי' לגזור ע"ז משום לתא דמראית עין אלא ש"מ דמשום אמירה לחוד ליכא חששא וקשי' כרב וע"ז תור' הגמר' דמקולס בין אמר ובין לא אמר שאפי' נשמר באמירה כמו לרב דאסור מ"מ נאסר משום אכילת מקולס ומעתה אם הי' מתרץ הא דיעבד הא לכתחילה אכתי לא הוה מתרץ כלום דמ"מ יקש' למה לא שלחו לו דראוי' לגזור גם על אמירה בלבד דעכ"פ לכתחילה אסור זכלענ"ד בפשיטות:

וע"ד מרן חת"ס שהשיב ע"ד בכור שור בפסחים והקשה על דברי תוס' במ"ש בפירוש הסוגי' לר"ש אין כאן חשש שלא התנדב כדרך המתנדבי' והקש' הוא ז"ל דהא מקריבי' אע"פ שאין בית ומה שלא כדרך המתנדבי' איכא. ולענ"ד דדברי התוס' מדויקי' ולא לחנם הביאו ראיי' מהתוספת' דהמתנדבי' להקרי' בב"ח אינ' קדוש משו"ה לר"ש דכל עצם סברתי משום דאכלו מקולס ומשום דאמרו בשר זה לפסח הוכיח סופו על תחילתו דיאמרו כן מחיים ויקדישי' ולענין זה אין לנו להוכיח רק ממה שנראה מהוכחת מעשיו ודברי' שאכלו מקולס בחוץ לירושלים וכבר שחטו ואפי' קודם ער"פ וכש"כ באמירה בשר זה לפסח וכבר קדם ושחטו ואפי' כמה ימים קודם הפסח האיך נאמר שיוכיח כי תחילת הקדשו הי' ע"מ להקריב' בזה"ז אעפ"י שאין בית למה יטעו העולם כ"כ ודאי הסבר' נותנו' שטעה בדבר הנראה שהקדיש' ע"מ לעשות הכל בחוץ וטעה שמותר מה שאסור ולזה יש המראית עין בהוכח'. והנה בנדון בחקיר' בעת התרת נדרה נתברר שלא אמרה רק דרך שאלה נשחט א' מהם לק"פ ובזה ודאי די להתיר' ע"י התר' נדרה ובצרוף שאינ' שלה כדברי בית שלמה. ושלום מחותנו אוה"נ:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן צא

ב"ה יום ו' עש"ק מ"ג למב"י תרס"ח לפ"ק לכבוד ידידי הרב הגדול בנש"ק מו"ה יוסף כ"ץ נ"י. ע"ד מעמד גיסו הרב נ"י משמים יחזקהו ויאמצהו לתו"ע, ואשר שאלה נפשו היפה של"ה באפשר לו לספור ספה"ע בחליו אם רשאי לברך על הספירה. ועי' מ"ש בפי' אוצר החיים מהגה"ק מקאמארנא זי"ע בפ' אמור מצוה ש"ז) לענ"ד פשיטא ופשיטא דלא יספור בברכה דהו' כמו שכח דהא בנוב"י מהדו"ק סי' כ"ז וכת"ס יו"ד סי' קפ"א טרי ושקלי גבי אונן אפי' ספר אי מהני לספור בשאר ימים כיון דפטור ממצות הו' כלא ספר כלל, אלא דדנו משום ס"ס דלמא כמ"ד דיכול אונן להחמיר ע"ע לקיים המצוה ודלמא משום הפסד שאר ימים אינ' פטור התם לספור בשאר ימים, ובקטן שהגדיל בתוך ימי הספירה ג"כ בתשו' כת"ס או"ח סי' צ"ט ובמהר"ם שיק סי' רס"ט דנו מהאי טעמא אי הספיר' מהני מ"ש בימי קטנות'. וא"כ בנד"ז אשר בחולי' לא ידע בנפשי'. א"כ ודאי דפטור ולא עדיף מעתים חלים ועתים שוטה דפטור בהאי שעתי' וכש"כ שלה ספר כלל, ובכיוצא בזה רגיל אני להורות כי יבקש מש"ץ או מאדם אח' כי יוציאנו בברכתו וכמ"ש הרשב"א דבברכה יכול להוציא' הש"ץ. ועי' באו"ח סי' תפ"ט, כנלע"ד. אוה"נ דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן צב

ב"ה אול"י ד' עי"ת פ' האזני תרע"א לפ"ק מאד בין כס' לעשור החתימה לטובה יגמור על ראש מכירי ומיודעי כבוד הרב הגדול מו"ה צבי פריעדמאן נ"י אבן יקר בברעזאווא יצ"ו. ראיתי אשר הציע לפני קושי' נאה במס' פסחים כ"ב דיליף ר"א אליבא דר"מ מדאיצטריך גבי נבלה לגר וגו' ש"מ דבעלמא ל"ת אה"נ במשמע ופי' הפנ"י ואו"ח אליבא דרש"י דלאו מנתינה דגר יליף דהא צריך למצוה או להתיר נבלה סרוחה מעיקר' רק ממכור לנכרי יליף דמיותר ועכ"ח להך ילפות' ועד"ז ק"ל למעלתו לדברי הפוסקים דסחורה בנו"ט אסור מה"ת ורק בנזדמן מותר וכמו גבי נבלה דהתיר בפי' מכור לנכרי כן פי' התו"ס מ' סוכה דף ט"ל והר"ש והרא"ש פ"ז דשביעית א"כ גם מכור לנכרי אינו מיותר עכ"ד והוא קושי' עצומה. ועכ"ז נלע"ד לתרץ דוודאי לפי פירש"י לסברת פנ"י ואו"ח פליג אדברי תוס' דקשי' להו קושי' זו גם במס' חולין פכ"ה וכן במ' ע"ז ד' כ' ותי' דמצד סברא נכונה ידעי' דמצוה להקדים נתינ' לגר א"כ כש"כ דהוה ידעינן דמצוה ליתן לו דמצוה להחיותו כמ"ש גר ותושב וגו' והנה עכ"פ צ"ל דמודה רש"י דצריכי לכתוב תרוויי' או מכיר' לגר וכמ"ש הפנ"י שם דס"ד דאסור משור דיתן לב להתגייר וכמ"ש התוס' י' חולין ג"כ לענין נתינ' דלא יליף מנכרי ובאו"ח חולק ע"ז דוודאי מכיר' לגר מצד הסבר' ידעי'

אלא צריך קרא להתיר נתינה לנכרי משום דס"ד דאסור מלא תחנן וכמ"ש אליבא דמאן דס"ל הכי במס' ע"ז ד' כ' ומעתה עכ"פ מתרוויי' שמעי' היתר דממכיר' לגר דבא להתיר כנ"ל וא"כ האיך התור' התור' אם יש אסור סחורה ועכ"ח דממילא נשמע היתר סחורה ומיותר מכיר' לנכרי ועכ"ח נשמע נמי לילף אה"נ בלא תאכל מדאיצטריך מכיר' לנכרי ולדברי או"ח דמכיר' לגר לא איצט' רק להתיר נתינ' לנכרי מזה נמי נשמע היתר סחור' כמ"ש הש"ך סי' קי"ז בשם הגה"מ דנתינ' לנכרי הוה בכלל סחור' דאי לאו דאית לי' הנא' מני לא הוה יהיב לי' ודאי מנתינ' לגר לא מוכח ואינ' בכלל סחור' כיון דמשום מצוה יהיב לי' וליכ' משום סחורה והשת' כיון דר"מ דריש הקרא לפניו ולאחרי' וכמ"ה רש"י בחולין ובתוס' שהביא ראי' מכמה דוכתא ועכ"ח חד מיותר נתינ' לנכרי דאיצטריך נשמע ממיל' היתר סחורה וממכיר' לגר ודאי נשמע כנ"ל א"כ חד דמיותר ילפי' אה"נ דל"ת כנלע"ד. ועוד נלע"ד בדרך פשוט דהא בת' חות יאיר סי' קמ"ב האריך להקשות אדברי ט"ז שמתיר ג"כ ע"י ישראל אח' מלשון או מכור לנכרי ועיי' בח"ס סי' ק"ח וכן אדברי התוס' והרא"ש שהוכיח היתר נזדמן ממכור לנכרי למ"ל למילף מקרא זה הלא ממקומ' מוכרע כמ"ש בגמ' מילפות' דכתב בקרא גבי דברי' טמאים מלכם ויהי' דמזה ילפי' לצייד שנזדמן כלו טמאי' וטהורי' דמותר, ולענ"ד דהם ס"ל דהי' מקום לחלק בין זדונן דרך אומנת' בכך וכוונתו ל"ה לצוד דברי' טמאים רק נטהורי' ובין נתנבלה בבית דאפשר דהי' מקום לומר דזה לא מקרי בזדונן כמו גבי צייד ע"ז הביא ראי' ממכור לנכרי דעכ"ח אין חלוק והנה בבאר יעקב הוכיח דמ"ש הט"ז להתיר מקרא דמוכיח דגם ע"י אחר מותר אינו ר"ל דבל"ז ל"ה ידעי' התיר' דוודאי ס"ל דמצד הסבר' הו"א אלא דמסמיך על הקרא וא"כ כש"כ די"ל כן ע"ד תוס' והרא"ש דוודאי מצד הסבר' נמי הו"א דאין חילוק בין נזדמן דצוד' ובין נזדמן נבלה בבית' אלא כיון דיש להם הוכח' ולן המקר' הביא מקרא ולא אבל לא עלה על דעתם דמשו"ה כתבה התורה לידע בזדונן ג"כ בבית. ועוד נלע"ד ליישב עפי' דרך חידוד דהא וודאי קושי' מע"כ לפי דעת הרשב"א דס"ל דהטעם משום גזיר' דלמא אתו למיכל מני' א"כ ילפינ' משרצים לכל מידי דאסור באכיל' דשייכ' בטעם הנ"ל ולשיטה זו צ"ל עכ"ח דמסר' הכתוב לחכמים האיך לאסור והאיך פעמים להתיר וא"כ עכ"ח מ"ש בצייד מותר משום הפסד ממון וכן מ"ש הב"ח בנזדמן נבלה בבית' עכ"ח ג"כ ע"י שמסר' הכתוב לחכמים והם אמרו בזה מותר וכמו מלאכת חוה"מ בדבר אבוד וא"כ לדידי' עכ"ח אין לומר דהתור' כתב' משום התיר' דנזדמן ודזה מקרי נזדמן ולזה לא מקרי נזדמן והא כל הנ"ל ע"י חזיון החכמים הוא ועיי' בת' באר יעקב שהאריך בזה, וא"כ קושי' מעלו' רק ע"ד התוס' והרא"ש שלא נזכר גזיר' זו משום דלמא

אתו למיכל מני' וממילא אי"צ לומר שמסר' הכתוב לחכמים וכמ"ש באחרונים דל"ש להשוות למלאכת חוה"מ וא"כ לפי"ז אסורי' דנו"ט בסחור' ילפי' בפשיטות מאיסורי דשרצים דלכתחילה אסור ובדיעבד מותר בנזדמן, והנה בת' מרן חת"ס מפרש באה"ט האיך ילפי' מלשון יהי' דלכתחילה אסור שפלפלו המהרש"ל ומהרש"א שם בזה והא פירש"י בפשיטות דלא יאכל משמע דאסור בהנא' לגמרי ולכם אתיא להתיר בהנא' ושוב קאתי קר יהי' בהוייית' יהי' וא"כ דומי' דדהו צריכי' ללמוד לשאר איסורי אכילה כגון נו"ט כלומר דלענין לכתחילה נשאר' באיסורן שנאסרו מקרא דלא יאכל דהיינו שנשארו באיסורן של הנאה שנאסרו מלא יאכל לענין לכתחילה לסחורה אבל אם לא יאכל ל"ה משמע אסור' הנא' ל"ש יהי' בהוויית' יהי' ולר"א הא כל בר"י ל"ת איסור הנא' משמע רק דמצינו התיר' בכל הני דמקשי' מני' שם בסוגי' ועכ"פ לענין סחורה נשארו באיסורין וכמ' שרצים דומי' דדהו וכ"ז אם ל"ת משמע אה"נ אבל אם אינ' במשמע אה"נ א"כ ממילא הסחורה מותר דהא מעיקר' לא נאסר' בשום הנא' והאיך שייך למילף משרצים ועיי' בירושלמי מס' שבועות דקאמר באמת אסור סחורה משום אה"נ ועיי' בחת"ס סי' ק"ח ות' אמרי אש סי' ד' ומעתה האיך נימ' מנבלה דכתיב גבי' או מכור אינ' מוכח אה"נ רק אתא להתיר סחורה בנזדמן דהא אם ל"ת אינ' במשמע אה"נ ממילא סחורה מותר אפי' בלא נזדמן וא"כ ממנ"פ הכל מוכח ונילפות' הנ"ל כמובן. דברי ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן צג

ב"ה אול"י ו' עש"ק צו תרס"ב לפ"ק מאד יצ"ו רב ברכות על ראש כבוד הרבנו החריף ובקי מהו' מאיר סג"ל לאנדוי ני הנה להלכה ולמעשה אם שכח יעלה ויבא בליל חג השבועות ודאי כי צריך לחזור ולברך כמ"ש המג"א סי' קפ"ח כי המחבר ס"ל כדעת הר"ן כי בכל יו"ט צריך פת, ואדרבה הא מקש' ל"ל דאמרה תורה בערב תאכלו מצות ול"ל הקישא דחג הסוכת לחג המצות דחייב לאכול לילה ח' בסוכה תיפוק ליה דבלא"ה צריך פת, ועיי"ש בתוס' וכיון שסתם המחבר בסי' הנ"ל בכל יו"ט אם שכח יעלה ויבא בבהמ"ז צריך לחזור א"כ חג השבועות בכלל דמ"ש זה מזה, והנה ודאי משמעות הרא"ש בברכות דף מ"ט דמסוגי' הגמר' משמע דהא דצריך לחזור ביו"ט ושבת היא דומיא דר"ח דהיינו ביום דבלילה גם בתפילה אין צריך לחזור בר"ח, א"כ ודאי איכא לפלפל מה דעתו אם שכח בליל יו"ט חה"ש דהא רק בחג המצות וחה"ס לילה א' חייב לאכול פת מבערב תאכלו וחה"ס מהקיש', והם באנו לדון לפ"ד הרא"ש דפת משום שמחה וליל ראשון נתמעט ממצות שמחה כמ"ש בשאג"א סי' ס"ח, דהעלה דלילה לא נתמעט מ"מ

משמחה של שאר שמחות חוץ משלמי שמחה למ"ד דאיכ' שמחה בלא זביחה בשעת שמחה אלא דאיכא למרמי בי' דהא האי קרא בחה"ס כתיב, והאיך אפשר למעט משמח' אכילת פת דהא לכ"ע איקש לחהמ"צ. וראיתי שוב כי כ"ת הוכיח זה מגמר' דפסחים דף ס"ה ע"ב, דא"ל ר"י לר"א יו"ט יוכיח ואם ליל יו"ט נתמעט משמחה האיך הותר מלאכת אוכל נפש בלילה, ועיי' בשאג"א סי' הנ"ל שעמד ע"ז, ולענ"ד נראה בפשיטות לתרץ דהאיך מצינו למימר הכי דליכ' מידי דמקצתו אסור ומקצתו מותר כמ"ש בשבת ד' קי"א וביצה י"ח גבי החושש בשניו, דפריך אמתניתין דתנן החושש בשניו לא יגמע בהן את החומץ מברייתא דתני' מגמע ובולע, ותי' רבא כאן לפני טבול דאסור דמחזי כרפואה וכאן לאחר טבול דמחזי כשתיי' וע"ז השיב בגמר' דנימ' הואיל דלאחר טבול מותר לפני טבול נמי מותר ופירשיז"ל דאין לך שאסור למקצת שבת ומקצתו מותר, וא"כ ה"נ כיון דביום מותר מלאכת או"נ היאך נאסר בלילה דהוא מקצת של יו"ט, ועיין שאג"א סי' ק"ג דס"ל ג"כ הך סברי לענין תק"ש בר"ה ובסוף דברי מע"כ ראיתי חזר ושנה לומר כי אכילת פת ביו"ט הוא כמו שבת ולא משום שמחה דאל"כ בחוה"מ נמי יהי' חוזר אם שכח יעלה ויבא, ועיין בב"י בשם התשב"ץ דס"ל באמת דגם בחוה"מ מחזירי' אם שכח יעלה ויבא, והנה מכבר אמרתי דכל מ"ש המפרשים בענין אכילת פת ביו"ט היינו לשאר אמוראי אבל אנן דקיימ"ל כרבה דאית לי' הכנה דאוריית' כמ"ש הרמב"ם פ"א מה' יו"ט ואו"ח סי' תקי"ג, והא רבה יליף לה מהכינו את אשר יביאו והקשה רשיז"ל א"כ יהי' ביצה הנגמר' בשבת אסור' ביום א' ותי' שם סעודת שבת ויו"ט דסעודתן חשובה צריך הכנה ועיי' בתוס' שם דביו"ט ג"כ לא ירד מן א"כ חשבה תורה סעודת יו"ט כשבת לענין הכנה וא"כ כמו דילפינן פת לענין סעודת שבת מהכינו דמן שהי' במקום פת כדאמרינן במס' שבת פ' כ"כ הה"ד ביו"ט דה"נ היינו הכנה כמו בשבת ומ"ש זמ"ז ולענ"ד זהו דעת הר"ן הנ"ל דפשיט' לי' דצריך פת להלכה גם בליל יו"ט דהוא כמו שבת ושם לר"א דס"ל ולשיטתי' ג"כ דיו"ט בעי הכנה כמ"ש במס' עירובין דף ל"ח וחכמים ל"פ עלי' רק לענין י"ד סעודות, זה כלענ"ד:

ובענין מ"ש הרא"ש פ' שלשה שאכלו דאכילת פת ביו"ט משום שמחת יו"ט וס"ל למע"כ בסבר' הכי גבי חה"ש דליכא משום שיו"ט אינו חייב באכילת פת, ולענ"ד דשם דייק הרא"ש משום חצי' לה' וחצי' לכם א"כ נראה בעליל דלא בא לומר דפת משום שמחה לבד וכמ"ש במעדני יו"ט שם דהא פת אינו בשמחה כמ"ש בגמר' ע"כ נלענ"ד לחלק בין הפרקים דהא יש להקשות דלר"א דס"ל דשמחת יו"ט רשות אלא או כול' לה' או כול' לכם כי לית לי' ממתניתן דההלל והשמחה שמונה וזה עכ"ח באכילה ושתיי' ולא בד"ת

כי בפ' בתרא דפסחים קאמר בזמן שביהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר שלמי שמחה ובזה"ז יין ישן אנשים בראוי' להם ונשים בראוי' להם וכיון דבזמן שביהמ"ק קיים אית' שלמי שמחה מהחג כל שמנה בזה"ז אשר בעוה"ר בטל עכ"ח צריך לקיים ושמחתם כמ"ש הנ"ל מה"ת, ע"כ נלענ"ד דיש לנו ג' מיני אכילת מצוה בראשם אכילת מצה בליל חהמ"צ ואכילת פת בליל א' בסוכה דאכילה זו אינו כלל משום עונג ושמחה אך ורק לשם חובה ושנייי' לה אכילה של אכילת מצוה של ש"ק שהוא משום עונג ועיין בט"ז או"ח סי' רע"ג סק"ג וכ"כ במג"א סי' קס"ז ס"ק מ"א במה שמחלק בין אכילת מצה שהוא רק משום חובה לכן מוציא אחרים אעפי' שאינו נהנה משא"כ אכילת שבת אם שהוא חובה מ"מ חובו בזו אינו רק משום הנאה ועונג וע"כ אם מתענג בתעניתו אי"צ לאכול, שלישית הוא אכילת פת ביו"ט אשר סברת הרא"ש בזה משום שמחה לענ"ד כמ"ש שאין בא לומר דזה גופא לשמחה אלא ששייך לשמחת או"נ ואכילה זו הוא רק היפך התענית שאינו רשאי להתענות ביו"ט כמו שרשאי בשבת דשמחה הוא היפך התענית ונוסף על אכילה זו מצוות השמחה בשלמי שמחה בבשר בזמן שביהמ"ק קיים ובזה"ז ביין ישן ודאי כי השמחה מתעלה באכילת פת שהיא עיקר אכילה כמ"ש הרא"ש ועוד נוסף השמחה בתוס' השתיי' עד כי ישמח לבו לשיר ולנגן כמ"ש הרמב"ם, והנה ר"א לא פליג רק על שמחה במעלת אכילה שהוא חשוב אבל בשמחת שתיי' יין ישן שהוא במקום שלמי שמחה ודאי לא פליג ומעולם הלא מצוה מפורשת בלשון עשה ושמחתם בחגיכם והנה דחיית המלאכה לא מצינו רק באכילה כמ"ש אך אשר יאכל לכל נפש לזה ס"ל לר"א דזה רשות אבל תוס' שמחתינו ביין ישן ונשים בבגדי צבעונין ופשתן בזה לא שייך מלאכה כמובן וכן בשתיי' יין ישן הא אמרינן במלאכת או"נ שאינו רק משעת שמיר' ואילך כמ"ש התוס' ריש מס' ביצה, ומעתה מה שנתמעט יו"ט בליל' ממצות שמחה היינו שלמי שמחה ומה שבמקומ' בזה הזמן שתיי' יין וכדומה אבל מאוכל נפש כלומר שמחה באכילה מה שהוא היפך תענית דהיינו רק כמו שמחה ועונג לא נתמעט דודאי אסור להתענות אפי' תענית שעה כמ"ש הפוסקי':

ובזה יתורץ כל הקושי' דמ"ש לפימ"ש רבא רפ"ב מס' ביצה בטעמי' דע"ת כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט, י"ט של ר"ה שחל בשבת מה איכ' למימר אם אינו מחויב בשמחה עיי' בשאג"א סי' ק"ב הנ"ל ולפי הנ"ל אתי שפיר דבר"ה ודאי ליכא מ"ע דושמחתם דהיינו שלמי שמחה ובזה"ז שתיית יין וכיו"ב אבל אכילה שהוא השמחה היפך התענית ודאי חייב לדידן דקיי"ל כר"י דשיו"ט מצוה. ובחוה"מ הוא להיפך דנוהג שמחה ונשמחתם דשלמי שמחה ובמקומ' שמחות שבזה"ז אבל אינו שמחה דמצוה

שהוא אכילה דדרשינן מלכם דכתיב בעצרת ושם לית' חוה"מ כן נלענ"ד ליישב ג"כ קושי' השאג"א שם שהקשה מה השיב ר"א לר"י מה זה רשות למצוה והא ר"א ס"ל בסוכה דף כ"ז די"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה וא"כ לית בה משום רשות אלא מצוה ומ"מ לא התיר' משום שבות וכן איכא מצות אכילת מצה שהותר משום מלאכה ולא משום שבות עיי"ש בפלפול עצום, ולפימ"ש א"ש דאכילת מצוה וחובה בראשם אכילת מצה, ובליל א' דסוכות ואכילת סעודה בסוכה דילפינן מחה"מ שהוא רק משום לתא דחוב כמ"ש בט"ז הנ"ל. וזהו מ"ש ר"א די"ד סעודות חייב לאכול בסוכה דיליף מתשבו כעין תדירו וכלפי מ"ש חכמים דרק סעודה א' ס"ל דיד"ס והם אינ' משום שמחה אלא חוב' והיכן מצינו שהתור' התירה משום מלאכה דאורייתא דודאי אסור לעשות מלאכה משום מצות אכילת מצה דרק משום אכילת יו"ט התיר' התורה ולא משום מצוה זו שאין בו שום ענין מפני עונג ושמחה וכגון מי שאכל כל שובעו ביו"ט לעת צהרים ואין צריך לו עוד ולר"א דחייב עוד סעודה זו דודאי דלא הותר בו מלאכה משום מצוה זו כגון היאך דליכא למימר הואיל ומקלעי לי' אורחים כמ"ש התוס' מס' שבת דף צ"ח לר"א דמחייב ברודה חלות דבש ביו"ט כגון סמוך לחשכה דליכא הואיל ומקלעי לאורחים, ומ"מ אפשר לו בזמן ההוא שרודה כביצה או כזית וכיון שאכילה זו אין משום שמחה ולא משום הנאת אכילה ורק משום מצוה לא הותר' בזה מלאכה ומשו"ה לא התיר' התורה ג"כ משום שבות ודו"ק היטב:

וראיתי עוד כמה הערות בדברי כ"ת במ"ש דליל יו"ט ראשון עכ"פ הוה כטפל לשמחת יו"ט, עיי' רש"י בסוכה ד' מ"ח דס"ל דליל יו"ט אחרון הוה טפל לשאר ימים וילפינן בק"ו ליום והא שם ממעט ליל יו"ט ראשון א"כ גם מטפל ממעט לי', דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן צד

בהי"ת י' ה' ט"ל למב"י עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו שוי"ר לכבוד חביבי הבחו' החו"ב יו"ש מו"ה קלונימוס הונכונ' קלונן שארף נ"י: במ"ש לתרץ קושי' הגאון מהו' אברהם ברודא זצ"ל והובא בקונטרס אחרון על הטורי אבן מ' חגיגה והכי אית' התם ר' אלעזר אר' אושיע יליף דעצרת י"ל תשלומי' מהקישא דחג דשבועו' לחה"מ. ובבריית' שהביא רבה יליף כונו במ' ר"ה לת"ק ור"ש מ"ש שם אמר' תורה מנה ימים וקדש החדש מנה ימים וקדש עצרת מה חדש למנוי אף עצרת למנוי' וחג השבועות אקרי ומצוה לממני יומי ושבועי וי"ל תשלומי' כל ז' וראב"י יליף מדסמיך בקרא ובקוצרך וגו' למקרא וקראתם בעצם דחה"ש אימתי אי ביו"ט קצור' מי שרי אלא בתשלומי' ומצריך שם בגמ' ר"א

אר"א דיליף מהקישא לחה"מ וראב"י דיליף מוקוצרך דאי מדר"א אר"א הוה אמינ' ומה חה"מ אסור בעשיית מלאכה הה"ד בתשלומי' דחה"ש קמשמ"ל דראב"י ואי מדראב"י לא ידעינן תשלומי' כמה קמשמ"ל דר"א אר"א ואית' שם בתוס' דהא דמצריך דראב"י להתיר מלאכה היינו ליום ז' דבחה"מ אסור אבל משום חוה"מ או משום דבירושלמי אית' דאינ' מותר ב' הקרב' חגיגה רק לצורך עיסה הצריך לו הוא אינ' רק מדרבנן ושם בתוס' שהקשו למה לא מצריך גם הבריית' שהביא רבה אדר"א אר"א ותי' דהך מנה ימים וקדש וכו' צריך להוציא מדעת הצדוקי' כמ"ש במ' מנחות כלומר דתלי' בקדוש החדש ואינ' לאח' שבת בראשית אלא ממחרת השבת היינו יו"ט. והקשה הוא ז"ל דהא ממילא מוכח מדראב"י להוציא מדעת הצדוקי' דהא כיון אי הוה כמ"ש הצדוקי' א"כ כיון לדדהו עצרת אח' השבת א"כ יום ז' הוא בשבת א"כ ל"ל בקוצרך להתיר מלאכה ביום ז' דהא ביום ז' אם יחול בשבת א"כ בלא"ה אסור משום שבת ול"ל בקוצרך להתיר בשבת מי שרי. והוא קשה כברזל:

וראיתי דבריך והוא עפ"י דברי הורה גבר במ' הוריות במ"ש הורה ב"ד שאין שבת בשביעית ודרשי בחריש וקציר וכו' בזמן דאיכ' חרישה איכ' שבת בזמן דליכ' חריש' בשביעי' ליכ' שבת ופי' הוא ז"ל במ"ש ליישב דברי התוס' דמשמע דאין אדוקי' מודי' בהך דרשא ואמאי דהוה כפשוט' דקרא ופי' הוא ז"ל דבחריש וקציר דמיותר עכ"ח דרשינן במ' ר"ה לתוס' שביעי' ובזה ודאי אינ' מודי' ולדרשה דר"י דמה חריש רשות אף קציר רשות ולומר דקציר' עומר דוח' ודאי לית להו דהא לדדהו שס"ל דמחרת השבת כפשטא שבת בראשית לעולם לא יכול להיות בשבת קצירת עומר ואייתר להוא קרא דבחריש וקציר לומר כטעות ב"ד הנ"ל דבזיון דאיכ' חרושה ישנו שבת ובשביעי' דליכא חרישה ליכא שבת וא"כ לדברי הנ"ל אמרת דשפיר צריך קרא בקוצרך לשבת של שביעי' וכהנ"ל וע"כ צריך קרא דבריית' שהביא רבה מנה ימים וכו' לסתור דעת הצדוקי' דבל"ז הי' מוקים בקוצרך לשבת של שביעי' והוא פרפרת נאה:

ולפיענ"ד יש להשיב דהא לעיל הביא' התוס' ב' פרושי' בהך בריית' דמנה ימים שיטת ר"ת כפשט' מנה ימים וקדש החדש מה חדש למנוי' היינו כמ"ש במ' מגילה חדש ימים ולא שעות וא"כ הצדוקי' ודאי אינ' מודי' בדרשה זו מ"מ כתבה תורה לדידן דאנן נדע דממחרת השבת היינו יו"ט. וגם כי ודאי אין הצדוקי' מודי' לדרש' דר"א אר"א בהקיש' דחה"ש לחה"מ וגם הא כתבו התוס' לקמן דף י"ח דלצדוקי' אסור מלאכת חוה"מ מה"ת כפשט' דקרא וא"כ ליכ' למימר כדברי התוס' כאן דבקוצרך לא אתי להתיר רק יו' ז'. דהא מהקיש' יש לאסור ג"כ ביומ' דתשלומי' כול' דהא לדעת הצדוקי' חוה"מ מה"ת

וצ"ל כל הילפו' הוא לדידן וכשיטת ר"ת דאנן נדע סי' ממחרת השבת ושאר דרשות אבל לפירו' רבינו משולם שהביא בתוס' לעיל דגרס מנה שנים וקדש היובל משום דמשמע ליה דהצדוקי' מודי' בדרשה זו כמ"ש ראיי' ממ' מנחות פ' ר"י ודבריו באורך בדברי התוס' ונ' ר"ה דף ה' עיי"ש אין מקום לדברי התוס' במ"ש דבא להתיר ו' ז' דהא לדדהו גם בחוה"מ אסור מלאכ' מה"ת ועוד דאפשר דהקיש' דר"א אר"א לסלה"ו כלל א"כ גם יום ז' מותר. וא"כ תו צריך לומר דקושי' הגאון מהרא"ב ג"כ לפירו' ר"ת א"כ תו ל"ל תירוצך דאי לאו דרשה דבריית' מנה ימים ה"א דאין שבת בשביעי' הא ודאי לדידן בל"ז ידעינן דישנו שבת בשביעית חדא דדרש במכילת' פ' משפטים ששת ימים וגו' דלהכי סמך שבת לפ' שביעית דגם בשביעי' לא תעקר שב' ועוד הא טעמי' דהורה גבר שם דחריש וקציר מיותר להם דלא דרשי ג"כ במ"ד במ' ר"ה לתוס' שביעית והא לדידן ודאי ישנו הך דרשה ולא מייתר קרא דחריש וקציר לומר בזמן דאיכ' חריש דוק' כנ"ל: ואשר אני אחזה בס"ד ליישב קושי' הגאון ז"ל נלענ"ד עפי"ד הירושלמי דמכילת' דדריש בחג הקציר וכתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו כאן שחל בחול כאן שחל בשבת כלומר דאז יום טבוח אחה"ש להכי קרי חג הקציר ושם דלא הותר רק לצורך עיסת' ובתוס' כאן דהוא רק מדרבנן שלא לעשות מלאכה ביום הבאת קרבן ובשיח יצחק הקש' דברי תוס' אהדדי דבריש פ' מקום שנהגו הביא' דברי הירושלמי הנ"ל ומשמעות דבריהם בהדי' שהוא מדאורייתא ומחלק בין זמן שחיט' פסח בער"פ שהוא קרבן צבור ובין קרבן חגיגה דהוא קרבן יחיד כמ"ש לעיל ד' ו' והא דקרא לי' ביומ' ופסחים דף ע' קרבן צבור משום דבא בכנופי' היינו ביום, א' דיו"ט שהוא עיקר זמנו ודאי רוב' דרוב' מביא ביום קרבניהם משא"כ ביומ' דתשלומי' כל יחיד ויחיד ששכח או נאנס להביא' ודאי הוה רק ק"י ואע"ג דבחל בשבת שהכל מביאי' יום א' שאחה"ש מ"מ כיון דלא הוה בזמנ' נקרא קרבן יחיד. ולפי"ז י"ל באמת דלהכי אתי חג הקציר להתיר במלאכ' אפי' שבא בככוסי' דאל"כ מנ"ל לחלק בין זמני שלב"ז והנה לקמן בפלוגת' ר"י ור"ל דלר"ל אית לי' ג"כ דרשא דחג הקציר לתשלומי' ור"י ל"ל דחג הקציר קרי לי' היינו בזמן הקציר והנה שלא לאפושי פלוגת' בין ר"י והירושלמי דסתמ' כוותי' י"ל דודאי אחרי שידעינן דלמחרת השב' הוא לאח' יו"ט דמצי לחול אחה"ש דרשינן חג הקציר אח' שבת אבל קודם דידעינן מהלמוד הנ"ל והוה ס"ל ממחר' השבת כפשוט' וא"כ אחרי דחזינן דחג הקציר יש לפרש זמן הקציר ודאי לא הוה עקרינן קרא דממחרת השבת ממשמע' ע"י דרשה דחג הקציר אלא כר"י דזמן הקציר והנה ראב"י דדריש מקרא דבקוצרך ע"ז לא מצינו דהוה משיב ר"י בזמן קוצרך וצ"ל דהוא בלשון פעולה לא שייך לומר בזמן משא"כ חג הקציר שהוא שם התואר שייך

שפיר לומר בזמן הקציר כמובן למטיב' לשה"ק וא"כ לפי"ז אם לא הוה דרשינן מברייתא דרבה מנה ימים וכו' להוציא מדעת הצדוקי' ואז לא הוה דרשינן כמ"ש הירושלמי דאיירי בחל בשבת כהנ"ל אבל דרשה דקוצרך שפיר הוה דרשינן כנ"ל וא"כ תו לא הוה לן למימר דבא להתיר רק יום ז' אלא הוה מוקמינן לדרשה דירושלמי לתשלומי ולהתיר יום טבוח במלאכה וא"כ ממילא לא הוה ידעינן מדרשה דבקוצרך להוציא מדעת הצדוקי' רק מטעם דאז עכ"ח חל עצרת יום השבת שאינה לדעת הצדוקי' וא"כ אם מקיימינן דדרשה דר"א אר"א להקיש חה"ש לחג המצות והוה אמינא דיום ז' עכ"פ אסור במלאכה כמ"ש התוס' הנ"ל ע"כ צריך קרא מיוחד מברייתי' דרבה ואז ממילא דרשינן כמ"ש בירושלמי בחג הקציר ומיותר ובקוצרך להתיר יום ז' ור"י ור"ח בירושלמי י"ל בהא פליגו דר"י יליף מברייתי' זו ג"כ לתשלומי' כמ"ש במ' ר"ה לת"ק ור"ש דלדדהו חה"מ וחה"ש בא לבל תאחר ובריית' דמנה ימים וכו' לתשלומי' וממילא לא הוה ס"ד לאסור במלאכה ביומ' דתשלומ' ור"ח ס"ל כשאר תנאים שם וס"ל כר"א אר"א דמהקיש' דחה"מ וחה"ש יליף תשלומי' וממילא צריך ב' כתובי' להתיר חג הקציר ליום טבוח ובקוצרך להתיר יום ז' ודו"ק בזה: וראיתי מ"ש במ"ד מ' קדושי' הילך אתרוג וכו' ע"מ שתחזירו לי יצא דמעמ"ל ש"מ וק"ל אדרבה אם אינ' מתנה ודאי יצא דהוה תנאי ומעשה בד"א ותנאי בטל ומעשה קיים. ולענ"ד דלא הוה תנאי ומעשה בד"א רק אם המעשה עם התנאי סותר בעצמות' כמ"ד בגיטין פ' מ"ש טלי גט זה אם תחזירו דטלי גט הוה נתינה לידה שעי"כ תתגרש והגט שלה ובתנאי אם תחזירו שאז חלות הגט לפי התנאי הא כבר אינ' בידה ואינ' שלה אבל אם סתיר' המעשה אינ' בעצם רק משום דדינ' הכי כמו ה"ז גיטך ע"מ שלא תלכו לב"א לעולם דלא הוה גט משום דאין זה כריתות או ע"מ שלא תנשאי לפלוני לעולם הא קאמר בגמ' דאינ' גט ולא אמרינן דהוה תנאי ומעשה בד"א משום דאין כאן סתיר' רק בדינ' והלכה וזה לא ילפינן מתנאי בני גד וב"ר ששם התנאי ומעשה בענין תנאי שבין אדם לחברי וא"כ ה"נ הא דמתנה עמ"ל וש"ו הוא לענין הלכה ודינ'. שאינ' שלו ואינ' יוצא בו לא שייך בי' משום תנאי ומעשה בד"א ועיי' בקרבן נתנאל שם בסוגי' עיי"ש: או"נ דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן צה

שוכ"ט על ראש כבוד הרבני החו"ב מהו' עקיבא לינדענפעלד נ"י ונטי' דאב יצ"ו. ראיתי מ"ש כ"ת ע"ד מרן חת"ס סי' ק"ן באו"ח מ"ש לפרש פי' ג' ע"ד השואל בדברי תוס' קדושין ל"ד מ"ש לראיי' כי במקום עול"ת גם הלאו אלים שלא לדחות מפני העשה דאל"כ למה לא ידליקו נשים בש"ש ופי' מעכ"ת כי הכי קמקשי ע"ד תוס' הנ"ל לפימ"ש הריב"א מס'

שבת ד' כ"ד כי יש ש"ש אם כי מותר להנות בשעת הבערתן מ"מ כיון דעיקר הבערה מפני המצוה ורק בשעת שריפה מותר להנות הוה כמו נו"נ דאין קריבין ותי' בחת"ס בפי' א' דהכי קקשי' לי' כיון דרק משום לכם והוה ב' עשיין שבת שבתון ולכם ושניה' זמן גרמא. ומעכ"ת פי' דקקשי' לי' הכי דהא פי' בתוס' ביצה ד' י"ב דלב"ה אינו רק באסור' דלכם ולא לגבוה אבל לא אהדר' לאסור' קמא ומשו"ה אין לוקין לב"ה וא"כ בל"ז קשי' אמאי לא ידליקו נשים בש"ש דכיון דלא אהדרי' אפי' עשה דשבת שבתון ליכ' ורק משום לכם איכ'. והנה דעת החת"ס ודאי פשיט' לי' דדוקא לאסור לענין מלקות דצריך אזהרה לזה לא אהדרי' אבל לענין איסור עשה דל"צ אזהר' ושוי' ללאו הבא מכלל עשה כזה ל"צ אהדרי' והיא בכלל לכם שממועט והלא לדעת מהר"מ שהביא הרא"ש מס' יומא דאוכל נפש מטעם הודח' כלומר דמ"ע של שמחת יו"ט דוחה לתו"ע של יו"ט בלא"ה י"ל דאי לאו דאיכ' עול"ת לא הוה צריך לגלוי' קרא דאשר יאכל לכל נפש דהוה ממילא נדחה דגם העשה שהוא בשוא"ת נדחה ולא אמרינן לענין זה מאי אילמ' כמ"ש בשמ"ק מס' כתובות פ"ג וכן איתא באחרונים כידוע. וא"כ כשהתיר הכתוב או"נ לא הי' צריך להתיר רק הלאו והעשה ממילא נדחה ולא הותר מעולם ומשו"ה אינ' רק הודח' ודו"ק זה הנלע"ד. לבד מזה הקשה מעכ"ת על גוף דברי ר"א לשיטת הריב"א איך אפשר לומר יו"ט עול"ת, וכבר הקשה כן במגן אבות בפשיטות אמאי לא נימא מתוך לדעת הריב"א דפשיט' דהוה צורך קצת במה שנהנה בשעת הבערתן ותי' דכאן אזלינן למ"ד דלית לי' מתוך דפלוגת' דתנאי היא דהא אביי ממעט לי' מעולת שבת בשבתו וזהו דרשא דר"ע בשבת דף קי"ד דס"ל נו"נ אין קרבין ולית לי' כמ"כ סברת מתוך ומ"ש בתוס' דנשים ידליקו ומאי קושי' לדידן בלא"ה הא אית לן מתוך י"ל כמ"ש הפנ"י שם דסתם הדלקה במצות נשים והאיך קתני במתניתן אין מדליקין בש"ש וע"ז בא הפי' בגמר' משום דחזקי' רבא אביי ור"א שמתרץ יו"ט עול"ת ע"ז הקשו דהא נשים ידליקו. והנה לענ"ד ממ"ש בחת"ס בדעת השואל וכן נטי' דברי כ"ת דכל עצמו של אסור להדליק' בש"ש היא משום אסור' דלכם דכתיב בנו"נ לדעת הריב' אין אתי יודע עד מה למה לא תירצ' בגמ' בקצור דלכם כתיב ולא לגבוה:

ע"כ לענ"ד דמה שהוא משום מצוה לא שייך לומר בי' ולא לגבוה ולא הוה צריך למעט מטעם לכם דאו"נ התיר' תורה ולא מצוה והראיי' דבפסחים ד' מ"ו שהקש' רבה לר' חסדא דלית לי' הואיל וצרכי שבת נעשים ביו"ט משתי לחם דאינ' דוחה יו"ט ואי צרכי שבת נעשים ביו"ט לדחי' ותי' משום לכם ולא לגבוה כלומר אבל צרכי שבת דליכא לגבוה נעשי' ביו"ט ורבה לדידי' ס"ל דס"ד דאפי' בלא מעוט' דלכם אסורי' ועכ"ח דאפי' מטעם

מתוך לית לן להתיר והטעם י"ל לחלק ביניהם דלגבוה בקרבנות ע"ג מזבח איכ' ק"ו כמ"ש בגמר' ביצה ד' כ' שאמר ב"ה לב"ש מה במקום שאסור להדיוט מותר לגבוה אלמא דס"ד דלשתרי טפי לגבוה ולהדיוט ורק דגילתה תורה גבי נו"ן דאינ' כן אבל במצוה חוץ ממילה לא שמענו להתיר' כלל ולהכי פירשיז"ל בשבת כ"ד מנה"מ דנימא עשה דוחה ל"ת ולא מטעמ' אחריני וא"כ שפיר י"ל דהיכ' דאיכ' עיקר מלאכה לצורך מצוה אע"ג דאיכ' נמי צורך הדיוט כגון ש"ש גרע מנו"נ לענין זה, ומ"ש הריב' דומי' כמו נו"נ אינ' רק לדוגמא לילף מניה עיקר סבר' דבטל צורך הדיוט גבי גבוה אבל לענין אסור' לא מטעם לכם נפקא כמ"ש מגמר' דפסחים הנ"ל להדי' דגבי שתי לחם דנאכלים ואיכ' נמי צורך הדיוט אי לאו משום לכם דממעט מטעם לצורך גבוה לא הוה אסור לדידי' אלמא דלא ילפינן מהדדי א"כ כמ"כ לדידן דצרכי שבת אין נעשי' ביו"ט ולא שרינן משום מצו' או"נ מטעם לכם כנלע"ד ובדרך חדוד אמרתי לתרץ קושי' השואל בחת"ס עפימ"ש בגנת וורדים כלל נ"ח להסביר דברי התוס' במ"ש לחלק בין אסור' דגוזז פסולי' מקדשים דלוקי' משום. דאהדרי' ולא בנונ"נ דשם לא הותר' בפי' גיזה ועבודה רק מהיקש דצבי ואיל שהוקשו להם פסהמ"ק ע"כ בא הקרא דתזבח ומוציא מהקישא וממילא אהדרי' לאסור' קמא משא"כ אוכל נפש דבפירוש הותר' בקרא אין לך בו אלא מה שנאמר בתורה לאסור דלכם. והנה ידוע דבו הרה"מ בפי' א' מה' יו"ט דהעבר' אינ' רק כמכשיר' או"נ דאינ' באו"נ גופ' וע"כ צריכ' קרא דביום השבת דגם לענין הבערה אמרינן מתוך. והנה התיר' דמכשירי' או"נ יליף ר"י במס' ביצה מקרא דלכם לכל צרכיכם וא"כ פשוט' ופשוט' דאין זה בפירוש רק מרבוי' דלכם ואדרבה ממקום שבא וממעט מלכם ולא לגבוה מרב' התיר' דמכשירין והשת' אפי' אי אמרינן מתוך לגבי הבערה מ"מ האיך דממעט מלכם כגון כשהעיקר לצורך גבוה כמו הבערה דש"ש שפיר אמרינן אהדרי' לאסור' קמא דהתיר' דמכשירי' לא בא בפי' כהנ"ל ודברי הריב' ותוס' הקדישים על מכונ' וזה דבר חדש בס"ד. דברי ידי' דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן צו

ב"ה אור ליום ג' א' דר"ח כסליו תרס"ז לפ"ק מאד יצ"ו שוכ"ט על ראש ידי"נ חמדת לבבי חתני כבני ה"ה כבוד הרב הגאון החריף ובקי המפורסים כקש"ת מהו' יוסף צבי שליט"א אב"ד ור"מ ק"ק באלאנטא יצ"ו ולזוגתו בתי תחי' ברכת החיים והשלום. ראיתי כבוד הה"ג צלל במים אדירים ודברים מאירים ורק על האחרון אני בא, מ"ש לענין עשון טאבאק ביו"ט שנהג כת"ר לאסור עד זה"ז ופעמים שמרגיש שצריך לאותו דבר אם יש פתח להתיר והביא דברי מהרמשי"ק או"ח סי' רמ"ט אשר שלא רצה להתיר מנהג זה לא'

שבא להתיר מפני דברי האוסרים שנהג כמות' ע"ע וכמ"ש המג"א בה' ת"ב סי' תקנ"א וגם אני בעניי' עובד' ידענא בעודני בק"ק ב' הוניאד אשר בן תורה א' התחרט מאוד ג"כ על מנהגו להחמיר בזה כי הי' לו בטול עונג יו"ט ודבר אתי ג"כ עד"ז ובאנו להגאב"ד זצ"ל בהציע הדבר לפניו למען התיר וגם כן לא מלא רצונו והי' בעיני' כדבר פשוט שאין להתיר ולא שמעתי איזה טעם לדבר וחשבתי ג"כ אחרי כן כי הוא מטעם דברי מג"א הנ"ל. והדר"ג השיב ע"ד מהרמשי"ק אשר הוסיף להחמיר ביחיד שנוהג להחמיר ולדברי כת"ר איפכ' מסתבר דדוק' בדברי מג"א דמיירי ממקומות שנהגו ומאבותיהם קבלו להורות כן וכמ"ש בפסחי' בבני ביישן ומשום אל תטוש. אבל ביחיד שנהג להחמיר אפי' אם דעתו כאותו פוסקים שמחמירי' וכי אין בידו לחזור והרי מצינו במ' עדיות דעקבי' בן מהכלא' צוה לבנו לחזור מהחומר' שהורי נגד דעת רוב חכמים משום שהוא שמע מפי מרובי' והוא שמע רק מפי יחיד אלמא דיכול לחזור דהא שם ג"כ להחמיר דהא טמא דם ירוק דלכך נשנו דברי היחיד וכו'. והנה לענ"ד אם בודאי בידו לחזור מפני טעמים ונמוקי' ולהכריע כדברי המקילי' ודאי נתן לאמור כן ולא בשמים הוא ונתנו לבני אדם, והלא כ"פ מצינו גם בגדולי' שנהגו מאז להחמיר כדברי זה ות"ח כ"ז שמזקינין דעתן נתיישב' חוזרו להורות כך וכך וכמ"ש במס' נדה דף י"ד דר"ח כל ימיו הי' מטמא בבדק' בעד שאינ' בדוק והניחתו בקופס' ולמחר מצא עליו דם ולעת זקנתו טהר ושם אבעי' אי לגמר' טהר או עכ"פ טמא משום כתם. והא תלי' שם בפלוגת' דר"מ ור"י ובילדות' סבר כר"מ ובזקנותו חזר להכריע כר"י וכן בדף ט' ודף י' שם דרבי פסק כר"א ולאחר שנזכר אמר כדי ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק, ואם נדון משום נדר הי' צ"ל דבזה לא קבלו ולא נהגו כר"מ בשעה"ד וידוע שזה מחלוקת אחרונים ומעתה אם בבנו של עקבי' בן מהללאל כיון שאמר לו טעם ברור לחזור ששמע מפי' של יחיד וגם אפשר עוד סברו' הי' בידו להכריע אבל מי שלא בא להכריע רק לשנות מנהגו מקדם שנהג אפשר דהוה ג"כ כמו נדר עכ"פ וכמ"ש הפרמ"ג ג"כ בסי' תס"ח ע"ד הרא"ש הביאו ג"כ במהרמשי"ק הנ"ל דס"ל להרא"ש דאל ישנה אדם מפני המחלוקת אפי' להקל ממה שנהג שרי והקשה עליו בפרמ"ג דהא מנהג הוא משום נדר ותי' דאדעת' דהכ' לא נדר א"כ משמע ודאי אפי' ביחיד כך הוא, ובודאי ביד הדר"ג ברוב חילו ימצא לו לברר הלכה ועפ"י חו"ד דעת תורה להכריע בראיות וסברות, והנה אני נוהג כעת להחמיר מטעמים ידועי' כי הרגל העשון גורם שאפי' באין צורך ופעמים גם להיפך הבריאות מעלה עשן ובזה ודאי יש לחוש אבל אם יש צורך בדבר ובידו לשום מחסום נגד היותר מדי ויש לחוש גם להיפך

מפני בטול עונג יו"ט וכמ"ש היעב"ץ גם בשם אביו מאו"ה תשו' ח"צ כידוע להתיר ביום ב' ועיי' במג"א תס"ח ס"ק י"ב מ"ש בשם המרדכי:

וראיתי לכת"ר מ"ש במי שנהג שלא לאכול מן המעוך הסרכות לענין היתר למנהגו וכן ראיתי בס' ד"ת בשם שו"מ סי' ק' אשר נשאל לפניו א' כמ"כ כי בשעת הדחק לצורך שבת ויו"ט יכול להתיר לו ושוב כיון שהותר מקצתו הותר כולו, ותמהתי מאז מדברי המג"א הנ"ל דהא יש פוסקים גדולים ראשונים שאוסרים מהלכה, אלא ודאי דאייר' בההוא אי שקבל עליו רק משום חומר' לא מפני שהלכה כן כאותן שיטות וכן ראיתי לחלק בת' דברי חיים ח"ב סי' נ"ל באחי' המפוטמות כי אם היתי' קבלתו משום דעת האוסרים אין מקום להתיר ובקבלתו רק להחמיר יציע לפני גדולים למען התיר', והנני לסיים בכל חתמי ברכות חותנו אוה"נ כבנו. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן צז

בהי"ת יום ב' פרשת וירא תרס"א לפ"ק ברעזאווא יצ"ו:

שפעת רב שלומים על ראש כבוד הרב החריף ובקי טובא יו"ש בנש"ק כש"ת מהו' יוסף כ"ץ נ"י בק"ק באניהאד יע"א בעהמ"ל קונטרס וילקט יוסף: ע"ד אשר בדק לן כת"ר בענין הדלקת נ"ת ביו"ט אם יש לדמות להדלק' נר יאהר"צ שנוטה להתיר בתשו' כת"ס או"ח סי' ס"ה ומעכ"ת הביא דברי אמרי אש תשו' מ' דפליג ע"ז והנה כל עצמ' היתר היאהר"צ לא למד' בכ"ס רק מנרות ביהכ"נ שהתיר הרא"ש וכן קיימ"ל בשו"ע או"ח סי' תקי"ד. ובב"י דייק מתשו' הרא"ש דגם ביום מותר דבכל עת איכ' משום מצוה וכבוד לביהכ"נ אפי' ליכא אדם בביהכ"נ כמ"ש המג"א ס"ק י"ד ובת' אמרי אש לא פליג על זה אלא שמחלק בין נרות ביהכ"נ שהם לכבוד ומצוה ואיכא ס' מתוך משא"כ בנר יאהר"צ כמ"ש מדברי מהרש"ל שהביא המג"א סי' רס"א סק"ו:

ולדעתי יש למצא היתר לכ"ע כלומר גם לדברי הרשב"א שמפקפק בסבר' הרא"ש שאם מדליק הנר תמיד ע"מ להדליק ממנו שאר נרות ביהכנ"ס סמוך ללילה דמותר לכ"ע כמ"ש ביש"ש הובא במג"א סי' תקי"ד ס"ק י"ד דאיכא צורך אות' שעה ולא הכנה ליום ב'. א"כ לא גרע ממ"ש הפרמ"ג בסי' תקי"ד להתיר הדלק' נר ביו"ט למען הדלק ממנו לעשן טאבאק הנוהגין היתר כדי שלא לטרוח בהדלקת גחלי' ורייב העלצער וכש"כ בנד"ז. וכן שמעתי מגדול א' שבכל יו"ט הי' בביתו נר דולק לדבר הנ"ל כי בהדלק' גחלת ורייב-העלצער כמעט א"א להזהר מכבוי והדלק' שלא לצורך. ובענין הדלק' נר תמיד אם הוא משום מצוה וכבוד או זכרון למנורת ביהמ"ק ואז הי' מקום לחלק ביו"ט עיי' במהר"ם שיק חיו"ד סי' שע"ד ואין כעת אתי פנאי להאריך:

ידידו דוש"ת.
ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן צח

בהי"ת יום ב' פ' חי' תרס"ד לפ"ק פה מאד יצ"ו. להרב הגאון מו"ה שמעון פאללאק נ"י אבד"ק בעלעניעש יצ"ו. ע"ד אשר נשאל כת"ר מאקרו"ט במ"ש בק"ק לעת מזכיר נשמות ביו"ט שאומרים אמ"ר על כל פרט ופרט ועי"כ ארוך היום וגודל טרדא דצבור' ועוד כמה קלקולים שנצמחו עי"כ אם ראוי' לבטל זה. ולהנהיג כמ"ש בשאר ק"ק שמזכירי' נשמות רק בפרטי שמות באמ"ר תפילה אחת. וכבר דבר בזה הגאון בעל נטע שורק סי' ח' והביא ראיי' כי מעלת הפרטיים חשובה מהא דאמרינן בגמ' מס' פסחים דף קי"ז והביאו רשיז"ל בפי' ר"פ לך לך ואעשך לגוי גדול ז"ש אלקי אברהם וכו' יכול בכולם חותמין ת"ל והי' ברכה בך חותמין ולא בכולן אלמא דמעלה חשובה היא. וכ"ת הביא פרושי' ממפרשי' לסתור ראייתו. ולענ"ד ראיית הגאון תמוה דהא התשובה בצדה במ"ש הרשב"ם שם אהא דאמרינן בגמר' שם באפטרת' חותמין במגן דוד והיינו כשם הגדולים אברהם יצחק ויעקב אם כי אין חותמין בכולן היינו לפי שאין חותמין בשניים. אלמא דאין הטעם משום מעלה וחשיבות לבד וכל או"א כדי בעצמ' אלא לפי שאין חותמין בשניים א"א לומר בתוך התפילה אלא מגן אברהם. והיינו דבזה ילפינן מגופ' דקרא והי' ברכה יכול בכולן חותמין משום שנאמר בכל א' השהיק דכל א' השיג לפי מדרגתו ת"ל והיה ברכה דאין חותמין בשתיים א"כ אינו תלמוד' כמדברי אגדה לפרש בבחינה אלא מהלכה. אם כי מ"ט פנים לתורה. והא דחותמין רק באברהם משום דבי' פתח. והחתימה צריכה להיות מעין הפתיחה. ומה"ט אפי' נאמר דהוה מעלה בחתימת מגן אברהם היינו כיון דבי' חותמין א"כ עיקר הברכה באאע"ה דהא החתימה הוה עליו והוא מעין הפתיח' והכל הולך אחר החתום כמ"ש בברכות י"א ועיין בפסחים דף ק"ד ועי' בטור וב"י או"ח סי' נ"ט גבי ברכת יוצר אור ומעריב ערבים: אלא שיש לעיין דמ"מ הוה הפרטים חשיבו' כמ"ש השל"ה גבי חנוך המזבח דהוזכר כל נשיא ונשיא לבד. ושונה כל נדבת נשיא ונשיא אם כי הכל שוה ולא נאמר כן הביא נדבה נשיא זה וזה וכתב דיש בזה סודות נשגבות ומי יודע אם אין איז' סוד נשגב בתפילת אמ"ר ומי בא בסוד ד'. וכ"ת הביא ראיי' מתפילת שבת ויו"ט שכולו בחד ברכה ולא פרט ברכה וברכה לכל או"א בפני עצמו ש"מ דדבר התפילה אינו כן אלא הוה תפילה וברכה שא"צ וגבי קדישי' כתב בבאה"ט דכמו שאסור להרבות בברכות כן אסור להרבות בקדישים. ולענ"ד יש לחלק דודאי בתפילה זו תקנו ולא כפולים וברכה שא"צ הוה וגם בקדישי' דהוה דבר שבקדושה

ואסור לאומר' בלא עשרה אלמא הזכרה זו מילת' הוא ולומר שלל"צ ג"כ כמו ברכה אבל שאר תפילות שאומרי' גם ביחיד מנ"ל, נ"ל דתלי' בפלוגת' הרמ"א ומג"א סי' קפ"ח גבי יעלה ויבא. דרמ"א חושש לאמור של"ל משום שה"ק והמג"א הניחה בצ"ע דהא אומרי' שאר תחינות שהוזכרה בהם שה"ק עיי"ש. וחזינן כי האנשים הבאים לאמור ע"י ש"צ אמ"ר בעד אבותיה' לכל או"א בפרטי' וגם בברכת מי שבירך חשוב בעיני העולם על הפרט כידוע:

והנה אחרי שהסכימו עמו תלתא סבא.

ובפרט כי יש לחוש לכמה קלקולי' ע"י אריכו' הזמן כמ"ש כ"ת לנהוג כמו שאר ק"ק. ושמעתי מפי צורב' דרבנן אשר בק"ק פ"ב נוהגין לאמור הזכרות בלשון על כל הנכתבים בפנקס זה ובכ"ס כי משום רבוי ואריכות הזמן וטרדא דציבורא נשתנה לאח"ז להנהיג כן וטוב הדבר להתודע בק"ק פ"ב ע"ד הנ"ל:

דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן צט

בהי"ת שנת תרס"ט לפ"ק פה מאד יצ"ו להאברך החו"ב מהו' עקיבא גלאזנער נ"י. הננו להשיבו על מ"ש להקשות על דברי רש"י ז"ל ריש מס' ביצה דפי' בדרשת רבה והכינו את אשר וגו' הוא עכ"ח הכנה בפה דאי ביד כבר נאמר את אשר תאפו אפו, והא בחומש פ' בשלח פי' רשיז"ל בעצמ' דדבור זה לא אמר משה רק על שאלתן אמר להן הוא אשר וגו' את אשר תאפו אפו ומקרא דוהכינו הוא אשר אמר לו הקב"ה למשה מקדם וזה לא הוזכר בדברי מרע"ה, וא"כ האיך אפשר לפרש כן על והכינו דעכ"ח בפה דאי ביד כבר נאמר וכו' כמובן, ויפה העיר, ולענ"ד יש לתרץ בפשיטת דדברי רשיז"ל בחומש הם דברי מדרש רבה בשם רשב"ל דמתוך שכ' ויקצוף עליה' בא לידי שכחה שלא אמר להם מדין שבת ולכך נאמר נמי עד מתי מאנתם והא בש"ס דידן מס' בב"ק דף צ"ב ע"א דרשינן ממקר' זה בהדי הוצא לקי כרב' והוא דרשת רבה שם א"כ ש"מ דלית לי' דברי מדרש הנ"ל, ואפשר דס"ל דלית כאן שכחה וא"כ במס' ביצה דשם אליבא דרבה ולשיטתי' בב"ק שפיר מוכח מוהכינו מוקצה דאורייתא והכנה כנ"ל, ובלא"ה יש לומר עפי' דברי רמב"ן בפ' קרבן פסח פ' בא במקרא, ויקר' משה שלא אמר להם אלא בקצר ולא נתפרש הכל כמ"ש לו מפי הקב"ה בפרש' הקודמי' כי בידוע שאמר להם הכל בפרט ולימד אותן כל הענין ונכלל הדבר בכתוב כאשר צוה ה' את משה כן עשו, ועיי' עוד בדברי הרבמ"ן ריש פ' שמיני שהביא כמה פרשיות כיו"ב וא"כ ה"נ ודאי משה אמר להם בפרטיות, ותיב' והכינו ודאי אמר להם כמ"ש לו. ואפשר ג"כ דנכלל בדבור הוא

אשר דבר ד' וגו' וזה לענ"ד ברור בעה"י. ראיתי מ"ש אדברי מג"א סי' תר"צ מ"ש אדברי מחבר שכפל דבריו בסעיף ג' דכבר נאמר דקור' על פה לא יצא ובסעיף ז' כופל דבר זה, ותי' דאשמעינן דאפי' השומע לא יצא והקש' מעל' מדברי תוס' מס' תמורה דף י"ד ע"ב במ"ד שם דברים שבכתב אי אתה רשאי לומר בע"פ והקש' ממה שאנו אומרי' פ' ויושע ופ' שירת הים בע"פ, ותי' דרק במה שמוציאי' אחרי' ידי חובתן יש להקפיד של"כ בע"פ א"כ חזינן אדרב' דלענין שומע חמיר ויפה הקשה, ואפשר לומר דלפי מ"ש הל"ש שם דקאי אסעי' קטן ט' דהיינו בנכתב בכתב אחר בלשונות אחרי'. ושם כתב המג"א ובלבד שיבין אותו כתב דאל"כ הוה בע"פ בזה קמשמ"ל דאם אפי' השומע מבין אות' כתב ומביט באות' מגילה מ"מ לא יצא כנלענ"ד, ועיין בפרמ"ג שפי' דברי מג"א בענין אחר ולדבריו מתיישבי' בפשיטות ועיי' בחמד משה שעמד ג"כ ע"ד מג"א ועיי' בסי' מ"ט באו"ח ומג"א. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן ק

בעהי"ת ב' תצא תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו כבוד האברך החריף ובקי מהו' דוד ליב זילבערשטיין ני'. ע"ד קושי' מע"כ ע"ד רש"י ורשב"ם מ' פסחים ד' ק"כ דדרשי' ששת ימים וגו' וביו' השביעי מה שביעי רשות אף ששי רשות ופירש"י אי בעי לאכול בשר או להתענות רשאי והק' מע"כ מסי' קפ"ח וס' תק"ל דקיי"ל דצריך לאכול פת ביו"ט וגם בחוה"מ אסור להתענות עכ"פ, ולפענ"ד י"ל בתרי גוונ' עפימ"ש המג"א בסי' קס"ז גבי ברכת הפת בשבת ויו"ט דיצא אינ' מוצא אע"ג דגבי אכילת מצה קיימ"ל אע"ג דיצא מוצא כמו דמסקי' בפ"ג דמ' ר"ה שאני אכילת מצה דהוה חובה משא"כ אכילת פת בשבת ויו"ט אינ' רק משום הנאתו ואם מצטער באכילת' פטור משא"כ אכילת מצה צריך לדחוק א"ע ולאכול מצה לשם חובה וא"כ ה"נ קאמר דהוה רשות בכה"ג שאינ' חובה משום מצות אכילת מצה ועוד הא המג"א כ' בעצמו בסי' תק"ל הנ"ל דיכול להשלים הסעודה של לילה ביום כמו גבי שבת א"כ שפיר י"ל דהא אפי' אי נימא דבשאר ימים מצות וגו' הוה חובה היינו בלילה דומי' כבערב תאכלו דהא דרשי' בפסחים ד' כ"ח משבעת ימים תאכל עליו דמצה בזה"ז דאוריית' דאע"ג דכ' ימים דרשי' מעליו דקאי על ק"פ אלמא דקאי ימים גם אלילות וכמ"ד במס' סוכה ר"פ לולב וערב' ימים בסוכ' בין ימים ולילות והכי נאמר לילות שבימים דיומי' דערב תאכלו וא"כ בליל' באינ' אוכל אם אוכל ביום הא לא מקרי מתענה כמו גבי תענית כידוע, ומ"ש הר"ן במ' סוכה גבי י"ד סעודו' דנ"מ לענין מצה עשירה הה"ד דנ"מ לענין זה ורש"י ורשב"ם ז"ל פירשו בלשון הגמ' כפשוטו כנ"ל ודו"ק ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קא

בהי"ת י' ג' פ' מ"מ תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש ה"ה הבחו' החרוץ בנש"ק כ"ה עקיבא פנחס קארנינוצער נ"י בק"ק סערענטש יצ"ו. בדבר איש מי שנגמר בית' הצריך לו מאוד בימים שבין ר"ח לט"ב אי רשאי לקבוע דירתו בימים הנ"ל דאם אסור לבנות לדעת הר"ן אפי' שאינו לבית חתנות כי אם לרוח' ודעתך שהוא ק"ו לדור והוה כמו במו"מ של שמח', ולענ"ד אין זה דומ' לבנין דשם איכ' עוד טעמי' משום מסיח דעת מלתאבל על חורבן בית מקדשינו משא"כ בדירה לחוד, ולא מצינו רק ללבוש בגדים חדשים דהוא ג"כ רק משום לה' דגהוץ כמ"ש במג"א דגהוצו ניכר ובדירה לא שייך זה כלל ולא מצינו אסור בזה רק מ"ש בדיני אבילות עכ"צ של"ת, אלא דלא אדע היאך יתחיל דירת' בבית חדש בימים אלו אפי' מי"ז בתמוז ואילך עד ת"ב דהא קיימ"ל באו"ח סי' רכ"ג בנה בית חדש צריך לברך בר' שהחיינו ואית' בס' ברכת הבית דיברך כשנכנס לדירה החדשה וטוב לברך בשעת קביעות המזוז' והא אין מברכי' שהחיינו בימים אלו. ולמתירים בש"ק אפשר כי הי' מקום לברך אבל קשה לעשות מעשה בהתחל' דיר' בש"ק דלא ליתי לידי איזה איסור שבת כרגיל בהתחלה להביא דברים וחפצים כידוע ע"כ אין אתי עצה בענינו של דבר זה וכאשר יורה הגאב"ד נ"י כן יקום:

וע"ד סעודת חנוך בית הנהוג לענ"ד דודאי אסור דהוה בכלל ממעטי' בשמחה ולא עדיף מסעודת ארוסי' דאסור אם כי דהוה קצת מצוה כמ"ש בפ"ג מ' פסחים משא"כ חנוך בית לא מצינו בי' לעשות סעודה רק בס' אחרוני' נמצא איז' סמך לזה ואפשר לפימ"ש בשלה"ק פ' ויגש במקר' ואת יהוד' שלח לפני' להורו' ופיר' חכז"ל לתקן ביהמ"ד דמכאן יש ללמוד בכל דבר אשר יכין אדם למענו וכגון בית דירה ראשית כל דבר להיות מקום קבוע לתלמיד תורה וכל ב"י יעשה כן בבנין ב"ח וא"כ הוה כגמר מצוה ועושי' סעודה כמו בכל גמר מצוה וכמו סיום מסכת' וכמ"ש במג"א סי' תקנ"א ס"ק ל"ג בשם מהרמ"מ ועיי"ש ביד אפרים דסעודת בר מצוה שלא בזמנ' אין לעשות בימים אלו משום בשר תאוה ונראה דדוקא משום אכילת בשר אסור ובנדון זה דליכא מצוה לענ"ד גם הסעודה בלא בשר אין לעשות אם לא בגמר בנין ביהמ"ד. דהעולם עושי' להיפך טפל לעיקר דאין נזהרים לקבוע ביהמ"ד בבית חדש וסעודה עושי'. ע"כ לענ"ד להמתין בסעודה עד אחר ימים הנ"ל וכש"כ לפימ"ש לעיל משום ברכת שהחיינו:

ולענין שכירת בית שנגמר בימים הנ"ל לענ"ד אין בו משום מו"מ של שמחה. וגם כי בכל מו"מ שלנו אין נזהרים בזה"ז כמ"ש בט"ז ובאחרונים עיין בח"א כלל קל"ג סי' י' וג"כ לפ"ד יש בזה הפסד רב פשיטא לענ"ד דמותר. דוש"ת ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קב

בהי"ת יום ב' פ' נצבים תרס"ט לפ"ק מאד יצ"ו. כתקוע שופר לחיים טובים ומתוקים יכתב ויחתם לאלתר בספרן ש"צ ה"ב חו"ב יו"ש מהו' משה נחום בלום נ"י בק"ק ב' אויפאלו יצ"ו:

הנני בזה ע"ד שאלתו ע"ד תפילה לפני התיבה ביומ' דסליחות עת יאהרצייט מר אביו הגאון בעה"מ שו"ת בית שערים זצ"ל ומעל' הביא דברי מג"א סי' תקפ"א בשם מ"צ שכתב אפי' מעריב ונחלקו בזה האחרונים איזה מעריב אי מעריב שלפניו כמ"ש בהדי' בכלבו או אמעריב שלאחריו ואתרווייהו קשי' דעל מעריב שלפניו מה גמור שייך דזה המתחיל ועל מעריב שלאחריו הא שייך ליומא אחרינ' דהיום הולך אחר הלילה. והנה לפי פשטות הדברים ודאי נראה דקאי על מעריב שלפניו דהא דינ' הכי בכל ימי הסליחות ואי קאמר ערבית שלפניו וגם שלאחריו כמ"ש בשם מטה אפרים קשה א"כ ע"כ צריך להתפלל כל ימי סליחות מה"ט דמי יתחיל ומי יגמור זולתו. וכן ראיתי בגליל העליון אשר שם מדקדקי' מאוד במנהג זה שכל מעריב שלפניו מתפלל בעל תפלת סליחות וחוזר חלילה כמו כן בר"ה ומעל' הביא בשם אביו הגה"צ זצ"ל דבר הגון ומתקבל דכן פירוש' דעכ"ח המתפלל סליחות מתפלל מעריב שלפניו ויגמור המצוה בת' סליחות דאם אחר יתפלל נימא לי' גמור ולא יכול להתפלל סליחות מי שבירר הקהל ודפח"ח. ועכ"פ אנו רואים במנהגי' הנ"ל רק כדברי הטכרבו וד"מ ולא כמ"ש החת"ס בהגה' דקאי אמעריב שלאחריו וכש"כ שאין לומר כמ"ש במטה אפרים דקאי אתרווייהו שאי אפשר להולוו' בלא קושי' שדי חמד דהוה סתרי אהדדי כמ"ש לעיל דהא קאי אכל תפילות סליחות שלפני ר"ה ועשיית ואם נקיים בראשון המתחיל במצוה במעריב שלפניו ולגמור במעריב שלאחריו תו לא יתקיים כלל בשאר ימי סליחות לא התחלה ולגמור. ועכ"ח א"א להתקיים או במעריב שלפניו או במעריב שלאחריו. וכבר זכרתי כי המנהג כמ"ש בכלבו וד"מ ובמעריב שלפניו זכ' בע"ת סליחות:

והנה בטעם הדבר שיקרא המתחיל במצוה ואומרי' לו גמור נלענ"ד דהא יש להקשות מה נשתנה ליל' זה מכל הלילות מכל השנה ולא אמרינן מי שמתפלל ערבית יתפלל ג"כ שחרית ומנחה וע"כ נ"ל דס"ל כמ"ש הר"מ בפ"ז מה' ברכות בפי' הראב"ד ותר"י אהך מתניתן והוא מברך על המוגמר אעפ"י שאין מביאי' המוגמר עד לאח' בהמ"ז וא"כ לא הוה שייך לומר המתחיל במצוה דכבר פסקה מעלתו כמ"ש בתוס' שם כיון שנפסק בבהמ"ז אלא כיון שהביא' עתה המוגמר בתוך הסעודה אמרינן מי שיברך על היין ויוציא אחרים הוא יברך ג"כ על המוגמר דהזמנת הבאה מילת' הוא ופועל על העתיד

עיי' במג"א ומחה"ש סי' קע"ד וא"כ בנדון זה הכא כאשר נודע לי במנהג של ישראל מקדמת דנא ישבו אקרו"ט בשבת שלפני הסליחות וסדרו וביררו המתפללים סליחות ור"ה ושמש הקהל אחר גמר מועצות הקהל סביב בעיר לכל המכובדים לאמור להם כי נתברר' לתפיל' זו או זו והי' הדבר נמשך עד סמוך ללילה ממש וע"כ לענ"ד הוה זו הבאת המוגמר לפני גמר הסעודה המתחיל על העתיד אם כי נפסק ממעלת הגמר עכ"ז הבאה והזמנה מחברן יחדיו הה"ד הכי יען כי נתכבד זה בתפלת סליחות סמוך ממש לתפילת ערבית חשוב כהבאה אבל בלא"ה לא שייך גמור דאם בהמ"ז הוה הפסק כש"כ שינת לילה דהוה הפסק לענין אכילת פסחים ולענין תענית ולכמה דברים כידוע אלא כיון שכיבד' אקרו"ט למתפלל סמוך למעריב הוה כמו הבאת מוגמר לפני מזון ע"כ ה"נ מחבר' המעריב ותפילת סליחות יחדיו וכמ"ש מר אביו הגאון זצ"ל דהי' ראוי' לזה להתפלל גם סליחות וכנ"ל:

והנה לענין הלכת' כתב מעל' דבמעריב שלפניו אפי' לדעת מג"א לא איבד זכות' דהוא עדיף עכ"פ במעריב שלפניו רק במעריב שלאחריו ומשום אומרי' לו גמור משא"כ במעריב שלפניו ואי משום שלא יכול לגמור אונס הוא ורחמנ' פטרי' ודומה לזה ממ"ש הרמב"ן בהאי ינוקא דאשתפיך חוויט' דעכ"פ מהילנן ואי דיצטרך לחלל שבת עי"כ לחמם המים אין לך אלא ממה שלפנינו בשעתי' וה"נ צריך לעשות המצות תפיל' שלפניו ואח"כ לאונס יחשב והנהו ודאי מילתא בטעמי' ושפיר קאמר. אלא דלענ"ד הכי עדיף דשם ע"י מעשה מצוה זו יבא לידי כך וכן מ"ש באשל אברה' שע"י צום צ"ג לא יתענה באונס ביה"ק א"כ זה הוא הגורם ולדעת הבעה"מ דפליג בזה עם הרמב"ן לא אמרינן הכי אלא שאינו רשאי לגרום לבא לידי כך משא"כ הכא מה זו גרמא שלא יוכל להתפלל שאר תפלות הוא ענין בפני עצמו אלא הכי בפשיטות כמו דאמרינן בעלמ' אי לא עביד כול' ליעבד עכ"פ פלג' דמצוה כמ"ד במס' שבת ד' קל"ג וכמ"ד במס' מכות דף י' דדרש ר' סימאי אז יבדיל משה ג' ערים אע"ג דאינ' קולטות עד שנבחרו בא"י אמר מרע"ה מצוה הבא לידי אקיימנו וכן הי' עוסק בעצמות יוסף וכבר האריך השלהה"ק בזה בה' תשובה דגם בא"א לגמור מ"מ צריך לזכות במצוה שלפניו ואינ' בעונש ח"ו בא"א לגמור. והנה לפימ"ש לעיל וכאשר נודע לי במנהגי'. אין המנהג בערבי' שלאחריו רק בערבית שלפניו וכש"כ שאינה בשתיהם ותימא בעיני כי הפוסקי' אחרוני' שעמדו בהלכה זו לא הזכירו ממנהגי' הנ"ל:

והנה לענין יאהרצייט כבר פסק בא"ר וכן במטה אפרים העיד שאין המנהג כדברי מג"א אפי' בתוך י"ב חודש לבד בעשי"ת במקום שנוהגי' שאין מתפללים כמו בר"ה ויה"כ

שלא כדברי דגו"מ וגם ק"ק פה לא ראיתי להיות נדחים המחויבים ומנהג ישראל תורה וא"כ יש ידיים ורגליים לעשות כמ"ש לזכות בתפילות כמו שאר ימים אם לא שיש לחוש למחלוקה חלילה דאז טוב לעשות מנין בפני עצמו דגדול השלום אבל ברצון הקהל פשיטא ופשיטא לעשות כמנהג שהעיד במטה אפרים ומי לנו גדול לסמוך בסמיכה רבה עליו כמוה' ופשיטא דברוב עם הדרת מלך עדיף: דו"ש.
ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קג

בהי"ת אול יב' ה' תשרי תר"ן לפ"ק ברעזאווא יצ"ו בין כסה לעשור, לחיים טובים יוחק בספר, בכלילת שפר, ה"ה ידידי וחביבי הרבני הגדול בתורה ויראת ד' טהורה צו"נ כש"ת מו"ה מתתי' דושינסקי נ"י. בדבר אשר שלח לנו חורפא מסוגי' דיו"ט של ר"ה וכו' ואמאי לא הביא בגמרא הדרש' של ת"כ מבעשור שהביא רש"י בחומש בפ' בהר וז"ל שם, ממשמע שנאמר ביום הכפורי' אינו יודע שהוא בעשור לחודש א"כ למה נאמר בעשור לחודש. אלא לומר לך תקיע' בעשור לחדש דוח' שבת בכל ארצכם ואין תקיע' ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בב"ד בלבד ע"כ, ולפי דבריו לא יקשה קושי' הגמר' ממקדש, ועוד שהוא קרא מיותר וע"כ דדרשא גמור'. והנה ברמב"ן על החומש באמת השיג על פירשיז"ל בהביא' הך דת"כ כאלו הוא דרשא גמור' והוא גופ' אינה אלא אסמכת' מטעם שמא יעבירנה והא אין חלוק בין יוה"כ לשבת לענין זה דכל מה שאסור בשבת אסור ביוה"כ כמסקנ' דגמ' בכריתו' בסוגי' דיש אוכל וכו'. וכן ראיתי בפי' עשירית האיפה על הת"כ דאינ' אלא אסמכת' והך בעשור דריש לי' שם בשם ס' משכיל לדוד לדרשא אחריתא, והנה בגמר' דידן מסקנא דרבא דמשום יעבירנה אבל באמת בירושלמי ר"י ור"ל ור"כ ור"ל וכן רשב"י דרשו עוד מפסוקים אחרים לחלק בין ר"ה שחל בשבת לחול וכן בין מקדש לגבולין והוא מדכתב בא' לחודש דוק' במקום שהוא מבורר שהוא בא' לחודש והוא בב"ד ולא בגבולין שיש ספק והיא כסבר' הר"ן בסוגי' ורשב"י דריש מהקרבתם במקום שמקריבי' דוקא והוא במקדש ולא בגבולין אעפי' שיודעי', ובמפרש שם דהירושלמי ע"כ ס"ל דדרש' גמור' הוא (וחדוש שלא הביאו את הרמב"ן ז"ל) וגם במדרש רבה פ' אמור ראיתי כול' דרשא דירושלמי כמו שהוא לפנינו ובס' שלום ירושלים הביא נמי הך דת"כ ומקהה למה לן תרי קראי נמעט תק"ש בגבולין ומצרכו אהדדי לפי סוגי' הירושלמי ותירוצי' דאי מבעשור סד"א דוק' למעט במקום שאין ב"ד אבל לא מקדש דוקא כמו שהקשה בירושלמי לכן צריך הך דרשא וכמו שמסיק בשם רשב"י דדרשינן וסמיכו' דהקרבת' במקום קרבן וא"כ גם בסוגי' יש

לומר כן דלא סגי' לי' להביא הך דת"כ דיוקשה להיפך אמאי דוקא במקדש אלא דלא סיימו' בגמר' דידן משום קושי' רבא מתנא דברי"ש, והא דמשמע מכל הלין דהירושלמי ות"כ וכן המדרש שהבאתי דתק"ש חשיב מלאכה הסביר בשלום ירושלים דהוא כעין סברת רש"י ז"ל במס' ביצה לענין ביעור קדשים דכל ביעור אפי' אינו בשריפ' חשוב מלאכה דתורה אחשבי' לבעורי' משום דמצוה הוא והמצוה אחשבי'. ובזה מיישב שם קושי' ט"א עיי"ש, וצריך סברא לסברתו דא"כ כל דבר שעושין בשבת משום מצוה נאמר דאחשבי' למלאכה אתמהה, וביעור קדשים שאני כמ"ש הפנ"י בפסחים דדוקא התם דכתיבה שריפה לביעורו והוא גופ' מלאכה א"כ כל הבעורים הם במקום שריפה וחשיב' כמוה' שהוא במקומ' ושפיר חשובה מלאכה כמו שריפה עצמו אבל הכ' דאינו במקום שום מלאכה היאך נאמר משום מצוה תהי' מלאכה ותמיה' בעיני דעתו הרמה:

ואפשר לומר לענ"ד עפי' מ"ש המפורשים וכן ברה"מ דכל שבותי' הם דאורייתא דהתורה אמרה תשבות סתם אלה שמסרו לחכמים לומר מהו אסור משום סרך מלאכה וא"כ י"ל ניהו דתק"ש חכמה ואינה מלאכה מ"מ בכלל מצות עשה דתשבות הוא ושבות הוא וא"כ אם עוד נצרף לומר שהוא משום מצוה לחשבה למלאכה לכן צריך שפיר הכתובים לאסור בשבת במקום מצוה ולהתיר במקדש, וע"ד סמך י"ל דהא בגמר' פ' במה טומני' אשכח מ' פעמים מלאכה בתורה כנגד מלאכות שבת, אלא דחד מלאכה סמי מהם משום דהמלאכה היתה דים אינו בכלל אלא דשלים עבדתי' או לעשות מלאכתו שאינו בכלל, וסד"א דשניהם בכלל והוה מ' מלאכות והא בהשלמת מלאכת המשכן כתיב ויעבירו קול במחנה ולשון העברה בגמר' דידן קול תקיע' משמע בסוף מס' ר"ה, וא"כ ניהו דאינו בכלל שאר מלאכות דחייבי' עלי' קרבן מ"מ לענין אסור מלאכה י"ל דבמקומ' עומדת לאסור ואינו ממועט רק לענין חיוב: ובזה מתיישב במה דקאמר בגמרא מתנא דברי"ש דכל מלאכת עבודה בא למעט שאינו מלאכה משמע דבלא"ה הו"א דהוא מלאכה איזה שם מלאכה נתן לתק"ש וכי היא אב או תולדה ולא מצינו בל"ט מלאכות דוגמ' לה לומר שהוא תולדה לאב מלאכה זו ולהנ"ל מיושב כמובן. ידידו ומוקירו המצפה בקרוב להיות קרובו דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קד

בהי"ת אול"י ו' עש"ק פ' תבא עת"ר לפ"ק מאד יצ"ו. ברכת כוח"ט לכבוד התורני היקר הקצין המפואר מהו' דוד מארקאוויטש ני' בק"ק ב' אויפאלו יצ"ו. ע"ד המנהג מקדמ' דנא לשטוח עשבים בביהכ"נ ליוהכ"פ ע"ג הרצפה מפני הכריעו' והשתחוי' בעת עבודה שהוא אסור בלא הפסק וכמ"ש בש"ע או"ח סי' קל"א וסי' תרכ"א. ועתה אקרו"ט דשם

רוצים לבטל דבר זה מפני העפר ואבק העולה על ידן וברצונם להציע יריעות ע"ג רצפה (מ"ש טועפיכע) וכ"ת רוצה לקיים מנהג ישן ועתה נגמר הדבר לשאול מעוט ערך כמוני. והנה בסי' קל"א ממ"ש הרמ"א לשטוח העשבים וכתב עליו במג"א ס"ק כ"א דאז הוה הפסק בינו לקרקע אבל בלא הפסק עשבי' אסור אפי' ברצפה שאינ' של אבנים משום דשמא למטה עד התהום ישנם אבן ואבנים ועובר משום אבן משכית וגו' וקרקע לא הוי הפסק שארצו של בית הוה כמוהו ע' התהום והביא ראיי' ממתני' דפ' ט"ו אהלות מ' ה' חצצו מארצו וכו' ופי' הרע"ב דחציצה היינו כגון שכסו הקרקע בנסרים או יריעות. והנה ע"ז סיים שארצו של בית כמוה' עד התהום והנה לפי"ז לא מהני אפי' חציצת יריעות ונסרים ולכאור' קשי' מ"ש עשבי' מנסרים ויריעות וראיתי במחה"ש שפי' דלדברי מג"א צ"ל דשם במתני' איירו שקבעו הנסרים או היריעות ביתדות, אלא שמדברי הברטונור' לא משמע כן דבקבועות ע"י יתדות ל"ש לשון כסוי אלא לשון רצפה וכיו"ב א"כ משמע דכל כסוי לא מהני, ושוב קשי' מ"ש ועשבי וברמב"ם ה' ע"א פ"ו כתב ג"כ שנוהגי' לפרוס מחלצאות ועשבי' בבתי כנסיות וא"כ משמע דאין חילוק. וע"כ נלענ"ד ללמוד דברי הללו ממה דאמרי' בפ"ק דמ' סוכה גבי סוכה שהוא גבוה למעלה מעשרים אמ' שם ד' ד' דאם בא למעט' בכרים וכסתות לא מהני אע"ג דבטלנהו בטלי דעת' אצל כל אדם ובצרורו' ותבן מהני ביטול וא"כ י"ל ה"נ כן הוא דמתני' דאהלות הנ"ל בנסרים ויריעות שצרכן להיות נחים ע"ג קרקע הבית ויריעות דומי' דנסרים שצריך להם להיות עשוי' לקרקע הבית כמ"ש ברינוטערן ע"כ הוה בטול ולקרקע יחשב אבל עשבי' הא אין דרך לבטלן על הקרקע משו"ה חשוב שפיר הפסק וכן הרמב"ם דנקט מחלצאות הוא כמו שנראה מכ"מ בש"ס דהם מה שקורין טאגען שג"כ אין דרך לבטלן ע"ג קרקע ע"כ ג"כ הוי הפסק, אבל הני יריעות שקורין טעפיכען ידוע כי בבתי החשובי' כמעט הם תמיד שטוחי' ע"ג קרקע הבית ולתכלית זה נעשים ואין בהם צורך אח' ודאי נראה כבטול לגבי קרקע וא"כ לענ"ד ל"מ טעפיכען לענין הפסק בה השתחוי' שלא לעבור משום אסור השתחוי' ע"כ היטב נשמר הש"ע בסי' קל"א וסי' תרכ"א שצוה לשטוח עשבי' דוק' ובעטרת זקנים ובאה"ט אית' היכ' דליכ' עשבי' להפסיק בטליתו דזה וודאי לא יבטל לקרקע תבנ' לדינ' דל"מ רק עשבי' או טאגען ועשבי' וודאי משובחים כמנהג הקדמוני' ומשום היזק עפר' ע"ז נאמר שומר מצוה לא ידע ד"ר ובפרט שדרך לקבוע הטעפיכען ג"כ ביתדות בחדרי' גדולים כידוע למען לא יכשל' במדרס עליה' בהליכתן א"כ לכ"ע אסור גם לס' מחה"ש ובענין השתחוי' ע"ג רצפה ידוע כמה גזירות גזר' כמ"ש הב"ח סי' קל"א עיי"ש ושפיר יש לגזור שאינ' קבוע אטו קבוע משא"כ בעשבי' ל"ש קביעות ועי' בפרמ"ג סי' קל"א

דהטעם בשטיחת עשבים משום הכיר' שידעו העולם שצריך הפסק ומטעם זה וודאי אי ל"מ טעפיכען דמה הכיר' יש בזה הא בכל חדרי' גדולים ישנם שטוחי' בזה"ז כנלענ"ד. ואסיים בד"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קה

בהי"ת יום א' פ' וישב תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. שוי"ר לכבוד הרבני החו"ב מו' דוב ווינשטיין נ"י מהעלמעץ יצ"ו. מעכ"ת הק' ע"ד הרע"ב במתני' דרחסג"ה ממ"ש ע"ד ר"ע דלא נמנעו הכהנים לשרוף ולהדליק שמן שנפסל בט"י בנר וכו' ופי' דאיירי בנר ש"מ והוה אבה"ט דחרב בכלל חלל אם אב ואם ראשון ראשון. וקשה טובא הא אין אדם וכלים מקבלים טו' מראשון רק מאה"ט והנה ראיתי בהג"ה מהרי"פ על המשניות דצצ"ל אם אבי אבות וכו' ודאי כוונתו מפני קושי' הנ"ל. ואפשר לי עוד לומר דהא הוא ממתניתן מ' פרה פ"ח מ"ה דאמ"ק ט' רק מאה"ט וע"י משקי' טמאי' מק"ט. והנה הוא מגזירת י"ח דבר כמ"ש במ' שבת פ"ק כידוע דמשקים הבאים מחמת שרץ אם כי אינ' רק א' לנו מא' דמשקים מטמאי' קלים גזיר' אטו משקים הבאי' מזב וא"כ י"ל דגזירה כעין דאורי' דאפי' משקים אם באי' מחמת טומאת מת אם כי אינ' ג"כ רק ראשון כמ"ש בכמה דוכתי' מ"מ כיון. דעכ"פ חכמים גזרו שיהי' מטמאי' עשהו כעין דאורי' שיהי' כמוהו וכש"כ לפימ"ש התוס' בסוגי' דף י"ז ד"ה רביעי דאע"ג דקיי"ל בעירובין דף ק"ד כל שאין לו טהרה במקוה אינ' נעשה אה"ט היינו לענין שלא יטמא אדם וכלים אבל למנות ראשון ושני נעשה כמו אה"ט וא"כ השתא דגזרו חכמים שיהי' מטעם כלים ראוי' וראוי' שיהי' עכ"פ דין זה דהיינו שיהי' כמוהו. כ"ז אמרתי מסברא. אבל אח"כ ראיתי ומצאתי בת"כ פ' שמיני פ' ט' פלוגת' דתנ' דר"י ס"ל דמשקי' מטמאי' כלים ור' יוסי וריב"ק חולקי' עליו ולבסוף נאמר דברי ר"ע דס"ל דשרץ מטמא משקי' ומשקי' כלים וכלים משקי' עי"ש וראיתי בקרבן אהרן שהגיה משקי' אוכלי' משום דש"ס דילן מס' פסחים בסוגי' דר' חסג"ה קאמר דליכא תנא דס"ל משק' מטמא כלים וא"כ הגי' בת"כ על מכונו וצ"ל דפליגי אש"ס דילן. ותמוה בעיני כי התוס' דף י"ז הנ"ל והק"א לא הביא' דברי הירושלמי דשם ודאי א"א להגיה דהא מוקי לי' בפלוגתא דר"ע ור"י דלר"ע משקי' מאמת שרץ ג"כ מטמא כלי והא שם דר"י מודה לו בבאי' מחמת מת וא"כ לפי"ז י"ל דהש"ס דילן ג"כ לא קאמר דלא אשכחן תנא דיסבר משקי' מטמאי' כלים אלא במה דאיירו שם בענין דקרא אשר יפול וגו' דאייר' בשרץ אבל במשקי' הבאי' מ"מ איכא למימר דגם הש"ס ס"ל הכי וא"כ דברי הרע"ב בפירוש ראשון ראשון כמ"ש על מכונו והא דקרי לי' ראשון משום לענין לטמא אדם הוה ראשון כנלענ"ד: עוד הק' כת"ה על פיה"מ להרמב"ם. מ"ש

במתני' ד' י"ט במ' יומא הפג אחת על הרצפה כלומר עמד על הרצפה שעה א' שהצינ' מפיג השינ' ובפסקי' ה' עבודת יוה"כ פי' מעט עי' בתוי"ט וכ"פ בב"ט ולא כמ"ש רשיז"ל הפיג שחוק ובגמ' אר"י על חד"ת א"כ משמע כפירשיז"ל ולמה לא מפרש הר"מ והרע"ב כמ"ש בגמ'. והנה עיינתי בהריטב"א על מ' יומא כי מ"ש ר"י בגמר' אינ' פי' של הפג אלא שהוא אמר להוסיף כי עוד אחת עשה דהיינ' אחוי קידה וזה רמז התנ' במלת אחת אם כן לשון הפג הוה כמ"ש הרמב"ם לכ"ע וכמו שדייק בלה"ק וז"ל ומשתמשי' בו במתני' כמה פעמים אשר בזה שולל הפיר' ברשיז"ל בפירושו והוא לדעת הערוך שפי' כי הפג הוא לשון יוני' טיול כמי שחוק. ולהרמב"ם לא ניח' לי' בזה לומר כי אינ' בלה"ק ומביא ראיי' מהשמוש בלשון זה במשניות לרוב א"כ ר"י דאמר על חדית ס"ל כמ"ש הריטב"א להוסיף בא והא דהרמב"ם לא הביא הך דר"י צ"ל דהוא בכלל מ"ש וממתעסקים עמו דג"כ לא פי' כלום במ"ש בגמ' דבשיר בפה הי' משוררי' לפני' אלא דס"ל דזה לאו דוקא רק כל התכלית הנרצ' להסיר השינ' בכל מה שבידם וכן סתים הרא"ש להסיר השינ' ע"י טיולים עי"ש: וע"ד קושי' לפימ"ש התוס' מ' כתובות ר"פ הכותב דנשים ע"י סכנת לידה מית' שכיח בה א"כ הא דאמר' לי' חכמים לר"י דאמר אף אשה אחרת מתקינים לו שמא תמות אשתו א"כ אין לדבר סוף דהא י"ל דאשתו מכבר שפיר חיישי' דמסתמ' ילדה כ"פ ושוב לא חלקי' משא"כ אשה שנושא עתה היה בתולה. והנה ראיתי בס' יד דוד שהביא קו' זו בשם מקום שמואל שכן הקשה הגאון מהר"א ברודא ז"ל (ומצאתי אח"כ שעמד בזה גם בס' אשכל הכפר עמ"ס יומא ותי' ע"פ סבר' שימ"ק דאין דעת התוס' לומר דמשו"ה שכיח דהא חזי' דרוב' אינ' מסתכן אלא כלפי מ"ש שם דלמא הוא ימו' תחילה בזה אמרי' כיון בדידה מסתכנת בליד' שכיח יותר מבאיש אבל פשיט' דלא מקרי עי"ז שכיח סתמ' ורובם חיים. דו"ש:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קו

שוי"ר להבח' החו"ב יו"ש מו"ה מנחם גאלדשטיין נ' מפ' דיארמאטה. מ"ש ע"ד מנ"ח דאית לי' בפשיטות דבערבה לית בי' ש"פ, וכבר עמד ע"ז בשע"ת או"ח לשיטת רשיז"ל בסוכ' השותפי' שאינ' מגיע לכל א' ש"פ דלא מקרי לכם, דצ"ל בערבה דהמצוה אחשבי' ועד"ז קשי' כך ממתני' דערבה גזולה שאינ' שו"פ ולפי"ד השעה"מ דמטעם השבה הוה מהבב"ע שהביא דברי הירושלמי מוציא מצה בשבת ויצא בו לא הוה מהבב"ע דגבר' עביד אסור' וכן במרדכי לענין קורע בשבת דיצא מה"ט א"כ בגזל אתרוג עכ"ח צ"כ מפני דצריך לקיים באתרוג זה השבה דהעבר' על החפץ משו"ה הוה מהבב"ע והא בפחות

מש"פ ליכא השבה. והנה לפמ"ש במס' ב"ק דף ק"ה בגזל ב' אגודות ושניהם ש"פ והשיב אחת מסיק בגמר' אם כי גזל אין כאן מ"מ השבה לא קיים ומשמע דכן הוא מה"ת דבעי השבה מעליית' א"כ הא משכחת לה דגזל ערבות הרבה דודאי יש בהן ש"פ ואפי' הסיב כולם חוץ מהשנים שיוצא בהם עכ"ז יש בו משום השבה כנ"ל ושפיר הוה מהבב"ע, ועוד נלע"ד לפמ"ש בסנהדרין בטעמ' בפחות מש"פ גבי ישראל דבני מחילה ננהו וא"כ י"ל באין לבעלי' ערבות לצאת בו דל"ש מחילה לכ"ע הוה גזל כמובן כנלענ"ד, דו"ש, ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קז

בהי"ת יום ה' ת"א תרס"ט לפ"ק פה מאד ששון ושמחה על ראש כבוד הרב הגאון מו"ה פנחס הלוי ביליצער ני' אב"ד ק"ק סערענטש יצ"ו. אשר הציע לפני קושי' עצומה ע"ד מ"ש בסוף מס' מגילה דדרשינן מקרא וידבר משה וגו' שיהי' קורין כל או"א בזמנו וקשי' לי' למעכ"ת דבגמר' ר"ה דף כ"ד דרשינן ממקרא זה דראש ב"ד אומר מקודש, ולזה י"ל דמקר' זה עיקר להאי דדרשינן בר"ה והכא במגילה אסמכת' בעלמא וכן הקש' בט"א ותי' כן והוכיח דעכ"ח לאו מן התורה הוה דבברייתא בגמר' אמרינן דמשה תקן להם ותקן אפי' ממרע"ה לאו מה"ת וכ"כ המג"א סי' קל"ה על קושי' הב"ח שהביא כ"ת אלא שהוסיף מעכ"ת להקשות ממס' פסחים דף ע"ז דדרשינן ממקר' זה דעומר וש"ל דוחה שבת וזה ודאי מה"ת דסמכינן לדחות הטומאה ומלאכ' שבת ובפשיטות הי נלענ"ד דהא דראב"ד אומר מקודש דדרשינן לי' מתיבת וידבר דמשמע בקול דלענין לדחות שבת ל"צ מילת וידבר דהוה מצי למכתב כמו בשאר ילפות' שם ה"נ הי' די לומר אלה מועדי ה' וגו' ואח"כ עיינתי בס' אור חדש שם שהקשה על דרש' זו מהאי דמס' מגילה ותי' דאי משום לדחות לבד הי לו לכתוב אצל העומר ומה בעי בפ' מועדי' ש"מ ג"כ דקורין מענינו של יום ומהך דמס' ר"ה לא העיר כלום. והשתא דאתו להכי מסתייע שמעתת' דאיכא למימר דהך דרשא דמגילה אסמכתא והא דדרשינן במס' ר"ה היינו משום דכתיב בעניני מועדות דאשר תקראו אותו דדרשינן נמי לענין מועדות דאתם כתיב כנלענ"ד. ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קח

בהי"ת י' ה' ת"א לפ"ק עת"ר פה מאד יצ"ו. ששון ושמחה אורה זו תורה לכבוד הרב הגדול וכו' מו"ה משה גרינבערגבנר. נ"י א"י בק"ק מיהאלאוויטץ יצ"ו. הנני ע"ד שאלתו אם שלח מנות לרעהו זמן רב קודם פורים והגיע ליד המקבל בפורים. והנה בגוף הספק כבר דברו בה האחרונים בס' אשל אברהם בשם יד אהרן ומשאת משה פשיטא להו דאם

שלח מנות לרעהו זמן רב קודם פורים וכו' דיצא דעיקר תלוי במקבל בזמנו וכ"כ בת' בית שערים סי' שפ"א ועי' בשו"ת מהרי"א סי' ר"ד וסי' ר"ז, ובאמת בפרמ"ג משמע להיפך דלא יצא ממ"ש ע"ד מג"א בשם המאור דלא יצא אם נתן לעניים קודם פורים דלמא אכלו לי' קודם פורים והקשה הוא ז"ל ל"ל האי טעמא תיפוק לי' דומי' דמשלוח מנות דלא יצר כי אם בי"ד ואפי' בלילה לא יצא ותי' דס"ד מסברא דמתנות עניים שסתמא מקיים במטבע של כסף ומעות וצריך הכנה הו"א שישלח קודם הפורים קמ"ל, וא"כ קאמר להדי' דמשלוח מנות בלא האי טעמא דלא יצא, ותמיה' לי כי בת' ב"ש הי"ל לח הביא דברי הפרמ"ג הנ"ל. ובלאו"ה אין אתי יודע מה לצייר אופן הנ"ל אך ורק אם חברו המקבל דר במקום אחר רחוק ממנו והא באין עניים בעיר פסק המחבר בשם הכלבו דמעכב המתנות לעצמו ואיתא בבר"י דס"ד משום דכתיב נתינה במתנות ולא לשון תעזוב הו"א דישלח קודם פורים ויגיע להם בפורים קמשמ"ל דאינו מחויב לעשות כך אלא יפריש בפורים ויתנם לאחר הפורים לעניים והה"ד ודאי הדין כן במשלוח מנות. וראי' מדברי הרמ"א בסי' תרצ"ד הנ"ל דאם אין בעיר רק האבל בתוך יב"ח ישלח לו מנות כדי לקיים מצות משלוח מנות א"כ עכ"ח צ"ל דאין צריך להדר לשלוח למרחקים וא"כ כיון דליכא חיוב' עלי' האיך אפשר לצאת במצוה זו שפטור ממנו. ע"כ לא ידעתי האיך יתקיים דברי הגאונים בדבר זה שמסתפקים, ולענ"ד אין לסמוך בזה רק להחמיר דאם דר יחידי במקום אחד ואין בידו לקיים משלוח מנות יעשה כן לצאת ידי פוסקים אחרונים הנ"ל.

ידידו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קט

ב"ה יום ו' עש"ק פ' ויחי תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הב' המופלג החרוץ מו"ה יקותיאל יודא גרינוואלד נ"י בק"ק מ' סיגעט יצ"ו. הנני ע"ד ד"ת אשר העיר ע"ד פנ"י מ' מגילה במה דמקשה בגמ' מנ"ל דהא דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול בחו"מ דלאלומי מקשינן הכי דהא קיימ"ל אסתר ברוה"ק נאמר' לקרות ולכתוב ודקדק מעל' ל"ל כול' האי דהא בד' ז' לקמן מסקינן דאפי' שמואל סבר שנאמר' לקרות ויליף מקרא דקיימ' וקבלו וא"כ ל"ל משום דנתנ' לכתוב ברוה"ק נאמר' דהא לכ"ע קשי' והנה הוא דקדוק עצום ע"ד פנ"י. ולענ"ד אפשר לומר דהא במגילה לא לאמר דצריך לקרות' בפורים והא דאמרינן נתן לכתוב ולקרות אינ' לענין לקרות' בפורים רק דלמ"ד נתן לכתוב הוה כתורה שבכתב וכנביאי' וכתובים דמצות למודם מתוך הכתב כדברים שבכתב וכו' ולמ"ד נתן לקרות היינ' למוד בע"פ כמו שאר תורה שבע"פ דוק' עיי' בפנ"י שם ומה שמחייב לקרות בפורים ולא סגי בעשיית משתה ושמחה ומשלוח מנות ומתנות לאביונים כבשאר ימים

טובים שלא נאמר בפיר' קרה"ת בענינו של יום רק בס' מ' מגילה איתא משה תקן להם אלא דלענין קריאת מגילה בפורים ילפי' מדרשה דנזכרי' ונעשים ולקמן ד' חי' פריך עליו ממאי דהאי זכור בפה דילמא עיון בעלמ' ומת' כתיב לא תשכח א"כ בלב כבר נאמר מאי זכור ע"כ בפה ובל"ס דתיבת נזכרים גבי מגילה ילפי' זכירה זכיר' לענין קריאה בפה כמ"ש לעיל מניה לענין בספר, והנה בירושלמי ריש מסכ' משמע להדי' דוקא אם נתן לכתוב ברוה"ק נתן גם לדרוש אבל בלאו"ה לא נתן לדרוש וכמ"ד מ' שבת ד' קל"ב ובמס' נזיר ופסחים, ד' פ"א דהלל"מ לא נתן לדון בק"ו ולא לדרוש בי"ג מדות כמ"ש רש"י ז"ל שם וא"כ אם הי' נתן רק לקרות ליה דרשי' גז"ש דזכיר' זכיר' בפה דכל תורה שבע"פ הכי הוי דינ' ולמ"ד דנתן רק לקרות בפה י"ל באמת דהוא רק מדרבנן וכמ"ש התוס' ד' ז' הנ"ל לענין שרטוט ותפירה בגידי' עיי"ש וכיון דרבנן הוא שתקנו כן אין להקשות שוב דברוה"ק נאמר' ולמה ישתנו הכפרים דוודאי לענין קריאה הם אמרו והם אמרו וא"כ רק אם נתן לכתוב קשי' וכדברי פנ"י כנ"ל כמובן כנלע"ד. ועוד י"ל דאם נתן רק לקרות קשה הדבר לומר דהחיוב על קרקפת' דגברי כל יחיד ויחיד לחייבי בקריאה דא' מן העיר הוא ג"כ מעוט המצוי' להיות בקי בזה ורק על ר"מ אמרו ועפעפיך יישרי' על ד"ז ועכ"ח הי' אפש"ל דאינ' רק כשאר קריאה בס"ת בצבור וכקריאת הקהל דאינ' חיוב על כל יחיד ויחיד ולשמוע כל תיב' ותיב' כמו קריאת המגילה דאית' בת' הרשב"א דאפי' תיב' א' מעכב משא"כ בקרה"ת בשוי"ט פשיטא ז אם לא שמע איזה תיבה או פסוק שאי"צ לחזור ולקרות דאינ' רק בעיקר' לצבור. ובזה אני רגיל לתרץ קושי' התוי"ט הידוע דלמה ל"ג בקרה"ת משום ש"י ד"א ברה"ר כמו במגילה ולהנ"ל א"ש דה"ט דמקדים בגמ' ואמר הכל חייבי' בנטיל' לולב ובתק"ש ובקריאת המגילה כלומר משום דעל קרקפת' דגבר' כל יחיד ויחיד רמי' עלי' ע"כ בהול הוה וישכח וילך אצל הבקי דוק ברש"י ז"ל דדייק כן משא"כ בקרה"ת כנ"ל דהא כמה אמוראי פטרו עצמן בלמודן כמ"ש במס' ברכות כידוע וע"כ הי' מקום לומר אם הי' רק לקרות וכמו קריאה בס"ת ל"ה החכמים מהדרי' כ"כ על קריאת הכפרים כמו שלא עשו תקנה בקריאת ס"ת לענין שבויו"ט למען הכפרים ורק מ"מ גם למ"ד דנתן לקרות עכ"פ ס"ל דמדרבנן רמי' על כל יו"י ושוב נאמר כנ"ל כיון דאינ' רק מדרבנן משו"ה צ"כ משום דברה"ק נאמר לכתוב כנ"ל כמובן ומיושבי' ג"כ דברי פנ"י וראיתי מ"ש ע"ד הלח"מ דס"ל ג"כ בפורי' שחל בחול דדרשינ' בענינו של יום והאיך נעלם ממנו דברי התוס' ד' ה' דס"ל דוקא כשחל בשבת אבל בחול דקורין במגילה מפורסם יותר בנס דפורים, ודאי תמוה הוא ע"ד הלח"מ שלא הביא דברי תוס' הנ"ל אבל

יעיי' בהרשב"א שם דמשמע מדבריו ג"כ כדברי לח"מ עיי"ש. והנני דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

שו"ת לבוש מרדכי ח"ב על או"ח השמטות

סימן קי"א

אלה השאלות ותשובות אישר נשמטו מחלק או"ח:

ולמען לא יהי' נעדרה, הצנתיו פה למזכרת:

שוכ"ט על ראש הרב החריף ובקי עצים שלשלת היוחסין מו"ה משה סופר כ"י:

עתה באתי ע"ד הערת כ"ת במי שיש שער צמח עד כמעט בין עיניו והלא בטור וש"ע השיעור בהתחלת עקרי שער מעתה הספק אי ניזל בתר דידי' או בתר רובא דעלמא והביא דברי הק' א"א בשם גיסו שמסתפק להיפך במי שמצח' רחב' ואפי' בגוב' הראש אין לו שער אם נאמר במקום קרח דדק' כמ"ש בגמ' מנחות דף ל"ז או נאמר דעכ"פ הוה מקום שמוח' של תנוק רופס והניח' בצ"ע וכ"ת מסתפק גם להיפך כמ"ש הנ"ל ודעתו להטריע דניזל בזה בתר רוב ב"א ודעתו בטלה ועד"ז הביא ראיית חבילות מש"ס ופוסקים דהיינו לענין מלאכת שבת ואכילת דרך הנאתן וכן לענין חציצה אמרי' בטלה דעתו אצל כ"א וה"נ בנדון זה: ולענ"ד דלא שייך סברא זו אלא בדברים שתלוי' בדעתן והם עושים ונוהגי' מעצמ' כן כגון לענין שב' נושא משוי שלכ"ד ב"א או אוכל שלכדב"א וכן בחציצה הוא מתפנק להיות מקפיד. אבל בדבר שנעשה בו בטבע ונולד כך בגופ' מה בטל שייך בזה. לענ"ד יותר דומה במ"ש בסי' כ"ו סעי' ז' לענין אטר יד דאם עשה כל מלאכת' וגם כותב ביד שמאלי לכ"ע אזלי' בתר דידי' ומניח תפילי' בשמאל' שהוא ימין כל אדם וכן בסימן ל"ב סעי' ה' לענין כתיבת תפילי' ועיי' בדע"ק בה' תפילי' ודאי יש להשיב ולומר דשם ילפי' מיד כהה משא"כ בנ"ז אבל גם בזה נפלי' ברברבות' דלענין חליצה מצינו מחלוקת הראשוני' דמי שהוא אטר רגל דכהסמ"ג ונ"מ חולץ בימין כל אדם ולא דמי לתפילי' מה"ט ורוב ראשונים חולקי' דגם בזה אזלי' בתר דידי' ואנן קיי"ל להחמיר לחלוץ בב' רגליים כמ"ש באה"ע סימן קס"ט סעיף כ"ה עיי"ש בטור וש"ע:

ועיקר ספיק' בזה הוא הר"ן בר"פ גה"נ דשם בעוף אם י"כ כף אם נוהג בו אסור גה"נ אי אזלי' בתר דידי' או בתר מינ' דעלונ' הה"ד מספק' לי' לענין חליצה אם בתר דידי' או דעלמ' אזלי' אלמא דבכגון זה שהוא בטבע התולד' ל"ש לומר בטל' אצל כ"א ונשאר בספיקא כמ"ש בשם הר"ן שם ובמחה"ש סימן כ"ז ס"ק ד' ומתרעם על אותן המגדלים בלורית שערותן דחייש משום חציצה ולא אמרי' בזה דהוה רביתיי' מפני הני בני שחץ.

התם ודאי אמרי' בטלה דעתן כיון שברצונן ודעתן תלי' ובפרמ"ג סימן כ"ז דייק דדוקא מעיקרי שער דהיינו שמגולח. אבל הני שמגדלי' שערותן עד אמצע מצח פשיטא דשם לא מקרי התחלה לענין הנחת תפילי'. והנה אפשר לדייק ממ"ש בפרמ"ג ע"ד ש"ג לענין מקום קשר שהוא בעורף ופי' הש"ג דזה נמי מקום צמיחת ולמט' ממנו פסול והשיג עליו בפרמ"ג דמנה קאמר דודאי ישנו כמה אנשים שיש להם שער בצוואר ממש ודאי דאינ' יוצא' אם הקשר שם ועיי' בשע"ת ובתורת חיים. וא"כ ה"נ י"ל כן אם כי שערו צומח גם במצח מ"מ ס"ס אינ' מקומ' ואי משום דשם דרשי' בגוב' הראש אדרב' הכא עיקר ילפות' לענין בגובה הראש כמ"ש במ' מנחות דף ל"ז הנ"ל מה של יד בגוב' ה"ד הראש בגוב' ובגמ' שם דיליף מקרח' או לר"י מנגע עכ"פ עיקר הנחה לכ"ע בגוב' הראש ומה מהני השערות במצח' אם מ"מ אינ' בגוב' הראש שזה למטה או בצדי הראש מקרי ולא בגוב' ועי' במ' קידושין דף ל"ו. ועכ"פ יש לראות באדם עד היכ' שמגיע למקום שמוח' של תנוק רופס ובאיש כזה ודאי ארוך יותר וגם הא כראה האיך שהוא במקום גוב'. והנה בספיקות הנ"ל כ"פ הי' לי הרהורי' בראותי אנשים כאלה זה במצח צר וזה במצח רחב. וייכו"ח כי כ"ת העירני להיות נחית בי' טפי ומגלגלי' זכות עי"ז הנלע"ד כתבתי פה מאד יצ"ו יום א' צום יו"ד מהרה יהפך לנו לשו"ש תער"ב לפ"ק:

ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

בהי"ת אול"י ג' פרשת יתרו תער"ב לפ"ק ייאד יצ"ו. שוכ"ט לכבוד האברך חו"ב מהו' ישראל וועלץ נ"י בק"ק טארנאליא יצ"ו. פתח דברי מעל' ע"ד אנשי דל"מ מחללי ש"ק בפרהסי' במזיגת משקי' בווירטיס- הויז וכמ"כ בפתיחות דלתי החניות מהו לצרפו לכל דבר שבקדושה שצריכי' עשרה. והביא מעל' מכל שנאמר בענינו של דבר זה בראשונים ואחרונים. ותחילת דייק' מדברי ש"ע סימן נ"ה דעבריי' וכו' מצרפי' לענין עשר' ועד"ז מסתפק דילמא מחלל שב' בפרהסי' כיון דהוה מומר לכה"ת אין מצרפי' דכמומ' לע"ז הוה כמו לענין עדות ומגע יין וכיו"ב. והנה בפרמ"ג ס"ק ז' הנ"ל כתב בפירוש דמומר לחלל שבת בפרהסי' אין מצטרפי' דכמומר לע"ז הוה דינא ועיי' בפתיחה כוללת בחלק ד' וכדומ' לי שראיתי בספר הביא כן בשם ת' הרדב"ז וכעת לא מצאתי. ומ"ש מעל' בענין מחלוק' הפר"ח באסורי שבת דרבנן דלא מקרי מומר לכה"ת וקשי' לי' להרמב"ם דס"ל דבכל אסור' דרבנן יש בו משום לאו דלא תסור והוא מה"ת ולענ"ד י"ל כמ"ש הזוהר הרקיע לענין ספיקא דמתחילה כך תקנו החכמים הה"ד לענין זה לא החמיר' חכמים לעשותו כגוי משום דרבנן הקילו וכ"כ האחרונים לענין שאר דברים ועיי' בחת"ס אה"ע ח"א סימן ב' ובמהר"ם שיק בכמ' תשובו' ועוד בלא"ה לק"מ דהא לאו זה כולל כל אסורי

ואינ' דוקא לענין שב' רק בכללי נאמר לא תעבור אדרבנן א"כ הוה כמו עבריי' לשאר אסורים שבתורה שאינה כמומר לכה"ת וז"ב בס"ד:

ומ"ש מעל' לענין אם מותר לקבל ס"ת ממומר לחלל שבתות ועשה סחורה עם ד"א והביא דברי מג"א סימן קנ"ד בשם ס"ח ודייק מעל' דוק' מעות לכתוב ס"ת אבל לא ס"ת עצמ' והסביר בטו"ט משום דדמי לקרבן כמ"ש בחיד"א ועוד הביא דברי הש"ך סי' רנ"ד בשם המבי"ט דלפי דברי מעל' ג"כ כהגוו"נ איירי כלומר דוקא מעות ולא ס"ת דלא יהי' סותרים אהדדי דבס"ח בסי' תתקל"ח ס"ל דאין מקבלי' ממנו. והנה עיינתי במבי"ט סימן רי"ד שם לא איירי מס"ת רק בנותן בית' לביהכ"נ ומתיר להדי' דאינ' דומ' לקרבן וכיון דהמג"א כחדא נקטינהו א"כ הה"ד לענין ס"ת עצמ'. ולענ"ד ק"ו הוא דהא שעות ונרות אי"מ דהוה דומ' לקרבן טפי משום דלשמוש ולהאיר בביהכ"נ ועכ"ז ביהכ"נ עצמ' מקבלי' כש"כ ס"ת דמעיקר' למען תלמוד' הוא בא כמ"ש הרא"ש בה' ס"ת ועיי' ש"ע יו"ד סימן ע"ר וגם בביהכ"נ לקה"ת עקר' נתקן שלא להיות ג' ימים בלא תורה כמ"ש במ' ברכות ולא דמי לקרבן כ"כ ובחיד' רק קאמר דמצוי זו בעתו ובזמנו הוה כמנחה חדשה:

והנה בס"ח אשר לפני דפוס פ"פ נראי' כסותרי' דבסימן תרפ"ז ה"ה כדברי מג"א ולא לגמרי דשם כתב דלא יקבלו ממנו דילמא לאח"ז יאמר החזיר' לי וגם יש בו משום פגם משפח' ואם בשותפי' ורוב ישראל ויכולי' לסלקו במעות יש לקבל ממנו וגם פעמים יש כבוד משפח' אם לבו לשמים ועכ"ח צריך לחלק בין הנושאי' כמו שסיים דאם הומר רק מאונס או שאר תיאבון אבל לבו נאנח ונעצב שיקר' לו כן יש לקבל ממנו או כמ"ש המפרש דאם לבו לשמים לא יתבע להחזיר לו ובסי' תתקל"ח מיירי בהיפך כמ"ש שם. ודומה לזה כתב בת' כת"ס יו"ד סימן קל"ג בשאלה במומר שאוכל מאכלי כשר ובימים נוראי' מתפלל בביהכ"נ ורצה שיכתוב ס"ת ע"ש אם רשאי לעשות כן הסופר או למכור לו ועיי' שם בטעמים נכונים שאוסר משום שלא ינהג בס"ת בקדושה כדבעי למהוי וגם כי בדורות הבאי' יכול לבא לידי גניזה והביא דברי מג"א הנ"ל שמתיר ומחלק חלוק נכון דבמג"א שרוצה לתן במתנה עולמית לצבור ויסלק עצמ' ונדו"ד אבל בלעצמ' אסור לכתוב וכמ"כ אסור למכור לו והוא כעין דברי ס"ח סימן תרפ"ז וכסברות המפרש וא"כ בנ"ז כמ"כ בק"ו במומר לחלל שבתות אשר בזה"ז בין עמא דבר לשאר ישראל נחשב שע"ע יחשב שאין יודעי' חומר אסור ח"ש ושיהא דמומר לכה"ת ורק בין ת"ח ידוע וכמומ' יחשב לענין הדברים הנאמרי' בפוסקי' א"כ פשיטא אם יתן וימסור לצבור יפה יפה ושלא יתבע אות' לעולם ודאי מותר לקבל ממנו כנלענ"ד בפשיטות:

ומ"ש מעל' דברי ת' מהרי"א סי' נ' וכ"כ בתשו' אבני צדק. והנה לענ"ד דברי מרן חת"ס ח"ו סימן פ"ג נגד סברתו דשם ביאר דהא דאמרינן מומר לע"ז ולחלל שבת הוה מומר לכה"ת אינ' משום שנחשד לכה"ת כמו אחא' ששרטו לו ועשה שאר מצות אלא מ"מ אינו נאמן שאין בן ברית ואינו בכלל עדות ורק אם ונטמע בין הנכרי' כמשומדי' זה נחשד ממש א"כ לפי"ז העיקר שאינו ב"ב וכגוי בעצמות'. ולפי"ז יש להבין שפיר ממ"ש באחרונים דאפי' אינ' בפרהסי' ממש רק ידוע שיתפרסם ול"צ שום עדות בב"ד כמו פסולי עדות בח"מ ה"ע אבל לסברת מהרי"א הוה להיפך שהוא נחשד אבל לפסלו בגופ' לענין עדות ושבוע' כמ"ש ג"כ בסימן כ"ו בעי עדות בפניי וכן להיות מגעו כמגע נכרי הוה פסול גוף וא"כ ברק ידוע לרבי' ולא בפניהם ממש וכמ"ש בש"ך סימן קנ"ז סק"ז היאך משכחת לה מי יעיד עליו אם לא ראו ממש וכן לפי"מ שמסתפק בפ"ת סי' ב' וסימן קנ"ז אם לפני עשרה נשים ג"כ הוה בפרהסי' והא נשים לאו בני עדות ננהו. והנה גם הוא ז"ל לא כתב רק בקול בעלמא שנתפשט אבל בפרהסי' ממש נראה דל"צ לעדות כמו בזמנינו בעוה"ר שפתחו פתוח לעיני כל בזה ודאי נימ' דלא תהא שמיעה גדולה מראיי'. וכיו"ב כתב בחת"ס בח"מ סי' קס"ב בסוף התשובה:

ומ"ש ע"ד הכו"פ סימן י"א. והנה אין קושי' אם הרמב"ם ס"ל כדעת המרדכי ולא ס"ל לילף בפרהסי' דמחלל שב' מבפרהסי' דיהרג ואל יעבור דילמא מסברא ס"ל כן והא לענין עירובין בלא"ה מחלקינן בכמ' חלוקי' אלמ' דאינ' שוה לגמרי:

דו"ש. הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קיב

בהי"ת אוליי ד' פרשת בשלח תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו. ינחמהו ה' בכפליים. ויראה בנחמות ציון וירושלים. כבוד הרב הגדול מהו' אברהם ליב שפרייער נ"י. ע"ד אשר בדעתך באמירת קדיש תוך פסוקי דזמר' שאין בו משום הפסק וכמ"ש המג"א בסי' תכ"ב לענין אמירת הלל עם הצבור בתוך פסד"ז דבלא"ה מוסיפים בש"ק מזמורים וה"נ לא גרע ממזמורים. ולענ"ד אין לנו אלא מ"ש הקדמונים פסוקים ומזמורים מה"ת נביאים וכתובים שהם שבח והודי' אבל קדיש הוא לומר על המזמורים שנאמר' מקדם והא קמן דאפי' על מזמור א' אומרים קדיש ובי יאמרו קדיש על הקדיש שזה תקון על מה שכבר אמור והוא בכלל דבר שבקדושה כמ"ש המג"א סימן נ"ד עיי"ש ועיי' משש סימן נ"ה ובט"ז שם ושוב ראיתי בבאה"ט סימן כ"ג ס"ק ג' בשם ת' פנ"י ובאר' יותר בשע"ת סימן כ"א ס"ק ג' בחבורת תהלים שלא הי' להם ענין ולא אמרו קדיש אחריה ובתוך פסד"ז באו י' אין לומר קדיש אפי' בס' פסד"ז קודם ויברך דוד ולא דמי לעניית קדיש וקדושה דהכא

כבר עבר' חיובא א"כ משמע דהכי מחלק דבאומן מותר להפסיק דחיובא עתה רמי' עליו משא"כ קדיש על תהלים שאמרו בלא י' ושוב הוה הפסק דכתב לשון אסור ולדבריך אין זה כלל משום הפסק דהוה כמזמורים ועכ"ח כנ"ל ועיי' בסימן נ"ה נ"ו וסימן ס"ו ובמג"א סימן קכ"ד. אלא דלפי דברי תשוב' פנ"י הנ"ל הי' מקום לומר דלאח' עלנו אם אין כאן מי שיאמר קדיש רק מי שהוא בתוך אמיר' פסד"ז דחיוב' רמי' כמו אמן. וכמ"ש ברמ"א סימן קל"ב דאפי' ליכא יתום יאמרו קדיש אלא דזה לא שכיח' שלא יהי' בתוך יו"ד שהתפללו עד אחר עלינו שלא יהי' מי שיאמר קדיש דהא הש"ץ במקומו ועוד אפשר דאפי' בל"ז אין להפסיק ונראה הדברים ק"ו דהא בסימן ס"ה פסק המחבר בבא לביהכ"נ וכבר אמר ק"ש עכ"ז יאמר פסוק' ראשון לקבל עול מלכות שמים עם הצבור ומ"מ אם הוא באמצע פסד"ז לא יפסוק והא זה ודאי גדול מן השבחים עכ"ז מקרי הפסק ואינ' רשאי להפסיק ובפרמ"ג סי' נ"א הקשה שמדברי מג"א משמע דלכן עניית אמן מפסיק בתוך פסד"ז אפי' בתפילת צרכי' דזה ג"כ שבח ואין כאן הפסק וא"כ למה לא יפסיק לפסוק ראשון של שומע. ותי' ג"כ דעניית אמן חיוב' יותר כלומר שצריך לענות מה שמשבח המברך לקיים ולאמן משא"כ ענייי' מעצמ' א"כ לומר קדיש מי יימר דהוה כמו עניית אמן על ברכה או קדיש ששומע מפי אחרים שעכ"ח צריך לשמוע ולקיים ולאמן משא"כ לענות מפי עצמ' ודאי לא עדיף ממאמיר' פסוק ראשון של ק"ש שהוא קבלת עול מלכות שמים עם הצבור ואפי' לדעת הב"ח והט"ז בסימן ס"ה שפסקו של"כ המחבר ובט"ז דעכ"פ בפסד"ז יפסיק לומר שמע עם הצבור היינו משום קבלת עול שמים עם הצבור שגדול מאוד שלא יהי' נראה ח"ו וכו' אבל לומר קדיש ודאי מודה. כנלענ"ד אם יסכים אתי עוד גדול המורים בפרט שבעיני העולם הוא כתמיה' וידוע שאין לעשות ולשנות בדבר כנ"ל ושוא"ת עדיף ובפרט שיש לתקן להרהר כמ"ש בא"א ומהר"ם שיק בתשוב' דכל דבר המסופק הוה כאונס ויוצאים בהרהור כידוע:

או"נ דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קיג

בהי"ת יום ב' ג' צ"ג בעת"ר לפ"ק מאד יצ"ו בין כס' לעשור.

החתימה לטובה יגמור. להרבני החריף ובקי טובא מהו' דובער ווינשטיין נ"י מהעלמעץ יצ"ו עתה באתי ע"ד מג"א בסי' קכ"ט ממ"ש דבתענית עד חצות נושאי' כפים ובסימן קפ"א לא כ"כ גבי תעניתי' של סליחות ועשיית וכן הק' בבאה"ט. ומעלתו שכל את ידיו לתרצו בטו"ט דהמג"א קאי אדברי המחבר והאיך דהיה באמת ת"צ וכמ"ש בסי' תקע"ה דאם ירד' הגשמים ק"ח לא ישלימ' לאחר חצות ישלימ' והא צריך שיעור' של די' הגשמים

כמ"ש ואמיר' שקודם חצות עוד לא הוה שיעור' וכא"ח הי' די' שיעורי' דהוה באמת ת"צ. אלא דלפי"ז צ"ל לדברי כ"ת דאם התחלה הי' ק"ח ולא הי' די' שיעור' ואחר חצות הי' דים פוסקי' תענית'. אבל מדברי הגמ' מס' תענית דף כ"ה לא משמע כן דקאמר ע"מ ירד' וכו' והי' ציבור פוסק' תעניתן ופירשיז"ל שם דלא יגזר' עוד וא"כ לפי"ז אפשר דלענין פסיק' באמצע נמי חד דינ' אית לי' והוה כאל' התחיל לירד אח"צ דקיי"ל דישלימו. וצל"ע: והנה בפרמ"ג סימן קכ"ט ראיתי ומתרץ דכל זה תלי' בידוע כמו מנחה ביוה"כ וה"נ כל תענית שנקב' כך וידוע כי עד אח"צ לא יאכלו ול"י תו לא גזרי' משום שכרו' בנ"כ וברכת או"א משא"כ תענית עי"ת דכל או"א אוכל אימתי שירצה לא מקרי זה ידוע ואפשר דבקהילות שנקבע כך מקדמ' דנא שיש מנין לתענית זה וגם הולכי' לביהכ"נ להתפלל כמי בשאר ימים זה הוה כידוע. וכמדומה כי שכן הי' נוהגי' בגלילות העליון וכגון בק"ק וועלבוי יצ"ו וראיתי מ"ש לענין קדיש שלם לאחר יוכ"ק אם מתפללי' מיד קדיש שלם של אחר תפילת מנחה עולה לכאן ולכאן ונלע"ד דתלי' במה שהביא המג"א סימן תרצ"ג ושם נראה שאינ' מכריע:

ומ"שכ"ת בענין קדוש' דסדר' ודאי יש להזהר לאמור עם הצבור וכמ"ש ג"כ בסדור יעב"ץ רק שאז עפ"י רוב הצבור אצים לגמור התפלה כידוע ולענין הלכה הא פסק הרמ"א בסימן נ"ט דנאמר' ביחיד. ודאי מהראוי' לומר עכ"פ בנגונים וטעמים:

ידידו"ש. הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קיד

בהי"ת יום ד' דסליחות תרעא"ל מאד יצ"ו לכבוד הרבני מו"ה יוסף ווייס נ"י מאונג' בראד יצ"ו. ע"ד הנשאל לפי מנהג מקומ' שאין אומרים עלינו אחר תפילת מנחה ועי"כ מפסידים האומרי' קדיש וגם לפעמי' סומכי' רק על קדיש זה. מהו שיהי' מותר לעקור מנהג זה ולומר עלינו. והנה במג"א סימן קב"ל הביא ב' דעות בשם המקובלים ז"ל כי לפ"ד הכתבים צ"ל עלינו בכל ג' תפילות וכ"כ בכנה"ג וכן בעט"ז בשם לחם שמים ובשם התולעת יעקב כתב בשני ידות שאין לומר עלינו אחר תפילות מנחה. וראיתי בשעה"ת סי' רל"ג דכתב ג"כ בסתמא בשם האריז"ל לומר עלינו בכל ג' תפילות וכן דעת הגאון חוו"ד בסדור דה"ח והיעב"ץ בסדור שלו. אך ראיתי בס' א"ר בסי' קל"ב שהביא ג"כ דעת האומרים לומר עלינו אחרי תפילות מנחה אלא שסיים ואין לנו רק מנהג שנהגו אבותינו ומעתה רוב האחרונים ס"ל לאמרו וכן נוהגי' בגלילות אלו. אלא שקשה לבטל מנהג קדמונים. אם כי נראה שהנוהגים כן לא מפני שדעתן להתנהג כדברי התולעת יעקב דא"כ בשבת ויו"ט ג"כ לא יאמרו אלא דכוונתן כיון שמתפללי' גם תפילת מעריב

בעוד יום וסמוך ממש לתפילת מנחה סומכי' לאמור דתפילת עלינו עולה לשתי תפילות ובתולעת יעקב משמע סתמא שאין אומרי' רק בבוקר וערב וא"א במנחה ולא חזי' שום מקום שינהגו שלא לומר בשום ת' מנחה. אלא דעכ"ז קשה לבטל מנהג קדמונים ועיין במג"א סי' תר"צ ס"ק כ"ב דאם נשתנה הענין ויש בו טעם והמנהג אינ' נוגע לענין הוראה בפוסקי' וש"ע יכולי' לשנות ומה"ט כ' בת' מהר"ם שיק סימן מ"ג בחאו"ח טעם לדבר ממ"ש בת' מרן חת"ס או"ח סימן ט"ו ע"ד רבותי' הגאונים זצ"ל שהתפללו פני התיבה בנוסח ספרדים אם כי כל אנשי ביהכ"נ הי' מתפללי' בנוסח אשכנז עיי"ש ועיי' בחת"ס או"ח סימן ס"ו עיי"ש אלא דזה תלוי' בדעת מרי' דאתרא אם ראה יראה שיש טעם הגון כמ"ש מעלתו כאשר יאמר כן ינהגו:

דוש"ת. הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קטו

ב"ה אולייי ה' פרשת תבא תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרב הגדול מו"ה ישכר שלמה טייכטהאל נ"י מגיד ודומ"ץ ק"ק בוסערמין יצ"ו. עתה באתי במ"ש על מנהג שלנו להביא ב' כוסות בזמן סעודת חתונה א לברהמ"ז וא' לב"ח והוא נגד ההלכה כפי"ד הפרישה וב"ש בסי' ס"ב וכמ"ש במג"א סי' קמ"ז דלדעת התוס' מס' סוטה דף ח' הוה הכנה והעמדה משום עושה מצות חבילות. ובמג"א גופ' הקש' דבאה"ע סי' ס"ב הנ"ל בטור ומחבר משמע דצריך להביא כוס אחר' כד' התוספ' ובסימן קמ"ז בב' ס"ת פסק כהרמב"ם דמפרש שם במס' סוטה להיפך דבב' כהנים אסור ובכהן א' מותר והכנה והעמדה בזה לאו מילתא והנה באמת בפרישׁ' וב"ש שם לא משמע כדברי מג"א בדיוק' דמביא כוס אחר' ואדרבה פירוש בפרישה דל"צ להביא ב' כוסות כאחת וכן קאמר כמו שאנו נוהגין אלמא דלא צריך והיינו משום אמירת דוי הסר דל"צ כוס שאינ' משום ב"ח אבל אין בו אסור' דהא סיים כמו שאנו נוהגים משמע דבפניו הי' נוהגין להזמין ב' כוסות וא"כ ס"ל לגמרי כשיטת הרמב"ם:

ועוד נלענ"ד דהא לדעת רבינו משולם הביא' התוס' מ' פסחים ד' ק"ב סגי' בכוס א' לגמרי ולית בי' משום מצות חבילות דדוקא קדוש וברהמ"ז דתרי מילי ננהו שייך בי' ב' קדושות ומצות חבילות משא"כ ברהמ"ז וב"ח דשייכו אהדדי דזה צריך לזה והוה כחד מילתא וא"כ ניהו דאנו מחמירין כדעת ר"ת הביאו הרא"ש בפ"ב דפסחי' הנ"ל וטור וב"י באה"ע סי' ס"ב שלא לברך על כוס א' דמ"מ מחזי כמשאוי משום דעכ"פ איתא ברהמ"ז בלא ב"ח אבל להזמין ב' כוסות כיון שצריך לתרווייהו לא מחזי כמשאוי דמשו"ה מזמני' כיון דב' כוסות צריכי' לדבר מצוה זו וכי אסור להזמין לסוטה כל מה שצריך לה להשקות

ולהכין מנחתה וכיו"ב בשאר קרבנות זהירות הוא למצוה משא"כ ב' סוטות וב' עבדים לרציע' וכיו"ב דלא שייכי' אהדדי והכל בפני עצמו וי"ל דגם התוס' מודים:

והנה בכמה חתונות ראיתי הצורך להזמין ב' כוסות כי המסובים בעת שמחתן ושחקתן שותי' עפ"י רוב עד גמירא וגם בדרך צחוק כמעט אינ' נשאר על דבר כוס ברהמ"ז ואם לא יביאו ויכינ' לכך מעיקרא גם בדרך משחק ישתו גם כוס ב' והוה כמו אין לו אלא כוס א' דקיימ"ל בסימן ער"א רצ"ט דמקדש או מבדיל על כוס ברהמ"ז כאח' כמ"ש בפ' ע"פ אין לו שאני כנלענ"ד ליישב המנהג שהי' נהוג גם בזמן בעל הדו"פ:

ומ"ש כ"מ לדחות דברי מג"א דשאני גבי סוטה דילפינן מקראי והנה בגמ' משמע דמקרא יליף אפי' היכא דליכא משום מצוות חבילות כמו בשני כהנים לס' התוס' ובכהן א' לשיטת הרמב"ם והיינו לר"י ור"ש ועיי' במחהש"ק סי' קמ"ז דכוון לכל דבריו הנ"ל ותי' בענין אחר וגם בתוספת' שהביא המג"א משמע כדברי מג"א עיש"ה: וראיתי מה שתמה כ"ת במה שנוהגי' גדולים וצדיקים לעשות הבדלה על הכוס של ברהמ"ז שנשאר משלש סעודת והוא נגד דברי ש"ע סימן ער"א וסימן רצ"ט דצריך ב' כוסות ועיי' בשכה"ג סי' ער"א במה שאמר שנהג להיות לו אשישה גדולה לקדוש ושוב מלא בו לברהמ"ז דליכא משום ב' קדושות על כוס א' כיון שמפסיק בסעודה בינה לבינה לא שייך בזה משום מצוות חבילות דדוקא קדוש או הבדלה עם ברהמ"ז כא' אבל האיך דהוה הפסק בנתיים אין בו משום מצות חבילות א"כ כש"כ לפי מה שאנו נוהגים דלאחר ברהמ"ז מפסיקי' טובא בתפילת מעריב פשיטא דלא שייך משום ב' קדושות על כוס א' ועיי' בפרמ"ג סי' רצ"ט כנלענ"ד ע"כ:

ומ"ש ע"ד תויו"ט מ' תענית מ"ד דלא הי' מניחי' לגבעונים לחטוב עצים למערכה והקשה מעל' ממ' מכות ד' ח' דשם מבואר דאין בחטיב' עצים למערכה מצוה דאם מצא' חטובי' לא צריך לחטוב והביא דברי הריטב"א ג"כ בד"ז. לא אדע מה זו קושי' וכי דברי תויו"ט מורין דצריך דוקא לחטוב אלא שאם צריך ודאי מעשה מלאכה זו הוה עכ"פ טורח' דמצוה דומי' דמצינו ברפ"ב מ' קדושין דכמה אמוראי' הי' מהדרי' ומטריחי' בעצמן בהכנה לש"ק מחריך רישא ומלח שבוט' וכי אם מצא הכל מוכן בלא שום מלאכת עצמו וכי להכין מאכלות אחרים צריך למען לטרוח לעשות דבר בידיים ודאי אין בזה מצוה אבל אם אינה מוכן המצוה בו יותר מבשלוח' וה"נ כיון דיש בזה עכ"פ הכשר טוב יותר ע"י ישראלים מיוחסי' וכמ"ש לענין שחיטת קרבנות אע"ג דכשר בזר ונשים ועבדים נהגו הכהנים סלסול בעצמן לעשות בעצמ' כמ"ש בתוס' פ"א מ' קדושין עיי"ש דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קטז

ב"ה אול"י תליסר ת"א תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו אורה ושמחה על ראש הה"ג מהו' אשר אליקים טשעך נ"י אב"ד ק"ק אבראהאם יצ"ו אשר הרבני ע"ד הכותל שקורין פייער מויער אשר בינ' ובין הכותל של פאליש אשר שם בית עליי' לנשים לע"נ והגג של ביה"כ נשען ג"כ על האמה ולמען בנין המקוה אשר מזומנים בהתחלת'. ומע"כ עמוד על הענין אם יש לדון בי' כמו נטפל להשה"ק. והנה העיר בזה מרן חת"ס ביו"ד סימן ר"ס כלומר להיפך כי נטפל להשה"ק אסמכי' על תוספ' העזרה שאסור' לנתצחה דעיקר קרא לגבי' כתיב דהיינו כמו שמצוים לנתוץ מזבח' ע"ז ועכ"ז נאמר ל"ת כן וגו' וידוע דפלוגתא הוא בספרי לאח דשם חזר מסברא זו. והא חזינן דהמג"א סימן קנ"ד רק משום דנהוגי' להתפלל בפאליש שי בו קדושה וכן דעת החי"א דרק מהאי טעמא יש להחמיר בעזרו' וא"כ לכאור' בנדון זה שאינ' משמש לפאכיש רק לבית שליבות של ע"נ א"כ הא אין דרך להתפלל שם והא בלא"ה דעת האחרונים דע"נ קילי טפי דאין זה תפיל' בצבור ולא נקראת בס"ת (בצבור) עיי' בדברי חיים ח"ב סימן י"א וסי' י"ג אלא דמ"מ יש בה ג"כ קדושה לענין אסור נתיצה דעכ"פ קבוע להתפלל שם ומקדש מעט דומי' דע"נ בביהמ"ק תוב"ב (ועיי' בת' יד יצחק ח"ב) אלא דמ"מ במקום בית פרוזדור שלה וכמו שליבות לא אדע טעם לאסור' בין לענין אסור נתיצה ובין לענין לשמוש חול דהא אין מתפלל בה ואפשר בימים הנוראים בי' אשר דחוקי' להו או משום אויר' יוצאים לשם להתפלל וזה אפשר דלא הוה רק כמו רחובות של עיר. ועיי' ת' מהר"ם שיק או"ח סימן ס"ט וסימן ע"ב אלא שמע"כ מסתפק עוד כיון שגג ביה"כ נשען על כותל הנ"ל והנה בזה נראה מקום להסתפק דהא בסוס"י קנ"א פסק המחבר דבעליית של ביה"כ יש ספק אי יש להם קדושת ביהכ"נ והוא מדברי מהרי"ק בשם המרדכי דאע"ג דעליות לא נתקדשו בביהמ"ק כמ"ש בפסחים דף פ"ו דילמא דומיא דהיכל הוה. ביהכ"נ דידן דאמרינן התם דעליות דידי' נתקדשו אלא דגגות אפי' של היכל לא נתקדשו רק להצניע שם כלי קדש עיי' בת' שם. אלא דמ"מ לא אדע פתרון דבר דהא רוב גגות ביהכ"נ נשענ' ג"כ על חומת העזרות דהיינו הפאליש ועכ"ז מחמירי' בי' רק מטעמי' שמתפללי' בהם וא"כ נראה דלא מתפיס קדושתן עי"כ אלא דעכ"ז הא מסיק בטו"ז ומג"א דאפי' בית שבנאוה שלא לשם ביהכ"נ דמתיר הרמ"א לשכב על העלי' ועכ"פ כתב' הטו"ז ומג"א שומר נפשו ירחק מזה ומעתה בנד"ז שרוצי' לבנות באבנים של כותל הנ"ל למקוה והלא בית הטבילה וכש"כ מקוואות שמחממים המים ובביהכ"נ דבני הכפרים שמותר להשתמש ויוצא לחולין ע"י מכיר' להני שנזכרו בסעיף ו' עכ"ז אסור בד' דברים הנ"ל:

והנה לענין אסור נתיצה הא כתב כ"ת דיש בה בקיעי' גדולים וסופו לפול ועיי' בחת"ס או"ח סימן ל"ד ובתשוב' מהרי"א סימן כ"ט דלאו דוקא בסכנה לפול דאז מחויב מיד כמ"ש הרמב"ם וא"כ משום זה יש היתר ברור כמ"ש בש"ע סימן קנ"ב. אבל לענין לבנות מהאבנים חומת המקוה לענ"ד יש לתקן ע"י מכיר' עפ"י ז' ט"ה במעמד אנשי עיר כמ"ש בסימן קנ"ג סעי' ט' דאז מותר אפי' לצורך ד' דברים הנ"ל ומ"כ ודאי אין דינא ככרך דהא כל האחרונים תפסו עיקר ד' תשו' שהביא המג"א סימן קנ"ג ס"ק י"ז וכן היא בת' פנ"י מהגאון מגינת שלמה דכרך אינ' רק מקום שמקבצי' שם תמיד סוחרים וקוני' ויושבי' ימים וחדשים אבל משום אורחי' בדרך אקראי לא מקרי כרך וכבר העיד בת' הרי בשמים סימן א' דזה רק במעוט עיירות גדולות. גם כי איכא דעת מ"ב דבעצים ואבנים אפי' של כרכים נמכרו דמה איכפת להו בעצים ואבנים ואם כי המג"א פליג עליו. האחרונים סמכו על דברי מ"ב לסניף גדול ובנד"ז בחומה זו שקל ודאי אפי' מהפאליש ודאי יש לסמוך עליו ודרך המוכיח הוא כמ"ש הרמ"א דז' ט"ה מוכרים בפרסום הוה כמעמד אנשי העיר והיינו שאפשר ליקח בדמים אפי' שהחומר' הוא יותר משוי' מ"מ לית ביה אונאה אם כי דעת מג"א בס"ק י"ט דבמטלטלין יש בו דין אונאה דלא כט"ז ס"ק ח' עכ"ז הכריע הא"ר דביודע בשוי' לא שייך דין אונאה דהא אפי' במתנה מותר וכתבתי כ"ז אם כי קיימ"ל דבית דינ' כקרקע לענין אונאה בסי' רכ"ז בחו"מ ועיי' ש"ך ח"מ סי' צ"ה מ"מ בכותל אפשר דינא כמטלטלין וגם כי י"א דפלג הוה אונאה ראיתי באיזה ספר תשוב' דנהוגי' שמוסיף איזה פריטות בלא סכום מגין דהוה כאכסד' דאין בו אונאה כמ"ש בח"מ סי' רכ"ז ושוב לוקחי' הקהל מהקונה אותה חומה או האבנים ושוב יש היתר אפי' לד' דברים ולבנות מהם בנין המקוה הנ"ל ולענ"ד דרך זה מוציא מכל החששות אלא דכל הנ"ל לענין אסור כתיצ' ולענין להוציא לחולין אבל אין אתי יודע עד מה יעשה לענין תקון ביה"כ הנ"ל הלא צריכי' לחומ' לווין ע"כ לעלות על השליבות ולהשען גג ביה"כ וכי עי"כ יתבטל תפילו' הנשים או ישאר הריסת הגג של ביה"כ לזה אינ' יודע שום היתר דפשיטא דצריכי' לבנות דהא בהדי' נאמר בסעי' ו' דאין מוכרי' ביה"כ רק להספקת תלמודי' ולהשיא יתומים או לפדיון שבוים וכן ע"מ לבנות אחרת האיך דלא שייך פשיע' וכיו"ב ובט"ז ס"ק ה' אפי' להספקות תלמידי' אינ' מותר רק ביש להם ביה"כ אחרת: ומ"ש מע"כ דלצורך מקוה נמי יש בו משום פ"ו וכוונתו דהוה כמו להשיא יתומי' אבל לענ"ד אין זה דמיון דטבילות מקוה הוא רק כמו הכשר וגורם וכי ס"ד דמותר למכור ביה"כ ולעשות חנות ומסחר שעי"כ יהי' לו פרנסה ויהי' בידו ללמוד או לעשות חנות ומסחר ליתומים שעי"כ יזדמן להם שדוכי' זה ודאי אינ' עולה על הדעת. ודאי באין כאן

לא ביהכ"נ ולא מקוה ראיתי בתשוב' האחרונים שדנין מזה איזה קודם. אבל בנד"ז לבטל ביה"כ דהיינו ע"נ וביהכ"נ ישאר מבלי חומה משען הגג הוה כמו מכיר' ואפשר דגרע מני' פשיט' לי' דאין היתר רק אם ישתדלו מיד לתקן ולבנות מה שתסרו עי"כ והרי כל זה מבואר בדברי הרמ"א סעי' ז' ובמג"א ס"ק ט"ז והחמיר עוד יותר מהט"ז. ואם כי בנד"ז קיל כמ"ש דאפי' כפאליש אפשר אינ' דומה מ"מ לא מלאני להקל בזה בפרט אם הנשים יתבטלו עי"כ מתפילה בע"נ שלהם א"כ מה בין זה ממ"ש לא לסתור ביהכ"נ ישנ' לבנות חדשה או משום פשיעות' או אונס' כידוע כש"כ לבטל להדי' ואפשר ביש להם דרך לבנות באופן שלא יעלה סך כנ"ל. ומ"מ יהי' הכל מתוקן באופן טוב בזה מע"כ בפנים. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קיז

ב"ה אוליי ה' פרשת משפטים תרע"ב לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרב החריף ובקי מו"ה אברהם דוד נ"י בק' מישקאלץ יצ"ו. ראיתי מע"כ במ"ש בת' מהר"ם שיק סימן כ"ט ע"ד הרשיז"ל מ' ברכות דף ט"ו ברכה דרבנן ופי' דאמרו רבנן כל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן וכבר עמדו עד"ז באחרונים ועיי' ת' כת"ס סי' כ"א באורך. ולענ"ד מקורן לדברי רשיז"ל ממ' מעשר שני פ' ה' שם בכיצד מתודה לא עברתי ממצותיך שלא הפרשתי ממין על שאי"מ ולא מן הפטור על החיוב ולא שכחתי מלברך ולהזכיר וגו' ועיי' במ' ברכות ד' מ' ע"ב וברשיז"ל בחומש פ' תבא בפי' הפסוק פי' כן כמ"ש במתניתן ועמדו בזה הרא"ם וגור ארי' דהא ברכה דרבנן ועיי' בתוס' יו"ט מ' מע"ש במתניתן הנ"ל שהביא דבריה' ותמיה' על תמיהתן דדברי רשיז"ל משנה הוא ומסיק שם דהוה אסמכתא. והנה במ"ש במתניתן לא עברתי ממצותיך הוא הפרשה ממין על שאי"מ ומחיוב על הפטור והלא בזה אפי' בדיעבד לא עשה ולא כלום כמפורש במ' תרומות דמין על שאי"מ אין תרומתן תרומה וכן מחיוב על הפטור א"כ לא עשה ולא כלום ופשיטא דמעכב הודוי אם אינ' מתקן העות או אם אי אפשר לתקן כגון שאכל או שנאבדה השיריי' ומעתה למה לא נאמר הה"ד ג"כ לענין לא שכחתי מלברך נקשינהו לאהדדי דכמו לא עברתי אירי בעביד דלא מועיל כלום הה"ד לא שכחתי דאם לא ברך ברכת' לא מהני הפרשת תרומת' ומעשרו אם הי' הברכה מה"ת ממקרא זה אלא דא"כ אם הפירות בעולם מה עכוב ודוי שייך בזה בשלמא בהפרשת מין על שאי"מ י"ל שהצורך לתיאבון לו תבואה זו ומפריש מתבואה שאי"נ שאי"צ לו כ"כ כדרך בע"ב ובתאוות' הוא עובר כמ"ש בעוה"ר שהנביא הוכיח' על גזל מתנות המעשר והתרומה קובעי' אבל הברכה מה מעכב לו שלא לברך וכי בשופטני להכעיס איירי ולמה מתודה וע"כ דייק הקרא ולא שכחתי שרק מכח שכחה לא ברך

ומעתה אם נאמר דהברכה מעכב אפי' בדיעבד וההפרשה אינ' כלום ודומי' דהנך כמ"ש דהפרשה אינ' הפרשה א"כ הא עתה זכור הוא בשעת ודוי יברך בזמן הזה ואי משום דבעי עובר לעשייתן כיון דלא יצא בהפרשתה גם עתה הוה עובר לעשייתן כיון דמעכב המצוה ואינ' כלום וא"כ בגוונא זו דהפירות קיימי' לא שייך ודוי זו ולמה מעכב אלא ודאי דרבנן הוא ואסמכוה' אקרא וממילא ליכא הקיש' ולא מעכב ושפיר שייך ודוי זו. ובירושלמי משמע דכל עבר' מצוה מעכב ודוי זו וזה שאמר רשיז"ל דרבנן דאמרו רבנן כל המצית מברך עליהם עובר לעשייתן דממתניתן הנ"ל גופא מוכח כן דאם מה"ת הי' מעכב לא שייך מאמרם ז"ל מברך עליהם דמשמע שהם הזהיר' על זה ואם מדאורייתא מה אזהרה דבכל זמן הוה עובר לעשייתן כיון דלא יצא ידי מצוה וגם במתניתן דתני לי' גבי' ודוי מוכח כן וכמ"ש וא"כ ממקום שבאת לומר שהוא מה"ת מוכח מני' ובי' שהוא דרבנן זה נלע"ד ע"נ בעהי"ת:

וראיתי מ"ש מע"כ בדברי טורי אבן מ' מגילה במ"ש התוס' לחלק בין חד דרבנן ותרי דרבנן דתרי רבנן קיל ואינ' מוציא חד דרבנן דחמור. והט"א הביא ראיי' מסוגי' דרחסגה"כ מדפריך בגמ' לכ"ע מ"ש דנקט שמן שנטמא בנר דהוה באב הט' ג"כ הוה דרבנן דט' משקים דרבנן והקשה הוא ז"ל לסברא התוס' הא הוה רבותא יותר דבמנשקים שנטמא בכלי להיות תחיל' הוה דרבנן וט' משקים ג"כ הוה דרבנן והוה תרי דרבנן. ומע"כ דעתו להשיב שנעלם ש"ס מ' שבת ד' ט"ו דבכלי זכוכות דמק"ט מדרבנן לא גזר' טומאה ישנה אלמ' דלא גזר' בתרי דרבנן. ועמדתי כמשתומם בדבריו שאין להם הבנה וכי עדיין לא ידענו דגזרה לגזרה לא גזרינן ה"ה בריש מ' ביצה בריש מ' שבת בריש פ' במה מדליקין בריש פ' כ"ה ובכ"מ ופעמים גזרו וכמ"ש בתוס' פ' כ"ה ד"ה מנא תימרא וגם מצינו פלוגת' אביי ורבא בכרמלית במ' שבת וערובי' ושם פלוגת' אביי ור' יוסף ועיי' במג"א סי' ש"ו ובענין קבלת טומאה אמרינן בגמ' מ' ביצה ד' ז' אפושי ט' לא אפשינן עיי"ש בפירשיז"ל. ועתה למה הביא ממרחק' אלא דבזה ראיי' הט"א עוד חזק' יותר דהכא חזינן דגזרה בתרי דרבנן יותר משאר מקומות א"כ כש"כ דהוה רבותא יותר דלא שמעינן אפי' באב וחד דרבנן לסברת התוס' אלא ודאי אחר שכבר גזרו בתרי דרבנן שוב אין חומר וקיל שייך בהם ועיי' בפיה"מ להרמב"ם מ' שבת פ' במה טומנין. ובאמ' הכ' בנדון הוה תרי דרבנן שכל או"א הוה בפני עצמ' ומזדמני אהדדי וכמו לענין נוקש' דרבנן לענין משהו הביא' המג"א סי' תמ"ז ובש"ס לרוב דלא פליג רבנן ודברי הט"א במתניתן הנ"ל עם דברי התוס' דמי לאהדדי וכמה דברים שהבאתי כמ"כ דוק ותשכח:

דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קיח

ב"ה אול"י תליסר ת"א תרנ"ז לפ"ק ברעזאווא יע"א. ששון ושמחה ישיגי לראש חתני כבני הרב הגאון מהו' יוסף צבי דושינסקיא שליט"א אב"ד ק"ק גאלאנטא יע"א. ולבתי הוא זוגתו מ' שינדל תחי' שלום. ראיתי דבריו בתשובת' באורך ורוחב (אודות ברכת הקאניאק שכ' בתשובה לעיל סי' ל"ג) צלל במים אדירים משדד עמקים ועו"ה. ולא באתי רק מ"ש לענ"ד ג"כ ע"ד מהרמ"ש והביא כת"ה כמ"כ מעוללות אפרים דמה נשתנה יין מבושל דהא על היין גרוע ג"כ מברכי'. ותמהתי הלא תומי וכרתי משום דנשתנה ע"י בשול לגריעותא ברכתן שהכל וכי אינ' תומי וכרתי חיין שהם טובים וגרועי' והא בתוס' כתבו להדיא דהיינו טעמי' דיין מבושל דלא נשתנ' לגריעות' והא כמ"כ קמח' דשער' וחיט' לר"נ וקיימ"ל כוותי' דמברכי' שהכל מה"ט וכלל גדול הוא בכ"ד שנשתנ' עיין בתוס' בב"ב דף צ"ו ע"ב ד"ה אחד וד"ה ואחד עיי"ש האי סברא גבי דבש תמרים. ועוד לא זכיתי להבין מ"ש דגבי תומי וכרתי משו"ה מברכי' שהכל דזה על דבר שנבלע בהם שלא נשתנה לגרועיתא מהו הדבר שנבלע וכי על המים מברכי' בלא צמאו ולא כתבו כן רק בנתבשל בבשר ושאר תבלי אם כי בנשתנ' למעליותא מברכי' שהכל כמו על בשרם מ"ש כת"ה בסברא על דברי תשב"ץ עפ"י סברת הרא"ש ע"ד הר"א ממיץ דבר נכון הוא. אלא דבגמ' אמרינן משום דמסעד סעיד ומשמח חשבו לברכה תשוב' מיוחדת ואפשר דעי"כ גם אם נתבשל נשאר טבע ההיא ואי משום דנשתנה כיון שכבר חל עליו שם פרי לא יעשה זיע' בעלמא משו"ה. וע"ד פרמ"ג הערותי ג"כ מד' ח"י וח"צ והייתי מחלק בין זיע' לזיע' דאם הוא הכלי שמבשלין בו פתוח לאויר העלם עינינו רואות דנחלש הדבר שנתבשל דהבשול מוציא טעמו וחזקו ומתפשט באויר. אבל אם הוא סתום ומסוגר אדרבה כח המים שבו נאכל ונשרף ע"י כח האש וטעמו וחזקו נשאר בו כמ"ש גבי הטמנה דאמר' ריח' מילתא הוא משום טעם זה כי הקדר' טוח' וסתומ' לכן במלאכת יין שרוף ידוע כי כן מלאכתו כי האויר סגור בעדו מכל צד ורק ע"י עצירת פי הקנים עולה הזיע' עם טעמו וחריפות' והנשאר הוא רק כוונ' בעלמא לכן חשבו כטעמו כעיקר וממשו. אבל זיע' שדן עליו הרא"ש הוא בקדרה פתוח' ולאויר וכזיעת בית המרחץ שהביא ממ' מכשירין שם ודאי נחלש הכל בתכלי' החולש' א"כ צדקו דברי פרמ"ג לחלק בין משק' למאכל. ולולא מסתפינא הייתי אומר דזה שאמרו דיין מבושל נעשה חזק ואנשים בקיאים ספרו לנו שהוא להיפך. ולפי הנ"ל י"ל דהוא על אופן הנ"ל דבזמן הש"ס הי' בשולן בזה הענין כמ"ש מ' שבת בקדר' טוח' וסתומ' דקשה לי' זיקי ולא מגל' והם הי' בקיאים מאוד ויין כזה ודאי נשתנה טעמי' לגמרי וכיין שרוף חשיב

כמו שראינו בקאניאק זה. ואם כי בגמרא סתמא אמרו וגם לא חלקו רק בין ע"י אש ובין ע"י שמש י"ל דלא פלוג גם לענין ברכה כמ"ש הרא"ש גבי מי' דסלקא וירק' דמברכי' על מימיהם כמותן דרוב בשולן לצורך עצמן וכן גבי שתיתא איתא כעין סברא זו ברשב"א: ומ"ש על דברי עוללות אפרים מ"ש ע"ד רש"י במנחות לענין ענבים רעי' כמו סופי ענבים. וכת"ה הביא ראיו' להיפך משקרים, י"ל כנ"ל ועיין ברשב"א בחדושיו שהקשה למה יחשב כזיע' בעלמא דהא אדרב' דרך היוצא ממנו לאכול כמ"ש בנדרים ד' נ"ג ותירץ משום גריעותן חשבו כזיע' בעלמא וגם יש לעיין לפימ"ש לעיל דמשום מסעד סעיד קבעו ברכ' לעצמ'. בהני סופי ענבים מי יודע אם טבעם כך וכי ע"י בשול מחזיר להיות מסעד סעיד:

מ"ש ע"ד החת"ס ודברי ריב"ש סימן רצ"ה שאוסר יין שרוף שעושי' מיי"נ והובא דבריו סס"י קכ"ג במחבר ורמ"א דנימא סבר' רי"ו דנשתנה ובתר השת' ניזל כמ"ש הרר"י בשר נבלה שנכבש בדבש דנתהפך לדבש ומותר דבתר השתא אזלינן ועיי' בחת"ס סי' ע' שם הסביר דכל ציר היוצא הי' מעיקרא באוכל עצמ' ומצרפי' לכזית ללקות עליו ורק ע"י שנבדל מן המאכל צריך למוד לאסור משא"כ באידך עובדא שאינ' רק ע"י איזה תהבול' מלאכה נתהוה. ואפשר כיון שכחו הי' מעיקרא בו לא חשיב נשתנה משא"כ לענין טבע הדבש שבתוכ' בשר נבלה שבזה איירי רבינו יונה הוא גורם השנוי. אבל הבשר או הקמח שהביא' הרא"ש והובא בסי' תס"ז בט"ז עיי"ש. ודאי לא הי' בו מעיקרא כח דבש לכן חשב שנוי והפיך לד"א ושם בחת"ס סי' ע' ראיתי במ"ש ע"ד אצללת ודדו' ונ' חולין פ"ז שהביא ראיי' לאסור כמו ציר שאר אסורים ממה דהקשה בחי' ר"ן במתניתן ס"פ כ"ה חומר בחלב אמאי לא אמר חלב חמור דחייב במבושל משא"כ בדם ש"מ דדם שבשלו לוקין עליו. ולהנ"ל לתני חומר בחלב לענין היוצא ממנו ש"מ. דהיוצא מה"ד ג"כ אסור. והא לתשוב' הרא"ש נהפוך הוא דהא דם מז' משקים והיוצא פשיטא דאסור דאפי' זיעת' כמוהו משא"כ בחלב צריך למוד ולהנ"ל י"ל להיפך כסברת המחמירים דעיקר כסוגי' בחולין דף ק"כ ולא כמקילים משום דבפסחים אמרינן דזיע' בעלמ' הוא הציר דאל"כ ליתני חומר בדם מבחלב לענין ציר. ועוד הערותי כ"ד שכוונתי לדברי כת"ה מה שהקש' כת"ה קושי' קשה כברזל דברי הרמב"ם מה' מ"א אה' נדרים אהדדי דבהל' מ"א פ"י פסק במשקי' היוצאי' מהקדשו' אסורי' ואין לוקין ובה' נדרי' פ"ה ה' י"ג פסק. באומר פירות אלו קרבן אסורי' המשקי' היוצאי' ואפי' לענין מלקות כדמוכח שם והנה בחת"ס יו"ד סי' קי"ד שם באמצע תשובה ע"ד מהר"ם שיק מחלק בין קדשי ב"ה לדקשי מזבח דבקדשי מזבח היוצא ממנו כמוה' אפי' לענין מלקות והא הרמב"ם נקט כקרבן כנ"ל:

בסוגי' דיומ' מ"ש רבא ד' ג' גדול כבוד הבריות. ופי' הר"ן דהיינו ל"ת כבו' ברכות ומגילה ג"כ כמוה' והקש' דהא מ"מ חמו' מעבודה. ולענ"ד דהא י"ל מ"ט נקט בד"מ גדול כבוד הבריות שדוח' ל"ת שבתור' מ"ש משאר אסורי דרבנן דאמרו במקום פסידא ומצוה וכדומה דשרי רבנן. ונ"ל משום דמצינו כמה פעמים להיפך דהעמידו דבריהם אפי' במקום מצוה דאורייתא כמ"ש שופר ולולב והזאה ואיזמל ופירש' דעשאו כדאורייתא לענין שלא בעידנא ולענין דלהוה כעשה ול"ת דל"נ בדאורייתא והכא בכל אתר ואתר באופן שהי' התיר' כמ"ש במנחות בטלית בכרמלית דרבנן וא"כ כל אסורי דרבנן התיר' לכן עי"כ כול' אלאו דל"ת דקאי בכלל והוה כל אסורי דרבנן כול' ונאסר' וזה גדול כ"ה משא"כ מגילה דהא גזרו שלא לקרות מגילה בשבת. חותנו אוה"נ כבנו: ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קיט

בהי"ת ה' פרשת וישב תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד ידידי הרב הגאון מהו' נח ברוך נ"י אבדק"ק עפעריעס יצ"ו. ע"ד עובדא בא' שעשה שלוס עם אח' ליקח חלב יום יום ואם לא יקבל גם ביוש"ק לא יתן לו גם שארית הימים אם יש מקום להתיר איז' דרך למען פרנסתו וכבוד מכ"ת צלל במים אדירי' וסיים באסור' משום קנין בשב' וגם משום מסייע ידי ע"ע. והנה כבר הארכתי בתשו' בענין כזה וגם נו"נ בענין קנין דבר שלב"ע וע"י סתומט' אי מהני והבאתי דברי מרן חת"ס שנדפס אצל מהרימג"ש עיי"ש (עיין לעיל סי' מ"א):

וע"ד מ"ש מעכ"ת מ"מ מתיר הרמ"א בס"ס ש"ז לקבל תבואו' מן הגוים ולא חיישינן משום מ"ע ולענ"ד הלא הדבר מפורש במג"א בדין שלאח"כ בענין עשיית הגבינות שמותר להיות הישראל יושב ומשמר ופי' המג"א שאינ' דומ' למ"ש לאסור בסי' רמ"ד גבי מכס להיות יושב ומשמר דשם שם ישראל נקרא עליו משא"כ בעשיית הגבינות עוד לא נקנה לישראל וזה הוא גם כן התיר' דהבאת תבואו' כמ"ש הרמ"א שם בשם אגודה דהנכרי' במלאכת עצמן עוסקי' ותרווייה' משמי' נאמרי' וכן ראיתי בהי' אדם כלל ס' שמשוה ב' דיני' כחדא לענין היתר הנ"ל והא בס' רנ"ב במכיר לנכרי שדעת הרמ"א נוטה להתיר אפי' ביחוד לו מקום מע"ש ולא חיישינן למ"ע וגם שם במג"א שהחמיר במכיר' מיקל בשאלה ולא חיישינן בזה משום חשדא דאחר' החקיר' יודע שהוא בשאלה ולא קיימ"ל כדעת הרמב"ם דחייש מ"מ שיאמר למכרו לו ביום השב' כמ"ש בב"י ועיי' במחה"ש סי' רנ"ב הנ"ל. ולענ"ד אינ' דומ' כלל למ"ש בסי' רמ"ג וסי' רמ"ד לחוש למ"ע דשם המלאכה נעשית רק דנין מה יאמרו הבריות אם נעשה בהיתר או באסור כלומר

אי בהיתר אריסות וקבלנות וכיו"ב או בפעולת יום אבל בנדון זה דנין אם נעשה מעשה האסור כלל ודאי יש לומר דיחפשו לדונ' לכף זכות מה"ת יחשדו לישראל שעשה אסור בלא רגליים לדבר כנלענ"ד ועיי' בסי' שכ"ה ובמג"א שם:

והנה בנדון זה מ"ש משום קנין ע"י שלום שקנה משום אוסתומט' ומדינ' דמלכות' ועיי' בת' מהר"ם שיק סי' רכ"ה דאם אינ' דבר מיוחד כלומר שרשאי לתן לו מאות' מין אפי' ממקום אח' אין כאן קנין וא"כ ה"נ אפשר שעפ"י דינ' דמלכות' אינ' מוכרח לתן לו דוק' מהחליב' של בהמותי' דוק' ואינ' רק דרך פרעון חוב שאסור בשב' כמ"ש בסי' ש"ז ובסי' שכ"ה לענין הוצאות המשכון ושיכיח המעות עיי"ש וגבי עשיית הגבינות בסי' ש"ז עיי' בבאר היטב משמע דוק' משום הפסד מתירי' שלא יפסיד החוב שאצל הגוי וזה לא שייך בנדון ועיי' במג"א סי' ש"ז לענין נתינת משכון דדוק' לצורך מצוה מותר. ועיקר לא ידענ' את המוכר ישראל והוא עבריי' היאך נאמן על החלב דילמ' ע"י גוי נחלב בלא שמירת ישראל וע"כ לענ"ד אין להתיר בפרט בזה"ז כמ"ש מעכ"ת:

ובמכתב שנייי' ראיתי מ"ש הרבני המופל' המפואר מהו' ישעי' שארמאן נ"י בג דא' ביצה ד' ז' בעובדא דר"א ביצ' דפחי' למאן וכו' עד פשיט' מ"פ הא דינ' קאמר ר"א כבר הוא שאילת הראשונים בחדושי הרשב"א והביא' בשמ"ק עיי"ש שהאריך. ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער:

סימן קכ

ב"ה יום ה' ו' תשרי תרנ"ט לפ"ק ברעזאווא יצ"ו. לחתני כבני הגנ"י. באתי רק ברמיזה באיזה דברים ממ"ש לחלק בין שבת לשאר מצות משום דחמיר' צריך עוד קרא לפקו"נ שדח' שבת. גם אני הרהרתי לכוונ' זו מ"מ לפי מ"ד דשבת הותר' ושאר אסורי' הודחה א"כ לפי המסקנא להקל אלא שראיתי בחת"ס באו"ח בה' שבת דלמ"ד דיליף מושמרו גם שאר אסורים הותר' ומ"ש דהסברא לחיי שעה ג"כ מפקחי' דגם בשעה זו מקיים המצוה בשוא"ת כמ"ש היושב לו מן האסורים וגם מקיים מצות עשה דשבת זה ודאי דבר נכון מאוד מ"מ לענין שבת צ"ע אם סמוך למו"ש ועד שיפקחו כבר יעבור זמנו וכי אימ"פ וצ"ל דממנפ"ש בין השמשות הוה ס' וגם ס' דוחה שבת ואפשר דמכאן מוכח דגם ס' פ"נ דוח' שבת וממ"ש ומרמז לס' מיל' דאידיש והנה כת"ה אתי' עלה דהוא נמי מטעם הותר' ונשמר מזה שלא לחלק בין פק"נ להנ"ל דמקרא דוחי בהם לא נשמע רק דמותר בעצמ' לעבור משום פק"נ ומנ"ל לאחרים ועיי' בתוס' שם דדרשה דערלת' ודאי ולא ס' אינ' רק אסמכתא ולהנ"ל י"ל דצריכ' כמובן ועוד י"ל דשם ממנפ"ש לדעת הסוברים סדא"ל וא"כ אי הותר' בפק"נ שפיר מקילים לפקח דאינ' מטעם עדל"ת אלא שרחמנא חס' על נפשו'

ישראל אבל במיל' דהטעם משום חומר המצוה על גוף האדם וא"כ אי נימא לקולא גם ס' מילה להקל מה"ת ואם כי לס' חו"ד במ"ע הוה לחומרא מ"מ לא שייך עונש כר' בספיקא ותו לא דחי כמ"ש בגמ' בכמה דוכתי דשאני מילה כנלענ"ד: הנה ראיתי במ"ש כת"ה בד' ת' שבו"י סי' י"ג ח"א ובאמת במה שהשיב ע"ד בית יעקב דס"ל דאין מחללי' שבת דרוב גוססי' וכו' וחולק ע"ד תוס' מ' נדה דף מ"ב ומ' ערוכין דרוב כהגוו"נ הולכי' אחה"ר דבמ' יומא דף פ"ד מסקינן דבכרים כולה' איו מפקחי' עיי"ש משני מתוס' נדה וערובי' מגמ' מ' יומא דלחיי שעה ג"כ מפקחי' קשה בלא"ה דלמ' טעמי' דתוס' דאין הולכי' אח' הרוב בפק"נ ותיפוק לן דלחיי שעה מפקחי' ודאי זה שנמצא תחת המפולת ונתרוצץ כמ"ש הרמב"ם א"כ הוא גוסס ול"ל טעם רוב' והדר"ג השיב' בזה דזה ג"כ רק רוב'. ולענ"ד י"ל דהדיוק במתניתן מצאהו חי משמע דכבר התחיל' לפקח במלאכה וא"כ כבר דחת' שבת וכמ"ש בפלוגת' דרבי וראבר"ש במנחות הביא' החת"ס ג"כ בתשוב' לאו"ח סי' ע"ט אבל התוס' צריכ' לטעמי' דרוב' דלא אזלינן בתרי' בפ"ק היינו בתחיל' הפקוח כדמשמע להדי' שם:

מ"ש הדר"ג דבר חדש ע"ד תוס' יוה"כ דמוחי בהם אין למוד רק בעצמי מותר ואחרים מנ"ל דמותרי' לחלל עליו שבת. ממ' סנהדרין ד' ע"ג דיש מצוה משום לא תעמוד ומ"ע והשבות דבר גדול דבר וראוי' לפרסם ועיי' במהר"ם שיק סי' קמ"ג או"ח. ומ"ש לחלק בענין אם זה נקרא אחיך ורעך וילי"ע בת' חת"ס ח"ו סי' ס"ז ובמהר"ם שיק באו"ח שם מסי' ק"מ עד סי' קמ"ג פלפול גדול בין הגאון בעל מחנה חיים:

חותנו אוה"נ כבנו ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכא

ב"ה אול"י ו' עש"ק פרשת נח תרס"ד לפ"ק מאד יצ"ו. לחתני הה"ג הנ"ל נ"י. ראיתי מ"ש הדר"ג ע"ד הרא"ש שמחלק בדברי הערוך דס"ל דפס"ר דלא ניח' לי' מותר בשבת ומחלק הרא"ש פ' י"ז מ' שבת דזה דוקא לענין אסורי שבת אבל בשאר אסורים דליכא משום מלאכת מחשבת גם פס"ר דל"נ כמי אסור ומביא ראיי' ממ' זבחים דף צ"א דקאמר שמואל המתנדב יין מזלפו לאיסי' ופריך בגמ' והא מכבה אש המזבח דהוה בלאו דל"ת. ומה פריך הא אינ' מכוון ואי דהוה פס"ר הא לא ניח' לי' אלא ש"מ דבשאר אסורים גם פס"ר דל"נ אסור והקשה בבה"ז הביא' המג"א סי' ש"כ ס"ק כ' מה ראיי' מהמקשן הא באמת מסיק שם בגמ' דשמואל כר"ש ס"ל דדבר שאינ' מתכוון מותר עיי"ש בגמ'. ותי' כת"ה בסברו' מוצא דעת וקרוב לדבר מ"ש הש"ג ע"ד הרשב"א במ"ש בפ' הבונה

אמתניתן למה הדבר דומה לנועל את בית' לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכ' דבמתכוון לדבר שני ענינים אפי' בפ"ר וגם מתכוון לדבר זה מותר וכמ"ש הר"ן דבריו:

ובעתו וזמנו הי' נלענ"ד ליישב עפ"י מ"ש בחדושי הר"ן סנהדרין בשם התוס' דבשאר אסורי' רק אסור לאו מותר דבר שא"מ כיון דלא מצינו שחייב בשוגג שום כפרת קרבן א"כ אפשר דליכא שום עונש משמים עד"ז וא"כ מותר למחית נפשו לספיקא ולא באסור מיתה אבל בשבת דרק מלאכת מחשבת אסר' תור' אפי' בזה מותר. והר"ן חולק דאין חלוק בין שאר אסורים לשבת ואמרתי מסברא דודאי אי בשאר אסורי' בדבר שא"מ מותר ילפינן ג"כ משבת כמ"ש בנגינת שלמה ר"פ כיר' אמרינן דון מינה כמו גבי שבת דמותר פ"ר דלא ניח' לי' הה"ד בשאר אסורי' דק"ו הוא וכמ"ש הפנ"י אם כי בשאר אסורים לא שייך מלאכת מחשבת לעומת זה שבת חמור אבל אם יש למוד אח' לשאר אסורין כמ"ש הפנ"י מריש יבמות עפ"י פירשיז"ל דגבי כלאים דרשינן ב' קראי דמשו"ה כתיב לא תלבש למעט מוכרי כסות ולא ילפינן משב' א"כ ודאי שייך לחלק כמ"ש הרא"ש:

והנה לדידן דקיימ"ל כר"ש גם במלאכ' שאצ"ל לבד מדעת הרמב"ם והא איתא בתוס' יומא ד' ל"ד וסנהדרין פ"ד דכל דבר שא"מ איכא ג"כ מלאכה שאצ"ל וא"כ כ"ד שא"מ הוה לענין היתר במילי דרבנן והאיך שייך למילף משבת ועכ"ח נלמוד מפסוק אחר כמ"ש הפנ"י אבל למ"ד מלשאצ"ל חייב א"כ מלאכת מחשבת לדבר שא"מ בדאורייתא שפיר איכא למילף משבת לשאר אסורים וא"כ שמואל דס"ל במלאכה שאצ"ל כר"י וע"מ לענין דבר שא"מ פסק כר"ש ושפיר יליף משבת ודיו לבא מה"ד כמו בשבת פ"ר דלא ניח' מותר הה"ד בשאר אסורי' ועכ"ח ס"ל בטעמי' כמ"ש הרא"ש פ' הבונה בטעמי' דערוך דכל פ"ר משום אנן סהדי דמכוון משא"כ בדלא ניח' לי' איכא אין סהדי להיפך ולהכי אין חלוק בין שבת לשאר אסורין ומעתה הערוך אינ' מביא ראיי' מסוגי' הגמ' מ' זבחים דכל שקיל וטרי' דידי' אליבא דשמואל. ולפי"ז הה"ד בשאר אסורין ולדידי' שפיר בתתנדב יין הוה לאשים אבי לדידן והרא"ש מהסוברים דמלשאצ"ל פטור א"כ ליכא למילף משבת ועכ"ח דאיכא קרא אחרינא ושוב לא שייך בי' סברא לא ניח' לי' ולפי"ז שפיר מביא ראיי' מהמקשן והא מכבה דכן ודאי סוגי' המקשן דידע מה שיש להשיב לדבריו ומה שבדעתו להשיב להעמיד קושיתו והוא ידע דיש לומר דכר"ש אתי' אלא דס"ל כמ"ש לבסוף דשמואל לא ס"ל כר"ש במלשאצ"ל וס"ל דהכל חד דמלשאצ"ל הוה כמו דבר שאין מתכוון והכל אסור לשמואל אלא דשוב כש"כ דקשי' דאיכא למימר דיליף מקרא דלא תלבש כלאים ולענין שבת ודאי הכל אסור לשמואל אליב' דמקשן הנ"ל דחיוב סקילה וכמ"ש הר"ן בחדושיו הנ"ל אלא ודאי כיון דיליף מקרא אחרינא דלאו

כשבת שוב אפי' פס"ר דלא ניח' לי' נמי אסור משו"ה פריך שפיר ורק המתרץ השיב לו בהיפך דאדרבה במלשאצ"ל לא ס"ל כר"ש ורק בדבר שאין מתכוון ס"ל כר"ש דלא תלי' זב"ז וא"כ יש ללמוד משבת ואין חלוק בין שבת לשאר אסורי' ולדידן דמלשאצ"ל פטור בלא"ה צריך ללמוד מקרא דלא תלבש כלאים הנ"ל. א"כ ראיי' הרא"ש נכונה ולא סתרי אהדדי כלל דגם הערוך מצי סבר אופן זה אי ס"ל מלאכה שאצ"ל פטור:

חותנו אוה"נ כבנו. הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכב

בהי"ת אול"י ב' פרשת ויצא תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו. לכבוד הרבני החו"ב מהו' חיים ראטה נ"י. ע"ד אשר התפלא ע"ד מהר"ם שיק או"ח סי' ט' במ"ש ע"ד הציגאריץ דמשו"ה לא בטל השומן בתוכ' עפ"י דברי הרשב"א שפסק' הב"י סי' קל"ד והביאו המג"א סי' תמ"ב דכל דבר שתקינ' בכך ובדרך זה נעשה לא שייך בטול ולדעת כ"מ כי דברי הרשב"א כאוורי' שנתקן ע"י חומץ שהוא דבר חריף אבל שומן לא הוה בדבריו אלו כמ"ש הט"ז סי' צ"ח ס"ק ט"ז והסכי' עמו בפרמ"ג, והנה אני תמה על תמיהה זו דהא שם בדבריו מוזכר ג"כ או יין ויין ודאי לא מקרי דבר חריף לענין זה ואדרבה בכמה דברים בטל בששה חלקי' כידוע ועוד חומץ ג"כ לדעת הש"ך סי' ק"ה ס"ק ב' לא מקרי דבר חריף ועיי' במג"א סי' תמ"ז ס"ק כ"ח שמחלק בין חומץ חזק לשאינ' חזק כ"כ וא"כ לענין דעביד לטעמי' י"ל דהוה עכ"פ כמלח ותבלי' אבל הא המהר"ם שיק לא משום מידי דלעביד לטעמי' אתי' עלי' אלא משום דתחילת תקונה בכך ועד"ז השיב מעל' דהרשב"א איירי דוקא בהני מילי דעביד לטעמי' עד"ז תשוב' בצדו ומיין וגם חומץ מן שכר' דמשו"ה הוה לטעמי' ועוד אי משום מידי דעביד לטועני' למה לי' למימר משום תחילת תקונו בכך. והנה מהש"ך ס"ק ל"א משמע באמת דטעם הרשב"א שהביא הב"י והמחבר סי' קל"ד הוא משום דעביד לטעמי' וחשיב ג"כ סתם יינם מידי דעביד לטעמי' ולא זכיתי להבינם דהמעיי' בדברי ב"י סי' קל"ד שהביא דברי תשו' הרשב"א כצורתו ולשוני מבואר בהדי' דלאו משום עבידי לטעמי' הוא אלא כדברי מג"א סי' תמ"ב חוו"ב משום דכך תחילת תקונו דהא שם קאי ע"ד הרופאים שעושי' מרקחת לחולי קדחת והמרקחת מעורב בדבש יין או חמץ ועד"ז קאמר דאין לומר דהיין בטל במעוט' דכל תחילת תקונו בכך לא בטול והזכיר שם דאפי' לא ורגישי' טעני' דטעמי' כפיל' ולא מרגיש שום טעם היין ואי משום דעבידי לטעמי' הא אם לא מרגישי' טעם התבלי' או מכח ופלפלי' גם מידי דעביד לטעיוני' בטל כמ"ש הש"ך בעצמ' וכי קורט מלח ופלפלי' יאסור ולא יורה וכמ"ש התוס' מ' ע"ז דף ס"ו ד"ה תבלין וא"כ אמאי לא בטל במרקחת הנ"ל כיון שטעמי' כפיל' בלא טעם ש"מ כדברי

מג"א הנ"ל כלל הדברים לענ"ד עבידי לטעימ' לחוד ותקונו בכך לחוד אלא שלענ"ד קשה להבין שיהי' בה בציגאריע תקונו דלא מצינו דבר זה אלא שע"י תערובות מיני שנוי' נעשה דבר חדש ושם כגון ד' מיני מדינ' שהביא הרשב"א כגון כות' ושכר וכיו"ב וכמ"ש בבעה"מ שם דלא חשבינן לי' משום טעם כעיקר דנאבד טעמו לגמרי ונעשה נועם חדש ע"י התערובת ומשום דהני מיני וחלקי' הם היסודו' שנתהוה ע"י מאכל או משקה זו משו"ש לא בטל וזה כעין דברי הרשב"א וכן בהני מרקחת שדבר מזה הרשב"א שע"י תערוב' דבר לחומץ נעשה ומתהוה דבר במרקחת (מעד עציון) שעפ"י רוב הוא כן במעשה רוקחי' שע"י תערובות חלקי' שונים נעשה פעולה במשקה אם כי כל שהוא בתערוב' ונאבד טעמו מ"מ הוא יסוד פעולת דבר המתהוה ממנו אבל שומן שנתערב בציגאריע שאומרי' כמ"ש המהר"ם שיק דעי"כ וורויחי' שרפי' ושרשי' מי יימר שעי"כ נעשה ומתהוה איז' דבר חדש ומים לגבי קונח שעשה עיסה ודאי שפיר קאמר במהר"ם שיק דהוה כמו עובד' דהרשב"א אבל שומן בציגאריע קשה להבין מי שאינ' בקי בטיב ומעשיה' לומר כן ויותר י"כ דהוה עי"כ מוטעם ביותר או כדברי האומרי' שצריכי' לשומן כדי שלא יתרחק השרסי' על טס הקלוי שאצל ועל גבו של אש כידוע שדבר שמן מעכב החירוך וכמו ומעשה אופה שעשי' הנשים על הנוסים מ"ש בעקלי' שע"י טיחת שמן וכיו"ב אינ' מתרחך והנה אין אני ברצוני ללמוד איזה היתר ממה שגבלו הרבנים הגאוני' ולא באתי רק ללמוד תורה אני צריך:

דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכג

ב"ה מוש"ק י"ד למב"י תרנ"ו לפ"ק ברעזאווא יצ"ו. שלום לחתני הגאון נ"י ע"ד הנשאל לפני כת"ה הנה בא עלי' משום שותפות ישראל וחמץ שעבר עליו הפס ולא הבינותי כיון שבא הסולת בתוך הפסח ואם הקונה קבל הפראכטבריעף א"כ בדיניהם ודאי קנה ואחריות' עליו ועיי' ת' חת"ס סי' קל"ג קל"ד ואפשר כי גם מה"ת קונה בכסף כאן דלא שייך תקון משיכה משום ש"י נשרפו כי הפקודים באייזענבאהן הם טורחים ואפשר משום הא אחריות עליהם והנה לעת הזאת לאחה"פ מ"מ אין לדון רק משום שעבר עליו הפסח:

ומ"ש כת"ה בענין סולת. גם במהר"ם שיק השאיר בספיקא ומתיר בדיעבד. ונהירנא פ"א הייתי בקונסטמיהל שהוא באופן הדאמפמיהל וראיתי השפריטצער השותת רק הי' ניכר שלא הי' לותתין ממנו כמה זמנים והאומן הבטיח בטח כי א"א ממש ללתות כי בזמן הזה שיש להם שעהל מאשין כלומר החטים נקלפים במאשין א' ברחיים שעי"כ נתהו'

ג' מינים מורסן והקליפה הוא במקום הדחה ונראה כי כן יש בכל המיהלען הנ"ל. והנה אם הי' רק משום שותפות יש לדון אם שייך שליחות ע"י נכרי הדירעקטאר ודברי מחנה אפרים ידוע כי בפועל יש שליחות. ויעיי' בשע"ת סי' תמ"ח בשם תשו' אחרונים בענין זה והנה אם הי' קנין בפסח כמו שיראה כת"ר לדעתי עכ"פ לא ימכור ממנו לישראל. וגם יש לעיין להתיר' ג"כ ע"י תערובות לכתחילה כמ"ש אחרונים וכת"ר מבפנים ויודע האיך נעשה:

חותנו או"נ. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכד

לחתני הגנ"י בדבר הנשאל לפניו דבריו נכונים בפרט לענין סברא בנאמנות אומן ורק למען שלא להתפרסם הדבר שלא יקילו לומר כן לקנות מן השוק. וגם אני לא אמרתי רק אם קבל הפראכטבריעף בפסח. אבל בנדון שקבלו אחה"פ פשיטא כי הסברא לא ניחא לי' דלקני' הוא מוסכמת וגם ל"ש שום קנין כ"ז שהוא על האייזענבאהן ואחריות דלהון הוא. והא כמה דעות דאפי' של ישראל ממש אינ' עובר כמ"ש הר"ן א"כ ודאי לית דין צריך בושש להתיר' אפי' בהנאה במכיר' לישראל דלענין חשש דרבנן כזה ודאי יתבטלו הספיקות ברובן [ועיי' בת' יד יצחק ח"ג סי' רכ"ח]: רק מ"ש כת"ה מה חלוק בין אה"נ לאיסור אכילה בענין זה תמהני הלא כמה דברים בענין זה בהגה' מיימ' מתיר בתערובות חמץ למכור חוץ מדמי אסה"נ ואוסר באכילה ובמג"א דמ"מ טעם חמץ קטעים ובעה"ע בבטול ולא ביעיר מתיר בהנאה ואוסר באכילה. בטור תמ"ח ובב"י נתן טעם לדבר ועיי' כת"ס סי' פ"ב. ילענ"ד הכל הולך למ"ש בב"מ דף צ"ב לקנוס. שלא לקיים מחשבתו די ועיי' בפרמ"ג סי' צ"ט. אבל בנ"ד לא שייך אפי' מ"ש האחרונים לקנוס כ"ד דהא בפירוש התנה כן שלא לשלוח תוך הפסח וגם לא קבלו רק אח"פ ועתה זכה במה שזכה:

חותנו דוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ ברעזאוואו:

ב"ה יום ו' עש"ק פ' פקודי תרס"ג לפ"ק מאד יצ"ו. לחתני הה"ג הנ"ל נ"י. עתה באתי מענינו דיומא אשר מקדם העיר אותי רב א' אשר עפ"י חקי החדשים הליצענצען ליין שרוף שהוא עפ"י ג' חלקים אשר נראה לענ"ד צ"ע כעת למכירת חמץ הנהוג אשר הנכרי מוזג יד על יד בתוך ימי היו"ט באשר החק כי הווירטסהייזער בעלי ליצענצען אינ' רשאי' למכור ע"י אחר רק משקי' שלו כלומר של בעל הליצענץ, שנית שימכר' המשקי' רק בבית שנתן עליו הליצענץ (ועיי' לעיל סי' ע"ה). ג') הכי נכבד שאין בידו למכור או להכשיר לאחר. והנה על פן א' י"ל דמ"מ מהני מכירה של המשקי' גופא דודאי דאם יבא בערכאות של השופטים (געריכטסהאף) מוציאים מיד המוכר כיד הקינה רק שיתחייב קנס על

מה שעשה נגד חקי המדינה והוה דומ' מ"ש מרן חת"ס או"ח סי' קי"ג בענין השטעמפעל שאין זה מגרע כח השטר רק שמתחייב קנס'. ושנית מה שצריך להיות הבית שלו עכ"פ מוכר החדש ג"כ כמ"ש באמת לעיקר המג"א ומקו"ח וח"א סי' תמ"ח ולא יועיל בנד"ז מ"ש החת"ס סי' קי"ז דגם בשכירות לענין קנין אגב. אבל פן ג' שאינ' רשאי להשכיר משפט ליצענץ לאח' בזה פשיטא דבטל השכירות מדינא דמלכותא ובמהר"ם שיק סי' רי"ז דעתו ברעגאלען כי צריך להשכיר לו משפט הרעגאל למען למכור על יד נכרי יד על יד והכי אי אפשר כנ"ל ומה לעשות כזה היום:

והנה טעמו של מהר"ם שיק אפשר משום דבל"ז הוה משתכר באסורי הנאה כמו דקיימ"ל בסי' ת"ן כדעת הרשב"א דאסור להשכיר התנור אפי' לקבל מעות ומסקנת המג"א אפי' אם דרכ' לתת מעות דס"ס משתכר באסוה"נ דאפי' של גוי אסור וכמ"ש הרמ"א דאסור להשכיר ביתו לנכרי להניח בתוכה חמץ (וא"כ בלא"ה צריך למכור החדר שמוזגי' בתוכה המשקי' דהכי ליכא למימר לדור בתוכה מותר אע"ג דמניח אח"כ חמץ דהכי אך ורק למזוג המשקים הוה כמ"ש המג"א דהוה עיקר משום החמץ ומשתכר באסוה"נ). ומעתה כיון שיש לו לישראל ריוח במדה קטנה שמוזגי' יד על יד אי"ל משתכר באסוה"נ יותר מזה ואם משכיר לו הרעגאל מהני אם כי בתנור ובית וריחיים אסור הוא כיון שגוף הדברים שלו הם כמ"ש הב"ח ומג"א לחלק בין חק הכומרי' דמהני התנה כיון שאינ' אלא כמו מס וארנונא ואין כאן גוף ממש שלו משא"כ בהני. וא"כ ברעגאל הוה דומי' דחק הכומרי' שאין בו ממש לו וה"נ הי' כמ"כ במשפט הליצענץ אבל אם אינ' משכיר' ודאי אפי' תנאי ליכא ואסור אפי' בחק הכומרי'. ועוד אפשר טעמו משום ערור' הניכרת ונקראת על שמו:

ע"כ אני נבוך מאוד בלי עצה היעוצה האיך להתנהג וללמד בנ"י בימים הבע"ל. וימחול א"כ לעיין בהלכה זו ולמצא דרך נלך בו ואפשר להתודע האיך נוהגים בק"ק פ"ב וימחול להודיענו בקרב הימים קודם שבת הגדול דהיינו פ' ויקרא בהאי שתא זמנ' דגרים. ואפשר אם המוכר ישראל מקנה לו לנכרי החביות על דרך מקח השוה להקונים חביות חביות והריוח של מדה יניח להנכרי אפשר להנצל מאסורי' במשתכר באסורי הנאה:

סימן קכה

חותנו אוה"נ כבנו. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער. ח"פ

ואחרי הזמן ראיתי בת' מנחת שי סימן צ' עמד על החקירה בשכירות ארענדא אשר השר כך השכיר' לישראל שלא ישכירנ' לאחרים מה יעשה במכירת חמץ. ולאחר פלפול ארוך מסקנתו כי שכירות כזה ודאי איבו מקפיד השר ואין לדון על בטול השכירות. ושוב

ראיתי בת' נהרי אפרסמון חאה"ע סימן ל"ב שבא לדון בזה כנדון דידן היינו במשפט הליצענצען ודעתו ג"כ שאין בשכירות זה שום בטול למשפט הליצענץ והביא דברי שערי דעה סי' רס"ח דכל שהקנין נעשה להציל מאסורי א"כ מן התורה הוה קנין ממש מ"מ אין בזה משום בטול תנאי ושכירות עיי"ש:

סימן קכו

לכבוד האברך החריף ובקי מו"ה חיים יהושיע קאפפערשמיעד נ"י: ראשית מ"ש ע"ד היורה למען הגעלה שקורין שלאנגען קעסטעל. והנה בת' מרן חת"ס סי' ק"כ סדר דרך הגעלה בזה אך מ"ש להסר הקנים או לכל הפחות לשים גחלים עליהם ועל התלאי ודאי דעתו כי במקום שמחוברי' הקנים זב"ז אינה עולה להם הגעלה כמו בתלאי. ולענ"ד הוא מה שהי' בימים אשר אני ראיתי מעשה של י"ש חמץ שהי' ממנה שקורין מייש מהתשואה שקורין קארין והי' כל הכלים מלא שאור וחמץ ופשיטא שיש לחוש לפתיתי חמץ ודבוק רב שהי' מלא רבב משאור וחמץ הנ"ל אבל בזה"ז שבטל' כל אלה אך ורק שעושים יי"ש מיין של שפריט כידוע מה חששא איכא לענין זה אבל לעומת זה בהני שלאכגין קעסטעל שלא הי' בזמן מרן ז"ל כבר הייתי מעורר על דבר חששא אחרת בעוד הייתי בק"ק טעלעגד יצ"ו (ועיי' לעיל סי' ע"ז) באשר ראיתי כי הקנים אינה מתמלאים כלל ממי הגעלה אך ורק זיעת המים עלה בהם ונשפך מתוכן כמו מצרצור קטן כמו בעשיית היי"ש וא"כ מהו הגעלה זו וכי מי זיע' עשו הגעלה וגם כי הקנים אין מגיעים כלל ברב שטח שלהם למי זיע' הנ"ל כי קלוח הנ"ל הוא מעוט' דמעוט' וכמ"ש שנשפך מהם רק כמו צרצור קטן. ושאלתי עד"ז עוד להרב הגאון מהר"ד שיק שהי' אב"ד ק"ק טאקאי והשיב לי בקצור דכבלע' כך פלטו. והנה יש אתי בכתבי' בס"ד באריכות (וכבר נדפסו כעת לעיל בכמה תשובות) אשר שם הי' עוד סניף להתיר' דכמה שנים לא נעש' בהם יי"ש חמץ ועפ"י ת' ח"צ הידוע אבל בהיורה אשר כל שנה ושנה עושים בהם יי"ש חמץ לא אדע התיר' עפ"י הגעלה זו. ושמעתי כי הרב הגאון מליסקא ז"ל בעהמח"ס טל חיים המציא הגעלה ע"י כלי שקורין ליווא שמכניסי' לתוך הקנים כלי הנ"ל שיש בתחתיתו קנה קטן ונותנים לתוך הכלי הנ"ל אבנים ולבנים מלובנים ושופכין מים רותחין לתוכה ועי"כ מתמלאי' השלאנגען קנים. אבל גם בזה אני חוכך אם זה חשוב ככלי ראשון כמובן. ובמקומי כאן אצל הקצין מהו' ישראל ונאנד שיין נ"י שג"כ מלאכתו ע"י שלאנגען קעסטעל והלכתי בעתו וזמנו לראות אופן הגעלה וראיתי כי היורה אינה באופן הנ"ל כמו שלאנגען עקמומי' סביב סביב כרגיל הך יש לו קנה ארוכה מאוד ואינה מתעקם רק פעם אחת בדרך ארוכה ויורדת למטה ואמרי לי כי ביורה זו יש למלאות מי הגעלה

גם הקנים וראיתי כי כן הדבר שקלוח המים הי' ממלא הקנה אחר הרתיחה מאוד מאוד עלו המים על כל גדותיו וגם הי' אחרי שפיכתן לחוץ יד סולד' בהם ומקודם נתמלאו מי אפר כמ"ש בחת"ס ואח"כ הגעלה זו. אבל בהני שלאנגען קעסטעל שציינת לא אדע טעם ברור האיך יועיל הגעלה וכמ"ש. ובחו' מופל' א' העירני עד"ת יד יצחק ח"ג סי' ר"ה ומביא דברי חת"ס הנ"ל ראיי' להתיר ותמיה' מה שייך זל"ז דבימי חת"ס הי' היורות רק בקנים פשוטי' והי' מתמלאי' ממי הגעלה שפיר משא"כ בשלאכגען אינ' עולה בהם רק הזיע' ונעשה מים כמו צרצור קטן וכהנ"ל:

ועתה אבוא מ"ש בקושי' עצומו' א') על ד' טו"ז סי' קי"ז דבדבר המפורש בתורה להתיר' אין כח ביד חכמים לאסרה. והקשה ממ"ד במ' פסחים דאין אוכל מטמ' כיו"ב מה"ת ד'דרשינן מטמ' הוא וא"ע כיו"ב ועכ"ז מסקינן דעכ"פ מדרבנן מטמ' ועיי' בחת"ס סימן ע"ג וסי' ק"ט. והנה בשו"ת דברי יוסף סימן מ"ח מבואר דלא אמר' הט"ז רק בדבר מפורש להדי' אבל מ"ש ע"י דרשה ואי"מ להדי' מצו לאסור ובזה מתרץ קושי' החי"י ממעשר לקוח דאסר מדרבנן א"כ דרשינן עשר תעשר ואכלת' והנה בזה מתורץ מ"ש הט"ז בסי' קי"ז לענין סחורה בנו"ט ובחלב דודאי מפורש להדי' אבל מנ"ד בסי' תרפ"ח באו"ח במילה משו"ה ל"ג שמא יעבירנה ד"א ברה"ר משום דהיתר מפורש ביום השמיני אפי' בשבת לכאור' זה ג"כ מכח דרש' דיום מיותר. אבל לענ"ד דגם זה לא תבר' דודאי מפורש בי' השמיני א"כ מפורש שמיני איזה יום שיהי' רק אנן הוה ס"ד אמינ' דאסור דאין עדל"ת שייב סקילה ובא דרשה דביום להפקיע מהוה אמינא הנ"ל ושוב הוה שפיר מפורש מבשמיני לבד דאינ' רק גלוי מילתא לידע שמיני איזה שיהי' ועיי' מ' שבת פ' רא"ד ונמצא כי כנים דברינו בעה"י:

ולפי"ז י"ל דודאי דרש' דטמ' הוא ג"כ אינה מפורש להדיא דהא חזינן דאיכא מ"ד אוכל מטמ' אוכל כמו דס"ל לר"ל בסוגי' הנ"ל ולדעת התוס' גם למסקנא צ"ל דאיכא נ"ד דאמ"א ואדבר שמפורש להדיא לא שייך פלוגת' ולענ"ד תלי' בדבר שגם הצדוקי' מודים עיי' תוס' מ' ר"ה וחגיגה והראיי' דהא בפ' חמור בקודש במעלות דרבנן דאין מטבילי' כלי בתוך כלי בקדש אפי' יש בפיו כשפה"נ דהוה חבור למקוה והא בת"כ פ' שמיני דרשינן מקוה מעיין טהור שמשקי' ומטהרין חסר ממקוה שלם ושאובין מכשרים מדרשה דטהור כלימר שמטהרים זה מזה. ועוד הא בפ' כל הבשר בס' פרק י' דרשינן דאין בדם קדשים משום מעילה ועכ"ז אמרינן ביוצאי לנחל קדרון מועלים ואם כי נעש' מצוותן מועלים מדרבנן ובריש מ' מעילה בקדשים שמתו מועלים מדרבנן ובד' ט"ו למ"ד בגמ' ס"ל לר' ינאי דאין מעיל' מה"ת רק בקדשי ב"ה ובעולה דהוה קדשי' ה' ובשאר קדשים מדרבנן

והאיך ס"ד הכי כיון דהתור' התיר'. אלא עכ"ח כהנ"ל דדוקא מפורש להדי' כמ"ש בת' דברי יוסף הנ"ל:

ב') הקש' על ד' הריטב"א ריש מ' חולין בטמ' במוקדשים דלא אמרינן במוקדשי' ס"ט ברה"ר טהור דאפי' היסח דעת פוסל וא"כ קשה מר"א מ' פסחים ד' י"ט במחט ט"מ דמשו"ה לא מטמא ובאדם וכלים דעזר' רה"ר. לענ"ד י"ל בתרי גוונא דלא קאמר הריטב"א רק שפוסל אבל לא שיהי' מטמ' ובאדם וכלים שאימ"ט רק מאב הטומאה לא שייך פוסל, ועוד לענ"ד והוא עיקר דדוקא בקדש עצמ' וכגון בהמת קדשים בזה שייך שמיר' ובס' לא הוה עכ"פ שמור כמו שדייק הריטב"א שם אבל אדם וכלים דאינ' מוקדשים ולא שייך בהם היסח דעת ודאי לא נאמר כלל זה. שוב הראה לי ידידי הג' מוה' חיים צבי דומ"ץ נ"י תוס' במס' חגיגה דף כ"א ע"א בסופו דגם בכלי קדשים פוסל היסח הדעת גבי דהביאו ראי' מהא דלבי על הסל וכו'. אולם לענ"ד דזה מן המעלות דחומר בקדש דחשיב התם דילמא אירע איזה טו' אבל לא מה"ת משום משמרת כמו גבי תרומה ואדרבה הא הרמב"ן והריטב"א תי' בסבר' זו קושי' התוס' ר"מ חולין א"כ ש"מ דלא ס"ל להתוס' סברא הנ"ל:

ג') הקשתי ע"ד חיו"ד יו"ד סימן ק"ה ס"ק ב' דטע"כ גם לדעת רשיז"ל מה"ת האיך דליכא רוב לבטל דבעצמות' הוה מה"ת דאל"כ הא רשיז"ל פסק כר"י דמב"מ כא בטל ואי הוה מדרבנן הוא בטל כמ"ש בתוס' גה"נ שאני ציר דזיע' בעלמא הוא וק' הא רשיז"ל בשמעתת' דקיבה שמלח' בחלב' והעמיד הגבינות דנאסר' כול' דנ"נ ומב"מ לא בטל והא בב"ח במליחה אינה רק מדרבנן והוא באמת קושי' עצומ' על דברי חוו"ד. והנה בעיקר חדוש' של הגאון חוו"ד כבר כ' בחדושי הרשב"א בשמעתת' דזרוע בשלה דהקש' כשיטתו מהטמאים לאסור צירן ורוטבן. ותי' כה"ט דבעצמותן בלא בליעת תערובת ודאי מה"ת וגם לבסוף הקש' מר"י דס"ל מב"מ ל"ב דכן פסק רשיז"ל עיי"ש תרוצי, (ועיי' לקמן בחיו"ד סי' פ"ד) וכבר ביארתי בס"ד דמהך ציר זיע' בעלמא הוא אין ראיי' לכל אסורי' דרבנן ואכמ"ל. ובחור מופל' א' העירני מדברי שעה"מ פט"ו מהל' מאכלות אסורות שהקשה כעין זה על כנהג"ד ועיי' ת' חת"ס סי' פ"ה ד) מ"ש על דברי הש"ך בחו"מ סי' ק"ה דבשוכר שליח אמרינן תולבע"ח קנה ומסתמא גם לד"ע אמרינן כן וק"ל ממ' קדושין דף מ"ז דס' ממעיל' ודילמא ע"י שכירות והנה הפנ"י תולה זב"ז אבל כבר הקשה עליו בקצו"ח דלא שייך אשלד"ע אלא אם גם במשלח הי' עבירה עיי"ש:

ה) הקש' מ"ד בברכות באור של גוים מחעונח"צ מברך ואמאי הא ס' ברכות להקל. כבר עמד בזה בצל"ח עיי"ש שתי' על נכון. דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קכז

ב"ה יום א' וארא תרס"ו לפ"ק מאד יצ"ו שלמא רבא מן שמיא לגברא יקירא ה"ה כבוד הה"ג המפורסים מו"ה אליעזר דוד גריענוואלד נ"י דומ"ץ בק"ק ד' סערדאהעלי יצ"ו (וכעת אבדק"ק צעהלים). ע"ד אשר הציע לפני דבר חדש אשר בא לפני בד"צ במקום כבודו ע"ד הפאבריק באומני' בקיאין לעשות קמח מפרי אדמה שקורין ערד עפפעל וברצונם לעשות ע"י שמירה אבד"צ מבלי חשש חימוץ אי אריך או לא אריך וחזיתי לדעתו נוטה לאסור מדיני דקטניות אשר אסרו בזמן הראשונים כמובא בטור וב"י מג' טעמים משום שעושין ממנו מעשה קדירה כמו מה' מינים ויבוא לידי עשיית דייס' וגם עושין ממנו פת וגם כי דומה לדגן דבגמ' קורא אותה מידי דמדגן כדאיתא בב"מ פ' השוכר אה"פ ובטור הוסיף בטעם דמעורב בהו גרעיני תבואה ועיי' בב"ח שמפקפק בטעם זה וכ"ה במרדכי פרק כ"ש שהעתיק דברי הסמ"ק וליתא שם טעם זה. והנה דעת מעכת"ה דכ"ב כל ג' טעמים דהא אסרו גם החרדל וקיממעל משום דדומה לדגן אע"ג דכתנייהו שאר טעמים. והנה במרדכי משמע באמת דטעם דדמי' לדגן הוא העיקר משום דמסיים אבל שאר ירקות אין לאסור דאינו דומה לדגן. ולא כ' הטעם שאין עושין ממנו פת או דייס' אלא שעקרן של דברים דסמכי אמידי דמדגן ולהכי אסרו גם חרדל וכמ"ש הטו"ז לענין קצח דהיינו קראמקיממעל:

וראיתי מעכת"ה הביא בשם ב"י טעם א' מפני שעושין ממנו קמח חפשתי בב"י ולא מצאתי טעם זה רק בנשמת אדם סי' כ' אית' בטעם הנ"ל. וגם דלזה הי' נוהגין באשכנז שלא לאכול ערדעפפל. ובאמת הוא טעם חדש לפענ"ד. ובפרמ"ג סימן תנ"ג כ' שלא לאסור ערדעפפעל במקום שנהגו היתר משמע נמי דיש מקום שנהגו איסור וראיתי בשו"ת יעב"ץ ח"ב סי' קמ"ז בשאלת דברי תלמידו שכ' שפלא כי המורה בק"ק מנהיים רוצה לאסור ערדעפפל מפני שעושין ממנו קמח ומיחו בו אנשי הקהלה שלא לאסור דבר חדש שלא אסר הרב שהי' מקודם לפניו משמע שלא נתפשט איסור הנ"ל גם לא באשכנז. אם כי התלמיד דעתו להקל במיני קטניות ג"כ מ"מ ודאי לא הוי אמר מילתא דתמיה בעיניו אם הי' נוהגין בקצת מדינות. והנה בכלל גזירת קטניות פשיטא דלא הוי מעולם כמ"ש מעכ"ת וגם כי פרי האדמה הנ"ל היינו ערדעפפל לא הי' נמצאים עוד בימי הגאונים שגזרו על הקטניות דהא במדינות אלו לא ידעו מפרי זה כלל עד אחר מציאתן בחלק מדינת אמעריקע כידוע. שנית דעת מעכ"ת מטעם שכ' הטו"ז סימן תס"ג ע"ד הטור שהשיג על הרי"ף שכ' בסתמ' להתיר וממח' קדירה בחסיס' דהוי תרי לישני וכ' הב"י דפסק כל"ב דרבא גופא וכו'. ובטו"ז מפרש דברי הטור דפי' כמש"כ התוס' דהיינו בקמח

של עדשים דגרע טפי מקמח של מצה אפוי וא"כ חזינן דזהו גזירה בפני עצמה בלא טעם גזירות קטניות ומזה דן לאסור כמ"כ קמח של הני ערדעפפל. והנה בפרמ"ג מפרש דברי טו"ז דבקמח של עדשים הי' יותר ראוי לאסור במקום דשכיחי עבדי ולא יפסוק להתיר בסתמא. וכן מ"ש הטו"ז לאסור היינו לדידן שנוהגין לאסור בקטניות אבל בודאי לדעת הרי"ף וסיעתו שלא הי' אז גזירת רטניות אין לאסור בסתמא רק היכא דשכיח עבדי. וזה לא שייך בזה"ז כידוע ואם ראיי' דלא תלי' בעשיית קמח משו"ת חיים שאל ח"ב סימן ל"ח הביא שם במה שיש באפאטעקין קמח שקורין [סאגו] אינו חשש חמוץ ורק מה שהחכימו בענגלאנד לעשות כמתכונת' ע"י תערובות קמח ממש בזה יש חשש חמוץ וניכר המראה להבדיל ביניהם. והוא הי' מן הנוהגין איסור בקטניות כמש"כ בספרו עין זוכר מ"מ לא אסר קמח "סאגו" במקום שאין בו חשש חמוץ והביא' בשע"ת סי' תכ"ג:

ומ"ש מעכת"ה לאסור משום מראית עין כמו גבי דם דגים סי' ס"ו וחלב חטה בסי' פ"ז. והנה בס' חמד משה דעתו דכל גזרות קטניות משום מראית עין הנ"ל. הנה במרדכי וב"י מבוארין הטעמים. ולפע"ד אם הי' אסורין משום מראית עין הי' אסור אף בימי התנאים ואמוראי' דהא דם דגים ודם אדם מבואר בגמר' מס' כריתות דכ"א לאסור משום מ"ע. וע"כ דשאני הני דלא שכיח אכילת דם דגים ודם אדם ושאר דמים אינו באכילה מפני אסור' א"כ שפיר שייך מ"ב במילת' דתמיה' אבל היכא דכ"ע אכלו ליה למנה לא ידונו לכף זכות. וגזרות קטניות העיקר משום ע"ה דלא ידעו לחלק וסברי כי היכא דמותר לעשות פת ודייס' מהני מינים כן יעשו מקמח ה' מינים בלא שמור אבל לא משום חשדא. או כמש"כ כת"ה דדילמא נעשה בלא שמור משא"כ עשיית דייס'. וכיון דבהני ערדעפפל בקמחן לא עושין דייס' ומעיקר' לא הי' בכלל גזרות קטניות משום קמחן לבד אין בידינו לאסור:

והנה לענין מעשה בודאי הי' ראוי למנוע ממנו מפני שדבר זה נעשה בפאבריק לרוב ויובילו בפסח גם מן החניות אומן האוצר לבית התבשיל כשאר קמחין ואיכא חשש רואין. והנה במהר"ם שיק סי' רל"ו החמיר במכירת קונחי' דפסח' בחוה"מ אע"ג דאין חשש חמוץ מ"מ אסור משום מ"ע והביא שם דברי פ"ח סי' תס"א דל"ח בחמץ משום מ"ע וראיי' מהך דרבא דמחו בקדיר' חסיסי' והשב עליו דשם ודאי אם מעיינין יפה ניכר היטב בין קונח דמצה אפוי וגם בין קונח דחסיסי' לשאר קונח ניכר ורק משום חלופי ילמדו היתר וכמש"כ לעיל ושם הביא ג"כ דברי רמ"א סי' פז לענין חלב שקדים דחיישינן משום מ"ע משום דלא ניכר ולהכי אוסר למכור קמח' דפסח'. ועכ"פ חזינן לדעת הגאון ז"ל האיך דניכר בעין יפה לא חיישינן למ"ע וא"כ לפימש"כ מעכת"ה דניכר בעין טוב הני

קמחין לפי"ז לא נחוש למ"ע בנדון זה. ושם דבריו דאפי' אם יתלה פתק' בשק הקמחי' שהוא משומר בכח חימוץ יש לחוש לקונים נכרים דמפע פעי. וא"כ הכא בנ"ד יש מקום לתקן לתלות בכל שק או בלי פתקא כנ"ל לצאת מידי חשש זה:

והנה באתי להדר אהתיר' מפני שכא יהא בעיני אנשים ח"ו כחוכ' דהא ידוע כי גם אצל פרושים וחסידים אנשי מעשה נוהגין היתר מהני ערדעפפל לעשות אפי' שטארק ועושין ממנו "חרעמזליך" ובתוך מרק כעין חתיכות קטנית כידוע וכמש"כ שראה כן אצל הגה"ק אבד"ק מונקאטש זצל"ה א"כ באיזה טעמי' נבוא לאסור וכיון דלפע"ד משכחינן התיר' ולצ"ת גם מידי חששא דמ"ע לתלות פתקא בלשון "ערדעפפל מעהל" "שמור מבלי חמץ" לע"ד אם יסכים אתי עם ב"ד ועוד גדולי הוראה נמטי משוב' לכשירי:

ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכח

ב"ה אול"י י"א ניסן תרנ"ט לפ"ק ברעזאווא יצ"ו לחתני כבני הרב הגאון מהו' יוסף צבי דושינסקי שליט"א אב"ד ק"ק גאלאנטא יע"א. ולבתי זוגתו מ' שינדל תחי' ברכת שיו"ט. עד"ת מ"ש בשם קול רמ"ז וכן העיר בחי' סימן תנ"ז במ"ש שם דע"פ שחל בשבת ולא הפריש חלה וכבר אכל החמץ דלא, שייך הואיל אי בעי מתשל עליו דאין נשאלי' לנדרים בשב' א"כ אינ' עובר עליו. ושוב העיר דחלה בזמן הזה דרבנן ומדאורייתא הוה שלו לימא דעובר עיי"ש במ"ש. ובפרמ"ג סי' תמ"ד משמע להיפך ואפשר כיון דסתם חלת ח"ל לאור הוה כמו דברים הצריכי' בעור ואינ' שלו כמ"ש הת"ס או"ח למ"ד דאסורי הנאה הוה להו בעלים הא דארז"ל חמץ אינ' ברשות' של אדם היינו משום דצריך בעור וכשרפה עומד ועיקר הסברא דמשום דהוה רק מדרבן יחשב כלו מ"מ מדאורייתא לעבור בב"י צל"ע אמאי לא נלמוד מחמץ דרבנן דאר"ג א"ר המקדש משש שמות אפי' בחטי קורדניית' וכו' והשיטות ידועו' ודאי לשיטת התוס' בתרי דרבנן קיל הוה שלו י"ל כמ"ש כת"ה הה"ד בחלת ק"ל דקיל טיב' כמ"ש הר"ן לענין בטול ולפי"ז חמץ שעעה"פ ג"כ יש לצדד. והנה כמ"כ י"ל בקדושין דף נ"ח בסוגיא דטובת הנאה ובאמת בנדרים דף פ"ד משמע להיפך דכל שאינ' טובל אן בו ט"ה לבעלים וחשיב יותר לאו דידי' כמ"ש בפיר' הר"ן שם ומשמע ג"כ דאין חלוק בין דאורייתא לדרבנן דהא לענין נדר דאורייתא אתינן עלה ודמאי ודאי לכ"ע גם בס"ד דרבנן ומשמע שם מד' הר"ן דלמ"ד ספיק' אינ' טובל והיינו בדמאי מותר המודר להנות מן המדיר במעשר עני של דמאי כיון דאינ' טובל אינ' שלו ולאו מדידי' מתהני אלא כמו מהפקיר' עיש"ה:

בסוגי' עמדתי ע"ז רשי ז"ל דף

י"ג לחכמים דאמרו לו דטהורות לא ישרופו דילמ' ימצא להם רוכלי' ופירשיז"ל ולמחר הם לא באו יאכיל' לכלבי כהני' או יבטלם. וק"ל א"כ מה פריך ראב"י ח"ב דתלוי' ג"כ ל"י דילמא יבא אליהי דהא רק דילמא. ובפן ב' ס"ל דאיכא תקון אכיל' כלבי כהנים ובטול אבל בתלוי' דילמא לאו טהורו' ולרשיז"ל בביצה וכמ' דוכתי כל בעור אסור משום אחשבי' ואפי' להאכיל לבהמ' והאיך מצי להאכיל' בשבת ובטול בלא בעור אינ' תקון כ"כ דמדרבנן צריך בעור א"כ בשלמא טהורו' יכול להאכילו קודם זמן אסור' אבל בתלוי' דילמא טמאות ואסורי' להאכיל כמו חלה ט' משום בעור: חותנו אוה"נ כבנו. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קכט

לכבוד הרבני החו"ש יו"ש מו"ה אשר ווייס נ"י שו"ב בנאדי שא"א יצ"ו. אשר שאלת בכפר א' דר ישראל א' אשר בימי הירידי יש לו כשר טראקטער ואתה מוכרח לילך אצלו לשחוט בהמות ועופות בשביל אכסנאי השכיחי' לפניו ועתה בימי הקיץ יאר' הירידי בשבוע שחל בו תשעה באב מה יעשה. והנה קשה עלי מאוד בענין כזה וראוי' לך שתשאל כגון זו אצל הרב אשר אתה שייך לדגלו מ"מ לא השיבך ריקם. הנה בודאי אם הוא רק בעד ישראלים אכסנאי' מדינא דש"ע אסור לך משום מסייע לע"ע ולפני עור מדרבנן עכ"פ ועוד משום תקנת מצניעי' סכין של שחיטה המבואר בש"ע סימן קנ"א וידעתי כי יש אומרים בזה"ז כי יש חשש אם לא ישחטו בעד האוכלים בשר כי בטכ' רגיל בזה"ז בעוה"ר אז יש לחוש כי יכשלו בנו"ט ח"ו מ"מ הא נפל' ברברבות' אי מותר לעבור אסור' זוטא בשביל חברו שלא יעש' אסור' רבה ועיין בשבת דף ד' בתוס' שם דהיכא דפשע לכ"ע לא אמרינן חטא בשביל וכו' ועיי' בתשוב' מהר"ם שיק סי' רפ"ח לענין מלאכת תש"ב כהגוו"נ ותלמוד משם לכאן וידעתי כי בעיירו' גדולות מקילים בזה ותוכי' לומר משום דאיכא חולי' וחלושי נפש שאינם יכולים להברות עצמם במאכלי חלב וע"ז סומכים לשחוט עד לרוב:

והנה בשו"ת שבו"י ח"ש סי' ל"ו ביהודי א' אשר עלי' למסור בשר לשרר' בוובב ואם לא יתן בשר לדרכו יהי' לו הפסד גדול בקנס ממון ושאר הפסד' והתיר לשחוט בלא ברכה אם אי אפשר לנחור ע"י נכרי כי משום הפסד מתיר נגד תקנת מצניעי' סכין ש"ש וא"כ ה"נ בירידי אם לישראל זה שי"ל טראקטער אם נזמנים אצלו ג"כ רוב נכרים ובעדם הא מותר לפי"ד השבו"י דאינו רק משום מצניעי' ולא משום מסייע לידי ע"ע והוה נמי הפסד בדבר אבד כדפסקינן לענין אבילות דירידי הוה דבר אבד לענין מו"מ ואם יהי' מקום לומר דיזדמן כמי ישראל חול' או מי שא"א לו לאכול מאכלי עופות א"כ גם בברכה מותר

לשחוט העוף עכ"פ ויכוון לפטור ג"כ שחיטות בהמות אלא דהא יש חשש וגם נראה כודאי שיתן ממני לישראלים הבאים לשם. ויש לדון בזה אם שייך כאן משום לפני עור וטעמא דמסייע או נאמר כיון דבהתיר' קשחיט בעד נכריים תו אין כאן מסייע בעבירה או נימא להיפיך כיון שישראל זה מכוון ג"כ לישראלים אם בתר דעת השוחט או בתר דעתו של קצב ניזל לכן טוב מזה שתשאל לרב השייך למקום הנ"ל וכאשר יאמר לך כן תעשה:

או"נ דו"ש. הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ. ברעזאווא:

סימן קל

ב"ה יום ב' עה"ב תרנ"ה לפ"ק ברעזאווא יע"א מהרה יהפך לששון ולשמחה ומצת"ב ליו"ט לחתני כבני הרה"ג חריף ובקי מהו' יוסף צבי דושינסקי נ"י אב"ד ק"ק גאלאנטא יע"א. ברכת חיים טובים ארוכים לבתי מ' שינדל תחי' ע"ד היתר שחיטה בש' שחל בו ת"ב. והנה אמת הדבר כי בשו"י ח"ב ל"ו אינ' ומתיר רק בהפסד גדול משום קנס המחוי' לשחוט ולתן בשר עביר'. והנה במהר"ם שיק התיר לשחוט בת"ב גופא בסימן רפ"ח ומחלק שם ד' חלוקי' ולא הזכיר כלל דברי שבו"י הנ"ל כי הוא מיקל נגד פסקי. ואפשר משום דברי אבודרהם דבת"ב אין לחוש שיאכל ממנו וא"כ למה התנה שישחוט בלא בדיקה ואפי' בלא פסיד' אם סכינ' מוכן יפה. והנה כבר הארכתי. בזה בס"ד בתשוב' א' ולעת כזאת לא מצאתי' ועיי' בת' כת"ס. ופסידא משום מס מיוחד יש לדמות במ"ש בנובי"ת לענין סחורה עפ"י הירושלמי דהוה כאומן לכך. אלא דאז יתיר' ג"כ הנחיר' שאין בתשו' אחרונים כוחי' להיתר כידוע. ובשבילי דוד ה' שבת סי' רמ"ו לענין אוראנדע וטובאק חשבו לפסיד' כמו מכס. והנה אין אתי יודע האיך הוא משפט הקצבים לפני ערכאו' לענין זה. ומ"מ ודאי יש סמך גדול מדברי מהר"ם שיק הנ"ל:

חותנו אוה"נ כבנו. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלא

לכבוד הרב החריף ובקי יו"ש בנש"ק מו"ה דוד יעקב בריסק נ"י בק"ק ט' דאדא יצ"ו. ע"ד בעל תפלה ביום ר"ה הבע"ל אשר זמן טבילת אשתו בליל ר"ה אם מותר בתה"מ. ומע"כ הביא כל מה שנשנה על דבר הלכה זו באחרונים. דהנה מ"ש בדברי ת' מעיל צדקה סי' מ"ג שהביא ג"כ בשע"ת דמפני חרד' הדין גם היא מוחל' בלב שלם. וע"ז פקפק מע"כ דאדרב' דרצונה להיות טהורה ביוה"ד וכמ"ש בבאה"ט סי' קפ"ד דאסורה להיות שוה' בט' ותטבול מיד ואם תטבול ולא ישמש ירא' משום דבוק כמ"ש בשבו"י. והנה עיי' בסי' קצ"ז לענין טבילה בע"ש דאם בעלה בעיר משמע דלא חייש לזה ועיי' בפסחים ד'

קי"ב בפרט למ"ד טבילה בזמנה מצוה משו"ה טובלת ואין לחוש. וא"כ דהא מה שנוהגין לטבול בער"ה להיות טהור הוא עפימ"ש בגמר' ברכות דף כ"ב דר"ח אמר לרב הונא אפי' בכ"י השנה אינ' נזהר מ"מ בעי"ת יאכל בטהרה וכן ציין הגר"א שם. וי"ל דלכ"ע טבילה בזמנה מצוה וכמה מקומות טובל' נשים ג"כ אפי' פניות משום טהרה ליוה"ד א"כ בזה אפשר דס"ל גם השבו"י דליכא חשש ועיי' בחת"ס סי' ק"ע ובס"ט סי' קפ"ד ס"ק י"ד. והנה להלכה כבר כהוגי עלמ' כמ"ש השלה"ק ומג"א שלא לפרוש בליל טבילה. אלא שמע"כ שאל בבע"ת שהזהיר בשלה"ק הביא' המג"א סי' תקפ"א להיות פרוש מכל דבר המביא לידי טומא' בזה יש לנו למבעי' מה נאמר בענין ליל טבילה, והנה לפי"ז כמ"כ שאלה בג' ימים לפני ר"ה ויוה"כ אם נזדמן ליל טבילה בימים אלו ולא נשמע מעולם ולא נראה להיות נשאלי' ולהיות נזהרים בזה. ע"כ צ"ל דאין זה בכלל לפרוש מטומאה כיון דמצוה רמי' עליה' הר"ז יותר בכלל קדושה מתקדש עצמ' בשעת מעשה ומכוון לשם מצוה. ועוד י"ל לפימ"ש בת' מעיל צדקה הנ"ל בתחילת דבריו דהיינו בלא שאלה אות' אם מוחל' דאסור לבטל עונה דאורי' מפני מילי דחסידות ואם כי מסיק דאם מוחל' מותר לפרוש דמפני חרה"ד מוחל' בלב שלם. הנה כל דבריו הם לענין זמן עונה דהיינו כמ"ש בכתובות ס"א וס"ב בזמן עונת ת"ח פועלים גמלי' וחמורים או אפי' טיילי' דבכל יום זמנם אבל מעונה של ליל טבילה לא איירי כלל שם בת' הנ"ל וא"כ לפמ"ש המחבר באו"ח סי' תקע"ד דבשנת רעבון מותר לשמש בליל טבילה אם כי בזמן עונה אסור הה"ד די"ל לענין לילי ר"ה דגם בת' מעיל צדקה מודה דלא יפרוש וגם בשלה"ק ומג"א דייק' דוקא ליל טבילה ואם כי במג"א סי' הנ"ל וכן בס"ט סי' קפ"ד ס"ק י"ד וחת"ס סי' ק"ע פקפק ע"ד הלכה זו עכ"ז חזינן דכאן גם המג"א ס"ל דיותר חמור' המצוה בליל טבילה בר"ה ועיי' באה"ע סי' כ"ה בח"מ וב"ש דס"ל ג"כ כדעת המחבר סי' תקע"ד הנ"ל א"כ ודאי י"ל ג"כ לענין בע"ת דאם יש לו חזקה להתפלל א"כ מדינ' אינ' רשאים לסלקי' כמ"ש במג"א ואפי' אינו נשוי בהי' לו חזקה הביא בברכ"י סי' תקפ"א (ועיי' גם בשע"ת בשמו) דאין לסלקו אם הי' לו אשה בשנתחזק. וא"כ ה"כ נימא כמ"ש במעיל צדקה דמשום מילי דחסידות אין להעביר עליו הדי' ועיי' בעט"ז סי' קפ"א דמשמע מדבריו דבתוך ג' ימים צריך לעיין עליו בטהרת גופ' בעני' טבילה וכיו"ב ומשמע אבל לא לענין שיהי' טהור כל ג' ימים ועיקר שיהי' בטהרת גופו בזמן תפילת' ועוד י"ל דהא דברי זוה"ק נאמר מפי רשב"י ואז הי' להם עוד מי פרה לטהר' מכל טומא' כמש"כ מ' נדה ד' ו' ועד עמד עליו לבדק' דילמא ימצא איזה מהם שא"א לטהרתו לי' ר"ה כגון שאין די זמן הזאה משא"כ בזה"ז העיקר לעיין במעשיו ובכוונתו וידיעות התפלה ששגור' בפיו ולעת כזאת הראה

לי ידידי הה"ג מו"ה חיים צבי דומ"ץ ק"ק פה נ"י כי א' הראה לו ספר קטן נקרא עיר מבצר על מ' מגילה והביא שם כי ממש עובד' כזו הציע שאלה לפני הגאון העצום רש"ם מבערזשאן שליט"א והשיב לו בקיצור כי ידוע לו מרב גדול וצדיק שהי' בעל תפלה ותוקע בר"ה והי' ג"כ ליל טבילת' לליל ר"ה ועשה מעשה ג"כ כדברי שלה"ק ומג"א שלא לפרוש ודאי ראוי לסמוך עליו אפי' שלבשה"ד כנלענ"ד. ידידוש"ת. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד:

סימן קלב

בהי"ת אולייו' עש"ק פ' דברים תרע"א לפ"ק מאד יצ"ו. מזלא טבא וברכת' דלעילא להב' החרוץ ושנון חתן תמים מהו' מאיר סג"ל אלטער נ"י בסערעטש. ע"ד הקושי' שק"ל במ"ד מ' יומא ד' פ"א אר"ל מנו ל"נ אזהרה בענוי וכו' מתקיף לה ר' הושיע' נכתוב רחמנא השמר פן לא תעונה א"כ נפיש' להו לאוי'. וקשי' לך ממ"ד מ' מנחות ד' צ"ט אר"ל כל השוכח ד"א ממשנתו עובר בל"ת שנאמר השמר לך ושמור א"נ פן תשכח את הדברים וגו' רבינ' אמר השמר ופן ב' לאוין רנב"י ג' לאוין עכ"פ חזינן דר"ל לא חשיב רק ללאו א' א"כ מאי קאמר הגמר' כאן א"כ נפישי לה לאוין הא ר"ל ל"ל האי כללא והדר' ק"ל ויפה העירות'. וכן ראיתי בס' יד דוד שהביא קושי' זו בשם יד מלאכי ואח"כ הראו לי ביד מלאכי בפנים באות קצ"ח. ואפשר לומר עפ"י דאיתא במבא התלמוד בקצור כללי הגמר' ד"ה אתקפת' בפירוש א' שם דלשון מתקיף אינ' קושי' על שום אמור' רק המ"ד בעצמ' מתמה ע"ע להבין פירוש המשנה או בריית' וזה מוכח בכמה דוכתי. וא"כ ה"נ בר' הושיע' לא נאמר רק לשון מתקיף א"כ י"ל דלא קאי להקשות על ר"ב ואפשר דלא שמיע' ליה רק תמה על עצמ' לידע טעם הדבר למה לא נאמר אזהר' ביוה"כ על הענוי ולכתוב הכי השמר פן ל"ת וע"ז קאמר בגמר' לעצמ' דא"כ הוה רבוי לאוין דקיימ"ל כרבינ' או כרנב"י דהשמר ופן כול' לאוין הן אבל לא דרך תירוץ על ר"ל. ואפשר דר"ל גופ' לא קאמר רק מ"ט לא נאמר בענוי כלומר דידע מהתנא דיליף גז"ש ממלאכה רק דק"ל מ"מ שינה התורה משאר אזהרת ולא נכתוב בגופי' לזה תי' דלא אפשר ולא תקפת' דר"ה אפשר כיון דהי' צריך להאריך בלישנ' יליף בגז"ש וכמ"ש בריש פסחים דלעולם ילמוד אדם לתלמיד ובדרך קצרה. ועוד אפשר דר"ל נמי ס"ל בעלמ' דהכל הוה לאווין רק שם במנחות דקאי על שכח' דבר א' דאינ' מפורש בקרא רק את "הדברים" והוא בלשון רבים ומשמע דברים הרבה ומנ"ל דאפי' בדבר א' עובר הוא דס"ל לר"ל משום רבוי אזהר' השמר ופן ושמור נפשך מזה ילפינן אפי' דבר א' דלכל הדברים שהם הרבה לא הי' צריך להרבות באזהרות ולאמור שמיר' נפש מאוד וע"כ אתי' לומר אפי' דבר א' דלזה ודאי צריך שמירה מאוד

לחזור ולשנות הדק היטב שיהי' הכל שנוני' ושגורים בפיו וכיון שכן תו לית לי' לאמור דאתי' לרבוי לאוין כיון דצריכ' רבה למען דבר א' אבל בעלמ' ודאי מודה דהכל בכלל לאוין כיון דאינ' צריך לרבות דבר אח'. זה הנלענ"ד לתרץ בפשיטות. דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלג

ב"ה אלול שנת תרס"ב לפ"ק מאד יצ"ו שוי"ר לכבוד ידידי הרה"ג מו"ה חיים צבי עה"ר נ"י דומ"צ פק"ק יצ"ו. ע"ד הירושלמי פ"ג דסוכה אשר כ"ת העמיד עלי' א' מחלקי הבנין דס"ל בטעמי' דר"י דפטור במוציא לולבו בי' א' שחל להיות בשבת משום דאמרינן עדל"ת. וצ"ל כוונת הירושלמי כמ"ש בשלום ירושלים שם דס"ל להירושלמי אע"ג דשבת הוה עול"ת מ"מ בעבר ועשה הלאו נדחה ומכח העשה אין כאן חיוב חטאת כמו דליכא מלקות בכה"ג לשי' הריב"א המובא בתוס' חולין קמ"א ועיי' בשו"ת חת"ס חיו"ד סימן רנ"א וא"כ האיך שייך כלל הגזירה דשמא יעבירנו דאף אם יטעה בשוגג ויעבור ד"א ברה"ר הלא בדיעבד הלאו נדחה רק דלכתחילה אסור לעבור דמאי אולמא האי עשה מהאי עשה משא"כ בדיעבד אמרי' להיפך מאי אולמ' וליכא עבירה כלל כמבואר בנוב"י מהדו"ק בק"א א"כ איך שייך לגזור כיון דבדיעבד יהי' יוצא ולא יעשה איסור כלל ובכה"ג ל"ש גזירה כמבואר בתוס' שבת קמ"א ובריש חולין ובפוסקים ביו"ד סי' א' ובפרט למ"ש התוס' מנחות ס"ח דמשום עשה ל"ג חכמז"ל וכן מוכח מירושלמי ריש פ"ק דנדרים עי"ש וע' הגה' מל"מ פ"א מיו"ט ובנוביי"ק חאו"ח סימן כ"א וגם בפרמ"ג בפתיח' כוללת ריש ח"ג ובמש"ז סימן ט"ו סק"ד במוסגר מזה. ואף דנראה מהתוס' סוף חולין הנ"ל דאיסור לאו ג"כ איכא דלא כשי' הנוב"י וכמו שעמדו עליו האחרונים עכ"ז הא כראה מהפוסקי' דרק משום איסור סקילה גזרי' ולא משום איסור לאו בפרט לב"ש ע"כ צ"ל כן כמבואר בשעה"מ ובטעה"מ ובישיע"ק:

הנה לפמ"ש בפרמ"ג באו"ח סי' של"א במ"ז סק"א כי דברי הירושלמי הם ע"ד הר"ש מקינון בס' הכריתות דעדל"ת שיב"כ ומיירי כגון שהאתרוג בבית זה וצריך להוציא' לבית א' אשר שם הלולב להיות אחדים בידו למצות נטילה וכוונתו בזה מדוע לא פי' כפשוטו שהולך ללמוד הנענועי' או. הברכה ועי"כ טעה להוציאו הלולב מרל"ר כמ"ש המפרשי' וכמו שפירשיז"ל בסוכה לענין גזירה דש"י. הוא מפני שזה אינ' רק כהכשר מצוה ואינ' דוחה רק לר"א אבל לצרף האתרוג עם הלולב הוא מגוף המצוה ובזה שפיר שייך עדל"ת. וא"כ בסוגי' דשמא יעבירנו דהיינו שישכח שהוא שבת וודאי לא גזרו על אופן הנ"ל שפי' הפרמ"ג לדעת הירושלמי וכי נימא דיבטל' מצות נטילה משום גוונא ואופן הנ"ל

דלא שכיח כלל אשר האתרוג והלולב לא יהי' בבית א' וא"כ ל"ק למה גזרו ש"י לדעת הירושלמי דהא וודאי משום זה ל"ג רק משום אינ' בקי ובזה אינ' רק הכשר מצוה ולא דחי רק לר"א ואנן לא קיי"ל כוותי'. והוא ברור: ומ"ש כת"ר דרך חדש ע"ד הש"ס ותוס' הא לאו מלאכה היא כו' ויסודתו בנה על דרך המלך בהל' שופר דיו"ט שחל בשבת הוה שבת קדים מפני קדוש החדש ביום. והנה הרמב"ם פ"ז מה' קה"ח כתב דגם ביום כ"ט לעת ערב קודם יציאת הככבים מקדשי' א"כ בבת א' הוא וגם לרבא דס"ל שלא אוכל ושלא אוכל אם ישאל על הראשונה שניי' חל עליו דמתלי תלי וא"כ ה"נ יו"ט מתלי תלי עד שקדשה החדש ממילא חל למפרע. ואפשר לדחות זה כמובן. ובאתי רק לעורר:

ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלד

ב"ה אול"י ה' י"ג תשרי תרס"ו לפ"ק מאד יצ"ו לכבוד הרבני החריף ובקי יו"ש מו"ה עקיבא בלוי נ"י מעל' שאל בענין חרישה וזריעה בהאי שתא בחוה"מ דנתאחר זמן זמנים ע"י עצירת גשמים וע"י כי השדות המנה בשכירות נראה ודאי דהוה דבר אבד ועכ"פ ספיקו' ג"כ מתירי' כמ"ש במג"א סי' תקל"ז ויתר אחרונים והנה הביא מעל' דברי מהר"ם שיק חיו"ד סי' שע"ו ות' נטע שורק סי' מ"א המתירים. ותמה אני על מה דפק על פתחי תשובה לעני כמוני והלא יש לו סמיכה מרווחת על ב' גדולי בעלי תשובה ובפרט בת' נטע שורק סימן ל"ז כתב כי ע"י מכירה נהוג להתיר תמיד במלאכת חוה"מ לבעלי שדות עוד כאשר הי' בק"ק סענדרע. האמנם ראיתי בת' שערי צדק להגאון מדעש בסי' קי"ז שלא התיר רק אם עוד לא נקרא שמו עליו כי ההיתר דבר אבד בזה אינ' מוסכם אתו כי הבעל שדה משום דבהול על ממונ' חושב' לדבר אבד ובאמת כ"פ אדרבה העצלנים נשכרים ונתברכים בענין זה. והנה אצל מע"כ ומר אביו נ"י אין לומר הכי ודאי רק בידיעתן כי נוגע לדבר אבד בהאי שתא בפרט:

והנה בענין היתר מכירה לא אדע מה שייך בזה כיון דהשדות המה רק מושכרים וכי בידו למכור דבר המושכר' ולענין מכירת חמץ בפסח ג"כ כותבי' האחרונים דאם החדר רק מושכר לא ימכרנו ולא ישכרנו ע"כ גם בנדון יש לעשות כזה. ובת' שערי צדק הנ"ל עצתו עוד להשכיר לגוי א' וגוי זה יתננו בקבלנות לגוי אח' והוה כב' שבותי' לדעת עבודת הגרשוני כידוע וגם לא יקבענו המלאכה על חוה"מ דוקא ורק יתנה שלא יעשה בש"ק ויו"ט:

וראיתי מעל' הקשה על הנוב"י סימן י"ג מה ראיי' מפועל עני דילמא דוקא בצנע'. והנה מעל' הקשה בדרך דילמא ולדידי תימא שלא הביא דברי מג"א סי' תקל"ד דמה"ט צריך דוקא צנעא ובן פסק בח"א:

ידידו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלה

אחרי כותבי זאת הראה לי הבחו' החוב"ק מהו' שמואל כ"ץ שווארץ נ"י כי בשו"ת יד יצחק ח"ג סימן ל' דעתו לאסור והנה לא הביא דברי ת' מהר"ם שיק הנ"ל ואפשר כי בראות דבריו הי' ג"כ מן המתירי' [וכן הסכים עם השואל נ"י להתיר' הגאון אבדק"ק סעמיהאלי זצ"ל] ומ"ש בת' יד יצחק כי כאן הספק אם יועיל להיות מן המקדימים דפעמים המאחרים נשכרים כמ"ש במ' ברכות דף ח"י בעובדא דא דהאי חסיד'. לענ"ד לא שייך זה בענין חרישה לאחר חוהמ"ס במדינה זו כידוע דאם לא חורשים וזורעי' בזמן ההוא אין חטין של זמן החורף וידוע כי החטין הנזרעי' לפני ימי הפסח ח הם גרועים כמ"ש בפריהיאהרווייצען שאינ' ראוי' ושוה בזה"ז ואין לוקחין להרחיים הגדולים וא"כ ודאי פסידא הוה. ועיקר הראיי' מהך עובדא צ"ע דהא באמת חשבו לחדוש. וכי מילתא דלא שכיח נחשוב לספק א"כ כמעט כל מלאכת דבר אבד לא יעשה מה"ט:

סימן קלה

בהי"ת יום ה' י"ג תשרי תערב"ל מאד יצ"ו. לכבוד הרבני המופלא מהו' מנחם מענדל שטערנבערגער נ"י מק"ק דערעטשקע יצ"ו. מ"ש ע"ד כי אנשי חסידי' נהגו עד עתה בהקפת ס"ת בליל ש"ע ועתה רוצים לבטל' אנשים שאינ' נוהגי' כן והנה לענ"ד כיון שכבר הוחזק' לעשות כן אינו רשאי' ליטול מהם חזקת' כמ"ש באו"ח סימן קנ"ג בכמה דברים שחזקת מצוה הוה חזקה וכן פסק בחו"מ סימן קמ"ט. ובמהר"ם שיק או"ח סימן ע"ד פסק דאפי' חפץ של מצוה הו"ל חזקה א"כ כיון שהס"ת אשר בהם עשו ההקפות ה"ל חזקה למצוה זו ואינ' רשאים לבטל ממנ' כנלענ"ד אם יסכים מרי' דאתרי' נ"י:

וע"ד אשר ברצון קהילה לקבל עוד שו"ב ומשום יודע נגן ועי"כ קופח פרנסת שו"ב שכבר מוחזק במקומ' והנה פשיטא דזה אסרו כל הפוסקי' אחרונים ה"ה בת' דברי חיים ות' בית שלמה ות' דבר משה וכן הגאון רבן ש"י בספרו הגדול דעת תורה ועיי' בדרכי תשובה סי' א' בכמה מקומות בענין זה. וא"כ פשיטא דדינא כמו משיג גבול ואקוה כי שארית ישראל לא יעשו עולה:

דו"ש:

ה"ק מרדכי ליב ווינקלער

ח"פ:

סימן קלו

בהי"ת אול"י ו' עש"ק פ' ויגש תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש הבח' החרוץ ושנון בנש"ק מוה' שלמה צוקער נ"י ק"ק בערעגסאז יצ"ו. מ"ש ע"ד שו"ת שו"מ (מהדו' תליתאה ח"א סי' שמ"ט) אשר בא בחקיר' ע"ד שמן גזול אם הדליק ממנו נר חנוכה אם יצא או לאו משום מצהב"ב ודעתו לפימ"ש תוס' מ' שבת גבי כפה שנתן בספר דהוה שנוי מעשה לענין שלל"ט משום מדרס וא"כ ה"נ לענין מהב"ב כיון דהדליק בי' פורתא נאסר בהנאה והוה שנוי מעשה וממילא לא הוה מהב"ב, ומעל' התפלא עלי' כיון דקיי"ל הדלק' עושה מצוה מה מהני אם שוב נאסר בהנאה, ועוד כיון דקאי עלי' במצות השבה כל שעה ושעה הוה מהב"ב כמ"ש המפרשי'. הנה לזה י"ל כיון שנאסר בהנאה לא שייך בי' השבה בעין רק מעות צריך לשלם לו. והנה אין הס' תח"י לעיין בי' אבל כאשר הציע לפני ודאי קשי' עליו כמ"ש. ועוד מה קנין שייך בי' כיון שנאסר בהנאה לדידי' ועיי' מ' בב"ק ד' ע"א ע"ב כיון דשחט בי' פורתא כאשר ולא דמרי' קטבח ואם מפקיע מרשותי' דמרי' כש"כ דלא קנה. ולדעתי דתלי' בשי' הראשונים אם אסה"נ יש לה בעלים עיי' בחי' הריטב"א מ' סוכה גבי אתרוג של ערל' מ"מ אפי' לדעת הסוברי' דס"ל דיש להם בעלים היינו שלא להוציא מרשות בעלים אבל ודאי דל"ש בי' קנין ועיי' שם ובמג"א סי' תרמ"ט ובחת"ס או"ח סי' קע"ט. ועוד נלע"ד דעד כאן לא אמר' בתוס' דהוה שנוי מעשה אלא לענין להוציא מט' מדרס אבל לענין גזלה דלהוה שנוי מעשה ולהפקיע מידי מהב"ב כש"כ לענין קנין אין לנו דהא בב"ק ד' ס"ז חשיב הקדש משום שנוי שם דלהכי יכול הגזלן להקדיש אח' היאוש ולא קאמר דהוה שנוי מעשה משום אסה"נ של הקדש. ועוד אם באין לידי מדה זו א"כ הדס הגזול אמאי פסול דהא נמי אסור בהנאת ריח כמ"ש במס' סוכה ד' ל"ז ומשמע שם מדברי רשיז"ל דהוה מה"ת דילפי' מסוכה וא"כ ליחשב כמו שנוי. ואפי' לדעת הרשב"א שם דאינ' רק מדרבנן הא נ"ח ג"כ רק מדרבנן ועיי' במ' שבת ד' כ"ב משמע דעצי סוכ' ונ"ח בחדא מחת' מחתינהו וש"מ דלענין להפקיע מידי מצהב"ב צריך שנוי מעשה ממש ועיי' באו"ח ה' ציצית סי' י"א ובסי' כ"ה לענין תפילין גזולין במג"א שם ס"ק כ"ו ובפרמ"ג שם. ועוד ממנ"פ אי הוה מצהב"ב ולא יצא א"כ לא נאסר בהנאה ואי דנימא דבאי' כא' מי יימר דאמרי' כן ודברי התוס' מ' פסחים ד' כ"ו ד"ה עלה דבכגון זה אין להכשיר גבי פרה עיי"ש ובאמת לא ידענו דבי"כ אפי' לדעת הגאון שו"מ אין לברך עלי' כמ"ש באו"ח סי' תרמ"ט, ומ"ש לענין תפילין וסוכה אמאי לא יתחייבו נשים מטעם דגם הם הי' באות' נס. עיין ת' מרן חת"ס או"ח סי' קפ"ה שביאר

הדברים ע"נ. ומ"ש אם בירך על תפילין ש"י על מצות, עיין בפרמ"ג סי' כ"ה סק"ט וס"ק י"א בא"א ועיין בשע"ת סי' כ"ה סק"ה הביא בזה מחלוק' מח"ב ומכתם לדוד עיי"ש. דו"ש ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלז

ב"ה אול"י ד' פרשת ויקהל תרעב"ל מאד יצ"ו שוכ"ט לכבוד הרבני החרוץ המופל' מו"ה שלמה הכהן הענדלער נ"י מסעפשי. ע"ד העובדא כי ביום פורים שאחרו אנשים של העיר לבא לביהכ"נ ע"כ אחרי התפילה של ציבור התפללו בציבור ברוב מנין שלא התפללו ולא שמעו קריאת מגילה וע"י צירוף ד' אנשים עשו כל הסדר כמו שאר תפילה בצבור והיינו שא' הוציא כל השומעים ועל דבר זה ערער הרב אב"ד נ"י יען כי דברי המחבר עומדים כנגדם בסי' תרפ"ט באין מנין וכולן בקיאי' כל או"א קורא לעצמו ומעל' השיב כי הב"ח בשם מהרי"ל וכן מסקנת מג"א דאדרב' עדיף שיקר' א' להוציא משום ברוב עם וכו' וגם לדברי המחבר הא כל טעמו כמ"ש המג"א דהוה דומה לתפילה והא ברוב שלא התפללו מצטרפים ד' אנשים כדי להוציא ברבים א"כ מגילה ודאי לא עדיפ'. והרב אב"ד נ"י השיב דבמגילה צריכים כל י' שלא שמעו משום פרסומא ניסא. ומעל' השיב מדברי רמ"א סי' תר"צ דאם כבר קראו בציבור כמ"כ נתקיים פרסומא ניסא ומשום ברוב עם וודאי די אפי' בהני שכבר שמעו:

והנה לענין הלכה א' היינו באין מנין אי כדברי המחבר או כמג"א מעיקר דינ' אם להוציא חברו הכריע בא"ר כדברי המחבר בשם כמה פוסקים וכן דעת הגאון בסידור דה"ח אלא שבזה י"ל שפיר דלא עדיף מתפילה ומצטרפי' המיעוט שכבר שמעו ויצאו ואי משום פרסומ' ניסא צריך שכולן לא שמעו בזה נראה דלאו דוקא ציבור ממש דהא בהג"א ע"ד הרא"ש שנקט דברי הגמ' דף ה' דשלא בזמנו לכ"ע צריך עשרה ופירשיז"ל דשלא בזמנו צריך פרסומא ניסא טפי וע"ז מסתפק בהג"א אי סגי גם באינו בני חיובי' והרמ"א הביא ססי' תר"ץ לדידן בזמנו ובמג"א שם סקכ"ד וכן בסי' תרפ"ח סקי"א ומה ציבור שייך בקטנים ועכ"ח כמ"ש כיון דאינו רק משום פרסומא ניסא גם באינ' בני חיובא איכא פרסומא ניסא וגם כי משמע דבכל קטנים סגי' אפי' לא הגיעו לחינוך דהא בהג"א כ' סתמא אינו בני חיוב' ועוד שם בסי' תרפ"ח הא איירי מי שפירש לים ולמרחקים שקורא כמו בני הכפרים שלא בזמנו ועד"ז כתב במג"א דצריך עשרה דהוה שלא בזמנו וכי כל עשרה פי' עמו שיהי' בכלל בני חיוב' ועוד בקטנים ודאי דלא איירי בהכי. כלל הדברים לענ"ד הם ב' דברי' חלוקים ענין א' להוציא אחרים בעי י' כתפילה וא"כ דומ' לתפילה בכל הלכות". ולענין פרסומא ניסא הוא ענין אחר היינו רק שיהי' נקרא בפני עשרה ולא

תלי' אם יצאו או לא יצאו ורק משום ספיק' דהג"א צריכ' להיות עכ"פ בני חיוב'. זה הנלע"ד לעת כזאת שאין בידי לעיין בספרי האחרונים מפני חולש' ומיחוש השיעול ל"ע ואפשר כי להרב אב"ד נ"י דעתו ממקום ספרי הפוסקים שלא כדברי. חלילה לי לנגוע בקצה גבול דאתרי' דאז כל דברי כאלו לא אמרתי:

דו"ש. הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ:

סימן קלח

לכבוד הב' החרוץ כ"ה יושיע ווייס נ"י מק"ק בעטלאן יצ"ו:

עתה באתי ע"ד שאלתך מה שנוהגים במקומך ביום ב' וה' לקבץ פרוטות מבע"ב אחר קה"ת לנר תמיד וכנהוג בק"ק. ובאין שם השמש עם הקופה שנותנין לתוכן לוקחין נרתיק של תפילין שקורין בית ובתוכ' נקבצים המעות אי שפיר עביד דהא הבית הוה תשמיש קדושה כמ"ש באו"ח סי' מ"ב דאפי' כיס של תפילין הוה תשמיש קדושה ואסור למיצר בי' זוזי'. או אפשר דיש היתר משום דהוה לדבר מצוה וגם דעתך לחלק בין תפילין של יד לשל ראש דשל ראש דמשום השי"ן הוה גופ' קדושה כמ"ש במס' שבת בפ"ב ובכ"מ. משא"כ בשל יד דאפי' הבית ממש דהיינו התפיל' אינ' רק תשמיש קדושה לפרשיות ושוב הנרתיק דהיינו הבית שמכסי' לכסוי על התפילין אינ' רק תשמיש דתשמיש כמ"ש במס' מגילה דף כ"ו דתשמיש דתשמיש מותר להשתמש אלא שקשה לך על סברא זו דהא שם במ' מגילה חשוב מה הם תשמיש קדושה וחשוב הרצועות ולמה לא אמר רבותא יותר דאפי' הבית דתפילין של יד הוה רק תשמיש קדושה:

והנה בדבריך האחרונים כבר הלכו בו נמושות וה"ה הפרמ"ג סי' מ"ב דעתו כך כי יש לחלק בין של יד לשל ראש דאינ' רק תשמיש בשל יד. ובשו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' כ"ז הקשה עליו כקושיתך מהגמ' הנ"ל וכן נראה להדיא מדברי נמו"י מס' סנהדרין ס"פ נגמר הדין דחשיב שם הקציצה הוה גוף הקדושה ורצועות הוה משמשים וסתם קציצה וודאי גם של יד בכלל כמ"ש מס' גיטין פ"ה קציצה תפילין ושם בהדי' חשיב של יד ושל ראש. ועיי' בד"מ סימן מ"ב שמביא דברי כוו"י הנ"ל ועיי' במס' סוכה דף כ"ו ושם ברש"י גם בגיטין ד' נ"ח דפי' קציצה נקר' גוף התפילין מלבד הרצועות ע"כ מוכח דלא כס' הפרמ"ג, ע"כ לענ"ד אין מקום להתיר. ומ"ש משום לדבר מצוה מותר. לענ"ד אין שום היתר אפי' לדבר מצוה דהא שם בסי' מ"ב במג"א סק"ג אוסר להפך קצה הרצועה אם נתפרד ונחתך מן הרצועה במקום הקשר משום דהוה הורדה מן הקדושה מקדושה חמורה לקדושה קלה כמו משל ראש לשל יד אסור ודאי הוה מקום מצוה דצריך להניח התפילין והוה מגוף המצוה ועכ"ז אוסר כש"כ למצוה, אחרת וגם הוה מקדושה למצוה.

וידוע מה בין תשמישי מצוה לתשמישי קדושה וגם כי המעות שמקבצי' הוה חולין בעצמן. והלא אפשר בקל לקבץ ע"י כלי אח' או ביד על יד ותול"מ:

ובהיותי בזה אמרתי לתרץ קושי' הגאון מהש"ק בה' סת"ם הביא' המהר"ם שיק באו"ח סי' כ"ד בהא דקיימ"ל בסימן מ"ב דמהני תנאי ברצועות משל ראש לשל יד לשנותן וכדעת רי"ו שהביא. ותמה עד"ז דהא קיימ"ל דקדושת הגוף לא פקע' בכדי כמ"ש במס' נדרים דף כ"ט וכ"פ הרמב"ם ושי' הראב"ד דאפי' קדושת דמים לא פקעי בכדי ולענ"ד דלא שייך בקדושה לא פקעי בכדי אלא בדבר הקדש ואסור הנאה שאינ' ברשות' שע"י הקדשו לקרבן או קונם כבר יצא מרשות' ואינ' שלו דודאי אין בידו להתנות על זמן שלא יהי' שלו כמו שם לענין נטיעות הקדש על ל' יום או קרבן כ' יום לא פקעי בכדי וכן קדושי אשה מה יהני קביעות זמן דידי' אבל סת"ם ניהו דהוה דברים שבקדושה לענין הורדה ושמוש חול אבל שלו הוה ומותר בשאר הנאות דהא ס"ת ישנו במכיר' ואסור לקרות שלא מדעת ויש בו משום גזל ועיין בסמ' קנ"ד וסי' קנ"ג סעי' ו' במג"ח ס"ק כ"ב וכ"ג ועיי' בב"ב דף קנ"א דאקרי נכסי וכיון דקאי ברשות' ע"כ מהני שפיר התנאי כנלע"ד. בעה"ח אול"י ד' פרשת ויקרא תער"ב לפ"ק מאד יצ"ו: והנני דו"ש. ה"ק מרדכי ליב ווינקלער ח"פ. נשלם חלק אורח חיים שבח לאל בורא עולם: